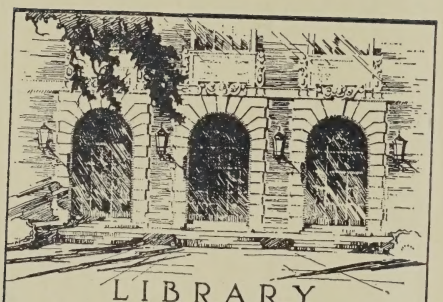

LIBRARY
OF THE
UNIVERSITY
OF ILLINOIS

949.77
K94i
v.1

Digitized by the Internet Archive
in 2026 with funding from
University of Illinois Urbana-Champaign

https://archive.org/details/istoriiablugarsk01krus

ІСТОРІЯ
БЪЛГАРСКА

СОЧИНЕНА

ОТЪ

ГАВРІИЛА КРЪСТЬОВИЧА

ЧЛЕНЪ ОТЪ ВЪРХОВНО-ТО Ц. СУДИЛИЩЕ

Диван-і Ахкям-і Адліе.

ТОМЪ ПЪРВЫЙ.

ЦАРИГРАДЪ.

Въ Печатницѫ-тѫ на **Македоніѫ**.

1869.

(رخصتنامه)

مجلس استيناف اعضاسندن عزتلو غوريل افندينك درتيوز يمش سنهٔ ميلاديه سنه قدر بلغارجه اولهرق قلمه المش اولديغى هون نام تاريخ عتيقك دولتجه و ملتجه مضرتدن وارسته اولديغى بيانيله طبعنه رخصات اعطاسى حقنده افندىٔ مومى اليهك واقع اولان استدعاسى و اولبابده مجلس معارفك رأى و تنسبى موجبنجه بالاستيذان جانب باب عالينك وقوعبولان امر و ارادهٔ عليه سى اوزرينه تاريخ مذكورك فائده و ضررى كندوسنه عائد اولمق اوزره طبع و تمثيلى ايچون اشبو رخصتنامه بالترقيم افندىٔ مومى اليهه اعطا اولندى

فى ١١ محرم سنه ١٢٨٤ و فى ٣ مايس سنه ١٢٨٣

949.77
K94i
v. 1

ПРЕДИСЛОВІЕ.

Народъ-тъ Блъгарскый, на когото предпріемамы да пишемъ Исторіѧ-тѫ, живѣе днесь отъ много врѣмя на сямь разсѣянъ въ почти сичкѫ-тѫ Европейскѫ Турціѧ, а именно въ оныя страны, които Гречески и Латински-ти писатели сѫ именували *Мусіѧ* (*Долніѧ* и часть отъ *Горніѧ*), *Θракіѧ*, *Македоніѧ*, и часть отъ *Ипиръ* и *Иллиріѧ*. Това тѣхно распространеніе по тыя страны е тъй гѫсто и многочисленно, що тіи составляватъ въ тѣхъ най-великѫ-тѫ часть отъ народонаселеніе-то заедно съ господствующы-ты имъ Турцы. Доказателства за това сѫ непотребни, защо тіи сѫ живи тамъ, и сѣкы може да гы посѣти и види.

Обаче пій ще приведемъ тука свидѣтелство-то на двоицѫ троицѫ чужденцы учены, кои-то сѫ гы обиколили и сами съ очи-ты си гы видѣли, и на кои-то искренность-та не бы никакъ при никого могла да падне въ подозрѣніе. Тіи сѫ: 1) Ами-Буе (Ami Boué), ученъ Географъ Французинъ, кой-то обшедшій лично сичкѫ Европейскѫ Туркіѭ, издалъ е на 1840 лѣто, въ четыри томовы на 8-на, подробно описаніе за все що е видѣлъ и научилъ въ неіѫ; 2) Куріанъ Робертъ (Cyrien Robert), други пѫтьшественникъ Французинъ, кой-то обѫишелъ и той сичкы-ты тыя мѣста, и издалъ на 1844 въ два тома на 8-на Историческо описаніе за сичкы-ты тамъ обитающы Славенскы и другы народы. 3) Славный Чехскы любословъ Шафарикъ, между много другы свои важны за Славены-ты списанія, издалъ е на Чехскы, а въ лѣто 1843 Бодянскый е превелъ на Русскы единъ томъ подъ названіе *Славянско народописаніе*, въ кое-то съ великѫ подробность описва страны-ты по които днесь ся говорятъ различни-ти Славенски языци, а между нихъ и языкъ-тъ Блъгарскый.

Ами-Буе убо въ томъ II, стр. 5, пише за Блъгары-ты така:

» Блъгаре-ти населяватъ долнїѧ-тѫ Мусіѧ (надъ-
» Балканскѫ Блъгаріѧ) и по голѣмѫ-тѫ часть
» отъ Горніѧ-тѫ Мусіѧ (Днешніѧ Сърбіѧ), а при
» това составляватъ и главнѣйшѫ-тѫ часть отъ
» народонаселеніе-то въ Македоніѧ, като изъе-
» мнешь совсѣмъ югозападнѫтѫ и странѫ отъ
» Касторіѧ даже до Инджe-Карасу. Тамо горы-
» ты, конто сѫ между Флориѧ и Касторіѧ, ме-
» жду Кайлари и Шатища, между Острово и Вер-
» ріѧ, и между Воденѫ и Няустѫ, отдѣляватъ
» земліѧ-тѫ сѣверніѧ, въ коіѧ-то говорятъ само
» Блъгарскы, отъ полуденнѫ-тѫ странѫ, гдѣто
» говорятъ Грческы. Намѣрятся іоще Блъгаре.
» распръснѫти или събраны на села, въ Θракіѧ
» даже до Текирдагъ (гдѣто е село Болгарское):
» намѣрятся іоще и на юговостокъ отъ Сърбіѧ.«

Купріанъ Робертъ въ Томъ II стр. 230 пише пакъ и онъ така:

« Географи-ти слѣдуватъ да показватъ за пре-
» дѣлы на Блъгаріѧ-тѫ, Θракіѧ, Македоніѧ, и
» Сърбіѧ. Но и въ три-ты тыя Области Блъгар-
» скый народъ днесь преизобилува. Той соста-
» влява главнѫ-тѫ часть отъ народонаселеніе-то
» въ Македоніѧ, гдѣто Блъгарскый языкъ ся го-

» вори въ сичкы-ты югозападны окружія. отъ го-
» ры-ты кои-то сѫ между Кайлари, Шатица, О-
» строво и Верріѣѫ, даже до долины-ты при Ня-
» устѫ и при Воденѫ. Само въ полуденнѫ-тѫ
» странѫ отъ тыя горы и долины Македонски-ти
» селачи сѫ Грьци. При това, едно късо край-
» ще отъ Бѣломорското поморіе принадлежи ис-
» ключително на Блъгарскы челяди, които насе-
» ляватъ малкы-ты градища Бююк-Бешикъ, Пазар-
» Джедидъ, и Сидиро-Капси. Въ Солунъ даже жи-
» вѣѭтъ толкова много Блъгаре, що не може нѣ-
» кой да не рече че той градъ е общъ на Грь-
» цы и на Блъгары. Въ Θракіѣѫ, Блъгаре-ти дър-
» жатъ много важны мѣста, и даже до Инджикъ,
» малъкъ градецъ при Цариградъ, тіи составля-
» ватъ най-главнѫтѫ часть отъ народонаселеніе-
» то. Ако ся обърнешь къмъ Восточнѫтѫ Алба-
» ніѣѫ, и тамо ще намѣришь цѣлы окружія, гдѣ-
» то Блъгарскый языкъ е самъ общеупотребите-
» ленъ. Блъгаре-ти слазятъ и до въ Ливадіѣѫ,
» (Ахаіѣѫ), и ся намѣрятъ еще и въ самѫ Море-
» ѣѫ. Но, понеже отъ работливо-то си естество
» тіи предпочитатъ села-та отъ градове-ты, Блъ-
» гаре-ти сѫ оставили тыя на Грьцы-ты, та за

» това имъ ся и не види толкова множество-то;
» но съвсѣмъ тѣмъ тіи сѫ най-множественный на-
» родъ отъ сичкы-ты, колкото обитаватъ въ Е-
» вропейскѫ-тѫ Туркіѭ.»

Ученѣйшій же Шафарикъ въ реченното си *Славянско народописаніе* Глава II § 10 казва така:

» Въ цвѣтуще-то врѣмя на ветхо-то Блъгар-
» ско царство, до пребытіе-то въ Седмиградіѭ и
» Панноніѭ на Маджары-ты, Половцы-ты, и Пе-
» ченѣгы-ты, единъ и тойже Славенскый языкъ е
» господствувалъ въ сичкы-ты страны, които при-
» надлежали на това царство, т. е., освѣнъ Южно-
» Дунавскѫ-тѫ странѫ, въ коіѭ-то ся и днесь у-
» потреблява, еще и въ Сѣверо-Дунавскы-ты зе-
» мли, кои-то днесъ сѫ заселены отъ Власы и
» Маджары, именно въ Влахіѭ, Седмиградіѭ, и
» нынѣшніѭ-тѫ Угріѭ отъ Дунава до Пештѫ,
» Ягеръ, и по-надалечь въ Татръ, и подъ Татръ,
» до самы-ты изворы на Тисѫ. Отъ памятницы-
» ты му въ преводъ-тъ на Священно-то Писаніе
» и на Богослужебны-ты книгы разумѣвася че той
» языкъ е былъ тогожде происхожденія и соста-
» ва съ нынѣшно-то, конечно уже много испър-
» ченное, Блъгарско наречіе, за това и ній го

» поставямы тука подъ едно и тожде обще на-
» званіе. Кога-то тыя Сѣверо-Дунавскы страны сѫ
» были наводнены отъ помянены-ты иноязычницы,
» языкъ-тъ Блъгарскый ся е дръпнѫлъ въ стра-
» ны-ты на югъ отъ Дунавъ-тъ, въ древніѭ-тѫ
» Мусіѭ и въ значителнѭ часть отъ Ѳракіѭ и
» Македоніѭ, гдѣ-то онъ въ сегашно-то врѣмя
» господствува въ уста-та на простый народъ, на
» длъжь, отъ устія-та Дунавскы, или даже (отъ
» 1830 л. на самъ) отъ града Фалча на Прутъ,
» до самаго Солуна и Касторійско-то езеро, а
» на шпръ, отъ Желеградскаго носа на Черно-
» Море, до Охридѫ и Врьхніѭ Дебріѭ на Черна-
» го Дрина.

Тойжде Шафарикъ въ исто-то свое важно опи-
саніе Глава II § 12 описва и подробно предѣлы-
ты и распространеніе-то на Блъгарскый языкъ въ
тыя послѣдни-ты страны, така:

» Пространство-то на това Блъгарско нарѣчіе
» ся описва съ чертѫ идущѭѣ отъ Георгіевско-
» то гърло или южныя-тъ ржкавъ на Дунавъ-тъ
» върху теченіе-то Дунавско на западъ до сама-
» го града Тулчѫ, отъ гдѣто тя минува задъ Ду-
» навъ-тъ въ Россіѭ, віеся около цѣлъ Кагуль-

» ский уѣздъ въ Бессарабіи (гдѣто има 89 го-
» лѣмы Блъгарски села съсъ града Болградъ,
» кой-то прежде ся зовалъ Табакъ, и 70 хи-
» ляды жители), повращася до впаденіе-то на
» Прута или до града Рени въ Турско, а послѣ
» бѣга пьрво надолу къмъ югъ, а послѣ на За-
» падъ по рѣкѫ-тѫ Дунавъ до Видинъ; гдѣто по
» сухо прескача къмъ Брегово на Тимокъ; отъ
» тамъ ся склонява къмъ юго-западъ и югъ по
» рѣкѫтѫ Тимокъ до ущель Вратарницѫ; гдѣто
» ся издава на востокъ, и, като минува презъ
» нѣколко Сърбскы села, прерѣзва на югъ подъ
» Свърликъ Тимока, и доходи до село Дражевцѫ,
» десять верстн на западъ далечь отъ Нишъ; ту-
» ка ся препрaвя чрезъ Блъгарскѫ-тѫ Моравѫ
» и продължава пѫть-тъ си по западно-то пого-
» ріе, кос-то оставя долинѫ-тѫ й, пьрво къмъ
» юговостокъ, послѣ къмъ югозападъ и западъ,
» по край градовы-ты Лѣсковцѫ и Вранiѫ, и ка-
» то мине подъ града Моравѫ рѣкѫ Моравѫ, вли-
» за въ тѣсинѫ-тѫ (богазъ-тъ) на Качаникъ;
» отъ тамъ ся спуща по вьрхъ-тъ на Шарскы-
» ты горы къмъ Арнаутско-то село Зелкъ, кос-
» то отстои до единъ часъ пѫть къмъ западъ отъ

» Тетово, и вьрви на долу къмъ югъ по въсто-
» чныя-тъ отвѣсъ Шарскаго гърба, на който Ар-
» наути-ти ся смѣсятъ съ Блъгары-ты (тамъ Ко-
» стово и Кичаво принадлежатъ на Арнауты-ты,)
» до самаго града Охрида, гдѣто ся повръща пакъ
» на сѣверъ и огибава часть отъ Врьхнѫ Дебрѫ,
» послѣ продължава вьрвежь-тъ си по тченіе-то
» на Черный Дринъ, по восточныятъ брѣгъ на
» Охридско-то езеро, по окрестность-тѫ на градъ
» Дѣволь, по вьрхъ-тъ на горы-ты Джумерка, и
» приходи близо до подъ Македонско-Влашско-то
» поселеніе Санъ-Марина; отъ тамо ся повръща
» на востокъ презъ Касторійско-то езеро, презъ
» село Кастреницѫ, презъ езеро Енидже, покрай
» развалины-ты на (древній градъ) Пеллѫ, и до-
» ходи до самаго града Солуна; послѣ отходи
» прѣзъ Еникьой подъ Хортяшь, послѣдньо жи-
» лище Блъгарско въ тѫѩ странѫ, по вьрхъ-тъ
» на гърбъ-тъ горскый, кой-то оставя на западъ
» Сѣресскѫ-тѫ долинѫ, до самъ градъ Вѣтренъ
» и Демиръ Хисаръ на Струмѫ; отъ тамъ пакъ
» на востокъ и сѣверо-востокъ презъ село Кра-
» сно, Старчище, высокѫѩ горѫ Першнъ, къмъ
» село Русумъ на нижно Мѣсто; послѣ задъ го-

» рѫ Доспатъ къмъ изворъ-тъ на рѣкѫ Сурми-
» нѫ или Ардѫ, по теченіе-то нейно до село
» Карлиджикъ; отъ тамъ по средиземіе, къмъ градъ
» Харманли на Марицѫ, послѣдній Блъгарскы
» градецъ въ тѫмъ странѫ; тамъ отново по во-
» сточнѫ-тѫ странѫ на Марицкѫ-тѫ долинѫ до
» Адріанополь; послѣ на востокъ презъ село Е-
» реклеръ, само-то южно населеніе отъ Блъгары,
» задъ села-та Търново и Самоковъ; най-послѣ
» ся подзема на сѣверъ по край-море къмъ Ва-
» силикъ и само-то устіе на Георгіевскыя-тъ Ду-
» навскій рѫкавъ, отъ кого-то започенѫхмы. И
» тъй Блъгарски-ти жилища ся простиратъ по най-
» голѣмѫ-тѫ часть отъ Древніѫ Мусіѫ, Θракіѫ,
» и Македоніѫ, или, какъ-то ѭ днесъ Турци-
» ти называватъ, Румеліѫ, и само на сѣверъ
» влазятъ презъ Дунавъ-тъ въ Русско-то царство,
» т. е. напълнятъ въ себе си по-голѣмѫ-тѫ часть
» отъ Кагулскыя-тъ уѣздъ. Вънъ отъ това цѣ-
» ло Блъгарско селеніе срѣщатся и особенно: въ
» Туркіѫ, въ околности-ты на Горицѫ, въ Ар-
» наутско, близо при Цариградъ, даже и въ Ма-
» лѫ Асіѫ (Кѫзъ-Дервентъ, между Нікомидіѫ и
» Нікеѫ); въ Влахіѫ; въ Сърбското Княжество;

» въ Грьчьско-то Кральство (на пр. у Войницѫ
» и другы мѣста); въ Ракусскѫ-тѫ Дьржавѫ; въ
» Угріѭ; въ Темешскыя-тъ округъ двѣ голѣми
» градища: Бешеново и Внига; въ Россіѭ, шесть
» села въ Херсонскѫ-тѫ Губернііѫ недалечь отъ
» Тирасполь. А вѫтрѣ въ това пространство жи-
» вѣѭтъ наедно съ Блъгары-ты различни и дру-
» ги народи, особенно Турци, кои-то вездѣ за-
» нимаватъ голѣмы-ты и укрѣплены-ты градовы, и
» тукъ таме по равнины-ты, именно въ углъ-тъ
» назпваемый Добрица (Доброджа), и распръснѫ-
» то по села-та; послѣ Грьци, Арнаути (около
» Вранѭ на Моравѫ, въ Костово, Кичево, и проч.)
» Македоно-Власи (Куцо-Власи или Цинцари), Е-
» вреи, Молдовани и Руси въ Кагулскыя-тъ у-
» ѣздъ, и проч., така що, като говоримъ вообще,
» чисти Блъгаре, безъ всякѫ чуждѫ смѣсь, мо-
» жемъ да намѣримъ само въ нѣкой-си горскы
» малко еще извѣстны, страны. Наконецъ, Бъл-
» гари-ты сосѣдятъ на сѣверъ (въ Кагулскыя-тъ
» уѣздъ и на цѣлый Дунавъ отъ устіето му до
» Тулчѫ, отъ Ренъ до Видинъ, и по нататакъ по
» чертѫ-тѫ отъ Видинъ до Брегово на Тимокъ,)
» съсъ Власы; на западъ пьрво съ Сьрбы, (по-

» чертѫтѫ отъ Брегово до Качаникъ,) а послѣ
» съ Арнауты, (по чертѫ-тѫ отъ Зелкъ у Тето-
» во до Ждрелцы-ты подъ Касторіѭ); на югъ,
» съ Грьцы и Турцы, едны съсъ другы давно
» размѣсены, (по-чертѫ-тѫ отъ Касторійско-то езе-
» ро Василикъ на Черно море. »

Колко-то за число-то на тыя тъй много распространены Блъгари, Ами-Буе и Кѵпріанъ Робертъ казватъ че може да възлѣзва до 4,500,000 души. Шафарикъ же въ вышеречено-то си сочиненіе стр. 39 пише така: Число-то на жители-ты
» Блъгарскы не могѫтъ точно да ся опредѣлятъ:
» Преди полагали въ Туркіѭ само 1 $^1/_2$ милліоны
» което е очевидно малко; а Ами-Буе, който е
» пѫтьшествувалъ на 1836-1838 л. въ тѫѭ
» странѫ, полага 4 $^1/_2$ милліоны, което е пакъ
» твьрдѣ много. Ный броимъ *съ по-голѣмѫ вѣ-*
» *роятность* въ Туркіѭ 3 $^1/_2$ милліоны; за по-
» селены-ты въ Россіѭ, 80,000; и въ южнѫтѫ
» Угріѭ, 7000; сичко, 3,587,000 души, изъ
» конто 3,287,000 Христіаны восточнаго или Грьческаго исповѣданія, 50000 въ Угріѭ и Блъгаріѭ западнаго или Римскаго, а осталы-ты
» 250,000, конто особно живѣѭтъ около Доспа-

» та (Родопѫ), Неврокопъ, и на горнія-тъ Вар-
» даръ, преминѫли въ Моамеданство-то, но удър-
» жели пакъ и до нынѣ родныя-тъ си языкъ. » По-
слѣ единъ Грькъ именемъ Андреа Пападопуло Врето
на стр. 151 своего на 1852 л. сочиненаго а
на 1856 г. въ Петерсбургъ по Французскы изда-
наго сочиненія подъ заглавіе La Bulgarie anci-
enne et moderne (древня и нова Блъгарія), пише
така: Г-нъ буе, въ своето сочиненіе (Европейска
Туркія, томъ II, стр. 32), казва че Блъгари-ти сѫ
» числомъ 4,500,000. Въ това число онъ объема не-
» сумненно Блъгары-ты, кои-то живѣѭтъ въ Θес-
» саліѭ, въ Македоніѭ и въ Ипиръ, то число яв-
» ственно е преувеличено, и происходи, *какъ-то по-*
» *не мыслимъ ній*, отъ погрѣшны извѣстія, кои-то
» сѫ были дадени на Г-на Буе. — Блъгарія-та (меж-
» ду дунавъ-тъ и Балканъ-тъ) има повьрхность отъ
» почти 3570 четвьроуголны левгы, и *споредъ е-*
» *динъ приближителенъ счетъ, кой-то слы ній*
» *направили по извѣстія положителны и поч-*
» *ти оффиціалны*, тя брои народонаселеніе отъ
» *два милліона* души, отъ кои-то двѣ-тѣ трети-
» ны сѫ православни Христіане восточныя Цер-
» квы, а другата третина исповѣдува исламисмъ-тъ. »

Така Г-нъ Пападопуло дава само на собственнѫ-тѫ нарицаемѫ Блъгаріѭ токмо 2,000,000 души заедно съ Мюслюманы-ты, безъ да ны каже колко Блъгаре ся намѣрятъ и въ другы-ты части отъ Европейскѫ-тѫ Туркіѭ, сирѣчь въ Тракіѭ, въ Македоніѭ, въ Ипиръ, и въ Ѳессаліѭ, въ които и самъ исповѣда че имало Блъгаре. Какъ да е да е ній като не смы въ состояніе да противурѣчимъ отъ самосебе си на тыя *положителны и почти оффиціалны* извѣстія Пападопуловы, ще приведемъ противу нихъ другы извѣстія кои-то праведно трѣба да почитамы за много по-*положителны* и по-*оффиціалны* отъ неговы-ты, защо происхождатъ изъ общо-то пречисленіе на жители-ты въ Туркіѭ, кое-то бѣ станѫло по царскѫ заповѣдь на 1844 л. тія извѣстія сѫ на Г-нъ А. Убичини, който въ пьрвѫ-тѫ часть на свои-ты по Французскы написаны и въ Парисъ на 1851 въ двѣ части изданы *Писма за Туркіѭ*, часть 1, стр. 14—16, като брои за сичкы-ты жители въ Европейскѫ-тѫ Туркіѭ 15,500,000, брой между нихъ за Българы-ты 4,000,000. Той прави исчисленіе-то на тыя жители по три различны обзора слѣдующимъ образомъ.

1. По географическый обзоръ.

Въ Молдовѫ	жители	1,400,000	
Въ Влашско	»	2,600,000	
		4,000,000	
Въ Сърбіѭ	»	1,000,000	5,000,000
Въ Българіѭ	»	4,000,000	
Въ Боснѫ и Херцеговинѫ		1,400,000	
Въ Румели	»	2,600,000	
Въ Ѳракіѭ	»	1,800,000	
Въ Островы-ты		700,000	10,500,000
			15,500,000

2. По народностный обзоръ:

Румуни т. е. Власи	жит.		4,000,000	
Сърби въ княжест.	»	1,000,000		
Сърби рая	»	500,000	1,500,000	Славяни 7,200,000
Блъгари	»		4,000,000	
Бошнаци	»	1,000,000		
Херцеговинци	»	400,000	1,400,000	
Черно-горци, Пипери, Хизи, Васковици, Бѣлопавльци	»		300,000	
Армени	»		400,000	
Грьци	»		1,000,000	
Арнаути	»		1,500,000	
Турци	»	1,100,000		
Татари	»	230,000	1,330,000	
Евреи			70,000	
			15,500,000	

3. По вѣроисповѣдный обзоръ.

Мюслюмани		3,800,000
Христ. Восточ. правосл.	11,370,000	
» Запад. католици	260,000	11,630,000
Евреи		70,000
		15,500,000

Слѣдъ тыя исчисленія Г-нъ Убичини прилага слѣдующе-то важно увѣдомленіе: »Тія числа мо-» гжтъ да ся почитатъ, ако не за твърдѣ точны » (което е мжчно въ едно мѣсто, гдѣто стати-» стически-ти изслѣдованія едва наченуватъ да » ставатъ), то поне за приближителны, колкото е » възможно, до истинж-тж, понеже сж извадени » *отъ общото на жители-ты описаніе, що* » *станж по царскж заповѣдь*, на 1844, въ сич-» кж-тж имперіж, кога-то сераскеръ Риза-па-» ша... испълни промѣненіе-то на войнственж-» тж организаціж, установивъ да ся зематъ вой-» ни по жребіе, вмѣсто да ся зематъ като на-» предъ непорядочнимъ образомъ.« На тыя убо 4,000,000 Блъгары, кои-то ся намиратъ само въ Европейскж-тж Туркіж, ако приложимъ и оныя кои-то ся намиратъ вънъ отъ Турско во Европж, т. е. споредъ Шафарика, 80,000 въ Русіж,

и 70,000 въ Южнѫ Угріѭ, безъ да броимъ оныя, кои-то сѫ въ Влашско и въ Асіѭ, ще намѣримъ че Блъгаре-ти ся въскачатъ до 4,150,000.

Като тъй убо сѫ многочисленни и тъй много въ Туркіѭ распространени Блъгаре-ти, да ли всякога сѫ тіи тука живѣли, или сѫ ся отъ друго мѣсто преселили? Ако не сѫ тука тіи отъ край живѣли, гдѣ ли имъ сѫ были първи-ти знайни жилища? и кога и какъ сѫ отъ тамъ станѫли, и отъ гдѣ и какъ прешедше сѫ дошли и сѫ ся заселили тука? И во все това временно разстояніе какви имъ сѫ были военни-ти и други подвиги и сношенія съ другы народы и царства? На тыя въпросы отговаря Історія-та на Блъгарскыя-тъ народъ, коіѭто смы ся наели да напишемъ. Но въ самото ѝ начало ся е представилъ намъ другъ единъ много важенъ въпросъ, кой-то требваше найпърво да ся рѣши, защо отъ рѣшеніето му зависи да ся започне тая Історія отъ това или отъ онова время, и да ся прекратятъ или да ся расширочатъ знанія-та ны за древность-тѫ нарѣченныя-тъ народъ. За отвѣтъ на той-зи въпросъ ніи издадохмы въ Блъгарскы-ты Книжицы 1858-го лѣта, подъ заглавіемъ: *Кратко изслѣдованіе на*

Блъгарскѫ-тѫ древность, едно съчинение раздѣлено на три главы, отъ кои-то въ 1-тѫ диримъ *гдѣ сѫ были първи-ти Блъгарски жилища*, защо нови-ти списатели на това ся не съгласяватъ; въ 2-тѫ показвамы *подъ кои нарицателны имена сѫ были представени Блъгаре-ти отъ начала въ Исторіѩ-тѫ*, защо не всякога вехти-ти списатели сѫ гы *Блъгары* именували; а въ 3-тѫ изслѣдувамы *какво, Славенско ли или друго нѣкое, племя сѫ были отъ край Блъгаре-ти*, защо и въ това ся списатели-ти не съгласяватъ. Съсъ важны-ты историческы свидѣтелства и съ другы здравомыслены замѣчанія, кои-то въ тыя разисканія приводимъ и правимъ, ніи вѣрно, мыслимъ, доказвамы тамъ 1) че Блъгаре и Унни живѣли въ тоежде время отъ начала въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѩ, т. е. надъ Кавказа и между рѣкы-ты Дона и Волгѫ, за кое-то ніи доволно ще говоримъ и въ *Введеніе-то* на сега издаваемѫ-тѫ ны Исторіѩ; 2) че отъ това обстоятелство, и отъ то что Блъгаре-ти ся часто *Унни* называватъ отъ современны-ты списатели, излиза праведно заключеніе че народъ Унни не былъ другъ освенъ народъ-тъ Блъгарскый; 3) че Унни и Блъгаре, суще

тождественни, не были, нито Татари или Монголи, какъ-то Дегинь и други блядословятъ, нито пакъ Фінни или Чуди, какъ-то Шафарикъ и други безъ основаніе мыслятъ, но были чисти Славени, и говорили и тогасъ, какъ-то и днесь, языкъ чисто Славенскый.

Того ради и ніи, вмѣсто да захванемъ Блъгарскѫ-тѫ Історіѭ отъ 485 лѣто, въ кое-то Грекo-Латински-ти писатели сѧ начали да помянуватъ наши-ты праотцы съ собственно-то имъ имя *Блъгары*, като че ли сѧ гы тогази пьрво чули и познали, разсѫднхмы за благословно да іѫ захванемъ стотинѫ годины іоще по-напредь, кога-то тіи сѧ начали да гы помянуватъ само съ имя-то *Унны*. А понеже мнѣніе-то, кое-то ніи, какъ-то Венелинъ, Савеліевъ, и други, имамы за Унни-ты че были Блъгаре, не е іоще отъ всѣхъ писателей пріято, за да не бы ны укорилъ нѣкой, нека е и неправедно, че смы направили нѣкое смущеніе въ народны-ты имена, ніи въ сичкото подъ Унпско само имя въ лѣтописы-ты прѣдставляемое историческо разстояніе оставихмы пакъ имя-то *Унны* непочекнѫто, казвамы обаче на читатели-ты че съ него име ніи разумѣвамы *Блъгары*, а не другы народъ.

Това подъ унинско имя историческо разстояніе, освень въведеніе-то му, кое-то за начало-то и за древны-ты жилища, нравы, обычаи, и прочая говорящи, възлазя до най-высокѫ-тѫ древность, обѣема цѣлъ единъ вѣкъ, начинающе отъ 374 л. и скончающе ся на 468 л., кога-то вѣке слѣдъ малко захваща, какъ-то рекохмы, да ся чува между Римляны-ты и собственно-то имя *Блъгаре.* Въ него ніи ограничавамы пьрвѫ-тѫ часть и пьрвыя-тъ томъ на Блъгарскѫ-тѫ Исторіиѫ, коя-то днесь, подъ имя *Унинска*, т. е. *Блъгарска Исторія*, издавамы.

Освень неіѫ, ніи смы приготвили вещество и за два іоще тома отъ Блъгарскѫ-тѫ Исторіиѫ. Отъ тѣхъ единый ще представи, подъ Блъгарско веке имя, вторѫ-тѫ часть на тѫзи исторіиѫ, начинающѫіѫ отъ 485 л., и кончающѫіѫся на 668 л., объемлющѫіѫ слѣдователно историческо разстояніе отъ 183 години; а другый ще представи третіѫ-тѫ часть отъ истѫ-тѫ исторіиѫ, объемлющѫіѫ, отъ 668 л. до 1041 л., цѣлы 373 години. Дано Богъ ны дадеше здравіе и помощь, като да можемъ, слѣдъ изданіе-то на тѫзи пьрвѫіѫ часть, да издадемъ и другы-ты двѣ речены части. За по-нататакъ, днесь

не смѣемъ да ся обѣщаемъ нищо, защо, като немамы іоще никое вещество събрано, трѣбувало бы да имамы доста охолно време и за събраніе на вещество-то, и за сочиненіе на осталѫ-тѫ історіѭ, коѭ-то ще съдържава, освѣнь Въведеніе-то ѝ, цѣлы 266 годины даже до 1391 л., когато Блъгарско-то царство сѫ е съвсѣмъ затрило, и сичка-та Блъгарска земля ся е завладѣла и покорила отъ побѣдоносны-ты оружія Турскаго царя и Султана Баязида. Но нека да издадехмы двѣ-ты речены части, а че тогази и за остало-то добръ е Господь.

Колкото за образъ-тъ на сочиненіе-то си, ніи ще кажемъ, че смы го основали совершенно на пьрвообразны-ты іисторическы источницы, кои-то и точно привождамы за доказаніе. Но понеже тія приводи, какъ-то и премного примѣчанія що правимъ за нѣкои-си работы, или за допълненіе и обьясненіе на текстъ-тъ, или за другѫ причинѫ, интересуватъ учены-ты паче нежели общы-ты читатели, за това, и за да не пречѫтъ на текстъ-тъ и на бързо-то му читаніе, ніе разсѫдихмы за подобро да гы напечатамы въ края-тъ на книгѫ-тѫ, точно назначены съ редовны числа относящія ся

на сѣкы параграфъ всякыя Главы. Така; който ще, може и като чете даже текстъ-тъ, лесно да гы намѣря и чете.

Слѣдъ тыя предувѣдомленія не остава намъ веке друго освенъ да ся помолимъ на наши-ты читатели да бѫдѫтъ снисходителни къмъ наши-ты неволны недостатки, като знаіѫтъ добрѣ, че такива недостатки сѫ неизбѣжни всякому, кой-то ся покушава да пише за такыва важны історическы работы найпаче въ наши-ты страны, гдѣто смы лишени вообще отъ публичны книгохранилища, каквы-то има во Европѫ. Ній ще ся благодаримъ и насьрдчимъ, ако читатели-ти намѣрятъ че, споредъ источницы-ты които смы могли да намѣримъ и приговоримъ, това що смы написали е доста чинно, ясно, и любопстинно сочинено и изложено.

ЧАСТЬ I.

ІСТОРІЯ БЛЪГАРСКА

подъ имя

УНІОВЪ.

ІСТОРІЯ БЛЪГАРСКА

ПОДЪ ИМЯ

УННОВЪ.

ГЛАВА І.

ВЪВЕДЕНІЕ.

1 Древни-ти жилища Уннов были въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ. — 2 Лъжовно мнѣніе Дегиньево и Клапроѳово за тѣхъ. — 3 Тіи не сѫ были други, освенъ Блъгарети, кои-то тамже до при Волгѫ отъ ветхѳ живѣли. — 4 Доказателство на тождество-то Уннов , Блъгаровъ, и Стравоновихъ Аорсовъ и Спраковъ. — 5 Други поправи доказателства на тождество-то Уннов и Блъгаровъ. — 6 Що е за имя това *Унни?* Лъжовно гы смѣшали Дегинь съ Татары Hiong-nou, Клапроѳъ съ Фінны, Венелинъ съ Аланы и Савельевъ съ Обры: Унни значи *благи* по Славенскы, и были племя Славенско. — 7 Какво баснословно происхожденіе имъ далъ Іорнандъ, и какъ гы грозно тѣломъ описалъ Амміанъ Марцеллинъ. — 8 Какъ, споредъ истаго, тіи ся хранили, одѣвали, въспитавали, и живѣли. — 9 Политически и военни тѣхни устроенія и обычаи. — 10 Нрави-ти имъ. — 11 Вѣрата имъ. — 12 Кои и какви были *Алани-ти*, тѣхни сосѣди при Кавказа. — 13 Кои, какви, и гдѣ были тѣхни-ти други сосѣди *Акацари.* — 14 За Скѵѳы и Сарматы, и за Европейскѫ-тѫ Скѵѳіѭ и Сарматіѭ вообще. — 15 За пространство-то на Европейскѫ-тѫ

Сарматіѣ, и за главны-ты народы, кои-то въ неіѣ обитали, особливо *Венети, Славени, и Анти.* — 16 Особито надъ Дунавъ и Черно-Море владѣли *Готѳи.* — 17 Нѣкои писали че Готѳи-ти были тамо туземци, и тождественни съ древны-ты Скѵѳы. — 18 Други повѣтхи писатели показватъ древни-ты имъ жилища въ Прусіѣ на Балтійско-то поморіе, отъ кое-то Савелієвъ мысли че были Сърбско племя. — 19 Отъ новы-ты писатели едни, по Скандинавскы-ты сагы, водятъ Готѳы-ты изъ внутренѣ-тѣ Асіѣ, а други, по Готѳа Іорнанда, изъ Скандинавіѣ. — 20 Шафариково, за това, мнѣніе и разсужденіе. — 21 Опровергателни на това Гробергови разсужденія. — 22 Сен-Мартіново мнѣніе смѣшающее Готѳы съсъ Геты, и Геты съсъ Скѵѳы. — 23 За да ся познае истина-та, нужда е да ся говори за Геты-ты.— 24 Гети-ти были народъ Ѳракійски, и обитали іоще въ Иродотово врѣмя отъ сямъ Дунавъ-тъ, а въ Страбоново, и отвъдь, простирающеся на времени тамъ много далечь, и называющеся *Гети* на востокъ, *Даци* на западъ. — 25 Историческо начертаніе за Геты или Дакы отъ 307 лѣто прѣди Христа до 106 л. по Хр., кога-то мѣсто-то имъ ся завладѣло отъ Римляны-ты, и до 215 л: по Хр., кога-то Готѳи-ти начали да нападатъ отъ востокъ на това мѣсто. — 26 Заключеніе че Готѳи-ти были различни отъ Геты-ты. — 27 Историческо изложеніе на Готѳскы-ты воєванія съ Римляны-ты отвъдь и отсямъ Дунавъ-тъ, догдѣ подъ Авреліана (272 л.) завладѣли Дакіѣ совершено. — 28 Раздѣленіе Готѳовъ на *Восточны* (Ostro Gothae) и *Западны* (Wese Gothae), и продълженіе на історіѣ-тѣ имъ до пришествіе-то на Унны-ты.

1 Унни-ти, на кои-то історіѣ-тѣ искамы да представимъ, бывше народъ многочисленъ, обитали испърво, отъ незапамятно врѣмя, въ Асійскѣ-тѣ

Сарматіѧ или *Савроматіѧ* (1), то есть въ сичкото почти онова земленно пространство, що е надъ горѫ Кавказа между езеро Меотисъ (2) и море Каспійско, и ся простирали на сѣверъ и на востокъ отъ Танаисъ (3) до непознѣстны предѣлы, кои-то, и ако не сѫ были до ледовитаго океана (4), были сѫ несумнѣнно до по рѣкѫ-тѫ Волгѫ. Какъ сѫ Унни-ти тамъ изъ начала обитали, това ны ся доказва отъ то что древни-ти писатели, кои-то сѫ за тѣхъ писали и помянѫли, вси согласно тамъ гы поставляватъ, и отъ тамъ гы произвождатъ. Така тамъ гы поставляватъ и помянуватъ, Ератосѳенъ у Стравона (5), около 250 годины преди Христа; Діонусій Перінгитъ (6), около 20 годины преди Христа; четворица Арменски лѣтописци, т. е. Агаѳангелъ въ лѣто ок. 227, 300, 304, и 313 (7); Зинонъ Глагскый въ лѣто ок. 313 (8); Моусей Хоренскый такожде въ лѣто ок. 313 (9); и Фаустъ Вызантійскый въ лѣта ок. 343 и 363 (10); Зосімъ (11), Созоменъ (12), и Амміанъ Марцеллінъ (13) въ лѣта 374-376 по Христа; и тъй редомъ послѣ Клаудіанъ и Святый Іеронумъ (14), Пріскъ риторъ (15), Готѳинъ Іорнандъ (16), Агаѳій (17), Прокопій (18), и други. — Прокопій особенно, за да покаже древность-тѫ на тамошното имъ обитаніе, говори за ветхото имъ время, и казва « че тін тога ся именували *Кімерійци*, и ся повинували на единъ царь; че едно время единому отъ цари-ты имъ ся родили два сына, отъ кои-то единый-тъ ся зовалъ *Утур-*

ргургъ, и другый-тъ *Кутургургъ*; че като умрѣлъ баща имъ, тіи сынове раздѣлили помежду си царство-то бащино си, и дали на подвластны-ты си всякый свое-то имя, и ся назвали едни-ти *Утургури*, а други-ти *Кутургури*, и тъй, каже, ся называватъ даже до днесь (550 л.); че вси обаче живѣли тогазъ тамо имуще общы по между си спчкы-ты свои дѣла, и не смѣшающеся никакъ съ оныя человѣцы, кои-то живѣли отъ сямъ езеро-то Меотійско и неговыя-тъ изворъ, защо нито минували нѣкога тыя воды, нито пакъ мыслили че могѫтъ да гы минѫтъ, до гдѣ слѣдъ время (375 л.) единъ рогачь показаль пѫть презъ воды-ты на нѣкои-си тѣхны ловцы» 19) какъ-то щемъ по-долу да видимъ 20). Отъ тыя Прокопіевы означенія, колко и да сѫ не точни, всякый лесно разумѣва че слово-то му е за най-древны-ты Уннскы времѧна, и толико древны, що ся относятъ даже до Кіммерійцы-ты кои-то обитали въ тыя страны даже преди да дойдѫтъ изъ Асіѭ Скѵѳи-ти да гы испѫдятъ и да ся населятъ въ Европѫ на тѣхно мѣсто.

За послѣдне-то сіе приключеніе Продотъ приказва че Скѵѳи кочующи, кои-то живѣли въ Асіѭ, притѣснившеся воеваніемъ отъ Массагеты-ты 21) минѫли рѣкѫ Аракса 22) и нападнѫли на Кіммерійскѫ-тѫ землѭ; а Кіммерійцити, вмѣсто да ся съгласятъ вси и да гы посрѣшнѫтъ, раздѣлили ся на двѣ партіи, отъ кои-то една-та, *народная*, искала да бѣгатъ, а друга-та *царская*,

искала да ся бііѫтъ. Несогласіе-то имъ дошло до толкова, що ся ударили и оружіемъ помежду си, и паднѫли мнозина отъ двѣ-тѣ страны, на кои-то и гробища-та іоще при Иродота ся виждали при рѣкѫ Тѵра (Днѣстра). Тогази веке не могуще да стоятъ на срѣщѫ на Скѵѳы-ты, оставили мѣсто-то си, кое-то они, пришедше, безъ сопротивленіемъ обладали. А Кіммерійци-ти минѫли въ Асііѫ на Черноморскы-ты бреговы, гдѣто ся учредили въ полуостровъ-тъ, въ кой-то ся види, каже, днесь градъ Греческый Сінопъ. А Скѵѳи-ти отшедше да гы гонятъ, понеже не знаили кой они пѫть уловили, излъгали ся та вьрвели по край Кавказа на востокъ, и влѣзли въ Мидіѭ, коіѫ-то завладѣли и іѫ дьржели до 28 годины. А какъ Кіммерійци-ти живѣли по-напрѣдъ въ речены-ты страны, Иродотъ казва че іоще по негово-то время имало въ Скѵѳіѭ крѣпости Кіммерійскы, Воспоръ Кіммерійскы, градище Кіммерійско отъ кое-то ся минувалъ той Воспоръ, и земліѭ Кіммерійскѫ 23). Стравонъ ны казва такожде че Кіммерійци-ти владѣли въ ветхо время надъ и около Воспоръ-тъ, Кіммерійскый отъ тѣхъ названный, че имали тамъ великѫ силѫ, и че по Омирово-то время или малко по-напредь воевали на Малѫ Асіѭ даже до Іоніѭ 24). Безименный сочинитель на книгѫ-тѫ называемѫіѫ *плаваніе около Черно-море и Меотисъ*, пише и той че Кіммерійци-ти владѣли на Воспоръ-тъ Кіммерійскый кога-то дошли Скѵѳи-ти та гы испѫдили, и че то ся случило кога-то Ми-

лісіане-ти Грьци направили на Дунавъ-тъ града Істра (25) 500 поприща далечь на десно отъ свящепно-то устіе на тѫіѫ рѣкѫ (26), кое-то спорядъ Шафарика станѫло ок. 610 л. пр. Хр. (27).

Отъ все това ся доказва че Кіммерійци-ти живѣли и владѣяли въ тыя страны іоще отъ Омирово время, т. е. ок. 1000 г. пр. Хр.; но были ли сѫ наистинѫ Унни, какъ-то казува Прокопій, или онъ называва Унны-ты Кіммерійцы, само защо-то занимали тѣхно-то мѣсто? това, като що ся относи до предісторическы-ты времена, никой не може да знае. Забѣлѣжително е само че Кіммерійци-ти кои-то испѫдени отъ Скѵѳы-ты отишли та ся преселили въ Асіѭ при Сінопа, не сѫ могли никога да бѫдѫтъ сички-ти въобще Кіммерійци, защо народъ поселяющій вси-ты, при реченнаго Воспора, при Меотиса и надъ Черно-море, Скѵѳійскы страны, не е никога можилъ да ся сбере въ малкыя-тъ Сінопскы полуостровъ; за това непременно трѣба да разумѣемъ, че само воюющи-ти тогава Кіммерійци сѫ были така пропѫдени и преселени, а величайша-та имъ часть сѫ останѫли въ древне-то свое отечество покорившеся владѣтелемъ, и тъй става наистинѫ всякога, колчимъ единъ народъ завладѣе земліѭ-тѫ на единъ другъ народъ; а споредъ това не е чудно да ся каже, споредъ Прокопія, че Унни-ти были древни-ти оніе тамо живущіе Кіммерійци, или че были и тіи тамъ толкова древни, колко-то и Кіммерійци-ти.

2 Като ся доказа тъй величайша-та древность на

Унискы-ты жилища въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ, всякый разумѣва колко безмѣстно и безосновно е онова що казватъ новый писатель французскый Дегинь (1) и негови-ти послѣдователи, че ужъ, споредъ Китайскыты лѣтописи, Унни-ти живѣли отъ начала въ вѫтрѣшнѭ Асіѭ на сѣверъ отъ Китаіѭ (Кінѫ) подъ именемъ Хіонгну (Hiong-neu), и че испьрво много силни а послѣ ослабиѫли и развалени бывше, часть отъ нихъ побѣгниѫли отъ тамъ, и дошли та ся населиѫ въ лѣто 91 по Христа на мѣсто называемое Юепанъ (Yue-pan), кое-то онъ *мысли* да е было мѣсто-то на Уфѫ и на Башкиры-ты около изворъ-тъ на рѣкѫ-тѫ Ѥйкъ или Уралъ, сирѣчь выше отъ 300 левгы далечь на Востокъ отъ Волгѫ, и выше отъ 550 левгы отъ Дона, а отъ тамъ пакъ ся спуснѫли, Дегинъ не знае кога (2), до мѣсто-то на *Ѥнчаиты* (кои-то онъ *мысли* да сѫ были Алане-ти) живущія близо при *Тачинъ*, кое-то е, каже онъ, несумнѣнно Римско-то царство, и ето какъ Хіонг-ну, сирѣчь Унни-ти, ся намѣрили въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ, гдѣ-то гы полагатъ вообще сичкити Гречески и Латінски писатели (3). Но все това е, какъ-то рекохмы, голѣма погрѣшка, и ученѣйшій изслѣдователь на Славянскы-ты древности П. Шафарикъ справедливо пише така: «Споредъ » Ам. Марцелліна и Іорнанда, Унни-ти имали » малкы очи, сплюснѫтъ носъ, голѣмѫ главѫ, бы- « ли безбрадны и цвѣтомъ тѣла жълти или смуг- » ли. Дегинь и негови-ти послѣдователи, основа-

» ющися на това изображеніе внѣшняго вида Ун-
» новъ, *кой-то е былъ частію измышленъ и*
» *противуестественъ, а частію преувеличенъ и*
» *представленъ въ черны краскы отъ тогашны-*
» *ты писатели за да възбудятъ страхъ въ*
» *читатели-ты*, и т. п., доказвали че той на-
» родъ былъ Монголскаго происхожденія. Въ то-
» ва тіи най-много ся опирали на имя-то народа
» Hiong-nou или Hiun-yu, кое-то срѣщнѫли въ
» Китайскы-ты лѣтописи, и на етymологическо-то об-
» ясненіе на Уннскы-ты имена, въ кое-то обаче
» *весма много ся прѣлъстили.* Народъ-тъ Hiong-
» nou былъ поколеніе Турско а не Монголско, и
» Китайци-ти около 91 по Хр. го разбили и прог-
» нали въ Киргизскы-ты степи между рѣкѫ-тѫ
» Иртишь и езеро-то Аралско, гдѣ-то онъ ся
» скиталъ іоще въ 440 л. А колко-то за дово-
» ды-ты кои-то ся на словопроизводство-то осно-
» ваватъ, тіи сѫ толкова незначителни, слаби, и
» ничтожни, що по тѣхъ Унни-ти могли бы да
» ся произведѫтъ отъ кой-годѣ народъ на свѣ-
» тъ-тъ.« 4). Особливо же ученнѣйшій Русскы
писатель Н. В. Савельевъ Ростиславичь говори:
» Монголски-ти Хюнъ-ну, кои-то по свидѣтел-
» ство-то на Китайцы-ти никога не оставяли Мон-
» голіѭ, нематъ никакво сношеніе съ Европей-
» скы-ты Великаны (по западно-Славянскы *Обры*,
» и по Нѣмскы Hun'ы), то есть съ обитатели-ты
» на древніѭ-тѫ Россіѭ 5). Дегиня го е излъ-
» гало случайно-то созвучіе на двѣ рѣчи прина-

» длежащы на два совершено различны языцы.
» Знаменитый съотечественникъ нашъ О. Іакинѳъ
» Бичуринъ еще въ 1828 л. показалъ источни-
» къ-тъ на прелесть-тѫ Дегиньевѫ, кой-то до-
» каралъ Монголскы-ты Хюнъ-ну въ Асіѩ, и
« своеволно превратилъ едны племена въ другы.
» За отвѣтъ Г. Клапроѳу помѣстившему свои-ты
» замѣчанія въ Французскыя-тъ преводъ на кни-
» гѫ-тѫ му нарицаемѫѭ: *Путешествія Тим-*
» *ковскаго въ Китай чрезъ Монголіѩ*, О. Іа-
» кинѳъ пише: »Дегинь отвелъ отъ погледъ-тъ си
» тѭѭ важнѫ истинѫ, че Монголія, коя-то е бы-
» ла извѣстна въ продълженіе-то на 20 вѣковы
» подъ разны названія, пріяла тыя названія, не
» отъ народы, но отъ домовы-ты кои-то ѭ обла-
» дали« 6) той-зи нашъ Ученый Хинезистъ (О.
» Іакинѳъ), на кого-то авторитетъ-тъ е былъ при-
» знанъ въ Паришь необходимъ за рѣшеніе на
» распрѭ-тѫ що сѧ имали помежду си Француз-
» ски-ти оріенталісти 7), совѣтува »съ крайнѫ
» осторожность да ся ползувамы, не токмо отъ
» творенія-та Г. Клапроѳовы, но отъ сочиненія-
» та и на другы-ты оріенталисты неговы послѣ-
» дователи, и особенно отъ Дегиньевыты, кой-то
» положилъ основаніе-то на лъжовнѫ-тѫ сустемѫ
« за различны-ты въ Монголіѩ обитавши наро-
» ды, защо тая сустема производи безредность
» въ Всеобщѫ-тѫ народовъ історіѩ, и замѣша-
» телство въ соглашеніе-то на самы-ты історицы
» помежду си« 8). Слушайте іоще що казва О.

» Іакинѳъ : »Дегинь тьмно разбиралъ Китайскѫ-
» тѫ исторіѭ, изъ коіѭ-то е почерпалъ вещества
» за свое-то сочиненіе; отъ тамъ му ся пока-
» зали прерывности въ цѣпь-тѫ на происшествія-
» та. Желающи да прикажи тыя происшествія по
« свои-ты догадкы, онъ безъ по-далечны съобра-
» женія поставилъ Унны, Турцы, и Монголы ка-
» то главны народы въ Монголіѭ, отъ кои-то
» привзелъ множество другихъ отраслей въ А-
» сіѭ, и даже наши-ты Донскы казацы» (9). —
Савельевъ, съ помощь-тѫ славнаго Хинезиста Рус-
скаго О. Іакинѳа, не оборява тъй силно само Де-
гиня и неговы-ты послѣдователи, той критикува
подобно и оныя кои-то, като Абель-Ремюза, Кла-
проѳъ, и самъ Шафарикъ, отвергше Дегиньево-то
мнѣніе като неоснователно, пріяли друго такожде
не основателно, какъ Унни-ти были *вѣроятно*
Фінско, т. е. Чудско, Чухонско племя. Ето на
примѣръ за това що пише Шафарикъ : »Спорядъ
» извѣстія-та на достовѣрны-ты Грьчьскы истори-
» цы: Менандра, Ѳеофылакта, Нікита, Лева Грам-
» матіка, Георгіа Монаха, Кінама, Кедрина, и
» др., кои-то показватъ сродство-то на Унны-ты
» съ Авары и Маджары, *много вѣроятно* е да
» сѫ были Унни-ти, какъ-то Авари и Маджари-
» ти, народъ вѣтви Уралскыя, восточночудскаго
» поколѣнія, смѣшавшійся уже въ родинѫ-тѫ сво-
» іѭ съ Турцы-ты. Описаніе-то на внѣшныя-тъ
» видъ Унновъ отъ древны-ты много прилича и
» на днешны-ты Вогуличи, най-ближны-ты родичи

» Маджаровъ: Унински-ти и древне-Маджарски-ти
» имена и днесь іоще ся употребляватъ отъ А-
» вары-ты, кои-то сѫ останѫли на Кавказа (10),
» и кои-то называватъ еднѫ часть отъ земліѫ-тѫ
» си *Хунжакъ* (сравни Маджарско-то Kúnság);
» такви-зи сѫ: Attila, Авар. Adilla; Budak, А-
» вар. Budach; Ellak, Авар. Ellak; Ding-itsik,
» Авар. Dingaçik; Eskam, Авар. Ecka; Balamir,
» Авар. тоже; Almus, Авар. Armus; Leel, Авар.
» тоже. Zolta, Авар. Solta; Bleda или Beled,
» Авар. Beled (то есть *началникъ*) (11), и др. У
» Унны-ты по Іорнанда (12) рѣчь-та uar значила
» *рыкѫ*; подобно и въ Лезгиноаварско-то нарѣ-
» чіе, uar, uor, or, hor, значи *рыкѫ*. Въ нѣкол-
» ко Вогулскы нарѣчія рѣчь-та hum, chum, kum,
» значи *человыкъ*. Като съобразимъ все това, и
» много друго (13), видимъ че извѣстіе-то Руи-
» сбрековo, кой-то въ 1253 лѣто посѣтилъ нѣколи-
» ко Уралскы земли, и объявилъ че тамъ трѣба да е
» была родина-та на Унны-ты и на Унгары-ты,
» называемая велика Унніа, или земля Паскатир-
» ска, т. е. Башкирія, много е справедливо. Ис-
» шедше изъ това свое отечество *въ неизвѣстно*
» *врѣмя*, Унни-ти... нѣколко ся скитали между
» Волгѫ, Дона, и Кавказа, и отъ тамъ ся втур-
» гали въ предкавкасскы-ты земли, кое-то ся про-
» дължало до самаго 374 лѣта, кога-то подъ пред-
» водителство-то царя своего Баламіра оставили
» Волгѫ,» и пр. (14). Ето спчкѫ-тѫ система Ша-
фарика. послѣдовавшаго въ това Клапрова и дру-

ты единомысленницы 15). Та состои, какъ-то сѧ разумѣва отъ внимателно-то прочтеніе на Шафариковы-ты рѣчи, въ слѣдующы-ты два сѵллогісма:

1) Вогули и Башкири-ти были сѫ *вѣроятно* прѣдци на Унгары-ты, то есть Маджары-ты, защо тъй казалъ Руйсбрекъ посѣтившій тыя страны въ лѣто 1253; — а понеже Вогули и Башкирити, ако и днесь ся видятъ Турци, были отъ начала Фінни, защо тъй мысли Шлецеръ 16), при томъ же въ нѣкои Вогулскы нарѣчія рѣчь-та hum, chum, kum, значи *человѣкъ*; — убо и Унни-ти, *сродни* съ Унгары-ты, были сѫ Фінни!

2) Восточни-ти Кавкасски народи именуемыи *Лезги*, происхождатъ *вѣроятно* отъ ветхы-ты Авары, защо тъй казва Клапроѳъ; — а понеже тіи Авари, споредъ Греческы-ты писатели, имали *сродство* съ Унны-ты и съ Унгары-ты, при томъ же Уннска-та рѣчь uar споредъ Іорнанда, и Лезгинска-та рѣчь uor, or, hor, значи *рѣкѫ*, а и нѣколико Лезгински имена ся видятъ тождественни съ нѣколико Уннскы имена; — убо Унни-ти сѫ были Авари, слѣдователно Унгари, и слѣдователно Фінни!!!

Излишно е да показвамы неправилность-тѫ на тыя сѵллогісмы, защо та е очевидна 17). За това предпочитамы да приведемъ паче онова що пише за Клапроѳа и за Шафарика вьрху тоя предмѣтъ вышереченный Савельевъ. Ето неговы-ты рѣчи:

» Рѣшителный топъ, съ кой-то Клапроѳъ рас-

» казвалъ за Асіи, за Кавкаса, и за нѣкои пле-
» мена въ при-волжскы-ты страны, силно подѣй-
» ствовалъ на много учены человѣцы; но время-
» то на достовѣрието му уже преминѫло, особен-
» но, кога-то нашъ-тъ славный Хинезистъ (О. Іа-
» кинѳъ) изъявилъ степень-тѫ на значеніе-то Кла-
» проѳово въ языцы-ты на Восточнѫ-тѫ Асіи.
» Клапроѳъ (каже онъ) доволно познава Китай-
» скыя-тъ языкъ, и преводи изрядно, а особенно
» статіи, кои-то сѫ были преди него отъ другы
» преведены; въ Манчжурскыя-тъ же языкъ онъ
» има свѣдѣнія весма поверхностны; а колко-то
» за Монголскыя-тъ, Тибетскыя-тъ, и Турскыя-тъ,
» сичко-то негово знаніе въ тыя языцы состои въ
» това, че онъ може по сричаніе да разбира нѣ-
» кои и другы слова, за да ся улавя, кога ся
» случи, за какво-либо израженіе употребено отъ
» нѣкой ученъ оріенталистъ, и да го опровергава
» съ свои-ты пусти возраженія« 18). Точно на
» такъвъ приговоръ ся подвергли Клапроѳови-ти
» свѣденія за Кавкасскы-ты страны 19). Профе-
» соръ-тъ Нордманъ, кога-то путешествувалъ по
» Абазіи и Мингреліи, надѣялся да ся ползова
» отъ Клапроѳовыя-тъ словарь; но той словарь
» былъ толкова вѣренъ, що никой отъ туземцы-
» ты не разбралъ нищо у Нордмана 20). Много
» е жално че вси тія обличенія на Клапроѳовы-
» ты неоснователны расказы за среднѫ Асіи,
» за Кавкаса и за Ураля, не были извѣстни у-
» ченому Шафарику, кой-то въ много случаи по-

» вѣрвалъ Клапроѳу безусловно, почитающи его » за *глубокомысленъ* (остроуменъ) *изслѣдова-* » *тель на народны-ты історіи и языцы*, 21), » а неговы-ты пусты догадки и предположенія, за « *подробны и основателны разыскания* (22). « Увы! Увы! отъ едно такова неосновательно мнѣ- « ніе Шафарика за мнимѫтѫ важность на Клапро- « товы-ты трудовы, естественно послѣдовало това, « че сички-ти погрѣшности Клапроѳовы ся по- « вторили у сочинителъ-тъ на Славянскы-ты дре- « вности, и му станѫли препятствіе за да разгадае « много вопросы, на които е метнѫто Изидино по- » крывало, само отъ лѣность на учены-ты, кои-то » не вървятъ по правыя-тъ логическый пѫть, но » слѣдуватъ по невѣрны-ты указанія на прежны- » ты писатели. Обличитель-тъ Клапротовъ П. Г. » Бутковъ удачно изъявилъ нѣколко такыва по- » грѣшкы Шафариковы, кои-то проистекли нап- » паче отъ негово-то вѣрованіе въ неногрѣши- » мость-тѫ Клапроѳовѫ 23). Тъй на примѣръ: » За доказателство че Сармати-ти не были Сла- » вяне, Шафарикъ привелъ нѣколко личны имена, » като че были Алано-Осетински. Онъ гы зелъ » отъ Клапроѳа, кой-то гы зелъ отъ Гюлденще- » та, а Гюлденщетъ, признавъ Осетинцы-ты за » остатки отъ Половцы-ты, произволно присвоилъ » на Осетинцы-ты колко-то изъ Русскы-ты лѣто- » писи сѫ были преписаны Половскы имена, сир. » Итларъ, Китанъ, Уруссоба, Кочій, Кунамъ, Я- » сланопъ, Уанегрепъ, Сурбаръ, Белгукъ » 24).

» Точно тоеже вѣрованіе въ мнимооснователны-ты
» догадкы на мнимо-глубокомысленныя-тъ изъиска-
» тель історіи и языковъ заставило Шафарика да
» показва Унны-ты за Чухонцы, и да пише: »МНО-
» ГО Е ЄѢРОЯТНО, МОЖЕ ДА СЯ ПОЛАГА,
» *че Унни-ти были народъ вѣтви Уралскыя,*
» *племене восточно-Чудскаго, и че іоще въ ро-*
» *динѫ-тѫ си ся смѣшали съ Турцы-ты*« (25)!!!
» И отъ слѣпо-то вѣрованіе въ Клапротовы-ты
» предположенія до таквѫзи степень ся смѣшали
» понятія-та у трудолюбиваго и ученаго Шафа-
» рика, що свидѣтелства-та на Прокопія, Ѳеофа-
» на, Кедрина, Беда, и Хелмолда, кои-то ясно на-
» зиваватъ Унны-ты Славянскы племена (26), онъ
» ся старае да гы претълкува съ помощь-тѫ на
» измыслены догадкы; самъ исповѣда че *въ Едда*
» *Унни-ти ся называватъ Славяне* (27), именно
» при-Балтійски-ти Варяжски Руси; че *Славяны-*
» *ты въ Валлійскыя-тъ Кантонъ Швейцаріи, и*
» *днесь іоще тамошни-ти Нѣмци гы называ-*
» *ватъ Унны* (28), и че *тыяже Славяны, Кон-*
» *стантінъ Багрянородный и други писатели*
» *гы называли Авары* (29); обаче, безъ да гле-
» да на все това, онъ не може да ся отдѣли отъ
» Клапрота, и, какъ да е, превращава Унны-ты,
» пьрво на Чухонцы (Фінны), а послѣ гы смѣ-
» шава съ Турцы-ты!!.... Слѣдъ като превра-
» тилъ така Унны-ты отъ Русскы Славяны (имен-
» но отъ Велико-Россы и Българы) на Чухонцы,
» а послѣ гы смѣшилъ съ Турцы-ты. Шафарикъ,

» какъ-то и прежни-ти писатели, приказва че дру-
» ги народи, въ вторѫ-тѫ полвинѫ V-го вѣка,
» истребили слабы-ты остатки Унновъ (30); а
» за достоувѣреніе на това (не бывалое) истре-
» бленіе, онъ приводи Клапротовы-ты Tableaux de
» l'Asie, и Тунмановы-ты Untersuchungen über
» die Geschichte der östlichen europäichen Völ-
» ker (31). Най-послѣ, кой-то ще, може да вѣрва
» какво-то ще, ако ще, да простите, и Быволу
» Кралевичу; но всякъ беспристрастный изслѣдо-
» ватель історіи може съ пълнѫ основателность
» да предложи таковаго рода въпросы: Тунманъ,
» живший въ XVIII-тъ вѣкъ, и Клапротъ, писа-
» тель XIX-го вѣка, могѫтъ ли да бѫдѫтъ при-
» познати за свидѣтели на происшествіе, кое-то
» ся е случило, да речемъ, 1300 годины преди
» нихъ, и обаче не было извѣстно никому отъ
» современницы-ты? При това, какъ да вѣрвамы
» това мнимо истребленіе на Унны-ты, кога Еги-
» нардъ, секретаръ Карла Великаго подробно о-
» писва войнѫ своего Господаря, въ вторѫтѫ пол-
» винѫ VIII-го вѣка, съ Унны-ты кои-то владѣ-
» ли тогази Панноніѭ (32); кога Салисбургскый
» лѣтописецъ въ IX-тъ вѣкъ подобно говори за
» войнѫ Карла Великаго съ Унны-ты (33); кога
» изъ Византійцы-ты ніи ще ся научимъ, че по-
» велители-ти на Панноніѭ цари Унновъ пріима-
» ли крещеніе, единъ при Іустиніана въ полови-
» нѫ-тѫ на VI-тъ вѣкъ (34), други при Ираклія
» въ начало-то на VII-тъ (35); а Князи Унновъ

» даже до начало-то на IX-тъ вѣкъ (36) посте-
» пенно пріимали святое крещеніе, и нѣкои за
» тѣмъ цѣль сами приходили на Константинополь?
» Азъ казвамъ все това, не за да унижѫ голѣ-
» мыя-тъ трудъ Шафариковъ, кой-то има много
» положителны достоинства въ рѣшеніе-то на ча-
» стны въпросы, но за да покажѫ че трѣба да
» ся пазимъ отъ безусловны-ты поклонницы сочи-
» нителя *Славянскыхъ древностей*, кои-то безу-
» словно пріематъ сичкы-ты му производы, че нѣ-
» когажъ ся заблуждаватъ сами-ти учени люди,
» ако за основаніе на изслѣдованія-та си пріе-
» матъ, не памятницы-ты среднихъ вѣковъ, но
» писатели-ты новѣйши, подобны Клапроѳу» (37).
Слѣдъ тыя здравы, логическы, и основателны из-
обличенія на Дегиневы-ты и Клапроѳовы-ты до-
гадателны предположенія че Унии-ти живѣли отъ
начала въ внутренѭ-тѫ Асіѭ на сѣверъ отъ
Кинѭ, или же въ земліѭ-тѫ на Вогулы-ты при
изворътъ на Ураля, и че слѣдователно были Мон-
голи, Татаре, или Фіпни, т. е. Чуди и Чухон-
цы, всякый, мыслимъ, ще ся увѣри че тія до-
гадки и предположенія трѣба да ся напустятъ и
отфърлятъ като съвсѣмъ не доказани, и че трѣ-
ба да ся дьржимъ здраво за онова, що сичкы-
ти ветхи и Унномъ современни писатели ны каз-
ватъ, че *Унныски-ти пьрви жилища были въ Асій-
скѫ-тѫ зовомѫ Сарматіѭ.*

3 Това като е тъй, отъ другѫ странѫ виждѫ-
мы, че мнозина писатели полагатъ отъ начала и

Блъгарскы-ты жилища въ тыяжде пакъ страны. Така пьрво Арменскый лѣтописецъ Моусей Хоренскый, кой-то писавшій въ пьрвѫ-тѫ полвинѫ V-го вѣка, умрѣлъ въ лѣто 461, казва, споредъ Сyріанина Маръ-Апасъ-Катина, писавшаго побужденіемъ пьрваго царя Арменскаго Вагаршага, кой-то царувалъ отъ 151 до 129 л. преди Христа (1), че еще во время царя Арсака 1-го, сына реченаго Вагаршага, т. е. между 129 и 116 л. преди Христа, Блъгарска-та земля, бывшая на сѣверъ отъ Кавказа, простиралася даже до тѫѣ планинѫ (2). Така послѣ и Вyзантійски-ти писатели, Нікифоръ Патріархъ Константинополскый (3), Ѳеофанъ Ісаакъ (4), какъ-то и по Латинскы изъ него преписавшій Анастасъ Книгохранитель (5), и Іорнандъ (6), полагатъ и тіи древныты Блъгарскы жилища на сѣверовостокъ отъ Меотиса, между рѣкы-ты Танаисъ, Ателъ, и Куфисъ, сирѣчь Дона, Волгѫ и Кубана. А Нікифоръ Григора гы полага и іоще по-нагорѣ покрай рѣкѫ-тѫ Волгѫ, отъ коіѫ-то казва и че пріяли имя-то свое *Блъгары* (7). Отъ това ся разумѣва че отъ 130 годины предъ Христа и насямъ, Блъгарски-ти древни жилища ся простирали, какъ-то и Уннски-ти, отъ надъ-Кавказа, даже до по-рѣкѫ-тѫ Волгѫ, коя-то писана така по Русскы, отъ ветхо ся писала *Влъга* (8), по Блъгарскы писменъ обычай (9); а отъ восточны-ты Турскы и другы народы ся именувала, какъ-то и до днесъ ся именува, *Адалъ*, *Аделъ*, или *Идилъ* (10), та за това и Ѳео-

Фанъ іѣ пише *Ателъ*, а Менандръ, *Аттила*, както Грьци-ти пишѫтъ имя-то на славныя-тъ Унскый царь (11); а пакъ по-древни-ты Грьчески писатели іѣ зовали *Оарь* (12), *Рос* (13), и Ра (14), какъ-то и днесъ іоще Мордвини или Мокшини-ти, племя Фінско, които обитаватъ на рѣкѣ-тѣ Черемчанъ, *Ра* или *Рау* іѣ называватъ (15).

4 Отъ вышеизложены-ты історическы ветхы и новы означенія за тождество-то на древны-ты Унскы и Блъгарскы жилища до по рѣкѣ-тѣ Волгѣ, и отъ онова що, слѣдъ преселеніе-то на Блъгары-ты отъ сямъ Дунавъ-тъ, остали пакъ на Волгѣ доволно Блъгаре кои-то, воююще сегисъ тогисъ кое съсъ Русы-ты кое съ другы народы, и торгующе чрезъ тѣіѣ рѣкѣ съ Мюсюлманы-ты, за кое-то и мнозина станѫли Мюсюлмане, владѣли тамъ съ столныя-тъ свой градъ *Болгаръ* въ Россійскѣ-тѣ Казанскѣ Губерніѣ, и мѣсто-то имъ ся зовало *Древня* и *Велика* или *Черна Болгарія* (1), догдѣ были разбити и покорени, пьрво отъ Татарскаго Хана Бату внука Чингисханова въ лѣто 1232-1235, и послѣ конечно завладѣни отъ Русы-ты въ лѣто 1490, видися че коренното и пьрвоначалното Блъгарско обиталище было по рѣкѣ-тѣ Волгѣ, и че въ неизвѣстно нѣкое ветхо время, или завоеваніемъ ся простреми, или частнымъ преселеніемъ ся пренесли въ Асійскѣ-тѣ Сарматіѣ даже до надъ-Кавкаскы-ты страны, гдѣто най пьрво ны гы показватъ, пьрво Моусей Хоренскый, а послѣ и Вузантійци-ти Нікифоръ и Θео-

фанъ, какъ-то въ предидущія-тъ параграфъ видѣхмы. Това ся подтвърждава и отъ онова що приказва Стравонъ за два нѣкои-си единоплеменны и доста силны и многочисленны народы, именемъ *Аорсы* и *Сиракы*, какъ, живуще между Меотійско-то езеро и Каспійско-то море, първи-ти при рѣкѫ Танаисъ, а втори-ти при рѣкѫ Ахардея (Куфисъ, Кубанъ) (2), простирали ся по негово-то врѣмя (ок. Р. Хр.) даже до Кавкасскы-ты горы, и му ся видѣли да бѫдѫтъ набѣжници или преселници отъ по-горны и по-сѣверны-ты Аорсы, кои-то владѣли по-много мѣсто отъ долины-ты, и имали подвластно почти по-много-то Каспійско приморіе, носили съ камилы отъ Індіѭ и отъ Вавилона търговіѭ, коіѭ-то пріимали отъ Армены и отъ Мидяны, и ся одѣвали въ злато, защо были много богати (3). Подтвърждаваєя, казвамы, защо мыслимъ че и отъ мѣстоположеніе-то имъ и отъ имя-то имъ тіи не сѫ были други освень Блъгаре-ти: защо имя-то *Аорси* (4), кое-то по нашему ще да ся пише *Аорци*, твърдѣ лесно може да ся е писало тъй вмѣсто *Оарци*; а *Оарци* ще каже *Волгарци* т. е. *Блъгаре*, ако рѣка-та Иродотова *Оаръ* е наистинѫ *Волга*, какъ-то ся выше рѣче. А пакъ имя-то *Сираки* може да ся е писало тъй, или вмѣсто *Хасираки*, кое-то, равно съ *Хазираци*, *Хазраци*, показва явно Хазары-ты (5), или вмѣсто *Сираги*, кое-то равно съ *Сараги*, *Сарагури*, какъ-то *Котраги* съ *Котрагури*, показва пакъ часть отъ Унискы-ты племена, кои-то Прискъ

помянува (6). И отъ тыя убо сходны народописны обстоятелства види ся пакъ че Унни-ти были Блъгаре, и Блъгаре-ти, Унни.

5 Но освень тыя, мы имамы и другы по-правы на това доказателства:

1⁰ Нікифоръ называва Блъгары-ты съ имя-то *Унногундуры*, като казва че Кувратъ Князь *Унногундурскый* възсталъ противу Хагана Аварскаго (1); мы знаемъ наистинѫ изъ самаго Нікифора (2), изъ Θеофана (3) и изъ Анастасіа (4), че Кувратъ, или Курватъ, или Куратъ, былъ Князь Блъгарскый. — Θеофанъ такожде нарича Блъгары-ты съ исто-то имя *Унногундуры*, като казва: »нуждно е да кажемъ и за древность-тѫ на *Унногундуры-ты* Блъгары и Котрагы (5). — Константінъ Багрянородный казва и той уречено че Блъгаре-ти испьрво ся именували *Оногундури* (6), което явно е писано вмѣсто *Угногундури*. — Убо отъ пьрвѫ-тѫ половинѫ на тѫзи рѣчь, коя-то е коренна-та нейна часть, види ся явно че Блъгаре-ти были Унско племя, то есть Унни.

2⁰ На много мѣста въ писатели-ты находися употребена рѣчь-та *Унни*, или сама, или заедно съ имя-то *Блъгары*, вмѣсто само тоежде имя *Блъгары*. На примѣръ: — Нікифоръ, говорiѫщи за начало-то на Блъгары-ты, употрѣбява и двѣ-ты рѣчы *Унны* и *Блъгары* (1); съ кое-то е щялъ извѣстно да покаже, че Блъгаре-ти ся наричали и *Унни* и *Блъгаре*. Такожде и на друго мѣсто, като приказва че Блъгаре-ти възставше убили сич-

кы-ты членовы отъ Княжескѫ-тѫ своіѫ до тога дүнастіѭ, и избравше поставили князя своего Телесіа, употребява пакъ и двѣты речены наричанія *Унны* и *Блъгары*, (2). — Агаѳій пакъ сѫщо така и той употрѣбява рѣчи-ты *Унны* и Котригуры (3); вмѣсто едно и тоежде имя *Блъгары*, или, ако щешь, вмѣсто *Блъгары* и *Котрагы* Блъгаромъ сеплеменницы (4). — Іоаннъ Малала въ 12 и 13-тѫ годинѫ царства Іустініана Великаго, сирѣчь въ лѣто 539 и 540, употрѣбява самѫ рѣчь-тѫ *Унны*, тамъ гдѣ-то Ѳеофанъ и Кедринъ пишѫтъ *Блъгары* (5). Но и сами Ѳеофанъ и Кедринъ таможде по-долу пишѫтъ *Унны* вмѣсто *Блъгары* (6). — Прокопій въ истѫ-тѫ 13-тѫ годинѫ царства Іустініанова (7), какъ-то и на много другы мѣста, (8), пише и той *Унны* вмѣсто да каже *Блъгары*, защо и никога онъ не употрѣбява това послѣдньо прозваніе. — Генесій, ако и да помянува Блъгары-ты съ собственно-то имъ това имя, обаче называва гы и *Унны* на едно мѣсто, гдѣ-то укорява царя Леона Арменина, защо-то въ мирозаключенія-та си съ Блъгары-ты въ лѣто 814, за увѣреніе на сохраненіе-то имъ, одължилъ тѣхъ да ся заклънѫтъ по Хрістіанскы, а той съ Грьцы-ты ся заклели по Блъгарскы обычай. — Ѳеофановый-тъ безименный продължитель нарича и той Блъгары-ты *Унны* въ исто-то обстоятелство (10).

3⁰ Вүзантійски-ти писатели, подраздѣляюще Меотійскы-ты Унны на различны племена, даватъ нѣкоимъ отъ тѣхъ имена, подъ кои-то ся пакъ ра-

зумѣватъ Блъгаре-ти. На примѣръ — Прискъ помянува пьрво три Уннскы племена подъ именемъ *Сарагуры*, *Урогы*, и *Оногуры*, че притѣснени отъ нѣкой-си Асійскый народъ именемъ Савиры, дигнѫли ся отъ жилища-та си, и слѣзли къмъ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ за да си търсятъ мѣсто; а послѣ говорящи пакъ за тѣхъ, помянува гы обаче сичкы-ты само съ имято Сарагуры, и казва че дошли та нападнѫли на Акатиры-ты, и гы покорили; а по-долу пакъ казва че Сарагури-ти, като покорили Акатиры-ты, воевали и на Персяны-ты (11). Отъ това ся лесно разбира че тія три племена были единъ и тойжде народъ; отъ другѫ странѫ явно е, какъ-то и выше (12) казахмы, че *Оногури* е почти тождественно съ имято *Оногунд-уры*, съ което други писатели сѫ назвали нарочно Блъгары-ты, освѣнь що имамы и положително свидѣтелство какъ Блъгаре-ти ся зовали и *Уногури* (13); че *Уроги* = *Уорги* = Оарги, е почти равно съ *Оарцы* (отъ рѣкѫ-тѫ *Оаръ* = Волгѫ), или съ *Вурги* = *Вулги*, то есть съ приложеніемъ на обычайно-то у Вѵзантійцы-ты за Уннскы-племена окончаніе, *ури*, или *ари*, равно съ имя-то *Вулгури*, *Вулгари*, и по нашему *Блъгари*. — Прокопій казва че Унни-ти, отъ двамина свои началници *Утургуръ* и *Кутургуръ*, раздѣлили ся на два едино-язычны племена, кои-то ся наричали *Утургури* и *Кутургури*, (14). Тія исти-ти племена у Агаѳія ся наричатъ *Утигури* и *Котригури*, (15), а у Менандра пьрви-ти ся называватъ пакъ *Утигури*,

(16), а втори-ти *Контригури* (17), или *Котригури* (18) и *Кутригури* (19), а въ общы-ты изданія и *Котрагири* (20). А това като е тъй, кой не види че Прокопіеви-ти *Кутургури*, Агаѳіеви-ти *Котригури*, и Менандрови-ти *Контригури*, *Котригури*, *Кутригури* и *Котрагири* сѫ исти-ти Нікифорови и Ѳеофанови *Котраги* или *Контраги* Блъгаромъ соплеменници, за кои-то выше (21), казахмы? а то ако е тъй, кой пакъ не разумѣва че Прокопіеви-ти *Утургури* и Агаѳіеви и Менандрови-ти *Утигури* сѫ исти-ти Блъгаре Котрагомъ соплеменници?

6 Но ако тъй Унни-ти сѫ были наистинѫ Блъгаре, що е за имя това Унни, що имъ сѫ давали въобще Грьчьски-ти и Латински-ти списатели? — Дегинь, кой-то, както рекохмы, привожда Унны-ты изъ внутреннѫ-тѫ Асіінѫ отъ къдѣ сѣверъ на Кинѫ (1), произвожда и имя-то имъ отъ Кинезскѫ-тѫ рѣчь Хіонг-ну (Hiong-nou), коя-то щяла да каже *злополучни роби* (2). Но такова произведеніе е по крайнѣй мѣрѣ смѣшно: защо народъ, кого-то отъ враждѫ Кинези-ти сѫ тъй именували, не ся е извѣстно и самъ така именувалъ, нито пакъ е щялъ да го пріемне отъ Кинезы-ты, и да дойде да ся покаже съ него на Грьцы и Римляны; а Кинези-ти, живуще много далечь, не сѫ имали съ тѣхъ и никакво сношеніе като да имъ го сторятъ тіи извѣстно чтомъ Унни-ти ся явили на прѣдѣлы-ты имъ. — Клапротъ и негови-ти послѣдователи Saint-Martin,

Шафарикъ и други, кои-то произвождатъ Унны-ты отъ племя-то Чуды, кое-то по Нѣмскы ся нарича *Фінни*, нашедше нѣкое созвучіе между послѣдньото сіе имя и имя-то Hunni (Унни) видѣли за *вѣроятно* да е произишло имя-то Hunni отъ Finni съ промѣненіе-то отъ Fi на Hu! Но и това произведеніе не е по-малко смѣшно: защо Фінски-ти племена, отъ древны-ты Славяны называемыи Чуди (3), сами себе нигдѣ никога не сѫ именували *Фінны*, като да речемъ че Унни-ти, бывше племя Фінско, донесли съ себе и имя-то си *Фінны*. Тіи сѫ ся зовали и ся зовѫтъ по языкътъ си, *Суома*, *Соме* или *Саме* (Suoma, Some, Same или Sahma), кое-то ще каже, *низско*, *влажно*, *блатисто*, съ приложеніе *Лайсет*, *Ласед* или *Ладс* (laiset, lased, lads), кое-то значи *люди*, *человѣци*. И тъй Suoma-laiset ще каже *жителі на низскы*, *влажны*, *блатисти мѣста*. А рѣчь-та fenn, fenne, отъ коіѫ-то е станѫло имя-то Finni, е чисто древне-Нѣмска, и значи тоже *низско*, *влажно*, *блатисто мѣсто*, отъ кое-то ся види че рѣчь-та чудская Suoma е была просто по Нѣмскы преведена на fenne. Но Греко-Римляне-ти, нашедше ся напрасно въ сношеніе съ Унны-ты, кои-то но-напредъ не познавали (4), не сѫ ся, явно, запѫтили да идѫтъ да пытатъ Нѣмцы-ты по Балтійско-то море, за да ся научатъ какъ тіи зовали свои-ты ближны Чуды Фінландцы, та да нарекѫтъ и они така Унны-ты пришедшія отъ задъ-Меотійско-то езеро. — Исти-ти Клапроѳови послѣдова-

тели мыслятъ негли че имя-то Унни, Hunni, може да е произишло и отъ рѣчь-тѫ hum, chum, kum, коя-то въ нѣкои-си Вогулскы (4) нарѣчія значала *человѣкъ* (6). Но ако бы было доволно само созвучіе-то на нѣкои частны рѣчи, за да ся разумѣе и родъ-тъ и имя-то на единъ народъ, що бы требувало да ходятъ тіи учени хора да ся трепятъ за това даже до врьхнины-ты на Уралскыты планины при ледовитыя-тъ океанъ; стигало бы да погледнѫтъ въ обиталище-то си на Латінскыя-тъ словарь, и тамъ бы безъ сумнѣніе намѣрили че по Латинскы homo значи такожде *человѣкъ*; а какъ отъ homo лесно бы станѫло humo, hum, видѣли сѫ бы въ истыя-тъ словарь рѣчь-тѫ humanus, коя-то значи *человѣчьскый*; и тъй бы въскликнѫли отъ радость глаголюще че имя-то *Унни* е произишло отъ homo, и че слѣдователно Унни-ти непремѣнно сѫ были Латінско племя! — Венелинъ, видѣвъ у Птолемеа че народъ Алане былъ писанъ ту *Алани* Ἀλάνοι, ту *Алауни* Ἀλαῦνοι, и почитающій пакъ той че сичкы-ты народы: Унни, Алани, Авари, Хазари, и пр. кои-то дошли на Еѵропѫ отъ задъ рѣкѫ-тѫ Танаисъ (Донъ), были Блъгаре, пише че имя-то *Унни* не было друго освень речено-то Аланско у Птолемеа погрѣшно находимое имя *Алауни* (7). Но ніи подолу (8) ще видимъ че Птоломееви-ти *Алауни* не сѫ были други, освень оныя, кои-то самъ пакъ Птолемей, както и други списатели, нарича *Аланы* или *Алваны* (9), и кои-то нема никоѭ вѣро-

ятность да сѫ были Унноско или Блъгарско племя. — Най-послѣ Русскый изслѣдователь на Славянскы-ты племена И. Савеліевъ, крітиковавшій строго и Дегиньовцы и Клапротовцы, и не прѝмающій даже и Венелиново-то речено мнѣніе (10), производи пакъ той имя-то Гуны (Hunni Унны) отъ рѣчь-та hnn, hune, коя-то въ древне-сѣверно-то Нѣмско нарѣчіе значала *великанъ*, *исполинъ*, *гигантъ* (γίγαντα) какъ-то и имя-то *Обръ*, *Обринъ*, съ кое-то Славяне-ти наричали Авары-ты, значило по западно-Славенскы-ты (Чехскы и Словацкы) наречія, спорядъ Венелиновы-ты объясненія, такожде *великанъ* (11). Но явно е че и това мнѣніе не може да ся пріемне, понеже Унни-ти ся назвахѫ тъй отъ Греко-Римляны-ты, конто най-напредь ся запознахѫ съ нихъ, кога-то сѣверни-ти Нѣмци нѣмахѫ еще никое сношеніе ни съ Унны ни съ Греко-Римляны. — Сега, ако слѣдъ толкова учены лица е простено да си кажемъ и ніи за това мнѣніе-то, ще речемъ че, понеже Унни-ти сѫ были, какъ-то рекохмы, Блъгаре, а Блъгаре-ти сѫ Славянско племя (12), подобрѣ и по-естественно е да търсимъ и на имято *Унны* значеніе-то въ старо-Славянскыя-тъ, сирѣчь въ старо-Блъгарскыя-тъ языкъ, нежели въ Кинезскыя-тъ или въ Нѣмцскыя-тъ. Убо мы находимъ въ реченыя-тъ нашъ старъ языкъ двѣ рѣчи: *Уный* и *Юній*, и сократително *Унъ* и *Юнъ*, а въ множественно число *уни* и *юни*, кои-то и двѣтѣ почти сѫ еднакви съ имя-то *Унны*, понеже

юни, въ Гречески уста, такожде *уни* ся произнося, и значѫтъ първа-та, *добръ*, *благъ*; а втората, *младъ*, *юнакъ*. Така имя-то *Унни*, произведено отъ първѫ-тѫ, ще значи *добры*, *благы*; а произведено отъ вторѫ-тѫ, ще каже *юнацы*, *храбры*. Ако и наистинѫ Унни-ти, кога-то ся първо явихѫ на Европѫ, бѣхѫ чрезвычайно храбри и юнаци, и можахѫ праведно да ся назовѫтъ съ това послѣднее имя, но мы предпочитамы да кажемъ че прозваніе-то имъ е произишло отъ първѫ-тѫ рѣчь значующѫіѫ *благи*, коя-то пакъ рѣчь, като пріемне прозвателно-то окончаніе *аре*, става *Благаре*, и то пакъ, като ся промѣни въ произношеніето *а* на *ъ*, лесно е станѫло *Блъгаре*, какъ-то *страна* е станѫло *стрѣна*; *врата*, *врѣта*; *обращамъ*, *обрѣщамъ*; *мразъ*, *замрѣзновамъ*; *мракъ*, *замрѣкновамъ*, и пр. И тъй пакъ Унни-ти ся доказватъ че были Блъгаре, и че Блъгаре-ти были Унни.

7 Древни-ти списатели, отъ враждѫ и ненависть побуждаеми, твърдѣ злѣ описватъ Унны-ты. Най-напредь, тіи были рождени отъ нѣкои-си Готѳскы чародѣйкы, въ пустынѭ отъ Готѳскаго края заточены, и прозываемы *Аліорумны*, съ които ся срѣшнѫли и совокупили неизвѣстни нечисти духове (1). Послѣ, Унни-ти приличали на двуноты животны, или на дрьва неодѣланы; имали тѣло късо и сгушено, врать дебелъ и пъхнѫтъ въ рамена-та (2), гърбъ прегънѫтъ, главѫ голѣмѫ и малчастѫ, краскѫ чърнѫ, очи малкы и потънѫлы,

а поглѣдъ свѣтлъ и остръ (3). Кога имъ ся раждало малко дѣте, майка му му струшавала носъ-тъ, за да бы му ся, кога порастне, по-добрѣ прилеплялъ шлемъ-тъ на лицето (4); а баща му му обрѣзвалъ страны-ты (лаиты-ты), за да не бы му расла брада-та, кое-то му правило лице-то пълно съ язвины, и много безобразно (5). Такъвъ былъ, казватъ, образъ-тъ на Унны-ты.

8 А живѣніе-то имъ было толкова строго и непріятно, що огнь никога не употребявали, а ястіе-то имъ было все сурово и никакъ не сготвено. Хранили ся само съ корены диваго зелія, и съ полвин-сурово месо коего-годѣ добытака, кое-то стопляли малко нѣщо между кълкы-ты си и гърбътъ на коніе-то си (1). Никой отъ нихъ не оралъ ни сѣялъ (2), и безъ нѣкоіѫ голѣмѫ нуждѫ въ кѫщѫ или въ колибѫ никога не сѣдѣли, защо не го имали за безопасно да сѣдятъ подъ покрывъ, и за това бѣгали отъ зданія-та като отъ нѣкоіѫ смьрть (3). Отъ млады на студь, гладъ, и жадъ научени, не сѣдѣли никога на едно мѣсто, но ся скитали по горы-ты и въ лѣсовы-ты, водяще многочисленны-ты си животны и стада, и возяще на кола съ воловы впрегнѫты дѣца-та и жены-ты си, кои-то ся упражнявали въ да предѫтъ, или да шіѫтъ дрехы за мѫжіе-то и за дѣца-та си; така и никой отъ нихъ не можалъ да каже отъ гдѣ е былъ: защо на друго мѣсто ся зачалъ, и на друго ся родилъ, и пакъ на друго ся отхранилъ (4). — Дрехи-ти имъ были ла-

тнени, или отъ куничны кожи направени. Тыя за въ кѫщы, тыя за по вънъ; кои-то веднѫжъ като гы облачали, веке гы не съблачали, нито гы промѣнували догдѣ не бы изгнили на гърбъ-тъ имъ (5). — На главѫ-тѫ си носили шлемъ, и на ногы-ты обущія отъ кози кожи, толкова грозны и непріятны, що отъ тѣхъ не могли и лесно да вьрвятъ, за това и были малко способни за да ся біѣтъ пѣши (6). — Почти сѣкога на коніе качени сѣдѣли, като че были на гърбъ-тъ имъ залѣпени, а коніе-ти имъ были ягки но грозни (7). Еще отъ малкы дѣца гы учали да ѣздятъ (8), и всадническы като мѫжи, и сѣдишкомъ на еднѫ странѫ като жены (9). Денѭ и нощѭ на конь ѣдѣли, но конь піяли, на конь купували и продавали; и кога гы хващало сънь, пакъ на конь-тъ си на вратъ-тъ полегвали, и така спали дълбоко, на конь ся даже совѣтували за общы-ты дѣла (10).

9 Унни-ти ся покорявали на единъ царь (1), и воиски-ти имъ ся раздѣлявали на мyріады, всяка по 10,000 души, и всяка мyріада ся подраздѣлявала на различны голѣмы и малкы отдѣленія составляемы отъ 1000, отъ 100, и отъ 10 войны. Но кога ся біяли, благочиніе никакъ не дьржели, но като пущали гласъ голѣмъ, стремили ся на непріятель-тъ, че, ако бы посрѣшнѫли нѣкое голѣмо сопротивленіе, распръсвали ся тойчасъ, и послѣ пакъ ся завращали на ударъ скоро като орли, и яростно като левове, разбивающе и превращающе все що у предѭ си намѣряли.

Стрѣлы-ты имъ имали на върхъ-тъ кости толкова твърды и убійственны, като че были отъ желѣзо; и знаили да гы фърлятъ много искусно и силно, даже и кога бързо тичали или бѣгали. За да ся бііѫтъ отъ близо, носили, въ единѫ-тѫ си рѫкѫ, ножъ, а въ другѫтѫ, мрежѫ, съ коіѫ-то ся мѫчили да засучатъ и обуздаіѫтъ непріятель-тъ, за да не бы можилъ да бѣга (2). Една Унска челядь имала отъ праотцы-ты си това славное преимущество да започенува боя-тъ най-напредъ нѣкой отъ членовы-ты й колчемъ Унни-ти имали войнѫ съ нѣкого, безъ да може никой други да удари преди него на непріятель-тъ (3). А на стрѣлы да фърлятъ толкова были искусни, що сѣкога стрѣляще улучали; даже и кога бѣгали, пакъ назадь стрѣляще, мнозина непріятели убивали; но и бѣгъ-тъ и тичаніе-то имъ было много бързо (4). Кога ходили на бой, водили и жены-ты си наедно (5), които, какъ-то ся види, и участвували въ военны-ты борбы, понеже между убіены-ты Унны, Греко-Римляне-ти намѣряли и жены, отъ кое-то Прокопій заключава че той-зи обычай былъ останѫлъ Унномъ отъ Амазонкы-ты, понеже въ тѣхнѫтѫ землѭ казватъ че живѣли и тыя отъ ветхо (6).

10 Унни-ти, колко и да сѫ были диви, дебели, неучени, и совсѣмъ бескнижни варвари (1), и любили доволно да ся поупійватъ (2), были обаче добри, прости, и нелукави (3). Но при всѣмъ тѣмъ они любили злато-то, (4), и обычали да иматъ много жены и наложницы (5).

11 Най-сетнѣ каквѫ сѫ вѣрѫ имали, мы не знаемъ. Марцеллинъ казва че ужь немали никаквѫ (1); но то е было невъзможно, понеже отъ созданія міра вси человѣци по свѣтъ-тъ сѫ ся кланяли всякога на нѣкое-си божество, подъ коелибо имя и подъ койлибо видъ было да было, като че самъ Богъ создатель всея твари е вдѫхнѫлъ у человѣцы-ты чювство-то за богопоклоненіе, като знакъ на общо припознаніе на Божественно-то му сѫщество. Марцеллинъ убо не казва право, и ако е писалъ че Унни-ти немали никаквѫ вѣрѫ, писалъ го е, или защо-то все искалъ да гы кори, или защо-то не видѣлъ у нихъ, какъто самъ послѣ казува, ни храмъ за богослуженіе, ни кумиръ за поклоненіе. Но совсѣмъ тѣмъ онъ пакъ ся излъгалъ да каже че са кланяли съ великымъ благоговеніемъ на мечь голъ, обрядомъ на земліѫ-тѫ нарочно забиваемъ, като на Бога Марса покровителя на земли-ты надъ кон-то владѣли (2).

12 Было то какъ было, въ вторѫ-тѫ половинѫ IV-го вѣка, кога-то начинава наша-та настояща історія, на югъ отъ Унны-ты и сопредѣлно съ тѣхъ владѣли, такожде при и надъ Кавказа, народъ именемъ *Алане*. Той народъ, кого-то и выше помянѫхмы (1), е неоспоримо истый онъ народъ, за кого-то Стравонъ и други древни списатели говорятъ подъ имя-то *Алваны* (2). И наистинѫ, освень другы-ты, Стравонъ на много мѣста своея Географіи казува положително, че Алване-

ти по негово-то время, то есть около 15 год. слѣдъ Христа, живѣли при Каспійско-то море, имуще за предѣлы, на востокъ, исто-то сіе море; на западъ, Іверы-ты (Гюрджіи-ты); на сѣверъ, Кавкасскы-ты горы; а на югъ, Арменіи (3). Тойжде казува, че Помпей военачалникъ Римскый воевалъ по тыя страны, на Іверы и на Аланы, отъ едно-то море до друго (4); кое-то ще каже че, еще въ лѣто 66 преди Христа, кога-то Помпей тамъ воевалъ, Алване-ти живѣли въ тыя страны. Суетоній, въ своіи-тѣ исторіи на пьрвы-ты 12 Римскы императоры, помянува такожде Алваны-ты при императора Тиберіа въ лѣто 35 по Христа, като народъ обитающій въ въсточнѣ-тѣ часть Кавказа (5). Отъ другѣ странѣ Арменскый лѣтописецъ Моусей Хоренскый пише че въ лѣто 74 по Христа, спрѣчь токмо до 60 годины слѣдъ Стравона и до 40 год. слѣдъ Суетона, Алане-ти, (които онъ показва че живѣли тамже, гдѣ-то Стравонъ и други показватъ Алваны-ты), соединившеся съ сичкы-ты горцы и съ часть отъ Іверы-ты, дошли съ многочисленны войскы и нападнѣли на Арменіи (6). Тамъ несомнѣнно живуще Алане-ти влѣзли во время царя Римскаго Адріана (л. 117-135), въ Асійскы-ты Римскы области, и гы опустошили, кое-то дало поводъ Префекту Каппадокіи да напише особенно сочиненіе заради какъ трѣба да ся біятъ Римляне-ти съсъ нихъ (7). Слѣдъ това вси-ти Вузантійски списатели отъ 360 до 820 л. по Христа, а именно Фаустъ сочини-

тель на Арменскѫтѫ історіѭ (8), Прокопій (9), Агаѳій (10), Менандръ (11), Ѳеофѵлактъ Сімокатта (12), Ѳеофанъ (13), и Генесій (14), говоряще за той-зи народъ въ истѫ-тѫ странѫ живущій, все го *Аланы* именуватъ. — Но освень тыя древны и пьрвы Аланскы жилища, нѣкои списатели помянуватъ и Аланы живущы въ Ѥвропейскѫтѫ Сарматіѭ на двѣ различны мѣста: 1⁰ между Днѣпра (Борисѳена) и долняго Дунава, по бреговыты на Черно-море, отъ гдѣ-то заедно съ Сарматы и Роксоланы нападали въ 11-тъ вѣкъ на Римскѫ-тѫ іміперіѭ; и 2⁰ на врьхняго Днѣпра, въ земліѭ-тѫ на Славяны-ты, гдѣ-то обаче живѣли малко время. Така Плиній кратко говори за нихъ, въ вторѫ-тѫ полвинѫ на 1-тъ вѣкъ, че живѣли на Понта, сирѣчь надъ Черно-море, заедно съ Роксоланы-ты (13). Діонѵсій Періигитъ, писавшій въ концѣ II-го вѣка, такожде гы полага надъ Черно море, и гы нарича племя имущее много коніе (14). Тойжде Діонѵсій помянува и за другѫ Аланскѫ вѣтвь, заедно съсъ Сарматы, около Дакіѭ и долняго Дунава (15). Птолемей же помянува, посредъ II-тъ вѣкъ, въ Европейскѫтѫ Сарматіѭ горы *Аланскы* или *Алаунскы*, и подъ тѣхъ, народъ *Аланы* или *Алауны* (16), кои-то Шафарикъ, основающися на Маркіана Ираклійскаго, кой-то писалъ ок. 400 л. по Христа, че изъ Аланскы-ты горы истекали Борисѳенъ и Роданъ, и че подъ тыя горы живѣли Алане, мысли да сѫ были далеко нѣгдѣ на сѣверъ около изворы-ты на

Днѣпра, Волгѫ и западнѫ-тѫ Двинѫ (17). — Отъ вси тыя історическы означенія познава ся явно, че пьрвобытни-ти, и така да речемъ коренни-ти жилища на Аланы-ты были при Каспійско-то море надъ Арменіѭ подъ Кавказа, то есть въ днешняго Дагистана, че отъ тамъ ся простреля воеваніемъ нѣколико и на сѣверъ въ Асійскѫтѫ Сарматіѭ, и че на конецъ часть отъ нихъ даже минѫли въ неизвѣстно время чрезъ Танаисъ на Европѫ, гдѣ-то ся и заселили, какъ-то видѣхмы, по речены-ты мѣста. А они, кои остали въ древны-ты свои жилища, простирающеся, какъ-то рекохмы, малко по малко и на сѣверъ, можили да завладѣѭтъ доволно мѣсто отъ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ, въ повредѫ на Унны-ты нейны по-напредь исключителны владѣтели, и правили нападенія за грабежъ, какъ-то на югъ въ Арменіѭ и въ Мидіѭ, тъй и на сѣверъ даже до Меотійско-то езеро и до Кіммерійскыя-тъ Воспоръ, какъ-то ны казува Марцеллинъ (18); отъ кое-то ся види че съ сичко-то свое на сѣверъ распространеніе тіи пакъ не досягали обитаніемъ до Меотиса на Воспора. — Ніи не ще ся запремъ да говоримъ за Аланскѫ-тѫ до това время історіѭ; ще кажемъ само че тіи имали тыяжде нравы и обычаи, които и Унни-ти; токмо были по-красни, по-питоми, и по-образовани отъ тѣхъ (19). Обаче най-славно дѣло у нихъ было спорядъ Марцеллина, да убіѭтъ нѣкого человѣка и, като му отрѣжѫтъ главѫ-тѫ, да му одерѫтъ послѣ кожѫ-тѫ, коіѫ-то изсушенѫ

употрѣбявали като завывкѫ на конь-тъ си. А за вѣрѫ-тѫ си другы знакъ не показвали освень да забиватъ и тіи, какъ-то Унни-ти, единъ голъ мечь на землѣ-тѫ, и да ся кланятъ предъ него като на военнаго Бога Марса (20).

13 Въ тоежде время владѣлъ, сопредѣлно съ Унни-ти и съ Аланы-ты, народъ кого-то у Пріска находимъ именуемъ *Акатиры* (1), *Акаттиры* (2), и *Акациры* (3), и у Іорнанда *Агаззиры* (4), то есть пакъ *Акациры*. Арменскый лѣтописецъ Моисей Хоренскый въ послѣднѣ-тѫ годинѫ царства царя Арменскаго Вагарша, то есть ок. л. 198 (5), помянува въ тыяжде надъ-Кавкасскы страны народъ именемъ *Хазьры* сирѣчь *Хазары*, говорящи че въ неѣ годинѫ, коя-то была 3-та царя Парѳскаго Ардавана, множество сѣверныхъ народовъ, сирѣчь *Хазиры* и *Пасилы*, прешедше Кавкаса чрезъ двери-ты Джоръ (6), подъ предводителство-то началника своего царя Вънасеба нѣкоего Сурхаба, минѫли рѣкѫ-тѫ Гуръ, и влѣзли въ Арменіѣ; Арменскый же царь Вагаршъ съ еднѫ голѣмѫ войскѫ отъ храбры войны составленѫ затеклъ ся на срѣщѫ имъ и битвѫ сотворивъ убилъ имъ много люди, и нагонилъ тыя враговы даже до отвьдь двери-ты Джоръ; но тамъ они отнова соединившеся упрѣли ся силно на Вагарша, и го убили въ сраженіе-то. Сынъ му же Хосровъ воцарився на негово мѣсто, за да си отмьсти за смьрть-тѫ бащинѫ си, минѫлъ съ Арменскы-ты войскы великѫтѫ Кавказскѫ планинѫ, и ударивъ

мечемъ и копіемъ нетрепетны-ты оныя народы, побѣдилъ гы съвършено и гы нагонилъ, като имъ зелъ едно на сто отъ все що имали полезно, и въ знакъ своея побѣды въздигнѫлъ на мѣсто-то столпъ съсъ надписъ Грьчьскѫ (7). — Отъ сравненіе-то убо на тыя Прісковы, Іорнандовы, и Моусеевы означенія за сѫществованіе-то въ тожде время и въ тыяжде мѣста на Акациры и Хазары, кои-то впрочемъ Россійскый лѣтописецъ Несторъ именува Козары (8), явно ся разумѣва че Акацири и Хазари были единъ и тойжде народъ, и въ това днесь почти вси народовъ изслѣдователи сѫ согласни (9). — За жилища-та имъ само Іорнандъ казува положително, че по негово-то время, то есть ок. л. 552, Акацири-ти живѣли на югъ отъ Есты-ты, народъ обитавшій на Балтійско-то при-моріе между Вислѫ и Естоніѭ, и на сѣверъ отъ Блъгары-ты простираемы тогава надъ Черно море (10); кое-то показва че Акацирски-ти или Хазарски жилища, были тога-зи въ Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ. Но въ вторѫ-тѫ полвинѫ IV-го вѣка, кога-то наченува тая наша історія, мы не мыслимъ да сѫ ся простирали Акацири-ти даже до тамъ, и за доказателство на това имамы слѣдующы-ты обстоятелства: — 1⁰ Нікифоръ Патріархъ и Ѳеофанъ казватъ че Хазари-ти происходили отъ вѫтрешно нѣкое мѣсто на Асійскѫ-кѫ-тѫ Сарматіѭ, кое-то пьрвыя-тъ нарича *Берліѭ*, а вторыя-тъ *Берзіліѭ* (11). Това мѣсто и у Анастаса Книгохранителя стои на Латінскы изъ

Θеофана преведено Berzilia, а не Bergilia (12). Нікифорово-то Βερύλια е равно съ Бергиліѣ, кое-то пакъ съ *Бѣргиліѣ* вмѣсто *Бѣлиріѣ*, или съ *Брегиліѣ* отъ *бергъ=брегъ*. А Θеофаново-то Βερζύλια е равно по нашему съ *Бержиліѣ*, т. е. *Брежиліѣ*, пакъ отъ *бергъ=брегъ*, и показва земліѣ прибрежнѣ. — 2° Пріскъ казва че Сарагури-ти, като нападнѣли на Акациры-ты и гы покорили (л. 468), воевали на Персіѣ чрезъ Каспійскы-ты двери (13). И това пакъ показва прибрежностьтѣ на тогашны-ты Акацирскы или Хазарскы жилища, понеже слѣдъ покореніе-то имъ Сарагури-ти минѣли Кавказа чрезъ Каспійскыя двери, кои-то, бывше между Іверы и Аланы (14), падатся право на югъ подъ прибрежіе-то на море Каспійско. — 3° Отъ онова що выше видѣхмы да казва Моусей Хоренскый за Хазиры и Пасилы че влѣзли въ Арменіѣ чрезъ двери-ти Джоръ, познава ся пакъ, че тіи ишли изъ при-моріе-то Каспійско. — 4° Несторъ Русскый помянува на това прибрежіе, при устіе-то на рѣкѣ Волгѣ, народъ именемъ *Хвалиссы*, и отъ него называва даже и море-то Каспійско, *море Хвалисское* (15). Подобно, защото Хазари-ти сѣ обитали при море Каспійско, Персяне и Арапи до нынѣ еще наричатъ сіе море, *море Хазарское* (16). — Отъ все това убо мыслимъ че пьрви-ти Акацирскы или Хазарскы жилища сѣ были по бреговы-ты на Каспійско море, подъ устіята на рѣкѣ Волгѣ, и надъ Аланіѣ или Албаніѣ. Тамъ гы почти полага и Шафарикъ (17).

— Колко-то за породѫ-тѫ имъ, Пріскъ ны показва положително че были Унни (18), ако и да гы нарича пакъ на друго мѣсто Скѵѳы (19), както и самы-ты Унны на много мѣста неприлично Скѵѳы называва (20). — Впрочемъ, по Іорнандовы-ты означенія, Акацири-ти были народъ храбрѣйшій, кой-то не знаилъ що е плодопроизводъ, а ся хранилъ отъ скотоводство и отъ ловъ (21).

14 Мѣсто-то, за кое-то до сега говорихмы, зовалося е въ ветхо время общимъ именемъ *Асійска Сарматія*, *Пырва Сарматія*, или *Саѵроматія*, какъ-то и въ началѣ рекохмы, защо-то народъ *Сармати* или *Саѵромати*, народъ *женовладѣемый*, тамъ задъ рѣкѫ Танаисъ былъ испьрво живѣлъ, и защото древни-ти почитали рѣкѫ Танаисъ за предѣлъ между Европѫ и Асіѭ (1). Отъ сямъ же Танаисъ, между Балтикѫ, Дунавъ-тъ и Черно-море, е пространно-то онова земно разстояніе, кое-то отъ много рѣкы ся полива и отъ доволно горы ся покрыва, и кое-то древни-ти списатели означавахѫ съ общо и безсмысленно нарицаніе, по-преди, *Европейскѫ Скѵѳіѭ*, а по-сетнѣ, *Европейскѫ Сарматіѭ*, безъ да ни кажѫтъ, а негли и безъ да знаіѫтъ сами наистинѫ, кои и какви сѫ были тіи *Скѵѳи* и тіи *Сармати*, отъ кои-то сѫ го така нарекли (2).

И за Скѵѳы-ты убо казватъ, че ся явили и населили или ся отъ Асіѭ преселили тамъ даже отъ начала кога-то, мѣсто-то еще было пусто, Иродотъ найнапредъ обявлява четыри различны мнѣнія за тѣ-

хно-то начало, глаголющи: — 1⁰ че, какъ-то сами Скѵѳи-ти приказвали, Тергитай родився найпърво тамъ въ пустынѣ отъ Бога Дія (Юпитера) и единѣ Борисѳеновѣ дщерѣ, хылядѣ годины преди Даріево-то воеваніе на Скѵѳіѣ, сирѣчь около 1508 годины преди Христа, ималъ троицѣ сыновы: Либочая, Арбочая, и Голачая, (Λιπόξαϊν, Ἀρπόξαϊν, καὶ νεώτατον Καλάξαϊν), изъ кои-то ся родили, отъ пьрвыя-тъ, Скѵѳи глаголемыи *Аухати*; отъ вторыя-тъ, Скѵѳи называеми *Китіари* и *Тразти*; а отъ третія-тъ, кой-то станѣлъ и главный царь всѣмъ, Скѵѳи парицаемыи *Паралати*. Вси тіи народи, отъ прозваніе-то *Сколотъ* що ималъ царь-тъ имъ, сами себе именували *Сколоти*, а Еллини-ти гы нарекли *Скѵѳы* (3). — 2⁰ че, какъто приказвали Еллини-ти, кои-то живѣли по бреговы-ты на Черно-море, Еллинскый юнакъ Ираклей, пришедъ на това мѣсто бывшее еще пусто, срѣшнѣлъ въ пещерѣ единъ звѣрь, кой-то отъ главѣ-тѣ до коремъ-тъ былъ жена, а отъ тамъ на долу змія, и по желаніе-то ѝ совокупився съ неѣ породилъ троицѣ сыновы: Агаѳѵрса, Гелона и Скѵѳа, отъ кои-то пьрви-ти двоица, отшедше на друго мѣсто, породили народы *Агаѳѵрсы* и *Гелоны*, а третій-тъ най-младый си останѣлъ тамъ, и отъ него станѣлъ народъ *Скѵѳи* (4). — 3⁰ че, какъто пакъ согласно приказвали и Еллини и Скѵѳи, испьрво живѣли тамо Киммерійци, а послѣ Скѵѳи кочующи, кои-то живѣли по-напредъ въ Асіѣ, а по-сетнѣ притѣснившеся отъ другъ единъ Асійскы

народъ именемъ Массагеты, дошли та испѫдили Киммерійцы-ты, и ся населили на тѣхно мѣсто(5). Споредъ това мнѣніе Скѵѳи-ти были пришелци изъ Асіѭ, и него Иродотъ принимающи за най-вѣроятно, прилага и — 4⁰ че, какъ-то приказвалъ въ стихотворенія-та си Приконисійскый Арістей, който былъ ходилъ младъ іоще при Іссидоны-ты, надъ тыя Іссидоны живѣли еднооки-ти Аримаспи, а надъ тѣхъ златохранители-ти орли, а надъ тѣхъ пакъ вьрхосѣверни-ти люди даже до море-то; че тіи вси, освень вьрхосѣверны-ты, начиная отъ Аримаспы-ты, нападали всегда на ближны-ты си подъ тѣхъ народы, и тъй Аримаспи-ти испѫдили отъ земѭ-тѫ имъ Іссидоны-ты, а Іссидони-ти испѫдили Скѵѳы-ты, а тіи пакъ притѣснивше Киммерійцы-ты живущыя на югъ по бреговы-ты на Черноморе, принудили гы да имъ оставятъ мѣсто-то си(6). Споредъ това мнѣніе, пакъ Скѵѳи-ти были пришелци изъ Асіѭ. — Отъ тыя четыри мнѣнія, пьрво-то, второ-то и четверто-то, явно ся баснословни, или на баснѭ основани; а третіе-то, и ако бы да е историческо, не ны казва обаче ни какъвъ сѫ народъ были Скѵѳи-ти, ни защо сѫ ся тъй нарекли (7).

А за Сарматы-ты не по-малко баснословно приказватъ, че ся родили ужь отъ совокупленіето на Скѵѳы съ жены мѫжьскы одѣвающіяся и безъ мѫжи живущія, кои-то именували *Амазонкы*. Така Иродотъ слухомъ приказва за тѣхъ глаголющи: » Кога-то Еллини-ти воевавше (около 1150 го-

» дины преди Христа) противу Амазонкы-ты (жи-
» вущыя въ Каппадокіѩ,) сторихѫ брань съ нихъ
» на Θермодонта рѣкѫ, (а Амазонки-ти ся нари-
» чатъ отъ Скѵѳы-ты *Ойорпата*, кое-то по Гре-
» ческы ще каже *мѫжеубійци*, защо тіи мѫжъ-тъ
» го выкатъ *ойоръ*, а убитіе-то *пата*,) тога каз-
» ватъ че Еллини-ти побѣдивше вложили въ три
» корабы колко-то отъ Амазонкы-ты можили жи-
» вы да уловятъ, и отплавали за Елладѫ. Но на
» пѫть тыя Амазонкы дигнѫли главѫ, и исклали
» сичкы-ты вѫтре мѫжи; а понеже ни корабы
» совсѣмъ познавали, ни кормило, ни платна, ни
» лопаты за управленіе тѣхно да употрѣбяватъ
» знаили, кораби-ти имъ си плавали сами по вол-
» нѫ и по вѣтръ, и тъй испаднѫли на *Стрьмны*
» парицаемы-ты бреговы Меотійскаго езера, кои-
» то стрьмни брегове были въ землѩ-тѫ на сво-
» бодны-ты Скѵѳы. Тамъ Амазонкы-ты, исшедше
» изъ корабы-ты, вьрвѣли пѣши до нѣгдѣ на по-
» селенѫ-тѫ онѩ землѩ, а послѣ като срѣ-
» шнѫли коніе дѣто пасли, грабнѫли гы, и на
» тѣхъ възсѣдше хванѫли да обыкалятъ и да
» плѣнятъ сичкѫ-тѫ онѩ Скѵѳскѫ землѩ. А
» Скѵѳи-ти не можили изведнъжь да усѣтять ра-
» ботѫ-тѫ, защо ни языкъ-тъ, ни одѣяніе-то, ни
» родъ-тъ имъ познавали, и ся чудили отъ гдѣ
» имъ были дошли тіи злосторници, кои-то сѣка-
» ли че сѫ мѫжи имущи единъ и тойжде въз-
» растъ; най-сетнѣ брань съ нихъ сотворивше,
» убили нѣколцинѫ, и отъ мрьтвы-ты кои-то па-

» днѫли въ рѫцѣ-тѣ имъ познали че тыя были
» жены. Совѣтовавшеся убо тогава помежду си,
» рѣшили ся да гы не убиватъ веке никакымъ
» образомъ, а да проводятъ при тѣхъ най-млады-
» ты изъ помежду си, за да ся научатъ колко
» множество сѫ были. Тѣмъ они зарачали да ся
» ополчаватъ близо при нихъ, и да правятъ що-
» то и они правили; и ако бы они да гы го-
» нятъ, и тіи да не стоятъ да гы біѭтъ, но да
» бѣгатъ, и кога престанѫтъ да гы гонятъ, тіи
» пакъ да ся ополчаватъ близо при нихъ. Това
» ся совѣтовали да сторятъ Скѵѳи-ти, желающе
» да имъ ся родятъ дѣца отъ тѣхъ. Отшедше убо
» момци-ти имъ, сторили онова що имъ бѣхѫ за-
» рѫчали, и тъй Амазонкы-ты, като познали че
» тіи не дошли за нѣкоіѫ вредѫ, оставили гы
» мирны, и ополченія-та имъ ся приближавали
» едно до друго отъ день на день по-вече. А какъ-
» то момци-ти, тъй и Амазонкы-ты немали нищо
» друго при себе си, освень оружія-та и коніе-
» то си, и живѣли единъ и тойжде животъ на
» ловъ ходяще и плѣняще. А по пладне Амазон-
» ки-ти правили така: ходили по вънъ распръс-
» нѫты по еднѫ или по двѣ, и ся расхождали
» за веселіе близо едны при другы. Това нау-
» чившеся и Скѵѳи-ти хванѫли да правятъ исто-
» то, и нѣкой-си отъ нихъ видѣвъ пѣгдѣ самѫ
» осталѫ Амазонкѫ, приближавался при неіѫ, и
» тя го не отбутвала, но го оставяла да іѫ у-
» потреби. И съ языкъ не можала да му распра-

» ви, (защо не си разбирахѫ единъ другы), а съ
» рѫкѫ му казвала да дойде наутре на исто-то
» мѣсто, и да доведе и другыго, значущая да
» станѫтъ двама, че и та щяла до доведе и дру-
» гѫ. Момъкъ-тъ като си отходилъ, казвалъ това
» на другы-ты, а наутре отходилъ пакъ на него
» мѣсто, и заводилъ и другыго, и намѣрялъ Ама-
» зонкѫ-тѫ че го чака ведно съсъ еднѫ другѫ.
» Това научившеся и други-ти момци, привлекли
» къ себѣ и другы-ты Амазонкы; и най-сетнѣ
» соединивше ополченія-та си, живѣли наедно, и-
» мѣюще всякый за женѫ онѭѩ, съ коѭѩ-то ся
» былъ испьрво совокупилъ. Языкъ-тъ же на же-
» ны-ты мѫжіе-то не можали да ся научатъ, а
» языкъ-тъ на мѫжіе-то жены-ты ся научили, и
» тъй като хванѫли да си разбиратъ единъ дру-
» гы, мѫжіе-то рекли на Амазонкы-ты така: *Ніи*
» *си имѣмы родители, имамы си и имѣнія*;
» *неможемъ убо вече да живѣемъ животъ та-*
» *квъ-зи, а трѣба да пойдемъ да живѣемъ*
» *при тѣхъ*. А Амазонкы-ты имъ рѣкли така:
» *Ніи не можемъ живѣ наедно съ ваши-ты*
» *жены, защо наши-ти обычаи не сѫ еднакви*
» *съ тѣхны-ты*; *ніи употребляваме лѫковы,*
» *хвърлямы стрѣлы, и ѣздимъ на конь, а дѣла*
» *женскы не смы научены да вършимъ*; *а ва-*
» *ши-ти жены не правятъ нищо отъ колко-то*
» *ніи рекохмы че правимъ, а вършатъ само*
» *женскы дѣла, и си сѣдятъ въ кола-та, ни*
» *на ловъ ходяще, ни на друго никъдѣ. Не мо-*

» *жемъ убо имати соживьніе съ нихъ, но ако*
» *щете да ны имате за жены, и да ся яви-*
» *те праведни, поидьте при родителѝ-ты си,*
» *зьмньте си що-то ви ся пада отъ имьніе-*
» *то имъ, и посль дойдьте пакъ при насъ да*
» *си живьемъ особито.* Момци ти гы послуша-
» ли и сторили това; а когато, пріявше що-то
» имъ ся падало отъ имѣніе-то, дошли пакъ при
» Амазонкы-ты, тыя имъ пакъ рекли така: *Насъ*
» *ны е страхъ веке да живьемъ на това мь-*
» *сто, едно, защо-то смы лишили бащы-ты вы*
» *отъ васъ, а друго, защо-то смы повредили*
» *земліж-тж вы много. Того ради, понеже и-*
» *щете да ны имате за жены, сторьте това*
» *съ насъ на едно: Пріидьте да станемъ отъ*
» *тѫзи земліж, и прещедше рѣкѫ Танаисъ, да*
» *ся населимъ отвьдь.* Послушали и на това мом-
» ци-ти, и прешедше Танаисъ, вървѣли къмъ во-
» стокъ три дни пѫть отъ Танаисъ, и къмъ сѣ-
» веръ три дни отъ Меотійско-то езеро. А като
» стигнѫли на това мѣсто, гдѣ-то днесъ обита-
» ватъ, населили ся тамо. Отъ тогава на самъ Сау-
» раматскы-ты жены си вървятъ по ветхы-ты о-
» бычаи, и по лэвъ на коніе ходятъ съсъ и безъ
» мѫжіе-то си, и на войнѫ ходятъ, и одѣяніе
» носятъ какво-то и мѫжіе-то. *А языкъ Сауро-*
» *мати-ти говорятъ Скѳскы и не толкова*
» *право какво-то ветхыя-тъ, защо Амазонкы-*
» *ты не го научили добрѣ.* А за женитбѫ, та-
» къвъ обычай иматъ, що никоя дѣвойка не ся

» жени, преди да убіе нѣкой мѫжъ отъ непрія-
» тели-ты; за това и нѣколико отъ нихъ устаря-
» ватъ и умиратъ безъ да ся оженятъ, защо не
» можили да испълнѩтъ тойзи обычай.« (8). Спо-рядъ това убо Иродотово полвина баснословно и полвина историческо приказаніе, Сауромати-ти ся были породили отъ Скѵѳы и Амазонкы, и дошли отъ Скѵѳіѩ та ся населили на востокъ отъ Та-наисъ и на сѣверовостокъ отъ Меотиса, сопредѣл-но съ *царскы* называемы-ты Скѵѳы (9), и това мѣсто ся назвало отъ тѣхъ *Асійска Сарматія*, защо-то Танаисъ и Меотисъ ся почитали за пре-дѣлъ между Европѩ и Асіѩ. А споредъ другы писатели, тіи сѫ были преселили тамъ изъ Мидіѩ (10), а послѣ, като ся умножили, преселили ся и отъ него мѣсто и дошли та ся населили отъ сямъ Танаисъ, гдѣ-то малко по-малко ся распростра-нили даже до Вистлѫ (Vistula) рѣкѫ, покорившe себѣ и по-вече-то отъ Скѵѳы-ты (11). Сопрнсѫт-ствіе-то обаче па такыва два главны народы Скѵ-ѳы и Сарматы надъ Черно море ся продължило отъ части даже до 1-тъ вѣкъ по Христа, кога-то по извѣстіе-то на очевидца Діона Хрѵсостома, пре-бывавшаго въ града Олвіа въ лѣто 81 до 91 по Христа, Скѵѳы и Сармати ся скитали заедно надъ Черно-море около нижняго Днѣпра, беспокоеваю-ще Греческы-ты тамошны поселенія, и нигдѣ не имѣюще постоянно жилище, по старающеся да притѣсняватъ единъ другаго въ тамошны-ты тлъ-сты и изобилны паши (12). Малко по-сетнѣ тіи

многочисленніи Скѵѳы были истребени или покорени отъ Сарматы-ты, така що имя-то имъ хванѫло веке тамъ да ся не чува. Того ради Плиній казва »че имя-то и нрави-ти Скѵѳски минѫли въ » Сарматы и въ Германы, и че това ветхо назва- » ніе *Скѵѳи* не останѫло веке освень на оныя, » кои-то далечь отъ тыя народы живѣѭтъ почти » непознати отъ другы-ты человѣцы» (13). Совсѣмъ обаче що исчезнѫли веществено Скѵѳи-ти въ Европѫ, имя-то имъ станѫло насетнѣ пакъ любимо на писатели-ты Греческы и Латінскы, които за голѣмѫ вредѫ на древніѭ-тѫ історіѭ давали го, или отъ невѣжество и нерадѣніе, или отъ разваленъ вкусъ и отъ злѣ употребляемѫ ученость, почти всѣмъ извѣстнымъ и неизвѣстнымъ народамъ явившимся въ Европѫ отъ I-го даже до XII-го вѣка на Рождество Хрістово. Освень това, даже при Александра Великаго, кога-то войни-ти му бѣхѫ достигнѫли до рѣкѫ Іаксарта, нынѣ Сагунѫ, въ Арменіѭ, понеже тая рѣка ся зовала и Донъ (Танаисъ) по Аланскы, они на вращаніе като приказвахѫ че ходили даже до рѣкѫ Дона (Танаисъ), хвалили ся че проникнѫли даже до Скѵѳіѭ, и хвалбисти-ти Греци това повторяюще начали да называватъ Скѵѳы и сичкы-ты Сѣверо-Асійскы народы (14), и тъй влѣзло въ употребленіе до тога небывалое названіе Асійскыя Скѵѳіи, за коіѭ-то говори и самъ Стравонъ (15). Но любознателный и разсудителный Иродотъ, кой-то почти пай-напредь е помянѫлъ имя-то *Скѵѳы* и *Скѵ-*

ѳііѣ, не го давалъ тъй общо и неразбрано на всякъ сѣверовосточенъ народъ, но като показва именно кои люди почиталъ за Скѵѳы, и като гы раздѣлява на Скѵѳы *орачи*, Скѵѳы *земледѣлцы*, Скѵѳы *кочующы* (незастойны), и Скѵѳы *царскы* (βασίλειοι), означающи и мѣсто-пребываніе-то на сѣкы едны отъ тѣхъ (16), най-сетнѣ опредѣлява точно и самы-ты предѣлы на сичкѣ Скѵѳіѣ, между Меотисъ и Танаисъ на Востокъ, Черно-море на Югъ, устіе-то Дунавско на Западъ, и нѣкои не Скѵѳскы народы на Сѣверъ, заключающи ѣ въ земліѣ четвероуголнѣ отъ 4000 стадіи на длъжь, и пакъ толкова на ширъ (17), и исключающи изъ неіѣ отъ къмъ Сѣверъ речены-ты не Скѵѳскы народы именуемыя Агаѳѵрсы, Неѵры, Андрофагы, и *Меланхлены*; а отъ къмъ Востокъ, другы такожде не Скѵѳскы, наричаемыя *Саѵроматы*, *Будины*, *Гелоны*, *Ѳиссагеты*, *Іоркы*, на кои-то особенно описва мѣсто-то и положеніе-то (18), а послѣ языкъ-тъ, нравы-ты, и обичаи-ты (19).

Ніи не ще ся запремъ тука да испытвамы народословно, какви сѧ были наистинѣ вси тіе Скѵѳски и не Скѵѳски народи, защо, то бы ны завлекло много далечь (20); ще кажемъ само че Саѵромати или Сармати-ти, кога-то отъ Асіѣ презъ Дона минѣли на Европѣ и занели мѣсто-то на Скѵѳы-ты, хванѣли и тіи като тѣхъ да ся пріематъ, отъ незнаніе и не точно испытаніе на Греческы-ты и на Римскы-ты писатели, почти и за всякъ другы народъ тамъ обитающій: За това и сичко-то онова

мѣсто, кое-то по-напредь ся зовало *Европейска Скѵѳія*, сега хванѫло да ся зове *Европейска Сарматія*; и то ся продължило до конца IV-го вѣка и малко по-сетнѣ, кога-то Унни-ти, пришедше такожде изъ задъ Дона, завоевали тыя мѣста, какъто щемъ по-долу да видимъ, и вшедше въ непосредственны и непрестанны сношенія съ Греко-Римскы-ты царства и народы, открыли имъ истинны-ты имена на речены-ты варвары, и дали конецъ на неточны-ты названія Скѵѳовъ и Сарматовъ, кои-то не были веке употребляеми освень отъ гордѣливы нѣкои и несмысленны Греческы и Латинскы писатели, кои-то упорствували пакъ да показватъ тамошны-ты народы съ древны-ты тыя, само Географическѫ смысль имѣющыя, имена.

15 Това като тъй общимъ обзоромъ упознахмы, добро е да кажемъ и особливо колко пространство сѫ давали писатели-ти на Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ, и каковаго имене народы сѫ поставяли, особенно въ неіѫ живущыя. — Птолемей посреди II-го вѣка, и споредъ него Маркіанъ Ираклейскый въ началѣ IV-го вѣка, даватъ й величайше пространство, и іѫ ограничаватъ, на Сѣверъ, отъ Балтійско-то море, кое-то наричатъ *Сарматскый океанъ*, слѣдъ устіе-то на рѣкѫ Вистулѫ, и отъ неизвѣстнѫ-тѫ тогава сѣвернѫ земліѭ; на Западъ, отъ рѣкѫ Вистулѫ, отъ така нарицаемы-ты *Сарматскы Горы* (1), и отъ рѣзкѫ-тѫ между тыя горы и изворы-ты на реченѫ-тѫ рѣкѫ; на Югъ, отъ мѣсто-то на преселены-ты Язѵги (2),

отъ южныя-тъ край на Сарматскы-ты горы до начало-то на Карпатскѫ-тѫ планинѫ, продължаемѫіѫ отъ Дакіѭ даже до рѣкѫ Каркинитскѫ (3); и на Востокъ, отъ шіѭтѫ (ἰσθμὸς) при тѫіѭ рѣкѫ, отъ Вукѫ блато (4), отъ брегъ-тъ на Меотійско-то езеро до рѣкѫ Танаисъ, отъ тѫзи рѣкѫ до изворы-ты й, и отъ тамъ на Сѣверъ до неизвѣстнѫ-тѫ земліѭ (5). Тамъ споредъ Стравона были отъ Дунавъ-тъ по Черно-море до Меотисъ и Танаисъ, пьрво Гетска-та пустыня между Дунавъ-тъ и Борисѳена; послѣ народъ Тургети; послѣ Сармати Язуги и Сармати царски или Басили (6), а най-послѣ Урги (7); по-вечето отъ нихъ были скиталци, а мнозина земледѣлци; а въ средиземны-ты страны, въ Дунавскыя-тъ островъ Певки, при устіе-то Дунавско, народъ Певкини: на врьхняго Днѣстра или Тура, Турагети; на Западъ отъ нихъ до Германы-ты, Бастарни на много племена раздѣляеми; а на Востокъ отъ нихъ отъ Борисѳена до Танаисъ надъ речены-ты Сарматы, народъ Роксолани (8). — Сто и пятьдесять годины слѣдъ Стравона, Птолемей полага въ тыяжде мѣста, сирѣчь въ Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ, освень около пятьдесять изчисляемы малкы народы, слѣдующы-ты главны народы, сирѣчь: *Венеды*, при Балтійско-то море называемое Венедский заливъ; *Певкіны* и *Бастарны*, надъ Дакіѭ; *Язуги* и *Роксоланы*, при сичкыя-тъ (западный) брегъ на Меотійско-то езеро; и *Скуѳы колесожители* и *Алауны*, по на вѫтре отъ Раксоланы-ты (9). — Че-

тыристотинъ годины слѣдъ Птолемеа писавшій Іорнандъ готѳъ, епіскопъ Равенскый, изчислява доста малкы и голѣмы народы тамъ въ неозначаемы предѣлы (10) живущыя, кои-то посредъ IV-го вѣка по Христа были покорени отъ Остроготѳскаго краля Ерманарика (11). Между тѣхъ онъ показва като величайшій и многочисленнѣйшій народъ *Венеты*, кои-то составляли испърво единъ само народъ, а послѣ ся раздѣлили на три различны племена именуемыя *Венеты*, *Анты*, и *Славы* (12). Тойжде Іорнандъ въ началѣ своего сочиненія описающій Скѵѳіѣ, на коіѣ-то дава неизмѣримо пространство отъ рѣкѣ Вистулѣ до Кинѣ, и отъ Черно-море до сѣвернаго океана (13), изчислява народы-ты, кои-то тогази въ неіѣ обитали, и показавъ народъ Гепиды между рѣкы-ты Дунавъ, Тисіѣ, и Тауса, казва: »Отъ въдь тѣіѣ рѣкѣ е » Дакія, коя-то е забиколена, като съ нѣкой вѣ» нецъ, съ высокы горы, на кои-то покрай стрьм» ный-тъ и ужасный ртъ, кой-то ся на сѣверъ » извышава, и отъ изворъ-тъ на рѣкѣ Вистулѣ въ » безмѣрны пространства, живѣе многолюдный на» родъ *Виниди*. Тіи Виниди, ако и да имъ ся » промѣняватъ днесь имената споредъ различны» ты имъ племена и мѣста, главно обаче ся име» нуватъ *Славени* и *Анти*. Славени-ти обитаватъ » отъ града Нова при Дунавъ-тъ (14) и отъ езе» ро нарицаемое Мурсійско (15), до Днѣстра на » Востокъ и до Вистулѣ на Сѣверъ. Тіи, вмѣсто » градовы и села, иматъ блата и лѣсы за оби-

» талище. А Анти-ти, кои-то сѫ и най-силни-ти
» между нихъ, и ся спущатъ въ населеніе-то си
» до Черно-море, простирятся отъ Днѣстра до
» Днѣпра рѣкы, кои-то отстоятъ на много дни
» пѫть една отъ другѫ. А покрай океана, гдѣто
» Вистула ся чрезъ три устія истича, обитаватъ Ви-
» дивари, отъ много народы составляеми. Слѣдъ
» тѣхъ же, пакъ покрай океана, живѣѭтъ Ести, родъ
» человѣческый совсѣмъ немиренъ. На Югъ отъ
» нихъ обитава силный народъ *Акацири* (16),
» кои-то земный производъ що е, не знаѭтъ, а
» ся хранятъ отъ скотоводство и отъ ловъ. Задъ
» тѣхъ ся простиратъ надъ Черно-море жилища-
» та на Блъгары-ты (17), кои-то сѫ станѫли
» знаменити отъ злины-ты на нашы-ты грѣховы.
» А отъ тамъ нататакъ веке Унни-ти, като пло-
» доноснѣйше родилище на силнѣйши народы, из-
» никнѫли за ужасъ и полуденіе на хората. Ед-
» ни отъ тѣхъ ся зовѫтъ *Аулціагири*, а други
» *Савири*, и жилища иматъ различны. Аулціаги-
» ри-ти живѣѭтъ при Херсона, гдѣ-то ненаси-
» тнѣйши търговци доносятъ добры-ты вещи изъ
» Асіѭ. Тіи лѣтѣ тичатъ по широкы-ты (вѫтреш-
» ны) полета, и ся запиратъ само тамъ, гдѣ-то
» намѣрятъ пашѫ за стада-та си; а зимѣ ся вра-
» щатъ пакъ надъ Черно-море.» (18). — Прокопій, Іорнандовъ современникъ, пише за тойжде предмѣтъ така: »Народи-ти *Славени* и *Анти* и-
» махѫ испърво едно и тоежде имя защо и два-
» та тыя народы отъ ветхо *Споры* (19) гы име-

» нувахѫ, и то за това, сѣкамъ, че разсѣяно
» (распръснѫто) живѣѭтъ въ земліѫ-тѫ си; а
» земля-та имъ е много пространна, защо сичкѫ-
» тѫ почти задъ-Дунавскѫ странѫ тіи ѭ насе-
» ляватъ» (20). И на друго мѣсто Прокопій пи-
ше така: »Надъ Сагиды-ты (въ Асійскѫ-тѫ Сар-
» матіѫ) живѣѭтъ Унински народи много... до
» езеро-то Меотійско и до рѣкѫ-тѫ Танаисъ....
» нынѣ именуемыи Утургури; и надъ тѣхъ къмъ
» сѣверъ живѣѭтъ безчисленни-ти народи *Антовъ*.
» При мѣсто-то изъ кое-то зема да ся истича
» Меотійско-то езеро, сѣдятъ Готѳы называемыи
» Тетраксіти, кои-то не сѫ много.... А като
» заминешь отъ сямъ Меотійско-то езеро и рѣкѫ
» Танаисъ, на доволно разстояніе по тамошны-ты
» полета живѣѭтъ Унни Кутургури» (2). — Ако
сравнимъ сега едно съсъ друго означенія-та на
четворицѫ-тѫ тыя писатели, ще видимъ че, тамъ
гдѣ-то Стравонъ полага Бастарны и Тѵрагеты, а
Птолемей Венеты, Бастарны, Колесожители, и А-
лаѵны, Іорнандъ полага Венеты и Славены; и тамъ
гдѣ-то Стравонъ и Птолемей полагатъ Роксоланы,
Іорнандъ и Прокопій полагатъ многочисленный на-
родъ Анты; а тамъ гдѣ-то Стравонъ палага Язѵ-
гы, Басилы, и Ургы, а Птолемей само Язѵгы, Іор-
нандъ полага Българы (а надъ тѣхъ Акациры) и
Унны Аулціагиры, а Прокопій Унны Кутургуры
и Унны Утургуры. Отъ това сравненіе ѭавно
ся показува че, като оставимъ за сега на странѫ
Акациры, Българы и Унны кои-то на свьршаніе

IV-го вѣка, гдѣ-то начева настояща-та історія, не бѣхѫ минѫли іоще изъ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ отъ сямъ Меотисъ и Танаисъ, не оставатъ почти въ Европейскѫ-тѫ Сарматіѭ ни Скѵѳы ни Сармати, но вси тамо живущія главни народи (22) были племене Славенскаго, носяще различно по мѣстоположенія-та си имя *Венеты*, *Славены*, и *Анты*. Пьрви-ти, кои-то ся зовали и *Венеди* или *Венди*, и *Виниди* или *Винди*, были Западни-ти Славене, ближни при Нѣмцы-ты, отъ кои-то и пріяли това не Славенско а Нѣмецско названіе, сами себе Сьрбы, Сербы, или Сорбы, Сорабы именующе (23). Втори-ти, кои-то отъ Греко-Латінскы-ты писатели ся пишѫтъ Σκλάβοι Sclavi, или Σθλάβοι и Σκλαβῆνοι Sclavini, или Σθλαβινοὶ а отъ единородны-ты ся зовѫтъ *Словене*, *Словѣне*, *Словенци*, были сѫ оніе, кои-то подъ именемъ *южны Славены* преходили часто Дунавъ-тъ и правили ужасны воеванія на Грекоримскѫ-тѫ земліѭ. (24). Трети-ти, кои-то отъ Греко-Латінскы-ты писатели ся именували по-прѣди *Роксолани*, а по-сетнѣ *Анти*, (25), не сѫ были други, освень оніе сѣверовосточни Славени, кои-то днесь ся именуватъ *Руси* или *Россіяне*. И наистинѫ ніи мыслимъ че ветха-та рѣчь *Роксолани* была е тъй писана отъ чужды-ты вмѣсто *Росляни*, т. е. *Россіани*, и това просто и естественно произведеніе на рѣчьтѫ Ῥωξολάνοι види ны ся много по-правдоподобно нежели онова що предлага Шафарикъ глаголіѫщи, че тая рѣчь была ужь сложена отъ двѣ: *Ракс-*

Алани, и че слѣдователно Роксолани-ти были Алани-Сармати, преселени тамъ не знамъ какъ и кога отъ Кавказа, а назовани така не знамъ защо, негли защо-то ишли изъ при рѣкѫ *Аракса* въ Арменіѭ, понеже Шафарикъ е *увѣренъ* че рѣка Волга ся названа *Ракса* отъ тѣхъ (26). Но колко е това безосновно, всякый лесно разумѣва: защо *Аракс-Алани* бы значило *Аланы при Аракса*, а Роксолани-ти сѫ были много далечь отъ тѫѭ рѣкѫ, кога-то оніе що си остали близо при неѭ, называли ся просто *Алани* или *Албани*.

16 Като тъй упознахмы Скѵѳіѭ и Сарматіѭ, какъ-то и главны-ты й туземцы народы, потребно е да кажемъ и за другъ единъ знаменитъ въ історіѭ-тѫ народъ, кого-то Унни-ти, прешедше отъ сямъ Танаисъ, намѣрили че владѣлъ надъ Дунавъ-тъ и надъ Черно-море въ доволно пространство на Сѣверъ и на Западъ. Той народъ ся наричалъ *Готѳи*.

17 За обитаніе-то имъ надъ Черно-море, и различны-ты имъ походы и воеванія на Римскѫ-тѫ земліѭ, и за вышеречено-то имъ распространеніе, історія-та само отъ лѣто 215 по Христа начену-ва да говори, и по-напредь именно за нихъ нищо не помянува, и тъй не знаемъ добрѣ какъвъ и дѣ е былъ и що е правилъ пьрвоначално той народъ. За то негли Іулій Капітолінъ, Спартіанъ, (1) Прудентій (2) Святій Іеронимъ (3), и Клавдіанъ (4), почитали Готѳы-ты за единъ и тойжде народъ съ древны-ты Скѵѳы, и слѣдователно мыслили че

тіи были тамо туземци. Тожде мыслилъ и Святый Исидоръ Севильскый, сочинитель въ VII-го вѣка Испанскыя литургіи (5). На исто-то мнѣніе былъ, видися, и Прокопій като казва, че Готѳи, Висиготѳи, Вандали, Гипеди, и други Готѳски племена, живущія надъ Черно-море и надъ Дунавъ-тъ, зовали ся въ ветхо время общимъ именемъ Скѵѳи, а частнимъ Сарромати, или Меланхлени, или другояче. Той прилага и това че вси тія племена, ако и да ся различали именемъ, инакъ обаче не были едни отъ другы различни, защо были тѣломъ бѣли, косами руси, възрастомъ дълги, и лицемъ красни; вси же говорили единъ языкъ, Готѳскы именуемый. За това онъ мысли, че въ ветхо время вси были единъ и тойжде народъ, и послѣ ся различили и пріяли различны названія отъ имена-та на частны-ты си князи (6). Дексіплъ и Евнапій, говоріѫще за Готѳы-ты, все Скѵѳы гы именуватъ (7). Така и церковни-ти історици Філосторгій (8), Сократъ (9), Созоменъ (10), и други.

18 Но со всѣмъ тѣмъ, мы не можемъ да кажемъ положително че Готѳи-ти сѫ были древни-ти Иродотови Скѵѳи, защо други по-ветхи отъ вышеприведены-ты списатели помянуватъ Готѳы-ты, подъ именемъ Kothini, Gotini, Gotones, Gutones, Gytonos, Koteni, Gotensi, обитающыя, еще въ IV-тъ вѣкъ преди Христа и послѣ, на Балтійското поморіе между рѣкы-ты Лабѫ (Elba) и Одера или въ Прусійскѫ-тѫ Померанію. Така Массалійскый мореплавецъ Грекъ Пѳѳа, посѣтившій

Балтійско-то море въ лѣто 320 преди Христа, помянува народъ *Гутоны* (Γούτονες), какъ обитали по брегъ-тъ на това море, близо при Есты-ты, и търгували съ янтарь-тъ (кехлибарь, кого-то и продавали на ближны-ты къмъ Сѣверо-западъ Тетоны (1). Стравонъ въ началѣ I-го вѣка помянува около тыяжде мѣста народъ *Вутоны* (Βούτωνας) (2), кое-то несумнѣнно е погрѣшно тъй писано вмѣсто Кутоны или Гутоны (Γούτωνας, Κούτωνας), какъ-то е и у Пѵѳеа. Тацитъ въ концѣ I-го вѣка помянува около тыяжде мѣста тойжде народъ подъ имя Готоны (Gotoni, Gotones), на кои-то и нравы-ты въ кратцѣ описва (3). Птолемей посредъ II-го вѣка помянува гы пакъ той подъ имя Гѵтоны (Γύθωνες) и Котинцы (Κοτήνσιοι) (4); а Діонъ Кассій въ началѣ III-го вѣка помянува гы подъ имя Котины, Κότηνοι (5). Отъ вси убо тыя свидѣтелства, едно слѣдъ друго наредъ лѣточисленіемъ приходящи, и взаимно ся подтверждающи, види ся че Готѳи-ти пьрво живѣли по море-то въ сѣвернѫ Германіѭ, и че отъ тамъ ся послѣ преселили на Черно-море кое-то мысли Шафарикъ да е станѫло между 182 и 215 л. по Христа (6). Русскый же ученый Славянскыхъ народовъ изслѣдователь Н. В. Савельевъ, опираяся на тыя означенія, и доказывая че въ тыя времена речена-та сѣверо-Германска страна была поселена отъ Вендскы т. е. Западо-Славянскы племена Велсты, Вандалы (Поморяне), Лутичаны, Сърбы, издава мнѣніе че тія племена ще да ся наричали тога Кутини

(Гутини) и Котини (Готини), и най-послѣ сократително *Коти* (*Готи*), отъ Славенскѫ-тѫ рѣчь *кутъ* (кѫтъ), коя-то по Вендско, то есть по собственно-Словенско и Крайнско нарѣчіе ся произносила *котъ*, и коя-то значущая *углъ*, жглъ, (кюше, буджакь), совсѣмъ прилича да е была и мѣстно Славенско названіе на реченѫ-тѫ отъ тѣхъ обитаемѫѭ странѫ, и че слѣдователно Готѳи-ти ще да ся были племя Словено-Сърбско (7).

19 Това като е тъй, нѣкои нови списатели, основающеся на нѣкои Скандинавскы приказскы именуемыя *сагы*, мыслятъ и проповѣдатъ че Готѳи-ти пришли въ неизвѣстно древнее время изъ внутреннѫ-тѫ Асіѭ, какъ-то и други-ти Германски племена, и ся населили на Европѫ; А други пакъ нови списатели, опирающеся на Іорнанда, вѣрватъ и пишѫтъ че Готѳи-ти ся преселили изъ Скандинавіѭ на Черно-море. За първо-то отъ тыя двѣ мнѣнія, като на приказкы основано, мы не ще ся запремъ да говоримъ; за второ-то обаче, като на історикъ Готѳъ основано и много между учени-ты распространено, мыслимъ че е нуждно да кажемъ нѣщо. Іорнандъ Равенскый епіскопъ VI-го вѣка, пише въ своіѭ-тѫ Готѳскѫ історіѭ, писанѫ (въ лѣто 552) выше отъ триста годины слѣдъ първо-то именно Готѳовъ въспоминаніе надъ Черноморе, че той народъ ся былъ ужь преселилъ тамъ изъ южнѫ-тѫ часть Скандинавіи, изъ коіѭ-то изшедъ съ Господаря своего Берика само съ три малкы корабы, присталъ първо на Островъ Готи-

сканціѭ, нынѣшняго Готланда, а послѣ въ странѫ-тѫ на Умеригы-ты, кои-то побѣдили и испѫдили изъ жилища-та имъ, какъ-то и тѣхны-ты сосѣды Вандалы; послѣ же малко по малко умножившеся управили ся въ Скѵѳіѭ во время пятаго имъ Господаря, Филимера, и така ся заселили надъ Черно-море (1). —

20 Това Іорнандово приказаніе, какъ-то много други учени, тъй и самъ ученѣйшій Шафарикъ пріема за истинно говоріѫщи: »Первобытны-ты » Готѳскы жилища трѣба да тьрсимъ, не задъ » Вислѫ, и не у Аланы-ты на Черно-море, какъ- » то блядословятъ нѣкои списатели, но или въ » южнѫ-тѫ Скандинавіѭ, или въ сѣвернѫ-тѫ » Германіѭ на Западъ отъ Одера. Сами Готѳи- » ти, какъ-то и Лангобарди-ти, по древнѣйше-то » свое народно преданіе, сохранено (за пьрвы- » ты) отъ Іорнанда и (за вторы-ты) отъ Павла » Діакона, почитали Скандинавіѭ за своіѫ-тѫ » колыбель, и въ такъвъ случай гласъ народа е » гласъ самой истины. На това же нищо не вре- » ди дѣто Іорнандъ и Павелъ Діаконъ, неразу- » мѣвше какъ-то трѣба това преданіе, помрачили » чистотѫ-тѫ му съ непреварепѫ-тѫ си ученость, » съ невѣрно-то си лѣточисленіе, и проч. По- » добри-ти изслѣдователи на Скандинавскѫ-тѫ » історіѭ увѣряватъ че Готѳи-ти были первобыт- » ный и много по-старый народъ въ южнѫ-тѫ » часть Скандинавіи, нежели Суевони-ти, кои-то » живѣли пьрвоначално въ среднѫ-тѫ и Запад-

» нѫ-тѫ часть тогожде полуострова. Уже Едда (1)
» ны казва че имя-то Götaland е много по-
» старо на сѣверъ отъ имена-та Danaland и Swe-
» aland. Такожде и древнѣйши-ти Скандинавски
» лѣтописи почитатъ пребываніе-то на Готѳы-ты
» въ Южнѫ-тѫ Скандинавіѭ за по-старо отъ Суе-
» ды-ты (2). Отъ другѫ странѫ достовѣрни сви-
» дѣтелства показватъ че Венеди-ти живѣли предъ
» Готѳы-ты на Балтійско-то поморіе и владѣли
» надъ янтарны-ты брегове. Слѣдователно Готѳи-
» ти задъ Вислѫ, въ земліѭ-тѫ на Винды-ты,
» были сѫ просто поселенци и скиталци, и за то-
» ва они тѣй лесно сѫ оставили тѧіѭ чуждѧіѭ
» странѫ, не могше да ся укоренятъ въ неіѭ со-
» вершено. Вси-ти історически показанія говорятъ
» намъ че уже въ недостѫпнѫ-тѫ древность Нѣм-
» ски-ти народи, принуждени бывше отъ чрезвы-
» чайно-то си размноженіе, да ся пуснѫтъ чрѣзъ
» море-то, кое-то гы отъ секадѣ окружало, и по
» кое-то да ходятъ отъ давно ся научили, и не-
» имѣвше возможность да пойдѫтъ къмъ-то За-
» падъ, управили ся на Востокъ, изшедше изъ
» Скандинавіѭ, той-зи *другый міръ*, какъ-то іѭ
» называватъ Плиній и Адамъ Бременскый (3),
» или тѫзи *фабрикѫ народовъ* и *колыбель* пле-
» менъ, какъ-то іѭ нарича Іорнандъ (4), и дош-
» ли та ся населили на ближайшія-тъ брегъ Ве-
» недовъ, Литовцевъ, и Чудовъ, подъ именемъ
» Готѳовъ, Скировъ, Гировъ или Геруловъ, Нор-
» мановъ, Варяговъ, и т. д. И тѣй смѣло можемъ

» да утверждавамы, че Готѳи-ты на Задъ-Вислян-
» ско-то поморіе были само пришелци, ако и да
» ты е намѣрилъ тамъ Пѵѳеа еще около 320 го-
» дины предъ Р. Х.« (5).

21 Вси тія Шафарикови разсужденія, за да докаже че Готѳи-ти произишли изъ Скандинавіѣ, падатъ и ся разсыпватъ отъ рѣшителны-ты ударенія що направилъ за това Іаковъ Гробергъ, Шведскый, т. е. Скандинавскый уроженецъ. Ученый той мѫжъ, бывшій членъ отъ Кралевскыя-тъ Французскый Институтъ, въ свое-то превъсходно разсужденіе. »За лъжность-тѫ на мнѣніе-то, че *вар-*
» *варски* называеми-ти народи, разрушившіи Рим-
» скѫ-тѫ іміперіѣ, изишли изъ Скандинавіѣ« (1), казва по слово така: «Іорнандъ (правилнѣе Іорданъ), равенскый епіскопъ VI-го вѣка, или лъгалъ, или бредилъ кога-то писалъ че Готи-ти изишли изъ Скандинавіѣ, коіѫ-то онъ нарича Сканціѣ.... Той ны увѣрява ужь, че взялъ това изъ нѣкои-си списатели, кои-то по щастіе, никога не сѫществували.... Іорданъ пьрвый писалъ монашескѫ-тѫ історіѣ своего народа, кога-то сичкый свѣтъ былъ объятъ мракомъ заблужденій и невѣжества. Іорданъ подавалъ за себе-си образецъ, опираяся на мнимый авторитетъ нѣкоего Аблавія, кой-то, видися, никога и никому, освень нему, не былъ извѣстенъ, и станѫлъ оракулъ за вси слѣдъ него жившія преписатели на басны-ты и на історіческы-ты приказки. Іордановo-то измышленіе... было съ въсхыщеніемъ пріято отъ Писатели-ты,

кои-то... безъ да гы е грыжа ни за вѣроятность ни за здравъ разумъ, признали за непреложнѫ истинѫ мнѣніе-то че изишли изъ Скандинавіѭ, не само Скѵѳи или Готѳи, но и Алане, Гепиди, Герули, Вандали, Скирри, Квади, Маркомании, Унии (2), Франки, Лангобарди, и Богъ знае какви еще толпи варваровъ.... Іорданово-то невелико сочиненіе De rebus Geticis е просто сокращеніе, на скоро направено, отъ пространнѫ-тѫ Готѳскѫ исторіѭ написанѫ отъ Кассіодора (3). Това ся види изъ само-то предисловіе на Сократитель-тъ, гдѣ-то онъ говори че позволилъ на себе си да заемне разны приложенія изъ Грьчьскы и Латінскы Списатели, *и да прикаже отъ само себе си начало-то, конецъ-тъ, и много во средж-тѫ:* initium, finemque et plura in medio mea dictione permiscens (4). Слѣдъ такова сознаніе можемъ навѣрно да кажемъ, че Іорданово-то мнѣніе за Скандинавско-то происхожденіе Скѵѳовъ или Готѳовъ, кои-то впрочемъ онъ не безъ причинѫ почита за единъ и тойжде народъ, понеже и други преди него исто-то утверждали, принадлежи на число-то на тыя измыслены приложенія: Защо съ каквѫ сверхестественнѫ силѫ е можилъ онъ да открые нѣщо, кое-то не само е было невидимо отъ всѣхъ древныхъ историковъ, но и совсѣмъ противно на тѣхны-ты до насъ дошедшы толкова много сказанія. Гроцій.... пріялъ и распространилъ Іорданово-то сказаніе, но не можилъ да докаже, ако и да ся относя на Амміана Марцелліна, че Абла-

вѣй бы можилъ да пише, ако и да е сѫществувалъ, преди царствованіе-то Константіна II-го около 450 л.; слѣдователно, и него трѣба по врем-я-то да отнесемъ къмъ новы-ты писатели; 2 Пинкертонъ ся даже догажда, че Аблавій былъ современенъ Іордановъ ..... Сега всякъ начинающій да изучава історіѭ-тѫ ще ся смѣе надъ показаніе-то че въ древны-ты времена Скандинавія была толкова напълнена съ жители, що изъ неіѭ изходили войскы много по-многочисленни отъ сичкы-ты, кои-то ны представлява древня и нова історія, понеже она ся удостоила да получи блистателно именованіе officina gentium et vagina nationum. Отъ тыя вѣковы останѫли еще памятници, кои-то могѫтъ доволно да докажѫтъ, че оніе, кои-то вѣрватъ такыва приказкы, нематъ ни малѣйше понятіе за положеніе-то и за свойство-то на тѫіѭ землѭ, коя-то е по-много-то напълнена съ каменисты горы, съ много общирны езера, съ безчисленны лѣсы, занимающія неизмѣримо пространство; ... съ еднѫ рѣчь,... тамъ и днесь, какъ-то и всегда, е была часть земли за въздѣливаніе обработена, и за живѣніе удобна, но тая часть е много малка въ сравненіе съ остално-то пространство на полуостровъ-тъ. Защитници-ти Іордановы ще сочинятъ негли той-часъ предположеніе че дикы-ты тыя страны може въ отдалены-ты вѣковы да сѫ были по-вече населены и обработаны;... за опроверженіе на такыва мечтанія мы ще приведемъ въ доказателство періплы-ты Отера и Вулф-

стана, Адама Бременскаго, житіе-то Св. Антарія, и вси-ты древни современны лѣтописи; тіи ще удостовѣрятъ че около 1000 годины слѣдъ Р. Х. нищо такова не е могло и да бѫде. Адамъ, совершивъ ок. 1076 *л.* и описавъ свое-то пѫтьшествіе, въ Данію, гдѣ-то получилъ отъ самаго краля достовѣрнѣйшы свѣдѣнія за тыя страны,... свидѣтелствува че даже и... сама-та южна часть Скандинавіи Сканція, коя-то е толкозь студена и по-вече плодоносна, была населена само по брегови-ты приморскы, а вѫтрешна-та ѝ часть была покрыта съ неизмѣримы и непроходимы лѣсы. Вермландія, ако и да е несѣверна область, въ VIII-тъ вѣкъ была еще пустыня, въ коіѫ-то не имало населенъ ни единъ человѣкъ. Ако ли въ то время области-ти на южнѫ Скандинавія ся находили въ такова состояніе, разсѫдѣте веке що трѣба да мыслимъ за оныя що сѫ на сѣверъ и близо при полюса..... Соображеніе-то на вси тыя обстоятелства іасно показва, че Скандинавіѫ до Р. Х. немала такова несмѣтно народонаселеніе, какво-то ѝ приписватъ, и слѣдственно не е могла да испраща оныя ужасны полчища, кои-то давали законы на Вѵзантіѫ, Рима, и Карѳагенѫ..... Іорданъ утверждава, че Готѳи-ти излезли изъ Скандинавіѫ съ Господаря своего Берика само на три судна;... и тъй безъ всяко сумнѣніе тія пьрви дружина Берикови были твьрдѣ малко, ако сѫ могли да минѫтъ море-то на три лодкы, отъ които всяка една въ то время помѣщала въ себѣ не по-ве-

че отъ два или три человѣка, какъ-то ся доказва отъ древны-ты лѣтописы. Гаралдъ, сынъ Мадуатовъ, славный морскы разбойникъ, ималъ съ себе си на 30 судна само до 80 человѣцы. За мене е доволно, ако предложени-ти ми тука доказателства поставятъ приказкѫтѫ Іордановѫ на редъ съ басніѭ-тѫ на оныя, кои-то приказватъ и за Лангобарды-ты че ся преселили въ IV-тъ или въ VI-тъ вѣкъ изъ Скандинавіѭ, кога-то Стравонъ, Патеркулъ, и Тацитъ говорятъ за нихъ въ Августовы-ты времена като за древняго народа средныя Германіи; наредъ съ басны-ты на оныя, кои-то смѣшивали Циганы-ты съ Чехы (Боемцы) »(4). Тыя Гроберговы здравы и логическы разсужденія приводя по-надълго и вышепомянѫтый Н. В. Савельевъ, и самъ съ нихъ согласуяся, казва, че вторый Гроберговъ на Русскы преводитель А. В. Александровъ сотворилъ слѣдующія-тъ сѵллогісмъ:« Изъ разсужденіи Гроберга очевидно что Готи не выходили изъ Скандинавіи, а были туземцами южнаго Балтійскаго поморья; но страны ети завоеваны у Славянъ Тевтонскими или Немецкими племенами только въ концу средныхъ вѣковъ; слѣдственно Готи, вышедшіе въ Имперію съ южнаго Балтійскаго поморья въ началѣ средныхъ вѣковъ, необходимо должни принадлежать къ племенамъ Славянскимъ.« Послѣ Савельевъ возгласява: »умно и логическы справедливо« (5).

22 За да допълнемъ все що е казано за начало-то на Готѳы-ты, мы ще приложимъ тука и

третіе едно мнѣніе, кое-то издава ученый-тъ Французскый издатель и примѣчатель на Вызантійскѫтѫ отъ Lebeau сочиненѫ історіѭ Сен'-Мартінъ (Saint-Martin), кой-то казва: »Двѣ главни системы расподѣлятъ учены-ты: Едни пріематъ приказаніето Іорнандово, ... и мыслятъ че Готѳи-ти излѣзли изъ Скандинавіѭ; други, именующи Іорнанда баснословецъ и лъжецъ, отхождатъ да търсятъ даже въ Асіѭ начало-то на Готѳы-ты, и го поставятъ въ время малко или много ветхо. Азъ мыслѭ че истина-та не е ни въ едно-то ни въ друго то отъ тыя мнѣнія, или негли е и въ двѣты, стига да имъ отнеме человѣкъ що иматъ рѣшително.... Вѣрно е, спорядъ мене, че Готѳи-ти, населени въ IV-тъ вѣкъ по бреговы-ты на Дунавътъ и на Борисѳена (Днѣпра), сѫ Гети-ти, кои-то древни-ти писатели поставяхѫ въ исты-ты страны. Современни-ти писатели на пьрвы-ты Готѳскы нападенія не оставятъ за това никое сумнѣніе, понеже употребяватъ неразлично и двѣ-ты имена (Готѳы и Геты), и при това забѣлѣживатъ, че народи-ти, кои-то Грьци и Римляне зовали Геты, сами себе си именували Готѳы. Това като е тъй, невъзможно е да не припознаемъ единство-то на тыя двѣ имена, съ имя-то на Скѳы-ты, кое-то не ся различава отъ тѣхъ, освень съ приложеніе въ начало-то на едно с, Грекомъ обычайно. Тія три имена показватъ три голѣмы періоды на Готѳско-то сѫществованіе, кои-то ны възносятъ до най-высокѫ-тѫ древность, и явяватъ че той-зи народъ

былъ господствувалъ тогава на восточнѫтѫ Европѫ и на еднѫ голѣмѫ часть отъ Асіѭ. Тія тѣхни преселенія, подновляющеся по различны времена, покрыли сѫ въ древнейше время сичкы-ты части на Европѫ, и самѫ Скандинавіѭ, какъ-то и другы-ты. Това само е, споредъ мене, истинното отъ все що приказватъ оніе, кои-то полагатъ начало-то на Готѳы-ты, като народъ, въ восточнѫ-тѫ Европѫ. Но това, совсѣмъ що ми ся види неоспоримо, не е, мыслѭ, доволна причина за да отхвърлимъ извѣстія-та кои-то ны сѫ ся отъ Іорнанда сохранили. Множество негови показанія ны доказватъ нелъжность-тѫ того списателя. Като приказва за начало-то на Готѳы-ты, кое-то поставя въ Скандинавіѭ, онъ описва това мѣсто така що показва че го познавалъ добрѣ. Това е знаменито, и совсѣмъ въ ползѫ Іорнандовѫ: Защо гдѣ бы черпалъ онъ извѣстія толкова точны за мѣсто толкова далско и толкова злѣ познато отъ Грьцы и Римляны, ако не при Готѳы-ты имущія всегда сношеніе съ Скандинавіѭ? Казватъ нѣкои и повтарятъ че само на Іорнандово-то повѣствованіе ся основавало мнѣніе-то че Готѳи-ти обитали пьрвоначално въ Скандинавіѭ. Това е погрѣшка. Прокопій, кой-то е писалъ въ исто-то время, и негли по-напредь отъ Іорнанда, не показва по-малкѫ точность въ онова що говори за Скандинавіѭ (1); негови-ти извѣстія сѫ согласни, но не прилични съ Іорнандовы-ты; кое-то показва че онъ свои-ты не е отъ него преписалъ. Онъ не

е можилъ да получи толкова точны знанія, освень при народы, кои-то какъ-то Готѳи-ти тогава, были въ сношеніе съсъ Скандинавіѩ. Лесно е да ся убѣди нѣкой, като сравни тыя двама списатели, че и двоица-та сѫ черпали отъ исты-ты источницы, и че сѫ предали намъ мнѣніе общо распространено при Грьцы и Римляны, кои-то сѫ го несумнѣнно отъ самы Готѳы-ты пріяли, какъ тія завладѣтели ишли изъ Скандинавіѩ.... Можемъ еще на това да приложимъ че, за да согласимъ двѣ ѕистемы толкова сопротивны, стига да забѣлѣжимъ че Іорнандъ е смутилъ и разбъркалъ двѣ много различны събытія, т. е. пьрво-то начало на Готѳы или Геты-ты кои-то, бывше съ Скѵѳы-ты тождественны, трѣба да ся търсятъ въ восточнѫ-тѫ Европѫ, и особенно начало-то на Князи-ты и Крали-ты, кои-то по негово время управлявахѫ Висиготѳскы-ты и Остроготскы-ты племена. За да ся увѣримъ въ това, стига да забѣлѣжимъ че Іорнандъ е положилъ исходъ-тъ на Готѳы-ты изъ Скандинавіѩ преди войнѫ-тѫ коіѫ-то имали Скѵѳи-ти съ царя Егѵпетскаго Венсора, войнѫ, коіѫ-то Іустінъ полага много по-напредъ отъ Ніна. Лесно е да разумѣемъ че, ако знанія-та Іорнандови за Скандинавіѩ възлазяхѫ толкова далечь, тія не бы могли да бѫдѫтъ толкова точни, и че Готѳи-ти не бы сохранили въспоминанія толкова опредѣлены, ни сношенія толко тѣсны и толкова часты съ мѣсто толкова далеко. Само трѣба да пріемнемъ че во время Іорнанда преселеніе-то на челяды-ты,

кои-то сѫ дали царіе на Готѳы-ты, было е уже доста ветхо за да не бы могли да ся смутятъ и разбъркатъ тія двѣ събытія. Родословіето на Амалы-ты, кое-то той историкъ приказва, видися да показва че преходъ-тъ на Балтійско-то море станѫло около I-тъ вѣкъ нашего лѣточисленія..... Така двѣ-ты царскы челяди на Амалы-ты и на Балты-ты, кои-то владѣли на Остроготѳы и на Висиготѳы, дошли сѫ само съ нѣколико ратницы, и сѫ ся съединили съ придунавскы-ты Готѳы или Геты, кои-то останѫли безъ Господари, кога-то імператоръ Авреліанъ, рѣшився да остави Траяновы-ты завладѣнія, дръпнѫлъ войскы-ты си на югъ отъ тѫзи рѣкѫ.« (2)

23 Совсѣмъ що има много да ся каже врьхъ неточны-ты доводы кои-то Сен'-Мартінъ представя за подтвержденіе на мнѣніето си, мы не щемъ обаче по-много да говоримъ верху тоя вопросъ, защо уже и много говорихмы. Сѣкы прочемъ е позналъ че главно-то основаніе на мнѣніе-то му е че Готѳи-ти были древнѣйши-ти Греко-Римски Гети, и че Гети-ти пакъ были тождественны съ Скѳы-ты. То ще каже че Сен'-Мартінъ е щялъ да докаже недоказано-то съ нѣщо еще по-недоказано. Да говоримъ особно за Скѳы-ты обитавшія надъ Черно-море, іоще по Иродотово время (ок. 450 л. пр. Хр.), когато Гети-ти обитали особно при Дунавъ-тъ, какъ-то самъ Иродотъ ны показва, то бы было дѣло дълго и пространно (1). Потребно е обаче да кажемъ нѣщо за Геты-ты, за да ви-

димъ да ли сѫ могли да бѫдѫтъ Готѳи-ти, понеже, какъ-то по-горѣ видѣхмы (2), има списатели кои-то сѫ това мыслили и писали.

24 Най-пьрво за Геты-ты помянѫвшій списатель ѳ Иродотъ. Той казва че во время Дарієваго противу Скѵѳы-ты воеванія (л. 513 пр. Хр.) Гети-ти живѣли владѣющи отъ сямъ Дунавъ-тъ въ долніѫ-тѫ Мѵсіѭ, т. е. въ сегашнѫ-тѫ Българіѭ, че были народъ Ѳракійскы много мѫжественъ и много праведенъ, вѣровали въ безсмертіе-то на душѫ-тѫ, и имали за Бога нѣкого-си *Залмокса*, или, какъто други го зовали, *Гавелейва* (1). Стравонъ пише и той че Гети-ти были Ѳраци (2) и съ Ѳрацы-ты единоязычни (3), и че живѣли по негово-то время, не само отъ сямъ, по и отвьдь Дунавъ-тъ (4), гдѣ-то казва че ся простирала земя-та имъ много далечь, сирѣчь на Сѣверо-Западъ до и посредъ Еркѵнійскы-ты горы, гдѣ-то и была тѣсна, на югъ по край Дунавъ-тъ до и по Черно море, на Востокъ до рѣкѫ Тѵра (Днѣстра), а на сѣверъ разширяяся, онъ прилага че не знае точно до гдѣ й стигали предѣли-ти (5). Отъ тыя Иродотовы и Стравоновы означенія види ся че Гети-ти исперво живѣли и владѣли отъ сямъ Дунавъ-тъ, но че послѣ ся преселили, не знамъ какъ и кога, и учредили царство-то си отвьдь тѫѭ рѣкѫ, за това и спорядъ истаго Стравона, кога-то Александръ Великый царь Македонскый воевалъ на Задъ-Емскы-ты Ѳрацы (въ лѣто 337 пр. Хр.), намѣрилъ че обытали тамо съ царя своего Сѵрма Три-

валлы-ты, другы ѳрацескы народъ, даже до Дунавъ-тъ, а въ дунавскыя-тъ островъ Певкѫ и отвьдь Дунавъ-тъ намѣрилъ Геты-ты, кои-то и пресшедъ рѣкѫ-тѫ ударилъ и имъ зелъ царствующія-тъ градъ, и послѣ пріялъ дарови отъ нихъ, какъ-то и отъ Сѵрма, и ся завьрнѫлъ во своя си (6). А какъ тіи веке не владѣли отъ сямъ Дунавъ-тъ, познава ся и отъ то що самъ Стравонъ по-долу казва, че въ негово-то время Римскый военачалникъ Елій Катонъ преселилъ въ Мѵсіѭ изъ отвьдь Дунавъ-тъ 50,000 Геты, кои-то и живѣли веке тамъ именуеміи Мѵси (7) и отъ то еще що по-надолу пакъ казва че Гети-ти, владѣюще задъ и по край Дунавъ-тъ, правили части преселенія и отъ двѣ-ты страны на тѫзи рѣкѫ, и ся размѣсяли съ ѳрацы и съсъ Мѵсы, та отъ тамъ были и Грекомъ знаеми (8). Но освенъ тыя Грекомъ познаты Геты, кои-то живущыя отъ катарракты-ты Дунавскы между Земона града и Турнсеферинъ въ Угріѭ, доволна часть Гетовъ живѣли по горныя-тъ Дунавъ къмъ Германіѭ на Западъ, кои-то Римляне-ти повече познавали, и гы наричалы Дакы или Дацы. Тіи не ся различали обаче отъ пьрвы-ты, и бывше съ нихъ соплеменнй, говорили единъ и той жде языкъ; за това и Римляне-ти, говоряще или за едны-ты или за другы-ты, всякога гы еднакво Дацы наричали. Тіи на времени ся соединявали сички-ти подъ единъ царь и подъ едно правленіе, и тогази въ най-голѣмо-то си царственно увеличеніе были доволни да проваждатъ на въѣ до 200,000

войны; и навремени пакъ ся раздѣляли на двѣ и на по-много княжества отъ вѫтрешны-ты имъ раздоры и несогласія или отъ вънкашны-ты имъ съ Римляны-ты воеванія, и тогази умалявали до толкозь що неможили веке да испращатъ выше отъ 40,000 (9).

25 Кои были во ветхо время Гетовъ и Даковъ царіе-то, не знаемъ; Стравонъ помянува само едного, именемъ Дромихета (Δρομιχαίτης) кой-то бывшій царь Гетовъ во время наслѣдниковъ Великаго Александра, уловилъ живъ Лусімаха (1) противу имъ воевавшаго, и послѣ му показалъ нищетѫ-тѫ и умѣренность-тѫ своѭ и своего народа, и му реклъ: « съ таквызи хора недѣй прави войнѫ, но гы имай пріятели; » и тъй сотворивъ съ него пріятелство, нагостилъ го добрѣ и го отпустилъ. А кога-то Октавіанъ станѫлъ кесарь и імператоръ Римскый прозваніемъ Августъ (л. 27 пр. Хр.), царь Гетовъ и Даковъ былъ прочутый Беровищъ (Βοιρεβίστας), кой-то, совсѣмъ що намѣрилъ царство-то много умалено и на твьрдѣ лошо состояніе испаднѫло отъ части-ты имъ войны, повседневнымъ обаче обученіемъ на войскы-ты си, и великымъ прилежаніемъ за улучшеніе на общественны-ты дѣла, толкова го пакъ воздигнѫлъ и увеличилъ, що за малко годины го премного разширилъ и распространилъ, и Гетомъ по-много-то отъ сосѣдны-ты народы покорилъ, и самымъ даже Римляномъ ся страшенъ сотворилъ, като минувалъ безстрашно Дунавъ-тъ, и плѣнилъ Θракіѭ даже

до Македоніѣ и Иллріѣ. Това не търпяще Римляне-ти рѣшили ся да воюватъ насрѣщѫ му; но преди да испратѣтъ потребны-ты войскы за да му преодолѣѭтъ, нѣкои-си отъ подданны-ты му ся подигнѫли върху му и го убили. Тогава отъ несогласіе Гети-ти ся раздѣлили на партіи, и вмѣсто единъ станѫли Беровищу четыри наслѣдници и тъй царство-то Гетско ся раздѣлило на четыри княжества; а слѣдъ малко, кога-то Кесарь Августъ проводилъ войскы-ты си насрѣщѫ имъ, намѣрили го раздѣлено даже на петь. Така то царство, едно отъ вѫтрешны ты му раздоры, друго отъ Римскы-ты върху му воеванія, отнова пакъ умаляло и ослабнѫло (2). — Единъ отъ речены-ты Беровищови наслѣдницы именемъ Радо (Rhodus) былъ ударенъ и побѣжденъ отъ Римскаго военачалника Красса, кой-то, като превзялъ, предателствомъ на тамо живущыя Грьцы, нѣкои крѣпости Гетскы, върнѫлъ ся въ Ѳракіѣ. Въ тойзи обаче Крассовый успѣхъ показала ся Римляномъ велика-та храбрость на Геты или Дакы-ты, защо тіи, осаждени бывше въ речены-ты крѣпости, предпочели да ся избіѣѭтъ паче, нежели да ся предадѫтъ, а остали-ти имъ войни прибѣгнѫли съ оружія-та си на горы-ты. — Началникъ на тыя войны былъ Кочо (Kotyson), кой-то направилъ града именуемаго *Кочинъ* или *Котинъ*. Крассо дошьлъ послѣ воинствомъ и на Коча, кой-то быль такожде побѣжденъ и въ сраженіе-то убіенъ. — Совсѣмъ тѣмъ Римляне-ти слѣдъ нѣколико годины бы-

ли принуждени да ся дръпнѫтъ отъ Дакіѭ, защо ако и пьрво Тиберъ проведенъ отъ Августа получилъ надъ Дакы-ты нѣкои успѣхы, но послѣ Филій Като, ударивъ гы съ голѣмы войнскы силы, былъ побѣжденъ въ еднѫ порядочнѫ битвѫ, и принужденъ да ся дръпне отъ тамо бѣжешкомъ. — Въ царство-то Домитіаново война-та що имали пакъ Римляне съсъ Дакы-ты была іоще по-злополучна за тѣхъ: защо тія послѣдни-ти, насьрдчени отъ слабость-тѫ въ коіѭ-то мыслили че испаднѫло Римско-то царство слѣдъ многолѣтны-ты му вѫтрешны размирицы и раздоры, ударили Римляны-ты съ княза своего Добра или Добрана (3), и имъ разбили совершенно еднѫ голѣмѫ войскѫ предводимѫ отъ проконсула Аппіа Іупіа Сабина, кой-то и самъ былъ убытъ въ бытвѫ-тѫ (л. 86). Слѣдъ тѭіѭ славнѫ за Дацы-ты побѣдѫ, коіѭ-то извѣстно не щяхѫ да претьрпятъ Римляне-ти, Добранъ оставилъ княжьство-то си Дѣцабѣлу. — Дѣцабѣлъ съ изъіащнѫ-тѫ своіѭ мудрость и храбростъ соединивъ слѣдъ малко подъ власть-тѫ си вси-ты свои единоплеменны Геты и Дакы, кои-то до тогазь ся повинували на различны князи, и сотворивъ съюзъ съ Сарматы и Парѳяны, излѣзлъ противу новѫ великѫ войскѫ, що бѣ проводилъ насрѣщѫ му Домитіанъ, началствуемѫ отъ префекта преторійскаго Корнеліа Фуска. Преди обаче да ся удари, онъ предложилъ Фуску да ся примири съ Римляны-ты, ако му ся врекѫтъ да му плащатъ дань по два обола за всякъ Римлянинъ. Фускъ

же, раздражився за смѣлость-тѫ на едно такова предложеніе, ударился на бой съ Дѣцабѣла, но войска-та му была разбита, и самъ загубилъ въ битвѫ тѫ животъ-тъ си (л. 88). Наслѣдникътъ му Іуліанъ ся ударилъ и той съ Дѣцабѣла, и го побѣдилъ при Талпа въ Блахіѭ; но Домитіанъ неможилъ да ся ползова отъ тѣѭ побѣдѫ, защо побѣжденъ бывъ самъ крайно отъ Маркоманы-ты (л. 90), убоялся да послѣдова войнѫ-тѫ съ Дакы-ты, и ся принудилъ да ся примири съ Дѣцабѣла, (л. 91), припознавъ его за царь, и обѣщався да му плаща всякѫ годинѫ дань, коіѭ-то и наистинѫ му плащалъ и той и наслѣдникъ-тъ му Нерва. Но чтомъ станѫлъ царь Римляномъ Улпій Траянъ, не само нерачилъ да плати Дѣцабѣлу тѫзи уреченѫѭ дань, но хванѫлъ да ся готви и да отмьсти Римляномъ за вышеречено-то имъ побѣжденіе и униженіе. Убо като ся добрѣ приготвилъ, и заключилъ миръ и съюзъ съ Маркоманы и другы народы восточныя Германіи, влѣзлъ при Видинъ презъ Дунавъ-тъ въ Дакіѭ (л. 101), гдѣ-то Дѣцабѣлъ го чакалъ въ поле-то съ войскы-ты си. Тамъ станѫло помежду имъ едно страшно сраженіе, въ кое-то и Гето-Даци погинѫли много, но и отъ Римляны падѫло толкова множество, що платно-то що имали не имъ стигѫло за да си вьрзѫтъ раны-ты, та ся принудилъ Траянъ да си даде рызы-ты. Совсѣмъ тѣмъ Дѣцабѣлъ ся побѣдилъ, и ся дръпѫлъ презъ горы-ты съ осталы-ты си войскы; а Траянъ проводилъ подирѭ му

Префекта претолійскаго Луціа, кой-то го не оста-
вялъ нигдѣ никога спокоенъ догдѣ дошла зима;
а напролѣть (л. 102) му превзялъ и еднѫ крѣ-
пость, въ коіѫ-то съ радость намѣрилъ знамена-
та Римскы плѣненыя въ Фусково-то побѣжденіе, и
послѣдовалъ да ся біе съ Дѣцабѣла, всякога съ
загубѫ но всякога съ побѣдѫ, до толкозь що Дѣ-
цабѣлъ, съсъ сичкѫ-тѫ чрезвычайнѫ храбрость
що показалъ и въ най-крайны-ты си пораженія,
като видѣлъ най-послѣ и столнинѫ-тѫ си Царни-
цѫ Гетскѫіѫ (4) обладанѫ, принудился да иска
миръ. Траянъ ся склонилъ, и миръ-тъ ся заклю-
чилъ, но съ условія много тяжкы и унижител-
ны за Дѣцабѣла, сирѣчь да пріемне въ крѣпосты-
ты си Римскы стражи, да не прави съюзъ съ Рим-
скы непріятели, да предаде Римляномъ сичкы-ты
си Римскы и иноплеменны плѣнницы, сичкы-ты свои
военны оружія и орудія, и сичкы-ты художницы
кои-то имъ гы правили, и т. д. Дѣцабѣлъ, ще не
ще, подписалъ на тыя унижителны за него усло-
вія, но съ намѣреніе тайно да гы потъпче и раз-
вали щомъ намѣри благопріятно время. Като ся
приготвилъ убо тайно насетнѣ за войнѫ, слѣдъ
двѣ годины (л. 104) ударилъ напрасно Языгы-ты
Римскы съюзницы, развалилъ Римскы-ты на Дуна-
въ-тъ крѣпости, и избилъ стражы-ты имъ, кои-то
Римляне-ти бѣхѫ въ нихъ оставили. Като чулъ
това Траянъ, затеклъ ся съ войскы-ты си заедно
съ Адріана въ Мусіѫ, гдѣ-то прекаралъ зимѫ-
тѫ за да съгледа добрѣ дѣла-та на непріятели-ты

и движенія-та на сумнителны-ты Римскы съюзницы, и гдѣ-то малко остало да ся убіе навѣтомъ отъ предатели нѣкои; а напролѣть за да имагъ войскы-ты Римскы леснотіѭ да минуватъ презъ Дунавъ-тъ скоро, безбѣдно, и когато щѫтъ, направилъ надъ тѫзи рѣкѫ здравъ голѣмъ каменнъ-мостъ, кое-то видѣвъ Дѣцабѣлъ, убоялся и предложилъ Траяну пакъ за миръ. Но той-зи пѫть Траянъ го непослушалъ, а той, за да превари вредѫ-тѫ която бы му ся навела непремѣнно отъ тоя мостъ, поспѣшилъ та направилъ срѣщо него еднѫ преградѫ укрѣпенѫ, съ намѣреніе да ся упре тамъ на минуваніе-то Римляновъ. Но тіи прешедше дерзновенно ударили тѫіѭ преградѫ и іѭ разорили. Въ това сраженіе ся убили много отъ Дако-Геты-ты, за то и Дѣцабѣлъ несмѣялъ веке да ся удари съ Римляны-ты на общѫ редовнѫ битвѫ, но послѣдувалъ презъ цѣлы двѣ годины да крѣпи войнѫ-тѫ съ частны и внезапны нападенія или съ защищеніе свое. Най-сетнѣ обаче, понеже они обладали почти сичкѫ-тѫ му земліѭ, и освень много другы крѣпости напослѣдокъ осадивше завладѣли и самыя-тъ му столный градъ царницѫ Гетскѫіѭ, а отъ войны-ты му едни были убити, други заробени, и други пакъ ся разбѣгали и распръснѫли, видѣвъ невъзможность-тѫ да ся упира по-надълго, отчаялся, и за да не падне робъ въ рѫцѣ-тѣ на непріятели-ты си, убился самъ (л. 106). Тогава веке сичка Гето-Дакія станѫла Римска область, и ся раздѣлила на

три префектуры подъ названіемъ Дакіи *прибрежнѧ* (Ripensis: часть Угріи и Влахіи), *гористѫ* (Alpestris: Трансилваніи), и *срѣдиземнѧ* (Mediterranea: Молдавіи). Траянъ возобновивъ царствующія-тъ и градъ, кого-то по имя-то си нарекълъ Ulpia Trajana, направилъ и градъ Ясы (Municipium Iassiorum), какъ-то нѣкои казватъ, и много другы градовы, отворилъ отъ желѣзны-ты Двери на Дунавъ-тъ даже до Бессарабіи единъ широкъ и хубавь пѫть за да соедини по-лесно тыя страны съсъ Римско-то царство, и преселилъ въ тѣхъ много множество Римляны, отъ кои-то Римскый языкъ началъ тамъ да ся говори общо, а послѣ малко по малко като ся размѣсилъ съ мѣстныя-тъ Славянскый, (5) произвелъ днешнія-тъ Влашкы языкъ, кой-то е, какъ-то сѣкы знае, една смѣсь отъ разны языцы, а наипаче отъ Римскы т. е. Латінскы и Славянскы. А най-важно-то слѣдствіе на това преселеніе было че тія Римскы преселници оставили даже и имя-то свое на сіе мѣсто, така що и днесь іоще то ся зове отъ жители-ты му *царра Румънеска* (terra Romanensis, земля Романска), и сами жители-ти му ся зовѫтъ *Румуни* (Romani). — Траяновый наслѣдникъ Адріанъ (л. 117-138), судящи че было мѫчно да ся пазятъ противу варвары ти толкова пространны и далечны области, развалилъ реченыя-тъ мостъ, и щялъ даже и самѫ Дакіи да остави, ако не быхѫ му совѣтници по-умни представили че тъй Римски-ти въ Дакіи преселници щели много да

пострадаѣтъ отъ околны-ты варвары. Той Адріанъ воевалъ побѣдоносно въ Дакіѣ противу Сарматы и Роксоланы, кои-то заедно съ нѣколико Дацы были нападнѫли на това мѣсто; но за да ся освободи и оздрави отъ тѣхны-ты и въ бѫдущето вѣроятны нападенія, обѣщался задължениемъ да имъ плаща повсегодишнѫ дань подъ именемъ *помощнѫ заплатѫ*. — Подъ наслѣдникъ-тъ Адріановъ Антонина (л. 138-161) Даци-ти дигнѫли главѫ единъ часъ, но скоро пакъ были покорени; а мнозина чужди племена ся преселили въ мѣстото имъ, кое-то іоще по-смѣсенъ направило мѣстныя-тъ языкъ. — Отъ тогази веке Даци или Гети не ся помянуватъ. Въ четырнадесять-годишнѫ-тѫ войнѫ, коіѫ-то отъ 166 до 180 л. имали Римляне-ти подъ Марка Авриліа съ сѣверны-ты варварскы народы отъ Маркоманы (Моравляны) и Квады (Чехы) противу имъ нарочно соединненыя, помянувата и Сармати, Роксолани, Языги, Бастарни и Певкини. Подъ сына му Коммода (л. 180-193) помянувата че воевали насрѣщѫ му Скvѳи и Сармати въ Панноніѫ, и че го задължили да имъ плаща дань, коіѫ-то обаче Пертинаксъ, наслѣдившій му само за 87 дни, отреклъ ся да плати на посланницы-ты имъ. Най-послѣ подъ Каракалла (л. 211-217) наченуватъ да нападатъ отъ востокъ на Дакіѣ, коя-то была еще Римска область, Готѳи-ти кои-то ся преселили отъ при-балтійско-то поморіе, гдѣ-то гы выше видѣхмы, и дошли та ся населили, какво-то казватъ, около

182 лѣто надъ Черно море при Борисѳена, Танаисъ, и Меотиса.

26 Отъ вышеречены-ты точны историческы свѣдѣнія явно ся види че Готѳи-ти были народъ совсѣмъ различенъ отъ Геты-ты, понеже, кога-то Гети-ти сѫществували и царували при Дунавъ-тъ отъ незапамятно время даже до Дѣцабѣла, Готѳи-ти были при Балтійското море; и кога-то тія послѣдни-ти ся явили на востокъ при Дона и Меотиса, Гети и Даци, живуще въ земліѫ-тѫ си, были вси покоряеми на Римскѫ-тѫ імперіѭ, та за това и като нападнѫли Готѳи-ти при Каракалла на Дакіѭ, Римляне пакъ дошли на срѣщѫ имъ.

27 Каракалла наистинѫ бѣ станѫлъ царь Римляномъ, слѣдъ отца своего Септіма Севера, въ лѣто 211, и слѣдъ четыри години, то есть въ лѣто 215, Готѳи-ти нападнѫли отъ новы-ты свои восточны жилища на Дакіѭ гдѣ-то подигнѫли и туземны-ты жители Геты противу Римляны-ты. Каракалла ся затеклъ тамъ съ войскы-ты Римскы, на кои-то храбри-ти военачалници гы силно ударили, побѣдили, и нагонили вънъ отъ прѣдѣлы-ты Дакійскы (1). Но нѣколко години послѣ, когато царувалъ въ Римъ Александръ Северъ (л. 222-233), Готи-ти, ползовавшеся отъ вѫтрешны-ты раздоры на імперіѭ-тѫ Римскѫ, втурнѫлися пакъ въ Дакіѭ, отъ коіѫ-то и по-много-то покорили, и едва ся склонили на миръ отъ Миноѳіла, Римскаго въ Мусіѭ намѣстника, кой-то имъ далъ за това доволно количество пары.

и ся обѣщалъ отъ страиѫ на царство-то да
имъ плаща и ежегодиѫ дань, кое-то дало поводъ
на Карпы-ты (Карпаты, Хървати) да пратятъ до
него послаѣницы и да му искатъ и тій дань, но
не были послушани (2). Малко послѣ Готѳи-ти,
не благодарни на това, понеже глѣдахѫ Римско-
то царство раздираемо отъ различны лица, кои-то
съ помощь-тѫ на развалены-ты му нравомъ вой-
скы възлазяхѫ единъ слѣдъ другы на престолъ-тъ,
и слѣдъ малко падахѫ убійствомъ, искали да ся
ползоватъ пакъ отъ тыя размирицы, и завладѣв-
ше Дакіиѫ, устремилися и отъ сямъ Дунавъ-тъ,
и нападнѫли на Мусіиѫ, гдѣ-то ся простреля да-
же до Маркіанополя, (нареченаго послѣ Прѣславѫ),
и правили много плѣнь и опустошенія. Гордіанъ
III-ый царовавшій младъ на четырнадесять годи-
ны (л. 239-245) но добрѣ совѣтованный отъ му-
драго своего тестя сенатора Мусиѳея, кога-то
отходилъ на востокъ противу Персы-ты дошелъ
ьрво съ войскы-ты си та гы ударилъ въ Мусіиѫ
доблественно, и гы побѣдилъ и нагонилъ (3). Но
во время недостойнаго Філіппа, кой-то му наслѣ-
дилъ убійствомъ, они дигнѫли пакъ войнѫ про-
тиву Римляны-ты (л. 245), и краль-тъ имъ Ос-
троготѳа, присоединивъ на поддани-ти си Готѳы и
Іеукины, и на другы-ты свои съюзницы Тайфалы-
ты, Астрингы-ты, и Карпы-ты, то есть Карпаѳы
или Хърваты-ты, минѫлъ Дунавъ-тъ съ безчис-
ленны войскы, и опустошилъ сичкѫ Мусіиѫ. На-

пусто гы ударилъ Філіппъ; они частно побѣждени, но вообще побѣдители, сторили съ него миръ и ся дрѫпнѫли задъ Дунавъ-тъ, слѣдъ като ся насытили на плѣнь, що грабили или земали за откупъ отъ горкы-ты жители, и като зели и отъ самаго Філіппа все що искали (4). На вращаніето си задъ Дунавъ-тъ тіи ся срѣщнѫли и ударили съ Гепиды-ты (5) тѣхны, казватъ, сопленменницы, но отдѣлно отъ нихъ на западъ живущія, кои-то и побѣдивше прогонили (6). Слѣдъ смьрть-тѫ Філіпповѫ такожде убійствомъ бывшаіѫ станѫлъ царь Римляномъ Децій (л. 249-251). А новый краль Готѳскый Книва влѣзлъ пакъ съ Готѳы-ты въ долніѫ и горніѫ Мѵсіѫ, кои-то и опустошилъ. Децій проводилъ на срѣщѫ му сынаси, кой-то го ударилъ и побѣдилъ; но въ второ сраженіе Книва побѣдилъ Римляны-ты, влѣзлъ въ Ѳракіѫ, осадилъ Філіппополь и го завладѣлъ, а войни-ти му го разграбили и опустошили, нападше врьху му като вълци на овцы. Децій, кой-то бѣ и самъ дошелъ, собравъ осталы-ты си войскы ударилъ отнова Готѳы-ты, и гы совершено побѣдилъ, убивъ имъ до 30000 войны (л. 251). Остали-ти ся дрѫпнѫли скоро въ Мѵсіѫ за да преминѫтъ Дунавъ-тъ, но имъ ся упрѣлъ тамъ на мѣрившійся Трибоніанъ Галлъ. Убоявся отъ това обстоятелство, Готѳскый краль предложилъ да подпише на сичко, само да заключи миръ и да г пуснѫтъ да ся завьрне въ своя си. Деціи отфърлилъ това предложеніе, и ишьлъ дерзновенно с

войскы-ты си за да истреби Готѳы-ты. Но тіи согласившеся тайно съ Галла, излѣзли свободни отъ тѣснинѫ-тѫ въ коіѫ-то онъ гы бѣ заприщилъ, и тайно хванѫли пѫть-тъ отъ гдѣ-то щялъ да мине Децій. Така съ предателство-то Галлово Децій ся намѣрилъ отвредъ окруженъ отъ Готѳы-ты. Ударился обаче съ нихъ дерзновенно близо при едно блато при село Абрита недалечь отъ Варнѫ, но съсъ сичкѫ-тѫ храбрость що показалъ, загубилъ сына си, паднѫлъ и самъ съ войскѫ-тѫ си въ речено-то блато, и были вси истрепани, освень Галловы-ты войны. Галлъ ся тогази воцарилъ на Деціево мѣсто (л. 251-253) и сотворилъ миръ съ Готѳы-ты съ обѣщаніемъ да имъ плаща царство-то ежегоднѫ дань, и съ позволеніемъ да отнесѫтъ сичкѫ-тѫ добычѫ и сичкы-ты плѣнницы благородны, кои-то бѣхѫ хванѫли по-вече-то въ Філіппополь, и тъй они минѫли Дунавъ-тъ, и отишли во своя си. (7) Но тойзи миръ тіи не дьржели за много время, и освень що подъ Деціевы-ты наслѣдницы Галла (л. 251-253), Емиліа (л. 253) Валеріа (л. 253-260), и Галліана (л. 260-268) часто пакъ нападали отвьдь и отъ сямъ Дунавъ-тъ на Римскѫ-тѫ земліѫ, и правили много плѣнь и опустошенія, даже до Ѳессалонікъ и Елладѫ, обративше оружія-та си и на востокъ, завладѣли до Танаисъ сичко-то Черноморско поморіе, и сичкыя-тъ Таврическый полуостровъ Крымъ, какъ-то и Киммерійскыя-тъ Воспоръ, и захвативше тамъ готовы намѣрены-ты корабы, минѫли многажды съ четыры

свои началници Респа, Вадуцкѫ, Θора, и Варна, на малѫ Асіѭ, и грозно плѣняще и разоряюще все що имъ падало на пѫть, прегазили и опустошили Фрүгіѭ, Лүдіѭ, Вүθиніѭ, Галатіѭ, Понта, и Каппадокіѭ даже до Ефеса (8), а послѣ соединившеся при рѣкѫ Түра (Днѣстра) съ Ерулы, Певкины, Сарматы, Роксоланы, и Гепиды въ лѣто 268, кога-то царь Римляномъ бѣ станѫлъ Клавдій, направили си шесть хиляды корабы, въ кои-то вшедше до 320,000 души и прешедше съ немалкѫ загубѫ Черно море и Воспора Вүзантійскаго, какъто и Еллиспонтскаго, сторили много пакости на Бѣломорскы-ты островы, опустошили браговы-ты на Малѫ Асіѭ, една часть излѣзли на сухо около Аθонскѫ-тѫ Святѫѭ горѫ, и осадили Кассандрѫ и Θессалонікъ, и отъ тамъ проишли до Дебря и Пелагоніѭ (Бытолѭ) презъ околны-ты села, кои-то плѣнили и опустошили. Тамъ гы ударила Римска-та Конница, и гы прогонила на сѣверъ до Нишь, гдѣ-то пристигнѫлъ съ войскы-ты си Клаүдій, ударилъ гы на редовно сраженіе и пьрво былъ побѣжденъ; но послѣ, като гы заприщилъ въ нѣкои непроходимы мѣста, поразилъ гы и имъ убылъ до 5000 войны, а останѫли-ти ся дръпнѫли и ся укрѣпили въ Емѫ горѫ, т. е. въ Балканъ-тъ (269 л.). Клаүдій гы пристигнѫлъ и тамъ и гы забыколилъ, а послѣ повелѣлъ на пешцы-ты си та гы ударили; но Готѳи-ти преодолѣли и имъ убили много войны, и тъй си отворили пѫть и вырвѣли напредь, а Римляне-ти слѣдували подирѭ

имъ. Въ това разстояніе Готѳи-ти, кои-то бѣхѫ остали въ корабы-ты, плавали покрай Ѳессаліѭ и Аттікѫ, разграбили исходяще много тамошны села, осадили и завладѣли и самаго града Аѳинѫ, изъ кого-то послѣ были испѫдени, продължили плаваніето си даже до островы-ты Крита и Рода, и послѣ ся завьрнѫли да търсятъ дружинѫтѫ си. Между това болесть напада и на едны-ты и на другы-ты, отъ кое-то ползующеся Римляне-ти, не прѣставали да гы гонятъ и да гы біѭтъ, и тъй по-вечето имъ войни и кораби погинѫли, други ся поробили, а други пристали Римляномъ, и имъ станѫли войни или земледѣлци (270 л.), и тъй ся свьршила тая ужасна Готѳска война, отъ коѭто Клаѵдій ся нареклъ Готѳскый (9); но ударенъ и той, какъ-то и войскы-ты му, отъ реченѫ-тѫ болесть, умрѣлъ въ тоже лѣто на Сремъ (Sirmium) при Дунавъ-тъ, а наслѣдникъ му останѫлъ Аѵреліанъ, не малко въ тѫіѭ войнѫ отличившійся. Двѣ годины послѣ (272 л.), кога-то Аѵреліанъ ся готвилъ да пойде на востокъ противу Палмѵрскѫ-тѫ царицѫ Зиновіѭ, научился че Готѳи-ти минѫли пакъ Дунавъ-тъ и влѣзли въ Пеоніѭ. Той часъ ся управя тамъ съ войскѫ-тѫ си и гы ударя въ крѣпко сраженіе, въ кое-то като ся били до вечерь-тѫ паднѫли мнозина и отъ двѣ-ты страны безъ да ся рѣши побѣдата; но, понеже паднѫлъ и самъ Готѳскый краль Каннахаудъ, Книвовъ наслѣдникъ, Готѳи-ти ся дръпнѫли прѣзъ нощь-тѫ задъ Дунавъ-тъ, и отъ тамъ предложили Аѵреліа-

ну миръ, и го получили (10). Въ заключеніе-то на той-зи миръ Аvреліанъ, като гледалъ че Готѳи-ти уже дѣломъ владѣяхѫ на Дакіѭ, и че Римляне-ти не щяхѫ веке да могѫтъ да гы испѫдятъ отъ тамъ, кога-то и тіи, и други сѣверни варвары, нападнѫли непрестанно и навѫтрешны-ты имъ даже области, и кога-то сичкый почти востокъ бѣше подъ вліяніе-то на Палмvрскѫ-тѫ царицѫ Зиновіѭ, вьрху коіѭ-то и ся готвяше да воюва, рѣшился да жертвува реченѫ-тѫ задъ Дунавскѫ область за да ся успокои поне отъ Готѳскѫ страніѫ, и тъй имъ предалъ Дакіѭ, коіѭ-то веке Готѳи-ти совершено обладали, а по-вече-то отъ тамошны-ты жители Римляны преселилъ отъ сямъ Дунавъ-тъ въ Мvсіѭ, гдѣ-то и устроилъ новѫ Дакіѭ (11) подраздѣляемѫіѭ, като ветхѫ-тѫ, на Дакіѭ прибрежнѫ (ripensis), и Дакіѭ средиземнѫ (mediterranea). (12)

28 Тогава Готѳи-ти, по мѣстоположеніе-то си, раздѣлили ся на двѣ Кральства: *Восточно*, и *Западно*; а отъ тамъ и сами Готѳи-ти хванѫли да ся зовѫтъ *Восточни* (Ostro-Gothae, Остроготѳи, Greunthungi), и *Западни* (Wese-Gothae, Висиготѳи, Therwingi). Остроготѳи-ти, т. е. Восточни-ти, кои-то и просто *Готѳи* ся именуватъ, задържели ветхы-ты свои надчерноморскы жилища, а Висиготѳи-ти, т. е. Западни-ти заняли новозавладенѫ-тѫ землѭ Дакіѭ. Тія двѣ Готѳски Кральства начали да ся управляватъ отъ два особенны князи, и най-пьрви-ти имъ краліе были,

по Іорнанда, Аварикъ, и Аурикъ. Остроготѳски-ти краліе происходили отъ челядь-тѫ на *Амалы-ты*, а Виситотѳски-ти, отъ челядь-тѫ на *Балды-ты*. Отъ тогава Готѳи-ти, оставляюще въобще спокойны Римляны-ты, хванѫли да ся біѭтъ съ различны варварскы народы, кои-то были около имъ. Тіи народи были: *Вандали*, кои-то преселившеся отъ Балтійско-то поморіе, обитали тогава на рѣкѫ Тиссѫ, между Мароша и Дунава, имуще Готѳы-ты на востокъ, Маркоманны и Квады-ты на западъ, и Ермаидуры или Суевы-ты на сѣверъ; *Гепиди*, кои-то, обитающе въ тыяже страны, были тогава испѫдени отъ тамъ, и ся преселили въ Іллуріѭ, гдѣ-то царь Римскый Пробъ имъ далъ мѣсто за населеніе (280 л.); *Бургунди*, кои-то, обитавше въ лѣта 240-250 на востокъ отъ Карпаѳа, были отъ тамъ испѫдени отъ Гепиды-ты, и часть отъ нихъ отишли на востокъ къмъ Меотиса при Готѳы-ты, а по-много-то въ Германіѭ близо при Алеманы-ты; *Ерули*, кои-то ся явили пьрво при Меотійскы-ты западны брегови (267 л.), участвовали въ Готѳско-то тогашно по море воеваніе на Греціѭ, и слѣдъ разореніе-то на тѫ-зи огромнѫ Готѳскѫ войскѫ въ Ѳракіѭ, часть остали тамъ на Римскѫ службѫ, а часть отишли въ Германіѭ и Галліѭ, а по-много-то си остали при Меотиса; *Роксолани*, кои-то живѣли по бреговы-ты на врьхныя-тъ Донъ; *Сармати*, кои-то обитали на сѣверъ отъ Готѳскѫ-тѫ земліѭ, простирающеся отъ Дона даже до Вислѫ, и проч. —

Между това Готѳи-ти, или сами, или наедно съ другы варвары, тѣхни подданници или союзницы, не ся оставяли пакъ отъ да воюватъ сегазь тогазь и на самы-ты Римляны. Така въ лѣто 292 влѣзли съ Сарматы въ Иллуріѣ, но были прогнани отъ царя Римскаго Проба, който преселилъ, и отъ тѣхъ и отъ различны другы варвары, доволно множество плѣнницы въ Ѳракіѣ и Македоніѣ, съ надеждѣ че ще гы има помощницы. Въ лѣто 294 и 295, Готѳи, Сармати, Карпи, и Бастарни, влѣзли пакъ въ Ѳракіѣ оружіемъ, но были такожде побѣдени и прогнани отъ двамата Римскы царіе Діоклитіана и Галлеріа. Въ лѣто 321 и 322, Готѳи, Сармати, и Карпи минѣли отново Дунавъ-тъ, и опустошили сичкы-ты окрестны страны на горніѣ и долніѣ Мусіѣ, и даже на Ѳракіѣ, но царь Константинъ Великый гы побѣдилъ въ различны сраженія, и не само гы прогонилъ задъ Дунавъ-тъ, но минѣлъ и самъ подиріѣ имъ, побѣдилъ гы и тамъ совершено, убилъ имъ много люди, какъ-то и самаго краля Сарматскаго Рѣцимода, и сотворивъ миръ съ осталы-ты, завьрнѣлся торжественно отъ сямъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то освень що завелъ Римскы-ты не малко плѣнницы кои-то освободилъ, закаралъ и много плѣнницы варвары, кои-то населилъ въ новѣ-тѣ Дакіѣ и въ Мусіѣ (1). Въ лѣто 325 Константинъ като останѣлъ самъ царь Римскый слѣдъ побѣжденіе-то соцаря его Ликиніѣ, свикалъ въ Нікеіѣ пьрвыя-тъ Вселенскый Соборъ противу нечестиваго Арія, и

въ лѣто 330 пренесълъ столицѣ-тѣ си отъ Стараго Рима на Константинополь, кого-то бѣ ново и нарочно направилъ на Вѵзантія, и го нарекълъ Новъ Римъ; а въ лѣто 331 раздѣлилъ сичко-то царство на четыри Префектури: *Галліѣ*, *Италіѣ*, *Иллѵріѣ*, и *Востокъ*, всякѣ же Префектурѣ на различны Правителства, и всяко Правителство на различны епархіи (2). Между това въ лѣто 328, кога-то консули Римски были Іустъ и Іаннуарій, Готѳи и Сармати воевали презъ Дунавъ-тъ противу Римляны-ты, но Константинъ гы скоро ударилъ, побѣдилъ, и прогонилъ (3). А двѣ годины послѣ (330 л). Висиготѳи-ти, скаравшеся съ сосѣды-ты си Сарматы (Язѵты), съ кои-то до нынѣ гы виждахмы заедно противу Римляны-ты, дигнѣли войнѣ насрѣщѣ имъ, и гы ударили. Сармати имъ ся упрѣли доста врѣмя, но бывше побѣждени, искали помощь отъ Константина, и той скоро въоружився, тръгнѣлъ съ огромны войскы и отишьлъ въ Мѵсіѣ, гдѣ-то самъ останѣлъ при Маркіанополя да пази предѣлы-ты, а сына си Константина проводилъ задъ Дунавъ-тъ. Онъ соединився съ Сарматы-ты, ударилъ Висиготѳы-ты на 20 Априліа 332 л. и толкова гы побѣдилъ и поразилъ, що они, загубивше отъ бой, отъ гладъ и отъ студь до 100,000 человѣцы, принудили ся, за да получатъ миръ, да дадѣтъ въ залогъ Римляномъ нѣколко отъ предны-ты свои лица, а съ тѣхъ наедно и самаго сына Краля своего Алариқа. Освень това тіи, пріявше пьрвы пѣть Христі-

анството, загубили и денежнѫ-тѫ заплатѫ що земали по-напредь отъ Римско-то царство, и ся задължили да му даватъ, колчимъ му потребатъ, 40, 000 войны, кои-то оно щяло да храни и употребява на своіѫ потребѫ подъ имя *союзницы* (4). По тѫіѫ причинѫ Константинъ, за да си оздрави іоще по-добрѣ предѣлы-ты отъ къмъ-то тыя немирны непріятели, направилъ много крѣпости при Дунавъ-тъ, а именно Константціѫ, Дристрѫ, Плисковѫ, и Преславѫ. Отъ тога-зи веке Готѳи-ти мирували съ Римляны-ты даже до слѣдъ смьрть-тѫ Іуліанова (362 л.). Но въ това разстояніе немогуще пакъ да стоятъ мирни, обърнѫли си оружія-та противу сосѣды-ты си варвары. Така въ лѣто 334 Висиготѳи-ти, съ новаго си краля Геберика Книнова правнука, отишли та ударили Вандалы-ты живущія, какъ-то рекохмы, на Тиссѫ при Мароша и имущія на востокъ Готѳы-ты, на западъ Маркоманны-ты, на сѣверъ Ермундуры-ты, на пладне Дунавътъ. Вандали-ти отъ пьрво дьржели доста добрѣ, но послѣ ся побѣдили, и самъ краль-тъ имъ Вижемиръ былъ убитъ въ сраженіе-то. Они вооружили тога-зи робы-ты си именуемыя *Лимиганты*, и съ тѣхъ наедно навили Готѳы-ты. Но речени-ти имъ роби помощници, обърнѫли послѣ оружія-та си противу свои-ты господары нарицаемыя *Аркаганты*, и поразивше принудили гы да побѣгнѫтъ отъ това мѣсто; и тъй часть отъ нихъ прибѣгнѫли на западъ при Квады-ты, а часть дошли отъ сямъ Дунавъ-тъ въ Римскѫ-тѫ земліѫ,

гдѣ-то Константинъ гы пріялъ като госты, и имъ далъ мѣсто за населеніе въ Малѫ Скѵѳіѣ (Добрицѫ), въ Ѳракіѣ, въ Панноніѣ, и въ Македоніѣ (5). Отъ другѫ странѫ Остроготѳи-ти съ новаго си Краля и Геберикова наслѣдника Ерманарика, кой-то былъ много храбръ, и съ силны военны дѣянія станѫлъ страшенъ на ближны-ты народы (6), ударили и покорили себѣ, освень Чудскы и други нѣкои сѣверны народы (7), Ерулы-ты, Венеты-ты, и Есты-ты. Ето какъ приказва Іорнандъ покореніе-то на Ерулы-ты и на Венеты-ты: »По-» неже съ покореніе-то на толкова народы Ерма-» нарикъ бѣ станѫлъ ненасытенъ, той не претьр-» пѣ да не покори себѣ и народа Еруловъ, (на » кои-то началствуваше Аларикъ,) като уби еднѫ » голѣмѫ часть отъ нихъ. Той народъ, казува А-» блавій, обытающій при езеро Меотійско, въ мѣ-» ста блатисты кои-то Грьци-ти именуватъ ὕλη, » назовалъ ся *Ерули* отъ това, и былъ колко-то » бръзъ въ движенія-та си, толко паче и горде-» ливъ. И наистинѫ немало тогази народъ, кой-» то да не бы си избиралъ отъ нихъ легкы-ты » вооружены войны за своіѫ-тѫ войскѫ. Но сов-» сѣмъ що тѣхна-та бързость не бѣ ся уничто-» жила отъ другы часто съ нихъ воевавшія на-» роды, обаче та ся надви сега отъ Готѳскѫ-тѫ » тяжесть и небързость, и сѫдбата направи като » и тіи, какъ-то и други народи, да ся покорятъ » Готѳскому Кралю Ерманарику. — Слѣдъ поко-» реніе-то на Ерулы-ты, истый Ермапарикъ обър-

» имъ оружія-та си на Венеты-ты, кои-то, ако и
» да немахъ опытъ въ воеваніе-то, но понеже
» бѣхъ многочисленни, испьрво ся покусихъ да
» ся упрѣтъ. Но въ битвѣ-тѣ нищо не чини
» множество-то, и наипаче кога иде на срѣщѣ му
» и друго множество вооружено. Тіи Венети, какъ-
» то въ начало-то на изложеніе-то си или въ рас-
» писъ-тъ народа (Готѳскаго) показахмы (8), изъ
» единъ народъ происшедше, три имена имѣтъ
» сега: т. е. *Венеты*, *Анты*, *Славы*; кои-то ако
» и да правятъ на всекъдѣ сега, за наши-ты грѣ-
» ховы, толкова лошевины, но тогава тіи вси ся
» покорихъ на Ерманариковѣ-тѣ власть« (9).
Ерманарикъ сотворилъ подвластны на себе си даже и самы Висиготѳы-ты, совсѣмъ що гы оставилъ свободны, какъ-то и другы-ты покореныя му народы, да си имѣтъ пакъ особны свои князи, кои-то обаче начали да ся именуватъ, не веке краліе, но сѣдницы. И тъй Готѳско-то кральство подъ Ерманарика ся расширило и увеличило чрезвычайно, сирѣчь отъ Дунавъ-тъ и Черно-море до Балтикѣ, и отъ рѣкѣ Вистлѣ до Танаисъ, и самъ Ерманарикъ, като великъ завоеватель, былъ сравненъ отъ свои-ты люди съ великаго Александра Македонскаго (10). Такива успѣхи имъ дали дерзость да захванѣтъ пакъ свои-ты користолюбивы нападенія и на Римскѣ-тѣ землѣ. Чтомъ умрѣлъ убо царь Іуліанъ (363 л.), они, като гледали че предѣли-ти Римски были злѣ храними отъ къмъ-то Дунавъ-тъ, и че наслѣдникъ-тъ му Іовіанъ

(363-364 л.) былъ недостоинъ, начали часто да минуватъ по малцинѫ въ Мусіиѫ, и наипаче въ Малѫ Скуѳіиѫ, гдѣ-то като плѣняли все що намѣряли, вращалися пакъ назадь безъ да гы пристигнѫтъ Римски-ти стражи. А кога-то наслѣдникъ-тъ Іовіановъ Валентініанъ (364-375 л.) пріялъ брата си Валента за соцарь (364-378), и удержавъ за себе западны-ты Префектуры далъ нему Восточнѫ-тѫ, и слѣдъ еднѫ годинѫ той Валентъ минѫлъ съ войскы-ты си на Асіиѫ за да воюва на Персы-ты, тога Готѳи-ти, ползующеся отъ това за нихъ пріятно обстоятелство, начали да ся готвятъ за да минѫтъ и цѣлокупни воевателно на Ѳракіиѫ (11). Това услышавъ Валентъ, отдѣлилъ и проводилъ еднѫ слѣдъ другѫ нѣколко отъ войскыты си на Дунавъ-тъ. Съ едны обаче отъ тѣхъ, като минували презъ Цариградъ, согласився тайно Прокопій Іуліановъ сродникъ, дигнѫлъ главѫ противу Валента, и ся прогласилъ імператоръ на 28 Септемврія 365 л. Послѣ прешедъ на Асіиѫ, взялъ осажденіемъ Халкидона и Кузіка; но со вси тыя свои успѣхы, боящися да му не преодолѣе Валентъ, проводилъ скоро посланницы и писма до Краля (сѫдника) Висиготѳскаго Аѳанарика за помощь, и той му испратилъ 3000 или 10,000 (12) войны помощницы. Но преди они да пристигнѫтъ, Прокопій въ слѣдующе-то 366 лѣто былъ побѣжденъ въ двѣ знамениты сраженія, хватенъ въ бѣгство-то си, и убитъ отъ Валента (13). А Готѳи-ти това услышавше, вьрнѫли ся за отечество-

то си презъ Θракіѭ, плѣняще все що намѣрялѝ по пѫть; но бывше забиколени отъ Римскы-ты войскы преди да стигнѫтъ на Дунавътъ, принудили ся да ся предадѫтъ, и като роби были закарани и пръснѫти по различны градища, гдѣто по Валентовѫ заповѣдь гы държели подъ стражѫ невързаны (*14*). — Това Аѳанарикъ научився, проводилъ къ Валенту посланницы да ся жали защо Римляне-ти нарушили така съюзъ-тъ и пріятелство-то си съ Готѳы-ты, и искалъ да пуснѫтъ запрены-ты. Валентъ му испратилъ военачалника Виктора да му каже, че нарушеніе-то было станѫло паче отъ Готѳы-ты, защо тіи проводили войны помощницы Прокопію, и че тіи помощници были хванѫти, не като пріятели, но като врагове Римски злосторници, та за това и нещялъ да гы пусне. Аѳанарикъ напротивъ отговорилъ, че речени-ти помощници были пратени, не бунтовнику, но царю Римскому, и за доказаніе показалъ Виктору писма-та що му бѣ писалъ Прокопій, и въ кои-то онъ думалъ, какъ-то и чрезъ посланницы-ты утверждалъ, че былъ сродникъ Іуліановъ и истинный слѣдъ Іовіана царь Римскый, и че слѣдователно Готѳи-ти, споредъ союзното си обѣщаніе, были длъжни да му проводятъ просимы-ты помощницы; ако ли Прокопій не былъ истинный царь Римскый, Готѳи-ти това незнаіѫще не можили да бѫдѫтъ криви. Валентъ, совѣтовався и отъ брата си царя западнаго Валентиніана, не пріялъ тыя извиненія; Аѳанарикъ постоянствувалъ да си иска вой-

ны-ты; и тъй несогласіе-то имъ достигло до толкова, що ся отворила между Римляны и Готѳы нова война, коя-то траяла три годины. Въ пьрвѫтѫ (367 л.) Валентъ, собравъ огромны войскы при Дунавъ-тъ, направилъ мостъ съ ладіи привьрзаны, и минѫлъ въ Дакіѭ; а Готѳи-ти убоявшеся дръпнѫли ся отъ поле-то на горы-ты, и тъй презъ сичко лѣто, безъ да стане никое общо сраженіе, двѣ-ты сопротивны войскы ся дразняли частно помежду си, и Валентъ, сотворивъ само грабителства, и ухвативъ нѣколко селачи плѣнницы, вьрнѫлся въ Мусіѭ на Маркіанополь градъ величайшій. Въ вторѫ-тѫ (368 л.) Валентъ прекаралъ напраздно лѣто-то на Дунавскы-ты брѣговы, безъ да може да мине отъ срѣщѫ, защо, отъ много-то дъждовы що паднѫли, тая рѣка съ чрезвычайно-то извышеніе на воды-ты си дьржала потопены презъ цѣло лѣто сичкы-ты отерѣщны низскы равнины. Въ третіѭ-тѫ (369 л.) Валентъ, сотворивъ пакъ мостъ като напредь при града Нова-Дуна (15), минѫлъ съ войскы-ты си Дунавъ-тъ, и понеже Готѳи-ти пакъ ся дръпнѫли навѫтре по горы-ты, онъ прегазилъ и опустошилъ сичкѫ-тѫ равнѭ Висиготѳскѫ земліѭ, и отишьлъ даже до Грувнгскы-ты, т. е. Остроготѳскы-ты предѣлы. Тогава Аѳанарикъ, като гледалъ че войскы-ты и подданни-ти му страдали много отъ лишеніе на храньѫ и на другы потребности, рѣшился да ся удари на битвѫ съ Римляны-ты; но бывше побѣждени, Готѳи-ти ся дръпнѫли за да

ся пазятъ въ блатны нѣкои мѣста, и отъ тамъ исходяще нападали напрасно на Римскы-ты войскы, и имъ правили много вредѫ. Валентъ тогава заповѣдалъ да не излѣзватъ войскы-ты му изъ укрѣплены-ты си становы, а само слугы-ты и вардачити войиски да нападатъ тайно на Готѳы-ты и да гы ловятъ или убиватъ, обѣщався да заплаща особенно за колко-то Готѳскы главы му быхѫ донесли. Таковымъ образомъ тіи истрепали много Готѳы, и Аѳанарикъ отчаявся предложилъ да сторн миръ. Валентъ испърво не послушалъ, но послѣ като пріялъ писма и молбы отъ Сепатъ-тъ Цареградскый да даде конецъ на войнѫ-тѫ и да си дойде, склонился, и заключилъ съ Аѳанарика миръ съ такыва условія: Дунавъ-тъ пакъ да бѫде предѣлъ на Готѳскѫ и на Римскѫ-тѫ земліѭ, но Готѳи-ти да не минуватъ веке отъ сямъ за никоіѭ причинѫ, а само на два опредѣлены градовы да дохождатъ за търговіѭ; обаче да ся плаща Аѳанарику отъ Римско-то царство опредѣлена-та денежна помощь, какъ-то и отъ напредь. Въ заключеніе-то на той-зи миръ, понеже потребало да ся разговорятъ лично Валентъ и Аѳанарикъ, по причинѫ ужь че ималъ отъ бащѫ си клятвенѭ заповѣдь да не стѫпи никога на Римскѫ-тѫ земліѭ, нерачилъ никакъ да мине отъ сямъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то Валентъ ся былъ тогава завърнѫлъ, согласили ся та дошли и двамата насредъ тѫіѭ рѣкѫ, и тамъ подъ жарко слънце сѣдѣли на лядіи-ты си та ся разговаряли сичкыя-тъ день.

Ѳемистій, великъ хвалитель Валентовъ, захваля и Аѳанарику говорящи че ся показалъ тогава не толкозь варваринъ въ разумътъ, колко-то въ языкъ-тъ си, и по искусенъ въ умственны-ты состязанія, нежели въ военны-ты ударенія (16). — Слѣдъ той-зи миръ Готѳи-ти оставили спокойны Римляны-ты до 5-6 годины, кога-то Унни-ти прешедше Танаисъ нападнѫли врьху имъ и гы принудили да имъ ся покорятъ, или да побѣгнѫтъ съсъ жены и дѣца отъ сямъ Дунавъ-тъ, какъ-то ще на-долу да кажемъ.

ГЛАВА II.

БѢЛОМИРЪ.

1 Начало на історіѣ-тѣ Унновъ, за кои-то освень прости нѣкои поминанія нищо почти не знаемъ до 474 лѣто по Хр. — 2 Тогазь царь Унискый Бѣломиръ ударя и покорява пьрво Акациры-ты, а послѣ и Аланы-ты, кои-то и до Атиловѣ смьрть си ставатъ вѣрни Унномъ союзници и помощници. — 3 Роксолани-ти, не търпяще мучителство-то Ерманарика Краля Готѳскаго, призоваватъ Бѣломира на свое избавленіе. — 4 Баснословна отъ Готѳы-ты измыслена причина на Унско-то отъ сямъ Танапсъ пришествіе. — 5 Унни-ти минуватъ Танапсъ ведно съ союзницы-ты си Аланы, покоряватъ малкы нѣкои народцы, а послѣ два пѫти ся ударятъ съ Готѳы-ты, и два пѫти гы побѣждаватъ; старый имъ краль Ерманарикъ отъ срамъ и отчаяніе ударя ся съ ножъ и ся убива. — 6 Наслѣдникъ неговъ Видимиръ ся ударя съ нихъ много пѫти, но всякога побѣжденъ, най-сетнѣ ся убива; попечители-ти на малолѣтныя-тъ му сынъ Видерикъ, Алаѳей и Сафракъ, слѣдъ напразны сопротивленія, понуждавати ся да оставатъ мѣсто-то съ по-много-то часть отъ народа си, и ся дръпватъ при Висиготѳы-ты задъ Днѣпра; на осталы-ты Готѳы Бѣломиръ поставя особенъ краль народный Виниѳаріа. — 7 Бѣломиръ напада нечаянно и на Висиготѳы-ты при Днѣстра, и поразивъ прогоня гы между Прута, Дунавъ-тъ, и Карпаѳскы-ты горы, гдѣ-то тіи съ князя своего Аѳанарика ся ограждатъ. — 8 Раздори и несогласія между Висиготѳскы-ты князи: едни искатъ да дьржатъ срѣщо Унны-ты на Кар-

паѳа, а други да побѣгнѫтъ отъ сямъ Дунавъ-тъ на Греко-Римско. — 9 На това послѣднее мнѣніе ся намира и Готѳскый єпіскопъ Улфила, изобрѣтшій Готѳскѫ-тѫ азбукѫ. — 10 По слѣдствіе на това Аѳанарикъ остава на мѣсто-то съ малцинѫ, а по-много-то Готѳи дохождатъ на Дунавъ-тъ и ся молятъ Римляномъ да гы пріемнѫтъ въ земліѫ-тѫ си. За позволеніе пращатся отъ нихъ нѣколко заедно съ Улфила до Римскаго царя Валента. — 11 Описаніе на характиръ-тъ и на упражненія-та Валентовы въ Антіохіѭ. — 12 Извѣстіе за прихожданіе-то Готѳскихъ послѳвъ, противни въ совѣтъ-тъ мнѣнія за пріятіето на прошенія-та имъ, и рѣшеніе Валентово. — 13 Употребени-ти коварства и хытрости за да ся предума на това Улфила; предосторожны ужь Валентовы мѣркы за пренесеніе-то на Готѳы-ты отъ сямъ Дунавътъ. — 14 Що пострадахѫ Готѳи-ти преди да минѫтъ и като минувахѫ Дунавъ-тъ. — 15 Що пострадахѫ и слѣдъ като го минѫхѫ отъ крайно-то Римляновъ развращеніе и корыстолюбіе. — 16 Прѣобращеніе Готѳовъ на аріанство-то. — 17 Римляне-ти дигатъ Висиготѳы-ты отъ при-Дунавъ-тъ за навѫтре; отваря ся Дунавъ-тъ, и Остроготѳи-ти минуватъ подиріѫ имъ; крамола ся подига въ Маркіанополь, слѣдъ коіѫ-то Готѳи-ти ся подигатъ и оттеглятъ, а Римляни-ти гы подгонятъ и ударятъ, но ся крѣпко побѣждаватъ. — 18 Отъ тамъ Готѳи-ти ся устремляватъ на Ѳракіѭ, осаждаватъ напусто Адріанополя, и правятъ за отмьщеніе неисказаны пакости и злины по села-та. — 19 Валентъ провождда насрѣщѫ имъ восточны и западны войскы, кои-то Готѳи-ти ополчени въ Мѵсіѭ ударятъ и побѣждаватъ. — 20 Римляне-ти ся тогазь рѣшаватъ да дьржатъ Балканскы-ты проходы, но Готѳи-ти призвавше на помощь и другы варвары отъ задь-Дунавъ-тъ, принуждаватъ гы да ся дрѫпнѫтъ въ Ѳракіѭ, гдѣ-то и они гы преслѣдуватъ, плѣняще, горяще и убивающе, и часть отъ

нихъ дохождатъ даже до Цариградъ. — 21 Валентъ ся враща тога на Цариградъ, и за роптаніе-то народно рѣшавася самъ да излѣзе противу Готѳы-ты. — 22 Стигнѣвъ на Адріанополь, слѣдъ много совѣты да чака ли или не царя западнаго Граціана, но притворны молбы и предложенія Фритигерновы, излазя срѣщо Готѳы-ты, и ся ударя съ нихъ, но ся крайно побѣждава, и загубва сичкы-ты свои войскы, и самыя-тъ си животъ. — 23 Слѣдъ второ напразно покушеніе да завладѣятъ Адріанополь, Готѳи-ти опустошаватъ сичкѣ Македоніѣ и Иллуріѣ, а Римляне-ти за отмьщеніе избиватъ колко-то Готѳы младежи бѣхѫ по-напредь прекарали на Асіѣ. — 24 Наслѣдникъ Ѳеодосій ся принося съ Готѳы-ты тъй искусно, що слѣдъ смьрть-тѫ Фритигернозѫ и Аѳанарикозѫ привожда гы да ся премирятъ съ него до презъ сичкыя-тъ му животъ. — 25 Между това краль Остроготѳскый Виниѳарь, съ умышленіе да пропѫди Унны-ты, ударя пьрво Анты-ты и побѣдивъ распънува на крьсть краля имъ Божа и 70 велможи. Бѣломиръ обаче го ударя и убива, и поставя краль Остроготѳомъ свата своего Унимунда. — 26 Унни-ти оставатъ тогазь сами мирни Господари на все задъ-Дунавско и надъ-Черноморско пространство. — 27 Воцареніе Аркадія на Востокъ и Онорія на Западъ. Зачало на испаданіето Римскыя імперіи. Пьрви всемогущи министри Стилихонъ при Онорія, Руфінъ при Аркадіа. Подигранъ отъ соперника си Ептропіа, Руфінъ совѣтува тайно Унны-ты и Готѳы-ты да нападнѫтъ на Греко-Римско-то царство. — 28 Страшенъ походъ Уннсвъ презъ Кавказа на Асіѣ даже до Кылѫ-Сyріѣ и Антіохіѣ, и тѣхно възвращеніе слѣдъ много пакости, плѣнь, и разоренія. — 29 Аларикъ съ Готѳы-ты и съ другы варвары помощницы, опустошава Ѳракіѣ и Мусіѣ, и доходи даже до Цариградъ: По увѣщаніе же Руфіново минува и оплѣнява Македоніѣ и Ѳессаліѣ, и влазя въ Фокидѫ и Біотіѣ,

гдѣ-то направя много зло. Покорява Аттика и Аѳинѫ, и сичкы Пелопонисъ. Стилихонъ два пѫти доходи отъ западъ насрѣщѫ имъ, и два пѫти ся завраща празенъ. Убитіе Руфіново, въздвиженіе Ентропіево, и премиреніе съ Готѳы-ты. — 30 Избраніе Іоанна Златоустаго за Патріархъ Цареградскый, кой-то любимъ отъ народъ-тъ за свои-ты ученіе и добродѣтели, съ обличеніе-то обаче на развращеніе-то омрази ся отъ голѣмцы-ты и особно отъ Ентропіа. — 31 Слѣдъ малко обаче по причинѫ на бунтованіе-то Травигилдово, увѣщаніе-то Гайново, и жалованіе-то на царицѫ Евдоксіѭ, Ентропій пада отъ санъ-тъ си, прибѣгвѫ въ церквѫ, и Іоаннъ го защищава. — 32 Бунтованіе Гайново съ Травигилда, и тѣхното съ тежкы условія премиреніе съ Аркадіа. — 33 Іоаннъ дава Готѳомъ православнымъ церквѫ; Гайна иска такѫва и за Аріаны-ты Готѳы, а понеже по сопротивленіе Іоанново Аркадій имъ не дава, онъ ся рѣшава да си отмьсти и царю и Іоанну. — 34 Гайновы злоумышленія и войнственны мѣркы противу Цареграждане-ты, кои-то обаче преварятъ, и избиватъ по-вече-то въ градъ-тъ оставены Готѳы, а другы-ты изгарятъ ведно съ цьрквѫтѫ Готѳскѫ. — 35 Открывся като врагъ на царство-то Гайна, слѣдъ напусти покушенія на Европѫ, отиде на Елиспонтъ да мине на Асіѭ; но посрѣщнѫтъ и сокрушенъ отъ Фравита, вращася и отходи та минува Дунавъ-тъ съ намѣреніе да ся тамо насели.

1 Като тъй подробно говорихмы за древны-ты Унискы жилища и за тѣхны-ты сосѣдны и другы народы, время е веке да захванемъ и історіѭ-тѫ имъ. Ніи видѣхмы выше (1), че тіи, самодержавно управляеми, покорявали ся на единъ царь. Но кои имъ сѫ были по-напредь царіе-то, и що сѫ правили, не знаемъ, защо Грьци и Римляне до то-

газь не сѫ имали съ тѣхъ никое спошеніе; за това и не сѫ могли да знаіѫтъ нищо почти или за мѣсто-то имъ, или за царіе-то и управленіе-то имъ, или за історііѫ-тѫ имъ; А сосѣдни-ти имъ народи, кои-то сѫ гы извѣстно познавали, бывше като ихъ варвари и безкнижни, не сѫ могли да оставятъ нищо написано даже и за тѣхъ си. Само Армени-ти, начавше слѣдъ крещеніе-то си (л. 276) да употребяватъ писаніе, оставили нѣкои историческы за тѣхъ си списанія, но и въ тѣхъ за нашего народа нищо друго не находимъ, освень че въ лѣто около 120 преди Христа, по причинѫ на голѣмы нѣкои размирицы въ Блъгарскѫ-тѫ при Кавказа земліѫ, мнозина Блъгаре ся преселили отъ тамъ въ Арменіѫ (2); че въ лѣто ок. 312 по Христа, поощреніемъ царя Персійскаго Шабуха (Сапора), Унни-ти, заедно съ сосѣдны и негли соплеменны-ты си Пасъли, воевали противу Арменіѫ, но были отъ Арменскаго царя Дертада (Тиридата) побѣждени, съ убитіе-то военачалника ихъ царя Пасълскаго, и нагонени даже до Унискѫ-тѫ земліѫ (3); и че въ лѣто 363, побужденіемъ Римскаго царя Іуліана, Арменскый царь, заедно съ Унны и Аланы помощницы, воевалъ на Мидіѫ, но былъ и той слѣдъ четырегодишнѫ войнѫ крайно побѣжденъ отъ Персы-ты (4). Тія исторически помипанія ны показватъ само че Унни-ти владѣли надъ и близо при Кавказа, отъ II-го вѣка предъ Р. Хр. даже до край почти IV-го вѣка по Христа, какъ-то и выше рекохмы (5), но нищо

по-вѣче. А сега нїи сми дошли до едно время, кога-то Унни-ти изшедше изъ тыя непознаты свои древны жилища, минѫли на Европѫ, и влѣзли въ сношеніе съ Готѳы, Грьцы и Римляны, и имъ станѫли познати. За това отъ тамъ насетнѣ доста говорятъ за тѣхъ и Грьци и Римляне, но за това и пьрво за тѣхъ помянѫвшіи Грьчьски и Латінски списатели казватъ че Унни-ти до тогазь не были познати, или че были малкѳ познати (6). Черпяще убо изъ тыя списатели, нїи ще прикажемъ отъ тука нататъкъ все що ни сѫ тїи оставили писано за Унны-ты, но читатель-тъ трѣба да помни, че, за причины-ты кои-то выше изложихмы (7), нїи подъ имя-то *Унны* разумѣвамы всякога Блъгары-ты.

2 Въ лѣто 374 по Христа, когато Валентініанъ, западный царь Римскый, прешедъ Дунавъ-тъ бѣ отишьлъ да воюва противу Куады-ты (Чехы-ты); Валентъ же, восточный царь Римскый, сѣдящи на Антіохіѭ и гонящи православны-ты Христіаны въ ползѫ на аріанство-то, мѫчашеся да покори волнующы-ты Ісавряны, и ся готвяше да стори новѫ войнѫ съ Сапора царя Персійскаго заради Іверіѭ и Арменіѭ; а Ерманарикъ краль Остроготѳскый си почиваше въ старость-тѫ си отъ послѣдніѭ-тѫ съ Римляны-ты поразителнѫ Готѳскѫ войнѫ; Унни-ти, владѣюще задъ Дона съ царя своего Бѣломира (1), захванѫхѫ свои-ты завоевателны движенія, кои-то за малко время гы поставихѫ Господари врьхъ сичкы-ты надъ Дунавъ-тъ и надъ

Черно-море Европейскы страны даже до Вислѫ рѣкѫ, и начахѫ да даватъ законъ на Римскы-ты восточны и западны цари. Най-напредь Бѣломиръ за неизвѣстнѫ причинѫ ударилъ ближны-ты Унномъ Акацыры, и гы покорилъ. Послѣ за неизвѣстнѫ пакъ причинѫ, отворивъ войнѫ съ Аланы-ты, ударился съ войскы-ты имъ близо при Танаисъ, и совсѣмъ що они показали величайшѫ храбрость въ това сраженіе, побѣдилъ и тѣхъ съвьршено, убилъ и самаго имъ царя, и гы принудилъ да заключятъ съ него миръ, и да ся одължатъ да бѫдѫтъ всякога Унномъ покорны и воинственно союзни и помощници (2). Тіи си здраво упазили задъленія-та, защо, освень еднѫ часть отъ тѣхъ, кои-то отдѣлившеся побѣгнѫли отъ сямъ Танаисъ, а напоконъ, прошедше даже до Балтійско-то поморіе, и соединившеся съ тамошны-ты Германскы племена, воевали на Галліѭ и на Испаніѭ, други-ти си останѫли владѣюще въ древны-ты свои при Кавказа и Каспіѭ жилища, и послѣдували да проваждатъ Унномъ доволнѫ войнскѫ помощь даже до смьрть-тѫ великаго ихъ царя Атила.

3 Непокореніе-то на еднѫ часть отъ Аланы-ты, и побѣгваніе-то имъ отъ сямъ Танаисъ, было е за Бѣломира доволна причина за да мине тѫѭ рѣкѫ и да гы гони. Но въ това время (л. 375) ся случило и друго нѣщо, кое-то го подканило да стори воеваніе и отъ сямъ тѫзи рѣкѫ. Раксолани-ти (1) живѣли тамъ покоряющеся Остроготѳомъ, ако и да си имали пакъ свои особны кня-

зи. По понеже Остроготѳский краль Ерманарикъ, совсѣмъ що го сравнявали, какъ-то рекохмы (2), съ Великаго Александра царя Македонскаго, много свирѣпъ и мучитель ся показвалъ на покорены-ты нему люди и народы, Роксолапский князь, услышавъ славны-ты Бѣломировы побѣды за скоро время надъ два отличны народи, проводилъ тайно къ нему посланницы да му представятъ нетърпимо-то состояніе на соотечественницы-ты си, и да му ся молятъ да гы избави отъ това состояніе. Това услышавъ Ерманарикъ, проводилъ незабавно да уловятъ невѣрнаго того князя Роксоланскаго; но онъ предваривъ побѣгнѫлъ при Бѣломира. Ерманарикъ же, за да си отмьсти, уловилъ женѫ му Олгѫ (3), вързалъ й рѫцы и нози за четыри луды кони, и немилостиво ѭ разчеснѫлъ! Но тая княгыня имала двама братія именемъ Сара и Амміа. Тіи тогазь ся заклели помежду си за да й отмьстятъ, и тъй единъ день, обрѣтше Ерманарика на едно уединено мѣсто, устремили ся врьху му напрасно, ударили го съ ножъ, и го бѣдственно наранили. Отъ раны-ты си Ерманарикъ не умрѣлъ, но и старъ уже на 110 годины еще былъ не оздравялъ. Между това Роксолани-ти, отъ страхъ да не пріемнѫтъ люто наказаніе отъ неговѫ странѫ, прибързали да повыкатъ Унны-ты на своѭ помощь, и тъй они пріемше приглашеніе-то имъ, минѫли Танаисъ (4). Тая е историческа-та истина коя-то е наставила Унны-ты да дойдѫтъ на Европѫ.

4 Готѳи-ти обаче, по-сетнѣ кога-то были отъ тѣхъ побѣждени и прогнани, измыслили другѫ причинѫ на тѣхно-то отъ сямъ Танаисъ прешествіе, и тая измысленна причина повторяема изъ уста въ уста, влѣзла въ уши-ты на Іорнанда, Прокопіа, и другы списатели, кои-то суевѣрно ѥѫ пріяли за истинѫ и ѥѫ вмѣстили въ историческы-ты свои списанія. Тіи приказватъ дѣйствително че Унни-ти, живяще отвьдь Танаисъ и Меотисъ, немали отъ напредь никое сношеніе ни познайнство съ отсямны-ты жители и мѣста, нито воды-ты минували, нито даже знаили че ся минуватъ. Но единъ день млади нѣкои тѣхни момци, изшедше на ловъ, гонили единъ рогачь; а той като бѣгалъ, отъ притѣсненіе-то си, скочилъ въ тыя воды, и началъ да плава къмъ отсямны-ты страны. Ловци-ти Унински тогазь, или отъ любочестіе, или отъ любопрѣніе, или же отъ бѣса побуждаеми, хвьрлили ся и тіи подиріѫ му, и не го оставили до гдѣ съ него наедно излѣзли на отсямныя-тъ брегъ. Но тогазь напрасно загубили рогачь-тъ отъ очиты си, и отъ тамъ сѣкали хора та, че то не было рогачь, но нѣкое привидѣніе, нѣкой мечтателенъ образъ, проводенъ нарочно отъ діаволъ-тъ за да покаже Унномъ пѫть за къмъ отсямны-ты страны и народы. Ловци-ти убо като не видѣли веке рогачь-тъ, вьрнѫли ся назадь, и приказали на свои-ты соотечественницы Унны все що имъ ся случило, и какъ воды-ты ся лесно минували; което-то они услышавше, възрадовали ся че намѣрили

повы мѣста за плѣненіе, и той-часъ си грабнѫли оружія-та, и минѫли отъ сямъ презъ Танаисъ (1). Евнапій си казва истинѫ-тѫ говорѣщи, че никой нищо вѣрно не знаилъ да каже за да знаемъ отъ гдѣ сѫ были Унни-ти, и отъ гдѣ пришедше нападнѫли на цѣлѫ Европѫ, и низвергли Скѳскыятъ (Готѳскыя-тъ) народъ. На това обаче онъ прилага че, разсуждая отъ древны-ты списанія, издалъ въ начало-то на исторіѭ-тѫ си и свое за нихъ по вѣроятности мнѣніе (2). Но за злѫ честь, тая часть отъ Евнапіевѫ-тѫ исторіѭ не ни ся е сохранила за да видимъ какво е было то вѣроятно и разсудително мнѣніе.

5 Было то какъ было, Унни-ти въ лѣто 376, союзъ сотворивше съ Аланы-ты, заедно съ нихъ и съ царя своего Бѣломира минѫли рѣкѫ-тѫ Танаисъ (1) съ коніе-то, жены-ты и дѣца-та свои, и съ все друго що имали, и покоривше незабавно околны-ты малкы нѣкои народцы именемъ Алипсуры, Алциджуры, Итамары, Боискы, какъ-то и Аланы-ты кои-то бѣхѫ побѣгнѫли отъ сямъ Танаисъ, нападнѫли послѣ и на само то Остроготѳское кральство. Ерманарикъ, ако и да былъ еще боленъ отъ раны-ты си, излѣзлъ противу нихъ съ сичкы-ты свои войскы, и ся ударилъ на бой; но Унни-ти му преодолѣли и го развалили. Онъ пакъ собравъ и другы войскы сторилъ и второ сраженіе; но былъ пакъ отъ нихъ побѣжденъ, а при това отъ подвигъ отворили му ся и рани-ти. Тогава онъ отчаявся, понеже не можилъ да търпи ни

болесть-тѫ на раны-ты си ни срамъ-тъ на побѣжденіе-то си, и понеже не му оставало веке надежда за побѣдѫ, ударилъ ся съ ножъ и убилъ самъ себе, бывшій старъ на 110 годины (2).

6 На негово мѣсто станѫлъ кралъ Остроготѳомъ сынъ му Видимиръ, (Vithimir), кой-то заедно съ нѣкои Скуѳы помощницы наеты съсъ заплатѫ упрѣлъ ся нѣколико время на стремителны-ты Унны и Аланы, и ся ударилъ съ нихъ на битвѫ много пѫти; но всякога побѣжденъ, най-сетнѣ ся убилъ въ едно велико сраженіе, и оставилъ наслѣдникъ на кральство-то малолѣтнаго сына своего Видерика подъ настоятелство и покровителство-то на двоицѫ храбры и опытны воеводы Алаѳеа и Сафрака. Но и тіи покровители съ сичкѫ-тѫ си храбрость и опытность не можали за много да дьржатъ противу поразителны-ты Уннскы оружія, и тъй като видѣли че непріятели-ти имъ отъ день на день усцѣвающе по-много гы притѣснявали, оставили слѣдъ малко столнинѫ-тѫ и отечество-то си, и заедно съ краля Видерика и доволнѫ часть Остроготѳовъ съ женами и дѣцами дръпнѫли ся задъ рѣкѫ-тѫ Днѣпра, и прибѣгнѫли при сопленменницы-ты свои Висиготѳы. А други-ти Остроготѳи, кои-то не отишли съ тѣхъ, останѫли си на мѣсто-то, и ся покорили Уннскому царю Бѣломиру, кой-то, възблагодарився за това, не само гы оставилъ спокойны, но имъ поставилъ и особенъ народенъ краль отъ кральско-то имъ Амалско сѣмя именемъ Виниѳаріа, сына Валеравана сы-

на Вулдулфа или Атаулфа брата Ерманарикова (1); кое-то ще каже че Виниѳарій былъ правнукъ Атаулфа брата Ерманарикова.

7 Висигетѳскый князь бѣше тогазь Аѳанарикъ, съ когото ся выше (1) запознахмы. Дерзостный той князь, за да бы возбранилъ Унны-ты да не дойдѫтъ по-насямъ, собралъ си войскы-ты и ся ополчилъ съ нихъ при Днѣстра по сичкѫ-тѫ дължинѫ на Остр>готѳскыя-тъ предѣлъ, а отъ предны-ты свои воеводы проводилъ, като преднѣѫ стражѫ, Мундериха, Алгарамана и другы, до двадесять каменоверженія напредь, за да съгледватъ Унны-ты и да му даватъ извѣстіе за движенія-та имъ. Бѣломиръ видѣвъ тыя малцинѫ люды, разумѣлъ че тіи сѫ были предстража на Висиготскѫ-тѫ войскѫ, и че тая не е была много далечь отзадь. За това безъ да гы докачи никакъ оставя Мундериха и дружинѫ-тѫ му спокойны да си почиватъ, а онъ, дигнѫвъ тайно войскы-ты си, забыколява на горѣ презъ нощь-тѫ и пригазя на едно плитко мѣсто рѣкѫ-тѫ по мѣсечнѫ, а послѣ доходи та напада напрасно на Аѳанариково-то полчище, безъ да го усѣти никой. Ужасъ напада на Готѳы-ты отъ това печаянно удареніе, и не бывше въ состояніе да ся упрѫтъ, обращатся на бѣгъ, и гонимы силно отъ Унны-ты, мнозина ся убиватъ, или у воды-ты падѫтъ та ся удавятъ, или ся роби уловяватъ; самъ же Аѳанарикъ съ колкото люди можилъ да побѣгне, хварлился въ ближны-ты стрьмны горы, и така ся упазилъ. А послѣ, като си

прибралъ бѣглецы-ты и совокупилъ осталы-ты си войскы, видящи че нема тамъ вѣрно и здраво мѣсто да стои противу таквы-зи непріятели, дигнѫлся съ войскы и народы, и дошьлъ да ся ополчи въ нышѣшнѣѫ-тѫ Молдовѫ между Прута, Дунава, и Карпаѳскы-ты горы, гдѣ-то, за по-великѫ безопасность, направилъ на десныя-тъ брегъ Прута, отъ стичаніе-то му съ Дунавъ-тъ даже до горскыты тѣснины, еднѫ дрвенѫ преградѫ (шарамполъ), и отъ другѫ-тѫ странѫ издигнѫлъ стѣнѫ высокѫ. Тъй като ся заградилъ отъ всекѫдѣ мыслилъ, че ще може за много время да ся запази отъ Унны-ты (2). Но не станѫла тъй работа-та, какъ-то щемъ на долу да видимъ.

8 Отъ еднѫ странѫ Готѳи-ти, вси уже, треперяхѫ на Уннско-то имя, защо слушахѫ отъ вредъ да имъ казватъ че «единъ не *услышанъ до тогази народъ*, изшедъ изъ скрыты нѣкои и непознаты мѣста, избухнѫлъ като нѣкоя буря изъ высокы горы, и сабарялъ и уничтожалъ все що у предѣѫ си намѣрялъ» (1). Отъ другѫ странѫ влѣзли помежду Готѳы-ты раздори и несогласія голѣми, пьрво заради вѣрѫ-тѫ имъ, а послѣ и за политическы-ты обстоятелства, въ кои-то ся напрасно ради Унны-ты наишли; а всякый знае колко такви-зи раздори вредятъ сичкы-ты царства и общества. Отъ седемдесять годины насямъ голѣми промѣненія бѣхѫ ся увели у Готѳскы-ты правы: една часть отъ нихъ бѣхѫ станѫли Хрістіане, а друга ся дьржеше іагко за отеческо то си погап-

ство. Аѳанарикъ бѣше отъ тыя послѣдны-ты, и гоняше люто Хрістіанскѫ-тѫ вѣрѫ. А други двоица тѣхни князи, Фритигернъ и Алавивъ, отдѣлившеся отъ него, защищавахѫ напротивъ Хрістіаны-ты. Отъ тамо гоненіе-то Хрістіанско попрестанѫ, но ся роди пакъ между Аѳанарика и тыя двоица князи лична гореща вражда, коя-то ся показваше въ сѣкы случай. Така и въ сегашно-то Уннскаго нападенія обстоятелство тіи ся съ него не согласявахѫ. Аѳанарикъ като пресмѣтнѫ сичкы-ты Унновъ успѣхы и сполученія, предложи на Висиготѳы-ты че, ако бы они да гы испѫдятъ и отъ това мѣсто, гдѣ-то бѣхѫ ся тъй добрѣ укрѣпили и преградили, а тіи да ся дръпнѫтъ тогава въ Карпаѳскы-ты горы даже до повьрхны-ты имъ равнины, кои-то стрьмны и непристѫпны наричахѫ ся *Кавкаланди*. Това бѣше негово-то мнѣніе и намѣреніе. А Фритигернъ и Алавивъ него не одобряюще, предложихѫ на противъ че было по-добро и по-безопасно за Готѳы-ты да прибѣгнѫтъ незабавно на Римскѫ-тѫ земліѫ отъ сямъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то царь Римскый не можаше да имъ не даде мѣсто за населеніе. »Кога-то, думахѫ тіи, Вандали-Силинги-ти бѣгахѫ отъ нашы-ты оружія, царь Константінъ не ли гы пріемнѫ въ Панноніѫ? (2) защо и царь Валентъ да не пріемне сега и насъ въ Мусіѫ или въ Ѳракіѫ, гдѣ-то быхмы лесно намѣрили плодовитѫ земліѫ да оремъ и да сѣемъ, и зеленѫ тревѫ да пасемъ добытокъ-тъ си? Тамъ при това и страхъ не ще да

имамы никакъвъ отъ Унны-ты, защо Дунавъ-тъ и войскы-ты Римлянскы ще бѫдѫтъ като една непроходима преграда между насъ и тыя бѣсовы, кои-то ны тука прогонихѫ и іоще ны гонятъ. А отъ преселеніе-то ны въ Римскѫ-тѫ земліѫ щѫтъ и Римляне-ти да ся ползоватъ, понеже ще имъ помагамы и ніи въ войны-ты имъ, кое-то не е за небреженіе.» Това думахѫ всякій день Аѳанарикови-ти противници. Аѳанарикъ обаче, бывшій непріятель Римляномъ отъ малко дѣте, пріявшій клетвѫ отъ баща си да не стѫпи никога на Римскѫ-тѫ земліѫ (3), и упазившій вѣрно до нынѣ тѫіѫ клѣтвѫ, упрѣся на Фритигерново-то предложеніе като на едно поруганіе за себе и еднѫ подлость за Готѳскыя-тъ народъ. На това пакъ Фритигернъ му отговори, чѳ ако Хрістіанскити гонители, кои-то преди малко гы съ бой уморявахѫ, въ огнь одушавахѫ, или въ рѣкы-ты фърляхѫ, вързаны крьстно на гребна, съсъ главѫ-тѫ надолу, че ако тія Хрістіански гонители (какъвъто бѣше и самъ Аѳанарикъ) ся боятъ праведно да стѫпятъ на Римскѫ-тѫ Хрістіанскѫ земліѫ, гоними-ти обаче Хрістіане Готѳи нематъ такъвъ-зи страхъ: „Хрістови-ти чада Готѳи сѫ братія съсъ Хрістіаны-ты Римляны, и това ся видѣ и доказа, кога-то во время гоненія и мучителства заточени-ти отъ Аѳанарика намѣряхѫ всекога отвьдь Дунавъ-тъ, не само прибѣжище и хлѣбъ, но и утѣшеніе доволно и братско гостепріимство.» Старый и достопочтенный Улфила, епіскопъ и апостолъ-

проповѣдникъ Готѳскый, помагаше и той на разсѣяніе-то на тыя прелести, защо и самъ ты слѣпо вѣрваше.

9 Той-зи Улфила, кому-то, живщему, на около, отъ 330 до 378 л., (1), имя-то е останѫло толкова славно въ Готѳскѫ-тѫ історіѭ, былъ рожденъ въ Готѳіѭ отъ родители Хрістіаны происходящы изъ Каппадокіѭ и заробены отъ Готѳыты въ едно отъ часты-ты имъ воеванія съ Римляны-ты, въ кои-то они закарвахѫ всякога въ земліѭ-тѫ си по нѣколко Римскы фамиліи робы. Тыя фамиліи, бывше Хрістіане, проповѣдали тамъ Хрістіанскѫ-тѫ вѣрѫ, и тъй Готѳи-ти, отвергающе поганство-то, начали да ставатъ Хрістіане (2). Рожденъ така въ Готѳскѫ-тѫ земліѭ и воспитанъ между Готѳы-ты отъ отца Римлянина и Хрістіанина, Улфила ималъ всякога въ сърдце-то си распалено уваженіе за Хрістіанскыя-тъ Римъ и великѫ приверженность и священнѫ любовь за новото свое отечество. Освенъ това, онъ ималъ и личнѫ благодарность къмъ Римляны-ты, защо не забравяше никога че, като бѣхѫ го веднъждь проводили, младъ іоще, Готѳски-ти краліе на Цари-градъ за нѣкоіѭ си работѫ, Константінъ Великій го пріялъ много честно и го направилъ первосвященникъ (епіскопъ, владыкѫ) на Готѳы-ты, и че рѫкоположеніе-то му станѫло отъ славнаго тога-зи Евсевія Нікомидійскаго, кой-то бѣше царскый духовникъ и тайный совѣтникъ. На завращаніе-то си въ Готѳіѭ Улфила ся бѣ посвятилъ

тѣломъ и душею да преобърне соотечественницы-ты си на Хрістіанскѫ-тѫ вѣрѫ. А за да улесни свое-то проповѣданіе и да пресѣче поетическы-ты Готѳскы преданія, кои-то говоряхѫ само за поганскы-ты имъ народны Боговы, намысли да преведе на Готѳскый языкъ Хрістіанскѫ-тѫ *Книгѫ*, и понеже Готѳи-ти немахѫ писаніе, той имъ сочини еднѫ азбукѫ отъ Грьчьскы, Римскы, и другы, негли Руническы (3) слова, на кои-то даде гласъ способенъ на Готѳскыя-тъ языкъ. Така преведе священно-то Ветхо и Ново Писаніе (4), но отъ Ветхыя-тъ Завѣтъ остави непреведенѫ книгѫ-тѫ *Царствъ*, гдѣ-то ся приказватъ войны-ты на Еврейскыя-тъ народъ, за да не бы далъ причинѫ единоплеменникомъ своимъ да възлюбятъ, съ нейно-то чтеніе, іоще по-много воеваніе-то, когато имахѫ потребѫ за това по-вече отъ юздѫ а не отъ поощреніе. Това само показва колко добръ е былъ той Улфила, кого-то упражнявали такыва мысли. Преводъ-тъ му обаче произвелъ іоще по-много слѣдствія отъ колко-то онъ ся надѣялъ: Защо съ неіѫ книгѫ Висиготески-ти нрави ся преобърнѫли совсѣмъ, за това и тіи го назвали *Новый Моусей*. Улфила, като архіерей, бѣ ся намѣрилъ на много соборы Римскаго Хрістіанства, въ кои-то былъ почтенъ и похваленъ за правѫ-тѫ си душѫ и искреннѫ-тѫ си вѣрѫ паче, нежели за богословскы-ты си знанія. А кога-то бѣхѫ хванѫли да гонятъ Хрістіаны-ты въ Готѳііѫ, Улфила, за да ся избави отъ смьрть, прибѣгнѫ

при Римляны-ты въ Мусіѣ, гдѣ-то они го пріяхѫ съ голѣмо усердіе, ведно съ сичкы-ты другы исповѣдницы, кои-то съ него наедно бѣхѫ побѣгнѫли. И сега убо простый и убѣжденый той человѣкъ вѣрваше несумнѣнно, че отвьдь Дунавъ-тъ была обѣтованна-та земля за него и за братія-та му. Ніи ще видимъ по-долу колко бѣ въ това излъганъ. А слово-то му имаше толкова достовѣрность, що привлече лесно на себе по-много-то Готѳы, не само Хрістіаны, но и сичкы-ты поганы, кои-то нѣмахѫ страсть противу новѫтѫ вѣрѫ.

10 По неизбѣжно слѣдствіе на все това горкый князь Висиготѳовъ Аѳанарикъ, оставенъ и напустенъ отъ по-много-то свои подданницы, не можи веке да ся закрѣпи въ вышереченѫ-тѫ си оградѫ при Прута, и ся дрѫпнѫ та ся затвори въ Кавкаландскы-ты ущели ведно съ колко-то му бѣхѫ останѫли вѣрны Висиготѳы. А Фритигернъ и Алавивъ, предводящи еднѫ войскѫ отъ около 200,000 души, запѫтися на къмъ Дунавъ-тъ. Това множество вървеше подирѣѫ имъ колко-то можаше благочинно, и влачаше съ себе сичко-то си движимо имѣніе. Най-напредь вьрвяхѫ мѫжіе-то вооружени; а послѣ, жены-ты, дѣца-та, и стари-ти, заедно съ овцы, кони и говеда, и съ кола натоварены. Улфила вьрвеше и той съсъ священницы-ты и діаконы-ты си, бдящи надъ носимыя-тъ храмъ составляемый отъ еднѫ голѣмѫ сѣнь (чадѫръ) направенѫ верху едны кола, въ коіѫ-то

бѣхѫ положени священни-ти съсѫди и одежды, и служебны книгы. Пѫть-тъ не бѣше голѣмъ, и слѣдъ малко Готѳи-ти пристигнѫхѫ на Дунавскыя-тъ брегъ, отъ гдѣ-то виждахѫ отъ срѣщѫ мѣстоположены Мусійскы-ты Римски войнства. Тыя Мусійскы войнства щомъ видѣхѫ, Готѳи-ти паднѫхѫ на колѣны, и съ прострены рѫцѣ хванѫхѫ да выкатъ, да плачатъ, и да ся молятъ да имъ дадѫтъ позволеніе да минѫтъ Дунавъ-тъ. Началници-ти имъ, кои-то бѣхѫ отъ предь, сторихѫ знакъ че ищѫтъ да говорятъ Римскому владѣтелю, кой-то бѣ Максімъ воевода. Той имъ проводи еднѫ лядіѭ, въ коіѭ-то влѣзохѫ Улфила и други знаменити Готѳи, и представше прѣдъ Римскаго владѣтеля, рѣкохѫ му така: »Насъ ны е испѫдилъ изъ отечество-то ны единъ грозный народъ, кому-то никой неможе да ся упре; и сега идимъ при васъ, и вы ся покорно молимъ да ны дадете въ Мусіѭ или въ Ѳракіѭ мѣсто да ся населимъ, и да живѣемъ мирно подъ ваши-ты законы, служяще всякога вѣрно Римскому царю.» На това Римскый воевода имъ отговори, че не може да рѣши самъ еднѫ такѫва работѫ, и че трѣба да ся обади на царь-тъ, и да ся иска отъ него позволеніе. Склонихѫся на това, щѫтъ не щѫтъ, Готѳи-ти, и тъй ся проводихѫ до царя Валента извѣстители отъ странѫ Максімовѫ, и заедно съ нихъ и нѣколико Готѳски посланници, на кои-то напредь вървеше *Улфила*. А Фритигернъ и Алавивъ останѫхѫ съ народъ-тъ Готѳскый на лѣ-

выя-тъ Дунавскы брегъ, гдѣ-то сѣдяхѫ подъ сѣнь, колко-то можахѫ благочинно, да чакатъ отвѣтъ отъ Римскыя-тъ царь.

11 Въ това время западный царь Валентініанъ не бѣше веке живъ да даде совѣтъ Валенту царю восточному, какъ-то бѣ сторилъ въ лѣто 366 (1). Той бѣ умрѣлъ въ предидуще-то 375 лѣто (2), и бѣ оставилъ царство-то си на двама-та млады свои сыновы, Граціана шестьнадесятгодишно, и Валентініана II-го четырегодишно момче, кои-то, раздѣливше царство-то помежду си, пріяли пьрвый-тъ, Британіѭ, Галліѭ, и Іспаніѭ; вторый-тъ, Італіѭ, Иллуріѭ, и Африкѫ. А Валентъ, забыколенъ отъ ласкатели Аріаны, не бѣше въ состояніе да стори здраво и смысленно рѣшеніе заради Готѳы-ты. Онъ имаше въ себе еднѫ смѣсь отъ качества добры и отъ щенія лоши. Онъ бѣ ся показалъ правдолюбивъ и некорыстолюбивъ; страшенъ за лоши-ты, защитникъ на немощны-ты, и вообще жестокъ но безпристрастенъ сѫдникъ, какъвъ-то бѣше и братъ му, за кого-то онъ имаше удивително уваженіе; за войны-ты бяше строгъ, но храбръ и сострадателенъ, и генералъ съ доволенъ опытъ за да заповѣда подъ другыго. Но совсѣмъ тѣмъ онъ бяше и много самолюбивъ, и кога-то станѫ царь, прельстився отъ това си случайно прославленіе, и возвышився отъ мечтаніе на мечтаніе, достигнѫ до услѣпеніе человѣка родившагося въ Багряницѫ. Онъ тогазь вѣрваше даже че е и непогрѣшителенъ, и ся увѣряваше просто па

свои-ты ласкатели. Ако и да бѣ совсѣмъ неученъ, и за ученіе толкова малко способенъ, що слѣдъ дванадесятъ-годишно царствованіе на Востокъ, гдѣто ся говоряше вообще Греческый языкъ, бывшій уже на 50 годины человѣкъ, не можаше пакъ да разумѣва лесно той-зи языкъ. Искаше обаче да устроява и нарежда восточнѫ-тѫ церквѫ, коя-то въ него время бяше върло раздираема отъ аріанство-то. Онія тънки различенія, оныя учительскы и наипаче языческы примкы, кои-то хвърляхѫ полуаріане-ти, и въ кои-то ся улавяхѫ често и найискусны-ты мѫжи, Валенту ся виждахѫ като игра: той рѣшаваше, пресичаше, и изновяваше; а Архіереи-ти на Дворъ-тъ му, загубени въ пронырства-та си, като го направихѫ непогрѣшителенъ богословъ, не имъ дойде мѫчно послѣ да го направятъ и бѣсенъ гонитель. Колчемъ бяше слово за вѣроисповѣданіе, Валентъ ся видяше да отхвърля далечь отъ себе пословичнѫ-тѫ си правость и праведность, и да показва само великѫ-тѫ си жестокость. Никога православіе-то не бѣ ся намѣрило толкова злѣ: епископи-ти му ся заточихѫ, церквы-ты му ся затворихѫ, всекъдѣ на востокъ расколи и отстѫпленія ставахѫ или отъ развращеніе или отъ насиліе. Той-зи человѣкъ, кой-то за много время само въ войнственны труды и подвигы ся ослаждаваше, и който храбро воевавъ бѣ побѣдилъ Готѳы и Персяны, сега не сънуваше веке друго освѣнь богословіе. Като го гледахѫ хора-та да си оставя така царскы-ты работы, сѣ-

кахѫ че си оставялъ усердно именованіе-то *Князь Римскаго народа* за да пріемне именованіе *Князь аріанскыя церквы.*

12 Тъй убо като си прекарваше Валентъ время-то въ Антіохіѩ, и ся предаваше, ведно съ нѣкои нему любимы архіереи, на едно отъ тыя богословскы упражненія, напрасно неопредѣлени слухове му донесохѫ извѣстіе за онова що бѣ ся случило задъ Дунавъ-тъ. Тія слухове казвахѫ че *единъ неизвѣстенъ народъ, изшедъ изъ Скѵѳскыты блата, изрукнялъ на Европѫ, като една силна и голѣма рѣка, и превратилъ Аланы врѣхъ Остроготѳы, и Остроготѳы врѣхъ Висиготѳы, кои-то отъ страхъ бѣгали напредѩ му като нѣкое уплашено стадо.* Испърво Валентови-ти ласкатели ся смѣяхѫ за това като за еднѫ баснѩ, защо на всякый часъ дохождахѫ отъ тыя удалены страны слухове, кои-то единъ часъ по-сетнѣ излазяхѫ лъжа; но нужда бы най-послѣ да повѣрватъ, кога-то нароченъ писмоносецъ съ великѫ бързость пришедъ донесе Валенту оффиціално извѣстіе на предложенія-та Висиготѳскы и на тръгваніе-то на послы-ты имъ за Антіохіѩ. Дворъ-тъ царскый ся слиса тогава, и хванѫ наздраво да мысли что да отговорятъ на проводены-ты, и какъ да постѫпятъ съсъ Висиготѳы-ты. Легкоумни и ласкатели-ти думахѫ че то было пакъ щастливо за царь-тъ слученіе: »Ето, казвахѫ тіи, че царски-ти непріятели искатъ сами да станѫтъ негови подданници и войни: страшни-ти Готѳи ставатъ

Римска войска, предъ коимъ-то сички-ти варварски народи щѧтъ да потрепернѫтъ; царь-тъ ще зима отъ нихъ колко-то войны иска, а селачи-ты Римскы ще остави да си работятъ нивы-ты и лозията; и тъй земя-та ще да ся оре и сѣе по-добрѣ, области-ти щѧтъ да заплащатъ за колко-то войны да даватъ имъ ся пада, и царски-ти сокровища ще бѫдѫтъ преизобилни.» А здравомыслящи и разумни-ти говоряхѫ: »Гледайте да не уведемъ вълкъ-тъ въ кошарѫ-тѫ, че на овчерь-тъ злѣ ще му дойде; може единъ день тія вълци, отъ лошо-то си естество поощряеми, да одавятъ кучета-та, и да обладаѣтъ стадо-то.» Тія едно на друго противни мнѣнія ся предложихѫ и жарко разсмотрѣхѫ въ царскыя-тъ совѣтъ; Валентъ гы слуша, а послѣ стори рѣшеніе какво-то самъ можаше да стори: сирѣчь, че ще пріемне Готѳы-ты, ако ся врекѫтъ да станѫтъ Аріане!

13 Готѳи-ти бѣхѫ пріяли Хрістіанство-то почти отъ всякѫ рѫкѫ. Между проповѣдницы-ты имъ имаше даже и ересеначалници като Месопотамійскый Андей, кой-то учаше че Богъ трѣба да има тѣло и образъ веществennъ, понеже создалъ человѣка по образу своему (1). Андей съ дебелѫтѫ си тѫзъ ересь бѣ направилъ мнозинѫ отъ Готѳы-ты да повѣрватъ, и да станѫтъ мученици. Тіи обаче ся имахѫ за добры Хрістіаны, и ако да можахѫ богословци-ти имъ горски да ся прельстятъ отъ полуаріанскы-ты хитрости, имахѫ обаче голѣмо отвращеніе къмъ чисто-то аріанство,

кое-то учаше *че Хрістосъ былъ много по-доленъ отъ Бога отца, и че былъ даже тварь.* Епіскопи-ти имъ, прилежаще всегда на проповѣдническы трудовы, приличахѫ много на свое-то стадо. Ѳеофілъ, Улфиловъ предшественникъ, бѣ подписалъ наистинѫ православны-ты правила Нікейскаго Собора (л. 325), но Улфила прія полуаріанско-то исповѣданіе на Римінійскыя-тъ соборъ въ Італіѭ (л. 359), кое-то онъ сѣка испьрво че не было противно на православіе-то; а послѣ като видѣ мнозина подписьцы да ся отрекѫтъ, отрече́ся и той отъ това исповѣданіе. Сега Валентъ искаше да ся повьрне Улфила на пьрво-то си това мнѣніе, и да накара Готѳы-ты, съсъ всемогуще-то си надъ нихъ вліяніе, да пріемнѫтъ такожде полуаріанско-то ученіе. Тъй само думаше онъ, може Улфила да получи щото проси за народъ-тъ си. Чтомъ ся издаде това царско рѣшеніе, абіе учители искусни и архіереи важни быхѫ испратени на вънъ за да ся намѣрятъ редомъ по пѫть-тъ отъ гдѣ-то щѣше да мине Улфила презъ Малѫ Асіѭ за Антіохіѭ. Гдѣ какъ ся онъ запираше намиряше предъ себѣ такыва учители и архіереи, кои-то му казвахѫ че дошли ужь за да го посрѣшнѫтъ и поздравятъ, но дѣломъ бѣхѫ дошли за да го предуматъ; и така наченвахѫ съ него пространны разговоры за да го катихисатъ, или влазяхѫ да вьрвятъ заедно въ кола-та му за да го преобърнѫтъ по пѫть. А кога-то най-сетнѣ дойде на царскы-ты палаты, то бы по-лошо іоще;

защо, онъ приказваше злощастія-та народа своего, а тіи му отговоряхѫ съ изложенія за тождество-то или сообразность-тѫ на Божіи-ты существа! Уморявахѫ го така съ различны распры и доводы ѳеологическы, за да го увлекѫтъ по-добрѣ въ примкы-ты си и да го обуздаіѫтъ; а той горкый си мысляше за свои-ты страждущы соотечественницы, и му ся струваше негли че въ тыя безчеловѣчны подвигы слушаше тѣхъ отъ далечь да плачятъ и да му ся молятъ за да гы избави. Най-послѣ му ся видѣ, че тыя ситны дребны работы, кои-то бѣхѫ толкова тьмны за него, немахѫ голѣмѫ важность, и токмо самолюбіе-то на архіереи-ты и упорно-то пристрастіе на соперницы-ты гы показахѫ да сѫ нѣчто голѣмы (2). Того ради и ся склони на царско-то щеніе, и така старый той Висиготѳскый епископъ, като си наведе побѣлѣлѫ-тѫ главѫ подъ тыя жестокы нужды, отиде да занесе народу своему избавѫ-тѫ, коіѫ-то за него купи толкова скѫпо. Валентъ ся радваше за той-зи свой успѣхъ, и ся имаше за второ Константінъ. Обаче, за да не быхѫ го укорили че жертвува політикѫ-тѫ въ ползѫ на вѣрѫ-тѫ, издаде рѣшеніе че, кога ще минѫтъ Готѳи-ти презъ Дунавъ-тъ, трѣба пьрво да минѫтъ жены-ты и дѣца-та имъ, кои-то да ся проводятъ и вардятъ за порукѫ въ вѫтрешны-ты градовы, а че послѣ да минѫтъ мѫжіе-то, кои-то пакъ да не пущатъ ако си не предадѫтъ оружія-та. Съ тыя предосторожности, за мудрость-тѫ на кои-то

всякый ся удивляваше, Валентъ сѣка че преварѝлъ сичкѫ-тѫ бѣдѫ, и заповѣда да ся проводятъ нѣколко лядіи за да пренесѫтъ Готѳы-ты презъ Дунавъ-тъ, а нѣколко чиновницы подъ главнаго военачалника комита Любичина да изберѫтъ мѣсто за поселеніе на тыя преселенцы, да имъ расподѣлятъ това мѣсто, и да имъ дадѫтъ хранѫ, дърва, и орудія за земледѣліе.

14 Но догдѣ да ся рѣшатъ тыя работы, слѣдъ толкова затрудненія, кои-то забиколявахѫ Улфилѫ и дружина-та му, минѫся много время. А Готѳи-ти сѣдяхѫ подъ сѣни да чакатъ при Дунавскы-ты брѣговы, и имъ ся изгледвахѫ очи-ти да ся взиратъ идѫтъ ли проводени-ти человѣци. При това же и храна-та имъ ся довьршаше, и потъ имъ течаше отъ снагѫ-тѫ като мысляхѫ че слѣдъ малко, ако бы да не дойдѫтъ, щяхѫ да умрѫтъ гладни. Като гледахѫ сѣкы день, кога упредѩ си на югъ, и кога узадѩ си на сѣверъ, отъ надеждѫ и отъ страхъ видяше имъ ся часто, сега, че лядія-та съ проводены-ты имъ иде; а послѣ, че Унски-ти легки конници приближаватъ къмъ нихъ. Така десять пѫти на день преминуваха отъ еднѫ прелестнѫ надеждѫ на най-смьртны-ты страховы. Най-сетнѣ мнозина отъ по-дерзновенны-ты, не терпяще веке, рѣшихѫся да минѫтъ на силѫ Дунавъ-тъ, ако и да бѣше онъ голѣмъ и страшенъ отъ много дъждовны воды, кои-то бѣхѫ въ него тогава натекли. И така, едни ся хвьрляхѫ въ рѣкѫ-тѫ за да ѩ минѫтъ плаваніемъ, а рѣ-

ка-та гы заносяше; други ся качехѫ на издълбаны пѫпіе или на присочетаны гребна, кои-то съ дългы пъртовы ся мѫчахѫ да управляватъ, а Римляне-ти стрѣляхѫ съ махины врьху имъ каменіе като градъ и гы испотрушавахѫ или гы рѣка-та погълташе судна и человѣцы; ако ли пѣкои отъ нихъ съ голѣмѫ силѫ опазени преминяхѫ рѣкѫ-тѫ, тогазь пакъ Римляне-ти нападахѫ врьху имъ съ мечь и гы посѣчавахѫ, или гы повращахѫ назадь и погрузяваxѫ въ воды-ты; за кое-то они послѣ ся оплакахѫ царю Валенту, а той, понеже гы имаше веке за свои подданницы, отне власть-тѫ на чиновницы-ты, кои-то по войнскѫ длъжность бѣхѫ погубили тыя Готѳы, и безъ малко имъ отнемаше и животъ-тъ; а велможи-ти царскы ся смѣяхѫ на тыя чиновницы че были любобранители, и отъ політікѫ не разбирали. Най-послѣ Валентово-то позволеніе за да минѫтъ отъ сямъ Готѳи-ти, дойде та прекъса тыя жалостни позорища. Скоро тогава Римски лядіи ся приготвихѫ да гы пренесѫтъ презъ Дунавъ-тъ, и Любичипъ, за да ся испълнятъ ужь царскы-ты заповѣди, проводи отсрѣщѫ на брегъ-тъ чиновницы и войны за да не пущатъ никого да влѣзе въ лядіи-ты, ако си първо не предаде оружія-та. А за да пребератъ сичкы-ты Висиготѳы и да не оставятъ никого наподиріѫ, тіи чиновници и войны отхождахѫ да гы търсятъ даже до вѫтрешны-ты страны, и гы преносяхѫ съ кола на брегъ-тъ, така що не оставихѫ, каже Марцеллинъ, никого, даже и о-

ныя, кои-то бѣхѫ ся ударили отъ смѣртоноснѫ болесть. Лядіи-ти що гы преносяхѫ, минувахѫ непрестанно денїѫ и нощїѫ отъ единъ брегъ на другы. Готѳи-ти влазяхѫ вѫтре на купъ, за това и много лядіи претоварени ся погрузяваxѫ ведно съ покачены-ты на нихъ человѣцы. Други пакъ, не търпяще да чакатъ редъ, възсѣдахѫ на дървія или дъскы присочетаны но злѣ завързаны, а други по-дерзновенни ся хвърляхѫ просто въ рѣкѫтѫ да преплаватъ; и тъй отъ това голѣмо безчиніе, и отъ стремленіе-то на воды-ты, кои-то отъ много дъждъ бѣхѫ станѫли голѣмы, множество Готѳи ся издавихѫ и погубихѫ. Споредъ царскѫтѫ заповѣдь, жены и дѣца минѫхѫ по-напредь, а мѫжіе-то послѣ. Но излазяніе-то имъ бываше толкова стремително и купно, що они кои-то бѣхѫ поставени да гы четѫтъ, не можихѫ нищо да сторятъ, и остахѫ като залисани отъ многолюдностьтѫ имъ. Амміанъ Марцеллинъ, приводящи два стіха отъ Виргиліевѫ-тѫ Еніадѫ, провыквася за нихъ и казува: »Увы! по-лесно бы пречелъ нѣкой пя» съкъ-тъ що исхвърля море-то, кога го вѣтръ-тъ » подига на Ливійскы-ты брегоны « (1) Разсѫдихѫ обаче приближително че мѫжи способны да носятъ оружіе трѣба да имаше до 200,000 души (2).

15 Отъ сямъ Дунавъ-тъ ся представи пакъ едно печално и срамно позорище, гдѣ-то Римското правителство си показа сичко-то развращеніе. Кога-то отдѣляваxѫ отъ мѫжіе-то жены-ты, дѣвойкы-ты и момчетія-та за да гы пратятъ напредь

за залогъ въ области-ты, тогава Римски-ти чиновници, сотници, народоначалници, градоначалници, и вси други настоятели нападнѫхѫ врьху имъ като орли. Всякый си зе отъ нихъ дѣлъ-тъ по свое угожденіе: Единъ си зе крѣпкѫ и едрѫ женѫ; другъ си грабнѫ русѫ и сынеокѫ дѣвицѫ; едни разграбихѫ момчетія-та за свои робы; други пакъ по-корыстолюбци зехѫ за свой дѣлъ мѫжи крѣпкы, и гы проводихѫ на имоты-ты си за да имъ работятъ въ кѫщы, или да имъ копаіѫтъ вънъ нивы-ты и лозія-та. А царска-та нарочна заповѣдь за да имъ зьмнѫтъ оружія-та, не ся испълни никакъ: на това настоятели-ти си затворихѫ очиты, и гледахѫ само да ся награбятъ кой какво може, или да удовольствоватъ срамныты си похоты (1). Отъ своіѫ странѫ Готѳи-ти, за да си упазятъ и удьржятъ оружія-та, давахѫ Римляномъ друго все що имахѫ: злато, сребро, жены, дѣца, кожюхы, и другы стокы, утвары и украшенія, защо мысляхѫ, че съ оружія-та си можахѫ лесно да придобыѫтъ послѣ по-вече отъ колкото сега губяхѫ. Колко-то за хранѫ-тѫ, коіѫ-то по царско повелѣніе щяхѫ да имъ раздаватъ, та излѣзе развалена и недостаточна отъ злобѫ и нераденіе на наставницы-ты; за това пакъ Римляне-ти хванѫхѫ да смѣтатъ какъ да ся ползуватъ отъ гладъ-тъ на тыя злополучны Готѳы, и имъ продавахѫ много скѫпо мѣсо-то и отъ най-гнусны-ты добытацы; едно умрело куче, на примѣръ, даваxѫ имъ го за единъ робъ! а горки-ти Готѳи, като

имъ не останѫ веке нищо, хванѫхѫ да си продаватъ и дѣца-та (1).

16 Какво ли си думаше, и какво ли си мысляше между това Готѳскый Моусей Улфила, като гледаше че довелъ народъ-тъ си, не на сладости обѣтованныя земли, но на горести и робства Египетскы. Лесно можемъ да проумѣемъ колко му ся е оскърбило и опечалило сърдце-то; но като почтенъ человѣкъ, онъ пакъ си стое на думѫ-тѫ. Готѳи-ти, колко-то между нихъ бѣхѫ іоще погане, крьстихѫся; а сички-ти пріяхѫ вѣроисповѣданіе-то на Риминійскыя-тъ соборъ, или по-добрѣ да речемъ, вѣроисповѣданіе-то Улфилово, защо той гы така предума да вѣрватъ че тыя подробности не наносяхѫ никоіѫ вредѫ на Христовѫ-тѫ вѣрѫ. Отъ него часъ обаче Вѵсиготѳи-ти престанѫхѫ да припадлежатъ на православнѫ-тѫ церквѫ, и по-късно станѫхѫ истинни Аріани, распространители на еретичество-то си, и гонители на православіе-то (1).

17 Висиготѳи-ти живѣяхѫ тъй купно и мирно при Дунавъ-тъ до нѣкое время; по най-сетнѣ отъ много-то обиды и насилія що имъ правяхѫ повседневно Римляне-ти, дойдохѫ въ такова отчаяніе, що малко іоще и щяхѫ веке непремѣнно да дигнѫтъ главѫ. Любичинъ, предвидѣвъ еднѫ таквѫ-зи буріѫ, поиска да іѫ предвари, и повелѣ на войны-ты си, кои-то пазяхѫ Дунавъ-тъ, да дигнѫтъ отъ тамо Готѳы-ты, и да гы закаратъ въ вѫтрешны-ты области на царство-то, гдѣ-то ся

надѣяше че ще може по-лесно да гы обезсили и да гы погуби, като гы расподѣли и пръсни по различны мѣста. Но чтомъ ся дигнахѫ съ тѣхъ отъ тамъ речени-ти войни, Дунавъ-тъ останѫ отворенъ и незапазенъ, и Остроготѳи-ти оніе, кои-то съ малолѣтнаго краля своѳго Видерика и съ попечители-ты неговы Алаѳеа и Сафрака бѣхѫ прибѣгнѫли при Висиготѳы-ты първо около Днѣстра (1), а послѣ и отъ сямъ Прута при Дунавъ-тъ, и кои-то, като видѣхѫ че Висиготѳи-ти испросили отъ царя Валента позволеніе да минѫтъ на Римскѫ-тѫ-земліѭ, бѣхѫ напусто искали и тіи отъ Валента исто-то позволеніе, сега видевше че Римскы-ты войскы ся дръпнѫли на вѫтре съ Висиготѳы-ты, и че неостало веке никой отъ нихъ да пази Дунавъ-тъ, въсползовали ся отъ това угодно время, и абіе прешедше тѫіѭ рѣкѫ, запѫтили ся подыріѭ на Висиготѳы-ты. Това услышавъ Висиготѳскый предводитель Фритигернъ, зарадвался че му идѫтъ Готѳи помощници, и началъ да варви по легкѫ съ люди-ты си, за да даде время Остроготѳомъ да пристигнѫтъ. Така Висиготѳи-ти дойдохѫ до главнаго града Мусійскаго Маркіанополя, кой-то послѣ ся назва Преславѫ:, а тамъ ся распали война-та между Римляны и Готѳы по такъвъ-зи случай: Любичинъ, призвавъ на обѣдъ Фритигерна и Алавива ведно и съ другы нѣкои отъ Готѳскы-ты предны чиновницы, турихѫ стражи да пазятъ на градскы-ты двери за да не пущатъ да влазятъ варвари-ти. Они же искахѫ да влѣзѫтъ непремѣн-

но за да си купятъ храмъ, а стражи-ти гы никакъ не пущахѫ. Отъ тамо ся подига крамола, Готѳи и стражи ся уловятъ за рѧцы, и начеватъ да ся біѭтъ. Готѳи-ти, бывше естествомъ по-іагки, а и отъ гладъ и іарость наосрепи, устремихѫ ся силно на Римскы-ты войны, и безъ голѣмѫ мѫкѫ убихѫ гы и имъ зехѫ оружіята. Сія услышавъ Любичинъ уже піянъ, повелѣ и той да убіѭтъ Фритигерновы и Алавивовы-ты стражи. Испълненіе-то на еднѫ толкозъ свирѣпѫ заповѣдь не можи да ся не чуе и вънъ отъ градъ-тъ при Готѳы-ты, копто възсѣкавше че щели да имъ убіѭтъ воеводы-ты, затекохѫ ся купно съ голѣмъ выкъ и крясъкъ во градъ-тъ, и угрожавахѫ Римляны-ты съ най страшно-то отмьщеніе. А Фритигернъ и Алавивъ, въсползовавшеся отъ тыя крамолы и смущенія, дръпнѫхѫ си сабіѭ-тѫ, и устремившеся смѣло на вънъ излѣзохѫ съ дружина-та си изъ стаіѭ-тѫ на угощеніето, и соединившеся съ наступители-ты, отидохѫ на ополченіе-то, гдѣ-то сички-ти Висиготѳи гы пріяхѫ съ радость и съ голѣмы восклицанія. Тогава бѣхѫ пристигнѫли тамъ Алаѳей и Сафракъ съ свои-ты Остроготѳы, и съвѣтъ наедно сотворивше, възсѣднѫхѫ вси незабавно на коніе-то, развихѫ си байряцы-ты, и тръгнѫхѫ по села-та и градовы-ты посяще огнь и смьрть. Любичинъ събра и той скоро колко-то пакше войскы, и гы потири и стигнѫ до девять міля отъ Маркіанополь. Но Готѳи-ти разіарени нападнѫхѫ страшни на тыя Римскы войскы, и гы тъй

крѣпко побѣдихѫ, що по-много-то отъ нихъ погинѫхѫ ведно съ началницы-ты свои, и Любичинъ преострашенъ не чака даже и битва-та да ся свърши, но побѣгнѫ скоро у Маркіанополь (2).

18 Отъ тамъ насетнѣ нема никой запоръ на побѣснѣло-то разіареніе на Готѳы-ты. Отъ смирены чужденцы, бѣглецы и преселницы, тіи станѫхѫ изведнъжь непримирими врагове завоеватели, и не гледахѫ веке освень да біѭтъ, да грабятъ, да плѣнятъ и да опустошаватъ. Ползующеся отъ страхъ-тъ що наведохѫ на вси-ты околности съ блистателнѫ-тѫ си нечаяннѫ побѣдѫ, тръгнѫхѫ на предь, и безъ да ся отдалечаватъ много едни отъ другы, разидохѫ ся по Мѵсіѭ и по сичкѫ Ѳракіѭ, гдѣ-то, соединившеся и съ другы едны Готѳскы преселницы, кои-то, неизвѣстно кога понапредь пришедши съ двоицѫ началницы свои Суерида и Коляса, живѣяхѫ при Адріанополя служаще и покоряющеся Римскому царству, и кои-то Валентъ отъ подозрѣніе бѣ заповѣдалъ да премѣстятъ на Асіѭ, осадихѫ наедно тоя градъ, и му сторихѫ много зло; но не моживше да го обладаѭтъ зарадь здравы-ты му крѣпости, дигнѫхѫ осадѫ-тѫ, като имъ рече Фритигернъ че *сѣсѣ стѣны-ты нема бой* (1), и обърнѫхѫ отмщеніето си на безстѣнны-ты градовы и села, гдѣ-то правяхѫ неизказаны злины. Тамъ ся соединихѫ съ нихъ человѣци, кои-то на силѫ и съсъ бой работяхѫ въ златны-ты рудницы между Бѣсы-ты на Родопѫ; тіи имъ показвахѫ пѫть-тъ и имъ от-

крывахѫ прибѣжища-та на Римскы-ты жители и най-потаены-ты имъ имѣнія, кои-то они абіе разграбяхѫ. Въ тыя прибѣжища они намѣрихѫ много и отъ самы-ты оныя свои соотечественницы жены, момчетія, и мѫжи, кои-то преди малко имъ бѣхѫ зели Римляне-ти, и услышавше злины-ты и пакости-ты, кои-то имъ они были сторили употребляюще гы въ робство и въ наслажденіе на тѣлесны-ты си срамны похоты, іоще по-много ся насрѣщѫ имъ разіарихѫ, и хванѫхѫ и тіи да си отмьстяватъ подобнымъ образомъ верху Римскыты жены и момчетія. Така ся минѫ тая знаменитая година (2).

19 Между това царь Римскый Валентъ, научився въ Антіохіѭ за тыя работы, за да ся покаже юнакъ, изрече че самъ ще пойде да накаже Готѳы-ты; но догдѣ си тури работы-ты на редъ, и ся улесни да пойде лично на Цариградъ, заповѣда на войскы-ты, кои-то бѣ пратилъ ужь за помощь на Арменіѭ противу Персяны-ты, да оставятъ сичко и да минѫтъ на Ѳракіѭ, да ся соединятъ съ тамъ останѫлы-ты Римскы, и съ еднѫ другѫ войскѫ коіѫ-то за помощь поиска и ожидаваше отъ братаница си царя Западнаго Граціана, и вси наедно да ударятъ и да пропѫдятъ Готѳы-ты; а военачалницы на тыя войскы постави Траяна и Профутура, кои-то бѣхѫ неискусни, а высокоумни и продерзливи. Тіи убо, въ слѣдующе-то 377 лѣто, собравшеся и съ западнѫ-тѫ реченѫ войскѫ пришедшѫіѫ съ военачалника Рѣ-

хомира (1), рѣшихѫ да пойдѫтъ незабавно въ Мусіѭ, гдѣ-то бѣхѫ ся дрѫпнѫли Готѳи-ти да зимуватъ, и да гы ударятъ тамъ въ само-то имъ ополченіе, преди они да ся разсѣѭтъ пакъ въ области-ты, защо мысляхѫ че тѣй ще могѫтъ сичкы-ты изведѫжь да истребятъ. Но не станѫ така работа-та. Готѳи-ти ся бѣхѫ ополчили въ Добричанскы-ты равнины до 60 міля на сѣверъ отъ Томи (2), на мѣсто называемое *Салицы*, и бѣхѫ заградили все на около полчище-то си съсъ кола за забранѫ, какъ-то было тогази обычайно на сѣверны-ты варвары (3). Главный-тъ имъ военачалникъ Фритигернъ, като видѣ че малко по малко собираеми Римляне-ти ся умножавахѫ на около отъ день на день, разумѣ намѣреніе-то имъ, и иска да гы превари. Свыка убо незабавно колко-то отъ войскы-ты си имаше распръснѫты тукъ тамѣ, и като гы надразни и насърдчи съ прилично поощрително слово, турнѫ гы да ся закълнѫтъ сички-ти да умрѫтъ или да навыѭтъ, и наутре рано изшедше изъ ополченіе-то си съ юнашкы пѣсны и выковы, устремихѫся на Римскы-ты войскы, конто пріуготовленіа-та имъ видѣвше бѣхѫ ся подобно приготвили, и тъй станѫ едно страшно сраженіе, кое-то трая отъ сутрень-тѫ до вечерь-тѫ. Римляне-ти ся бихѫ искусно, но Готѳи-ти, като по-много отъ нихъ, все имъ преодолѣвахѫ. Найсетнѣ като мрькнѫ, дрѫпахѫ ся сѣки въ своето полчище, а убити ся намѣрихѫ толкова много, що покрыхѫ почти сичко-то онова поле; а попе-

же остали непогребени, Амміанъ Марцеллинъ, пишѫщи слѣдъ нѣколко годины, казва че *іоще тогазь мьсто-то на сраженіе-то показвали кости-ти, отъ кои-то было поле-то побьлъло* (4).

20 Слѣдъ едно толкова голѣмо кръвопролитіе, Римляне и Готѳи не смѣяхѫ веке да ся ударятъ помежду си, Готѳи-ти, защо-то гледахѫ че въ такыва поразителны, ако и побѣдоносны за нихъ, ударенія, число-то имъ умаляваше; а Римляне-ти, защо-то дѣломъ познахѫ че сраженія-та имъ не помагахѫ, и че по-лесно и по-безвредно тіи быхѫ преодолѣли на непріятели-ты си, ако бы дьржели на около горскы ты проходы и не бы гы пущали да ся простиратъ и да си търсятъ хранѫ. Така Готѳи-ти сѣдяхѫ затворени нѣколко дни, а Римска-та конница съ началника своего Сатурніна отъ день на день по-вече стѣсняваше кругъ-тъ на движенія-та имъ. Това като гледаше Фритигернъ, освень що свьрза іоще по-тѣсно пріятелство съ Сафраковы и Алаѳеевы-ты Остроготѳы, привыка на своіѫ помощь и отъ задъ Дунава Тайфалы, Сарматы, и даже Унны и Аланы, кои-то съ великы за плѣнило обѣщанія можилъ къмъ себе да привлече, и тъй Римляне-ти, като чухѫ че нови варвари хванѫли да минуватъ Дунавъ-тъ по различны страны, убоявшеся да не имъ хванѫтъ дріѫ-тѫ и гы загащѫтъ отъ задь, кога-то Готѳи-ти стояхѫ страшни отъ предіѫ имъ, поспѣшихѫ да ся дръпнѫтъ, и да оставятъ пѫть-тъ на Готѳы-ты отворенъ, прешедше въ Ѳракіѫ. Готѳи-ти тогава

тръгнѫхѫ смѣло на предь по дирѭ-тѫ на непріятели-ты си, и слѣдуеми отъ новы-ты свои споборницы, налетохѫ отново като орли по Ѳракійскы-ты села и градища, плѣняще, горяще и убивающе почти безъ никакво препятствіе, и часть отъ нихъ дойдохѫ до самы-ты Цареградскы стѣны (1).

21 Извѣстився скоро царь Валентъ за това опасно состояніе на Ѳракійскы-ты области и на царственнѫ-тѫ си столицѫ, остави Антіохіѭ, и ся завьрнѫ веке съ войскы-ты си въ Цариградъ на 30 Маіа 378, гдѣ-то вси гълчахѫ уже насрѣщѫ му че увелъ Готѳы-ты въ царство-то си, и му навелъ еднѫ таквѫзи бѣдѫ и опасность, а сега не смѣялъ да излѣзе на срѣщѫ имъ. Не ся минѫхѫ много дни слѣдъ дохожданіе-то му, и Валентъ услыша съ трепеть че граждане-ти возставше и собирающеся бунтовно на іппoдромъ-тъ и по улицы-ты выкахѫ че, ако не смѣе царство-то да воюва противу Готѳы-ты, а то нека имъ даде оружіе, и тіи бѣхѫ готови да излѣзѫтъ и да гы поразятъ. Валентъ ся рѣши убо да излѣзе самъ съ войскы-ты си, и ся надѣяше че ще може, какъ-то и въ лѣта 367-369 (1), да гы побѣди и нагони. Но догдѣ да ся приготви, повелѣ на Сарацинскѫ-тѫ (2) искуснѫ конницѫ, коіѫ-то бѣ довелъ съ себе си, да ся мѫчи да пропѫди Готѳы-ты отъ около Цариградъ. Тія убо Сарацини, исходяще често изъ градъ-тъ и нападающе нечаянно верху Готѳы-ты, кога-то они ся намирѫхѫ безчинно распръснѫти за плѣнило, направихѫ

имъ много зло, убихѫ имъ мнозинѫ, и най-послѣ гы принудихѫ да ся дрѫпнѫтъ на вѫтре во Θракіѭ. Като ся тъй отвори пѫть-тъ на Цареградскы-ты пѣши войскы, Валентъ имъ постави главенъ военачалникъ отъ западъ пришедшаго Севастіана, кой-то обаче видѣвъ че по-вече-то отъ нихъ, чиновници и войни, были развращени, неискусни, бездерзостни, и само за бѣгъ способни, съ царско позволеніе избра само до двѣ хиляды храбры и искусны мѫжи, и съ тѣхъ като излѣзе, безъ да прави никакъ іавны сраженія, ходяше по различны крѣпостны градовы, въ кои-то ся пазяше отъ непріятелскы-ты нападенія, и исходящи тайно изъ тѣхъ, нападаше нечаянно на различны Готѳскы отдѣлы кои-то ходяхѫ по плѣнь, и гы крайно поразяваше, убиваше, или робы улавяше. Тыя успѣхы онъ като извѣстяваше Валенту, даваше му совѣтъ да не излазя самъ на воеваніе, защо тогази щеше непремѣнно да стане іавно сраженіе съ Готѳы-ты вси соединены, и тъй пакъ они можахѫ да навыѭтъ. Но други-ти царски велможи, завидяще Севастіану, представихѫ Валенту, че той нарочно былъ давалъ такыва совѣты, за да бѫде само негова слава-та отъ побѣжденіе-то на Готѳы-ты, и да нанесе укоръ на царь-тъ предъ народъ-тъ че той ужь не смѣялъ да ся іави предъ Готѳы-ты; тіи прилагахѫ на това че, ако Севастіанъ съ двѣ хіляды войны тъй лесно поразялъ безчинны-ты Готѳскы войскы, кольми паче бы гы поразилъ, истребилъ, и прогонилъ или покорилъ

самъ царь-тъ съ многочисленны-ты си уже приготвены войскы. Ударенъ така въ сърдце-то си отъ любочестіе, отъ завистъ, отъ подозрѣніе, а іоще и отъ похулителны-ты роптанія на безумныя-тъ Цареградскый народъ, Валентъ не слуша веке и оныя даже, кои-то му совѣтувахѫ да чака поне помощь-тѫ коіѫ-то му ся обѣщаваше западный царь Граціанъ, и за да има самъ сичкѫ-тѫ славѫ отъ побѣдѫ-тѫ, за коіѫ-то веке ся ни мало не усомняваше, тръгнѫ съсъ сичкы-ты си войскы на 11 Іуніа, и отиде та ся ополчи при Адріанополя (3).

22 Тамъ ся подновихѫ совѣтованія-та дали да чакатъ или не Граціана, отъ кого-то бѣ дошло извѣстіе че иде на помощь съ побѣдоносны-ты си надъ Алеманы-ты западны войскы. Викторъ и други военачалници думахѫ че трѣба да го чакатъ, за да имъ бѫде побѣда-та вѣрна; а Севастіанъ, за да ся оправдае негли за по-напредны-ты си совѣты, съ кои-то бѣ привлеклъ на себе подозрѣнія, думаше напротивъ че не трѣба съ медленность да покажѫтъ че гы было страхъ да ся ударятъ съсъ Готѳы-ты. Между тыя совѣтованія Фритигернъ прати къ Валенту посланникъ да му каже, че онъ не былъ никакъ въ намѣреніе да враждува наср҃щѫ му, че Готѳи-ти не были ся подигнѫли врьху Римляны-ты освень за неисказанны-ты злины и пакости що бѣхѫ претърпѣли отъ нихъ, и че онъ былъ готовъ пакъ да гы умири и да гы покори царю Римскому, ако Негово царско Величество бы благоволило да имъ даде въ Тракіѭ

мѣсто за населеніе и доста храпѫ и воловы за земледѣліе. Фритигернъ пращаше тыя извинителны рѣчи и молбы, за да покаже ужь че го страхъ отъ Валентовы-ты многочисленны войскы, а, за да го излъже и предума іоще по-вече да излѣзе на бой преди да пристигне западна-та помощь, заповѣда на посланникъ-тъ си да каже тайно Валенту и това че, ако ся склони на предложенія-та му, онъ бы по-лесно укротилъ разіарены-ты свои Готѳы сега, кога-то може и да гы е страхъ отъ ближность-тѫ на царскѫ-тѫ му многочисленнѫ войскѫ. Това бѣ доволно да направи надмѣннаго царя Валента да повѣрва че лесно ще самъ съ войскы-ты си да навые уплашены-ты варвары, безъ да ся унижи предъ Граціана като му чака помощь-тѫ, и тъй рѣшився да гы удари немедленно, дигнѫся съ войскы-ты си отъ Адріанополя, и отиде противу Готѳы-ты ополчены отъ осемь до дванадесять міля далечь отъ тоя градъ. Вървежъ-тъ обаче на войскы-ты станѫ много безчинно, и кога-то конници-ти бѣхѫ уже стигнѫли при Готѳы-ты, пѣшци-ти бѣхѫ остали много назадь, и за да гы стигнѫтъ принудихѫся почти течешкомъ да прибързатъ, подъ едно жарко и горещо слънце, така що дойдохѫ совсѣмъ умалели и отканали отъ трудъ, и ся представихѫ предъ непріятели-ты безъ никакъвъ редъ и съ голѣмѫ безчинность и размѣшенность. Тогава не бѣхѫ іоще пристигнѫли отъ окрестны-ты страны Остроготѳскы-ты конницы съ свои-ты храбры воеводы Сафрака и Алаѳеа, и Фритигернъ, за

да имъ даде врѣмя, престорися пакъ че ся моли за миръ, прати нѣколико пѫти посланницы до Валента, и стори различны предложенія; но кога-то Валентъ убѣдився проваждаше и той вышеречената Рѣхомира за да ся согласи съ Фритигерна, а войскы-ты му уморены и утомены сѣдяхѫ доста время гладны и жедны да гы пече жарко-то слънце, напрасно битва-та ся захванѫ несмысленно отъ едного Римскаго полководца Бакуріа Иверійца, кого-то, безчинно прошедшаго, храбро Готѳи-ти посрѣшнѫхѫ и поразивше обърнѫхѫ на бѣгъ. Въ то время пристигнѫхѫ и Остроготѳскы-ты речены конницы, и соединившеся съ Готѳскы-ты войскы, ударихѫ силно непріятели-ты си, и пьрво поразивше побѣдихѫ и прогонихѫ далечь конскѫ-тѫ имъ войскѫ; а послѣ обратившеся вси изведнъжь на пѣшцы-ты уже сами безъ подпоркѫ останѫлы, ударихѫ гы съ ужасно стремленіе отъ вредъ, и толкова гы крайно побѣдихѫ и сокрушихѫ, що, освень побѣжденіе-то си при село Каннѫ отъ Картагенскаго Аннибала (1), Римляне-ти не бѣхѫ запомнили друго такова ужасно побѣжденіе. Въ него паднѫхѫ убіени двоица главни военачалници пѣшихъ и коннихъ, двоица палатски велики чиновници, тридесять и пять трибуни, именно же вышеречени-ти Севастіанъ, Траянъ и Валеріанъ, и выше отъ двѣ-ты третины на сичкѫ-тѫ войскѫ; а отъ осталѫ-тѫ третѫ часть едни ся живи уловихѫ, а други едвамъ можихѫ по темнотѫ-тѫ презъ нощь-тѫ съ Виктора и Рѣхомира да побѣгнѫтъ и

да ся затворятъ въ Адріанополь, гдѣ-то препесохѫ и що-то можихѫ да сохранятъ отъ царскы-ты сокровища. Колко-то за Валента, чухѫ че ся наранилъ съ копіе и паднѫлъ въ сраженіе-то, но не можихѫ да го намѣрятъ ни живъ ни умрѣлъ. Покъсно ся научихѫ че, кога-то бѣ станѫлъ параненъ, нѣкои отъ войны-ты му го пренесли въ колыбѫ на едно ближно село; а кога-то ся старали да го цѣрятъ, полкъ Готѳи пришедше искали да влѣзѫтъ въ колыбѫ-тѫ, а понеже отъ вѫтре имъ ся сопротивили, тіи, не знаѣще че царь Римскый былъ въ неѣѫ колибѫ, дали й огнь, и изгорили и колыбѫ, и царь, и сичкы другы въ неѣѫ. Единъ самъ Римлянинъ, скочивъ долу изъ прозорецъ-тъ, можилъ да побѣгне, и той далъ извѣстіе за това жално събытіе. Тая ужасна и достопамятна битва станѫ въ лѣто 378 на 9 Августа (2).

23 А Готѳи-ти, горделиви за побѣдѫ-тѫ си, притекохѫ скоро и осадихѫ Адріанополь. Но слѣдъ малко като видѣхѫ че онъ съсъ здравы-ты и махинами вооружены-ты си крѣпости ся добрѣ защищаваше и че слѣдователно не ще могѫтъ да го завладѣѣѫтъ, дигнѫхѫся отъ тамъ, и отидохѫ пакъ около Цариградъ, гдѣ-то като оплѣнихѫ сичко, минѫхѫ на западны-ты области, и плѣнихѫ, ограбихѫ, и опустошихѫ сичкѫ Ѳракіѣѫ, Македоніѣѫ и Іллѵріѣѫ безъ да има веке никой ни да имъ ся упре ни да гы възбрани. За да представи по-іасно величіе-то на лошевины-ты, кои-то они тога сторихѫ въ тыя страны, святый Іеронѵмъ пише твьр

дѣ увеличително и прекалено че, "като оплѣнили градовы-ты и избили человѣцы-ты, направили Іллѵріїѫ, сичкѫ Ѳракіїѫ, и отечество-то му Паннонїїѫ пустѫ и редкѫ даже и отъ добытъкъ, и отъ звѣри, и отъ птицы, и отъ рыбѫ, така що, освень небе и землїѫ, растущѫ бурянь и трявѫ, и древеса по горы-ты, всичко друго истребили (1).» А гордый Фритигернъ присмиваіѫщися на Римляны-ты говорилъ: »Не ли гы е срамъ тыя Римляны да » ся казватъ господари на това мѣсто, кое-то не » умѣіѫтъ да защищаватъ! тіи приличатъ на овцы » и говеда, кои-то себятъ само мѣсто-то дѣто па- » сѫтъ;„ (2) онъ былъ забравилъ, видися, че состояніе-то на соплеменны-ты му Готѳы бяше много по-лошево преди двѣ-три годины, кога-то, не могуще да защищаватъ мѣсто-то си противу Унны-ты, побѣгнѫхѫ отъ тамо цѣлокупно, и съ плачь и рыданіе ся моляхѫ Римляномъ да гы пріемнѫтъ въ землїѫ-тѫ си. Но тъй непостоянна е участь-та человѣческа: тогава Готѳи-ти впаплачени бѣгахѫ отъ Унны-ты; а сега пакъ Римляне-ти преустрашени бѣгахѫ отъ Готѳы-ты (3), и слѣдъ Адріанопольскѫ-тѫ поразѫ не могше да имъ стоятъ насрѣщѫ, поискахѫ да си отмьстятъ разбойническы верху дѣца-та и младежы-ты тѣхны, кои-то, слѣдъ прешествіе-то имъ отъ сямъ Дунавъ-тъ, царь Валентъ бѣ прекаралъ на Асіїѫ и распръснѫлъ по различны тамо градовы и села, поставивъ надъ нихъ надзиратель нѣкого си воевода Іулія. По предложеніе убо того Іулія и по одобреніе на се-

натъ-тъ Цареградскый, свыкахѫ сичкы-ты речены младежи въ единъ день на едно уречено мѣсто съсъ причинѫ ужь че ще да имъ раздадѫтъ пары и мѣста за земледѣліе, и напрасно нападше мечемъ и оружіемъ врьху имъ избихѫ гы немилостиво сичкы-ти; а за да ся извинятъ за това варварско дѣло рекохѫ чс тіи младежи ся готвили ужь да ся подигнѫтъ противу Римляны-ты (4).

24 Пять мѣсеца слѣдъ Адріанопольскѫ-тѫ битвѫ, то есть на 19 Іануаріа 379, западный царь Граціанъ избра и постави на восточно-то царство імператоръ Ѳеодосіа Великаго, кому-то зарадь Готѳскы-ты тамо вторженія, даде и часть отъ Іллурійскѫ-тѫ Префектурѫ нему принадлежащѭ, то есть Дакійско-то и Македонско-то Правителства коя-то и отъ послѣ ся назова Восточна Іллурія (1). Новый той царь, учредивъ за нѣколико время обиталище-то си на Солунъ, и видѣвъ че съ войскы малочисленны, и безправны, и устрашены не ще никога да преодолѣе на Готѳы-ты въ сраженія главны и редовны, рѣшися да ся дьржи упорно подъ защитѫ срѣщо тѣхны-ты ударенія, (и за това поправи и потвьрди градскы-ты зидовы и крѣпости на сѣкъдѣ), да придумва въ тоже время съ различны даровы и обѣщанія страшны-ты оныя непріятели за да влѣзѫтъ въ Римскѫ службѫ и да ся біѭтъ за Римскѫ ползѫ даже и противу своп-ти соплеменницы, и да не прави освенъ частны и напрасны нападенія на противницы-ты, най-паче кога-то они ся намѣряхѫ

или за плѣнь и храмъ распръснѫти, или въ сънь и піянство погружени, или безчинно въ нераденіе испадѫли. Така онъ гы удари и побѣди много пѫти, а именно въ лѣто 380 единъ отъ привлечены и прибѣгнѫлы-ты къ нему Готѳы, именемъ Модарь, родомъ изъ царско-то Амалское сѣмя, ударивъ нечаянно на едно поле нѣкой-си Готѳскый полкъ тукъ тамѣ распръснѫтъ и піянъ, разби гы съвършенно, и мѫжіе-то изби, а жены-ты и дѣцата имъ пороби съ 4000 кола (2). Съ такыва едны и другы успѣхы Ѳеодосій уведи нѣкоіѫ дерзость въ души-ты на войны-ты си, а напротивъ обездерзновеніе и боязнь въ души-ты на непріятели-ты, кои-то послѣ іоще по-вече хванѫхѫ да слушатъ обѣщанія-та му и да влазятъ въ неговѫ службѫ. Отъ другѫ странѫ храбрый-тъ Готѳскый предводитель Фритигернъ умрѣ, и това станѫ причина да паднѫтъ Готѳи-ты въ несогласія помежду си, и да ся раздѣлятъ на различны особенны и почти едны на другы противны отдѣленія. Тогази Аѳанарикъ, кой-то, подъ причинѫ че былъ му далъ клетвѫ баща му да не стѫпи никога на Римскѫ-тѫ земліѫ, не бѣ ся склонилъ да пойде тамъ и той съ Фритигерновы-ты Висиготѳы (3), а бѣ прѣдпочелъ да ся дръпне предъ Унны-ты, кои-то завладѣхѫ тѣхно-то мѣсто, въ Кавкаландскы-ты горы (4), не можывъ по-вече да ся закрѣпи срѣщо Унны-ты въ това свое прибѣжище, и желаіѫщи негли да стане краль и предводитель на сичкы-ты Готѳы, минѫ съ приверженѫ-тѫ си Висиготѳскѫ

войскѫ отъ сямъ Дунавъ-тъ, и бы пріятъ напстинѫ отъ Готѳы-ты съ великѫ благодарность. Това научившся Ѳеодосій употреби всяко средство за да привлече къ себѣ новаго того князя, и за да ся примири чрезъ него и съсъ сичкы-ты Готѳы. Аѳанарикъ му послуша ласкателны-ты предложенія, и заключивъ съсъ него пріятелство, призванъ отиде въ Цариградъ (на 11 Іаннуаріа 381 л.), гдѣ-то Ѳеодосій самъ излѣзе на далечь отъ градъ-тъ да го посрѣщне; а като го уведе вѫтре, стори му изрядны и чрезвычайны почести, и го разведе по сичкыя-тъ градъ да му покаже чудны-ты зданія, заведенія, и сичкы красоты и великолѣпія; кои-то като видѣлъ онъ почудился и извикалъ: *Виждамъ днесь съ очи-ты си онова що часто съмъ чувалъ безъ да го вѣрвамъ, сирѣчь дивныя-тъ той-зи градъ. Богъ е безъ сумнѣніе земный Императоръ; и кой-то бы дигнѣлъ рѫкѫ насрѣщѫ му, той става самъ себе убійца* (5). Слѣдъ малко обаче онъ ся разболѣлъ и умрѣлъ на 25 Іаннуаріа (6); а царь Ѳеодосій му направилъ едно толкова славно и торжественно погребеніе, що Готѳи-ти, вѣрло благодарни, поспѣшили едни слѣдъ другы да ся примирятъ съ Римско-то царство (л. 382) и да ся прибирѫтъ въ Мусіѭ и въ Ѳракіѭ, гдѣ-то веке живѣхѫ мирно презъ сичкыя-тъ Ѳеодосіевъ животъ, и пріемлюще отъ Римско-то царство опредѣленѫ годишнѫ заплатѫ, служахѫ въ царскы-ты войны съ отдѣлны полковы подъ названіемъ *Мусоготѳи* или *союзницы* foederati (7).

25 Между това какво ли правяхѫ Унни-ти задъ Дунавъ-тъ и надъ Черно море гдѣ-то гы оставихмы предъ шесть годины? Когато царь тѣхный Бѣломиръ ся упражняваше въ войнственны-ты свои движенія противу бѣжащы-ты Висиготѳы и Остроготѳы (1), и ся трудяше да очисти отъ нихъ Дакійскѫ-тѫ Славянскѫіѫ землѭ, принуждая и самаго упорнаго Аѳанарика да ся затвори въ непроходимы-ты кавкаландскы горы (2), Виниѳарій, кого-то самъ бѣ поставилъ кралъ на покорены-ты и въ отечество-то си останѫли Остроготѳы, не сѣдѣ миренъ. Онъ, като си мыслилъ, видися, колко Готѳи-ти были славны и силны въ Ерманариково-то время, а колко сега испаднѫли и ся уничтожили отъ тыя страшны и непобѣдимы пришелцы, искалъ да види съсъ умъ-тъ си да ли не бы имало средство да ся побѣдятъ и пропѫдятъ тіи врагове, и да си намѣрятъ пакъ Готѳи-ти прежніѫ-тѫ славѫ. Малко по малко онъ си възмечталъ че, като ся намѣряли тіи сега между Висиготѳы-ты отъ къмъ Западъ и Остроготѳы-ты отъ къмъ Востокъ, ако быхѫ ся ударили отъ предъ и отъ задъ изведнъжь, непремѣнно бы были побѣждени и поразени, и повѣрвавъ въ възможность-тѫ на едно такова пріятно слѣдствіе, рѣшился да даде пьрво той примѣръ на еднѫ такъвѫ дерзость, за да възбуди дерзновеніе-то и на свои-ты единоплеменницы въ Дакіѭ за да му подражаіѫтъ и да ся обърнѫтъ и тіи оружіемъ противу Унны-ты вмѣсто да бѣгатъ отъ нихъ. Но преди да тръгне

противу Унны-ты напредь, искалъ да ся оздравѣ противу Анты-ты отъ задь, защо като единоплеменни и съгласни съсъ Унны-ты, они бы лесно можили да му превратятъ сичкы-ты намѣренія, и даже да го доведѫтъ въ велико бѣдствіе, ако бы да го ударятъ и тіи отъ задь кога-то Унни-ти бы го ударили отъ предь. Дигнѫся убо съ еднѫ часть отъ войскы-ты си, повелѣвъ и на другы-ты да вървятъ напоиръ, и дойде на предѣлы-ты Антовъ. Но храбріи тіи Славяне, щомъ ся научихѫ за намѣреніе-то му, бѣхѫ поспѣшили да ся приготвятъ колко могѫтъ, и тъй пристигнѫхѫ съ еднѫ доволнѫ войскѫ, и му препречихѫ пять-тъ. Разлютився гордій Винноарій за това препятствіе, безъ да чака и другы-ты си войскы, удари ся съ нихъ, и бы срамно побѣжденъ. Разумѣвъ тогава грѣшкѫ-тѫ си, прибра ся въ опольченіе-то си, и само кога-то пристигнѫхѫ и другы-ты му войскы и ся укрѣпи добрѣ, ударися пакъ съ Анты-ты на едно второ сраженіе въ кое-то они, понеже не бѣхѫ имали время да съберѫтъ и другѫ военнѫ силѫ, нашедшеся по-малцина отъ непріятели-ты си, быхѫ крайно побѣжденн, и съ сичкѫ-тѫ що показахѫ храбрость, отъ войны-ты имъ едни ся убихѫ или нараниxѫ, други ся роби уловихѫ, а остали-ти ся распръснѫхѫ. Краль Антскый Божъ тогазь, останѫвъ безъ войскѫ, не можи веке да стои насрѣщѫ, и предаде земліѫ-тѫ, столнинѫ-тѫ, и самаго себе на щастливыя-тъ си непріятель. Онъ же, като завладѣ тъй безъ мѫкѫ

кральство-то имъ, вмѣсто да ся поведе къ нимъ милостиво и да гы направи да забравятъ неправедно-то му завоеваніе, напротивъ имъ ся принесе мучителскы, и за да наведе іоще по-много страхъ и трепетъ на народъ-тъ, като да не бы смѣялъ послѣ да ся подигне насрѣщѫ му, повелѣ та распнѫхѫ на крьстъ краля Божа, сыновы-ты му, и седемдесятъ отъ велможи-ты и началницы-ты му, кои-то и остави да висятъ на крьстъ-тъ за нѣколко время, за да гы гледа народъ-тъ и да го съзема страхъ. Така онъ умѣлъ да си показва храбрость-тѫ, подражающи ужь дѣду своему Атаулфу. Но Унискый царъ Бѣломиръ не му остави время да ся ползува ни отъ това завоеваніе ни отъ тыя свирѣпости, и щомъ пропѫди Висиготѳы-ты задъ Дунавъ-тъ, повьрнѫся на востокъ съ часть отъ войскы-ты си, и заедно съ Ѳорисмунда сына Великаго Унимунда, кой-то съ голѣмѫ часть отъ Остроготѳы-ты бѣ ся клятвенно и вѣрно покорилъ Унискому царству, и съ кого-то онъ заключи отнова союзный договоръ, отиде противу Виниѳаріа, и ся удари съ него на три сраженія. Виниѳарій обаче бѣ ся добрѣ приготвилъ, и за това въ двѣты пьрвы сраженія излѣзе побѣдитель; но въ третіе-то, бывшее при рѣкѫ Еракъ, Бѣломиръ му разби совершенно войскы-ты, и уби и самаго Виниѳаріа като фърли стрѣлѫ и го удари по главѫ-тѫ (л. 377). Така Виниѳарій едвамъ царува до еднѫ годинѫ. А Бѣломиръ покоривъ отново тыя Остроготѳы, освободивъ же и Анты-ты, оженися за Владимиркѫ

Унимундовѫ, (3) вторѫ братаницѫ Виниѳаріевѫ, и постави себѣ покоренъ князь Остроготѳомъ свата своего Унимунда сына Ерманарикова, кой-то княжева вѣрно и мирно до смърть-тѫ си, и предаде цѣлокупно княжество-то сыну своему Ѳорисмунду, кой-то княжевалъ само двѣ години, и слѣдъ като воевалъ побѣдително на Гепиды-ты, паднѫлъ отъ конь и умрѣлъ, а Готѳи-ти толкова были ожалени за смърть-тѫ му що до 40 години никой другъ не възлѣзлъ на прѣстолътъ му (4).

26 Слѣдъ това военно произшествіе, и слѣдъ като ся дръпнѫхѫ въ Римско и самъ упорный Аѳанарикъ съ свои-ты приверженны Висиготѳы отъ Кавкаландскы-ты горы (л. 380), Унни-ти завладѣвше и Дакіѭ, останѫхѫ веке сами спокойни владѣтели на сичкы-ты задъ-Дунавскы и надъ-Черно-морскы страны, на кои-то по-напредь владѣяхѫ Остроготѳи и Висиготѳи, и тъй станѫхѫ сопредѣлни на Римскѫ-тѫ іміперіѭ и на востокъ и на западъ. Господари тогазь на едно величайше царство, което ся простираше отъ Волгѫ и Кавказа даже до рѣкѫ Вислѫ (Vistula), тіи имахѫ нуждѫ отъ миръ за да си устроіѭтъ и наредятъ ново-то сіе царство, и на това несумнѣнно сѫ ся веке упражнями. Но каквы устроенія и наредбы сѫ направили, и що друго сѫ работили, нищо не можемъ да знаемъ, защо современни-ти Греческы и други чужденародни писатели нищо не помянуватъ за нихъ даже до смърть-тѫ царя Римскаго Ѳеодосіа (л. 395). Не знаемъ іоще и завладѣтель Бѣло-

миръ до кога е царувалъ, и да ли е ималъ на царство-то си другы слѣдъ себе наслѣдницы освенъ Влада, за кого-то по-долу ще говоримъ. Судяще обаче по-важность-тѫ на воеванія-та, кои-то Унни-ти сторили въ лѣто 395 и 396 на Римскѫ-тѫ земліѭ, (1) ніи мыслимъ че Бѣломиръ трѣба да е былъ іоще живъ, защо само такъвъ завоеватель е можилъ да извърши едно толкова голѣмо и ужасно дѣло, какъ-то щемъ по-долу да видимъ. Но първо нека кажемъ нѣщо за состояніе-то на Римско-то царство,

27 Ѳеодосій, кой-то най-послѣденъ отъ Римскы-ты цари бѣ ся показалъ въ бранѣхъ предводитель на войскы-ты, умрѣ на Миланъ въ Італіѭ на 16 Іануаріа л. 395, (гдѣ-то бѣ отишьлъ съ войскы-ты си противу похитника Евгеніа, и го бѣ побѣдилъ и убилъ), оставивъ наслѣдницы на царство-то двама-та свои сыновы, Аркадіа на 18 годины, и Онорія на 11, да царуватъ първый-тъ въ Константінополь на Востокъ, вторый-тъ въМиланъ и Римъ на Западъ. Отъ время-то на тыя двама цари заченува да испада Римска-та імперія, и причины-ты на испаданіе-то ѝ бѣхѫ най-напредь слабость-та на імператоры-ты, а послѣ лошевината на міністры-ты имъ, развращеніе-то на нравы-ты вообще, и преодолѣніе-то на варварскы-ты настѫпившія народы. Слабость-та и неискусность-та на тыя двонца імператоры бяше крайна; за това и двонца-та първи міністри, Руфінъ на Востокъ, и Стилихонъ на Западъ, кои-то по само Ѳеодосіево

завѣщаніе ся намѣрихѫ при тѣхъ за да гы съвѣтуватъ и управляватъ, за малко время тъй крайно гы обладахѫ, що тіи почти на тѣхно мѣсто царувахѫ, и нищо безъ и противу тѣхнѫ-тѫ воліѫ не ставаше, а неправды и грабителства неуслышани ся вьршахѫ по-вече-то за тѣхнѫ особитѫ ползѫ. Тіи обаче и на това ся неблагодаряхѫ, но отъ крайно славолюбіе гледахѫ какво средство да намѣрятъ за да възлѣзѫтъ и на самыя-тъ царскы престолъ. Като пьрво средство за това тіи намыслихѫ да употребятъ дьщери-ты си, и понеже Стилихону немаше кой да препятствува, Онорій не ся забави да ся ожени за дьщеріѫ му Маріѫ. Руфінъ поиска да ожени такожде дьщеріѫ си за Аркадія; но соперникъ-тъ му Евнухъ Евтропій, кой-то завиждаше Руфіну и искаше да го отбутне и да влѣзе на негово мѣсто, осѣтивъ че Аркадію не угождаваше толкова то момиче, показа му другого много хубаво, кога-то Руфінъ бѣ отишьлъ за нѣколко дни на Антіохіѫ, и го предума тайно да ся ожени за него. Той-часъ сватба-та хванѫ да ся готви, и кога-то Руфінъ възвратився мысляше че пріуготовленія-та ставахѫ за неговѫ дьщеріѫ, напрасно вижда на 17 Априліа, че сватбари-ты влазятъ въ другѫ кѫщѫ, и зематъ прекрашенѫ та завождатъ невѣстѫ красивѫ-тѫ Евдоксіѫ дьщерь нѣкоего Французина Комита именемъ Баутона. Не терпя това безчестіе Руфінъ, за да си отмьсти и да постигне пакъ свое-то славолюбиво желаніе показующися въ бѣдственны об-

стоятелства нуждєнъ на царство-то, казватъ (1) че далъ тайно съвѣтъ на Унны-ты да влѣзѫтъ въ Римскѫ-тѫ землѭ, и на Готѳы-ты мирующы въ Ѳракіѭ да ся подигнѫтъ (2).

28 И наистинѫ Унни-ти, минѫвше това лѣто по Іуліа (1) Танаисъ (2), устремилися, като сѣверни вълци каже св. Іеронѵмъ (3), презъ Кавкасскы-ты горы въ Асіѭ, и прегазивше великѫ Арменіѭ, нападнѫли на Мелітіна града, и отъ тамъ ся втургнѫли въ Каппадокіѭ и въ Ефратскы-ты страны, а послѣ проишли даже до Кылѫ Сѵріѭ презъ Кілікіѭ, гдѣ-то истребили и погубили много множество люди, и повлекли съ себе не помалко плѣнницы. Най-сетнѣ осадивше великаго града Антіохіѭ, и другы находящіяся по рѣкыты Алѵса, Кѵдна, Оронта и Ефрата, навели страхъ и трепетъ по сичкѫ Фыникіѭ, Палестинѫ, Арабіѭ и Егѵпта. На Іерусалимъ ся раздавалъ на всякъ день страшный слухъ, че щели да дойдѫтъ и тамъ слѣдъ малко Унни-ти да разграбятъ толкова многоцѣнны сокровища, кои-то бѣхѫ тамъ събрани отъ благоговѣйно подареніе на сичкѫ-тѫ Хрістіанскѫ землѭ, и жители-ти отъ страхъ ся разбѣгали по морскы-ты брѣговы гдѣ-то, даже и съсъ противны вѣтровы, влазяли скоро въ корабыты и бѣгали по море-то, боящеся паче да ся неуловятъ роби, нежели да ся неодавятъ. Но Унни-ти не можили да презьмнѫтъ града Антіохіѭ, защо былъ много укрѣпенъ, и Святый Іоаннъ Златоустъ, кой-то тамъ тогазь былъ простъ священ-

никъ, давалъ непрестанно въ церквѫ дерзость и надеждѫ на гражданы-ты съ божественно-то си краснорѣчіе. Отчаявшеся убо Унни-ти дигнѫли осадѫ-тѫ, и ся вьрнѫли назадь. Тіи ся простреди даже до рѣкѫ Тигра, и отъ гдѣ-то минували, опустошили все, и разорили много градовы, като Самосата въ Коммагенѫ, Аміда и Майферакта (Мартѵрополь), Арзуна и Анзета (Анзетінѫ), и така най-послѣ ся завьрнѫли въ свояси. Това тѣхно воеваніе ся продължило сичкѫ-тѫ зимѫ, и часть отъ слѣдующе-то лѣто, а въ това разстояніе на Восточны-ты Римскы войскы началникъ-тъ Аддей не ся ни поклатилъ отъ мѣсто-то си за да имъ ся упре. А слѣдъ завращаніе-то имъ царь Аркадій на 24 Марта 396 л. издалъ заповѣдь на сичкы-ты восточны градовы кои-то немали стѣны, да си направятъ, а кои-то имали а ся саборили или развалили отъ Унны-ты, да гы поправятъ и укрѣпятъ (4).

29 Въ тоежде время Готѳскый началникъ Аларихъ, който съ Ѳеодосіа наедно бѣ воевалъ на Італіѫ противу похитителя Евгенія, и ся жалуваше сега че Римскый царь не щялъ да го назове за наградѫ общы военачалникъ на сичкы-ты Восточно-Римскы войскы, щомъ пріялъ, какъ-то рекохмы, побужденіе отъ Руфіна, подигнѫлъ сичкы-ты Готѳы въ Ѳракіѫ, и призвавъ на своіѫ помощь и мнозинѫ отъ задъ-Дунавъ-тъ Сарматы, Дацы, Унны и Аланы, като волны войницы, плѣнилъ и опустошилъ сичкѫ Мусіѫ и Ѳракіѫ, и дошьлъ до самы-ты стѣны Цареградскы. Царь Аркадій безъ

войскѫ, (защо Восточно-Римскы-ты войскы не бѣхѫ ся върнѫли іоще отъ Італіѩ,) треперялъ въ палаты-ты си, и не знаилъ какво да прави. Руфінъ, за да му покаже ужь достойство-то си, и тъй да го убѣди че е нужденъ, и че трѣба да го пріемне соучастникъ на царството си, наелъ ся да пойде самъ при Алариха, и да го предума да ся дръпне. Преоблекълъ ся убо въ Готѳскы одежды, и отишьлъ въ Готѳско-то полчище, гдѣ-то като ся разговорилъ пріятелскы съ Алариха, и като му далъ доволно пары и ся обѣщалъ да му не прави препятствіе ако бы воевалъ на Ѳессаліѩ и Елладѫ, лесно го убѣдилъ да ся дръпне отъ Цариградъ. Съ това обаче онъ іоще по-вече подтвердилъ подозрѣніе-то що имали хора-та за негово-то предателство. Аларихъ тогава ся впуснѫлъ на западъ съ многочисленны-ты си, по-вече-то конны, войскы, и поплѣнивъ Македоніѩ и Ѳессаліѩ, минѫлъ тѣснины-ты Ѳермопулскы, на които въ ветхо время триста само Спартіати бѣхѫ въспрѣли цѣлѫ безчисленѭ-тѫ Ксерксовѫ войскѫ, безъ да му ся упрѣ никой, защо тъй было скрытомъ заповѣдано на вардачи-ты отъ Руфіновѫ странѫ, и влѣзлъ въ Фокідѫ и Віотіѩ, гдѣ-то плѣня и убивая сотворилъ на жители-ты Греческы непсказаны пакости. Сія услышавъ попечитель и главный военачалникъ западнаго царства Стилихонъ, тръгнѫлъ отъ Італіѩ съ сичкы-ты западны и Восточны тамъ находящыся войскы, и дошьлъ по сухо до Ѳессаліѩ за помощь ужь Аркадію

противу Готѳы-ты, но съ намѣреніе тайно да пойде послѣ на Цариградъ, за да събори Руфіна кого-то мразяше, и да стане той самъ попечитель и управитель и на двѣ-ты царства. Но кога-то ся нареди войскы-ты срѣщу Готѳы-ты тамъ прибраны и ополчены, и ся готвяше да гы удари и порази, напрасно по Руфіновъ съвѣтъ дойде строга заповѣдь отъ Аркадія до Восточны-ты войскы да оставятъ той-часъ Стилихона и да си дойдѫтъ на Цариградъ, а до Стилихона писмо завѣщающее да ся завьрне незабавно на Италіѭ, че инакъ бы ся показалъ противникъ на Восточно-то царство. Колко и да ся разгнѣви Стилихонъ на това, обаче за да не го укорятъ че станѫлъ причина да ся распали междоособна брань помежду двѣ-ты Римскы царства, испрати и да не щяхѫ Восточны-ты войскы за Цариградъ, но даде тайно завѣщаніе на Готѳа Гайна тѣхнаго полководца да отрепятъ Руфіна щомъ стигнѫтъ на тоя градъ. Самъ убо съ войскы-ты си, оставивъ Готѳы и сичко, отиде си на Италіѭ. А Гайна съ восточны-ты, минѫвше презъ Солунъ, (гдѣ-то онъ имъ, казватъ, съобщилъ тайнѫ-тѫ,) щомъ пристигнѫхѫ на Цариградъ и Руфінъ съ Аркадія излѣзли да гы посрѣщнѫтъ, малко по малко свыли крыла та гы заградили, а послѣ, вмѣсто да прогласятъ Руфіна кесарь и сопричастникъ на царство-то, какъ-то му ся былъ обѣщалъ Аркадій, и какъ-то го ласкали съ прелесть и сами-ти войни, нечаянно единъ отъ тѣхъ скочилъ съ сабіѭ-тѫ врьху му и го уда-

рилъ; втургнѫлися тогазь и други-ти, и го наболи, насѣкли и разчеснѫли на 27 Ноемврія 395 л., тъй щѳ не му оставили цѣло освень главѫ-тѫ и десницѫ-тѫ, кои-то послѣ вшедше въ градъ-тъ носили на байрякъ по улицы-ты за позоръ и поруганіе. Аркадій же устрашенъ побѣгнѫлъ въ палаты-ты си, и ся скрылъ. А непріятель и соперникъ Руфіновъ Евтропій, кого-то выше помянѫхмы, ползовався отъ това обстоятелство, не има голѣмѫ мѫкѫ да ся покаже полезенъ Аркадію, и тъй да ся нареди първый міністръ и попечитель; но дѣла-та му слѣдъ малко показахѫ че не былъ ни по-малко лошевъ, ни по-малко грабитель и неправеденъ отъ Руфіна. — Между това Аларихъ, послѣдовавъ безъ препятствія свои-ты походы въ Грецію, прекара зимѫ-тѫ въ Віотіѭ, плѣнящи и грабящи села-та и градища-та, убивающи мѫжіе-то, и поробяющи жены-ты и дѣца-та. Града же Ѳивѫ само осадивъ не можи да презьмне за іагкы и здравы-ты му крѣпости. А въ слѣдующе-то 396 лѣто отиде на Аѳинѫ, коя-то му ся самоволно предаде, за това и онъ влѣзе вѫтре съ малцинѫ чиновницы, и бывъ отъ гражданы-ты добрѣ пріятъ, нагощенъ, и подаренъ, дрѫпнѫся наутре съ войскы-ты си безъ да стори никоіѫ пакость ни вѫтре ни вънъ по сичкѫ Аттікѫ, освень на Елевсінѫ, гдѣ-то пришедъ, отъ ревность Хрістіанскѫ сабори и разори совершенно прочутыя-тъ и отъ 1800 годины уважаемыя-тъ погапскый храмъ на Богынѭ Димитрѫ. Отъ тамъ обратився на Пело-

понисъ (Морѫ), завладѣ и разграби на пѫть града Мегара, и прешедъ безъ сопротивленіе тѣсныя-тъ Корінѳскый прешеекъ, (защо Геронтій, кой-то го пазяше, поспѣшилъ да ся оттегли, както по-напредь отъ Ѳермопѵлѫ, щомъ го чулъ че приближава,) завладѣлъ наредъ Корінѳа, Аргосъ, и другы градовы и села даже до Спартѫ и Лакедемоніѭ, и плѣнилъ и опустошилъ все що срѣщнѫлъ и намѣрилъ. Тыя работы не можи по-вече да търпи Стилихонъ, и едно за да накаже Готѳы-ты за неисказаны-ты имъ пакости, а друго за да покаже услугы на Восточно-то царство, и да може такѣ да сполучи вьрху него прежны-ты свои тайны намѣренія, приготви ся пакъ да пойде въ Грецію да гы біе, като мысляше че, ни Аркадій кой-то бѣ неспособенъ да има своіѭ волѭ, ни Ѥвтропій, кой-то зарадь Руфіна до тогазь пріятель му ся показваше, немахѫ да му ся сопротивять. Влѣзе убо съ войскы-ты западны на пролѣть въ корабыты отъ Равенско-то пристанище, и понеже время-то бѣше хубаво, за малко преминѫ море-то благополучно, и излѣзе на Пелопонисъ, гдѣ-то срѣщнѫвся съ Готѳы-ты уже умалени, удари и побѣди гы нѣколико пѫти, и най-сетнѣ забиколи и заприщи гы въ Аркадійскы-ты планины на горѫтѫ Філоіѭ, и като пресече рѣкѫ-тѫ минующѫіѭ покрай неіѭ горѫ, отъ коіѭ-то рѣкѫ они само можахѫ да піѭтъ водѫ, непремѣнно щяше да гы принуди отъ гладъ, отъ жадъ, и отъ болесть да му ся предадѫтъ. Но като увѣренъ веке въ успѣ-

хъ-тъ си, той има безумство-то да ся предаде єдинѫ вечерь на позорищны женскы игры, кои-то много обычаше, а пакъ войни-ти му, вмѣсто да стоятъ на стражѫ, распръснѫхѫся тукъ тамѣ за плѣнь по поле-то. Отъ това воспользовався прозорливый Аларихъ, дигнѫся скоро съ войскы-ты си и съ сичкѫ-тѫ си плѣнь презъ нощь-тѫ, и догдѣ го осѣтятъ онъ си отиде презъ горы-ты и преминѫ безвредно Корінѳскыя-тъ прешеекъ, а отъ тамъ незабавно ся дрынѫ на Ипиръ гдѣ-то, слѣдующи да плѣши и да граби, сполучи слѣдъ малко да убѣди Евтропіа и Аркадіа да ся премирятъ съ него и да му дадѫтъ все що искаше. Вещественно тіи, понеже завиждахѫ Стилихону за воєнны-ты му успѣхы, и ся бояхѫ да не бы, като порази Готѳы-ты, да ся обърне и на самаго Цариграда, и имъ наложи свои-ты славолюбивы щенія, искахѫ всякымъ образомъ да прекѫснѫтъ воєнны-ты му нашествія на Восточно-Римскы-ты области, и за това поспѣшихѫ да припознаіѫтъ Алариха съ царскѫ высокѫ заповѣдь началникъ на Восточнѫ-тѫ Іллуріѫ, коя-то обѣмаше и самѫ Грецііѫ, и главенъ восначалникъ на сичкы-ты тамошны царскы войскы. Така Аларихъ прія отличнѫ наградѫ за свои ты убійства, грабежи, и опустошенія; а Стилихонъ, като немаше веке що да прави, завърнѫся съ войскы-ты си на Італіѫ; царь Аркадій по совѣтъ Евтропіевъ, като за да му отвърне за показанны-ты му на царство-то услуги, объяви го въ сенатъ-тъ врагъ на царство-то, и повелѣ та

му отнехѫ сичкы-ты имоты що имаше на востокъ, кое-то докара не малкѫ враждѫ между двама-та братія цари. Отъ тамъ насетнѣ Евнухъ Евтропій станѫ всемогунцъ при царя Аркадіа, и правяше въ своіѫ вещественѫ или славолюбивѫ ползѫ неописаны свирѣпости, неправды и лошевины (1).

30 Между това Цареградскый Патріархъ Нектарій умрѣ на 26 Септемврія 397 л., и освень Александрійскаго Патріарха Θеофіла, кой-то искаше да положи на негово мѣсто приверженика своего Александрійскаго священика Ісідора, сички-ти други въ Цариградъ присѫтствующи Архіереи, клирици, и мірци, собравшеся по обычаю, избрахѫ за Патріархъ вышепомянѫтаго Іоанна Златоустаго, кому-то добрина-та, ученіе-то, и краснорѣчіе-то бѣхѫ прочути по сичкый Востокъ, и царь Аркадій одобри това избраніе (1). А понеже ся бояхѫ да не бы да го не пусне Антіохійскый народъ кой-то го много обычаше, или да не ще да пріемне и самъ Іоаннъ, кой-то бѣгаше отъ такыва почести, Аркадій проводи тайно на Антіохіѭ комита Восточнаго Астеріа, кой-то излъга Іоанна та го изведе изъ градъ-тъ съсъ причинѫ че ужь ще пойдѫтъ на едно да видятъ мученическыты гробница, и тъй го грабнѫ отъ тамъ и заведе на Цариградъ, гдѣ-то вси го посрѣщнѫхѫ и въведохѫ торжественно. Θеофілъ Александрійскый обаче постоянствуваше да ся противи на посвященіе-то му; но Евнухъ Евтропій, кой-то той-зи пѫть помагаше на добро-то, призва Θеофіла особенно, и

показавъ му нѣкои-си укорителны жалбы що бѣхѫ дали насрѣщѫ му, »или, рече му, ще посвятишь Іоанна, или щѫ повелѣѭ съ тыя жалбы на Сѵнодъ-тъ да тя сѫди.» И тъй Θеофілъ убоявся посвяти самъ Іоанна Патріархъ Цареградскый на 26 Феѵруаріа 398 л., но съ намѣреніе тайно да си отмьсти по-сетнѣ щомъ намѣри за това благопріятно время. Това время не ся забави да дойде, защо Іоаннъ, воспитанъ въ уединеніе и далечь отъ мірскѫ-тѫ політікѫ, и упражняемъ само въ ученіе и въ строго испълненіе на Хрістіанскы-ты добродѣтели, бяше человѣкъ простъ и отворенъ, и гледаше само длъжности-ты си, и ако да имаше дълбокъ умъ и разумъ, не умѣяше обаче да ласкае и да ся обхожда пріятно съ голѣмцы-ты. Того ради, щомъ възлѣзе на престолъ-тъ, станѫ съ строго-то си добродѣтелно обхожденіе омразенъ на сичкы-ты мірскы и духовны чиновницы, защо хванѫ іавно въ проповѣданія-та си да удри чрезвычайно-то развращеніе, безмѣрны-ты иждивенія, и голѣмы-ты славолюбія, пишности, и наслажденія на сичкы-ты. Много пѫти онъ уничижаваше лично и самаго Ѳѵтропіа, кога-то други-ти му ся кланяхѫ, и му правяхѫ ласканія като второму царю, за това и Ѳѵтропій самъ хванѫ да го мрази (2).

31 Той Ѳѵтропій обаче има слѣдъ малко великѫ потрѣбѫ отъ Святаго Іоанна: Защо, когато опъ бѣ станѫлъ всемогущъ, какъ-то рекохмы, жители-ти го мразяхѫ до смьрти, и особенно Готѳинъ Гайна содѣявшій на убитіе-то Руфіново, и за

това названный главенъ военачалникъ на царство-то, завиждаше му твърдѣ много за безмѣрнѫ-тѫ му силѫ и славѫ, и за голѣмы-ты му отъ неправдѫ струпаны богатства, и не търпяше да служи той храбръ юнакъ, подъ скопца женовитаго. За да го хвърли убо и да може да ся издигне на негово мѣсто, согласися тайно съ едного сродника своего Готѳа именемъ Тривигилда, саномъ комита, кой-то бяше тысященачалникъ на царскы-ты въ Фрүгіѭ Готѳы и другы войны, и по това согласіе Тривигилдъ, отшедъ на Фрүгіѭ, дигнѫ главѫ противу царско-то Правителство, и плѣни и опустоши сичкѫ Малѫ Асіѭ. На тоя слухъ Гайна ся показа Ентропію като огнь противу Тривигилда, и онъ прельщенъ отъ такыва поверхности, совѣтова царю Аркадію да проводи него съ войскы-ты си, и тыя по-вече-то Готѳты, противу Тривигилда, какъ-то и другъ единъ нему приверженъ военачалникъ Леонъ совсѣмъ недостоинъ. Гайна като отиде, до нѣкое время ся приструваше все че работи за царь-тъ и за Ентропіа, но тайно не преставаше да върши въ ползѫ на Тривигилда; а кога-то онъ, слѣдъ като избѣгнѫ съ неговѫ тайнѫ помощь отъ двѣ много бѣдственны положенія, въ кои-то бѣхѫ го заприщили жители-ти въ Памфүліѭ, можи нощемъ да нападне на Леона и да му истреби войскѫ-тѫ, Гайна ползуяся отъ сіе обстоятелство, дерзнѫ іавно да пише Аркадію, »че Тривигилдъ былъ непобѣдимъ, че ни той ни други не могли да му сторятъ нищо, и че Негово Величе-

ство, ако не ще да види сичкѫ Асіѭ загубенѫ, трѣба да ся премири съ Тривигилда като му предаде Евтропіа, отъ кого-то само ся жалува. „Въ тоже время Евтропій ся случи да има нѣщо прекословіе съ царицѫ Евдоксіѭ, и заслѣпенъ отъ велеславіе-то си, смѣя да ѭ заплаши че, ако го не слуша, онъ щялъ да ѭ испѫди изъ царскыя-тъ Дворъ! Не терпящи това тежко похуленіе царица-та, грабва си двѣ-ты дѣца, и отходи та припада на царскы-ты нозы, и съ сълзы проси отмьщеніе отъ того безстыднаго похулителя скопца. Аркадій така, принужденъ отъ Гайна, и разгнѣвенъ отъ крайнѫ-тѫ безстыдность міністра своего, рѣшавася, и проважда Евтропію писменно повеленіе да излѣзе той-зи часъ изъ царскы-ты Дворовы, и веке да ся не іави предъ очи-ты му че го убива. Поразенъ отъ това нечеянно за него приключеніе, Евтропій ся уплаши, и за да спаси животъ-тъ си, прибѣгнѫ въ церквѫ-тѫ, гдѣ-то само мысляше че може да ся опази: Защо споредъ единъ ветъхъ обычай, кога нѣкой прибѣгняше въ церквѫ, церква-та имаше преимущество да го защити, и никой не можаше да го зьмне на силѫ отъ вѫтре. Но по причинѫ че това преимущество давало поводъ на различны злоупотребленія, защо длъжни-ти убѣгвали чрезъ него отъ заимодавцы-ты си, повинни-ти отъ наказаніе-то си, роби-ти отъ господари-ты си, и подданници-ти отъ плащаніе-то на даноцы-ты си, Евтропій преди двѣ три годины бѣ уничтожилъ това церковно преимуще-

ство съ единъ законъ издаденъ нарочно отъ Аркадіа. Сега убо зла-та му участь поработила като да дойде самъ да иска прибѣжище тамъ, гдѣ-то онъ бѣ направилъ да нема прибѣжище. Слѣдователно царь-тъ проводи стражи да го зьмнѫтъ на силѫ вѫтре отъ церквѫ-тѫ, и народъ-тъ іаростенъ струпася и го ищяше; но Св. Іоаннъ Златоустъ излазя насрѣщѫ имъ, и не ще да го предаде; они же улавятъ него, и го закарватъ при царь-тъ като противникъ на заповѣдь-тѫ му. Іоаннъ ся исправя предъ него дерзновенно, и го убѣждава да остави Евтропіа да сѣди недокаченъ въ церквѫ. Това услышавше войни-ти, събрахѫся сички колко-то имаше у Цариградъ, и заградивше палаты-ты, начахѫ да выкатъ и да крящятъ, за да имъ ся предаде и да ся накаже за злодѣйства-та си Евтропій. Царь-тъ ся іави предъ нихъ, и слѣдъ много увѣщанія и даже съ теплы моленія едва гы укротява и убѣждава че не трѣба да ся нарушава священно-то прибѣжище. Тіи ся така раздохѫ, но народъ-тъ ся никакъ не умири, и цѣлѫ нощь ходяше по улицы-ты, и ся пытахѫ едни-другы защо да защищаватъ единъ такъвъ-зи неправедникъ и злосторникъ, и не го дрѫпнѫтъ да го накажѫтъ по достойнство-то му. А наутре ся струпахѫ многочисленни пакъ въ церквѫ-тѫ, и търсяхѫ съ распалены очи Евтропіа, кой-то ухватився въ олтарь-тъ за святѫіѫ трапезѫ, стояше побѣднѣлъ и пожълтѣлъ като мьртъвъ, и треперяше като листъ отъ вѣтръ. Въ такова положеніе

Св. Іоаннъ излазя дерзостно предъ народъ-тъ, и съ сичкѫ-тѫ си Патріаршескѫ достойность изговаря прехвалното онова слово, кое-то знаѣтъ вси кои-то ся учатъ Еллинскый языкъ, и кое-то начева съ тыя достопамятны рѣчи: Ἀεὶ μέν, μάλιστα δὲ νῦν εὔκαιρον εἰπεῖν· ματαιότης ματαιοτήτων καὶ πάντα ματαιότης т. е. *всегда убо, наипаче же нынѣ, благовременно рѣщи: суета суетныхъ, и вся суетная.* Съ това слово онъ, не само укротява разіареныя-тъ народъ, но го докарва да ся умили за Евтропіево-то злощастіе даже и до сълзы, и да ся разъиде съ желаніемъ да ся умилостиви царь-тъ върху него. Совсѣмъ тѣмъ Евтропіа, изшедшаго послѣ нощіѫ изъ церквѫ-тѫ за да ся скрые на друго мѣсто, уловихѫ го царски-ти стражи, и го предадохѫ на сѫдилище-то, гдѣ-то бы осѫденъ да загуби сичкы-ты си сановы, тітлы, и чиновы и да ся проводи на всегдашно заточеніе въ острова Кѵпра, както ся и проводи съ строгѫ царскѫ заповѣдь по мѣсеца Аѵгуста. Но то не стигнѫ на неговы-ты непріятели боящыся да не бы пакъ да му въздаде царь-тъ прежны-ты почести и го турне въ положеніе да си отмьсти, и слѣдъ ново укорениe отъ тѣхнѫ странѫ че ужь былъ похитилъ царскы-ты правдины, слѣдъ малко онъ бы докаранъ отъ Кѵпра на Пантихъ при Халкидона, и отново сѫденъ, осѫденъ, и закланъ (1).

32 Слѣдъ Евтропіево-то убитіе, царица Евдоксія, сама управляема отъ свои-ты скопцы и жены, владѣяше совершено надъ Аркадіа, и на-

зываема до тогазь по древный обычай *Сіятелнѣйша* (ἐπιφανεστάτη), прія на 9 Іануарія 400 л. названіе *Августа*, кое-то до тогазь само на царіе-то ся даваше. А Гайна и Тривигилдъ соединившеся начахѫ да правятъ новы грабежи и опустошенія въ Асіиѫ, а послѣ пьрвый-тъ отиде съ войскы-ты си на Халкидона, а вторый-тъ при Елиспонта на Лампсакъ. Цареграждане-ти надъ това быхѫ премного устрашени, и Аркадій, такожде устрашенъ, по увѣщаніе на совѣтъ-тъ прати на Гайна извѣстіе че е готовъ да го възблагодари, само да каже какво иска. Гайна поиска да му ся предадѫтъ троица отъ най-голѣмы-ты царскы сановницы, сирѣчь консулъ и преторійскый префектъ Аѵреліанъ, Сатурнинъ познатый даже отъ Валентініаново-то время и нынѣ съ консулы-ты сопричисленный, и комитъ Іоаннъ любимецъ Еѵдоксіинъ и тайносовѣтникъ Аркадіевъ. Тіи мѫжи щомъ ся научихѫ за Гайново-то прошеніе, склонихѫ ся да ся пожертвоватъ за общѫ ползѫ, и тъй отидохѫ и ся предадохѫ на Гайна; но той ходатайствомъ Св. Іоанна Златоустаго, като имъ подложи вратовы-ты подъ ножъ-тъ за устрашеніе, подари имъ животъ-тъ и гы прати на заточеніе. Послѣ, за да ся положатъ примирителни-ти условія и негови и Тривигилдови, онъ поиска да пойде самъ Аркадій при него, и тъй като ся разговорихѫ и согласихѫ Гайна и Аркадій на Халкидонъ въ церквѫтѫ Св. Еѵфиміи, и ся закляхѫ и двама-та че нема веке да ся повредятъ единъ другы, Гайна и

Тривигилдъ пріяхѫ позволеніе да си дойдѫтъ съ войскы-ты си на Цариградъ, и да слѣдуватъ да слугуватъ като царски чиновници. За Тривигилда веке історія-та не помянува друго освень че, пре-шедъ на Θракіѭ, малко по-сетнѣ погинѫлъ (1), а Гайна бы припознатъ отнова за главенъ военачалникъ на царство-то, и възведенъ на высокыя-тъ консулскый чинъ (2).

33 Но совсѣмъ що бѣ ся заклялъ да сѣди миренъ, Гайна не ся забави да покаже пакъ свое-то лоше расположеніе, а причинѫ за това прія отъ слѣдующе-то приключеніе. Святый Іоаннъ Златоустъ, имѣвшій великѫ ревность за да приведе Готѳы-ты да станѫтъ православни, бѣ посвятилъ мнозинѫ Готѳы священницы, и едны отъ тѣхъ бѣ проводилъ вънъ къмъ Дунавъ-тъ за да поучаватъ на православіе-то единородны-ты си Готѳы, а другы употребляваше вѫтре въ Цариградъ за да преобраща на православіе-то тамо живущы-ты. На православны-ты Цареградскы Готѳы онъ бѣ далъ и особитѫ церквѫ, церквѫ-тѫ св. Апостола Павла, за да си ѩ имѫтъ своѩ и народнѫ, и за да си четѫтъ и пѣѭтъ въ неѩ на свой языкъ, какво-то и Блъгаре ти си имѫтъ днесь еднѫ такъвѫ церквѫ на Фенеръ отъ 1849 л. насямъ. Въ неѩ церквѫ ся четеше слово Божіе, и сичка священна служба на Готѳскы языкъ, а и самъ даже многажди ходяше въ неѩ и поучаваше Готѳы-ты чрезъ тълковницы знающія Грьчьскы и Готѳскы (1). Това като гледаше Гайна, началникъ и предстатель

на Аріанскы-ты Готѳы, не можи да тьрпи хладнокровно успѣхъ-тъ на православіе-то между единоплеменны-ты свои, и отличны-ты почести и преимущества кои-то ся отдавахѫ така на православны-ты Готѳы, кога-то на Аріаны-ты, какъ-то и на вси другы еретицы, бѣше строго запретено отъ Ѳеодосіевъ законъ, не само да иматъ особнѫ церквѫ въ Цариградъ, но даже и да ся пріематъ въ православны-ты церкви, и така тіи бѣхѫ принуждени да ходятъ вънъ отъ Цариградъ да ся церкуватъ подъ сѣни. Гайна убо поиска отъ Аркадіа да ся даде и на тождеславны-ты нему Аріанскы Готѳы една отъ Цареградскы-ты церквы, защо не е, каже, ни праведно ни прилично той, главенъ военачалникъ на Римско-то царство, да ходи вънъ отъ стѣны-ты градскы за да ся моли Богу. Аркадій му ся врече, и прати извѣстіе до Патріарха Іоанна. Но онъ отшедъ при него съсъ присѫтствующы-ты епіскопы, представи му достолѣпно че не може да отемне отъ православны-ты церквѫ за да ѭ даде на еретицы, и самаго Гайна послѣ нарочно призваннаго предъ царь-тъ обличи че исканіе-то му бѣ противно на Ѳеодосіевыя-тъ реченый законъ, и че неприличаше нему Гайну, кой-то отъ начала не бѣше нищо, а послѣ съ благоволенія и благодѣянія-та царскы бѣ ся възвышилъ на толикѫ славѫ и почесть, и бѣ ся клятвенно обѣщалъ да ся повинува на царскы-ты законы, сега да иска да гы нарушава. Вьрху това Гайна ся дрънѫ посраменъ, но съ намѣреніе тай-

но да си отмьсти и царю и Іоанну (2).

34 Слѣдъ малко наистинѫ онъ, повелѣвающій, като главенъ военачалникъ, на сичкы-ты царскы войскы пѣши и конницы, задьрже въ Цариградъ отъ нихъ само Готѳы, а вси другы-ты распрати вънъ съ различны причины по окрестны-ты градовы и села. Намѣреніе-то му бѣше да нападне съ тыя Готѳы пьрво на сарафскы-ты торжища, и да имъ разграби сичко-то злато и сребро, а послѣ да ся обърне на сичкы-ты жители сплашены и безъ защитѫ, и да направи врьху имъ общѫ сѣчь и плѣнь. Но намѣреніе-то му ся откры, и саррафи-ти преварихѫ та си прибрахѫ и скрыхѫ сичко-то сребро и злато. Убоявся онъ тогазь да не бы царь Аркадій, извѣстився за враждебны-ты му намѣренія, зьмне мѣркы на срѣщѫ му, проводилъ войны три пѫти презъ нощь-тѫ да запалятъ царскы-ты палаты, и три-ты пѫти ся върнѫли съ трепетомъ казующе че палати-ти ся пазили отъ всекъдѣ отъ многочисленнѫ Римскѫ войскѫ. Онъ като не вѣрвалъ защо знаялъ че нема Римскѫ войскѫ въ Цариградъ, отишьлъ послѣ и самъ, и видѣвъ съ очи-ты си че това было истинно, помыслилъ че царь Аркадій познавъ намѣренія-та му, удьржалъ тайно тѫѣ войскѫ при себе си, и убоявся да не бы да свыка и другы-ты отъ вънъ, остави полвинѫ-тѫ си Готѳы въ Цариградъ, а съ другѫ-тѫ полвинѫ излѣзе вънъ на Евдомъ съ причинѫ че былъ ужь боленъ, а истинно съ намѣреніе да ся оздрави отъ вънкашнѫ странѫ, а че

тогазь да нападне съ сичкы-ты си силы на градъ-тъ, и да го опустоши. Но граждане-ти усѣщатъ работѫ-тѫ, и возставше отъ сѣкъдѣ, нападатъ на Готѳы-ты кои-то бѣхѫ остали вѫтре, убиватъ имъ много люди, и принуждаватъ по-вечето да побѣгнѫтъ на вънъ. Гайна ся затеклъ на тоя слухъ, но граждане-ти затворили градскы-ты двери, и едни стрѣлятъ отъ врьхъ стѣны-ты и го пропѫждатъ, а други-ти избиватъ по улицы-ты колко-то Готѳы срѣщѫтъ, и мнозина живы улавятъ; а нѣкои до 7000, кои-то прибѣгли и ся затворили въ вышереченѫ-тѫ Готѳскѫ православнѫ церковь, они дали огнь на церквѫ-тѫ, и гы изгорили съ церквѫ-тѫ наедно. Това станѫло на 12 Іуліа 400 л. (1).

35 Открытъ веке совершенно, и за това проглашенъ отъ Аркадіа врагъ на царство-то, Гайна немаше да стори друго, освенъ да ся обърне на отворенѫ войнѫ. Прибра си убо войскы-ты Готѳскы, и ся дръпнѫ отъ Цариградъ съ намѣреніе да завладѣе Ѳракіінѫ. Но като ходи тукъ тамѣ, и намѣри сичкы-ты градища добрѣ укрѣпены и затворены, а жители-ти отъ села-та прибѣгнѫлы и прибраны вѫтре съ сичко що имали, така що Готѳи-ти не намѣряхѫ ни за тѣхъ ни за коніе-ты си хранѫ, Гайна ся управи на Пропонтідѫ презъ Ѳракійскыя-тъ полуостровъ за да мине пакъ като напредь на Асіінѫ, коінѫ-то помысли че щеше полесно да завладѣе. Но Аркадій избра и проводи скоро презъ Асіінѫ насрѣщѫ му единъ храбръ и

искусенъ военачалникъ именемъ Фравита, родомъ Гот҃въ и той но вѣренъ, кой-то пристигнѫ съ время на Асійскыя-тъ брегъ Еллиспонта, и ся упрѣ на минуваніе-то му. Слѣдъ нѣколко время обаче Гайна като немаше корабы, сочета едно съсъ друго бревна, и направи саловы, на кои-то дерзнѫ да натовари кони, оружія, и часть отъ войны-ты си, и гы проводи да минѫтъ и завладѣѭтъ града Лампсака. Но Фравита, нападъ врьху имъ средъ море-то съ войскы-ты си уже добрѣ обучены, чрезъ корабы іагкы и добры, удари саловы-ты едны слѣдъ другы, и гы разби и испотруши, и тъй изби и издави сичкы-ты оныя Гот҃ескы войны (1). Това видѣвъ Гайна отъ отстрѣщныя-тъ брегъ, гдѣ-то бѣ осталъ съ другы-ты си войскы, отчаяся отъ минуваніе-то на Еллиспонтъ-тъ, и ся дръпнѫ назадь презъ Θракіѭ, вьрвящи скоро отъ страхъ да го не пристигне Фравита, и като посѣче за отмьщеніе колко-то Греко-Римляны войны имаше въ войскы-ты си, управися скоро на Дунавъ-тъ, и минѫ тѫѭ рѣкѫ съ намѣреніе да ся засели тамъ нѣгдѣ въ ветхы-ты Гот҃ескы жилища (2).

ГЛАВА III.

ВЛАДО I.

1. Тогавашный царь Унновъ Владо посрѣща враждебно Гайна и Готѳы-ты му, кои-то и побѣдивъ покорява, а Гайну убитому отрѣзва главѫ-тѫ и ѥ проважда даръ Аркадію, кой-то възблагодарився направи съ него пріятелскы договоръ. — 2 Бѣглеци нѣкои войни Грекоримски похождатъ на Ѳракіѩ и ѥ плѣнѩтъ подъ названіемъ Унни, но военачалникъ Фравита гы побѣждава и покорява. — 3 Аларикъ ся прогласява краль Готѳомъ, и воюва на Италіѩ; Стилихонъ два пѫти го ударя съ лукавство, и побѣдивъ принуждава го да побѣгне почти безъ войскѫ. — 4 За да може да испълне свои-ты славолюбиви намѣренія, Стилихонъ послѣ ся согласява съ Аларика да завладѣѩтъ заедно восточнѫ Иллуріѩ. — 5 Препятствіе на това става Радогайсъ воевавшій на Италіѩ съ многочисленнѫ войскѫ; но Унни-ти съ царя своего помагатъ Римляномъ, и тъй Радогайсъ ся побѣждава, улавя, и убива, а войни-ти му ся покоряватъ и ся продаватъ като роби. — 6 Стилихонъ хваща пакъ да ся готви за Иллуріѩ, но нови отъ Галліѩ препятствія го задържаватъ. Аларикъ же, не

терпя веке да го чака, отходи съ войскы-ты си до Норикѫ, отъ гдѣ-тс, за да не влѣзе въ Италіѭ, едвамъ го Стилихонъ убѣждава да ся върне обѣщаніемъ на 4000 літры злато заплатѫ. — 7 Между това царь Аркадій умира, и Θеодосій II ся воцарява; нови Стилихонови коварства, и негово-то най-сетнѣ паденіе и убіеніе. — 8 Аларикъ ище обѣщанѫ-тѫ му заплата, и на отрицателныя-тъ Онорієвъ отвѣтъ, влазя въ Италіѭ, осаждава Римъ, и отъ гладъ Римляне-ти заключаватъ съ него миръ съ тежчайши условія. — 9 Унни-ти си развалятъ пріятелство-то съ Грькоримскѫ-тѫ імперіѭ; защо? — Минуватъ Дунавъ-тъ, превзематъ въ Мусіѭ Марсовѫ крѣпость, влазятъ и въ Θракіѭ, и ѭ плѣнятъ: Грекоримскый военачалникъ го лъже, и составлява тайно предателство между чиновницы-ты му, и тъй онъ ся принуждава да ся върне съ вредѫ задъ Дунавъ-тъ. — 11 Онорій, вмѣсто да си испълни обѣщанія-та къ Аларику, привыква изъ Далмаціѭ 6000 войны за Римъ, кои-то обаче Аларикъ посрѣща и избива. — 12 Призванный изъ Панноніѭ Атаулфъ на Аларика женинъ братъ, посрѣща такожде при Пизѫ Олумпія съ Римляны и съ триста Унны, кой-то и го побѣждава, но не го възбранява да ся съедини съ Аларика; паденіе и наказаніе Олумпіево. — 13 Договори за миръ на Римини съ Аларика; безумство Іовіево; разгнѣвеніе Алариково и подвиженіе за Римъ; клетва при Онорія за непримиреніе съ него. — 14 Размыслився по пѫть Аларикъ проважда епископы до Онорія за миръ съ умѣреннѣйши условія; но по причинѫ на клетвѫ-тѫ си министри-ти му гы непріематъ. — 15 Аларикъ осажда отново Римъ, и го принуждава да му ся предаде; прогласява низверженіе-то Онорієво и поставя за царь Римскый Аттала, съ кого-то пьрво отходи та осаждава Равеннѫ, но послѣ го умразява, и дига осадѫ-тѫ. — 16 Сваля Аттала отъ престолъ-тъ, и му отдава Римъ; захващатся нови разго-

вори за миръ; но Сарово вѣроломно дѣяніе прекъсва тыя разговоры, и Аларикъ осадивъ и завладѣвъ отнова града Рима, предава го войномъ на разграбленіе. — 17 Зема послѣ и другы градовы, проважда на Сицилію войны и корабы, кои-то ся погрузяватъ, и ся дръпва на Косенца гдѣ-то и умира. — 18 Наслѣдникъ неговъ Атаулфъ минува въ полуденнѫ Галлію, примирява ся съ Онорія, оженя ся за сестрѫ му Плацидія, и утвърждава тамъ Висиготѳско-то кралство.

1 Кога-то Гайна ся управяше къмъ Дунавъ-тъ, Унни-ти уже владѣяхѫ свободно надъ спчкы-ты задъ Дунавскы страны, кои-то по-напредь бѣхѫ подъ Готѳско владѣніе, и реченый Гайна злѣ помыслилъ че може да ся учреди въ тыя страны. Тогазь царь и завоеватель Уннскый бѣ ся уже преставилъ, и на негово мѣсто царуваше Владо (1). Греко-Римски-ти писатели, изъ кои-то самы по нужды черпимъ нашѫ-тѫ исторіѭ, не ны оставили нищо забѣлѣжено за това вѫтрешно Уннско событіе, и за това. не знаемъ точно кога Бѣломиръ е умрѣлъ, и кога Владо ся е воцарилъ, нито пакъ сынъ ли или що е былъ той Бѣломиру. Какъ да е да е, онъ щомъ чулъ че Гайна съ Готѳы-ты свои преминѫлъ Дунавъ-тъ, събралъ скоро войскы-ты си, и отишьлъ на срѣщѫ имъ, защо мыслилъ че не му поносило никакъ да имъ позволи да ся населятъ въ царство-то му такива немирни и злосторници варвары, кои-то бы могли да подбадатъ и неговы-ты поданницы, отъ начала Уномъ покорившіяся Готѳы, да ся соединятъ съ тѣхъ единъ день, да възстанѫтъ противу Унны-ты,

и да искатъ да гы испѫдятъ отъ древны-ты имъ тыя жилища. Владо предпочелъ убо да гы удари и покори днесь, кога-то, доста умалени, бѣхѫ и отъ задь гоними отъ Аркадіевы-ты войскы. Въ такова положеніе Гайна и Готѳи-ти му, като неможахѫ ни назадь ни напредь да отиджтъ, бихѫ ся съ Унны-ты отчаянно, и можихѫ съ храбрость-тѫ си да ся крѣпятъ за нѣколко время; но понеже, колчимъ правяхѫ битвѫ, все загубвахѫ доволно отъ свои-ты, и немахѫ отъ кѫдѣ да подновяватъ силы-ты си, а най-послѣ и самъ Гайна, съ сичкѫ-тѫ храбрость що показа въ сраженіе-то, паднѫ и ся уби, остали-ти Готѳски войни ся покорихѫ Унномъ, и останѫхѫ тѣхни поданници.

А Владо, за да покаже на Греко-Римляни-ты че ужь за тѣхнѫ ползѫ сторилъ Готѳомъ тѫіѫ войнѫ, и да ся възползова политическы отъ едно дѣло, кое-то за своіѫ вещественнѫ ползѫ бѣ възпріялъ, отрѣза главѫ-тѫ Гайновѫ, и іѫ проводи царю Аркадію, кой-то іѫ пріе съ голѣмо благодареніе, и іѫ даде та іѫ посехѫ тържественно по улицы-ты на 3 Іаннуаріа 401 л. А за да покаже Владу и Унномъ благодареніе-то си, проводи имъ много даровы, и направи съ тѣхъ пріятелскы союзъ (2).

2 Слѣдъ малко, нѣкои-си отъ оныя, кои-то служили въ Греко-Римскы-ты войскы, побѣгше совокупилися на различны полчища, и подъ названіемъ *Унны* ходили по села-та Ѳракійскы и плѣнили (1). Аркадій проводи насрѣщѫ имъ вышепомянѫ-

таго военачалника Готѳа Фривита, кой-то ударивъ съ войскы-ты си речепны-ты пленители, уби мнозина отъ тѣхъ, и другы-ты покори, и така уведе миръ и покой между уплашены-ты жители Ѳракійскы (2). Филосторгъ (3) и Созоменъ (4) казватъ че тіи пленители были ужь истинни Унни пришедше отъ задъ Дунавъ-тъ. Но то не е никакъ вѣроятно, защо Владо царь Унискый, сотворивъ преди малко пріятелскы союзъ съ Аркадія не бы пуснѫлъ Унны-ты свои поданницы да воюватъ на Греко-Римскѫ-тѫ землѭ безъ причинѫ; и ако бѣ ималъ причинѫ да си развали пріятелство-то съ Аркадія, современни-ти списатели требваше да го кажѫтъ. Филосторгъ и Созоменъ убо ся погрѣшили, и отъ тѣхнѫ-тѫ погрѣшкѫ излъганъ Нікифоръ Каллістъ прилага даже и че тіи Унни плѣняще Ѳракіѭ имали предводитель самаго Влада (5).

3 Между това Аларикъ князь Готѳскый, кой-то отъ Аркадіѭ бѣ ся назвалъ и учредилъ началникъ на Восточнѫ-тѫ Іллуріѭ (1) прибра тамъ подъ власть-тѫ си почти сичкы-ты свои соплеменницы; а тіи, радостни да иматъ такъвъ храбръ и достоинъ началникъ, единъ день согласившеся турнѫли го по свой народенъ обычай на щитъ, и воздвигше прогласили го восторжнимъ восклицаніемъ свой краль. Отъ тамо Аларику, совѣтъ сотворившу съ чиновницы-ты свои, не ся видѣло веке за прилично да слугува другымъ, и поискалъ съ подвигъ воинственъ да си спечели кральство (2); и като

мыслилъ видися, Стилихоновы-ты отъ Італіїѫ на Елладѫ противу него воеванія и пакости, пожелалъ да обърне на татакъ оружія-та си, и, ако бы было възможно, да завладѣе Римъ, и да учреди кральство-то си въ самѫ Італіїѫ. За това, намѣривъ угодно время кога-то Римски-ти легіони бѣхѫ употребени въ Ретіїѫ (Славоніїѫ) противу нѣкои-си варвары тамо нападнѫлы, онъ, втургнѫвся неїѫ годинѫ презъ зимѫ съ свои-ты Готѳскы войскы, минѫлъ нечаянно Іуліанскы-ты Алпы (планины), и вшедъ въ Італіїѫ, завладѣлъ нѣкои и другы градовы, и навелъ страхъ и ужасъ на вси Італіанцы, кои-то, за да ся избавятъ, хванѫли да бѣгатъ по Сардиніїѫ, Корсикѫ, и Сициліїѫ. Самъ царь Онорій на Миланъ, като немаше войскы, отъ страхъ мысляше да побѣгне и той презъ западны-ты алпы въ Галліїѫ. Но искусный Стилихонъ, обѣщався да пойде скоро да доведе Римскы-ты легіоны отъ Ретіїѫ, далъ Онорію дерзость да не бѣга, и ободрилъ сьрдца-та на уплашены-ты граждане, кои-то и му ся врекли да ся упрѫтъ Алариқу и да дьржатъ догдѣ онъ пойде и ся завьрне отъ Ретіїѫ. Така Стилихонъ тръгнѫлъ средъ зимѫ, и прешедъ Алпы-ты снѣгомъ и ледомъ покрытыя, пристигнѫлъ на Ретіїѫ, и премирився съ варвары-ты, убѣдилъ гы даже да му дадѫтъ за помощь и часть отъ войны-ты свои, и тъй заповѣдавъ имъ да вървятъ скоро за Італіїѫ наедно съ Римскы-ты легіоны, онъ ся завьрнѫлъ преди нихъ съ легкы-ты конничны войны, и пристигнѫлъ на Ми-

ланъ, гдѣ-то го пріяли торжественно. Научився така Аларикъ че иде помощь Онорію, за да превари работѫ-тѫ, пратилъ посланницы да му кажѫтъ че трѣба незабавно, или да позволи Готѳомъ да ся населятъ въ Італіѭ, гдѣ-то щѫтъ пріятелскы да живѣѭтъ съ Римляны-ты, или да стори битвѫ съ тѣхъ за да ся рѣши кой кому трѣба да остави мѣсто-то. Хитрый Стилихонъ, за да даде время на войскы-ты Римскы да пристигнѫтъ, далъ отъ странѫ Оноріевѫ притворно отговоръ Аларику, че ся склонява да има Готѳы-ты за госты и пріятели ако щѫтъ да ся населятъ, не въ Італіѭ, но задъ Алпы-ты въ Галліѭ и Іспаніѭ. Аларикъ ся склонилъ на това, и незабавно прошедъ рѣкѫ Падуѫ, запѫтилъ ся съ войскы-ты си къмъ западны-ты Алпы, и пристигнѫлъ близо при града Лигурійскаго Поллентіѭ (днесь село на рѣкѫ Танаро въ Педемонтъ малко подъ Кераско, отстоящее до двѣ левгы отъ Албѫ и до седемь отъ Асти,) гдѣ-то ся запрѣли да си починѫтъ и да празнуватъ Хрістово Воскресеніе. Но Стилихонъ, щомъ му дошли и ся прибрали войскы-ты кои-то чакаше, тръгнѫлъ подирѭ имъ, и ползуяся отъ совершено-то нераденіе въ кое-то намѣрилъ Готѳы-ты, далъ заповѣдь единому отъ воеводы-ты си поганину Саулу да нападне врьху имъ съ конничны-ты Римскы и варварскы войскы, и да гы удари на врьхъ Великдень (3), безъ да мысли че было грѣхота да ся прави бой и кръвопролитіе на единъ такъвъ Свѣтлый день. Настѫпенъ и ударенъ

така нечаянно Аларикъ, не ся забавилъ обаче да свыка и да нареди войскы-ты си, и посрѣшнѫвъ достойно непріятели-ты, показалъ сичкѫ-тѫ своіѫ войнственнѫ искусность. Посрѣди же битвѫ-тѫ, воевода-та на Аланы-ты, кои-то служали Римляномъ (4), укоренъ бывъ преди малко отъ Стилихона като подозрителенъ и невѣренъ, за да си покаже вѣрность-тѫ, устремился съ войны-ты си на посредъ Готѳы-ты, и като посѣклъ много отъ тѣхъ най-сетнѣ былъ убитъ. Отъ убіеніе-то му же Алани-ти оставше безъ началникъ, обратилися на бѣгство, и спорядъ тѣхъ хванѫли да бѣгатъ и другы-ты Римскы войскы. Но Стилихонъ сіе видѣвъ притеклъ той-часъ съ пѣши-ты войскы, кои-то онъ до тогазь дьржалъ на странѫ, и тъй сички ободрени ударили отнова Готѳы-ты толкозь силно, що имъ надвыли совершено, и гы прогнали доста далечь. Слѣдствіе на това было че Римляне-ти освободили сичкы-ты свои робы, заробили и отъ Готѳы-ты много души, а наедно съ тѣхъ и самы Аларикови женѫ и дѣца, и имъ оплѣнили сичкото полчище. Аларикъ обаче пакъ не загубилъ дерзость-тѫ си, и кога-то Римляне-ти ся распръснѫли по плѣнь, онъ прибравъ скоро останѫлы-ты си войны, втургнѫлся врьху имъ, и гы ударилъ и поразилъ така що си отвьрнѫлъ Римляномъ за злото що они му бѣхѫ сторили, и можилъ да ся каже побѣдитель като малко по-напредь бѣ побѣжденъ. За това Оросій, като приказва тѫіѫ битвѫ, дума за Римляны-ты че *браняще побѣдили*,

и побьдители побьждени были (5). Совсѣмъ тѣмъ Римляне-ти упазили плѣнило-то си, и Аларикъ като му умалѣли войскы-ты, дръпнѫлся съ нихъ въ горы-ты Апенинскы, гдѣ-то безъ хранѫ, безъ нищо, искаше да стори миръ съ непріятелиты си, и да ся върне назадь во своя си. Стилихонъ можаше лесно тамъ да му затвори пѫть-тъ; но боящися да не бы онъ тогазь отъ отчаяніе да ся хвьрли въ сьрдце-то на Італіѭ, согласися съ него че може свободно да си пойде съ войскы-ты си презъ кой-то пѫть бѣ дошьлъ, съ условіе да не правятъ они по пѫть никаквы пакости, и му отдаде женѫ-тѫ, удьржавъ въ залогъ само дѣцата му. Така онъ тръгнѫлъ съ войнства-та си за Іуліанскы-ты Алпы, и Стилихонъ вьрвѣлъ съ своиты на близо подиріѭ имъ за да гледа ужь да не бы да сторятъ зло, а съ намѣреніе да гы удари щомъ намѣри время и причинѫ. Войни варвари да вьрвятъ мирни по пѫть, и да не плѣнятъ ни грабятъ кога най-паче сѫ лишени отъ все, то бѣ почти невъзможно. Стилихонъ знаяше това, и щомъ дойшли при Веронѫ, гдѣ-то веке ся небояше да могѫтъ да ся обърнѫтъ къмъ средъ-Італіѭ, ползовався отъ малкы нѣкои тѣхны безчинія, казалъ имъ че престѫпили закопъ-тъ на соглашенія-та си, и гы ударилъ съ сичкы-ты си войскы. Въ това ново сраженіе Готои и Римляне ся били юнашкы, и Стилихонъ самъ, какъ-то и Аларикъ, развили и показали изящнѫ дѣятелность, храбрость и искусность. Аларикъ даже, въ едно отъ стре-

мленія-та си въ сърдце-то на боя-тъ, безъ малко щялъ да ся улови робъ, ако Алане-ти съ неумѣренѫ-тѫ си ревность не были направили смущеніе и бъркотіѭ въ войскѫ-тѫ. Аларикъ, като едвамъ тъй можилъ да избѣгне, прибралъ си назадь войскы-ты, и като ся управилъ скоро къмъ Алпы-ты гледалъ да намѣри пѫть за вращаніе презъ горы-ты. Но Стилихонъ, кой-то го веке неоставялъ, преварилъ и го заприщилъ подъ еднѫ горѫ, гдѣ-то отъ гладъ и болесть войни-ти му кои умирали а кои бѣгали при Римляны-ты. Така отчаянъ веке Аларикъ хвьрлился най-сетнѣ съ малцынѫ презъ горы-ты, и ся завьрнѫлъ въ Іллуріѭ, съ іарость въ сърдце-то противу лукаваго Стилихона, и съ намѣреніе рѣшително да си отмьсти, щомъ ся отново приготви, за зло-то що му Римляне направили съ прелесть паче нежели съ храбрость (6).

4 Но преди да си тури намѣреніе-то въ дѣйствіе, Стилихонъ кой-то, не доволенъ що управляваше Онорія, бѣ отъ давно намыслилъ да стане пълненъ владѣтель на западнѫ-тѫ Римскѫ іміперіѭ, тогазь, като гледаше че Правителство-то Аркадіево му бѣ противно и враждебно (1), помыслилъ че то му даваше благословнѫ причинѫ да развали пріятелство-то между двама-та братія цари, и тъй да отстрани совсѣмъ восточно-то царство отъ западно-то, и че тогази му бы было лесно да свали слабаго Онорія, и като немаше онъ дѣца, да покачи на царскыя-тъ престолъ сына

своего Евхеріа, кой-то отъ женѫ му Серінѫ бѣ Аркадію и Онорію стриковиченъ сынъ. За да извърши това, онъ помыслилъ че трѣба да отнеме восточнѫ-тѫ Іллуріѭ отъ восточно-то царство, и да іѫ приложи западному, и тъй да вкорени враждѫ-тѫ между двѣ-ты імперіи. Но за това му требваше помощникъ, и такъвъ онъ помыслилъ че може да му стане храбрый Аларикъ. Отправился убо до него, ако и да бѣше му главенъ непріятель, и му предложилъ да го назове отъ Онорієвѫ странѫ главенъ воеводѫ на Іллурійскы-ты царственны войскы, и да му плаща за това четыридесятъ кентинары злато, ако ще да му помогне на завладѣніе-то Восточныя Іллуріи, коя-то требвало, реклъ, да ся отдаде на западно-то царство, защо нему и отъ начала до Θеодосіа принадлежала (2). Аларикъ, кой-то не бѣше іоще готовъ за да си испълни отмыстителны-ты и завоевателны-ты намѣренія противу Італіѭ, не видѣ за сега безполезно да пріемне Стилихоновы-ты предложенія, и согласився събра войскы-ты си, и дигнѫвся съ тѣхъ отъ при-Далматійскѫ и при-панноніскѫ-тѫ варварскѫ странѫ, гдѣ-то тогава бѣше, отиде, въ лѣто 405, на Ипиръ (Арнаутлукъ), гдѣ-то ся учреди край-море-то отъ Дуррахіонъ до Амвракійскыя-тъ заливъ, и сѣднѫ да чака Стилихона, кой-то бѣше ся вреклъ да дойде такожде съ многочисленны войскы, и тогазь заедно да захванѫтъ завладѣніе-то на Восточнѫ-тѫ Іллуріѭ съ главнаго ѝ града Солуна. За увѣреніе на слово-то си

Стилихонъ бѣ далъ тогази въ залогъ Аларику младаго Аетіа, кой-то бы толкова прочутъ на сетнѣ; и за да пресѣче всяко сношеніе съ восточно-то царство, заповѣдалъ да вардятъ по Западны-ты пристанища и да не пущатъ никой корабъ отъ Аркадіевы-ты владѣнія да пристане (3).

5 Но като тъй приготви и скрои Стилихонъ тѫзь работѫ, едно важно приключеніе отъ къмъ сѣверъ нападнѫ нечаянно на Италіѭ, и го принуди да отложи воеваніе-то си на Иллиріѭ. Нѣкой-си Германскый князъ именемъ Радогайсъ (1), неизвѣстно добрѣ отъ коіѭ странѫ и по коіѭ причинѫ, събравъ, по нѣкои-си, до 200, и по нѣкои другы, до 400 хыляды (2) души войскѫ отъ различны Келтійскы и Германскы народы (3), дигнѫ войнѫ противу Римско-то царство, и ся запѫти да мине Дунавъ-тъ и Алпы-ты и послѣ да влѣзе въ Италіѭ и да покори и истреби славнаго града Рима, негли за да освободи коренно така Германскы-ты народы отъ тяжко-то за нихъ Римское иго. Като чухѫ това ужасно воеваніе, горки-ти Римляне и Италіяне ся растреперахѫ въ кѫщы-ты си. А Стилихонъ, кой-то самъ почти между нихъ не загуби дерзость-тѫ си, распрати скоро вънъ и вѫтре въ Италіѭ заповѣди за помощь и войскѫ, затечеся и самъ на Тицинумъ (Павіѭ) гдѣ-то учреди главно-то Римско полчище, и повелѣ да ся съберѫтъ тамо сички, съ намѣреніе, ако пристигне, да пойде съ тѣхъ да посрѣщне непріятель-тъ, и да му ся упре на минуваніе-то му презъ Ду-

навъ-тъ. Но Радогайсъ го превари (4), и вшедъ въ Італіѣ плѣни и развали много градовы и села, и отиде та осади въ Тосканѣ великаго града Флоренціѣ. Колко и да были войскы-ты му какъто рекохмы многочисленны, обаче Радогайсъ не знаилъ какъ ся прави война, и Флорентійски-ти граждане можили да ся укрѣпятъ и забранятъ до нѣколко врѣмя противу безчинны-ты му движенія и неискусны удары и нападенія. То дало врѣмя Стилихону да дочака и прибере въ полчище-то си спчкы-ты ожидаемы войскы, и тъй совокупилъ еднѣ доста многочисленнѣ войскѣ составляемѣ отъ тридесятъ легіоны Римскы, и отъ доволны союзницы чужденцы, сирѣчь Аланы Готѳы и Унны. Аланы-ты ній и по-напредъ видѣхмы че му бѣхѫ помогнѣли противу Аларика (5); Готѳи-ти же были до триста избранны волны юнацы, кои-то имали началникъ Сара нѣкого-си, Аларикова противника; а Унни-ти дошли (по призваніе вѣроятно Стилихоново) съ самаго царя своего Влада, кой-то и имѣющи, по видимому, дѣло съ задъ-Дунавскы-ты Германскы народы за оздравеніе на прѣдѣлы-ты новаго своего царства, ималъ е и равнѣ полезность, да помогне на разореніе-то Радогайсово, кой-то бы му былъ противникъ, и да спечели пріятелство съ западно-то Римско царство, какъ-то бѣ уже отъ Гайна пріятель съ Восточното. Съ тыя убо Римскы и союзническы войскы Стилихонъ тръгнѣвъ отъ Тицинумъ отишьлъ та нападнѣлъ нечаянно на Радогайсовы-ты, кои-то

намѣрили раздѣлены на три особны части подъ три различны началницы, и догдѣ Радогайсъ ся свѣсти отъ удивленіе-то си и зьмне потребны-ты бранителны мѣркы, Унни-ти прѣварившe ударили тяжкымъ стремленіемъ единѫ отъ три-ти му оныя войнственны части, коиѫ-то и заградившe отъ вредъ разбили и поразили совершено. Това видѣвъ Радогайсъ убоялся, и вмѣсто да мысли какъ да ся сопротиви и да поправи вредѫ-тѫ си, поспѣшилъ да дигне осадѫ-тѫ отъ Флоренціиѫ, и да ся дрѫпне безчинно съ сичкы-ты си осталы войскы на горѫ-тѫ Фесулѫ, коя-то бѣ часть отъ Апенінскѫ-тѫ планиниѫ на сѣверо-востокъ отъ Флоренціиѫ. Тамъ съ захващаніе-то на околны-ты тѣсны пѫтища и проходы отъ Стилихоновы-ты войнства, они бывше заприщени тъй като да не могѫтъ да бѣгатъ отъ никъдѣ, за малко врѣмя много множество отъ гладъ, отъ жадъ и отъ болесть измрѣли, и Радогайсъ слѣдъ нѣколко неуспѣшны покушенія за да си отвори пѫть, като видѣлъ че, колчемъ излазилъ на удареніе, войни-ти му все бывали побѣждаеми и убиваеми, най-послѣ отчаявся поискалъ поне самъ да може да побѣгне. Но и въ това си покушеніе не улучивъ, паднѫлъ въ рѫцѣ на непріятели-ты си, кои-то го вързали съ веригы, и слѣдъ малко му варварскы отсѣкли главѫ-тѫ предъ очиты на войскы-ты му. Тога-зи и тыя като ся отчаяли, за да ся избавятъ отъ извѣстно истребленіе, предали ся съ оружія-та си Римляномъ, кои-то като тъй лесно заробили толкова многочислен-

ны люди, не имуще що да ги правятъ, распродали ги тукъ тамѣ по единѫ жълтицѫ на человѣкъ. Но они и тъй ся не спасили, защо, като были отъ гладъ и болесть утомени, а негли и отъ новы-ты си Господари злѣ употребляемы, за малко врѣмя почти сички-ти погинѫли, изъ между нихъ обаче остали до двадесять хиляды войны отъ най-избраны-ты, кои-то Стилихонъ не продалъ като другы-ты, но совокупивъ присоединилъ съсъ заплатѫ на свои-ты войскы. Така ся свършило това страшно варваро-Германско воеваніе противу Римско-то царство, и Стилихонъ ся завърнѫлъ торжественно съ свои-ты побѣдоносны войнства, посрѣщаемый на вредъ съ вѣнцы и похвалы, а Римскый Сенатъ и народъ му въздигнѫли въ честь единъ великолѣпенъ монументъ, поставивше на него по обычаю статуи-ты на Онорія, Аркадія и сына му Ѳеодосія (6).

6 Въ слѣдующе-то 406 лѣто Стилихонъ си обърнѫ пакъ умъ-тъ къмъ Іллуріѭ, постави Іовія префектъ Іллурійскы, и го проводи при Алариха да му каже че и той слѣдъ малко щялъ да дойде съ войскы-ты си, но че безъ да го чака онъ требвало да тръгне за Іллуріѭ на войнѫ. Самъ же, безъ да губи время, хванѫ да готви войскы за войнѫ, коя-то думалъ че была потребна за да ся утвърди единъ здравъ миръ; а за да привлече хора-та да ся пишѫтъ войни, обѣщавался че, кой-то бы дошълъ на тѫзь войнѫ, щялъ да пріемне отъ царство-то велики награжденія. А

понеже отъ умаленіе на жители-ты немаше почти и кой да пойде, выкаше на воеваніе и самы-ты робы, на кои-то ся обѣщаваше за това свободѫ-тѫ и по двѣ жълтицы за заплатѫ (1). Но совсѣмъ тѣмъ воеваніе-то на Иллуріѭ пакъ не станѫ, защо единъ новъ походъ Германскыхъ варваровъ на Галліѭ, гдѣ-то почти безъ препятствіе сторихѫ много зло, и въ слѣдующе-то 407 лѣто похищеніе-то на царскыя-тъ вѣнецъ отъ Костантіна нѣкоего (2) въ островъ Британіѭ, и минуваніе-то му войнствами въ Галліѭ, коіѫ-то за малко время почти сичкѫ-тѫ завладѣ, принуди Опоріа да заповѣда писменно Стилихону да не ходи на Иллуріѭ, но да гледа какъ да ся посрѣщне зло-то що ишло изъ Галліѭ. Между това Аларикъ, като му додѣяло да чака напразно въ Ипиръ Стилихона, въ началѣ 408-го лѣта станѫлъ отъ тамъ съ войскы-ты си, и прегазивъ Далмаціѭ, отишьлъ на града Имона, и тамъ като си починѫлъ, тръгнѫлъ пакъ, и минѫвъ рѣкѫ Акулѫ, и горскы-ты задъ Панноніѭ проходи бывшія толкозь тѣсны що твьрдѣ малко стражи были могли да ся упрѫтъ на многочисленнѣйшѫ войскѫ, влѣзлъ въ Норікъ вънъ отъ Апенінскы-ты планины, и проводилъ до Стилихона посланницы за да му иска пары защо-то по негово завѣщаніе сѣдялъ да чака на Ипиръ толкозь время, и защо-то като не го видѣлъ да пойде тамъ, принудился онъ да дойде тукъ да го търси. Стилихонъ, пріявъ учтиво посланницы-ты му, оставилъ гы да ча-

катъ въ Равенѣ, а той отишьлъ на Римъ да пыта царь-тъ и сенатъ-тъ какво трѣба да прави. Въ совѣтованіе-то имъ, по- много-то отъ совѣтницыты дали по-напредъ мнѣніе да ся біѣтъ паче, нежели да дадѣтъ нѣщо Аларику; но слѣдъ обясненія-та що имъ далъ Стилихонъ за оправданіе свое и Алариково, рѣшили почти единогласно да дадѣтъ Аларику 4000 літры злато, кое-то е равно съ 40 кентинары що му ся онъ бѣ обѣщалъ (3), и тъй по настоящему успокоили Алариха за да не влѣзе въ Італіѣ. (4)

7 Но между това на Востокъ царь Аркадій умрѣ на 1 Маіа сего лѣта, оставивъ наслѣдникъ на царство-то седмогодишна и четыремѣсечнаго сына своего Ѳеодосіа II-го. На тоя слухъ Онорій поиска да пойде на Цариградъ за да оздрави наслѣдіе-то на братанецъ-тъ си. Но Стилихонъ, кой-то веке не требваше да мысли за Іллуріѣ, видѣ въ това приключеніе новъ пѣть отворенъ за крайно-то му честолюбіе, и представивъ Онорію че было вредително и бѣдственно за царство-то му да остави Італіѣ и столнинѣ-тѣ си въ такыва обстоятелства, гдѣ-то Константінъ похытитель отъ еднѣ странѣ и Аларикъ съ Готѳы-ты си отъ другѣ, сѣдяще при врата-та Італійскы, бѣхѣ негли готови да влѣзѣтъ и нападнѣтъ щомъ бы ся царь-тъ отдалечилъ, придума го лесно, онъ убо да остане и да проводи Аларика ведно съ Римскы-ты вѣрны войскы противу Конѕтантіна, а той Стилихонъ да пойде съ четыри легіоны на Цари-

градъ за да извърши ужь що-то му бы Онорій заповѣдалъ, но съ намѣреніе наистинѫ да свали Ѳеодосіа отъ престолъ-тъ и да постави царь Восточный сына своего Евхеріа. Онорій, кой-то бѣ далечь отъ да познае тайны-ты Стилихоновы мысли, склонися на предложенія-та му, и самъ убо тръгнѫ за Павіѭ, гдѣ-то ся събирахѫ войскы-ты за противу Константіна, а Стилихонъ останѫ въ Болоніѭ за да положи въ дѣйстіе предложеныя-тъ си планъ. Но понеже маявся тамъ доволно время онъ непоказваше да прави за това никаквы приготовленія, поведеніе-то му ся видѣ не малко подозрително, и отъ него ползовався Олумпій който, родомъ отъ при-Черно-море, бѣ чрезъ Стилихона достигнѫлъ на доста высокѫ степень въ царскы-ты палаты, расправи по пѫть Онорію тайны-ты Стилихоновы мысли, и като дойдохѫ на Павіѭ разбута войны и чиновницы така що подигнѫ едно общо отъ тѣхнѫ странѫ возстаніе, и тъй они, като убили по-вече-то отъ Стилихоновы-ты приверженцы, зели заповѣдъ отъ Онорія да уловятъ и Стилихона. А той, безъ да слуша Сара воеводѫ и другы около него варвары помощницы, кои-то му думали да не бѣга и съ восклицаніемъ искали позволеніе да пойдѫтъ да ударятъ и поразятъ бунтовницы-ты, запретилъ имъ да не правятъ нищо, и ся рѣшилъ да чака; но тіи за непослушаніе-то му разгнѣвившеся нападнѫли нощіѭ на стражи-ты му Унны спящія и гы избили, и безъ малко щели и него да убіѭтъ; онъ же,

совсѣмъ що ся отървалъ и побѣгнѫлъ, и отшедъ на Равенна влѣзлъ за покровителство въ една церква, слѣдъ малко былъ изваденъ отъ тамъ отъ пристигнѫвши ты Олумпіевы чиновницы и войны, и посѣченъ на 23 Августа като предатель царскый. Такожде слѣдъ малко былъ по царска заповѣдъ убитъ въ Римъ и сынъ му Ехерій. Така Олумпій похитивъ мѣсто-то и сановы-ты му, отнелъ му все що имаше, и му убилъ мучителскы миозина родины и пріятели. А Римскити войни возставше общимъ созаклятіемъ избили жены-ты и дѣца-та на варвары-ты, кои-то служаще въ царскы-ты войскы бѣхѫ ся всякога показали любезни Стилихону, и имъ плѣнили кѫщы-ты и иманье-то. Отъ това же имъ безчеловѣчно поведеніе раздражившеся тіи варвари войни, собрались вси на едно, и гнѣвомъ и отмьщеніемъ распалени отишли выше отъ 30,000 души и влѣзли въ службѫ Алариковѫ (1).

8 Аларикъ же, кой-то въ Норікъ чакаше да му ся проводятъ обѣщаны-ты пары (1), като чу че убили Стилихона, разумѣ че новый міністръ Онорієвъ Олумпій не щеше да испълни задълженія-та злѣ така осѫжденаго своего предшественника; но за да не му намѣрятъ причинѫ че развалилъ договоръ-тъ си безъ да гы попыта ще ли му платятъ или не, въздържался по настоящему отъ всяко враждебно движеніе. и проводилъ до Онорія посланницы да му кажѫтъ, че той пакъ былъ готовъ да сохрани договоръ-тъ си, но че трѣба и

тіи незабавно да му проводятъ обѣщано-то количество пары, и за увѣреніе да му пратятъ въ залогъ Іасона сына Іовіа префекта Іллурійскаго, и Аетіа сына Гандентіева, кой-то и по-преди до три годины бѣ сѣдялъ при него въ залогъ (2). Съ тыя условія онъ ся обѣщаваше да излѣзе изъ Норіка, и да пойде въ Паннонііѫ; а за увѣреніе имъ даваше и той свои человѣцы въ залогъ. Онорій и Олумпій отвьрлихѫ тыя Алариковы прѣдложенія, но за запазѫ на царство-то не зехѫ никои вещественны мѣркы. Аларикъ же, рѣшився да пойде право на Римъ, за да оздрави по-вече воеваніе-то си прати заповѣдь Атаулфу брату женину си, кой-то бѣ въ горніѫ Паннонііѫ началникъ на еднѫ войскѫ отъ не малко Готѳы и Унны съставленѫ, да тръгне и той подпріѫ му незабавно за въ Італііѫ; а самъ, безъ да го чака, влѣзе въ Італііѫ, и безъ да ся запрѣ нигдѣ минѫ покрай Акуйлеіѫ, Конкордііѫ, Алтінумъ, и презъ рѣкѫ Падѫ на Кремонѫ, и като не срѣшиѫ нигдѣ никое сопротивленіе, опустоши Болоніискѫ-тѫ область, остави на лѣво царствующаго града Равеннѫ, приближи при Риміни, влѣзе въ Риченумъ, и обратився къмъ Римъ плѣни на минуваніе-то си колко-то крѣпости, градовы и села намѣри на пѫть-тъ си. Найпослѣ пристигнѫвъ до славнаго града Рима, осади го отъ вредъ толкова тѣсно, що горки-ти Римляне, като немаше веке отъ гдѣ да имъ дойде храна, хванѫхѫ слѣдъ малко да умиратъ отъ гладъ а напоконъ и отъ чумѫ, като ся развали и уво-

нѣ въздухъ-тъ отъ много-то по улицы-ты натъркаляны мрътвецы, кои-то не можахѫ отъ осажденіе-то да извадятъ и да погрѣбѫтъ вънъ отъ градъ-тъ. Между това никоя помощь не ся видѣ да пойде отъ Онориевѫ странѫ, като че онъ бѣ ся рѣшилъ да остави тоя царствующій градъ на Алариково расположеніе. Като испаднѫхѫ убо въ совершено отчаяніе, защо немахѫ веке съсъ що да ся хранятъ, освень ако быхѫ ся рѣшили да ся іадѫтъ единъ другы, сенатъ-тъ Римскый проводи до Алариха за премиреніе посланницы Василіа Іспанянина бывшаго прежде (на 395 л.) префекта Римскаго, и Іоанна царскаго подписаря (тайносовѣтника), кой-то бѣ пріятель съ Аларика, а послѣ (на 423 л.) похити Римско-то царство. Тіи посланници, за да увардятъ ужь честь-тѫ на ветхѫ-тѫ Римлянскѫ горделивость, рекохѫ найнапредь Аларику, че Римляне-ти сѫ готови да сторятъ съ него миръ и любовь, ако условія-та, кои-то онъ ще имъ предложи за това, сѫ благословни; ако ли не, тіи предпочитали войнѫ-тѫ и были готови да излѣзѫтъ купно на бой. Аларикъ же като знаяше добрѣ отчаянно-то на гражданы-ты состояніе, защо повседневно роби варвари и други бѣжаще прихождахѫ и му казвахѫ сичко, засмѣ ся крѣпко и имъ рече: »Добрѣ ще сто-» рятъ да излѣзѫтъ вси, защо знаете че, колко по-» гѫста быва трева-та, толкозь и по-лесно ся ко-» си.« Послѣ приложи че, ако щѫтъ миръ и любовь, трѣба да му предадѫтъ все що има въ гра-

дъ-тъ злато, сребро, красны покѫщнины, и варвары робы. Надъ това единъ олъ посланницы-ты му рече: »Но като зьмнешь все това, що щешь веке да оставишь на гражданы-ты«? онъ же му отговори: »душы-ты имъ.« Щѫть не щѫтъ тогазь посланници-ти ся обърнѫхѫ на молбѫ, и като не сторихѫ нищо, искахѫ и пріяхѫ позволеніе да съобщѫтъ рѣшеніе-то му на гражданы-ты, и да му донесѫтъ отвѣтъ. Граждане-ти отчаявшеся на това услышаніе, дадохѫ слухъ на нѣкои ідолопоклонницы кои-то дошли отъ Тосканѫ и имъ рекли че, ако направятъ общо моленіе на ветхы-ты погански боговы, щяло да стане страшенъ гърмилъ и щели да паднѫтъ огненни клинове на варвары-ты, и да гы устрашатъ и пропѫдятъ. Но като станѫ и това и видѣхѫ че и отъ тамъ не излѣзе нищо, пратихѫ пакъ посланницы-ты съ заповѣдь да заключатъ миръ съ Аларика какъ-то могѫтъ. И тъй слѣдъ много прѣнія они заключихѫ миръ съ слѣдующы-ты условія: Задължавашеся градъ Римъ да даде Аларику 5,000 літры злато и 30,000 літры сребро (3); а при това, 4000 ризы копринѣны, 3000 кожи аляны, и 3000 літры черенъ пеперь, и за увѣреніе да му предаде въ залогъ нѣколико дѣца отъ най-благородны родители. Съ тыя условія Аларикъ ся обѣщаваше отъ своіѫ странѫ, не само да мирува съ Римляны-ты, но и да бѫде помощникъ на царство-то срѣщо кой да е противникъ. Като остахѫ тъй съгласни и ся подписа договоръ-тъ, Римляне-ти го пратихѫ Оно-

рію за удобреніе; онъ же удобри сичко и подтвърди, и не останѫ веке освень испълненіе-то на обѣщаны-ты. Но гдѣ злато и сребро? общо-то сокровище бѣше празно, и совсѣмъ що расхвьрлихѫ тежъкъ данокъ по сенаторы и другы велможи и богаты хора, колко-то съ мѫкѫ можи да ся събере бѣше далечь отъ да стигне; за това ся принудихѫ да съберѫтъ колко-то драгоцѣнны украсы и утвары имаше накачены по ідолы-ты въ поганскы-ты храмовы, и даже да слѣпѫтъ и развалятъ нѣкои и другы златны и сребрьны кумиры, кое-то причини превеликѫ жалость на ідолопоклонницы-ты, кои-то въ Римъ бѣхѫ іоще много. Отъ все това колко-то ся събра дадохѫ го Аларику, а за осталыя-тъ дългъ зеха съ моленіемъ время да му платятъ. Така Аларикъ ся дигнѫ съ войскы-ты си отъ Римъ, и отиде на Тосканѫ да чака исплащаніе-то имъ. Между това онъ бѣ имъ далъ за три дни позволеніе да ходятъ въ полчище-то му да си купуватъ що имъ трѣба, и огладнѣли-ти Римляне дадохѫ за хранѫ Готѳомъ все що имъ бѣ драгоцѣнно остало, а роби колко-то имаше въ Римъ, малко по малко бѣжаще повседневно побѣгнѫли почти вси, и тъй до 40,000 роби отишли и ся съединили съ Аларика (4).

9 Въ това истое время (1) Восточно-Римско-то царство има да пострадае отъ къмъ-то Унны-ты воевавшія отъ сямъ Дунавъ-тъ, но неуспѣвшія заради случившееся между нихъ омразно предателство. Причина-та на това воеваніе е неизвѣст-

на, защо никой ѣ не записалъ. Но ако сѫдимъ по тогашны-ты політическы обстоятелства, можемъ навѣрно да кажемъ че е слѣдующа-та. Ніи видѣхмы выше (2), че царь Аркадій, благодарився крайно отъ голѣмѫ-тѫ на царство-то му услугѫ на Унны-ты поразившія Гайновѫ-тѫ Готѳскѫ войскѫ и убившія и самаго Гайна, не само проводилъ Владу царю имъ даровы, но заключилъ съ него и пріятелскы договоръ. По каквы условія е былъ написанъ той договоръ, никой отъ современны-ты писатели ны не казва (3); но все сочи да ны покаже че Аркадій, понеже знаяше че Унни-т и, испѫдивше Готѳы-ты отъ древны-ты имъ жилища, бѣхѫ за това и най-голѣми-ти и най-страшни-ти имъ врагове, а отъ нѣколко годины на сямъ Восточно-Римско-то царство бѣ много пострадало отъ тыя Готѳы, помыслилъ е тогазь несомнѣнно че, отъ колко-то му быхѫ полезни Унни-ти въ Гайново-то дѣло, іоще по-много му быхѫ были полезни, ако бы да ся задължатъ договоромъ да му бѫдѫтъ союзници и помощници. Слѣдователно онъ е предложилъ Владу, и той е радостно пріялъ, да заключатъ помежду си союзническы договоръ, съ кой-то Владо да ся обѣщава, не само да има миръ и любовь съ Восточно-Римско-то царство, но даже и да го защищава срѣщу всякое Готѳско и иноварварско нападеніе; и то за това да му плаща всякѫ годинѫ по еднѫ опрѣделенѫ заплатѫ. Ако е тъй была работа-та, какъ-то е и твърдѣ вѣроятно, лесно ся векс разу-

мѣва, защо отъ тогази насямъ презъ цѣлы осемь годины Восточно—Римско-то царство нема нищо да пострадае ни отъ Унны, ни отъ Готѳы, ни отъ другы отъ къмъ Дунавъ-тъ варвары, и защо самъ храбрый Аларикъ, совсѣмъ що бѣше безпрестанно отъ Стилихона побуждаемъ да воюва и безъ него противу Іллуріѣмъ, сѣдѣ празенъ въ Ипиръ да чака три цѣлы годины Стилихоновы-ты войскы, и като не дойдохѫ, предпочете да обърне оружія-та си на Італіѣмъ паче, нежели да ся хвьрли въ іавно бѣдствіе ако бы воевалъ самъ въ Іллуріѣмъ срѣщу Восточно-то царство. А сега като умрѣ царь Аркадій, видися че станѫло между Влада и Ѳеодосіеваго міністра Анѳеміа онова що станѫ между Аларика и Онорієваго міністра Олумпіа, сирѣчь че, какъ-то слѣдъ смьрть-тѫ Стилихоновѫ Онорій и Олумпій не сѫ рачили да припознаіѫтъ неговы-ты къмъ Аларика задължения, така и новый пьрвый міністръ Восточнаго царства Анѳемій не е рачилъ да припознае Аркадіевы-ты къмъ Влада задължения за да му плащатъ ежегодно уреченѫ-тѫ заплатѫ. Слѣдствіе естественно на това е было да си развали Владо пріятелство-то съ Греко-Римляны-ты, и да имъ проповѣда войнѫ.

10. Какъ да е да е, въ речено-то 408 лѣто Владъ царь Уннскый, събравъ многочисленнѫ воискѫ, преминѫ Дунавъ-тъ, и дойде та осади въ Мусіѣмъ единъ добрѣ укрѣпенъ градъ называемый *Марсовѫ-крѣпость* (1), кого-то и завладѣ слѣдъ малко съ предателство отъ вѫтре. А послѣ,

безъ да срѣшне нигдѣ нѣкое сопротивленіе, дойде до самѫ Θракіѭ, и направи много плѣнь и опустошеніе. Тогава Греко-Римскый военачалникъ въ Θракіѭ, като видѣ че не бѣ въ состояніе да ся упре силою на такыва непріятели, намыслилъ да употреби лукавство-то. Предложивъ убо Владу да пойде при него да ся разговори за миръ, и пріявъ дозволеніе, пріиде и хванѫ да го гали и ласкае, и да го убѣждава че е добро да стори миръ съ Греко-Римско-то царство и да ся вьрне назадь. Но Владо, кой-то отъ такыва не щеше да разбира, отговори: «ако щете миръ, трѣба да ми ся « обѣщаете писменно че ще ми плащате ежего- « дно дань колко-то ми ся иска; ако ли не, и « вїи нищо отъ мене да не ожидавате освень вой- « нѫ, и тогазь (рѣче показавъ слънце-то) не ще « да ми е мѫчно да завладѣѭ, ако щѫ, сичкѫ- « тѫ землѭ, коѭ-то огрѣва това слънце.» На такъвъ единъ рѣшителенъ отговоръ като немаше що да рече, Греко-Римскый военачалникъ ся престори че го удобрява, и ся вѣрече да пише на Цариградъ; но догдѣ дойде ответъ, поиска да сѣдятъ мирни войскы-ты и отъ двѣ-ты страны, и даже да ся навѣждатъ и разговарятъ пріятелскы. Владо, не проумѣвъ лукавщинѫ-тѫ му, не видѣ нѣщо да прѣчи на това предложеніе, и го прія. Но ответъ-тъ ся бавяше да дойде, а Греко-Римски-ти чиновници като ся виждахѫ често и разговаряхѫ съ Унискы-ты, по тайно наставленіе на военачалникъ-тъ си, хванѫли да гы запытватъ за

Влада какъвъ е и що е, и какъ ся обхожда съ нихъ; а като зели отговоръ че былъ строгъ въ благочиніе-то, свирѣпъ въ наказаніе-то, и малко даровитъ къмъ оныя кои ся показватъ храбри и юнаци, они хванѫли да хвалятъ и уважаватъ своего царя Ѳеодосія, и да казватъ че той на противъ былъ добръ, кротъкъ, праведенъ и человѣколюбивъ, че вършилъ все согласно съ законы-ты кои-то были много добры, и нищо не правилъ по своіѭ-тѫ особитѫ волѭ; че былъ милостивъ къмъ повинны-ты, и щедръ наградитель къмъ храбры и достойны-ты; слѣдователно положили сичко-то си говорително искуство въ да гы предумватъ и убѣждаватъ че щели много добрѣ да сторятъ и много да ся ползоватъ, ако бы ся рѣшили да оставятъ службѫ-тѫ Владовѫ и да влѣзѫтъ въ службѫ Греко-Римскѫ. Тія и други такыва хитри и лукави словеса прельстили простодушны-ты и корыстолюбивы-ты оныя Уннскы чиповницы, и така единъ день Владо ся напрасно научава че по-вечето му полководци съ подчинены-ты имъ войны минѫли въ Греко-Римско-то полчище! Позна той тогазь сичко-то лукавство на Греко-Римскыя-тъ военачалникъ, но като не бѣ веке въ состояніе да си отмьсти, дигнѫся скоро съ осталы-ты си вѣрны малцинѫ воинства, и ся завьрнѫ во своя си презъ Дунавъ-тъ. Въ завращаніе-то му Греко-Римляне-ти го гоняхѫ и ударяхѫ гдѣ какъ го пристигнуваxѫ, и тъй му убихѫ много войны; Скири-ти найпаче, рода Аланскаго, кои-то вьрвяхѫ най напо-

дирь, пострадахѫ най-много отъ тыѧ ударенія, и быхѫ почти вси убіени или роби уловени. Уловени-ти ся закарахѫ на Цариградъ, гдѣ-то, понеже бѣхѫ много, не видѣхѫ за добро да гы дьржатъ, но гы распродадохѫ или даромъ раздадохѫ различнимъ, съ условіе да гы закаратъ и распръснѫтъ по Асійскы-ты области, и да гы не пущатъ никоги да минѫтъ отъ сямъ на Цариградъ или на Европа. Така станѫ, и много время послѣ Олимпійски-ти окресности въ Вѳѳнніѭ бѣхѫ іоще населени отъ тыя человѣцы, кои-то самъ Созоменъ видѣлъ тамъ упражняемы въ земледѣліе (2).

11 Между това Аларикъ съ войскы-ты си все сѣдяше въ Тосканѫ та чакаше совершено-то испълненіе на договоръ-тъ си съ Римляны-ты, а цѣла година ся минѫ, пакъ Онорій совсѣмъ ся непогрыжи да мѹ доплати осталѫ-тѫ дань, и да му даде Аетіа и другы человѣцы въ залогъ. За това въ лѣто 409 Сенатъ-тъ Римскый, боящися да не дойде пакъ Аларикъ да осади градъ-тъ, проводи на Равеннѫ трима посланницы именемъ Цециліана, Аттала, и Максиміана съ моленіемъ къ царю да испълни незабавно договорны-ты условія, или да проводи срещу Алариса доволнѫ войскѫ за да го испѫди изъ Італіѭ. Но Онорій, прельщаемъ всякога отъ ласкатели-ты си, вмѣсто да послуша посланницы-ты и да стори онова що бѣхѫ дошли да му искатъ, видѣ за по-лесно да имъ запуши уста-та дающи имъ онова що не искахѫ, сирѣчь: Цециліана нарече Префектъ преторійскый въ Римъ,

а Аттала попечитель на финансы-ты, и тъй гы испрати назадь съ великы почести. А за да успокои колко-годѣ и Римляны-ты, проводи заповѣдь въ Далматіѩ да пойдѫтъ отъ тамъ на Римъ пять легіони избранни войни числомъ шесть хіляды. Тіи наистинѫ тръгнѫхѫ по сухо за Римъ; но когато стигнѣхѫ близо при Аларика, смѣлый но безразсудный ихъ воевода Валентъ, за да не го укорятъ варваре-ти че го было страхъ отъ нихъ, вмѣсто да гледа презъ кой пѫть бы можилъ да мине безъ да го усѣтятъ, отиде право презъ пѫть-тъ, отъ гдѣ-то Аларикъ, услышавъ прихожденіе-то имъ, сѣдяше та гы чакаще съ сичкы-ты си войнства. Така неизбѣжно ся ударихѫ единъ-другы, и Аларикъ загащивъ отъ всекъдѣ изби гы сичкы-ты, освень стотинѫ души, кои-то едвамъ съ Валента наедно ся отървахѫ и дойдохѫ на Римъ. Съ неіѫ войскѫ бѣхѫ ся соединили на пѫть и отъ вышеречены-ты посланницы Атталъ и Максиміанъ, и така и тіи ся намѣрихѫ обуздани въ сраженіе-то. Атталъ можи и той да побѣгне и да си пойде съ Валента на Римъ; но Максиміанъ сяулови робъ, и едвамъ баща му Маринianъ го измоли напоконъ и освободи като даде за откупъ Аларику до 30000 жълтицы стоящыя около 17400 турскы лиры.

12 Ніи видѣхмы (1) че и Аларикъ бѣше повыкалъ на своіѫ помощь изъ горніѫ Панноніѫ женина си брата Атаулфа съ не малко нему подчинены войны Готѳы и Унны. Атаулфъ отъ разли-

чны препятствія едвамъ тѫзи годинѫ моживъ да мине Алпы-ты, управися къмъ Тосканѫ за да ся сбере съ Аларика. Онорій сія услышавъ, и научився че тіи нови непріятели не были твьрдѣ много, поиска да имъ пресѣче пѫть-тъ, и писавъ за това заповѣдь до сичкы-ты стражи що имаше по тамошны-ты градища, проводи и самаго пьрвоміністра Олумпіа съ триста избранны Унны, кои-то бѣхѫ въ Равеннѫ на неговѫ службѫ. Вси тіе стражи и войни собравшеся составихѫ войскѫ по-голѣмѫ отъ Атаулфовѫ-тѫ, и ударихѫ Атаулфа близо при Пизѫ, и преодолѣвше убихѫ му до 1100 человѣцы, а сами не загубихѫ выше отъ 17; но совсѣмъ тѣмъ неможихѫ да му пресѣкѫтъ пѫть-тъ, и тъй онъ съ осталы-ты си войны отиде и ся соедини съ Аларика, а Олумпій съ свои-ты ся завърнѫ на Равеннѫ съ похвалѫ че побѣдилъ, а съ укоръ че не завьршилъ онова що му бѣ заповѣдано (2). Слѣдъ малко скопци-ти палатски кои-то му завиждахѫ, укорившe го предъ царь-тъ че той самъ былъ причина на сичкы-ты царственны злины, фьрлихѫ го отъ высокыя-тъ му санъ, и той убоявся да не испати по злѣ, побѣгнѫ на Далматіѫ. Отъ тамъ онъ пакъ бы напоконъ призванъ и поставенъ на высокѫ-тѫ си службѫ; но послѣ пакъ бы сваленъ и отдалеченъ, а най-сетнѣ бы злѣ уморенъ отъ мѫжа Онорієвыя сестры Плицидіи Константіа, кой-то му отрѣзѫ пьрво уши-ты, а послѣ повелѣ та го бихѫ съ крывацы (ῥοπάλοις) до гдѣ умрѣ. На Олумпіево же мѣсто ся пока чи вышепомянѫтый

префектъ Иллурійскый Іовый, и Атталъ станѫ префектъ Римскый (2).

13 Тъй като погинѫхѫ вышеречени-ти пять легіони Далматійски, и останѫ Римъ безъ никаквѫ помощь, Сенатъ-тъ Римскый выше и выше въ боязнь, проводи къ Онорію новы посланницы съ теплимъ моленіемъ да ся умилостиви царь-тъ за бѣдственно-то градско положеніе, и да заключи миръ съ Аларика. Съ тыя посланницы отиде и самъ папа Іннокентій I-ый. Отъ тѣхъ Онорій най-сетнѣ убѣдився, выка съ писмо Аларика да пойде на Риміни (arimínum) градище до 30 міля отъ Равеннѫ отстоящее, проводи тамъ отъ своіѭ странѫ и първаго своего міністра Іовіа, и тъй тій двоица мѫжи, кои-то іоще отъ Стилихоново время бѣхѫ си станѫли познайници и пріятели въ Ипиръ, събрахѫся въ Риміни, и начахѫ да ся разговарятъ за какъ да ся устрои миръ. Аларикъ, раздраженъ отъ минѫлы-ты Римскы невѣрности, не щеше да ся склони, освень ако му ся на здраво обѣщаіѭтъ: 1⁰ да му плащатъ всякѫ годинѫ по едно огромно количество злато и жито; 2⁰ да му дадѫтъ за него и за народъ-тъ му двѣ-ты Венетійскы области, Норика, и Далматіѭ за населеніе. Іовій, като не можи да го предума за по-умѣрены условія, склони ся да извѣсти тыя предложенія Онорію, и за да покаже искренность Аларику, писа за това писмо-то си предъ очи-ти му, а съ тайно друго писмо совѣтува царь-тъ да постави Аларика военачалникъ на пѣши и конничны-ты цар-

ственны войскы, защо тъй онъ можилъ бы да умекне въ исканія-та си, и да склони на миръ съ по-умѣрены условія. Кога-то слѣдъ малко дойде писмо отъ Онорія за отвѣтъ, Іовій, за да покаже пакъ искренность Аларику, отвори несмысленно предъ него писмо-то царско и го прочете велегласно. Онорій му пишеше «че за злато и жито що искалъ Аларикъ, самъ Іовій трѣба да опредѣли колко може да му ся даде, понеже като ѵпархъ дворный онъ най-добрѣ знаяше силѫ-тѫ на царственны-ты дани и приходи; а колко-то за военачалническы или другы такъвъ санъ, онъ никоги не бы ся склонилъ да даде ни Аларику ни другому отъ народа его, и ся чуди какъ Іовій смѣялъ да му предложи едно такова нѣщо.» Тыя като чу Аларикъ, за другы-ты работы нищо не рече, а за отрицаніе-то на военачалническый санъ, съвсѣмъ що не бѣше го искалъ, пріявъ Онорієвы-ты рѣчи като едно велико поруганіе и униженіе за него и за народъ-тъ му, много ся разгнѣви, и тутакъ-си скочивъ на крака выкнѫ на чиновницы-ты си които бѣхѫ съ него: «Тіе горделиви Римляне не ны « почитатъ достойны за началство! Вървѣте ско- « ро да пойдемъ на Римъ, и тамъ ще имъ пока- « жемъ какъ Готѳи-ти знаѣтъ да си отмьстятъ « за едно такова поруганіе на народъ-тъ имъ.» И Аларикъ той-часъ отшедъ на полчище-то си, слѣдъ нужны-ты пріуготовленія дигнѫ ся съ войскы-ты си за Римъ. А Іовій посраменъ отъ еднѫ странѫ че не можи да свьрши нищо какъ-то ся

хваляше пріятелю си Аларику, и устрашенъ отъ другѫ за да не бы былъ обвиненъ съ поведеніето си предъ царь-тъ, щомъ ся заврати въ Равенѫ, хвърли причинѫ-тѫ на несполукѫ-тѫ и на поведеніе-то си върху Аларика, и като го представи като недостойнъ веке за всяко милосердіе, за да отхвьрли отъ себе всяко подозрѣніе, закле ся самъ на главѫ-тѫ царскѫ, и тури и другы-ты правителственны сановницы да ся заклънѫтъ такожде, че отъ своіѫ странѫ нема никога да ся склонятъ да сторятъ съ него миръ, но щѫтъ всякога да воюватъ на срѣщѫ му даже до смерти; побуди такожде и Онорія великимъ поощреніемъ, и той видѣвъ тѣхнѫ-тѫ великѫ показуемѫіѫ ревность, безъ да помысли по-надълбоко, заклеся и самъ на главѫ-тѫ, т. е. на животъ-тъ си, че нема никога да стори миръ съ Аларика (1).

14 Тъй като ся рѣши това дѣло, Онорій испрати по сичкы-ты страны на царство-то си даму ся съберѫтъ скоро войскы-ты, и освень това проводи и до Уннскаго царя писмо съ моленіемъ да му проводи и той десять хіляды Унны на помощь противу Аларика; а за да иматъ тіи хранѫ изобилнѫ по пѫть кога ще дойдѫтъ, проводи заповѣдь въ Далматіѫ да приготвятъ жито, хлѣбъ, овцы, и говеда. Проводи такожде и подиръ Аларика хора да съгледватъ дѣянія-та и вървежъ-тъ му къмъ Римъ. Аларикъ же, като бѣ на пѫть за тойзи градъ, мысляше си че съ войны варвары и необразованы каквы-то водяше не бѣ възможно да го за-

владѣе безъ да повреди крайно и него и жители-ты му, а той, като благороденъ въ чувства-та си, не щеше това да стори. Раскаявся убо нѣкакъ-си, проваждаше на Равеннѫ епіскопы-ты на градища-та презъ кои-то минуваше, да ся молятъ Онорію да стори миръ съ Аларика, и да не става съ упорство-то си причина да ся презьмне на силѫ и да ся предаде на разореніе единъ градъ, кой-то выше отъ хілядѫ годины е царствувалъ на величайшѭю часть земли. Освень това тіи епіскопи пришедше казвали Онорію и всѣмъ сановникомъ его, «че Аларикъ не щялъ веке да бѫде толкова строгъ и изискателенъ въ предложенія-та си; защо нито начальство веке просилъ, нито преждеречены-ты области за населеніе искалъ, но само область Норикъ да му ся даде былъ благодаренъ, а тая область, освень що была далечь и на край царството по Дунавъ-тъ, твьрдѣ малко дань и приходъ давала, понеже непрестанно была отъ ближны-ты и варвары наступаема и плѣняема. Колко-то за злато, Аларикъ веке не искалъ, а жито и хранѫ благодаренъ былъ да му ся дава толкова, колко-то самъ царь-тъ бы разсѫдилъ че му стига на годинѫ. Съ тыя умѣрены условія онъ былъ готовъ сега да стори миръ, и тогазь ся обѣщава да има всегдашно пріятелство и споборство съ Римляны-ты, и да имъ помага войнственно противу всякаго врага и супостата, кой-то бы дигнѫлъ брань и оружіе на царство-то.» Тія условія ся видѣхѫ наистинѫ много умѣрени Римляномъ отъ странѫ

побѣдоноснаго Аларика; но Іовій и други-ти правителственни сановници нему привержени, отвѣщахѫ «че, слѣдъ такыва страшни клетвы, кои-то бѣхѫ вси съ царя наедно сторили, не бѣше веке възможно да ся говори за миръ съ Аларика; че ако клетва-та имъ бѣ поне станѫла въ Бога, можахѫ, като ѭ престѫпятъ, да ся надѣѭтъ прощеніе отъ Божіѭ-тѫ милость; но понеже бѣ станѫла на главѫ-тѫ царевѫ, то не бы имъ ся было простило никога да престѫпятъ еднѫ таквѫзи клетвѫ.» До толкозь, каже Зосімъ, ся показахѫ безумни и несмысленни тіи царственни управители, лишени бывше отъ Божіѭ промысль (1).

15 Между това Аларикъ пристигнѫ до двери-ты Римскы, и заплаши Римляны-ты че, ако не ся согласятъ и тіи съ него противу Онорія, ще имъ разори градъ-тъ совершено. А понеже не поспѣшихѫ да му отвѣщаѭтъ, онъ съ еднѫ часть отъ войскы-ты си осади градъ-тъ, и съ другѫ отиде та забиколи и удари Порто (пристанище-то) градецъ укрѣпенъ на Тибръско-то истеченіе въ море-то, гдѣ-то ся намираше сичка-та градска храна, и за малко дни го завладѣ. Тогазь прати пакъ да кажѫтъ на гражданы-ты че, ако не пріемнѫтъ по-скоро предложенія-та му, ще раздаде хранѫ-тѫ въ плѣнь на свои-ты войны. Върху това сенатъ-тъ Римскый ся събра, и слѣдъ дълго совѣтуваніе, понеже вси видѣхѫ че, ако не имъ дойдяше храна отъ пристанище-то, непремѣнно въ градъ-тъ щяхѫ сички да измрѫтъ, рѣшихѫ единогласно че

трѣба да ся покорятъ Аларику, и тъй го выкахѫ и уведохѫ въ Римъ. Аларикъ можаше тогава да ся прогласи царь Римскый; но като хитръ полі-тікъ, иска да покаже на Римляны-ты че не брежилъ ужъ за своіѫ, но за тѣхнѫ ползѫ, и като имъ расправи колко не достоинъ былъ за царство Онорій, рече имъ да си избержтъ другы царь на негово мѣсто, и за такъвъ имъ показа выше (1) помянѫтаго Аттала префекта Римскаго, защо мысляше че той съ късыя-тъ си умъ щеше да му бѫде во все покоренъ. Атталъ убо воцарився, промѣни и сичкы-ты властны сановницы, и постави Лампадіа префектъ преторійскы, Маркіана прѣфектъ Римскы, выше (2) реченаго Валента началникъ на конницы-ты, Атаулфа брата жены Алариковыя комитъ на доместицы-ты, т. е. началникъ на царскы-ты стражи, а самаго Аларика, главенъ военачалникъ на сичкы-ты войскы, и особливо на пѣши-ты. Слѣдъ тыя и другы наименованія Атталъ одѣянъ въ багряницѫ и накиченъ съ царскаго вѣнца на главѫ, представися славно и торжественно предъ сенатъ-тъ, и изрече слово, кое-то показваше сичкѫ-тѫ му горделивѫ глупость, и съ кое-то ся обѣщаваше че ще опази на сенатъ-тъ сичкѫ-тѫ му древнѭ важность, и ще покори на Римляны-ты Егvпта, Востока и сичкѫ вселеннѭѫ. Напоконъ, за да отърве и Африкѫ отъ Ономіевѫ-тѫ власть, проводи тамъ съ малкѫ ничтожнѫ войскѫ нѣкого-си Константіна, безъ да послуша Аларика совѣтовавшаго да проводи Готѳы съ началникъ Готѳъ

именемъ Друма. Отъ другѫ странѫ станѫ заедно съ Аларика и съ сичкы-ты Римскы и Готѳскы войскы, и отиде на Равеннѫ за да събори отъ престолътъ и самаго Онорія. Онорій же убоявся прати посланницы да му кажѫтъ че е готовъ да го пріемне за сопричастникъ и да расподѣли съ него царство-то си. Но Атталъ надменъ отъ гордость отвѣща че дѣлъ съ него никакъвъ не пріема, и иска да му отстѫпи онъ совершенно царство-то си, и ако стори това самоволно, обѣщавася да го испрати честно съ нарочны царскы корабы на кое-то мѣсто и на кой-то островъ ще да ся дръпне, и да му дава тамъ все що ще да му е потребно. Отъ единъ такъвъ-зи отвѣтъ впаплаченъ Онорій, наготвися да бѣга отъ Равеннѫ; но тутакъ-си му прихождатъ на помощь отъ Востокъ шесть легіони войска отъ четыри хиляды войны, отъ коіѫ-то пріявъ дерзость останѫ догдѣ да ся научи какво е станѫло въ Африкѫ. Слѣдъ малко приходи отъ тамъ извѣстіе, че властитель Онорієвъ Ираклiанъ разбилъ и истрепалъ Атталовы-ты войны съ началника имъ Константіна, и запретилъ на сичкыты търговскы корабы да не носятъ веке на Римъ ни жито, ни масло, ни коіѫ-годи храмѫ, и тъй слѣдъ малко станѫ въ Римъ гладъ голѣмъ до толкозь, що единъ день ся чу гласъ въ іпподромъ-тъ зовящій: *Опредьлете цѣнѫ за человѣческо мѣсо*! Като ся чу пораженіе-то Константіново въ Африкѫ, Атталъ събра совѣтъ-тъ да размысли що трѣба да ся прави. Тамъ Іовій прибѣжникъ отъ Онорія да-

де мнѣніе, че нема друго освень да ся прати нова войска отъ Готѳы составлена. Атталъ же съ ярость извыка «че никога не ще повѣри варваромъ едно толкова важно дѣло,» и испроводи другы не по-способны отъ пьрвы-ты. Това видѣвъ Аларикъ разумѣ че Атталъ, вмѣсто да му бѫде послушливъ и покоренъ, ставаше всегда препятствіе на успѣхъ-тъ му, и раздраженъ особно отъ Іовіевы-ты противу Аттала увѣщанія, дигнѫ осадѫ-тѫ отъ Равеннѫ, и дръпнѫ войскы-ты си на Римини, съ намѣреніе да ся примири съ Онорія (3).

16 Като си настани тамъ работы-ты, Аларикъ отиде на Римъ, гдѣ-то предложи отнова на совѣтъ-тъ да ся проводятъ Готѳи на Африкѫ; а понеже Атталъ пакъ не прія това предложеніе, онъ зе съ себе-си Аттала, и го заведе на Риміни. Тамъ вънъ отъ градъ-тъ, предъ очи-ты на сичкы-ты войскы и на сичкыя-тъ събранный народъ, прогласи Аттала недостоинъ за царство, и сваленъ отъ престолъ-тъ, отне му вѣнецъ-тъ, багряницѫ-тѫ и сичкы-ты царскы бѣлѣгы, и гы проводи Онорію съ извѣстіе че му отдава Римъ и че е готовъ да стори съ него миръ по уречены условія. Онорій прія съ радость тыя предложенія, и хора ся опредѣлихѫ и отъ двѣ-ты страны да ся разговорятъ и согласятъ за условія-та на миръ-тъ. Градъ Римъ ся покори отнова Онорію, кой-то на 12 Февруаріа 410 л. издаде заповѣдь какъ подтвърдява сичкы-ты сановницы кои-то бѣхѫ ся отдѣлили отъ Аттала преди паденіе-то му. Но въ

това помежду ся случи пакъ да стане едно дѣло, кое-то погрузи всякѫ надеждѫ за миръ, и наведе на Римъ неисказано злощастіе. Выше (1) помянѫтый Саро, кой-то слѣдъ смьрть-тѫ Стилихоновѫ бѣ ся дрѫпнѫлъ съ триста войны юнацы въ Пиченумъ, и презирающи Онорія и мразящи Аларика тичаше тукъ тамѣ за плѣнь и нападаше кога на Римскы-ты а кога на Готѳскы-ты войскы, единъ день, видѣвъ че Атаулфъ иде на срѣщѫ му съ превъсходнѫ войскѫ, и разумѣвъ че неще може да стои напротивъ, прибѣгнѫ при Онорія, и ся пристави пакъ на неговѫ службѫ. А понеже мразяше крайно Аларика, всякога даваше Онорію совѣтъ да ся не примирява съ него; а сега като видѣ че противу увѣщанія-та му става разговоръ за примиреніе, онъ за да развали работѫ-тѫ става тайно съ войны-ты си, и отходи та напада нечаянно на единъ Алариковъ полкъ, и му убива много войны. Това вѣроломно дѣло бывшее отъ Онорієваго чиновника посрѣди мирны съ него разговоры Аларикъ претълкувавъ че станѫло непремѣнно по тайнѫ Онорієвѫ заповѣдь, распалися гнѣвомъ срѣщу него, и прекъсавъ мирны-ты разговоры, дигнѫся съ войскы-ты си, и отиде пакъ на Римъ водя съ себе и Аттала за да го постави отнова царь. Но понеже Римляне-ти го не пріяхѫ, онъ имъ осади пакъ градъ-тъ, и слѣдъ нѣколко-мѣсячно осажденіе докара гражданы-ты да испаднѫтъ отъ гладъ на толкова несносно состояніе, що нѣкои-си отъ нихъ, не тьрпяще веке отворихѫ нощіѭ градскы-ты две-

ри, и тъй Аларикъ вшедъ на 24 Августа сего лѣта, даде волѩ на войны-ты си да сторятъ изъ кѫщія-та колко-то щѫтъ плѣнь и грабежъ, а имъ запрети само въ церквы и монастыри да не влазятъ, и честь-тѫ и животъ-тъ на мѫжи и жены да не докачатъ. Нъ какъ ся ограничаватъ въ злодѣяніе-то варвари необуздани? Тіи плѣнихѫ и разграбихѫ сичко що намѣрихѫ въ Римъ, и входяще свободно въ кѫщія-та, мѫчахѫ ступаны-ты, а нѣкои-си и убивахѫ за да имъ кажѫтъ гдѣ сѫ си скрылп иманье-то; много кѫщи и другы направы даже и съ огнь изгорихѫ, и горки-ти жители никоѩ избавѫ не намѣряхѫ, освень ако можахѫ да побѣгнѫтъ на вънъ, или да влѣзѫтъ въ церквы-ты Св. апостолъ Петра и Павла, защо въ тѣхъ кой-то бѣ ся вредилъ да прибѣгне, или какво-то нѣщо бѣ могло да ся пренесе, тому варвари-ти по Алариковѫ строгѫ заповѣдь не смѣяхѫ да посегнѫтъ. И тъй славный и великолѣпный той градъ 1163 годины слѣдъ основаніе-то си, напълнися съ развалины, опустошися отъ хора и иманье, и усиромаше превъсходно (2).

17 Слѣдъ тридневно такова плѣненіе на Римъ, Аларикъ, вмѣсто да гледа да утверди власть-тѫ си и царство-то си въ Італіѩ, остави разоренаго того града, и водящи съ себе мнозинѫ благородны плѣнницы, между кои-то бѣ и сама сестра Ономіева Плацидія, отиде на Нолѫ града, кого-то завладѣ съ осадѫ и разграби. Послѣ минѫ презъ Лукиніѩ, и презъ земліѩ-тѫ на Бру-

тіаны-ты, плѣни и разграби града Регіумъ, и тогазъ погледнѫвъ на островъ Сицилію, направи скоро легкы корабы, и турнѫвъ въ нихъ нѣколко отъ войскы-ты си, проводи гы да минѫтъ на тоя островъ и да го завладѣѭтъ. Послѣ онъ мисляше да мине на Африкѫ, да завладѣе тѫѭ преизобилнѫ область, и да ся засели въ неѭ. Но едвамъ кораби-ти му тръгнѫхѫ на пловъ, страшна буря ся случи на море-то, и гы разби и погрузи сичкы-ты предъ очи-ты му. Аларикъ ся ожали премного отъ това злополучіе, и въ недоумѣніе що да стори дръпнѫся на Косенцѫ (Консентіѭ) за да си помисли. Но тамъ напрасно ся разболѣ, и за малко дни умрѣ за великѫ жалость на храбры-ты му войскы, кои-то и го погребохѫ по тѣхному обычаю съ великѫ честь въ дъно-то на еднѫ тамъ блиѭѭ малкѫ рѣкѫ именемъ Гарентіѭ, слѣдъ като и обърнѫхѫ водѫ-тѫ възъ другѫ странѫ; а като го закопахѫ, пакъ ѭ пуснѫхѫ да си вьрви на ветхо-то мѣсто, и то за да не знае никой гдѣ му е былъ гробъ-тъ, вѣроятно за да не пойде послѣ нѣкой отъ непріятели-ты да го изрови и обезчести, или да отнеме богаты-ты сокровища кои-то погребохѫ съ него наедно. Така ся свьрши животъ-тъ на прочутый-тъ въ історіѭ-тѫ Готѳскый краль Аларика, кой-то презъ нѣколико годины обезпокои крайно и двѣ-ты Римскы царства Въсточно и Западно, а наслѣдникъ на власть-тѫ и кральство-то си остави женина си брата Атаулфа (1).

18 За да свьршимъ тукъ съ Готѳы-ты, ніи ще кажемъ въ кратцѣ че новый той краль тѣхный Атаулфъ, понеже любяше плѣненѫ-тѫ сестрѫ Онориевѫ Плацидіѭ, вмѣсто да слѣдува по стѫпкы-ты Алариковы, поиска да ся примири съ Онорія, и щомъ си починѫхѫ войскы-ты му, минѫ съ тѣхъ въ полуденнѫ-тѫ Галліѭ, гдѣ-то като воева въ ползѫ на Римско-то царство противу неговы-ты тамо Римляны бунтовницы и варвары непріятели, и му стори знамениты услуги, заключи миръ съ Онорія, оженися торжественно за вышереченѫ-тѫ му сестрѫ Плацидіѭ, на 14 Іаннуаріа 414 л. и ся утвьрди въ области-ты Нарбонскѫ и Аквитанѫ, и тъй ся учреди тамъ Висиготѳско-то кральство, кое-то ся продължи до 531 лѣто по Христа, и тогазь Висиготѳи-ти часто въ войнѫ съсъ Францы-ты находящеся, быхѫ отъ тѣхъ испѫдени отъ Галліѭ, и ся преселихѫ въ Іспаніѭ, гдѣ-то ся и утвьрдихѫ за много время. Слѣдъ Атаулфа умершаго убитіемъ въ л. 415, станѫ краль на Готѳы-ты Виллій до л. 420, и слѣдъ него Ѳеодорикъ кого-то ще видимъ по-долу че, воевавъ на помощь Римляномъ противу Унскаго краля Аттила пошедшаго на Галліѭ, бы убитъ въ Каталанско-то сраженіе що станѫ въ л. 451 между Римляны и Унны (2). Оставляюще убо тука Готѳы-ты, время е да ся завьрнемъ на Уннскѫ-тѫ історіѭ, коіѭ-то и ще карамы веке до колко-то е възможно неотстѫпно.

ГЛАВА IV.

РАДО.

1 Що знаемъ само изъ Олумпіодора за царя Унискаго Рада, и за съ обманѫ убіенаго имъ княза Доната. — 2 Догадки за причинѫ-тѫ и время-то на Олумпіодорово-то при Унны-ты посолство, и на Донатово-то убіеніе. — 3 Жалость за загубеніе-то на Олумпіодорово-то за Унны-ты важно списаніе.

1 Въ лѣто около 412 царь Унномъ былъ Радо или Харатонъ (1). Кога ся е воцарилъ, и кога и какъ е престанѫлъ да царува, не знаемъ, какъ-то не знаемъ и нищо особно за Унны-ты по негово-то время, освенъ едно твьрдѣ сухо и неясно извѣстіе за нѣкого-си тѣхнаго княза Доната, кое-то изъ Олумпіодора написалъ и оставилъ Фотій Патріархъ Цариградскый. Той Олумпіодоръ, родомъ отъ Θивѫ града Егупетскаго и вѣроисповѣданіемъ Еллинъ, написалъ, подъ названіемъ *историческо вещество* (ὕλη ἱστορίας), двадесять и двѣ слова, въ кои-то приказвалъ подробно за сичкы-ты историческы событія, кои-то станѫли на Западъ

во время царя Онорія отъ 407 до 425 л. Тіи словеса ся загубили по нещастіе, и днесь не сѫществуватъ; но Фотій Патріархъ гы челъ, и написавъ оставилъ намъ едно кратко изложеніе на все що намѣрилъ въ тѣхъ. Въ него изложеніе Фотій пише че въ конца на десято-то си слово, слѣдъ работы кои-то станѫли въ Западно-то Римское царство въ 412 л., «Олумпіодоръ приказвалъ « за Доната и за Унны-ты, и за искуснѣйше-то « стрѣляніе на краліе-то имъ; за себе си, какъ « былъ проводенъ посланникъ при Унны-ты и при « Доната; какъ ся губилъ и бѣдствувалъ много « по море-то като отходилъ; какъ Донатъ кля- « твою прельстився былъ беззаконно убіенъ; какъ « Харатонъ пьрвый краль ся распалилъ отъ гнѣвъ « за убитіе-то му, и какъ Римскый царь го пакъ « съ даровы укротилъ и умирилъ» (2).

2 Отъ това кратко и тьмно Фотіево изъ Олумпіодора изложеніе не ся разумѣва ни кой и какъвъ е былъ реченый Донатъ, ни защо Олумпіодоръ е ходилъ посланникъ при него и при Унны-ты, ни кой Римскый царь го е проводилъ: западный ли Онорій, или единадесятолѣтный царь Въсточный Ѳеодосій 2-ый? ни защо и отъ кого е былъ Донатъ съ клятвѫ прельстенъ, ни защо и отъ кого и дѣ е былъ закланъ и убитъ противу дадено-то му клятвенно увѣреніе, кое-то не хрістіанину, но даже и погано-варварину не бѣ простено да престѫпи. Отъ то обаче, що Олумпіодоръ пише все за Онорія и за западно-то Римско

царство, а нищо за Восточно-то, отъ то що онъ посвятилъ списаніе-то си Восточному царю Θеодосію, какъ-то самъ въ предисловіе-то си казвалъ (1), и отъ то найпаче що самъ пакъ Олѵмпіодоръ, като повторително ся оплаквалъ за страданія-та и злополучія-та си по море-то кога отхождалъ при Унны-ты, така що едвамъ ся избавилъ, прилага че минѫлъ презъ Аѳинѫ, и изшедъ изъ корабъ-тъ, помогнѫлъ совѣтомъ и стараніемъ своимъ да ся възведе Леонтій и не хотя на софистическыя-тъ учителскый столъ (2), ніи заключавамы че Олѵмпіодоръ е былъ проводенъ при Унны-ты, не отъ Восточнаго царя Θеодосіа, но отъ Западнаго Онорія. Но защо и кога е былъ проводенъ? Около 412 или 413 лѣто, кога-то писатели-ти поставятъ това събытіе само и само, какъто рекохмы, защо- то стои писано въ Олѵмпіодора слѣдъ работы случившіяся въ лѣто 412, ніи не находимъ въ історіѭ-тѫ да е имало Римското царство никоѭ причинѫ за сношеніе съ Унныты. Въ лѣто обаче 409, кога-то Аларикъ разярився тръгнѫ отъ Римини за да презьмне Римъ, ніи видѣхмы выше (3) че Онорій пратилъ до Унны-ты да ся моли за да му проводятъ въ помощь 10,000 войны, и даже завѣщалъ на Далматіѭ да имъ приготвятъ потребнѫ-тѫ хранѫ за по пѫть. Много е убо, мыслимъ, вѣроятно да е пратилъ тогава царь Онорій за това при Унны-ты Олѵмпіодора, и да го е пратилъ по море ужъ за повѣрно, за да не бы го уловили Готѳи-ти ако бы

отишелъ по сухо; а като е отишелъ при царя Уннскаго Рада, да е искалъ онъ да прати перво до Онорія княза Уннскаго Доната за да ся согласи съ него направо за условія-та на помощьтѫ, и за да ся увѣри очевидно за состояніе-то на Готѳскѫ-тѫ войнѫ; а какъ онъ немалъ нищо да пострадае ни по пѫть ни въ Италіѭ, да е искалъ отъ Олумпіодора клятвенно увѣреніе; Нъ совсѣмъ тѣмъ може Готѳи-ти, за да преварятъ това Онорієво съ Унны-ты соглашеніе, кое-то щяше да бѫде вредително за нихъ, да сѫ върдили по пѫть, и да сѫ хватили и убили мечемъ Доната. Така ако е станѫло, лесно е можилъ Онорій да ся извини предъ Рада, и да го укроти и умири съ многоцѣнны даровы.

3 Какъ да е да е, много е жално за насъ що ся е загубило Олумпіодорово-то историческо списаніе; защо, като ѳ ходилъ самъ при Унны-ты, и като е описалъ все що е тамъ видѣлъ и позналъ, щехмы отъ него да ся научимъ доволно подробности за тѣхъ, какъ-то ся научавамы много такыва и отъ ритора Пріска, кой-то по-сетнѣ въ лѣто 448 ходившій съ Рымскы посланницы при Уннскаго царя Аттила, описалъ и оставилъ намъ за тѣхъ всѣ що чулъ и видѣлъ (1).

ГЛАВА V.

МЬНДЮ.

1 Мьндю или Мѧндюхъ былъ отецъ Аттиловъ, и ималъ братія Руя, Октара, и Ойварша. — 2 Унни-ти земали изъ Греко-Римско художницы за да имъ правятъ корабы, а Ѳеодосій запретилъ това съ законъ подъ наказаніемъ смерти. — 3 Нашествіе Унновъ на Ѳракіїѫ.

1 Радо умершій въ неизвѣстно время, оставилъ четирма сыновы, Мьндя, Руя, Октара, и Ойварша. Мьндьо или Мьндюхъ (1), като пьрвороденъ, възлѣзлъ слѣдъ баща си на престолъ-тъ, и царувалъ мирно и славно нѣколико годины (2). А Руйо и Ойваршь были князи и владѣтели на неизвѣстны нѣкои Уннскы области, какъ-то выше (3) видѣхмы че княжевалъ и Донатъ. Октаръ же, кого-то други наричатъ Уптаръ и Субтаръ (4), былъ князъ и владѣтель на къмъ западъ, отъ гдѣ-то послѣ ще видимъ (5) че воевалъ въ Германіїѫ; а като князь воюющій ималъ и власть голѣмѫ, та за това го нѣкои-си и *краль* называватъ (6). Выше отъ тыя свидѣтелства, кои-то впрочемъ разсѣяны находимъ тукъ тамѣ у писатели-ти, мы за Мьндьовото царство друго нищо незнаемъ. Достойно бѣ

обаче да речемъ нѣщо и за него, понеже той былъ отецъ великаго Аттила, кой-то ся даже и хвалилъ за происхожденіе-то си отъ него (7).

2 Совсѣмъ що незнаемъ колко е время царувалъ Мьндю, мы ще припишемъ на негово-то время слѣдующе-то любопытно приключеніе. Варвари-ти, кои-то живѣли при Черно-Море, и кои-то несумнѣнно сѫ были Унни-ти, поискали въ тыя времена да си направятъ корабы за да плуватъ по Черно-Море, толкова за търговіѭ, колко-то и за да иматъ морскѫ силѫ въ военно слученіе. За това тіи имали дърва (кересте) изобилно, а понеже немали художницы, земали си такыва съ заплатѫ отъ Греко-Римско-то царство. Но Греко-Римляномъ това никакъ не угождало, и за да възбранятъ Унны-ты отъ това дѣло, тіи по царскѫ Ѳеодосіевѫ заповѣдь уловили мнозинѫ отъ тыя художницы, и гы хвьрлили въ тьмницѫ. Тѣхъ Асклипіадъ епіскопъ Херсонскый Таврическаго полуострова (Кримъ) едвамъ можилъ да гы измоли и извади. Но Ѳеодосій пакъ поставилъ законъ въ лѣто 419, съ кой-то запрещалъ на подданны-ты си да не бы да учатъ варвары-ты да си правятъ корабы, че инакъ ще ся накажѫтъ смьртно (1).

3 Видися че отъ това раздражившеся Унни-ти, дигнѫли войнѫ противу Греко-Римско-то царство, и прешедше Дунавъ-тъ нападнѫли тежко на Ѳракіѭ въ лѣто 422 (1). Но кои сѫ были слѣдствія-та на това воеваніе, незнаемъ, защо никой отъ писатели-ты нищо за това не казва.

ГЛАВА VI.

РУЮ.

1 Женитбы и приключенія Плацидіеви до смьрть-тѫ Ономіевѫ, — 2 Іоаннъ тайносовѣтникъ похищава Западно-то царство, но Θеодосій го не припознава, а отъ тамъ ся подига помежду имъ война. — 3 Іоаннъ иска помощь отъ царя Уннскаго Руя чрезъ познайника му куропалата Аетіа; кой и какъвъ бѣ той Аетій. Руьо ся врича да проводи 60,000 войны. — 4 Θеодосій проважда противу Іоанна войскы съ троицѫ военачалницы, и за царь Римскый Плацидіана сына Валентиніана заедно съ майкѫ му. — 5 Пришедше въ Далматіѭ, войскы-ты Θеодосіевы ся раздѣлятъ на три: съ еднѫ-тѫ Ардавуръ отходи на Італіѭ по море, но ся корабосокрушава и улавя; съ другѫ-тѫ Аспаръ отходи по сухо на Акуйлеіѭ; а съ третіѭ-тѫ Кандидіанъ остава въ Далматіѭ, и ѭ завладѣва ведно съ Істріѭ и Панноніѭ. Ардавуръ ся ползува отъ Іоанновы-ты къ нему добры расположенія, согласявася тайно съ чиновницы-ты му, и привыква Аспара та завладѣватъ Равеннѫ, и поставятъ Валентиніана на престолъ-тъ, а Іоанна уловятъ, поругаватъ, и убиватъ. — 6 Дохождатъ послѣ Унни-ти съ Аетіа, и сѫдъ едно нерѣшимо сраженіе, Аетій ся примирява съ Плацидіѭ, и ся нарича комитъ, а Унни-ти ся отпращатъ съ даровы и съ отстѫпленіе-то на Панноніѭ. — 7 Руіо ся обраща съ тѣзи войскѫ

на Греко-Римско-то царство, обладава и онустошава Θракіѣ, и ся управя да пойде на Цариградъ, кога-то немощный Θеодосій съ даровы и съ ежегодныя заплати обѣщаніе го убѣждава да ся върне. Не право мнѣніе за това на нѣкой Грьчьскы історицы. — 8 Аетій наречєнъ военачалникъ, и воевавъ успѣшно въ Галліѣ, коварствува противу Бонифатіа Африканскаго Воеводѣ, наструва го да ся възбунтува и да доведе Вандалы-ты на Африкѣ, кои-то и ѣ завладѣватъ, научава ся Плацидія истинѣ-тѣ, и Бонифатіа сшедшаго поставя главенъ военачалникъ, а Аетій ся ударя съ него на битвѣ, навыва ся и побѣгва, Бонифатій же ся нараня и умира. — 9 Проповѣданъ врагъ и предатель, Аетій бѣга и ся крые отъ мѣсто на мѣсто, а най-сетнѣ прибѣгва при Унны-ты, и зема отъ нихъ военнѣ помощь съ коѣ-то пришедъ въ Італіѣ принуждава Плацидіѣ да го пріемне пакъ въ службѣ съ саномъ патрикіа. — 10 Греко-Римляне-ти възбунтуватъ нѣкои варвары противу Унны-ты; то дава Рую причинѣ да прати на Цариградъ посолство съ предложенія грозны; но догдѣ зьмне отвѣтъ онъ умира.

1 Ніи видѣхмы выше (1) че Плацидія сестра Ономіева бѣ ся оженила на 14 Іаннуаріа 414 л. за Атаулфа краля Готѳскаго. Та, слѣдъ смьртьтѣ сопруга своего въ лѣто 415, бы повьрнѣта отъ наслѣдника му Валліа Онорію, кой-то на 1 Іаннуаріа 417 л. ѣ ожени пакъ за главнаго си военачалника Константіа, наименованаго тогазь комита, патрикіа, и консула, а послѣ на 8 Февруаріа 421 л. и Августа (царя), безъ да ся припознае за такъвъ отъ Восточнаго царя Θеодосіа. Отъ това бракосочетаніе ѝ ся роди при конца речен-

наго 417 лѣта дьщерь Юста Грата *Онорія*, и на 2 Іуліа 419 л. сынъ Флавій Плацидій *Валентиніанъ*, наименованный, като наслѣдникъ на царство-то, Nobilissimus т. е. *Благороднѣйшій*. Слѣдъ смьрть-тѫ же Константіевѫ случившѣѥся по Іуліа или Августа 421 л. Плацидія, бывшая съ брата си Онорія въ любовь до соблазнь (2), скарася послѣ съ него до крайнѫ враждѫ, и тъй като ѥѫ не търпѣ веке Онорій, испѫди ѥѫ изъ царскыя-тъ дворъ, а та прибѣгнѫ съ двѣ-ты си чада на Востокъ при Ѳеодосіа, гдѣ-то останѫ до еднѫ годинѫ слѣдъ смьрть-тѫ Онорієвѫ, коя-то ся случи въ Равеннѫ отъ ѵдропикѫ на 15 Августа 423 л. (3)

2 Като чу тѫѩѫ смьрть Ѳеодосій, испьрво поиска да освои и Западно-то царство, и за това проводи тайно войскы въ Далматіиѫ къмъ-то Салонѫ. Но Іоаннъ пьрвый Онорієвъ тайносовѣтникъ (1), поддьржаемъ отъ Западнаго военачалника Кастина, похити царскыя-тъ престолъ, проповѣда себе си царь Западный, и проводи къ царю Ѳеодосію посланницы да иска свое-то припознаніе. Но Ѳеодосій, разгнѣвенъ за тѫѩѫ неговѫ дерзость, не припозна даже и посланницы-ты му, но гы хвьрли въ темницѫ, а послѣ гы проводи на заточеніе въ Пропонтійскы-ты острови близо при Цариградъ. Това докара между Ѳеодосіа и Іоанна враждѫ, на коѩѫ-то слѣдствіе неизбѣжно бѣ война-та (2).

3 Іоаннъ като ся готвяше за тѫзи войнѫ, освободи колко-то робы имаше въ Італіиѫ, и гы

направи войны; а освень това, понеже бѣ ся научилъ че Унни-ти не бѣхѫ въ пріятелство съсъ Восточно-то царство, поиска да привлече и тѣхъ на своіѫ помощь, и за това проводи до царя Уннскаго посланникъ Куропалата своего Аетіа. Царь Уннскый бѣше тогазь Руіо вторый братъ Мьндіовъ (1), кой-то наслѣдилъ нему въ неизвѣстно намъ лѣто. Аетій же бѣ рожденъ въ Дристрѫ града Мусійскаго, отъ отца знаменитаго Гаудентіа, и отъ майкѫ Італіанкѫ богатѫ и благороднѫ. Въспитався между царскы-ты Онорієвы стражи, онъ бѣ даденъ послѣ отъ него въ залогъ Аларику (2), при кого-то сѣдѣ три години, и ся научи добрѣ военно-то художество. Аларикъ познавъ достойнсто-то му, поиска го и насетнѣ пакъ въ залогъ (3); но Онорій му го не даде, и го проводи на Уннты въ залогъ (4), видися за да научи и тѣхны-ты нравы и обычаи, какъ-то бѣ ся научилъ и Готѳскы-ты. Презъ колко-то время живѣ при тѣхъ онъ има толкози добро поведеніе, що бы възлюбенъ отъ нихъ, и въ тоже время ся научи каквы военны силы имахѫ Унни-ти, и съ кой начинъ ся на войнѫ біяхѫ, кое-то му много помогнѫ напоконъ кога-то имѣ бой съ нихъ. А като ся завьрнѫ на царскыя-тъ дворъ, придобы и тамъ голѣмѫ почесть и отличность съсъ свои-ты добры качества. Того убо Аетіа, познайника и пріятеля Уннскаго, проводи сега Іоаннъ при Уннскаго царя Руя, за да му иска помощь. Іоаннъ наистинѫ не можаше да намѣри по-добръ и по-достоинъ по-

сланникъ за едно такова дѣло, и Уннскый царь съсъ него согласився наготви да проводи до 60,000 войны. Тій обаче не щяхѫ да тръгнѫтъ той-часъ; защо Іоаннъ, услышавъ че Ѳеодосій испратилъ презъ Далматіѭ войскы срѣщо него, бѣ зарѫчалъ Аетію да ся нагласи за испращаніе-то на Уннты така що, кога Ѳеодосіевы-ты войскы влѣзѫтъ въ Італіѭ, тогазъ и они да пойдѫтъ по дирѭимъ и да гы заприщѫтъ отъ задь, като самъ Іоаннъ щялъ да гы удари отъ предь, и тъй да гы разбіѭтъ съвършено и разорятъ като да не могѫтъ веке да ся върнѫтъ (5).

4 Ѳеодосій наистинѫ, освень оныя що бѣ проводилъ въ Далматіѭ, проводи противу Іоанна и другы огромны войскы подъ предводителство-то на троицѫ военачалницы: Ардавура воевавшаго успѣшно противу Персяны-ты, Аспара сына негова, и Кандидіана отъ давна Плацидіи приверженаго. Съ тѣхъ онъ, като видѣ че не ще може да дѣйствува за себе си, проводи за царь Западный пятилѣтнаго уже Валентиніана сына Плацидійна, заедно съ майкѫ му Плацидіѭ, на коіѫ-то тогази припозна и наименованіе-то Августѫ (царицѫ), какъто припозна и Валентиніану нарицаніе-то Nobilissimus, и го сгоди даже за двоелѣтнѫ-тѫ си дьщеркѫ Евдоксіѭ, за коіѫ-то ся онъ и ожени послѣ на 20 Октомріа 437 лѣта, отстѫпивъ за това Ѳеодосію сичкѫ Іллуріѭ. Тыя войскы впрочемъ минѫвше презъ Солунъ, гдѣ-то Валентиніанъ облече багряницѫ-тѫ Цесарскѭю, стигнѫхѫ до

Далматійскы-ты предѣлы, гдѣ-то, понеже зима-та бѣ дошла, остахѫ да презимувать (1).

5 А на пролѣть лѣта 425, като превзехѫ на силѫ Далматійскаго града Салона, троица-та речени военачалници ся раздѣлихѫ, и Ардавуръ съ еднѫ часть отъ войскы-ты влѣзе въ корабы за да мине презъ Адріатическо-то море на Італіѭ; Аспаръ съ конницы-ты тръгнѫ бързо по сухо за Акуилиѭ водящи съ себе си Валентиніана и Плацидіѭ; а Кандидіанъ съ другѫ войскѫ останѫ тамъ за да покори и другы-ты околны градовы, кои-то бѣхѫ ся предали Іоанну. Ардавуръ обаче не бы щастливъ въ мореплаваніе-то си, и една буря морска го захвьрли къмъ Равеннѫ, гдѣ-то Іоанновы-ты стражи го уловихѫ съ три кораби, и го предадохѫ Іоанну. Това нещастіе премного оскорби Плацидіѭ, коя-то като слушаше че идѫтъ и Унни съ Аетіа на помощь Іоанновѫ, іоще помного ся скорбяше и бояше. Но за честь Валентиніановѫ прекарася що Ардавурово-то уловяваніе, вмѣсто зло, да излѣзе на добро, и ето какъ: Іоаннъ, надѣѭщися че съ помощь-тѫ Ардавуровѫ ще може да ся примири и спогоди съ Θеодосіа, вмѣсто да ся принесе къ нему враждебно, хванѫ да го ласкае и да му отдава голѣмы почести, като да го привлече къ себе и да го направи свой пріятель и приверженикъ. Ардавуръ като му осѣти намѣреніе-то, за да го утвьрди паче и паче въ това мнѣніе и да го излъже, хванѫ и той отъ своѭ странѫ явно да го хвали и ласкае, и да му

ся обѣщава че ще посредствова за него къмъ Ѳеодосіа; а тайно работяше всякымъ образомъ да предума и да привлече къ себѣ войнскы-ты му чиновницы за да оставятъ Іоанна и да ся прилѣпятъ Валентиніану. Тіи же, не бывше отъ Іоанна благодарни, не ся забавихѫ да го послушятъ и да ся съгласятъ съ Ардавура, кой-то като видѣ веке че намѣреніе-то му успѣваше, даде за това тайно извѣстіе сыну своему Аспару, и онъ той-часъ тръгнѫ съ войнство-то си за Равеннѫ, гдѣ-то пристигнѫвъ нечаянно и намѣривъ двери-ты градскы отворены, влѣзе вѫтре и го завладѣ, а Іоанна слѣдъ малко сопротивленіе улови предаденъ отъ самы-ты му войны, и го проводи вързанъ на Аквилеіѫ къ Плацидіи, коя-то за отмьщеніе повелѣ та му отрѣзахѫ деснѫ-тѫ рѫкѫ, а послѣ го качихѫ на магаре, и го разведохѫ за поруганіе по улицы-ты градскы. Така Іоаннъ като претърпѣ несносны хулы и поруганія отъ странѫ на побѣснѣлыя-тъ простый народъ, свьрши животъ-тъ си мечемъ главою посѣченъ. Царствованіе-то му трая сичко годинѫ и половинѫ (1), а потомъ все Западное царство ся покори Плацидіи и Валентіану, кой-то на 23 Октомвріа сего лѣта бы по нарочнѫ Ѳеодосіевѫ заповѣдь вѣнчанъ и прогласенъ царь въ Римъ отъ нарочно проводенаго Иліона. Кандидіанъ же отъ своіѫ странѫ облада за малко время сичкѫ Далматііѫ, Істрііѫ, и Паннонііѫ (2).

6 Между гова Упни-ти, кои-то водяше Аетій числомъ до шесть-десять хіляды, идяхѫ, но не

пристигнѫхѫ въ Італіѭ освень три дни слѣдъ смьрть-тѫ Іоанновѫ, кога-то веке сичко ся бѣ свьршило, и тъй они вмѣсто пріятели намѣрихѫ тамъ сичкы непріятели. Аспаръ, кой-то знаяше че незабавно тіи щяхѫ да дойдѫтъ, уже готовъ излѣзе на срѣщѫ имъ съ сичкы-ты Римскы войнства, и ся удари съ тѣхъ. Въ това сраженіе ся убихѫ и наранихѫ мнозина и отъ двѣ-ты страны, но на конецъ ся оттеглихѫ безъ да ся побѣди ни една-та ни друга-та страна. Тогава Аетій видѣвъ че напусто ся проливаше кръвь-та, защо слѣдъ смьрть-тѫ Іоанновѫ немаше веке за кого да ся біе, предложи Плацидіи свое-то извиненіе и покореніе, и та за да ся освободи по-скоро отъ тыя многочисленны и страшны непріятели, прія му предложенія-та, и него убо постави на своіѫ службѫ, и го направи комитъ, а на Унны-ты съ негово посредство дади много даровы и пары, а спорядъ нѣкои-си отстѫпи имъ даже и Панноніѭ, и тъй направи миръ съсъ нихъ и гы убѣди да ся завьрнѫтъ во своя си (1).

7 Уннскый царь Руіо обаче не ся благодари само съ това, и като мысляше че Ѳеодосій бѣ станѫлъ причина да ся завьрнѫтъ войни-ти му напусто отъ Італіѭ, видися че поискалъ да си отмьсти за това вьрху него. И тъй като прекара неіѫ годинѫ въ потребны приуготовленія, въ слѣдующѫ-тѫ 426 станѫ самъ съ речены-ты си шестьдесять хіляды войны (1), и преминѫвъ напрасно Дунавъ-тъ, нападнѫ на Ѳракіѭ, коіѫ-то плѣни

и опустоши безъ да срѣщне почти никакво съпротивленіе, и ся управи да дойде на Цариградъ съ намѣреніе да го презьмне, и да го разорѫ совершенно. Горкый Θеодосій ся слиса и замая, и не знаяше що да стори за да посрѣщне еднѫ такѫ-зи бѣдѫ, защо войскы-ты мѵ бѣхѫ остали въ Італіѭ, а другы готовы немаше да проводи противу Унны-ты. Въ това недоумѣніе онъ, като сѣкы отчаянъ, обърнѫлся на молбѫ, и завѣщалъ по сичкы-ты градскы церквы да правятъ литаніи и теплы къ Богу моленія за да гы избави онъ отъ тыя варвары. Въ исто-то время ся случи да падне дъждъ много съсъ гърмиль и тряскавицы страшны, а послѣ Цареграждане-ти ся научаватъ съ неизказанѫ радость че страшни-ти оніе непріятели Унни ся дигнѫли и ся завьрнѫли во своя си. Какъ бѣ станѫло това нѣщо? Прости-ти хора, кои-то не бѣхѫ въ работы-ты, видѣвше че то станѫло слѣдъ Богомоленія-та и слѣдъ гърмиль-тъ, повѣрвали че Богъ направилъ едно чудо, и за да го направятъ по-голѣмо, тълкователи-ти го украсили и увеличили, и ето какъ церковно-історическый списатель Сократъ го описва: «Добро е да ся чуе що ста-
« нѫ тогази на варвары-ты. Началникъ-тъ имъ,
« кому-то имя-то бяше Руя (Ρούγας), умира уда-
« ренъ съ клинъ; а на человѣцы-ты, кои-то бѣхѫ
« подъ негово предводителство, чума нападши, по-
« рази по-вече-то отъ нихъ; и не само това, но
« и отъ осталы-ты огнь съ небесе сшедши мно-
« зинѫ погуби. Все това наведе на варвары-ты

« голѣмъ страхъ, не толкозь защо-то смѣяхѫ да
« дигнѫтъ оружія на храбрія-тъ Римскый народъ
« но паче защо-то го намѣрихѫ помагаемъ отъ
« силнаго Бога ». Ето какъ и другый церковно-
історикъ Θеодоритъ пише за това : «Богъ отъ не-
« бо-то съ гърмилы и бляскавицы и съ клиновы
« ударивъ, и него (Роила) изгори, и сичкѫ-тѫ
« му войскѫ погуби» (2). Така спорядъ тыя двои-
цѫ церковны писатели Руіо былъ тогизь съ клинъ
ударенъ и убитъ, а колко-то за войны-ты му
пьрвый-тъ казва че *мнозина* умрѣли *отъ небе-
сный огнь и отъ чумѫ*, а вторый-тъ, че *сичкити*
были избити *отъ небесный огнь*. Това уже
показва голѣмѫ разликѫ помежду имъ, и дава го-
лѣмѫ невѣроятность на повѣствованіе-то имъ, наи-
паче кога Θеодоритъ казва че были *вси* избити.
Но освень това ніи по-долу (§ 9 и 10) ще видимъ
че Руіо живѣлъ и грозилъ и двѣ-ты Римскы цар-
ства даже до въ 432 и 433 лѣта. Истина-та е
убо была че Θеодосій, като нема лъ войскы за да ся
упрѣ на Руя, и като ся видѣлъ въ бѣдствіе да
загуби и самѫ-тѫ си столицѫ, и да ся повто-
рятъ въ Цариградъ неисказаны-ты оныя злины кои-
то бѣхѫ станѫли въ Римъ отъ Аларика, обър-
нѫлся къ нему на молбѫ, и чрезъ тайны послан-
ницы, го прѣдумалъ да ся върне скоро назадъ
съ войскы-ты си, като му далъ за това много да-
ровы и пары, и като му ся задължилъ писменно
да му плаща всякѫ годинѫ по триста и пятьде-
сять литры злато, кои-то послѣ ще видимъ че Ат-

тилъ искалъ да удвои, сирѣчь да гы въскачи на 700 (3).

8 Между това Аетій, названъ отъ Плацидіѣ главенъ царскы военачалникъ, бы проводенъ въ полуденнѫ-тѫ Галліѣ, гдѣ-то Висиготѳскый краль Ѳеодорикъ бѣ ся подигнѫлъ противу Римляны-ты, бѣ имъ завладѣлъ нѣкои-си мѣста, и бѣ дошелъ да осади и знаменитаго града Арелата (Arles). Онъ съ пришествіе-то си принуди Ѳеодорика да дигне осадѫ-тѫ и да ся примири пакъ договоромъ съ Римляны-ты. Съ тѫзи знаменитѫ услугѫ онъ спечели іоще по-вече Плацидіевѫ-тѫ любовь и довѣренность. Но понеже гледаше съ завистъ че тя любяше не по малко и Африканскаго Воеводѫ и главнаго управителя Бонифатіа, кой-то и бѣше отъ давна приверженъ, и бѣше всякога сторилъ главны услугы на царство-то, Аетій поиска да сабори и уничтожи того мѫжа, и да остане самъ вѣренъ и любезенъ при Плацидіѣ, и тъй почти самъ да заповѣда съсъ нейно-то имя. Въ лѣто убо 427 онъ, отъ еднѫ странѫ пише тайно къ Бонифатію че като вѣренъ неговъ пріятель му извѣстява, *какъ царица-та го намразила и ся закляла да го погуби, какъ щяла за това да го выка да дойде на Ревеннѫ, и какъ той, ако излъзе отъ Африкѫ, непремѣнно е загубенъ; а отъ другѫ странѫ доходи та казва Плацидіи, че, ако и да е пріятель съ Бонифатіа, не може да скрые отъ царицѫ-тѫ неговы-ты лошавы намѣренія; че той не бранилъ тъй добрѣ*

Африкѫ освень за своіѫ смѣткѫ, сирѣчь за да стане тамъ князь независимъ; че уже такъвъ ся показвалъ на мѣсто-то, и че за да ся увѣри царица та на това, стига да му проводи заповѣдь да си дойде, и ще види какъ той не ще да іѫ послуша. Смутившися отъ това Плацидія, писа скоро писмо къ Бонифатію за да си дойде, и му го проводи съ нароченъ человѣкъ. Онъ же сѣкавъ, споредъ тайно-то Аетіево извѣстіе, че го выкатъ за да го погубятъ, отговори гнѣвно на посланыя-тъ, че Плацидія твьрдѣ скоро му забравила услугы-ты, но че тя много ще ся покае за тѫзи своіѫ неблагодарность. И безъ друго толкованіе на отвѣтъ онъ испраща назадъ проводеныя-тъ, и той-часъ събира войскы, и ся показва бунтовникъ. Тогази Плацидіа повѣрвала все що бѣ й казалъ Аетій, и по неговыя-тъ совѣтъ тя проповѣда войнѫ противу Бонифатіа, и проводи войскы на Африкѫ. Това даде причинѫ Бонифатію да повыка въ слѣдующе-то 428 лѣто Вандалы-ты отъ Іспаніѫ на своіѫ помощь съ условіе да расподѣли съ тѣхъ Африканскы-ты владѣнія. Въ тоекде лѣто Аетій воева противу Францы-ты, кои-то прешедше рѣкѫ-тѫ Рина бѣхѫ завладѣли нѣколко мѣста въ Галліѫ, и побѣдивъ съвьршено принуди ѓы да ся завьрнѫтъ презъ рѣкѫ-тѫ. Между това Вандали-ти съ краля своего Генсерика, бѣхѫ ся пренесли сички на Африкѫ до осмьдесять хіляды души, и бѣхѫ освоили Мавританіѫ. Плацидія же, като не можаше да ра-

зумѣе какъ Бонифатій, кой-то и бѣше приверженъ преди воцаряваніе-то и, да и стане сега противникъ и непріятель, проводи му въ лѣто 429 единъ свой вѣренъ чиновникъ, комита Даріа, за да го испыта и да го приведе на покореніе. Комитъ Дарій, бывшій добродѣтеленъ, краснорѣчивъ и пріятель Бонифатіевъ, стори му такыва разумны и праведны укоры и порицанія за безпѫтно-то му поведеніе, що Бонифатій, естественно искрененъ и отворенъ, обади му той-часъ причинѫ-тѫ, и за да покаже че не былъ той кривъ но сама Плацидія, представи предъ очи-ти му тайно-то онова Аетіево писмо. Дарій ся завьрнѫ тогазь на Равеннѫ, и приказа работѫ-тѫ на Плицидіѭ. Тя ся слиса за това коварство Аетіево, но нонеже не поносяше да ся объяви тая работа кога-то Аетій началствуваше въ Галліѭ на многочисленны войскы, за сега тя проводи пакъ Даріа да увѣри Бонифатіа че му отдава сичкѫ-тѫ си прежнѭѭ любовь и довѣренность, и че не иска отъ него друго освень да отврати злины-ты кои-то бѣ навелъ на Африкѫ. Бонифатій ѭ послуша, и ся мѫчи да предума Генсерика да ся завьрне на Іспаніѭ, но не завьрши друго освень да ся покаже като предатель Генсерику кой-то въ лѣто 430, прогласився врагъ и непріятель Бонифатію и всѣмъ Римляномъ, дигнѫ войнѫ насрѣща имъ, побѣди гы много пѫти, плѣни, опустоши и завладѣ почти сичкы-ты имъ тамо владѣнія, и съвсѣмъ що имъ дойде доволна помощь съсъ корабы отъ Восточно-то

царство съ военачалника Аспара Ардавурова въ лѣто 431, побѣдихѫся пакъ въ общо-то сраженіе що сторихѫ съ Гансерика, и какъ-то Аспаръ ся завьрнѫ на востокъ, тъй и Бонифатій отчаявся остави Африкѫ и отиде на Италіѭ, кога-то бѣ уже настанѫло 432 лѣто. Плацидія го пріе добрѣ, и за да му покаже любовь и милость, и да го положи въ состояніе за да си отмьсти Аетію за черно-то му коварство, отъ кое-то бѣхѫ произишли толкова злины за царство-то, направи го патрикій и главенъ военачалникъ на Римскы-ты войскы, и му въздаде и много другы почести. Като чу това Аетій кой-то бѣ іоще въ Галліѭ, тръгнѫ скоро съ войскы-ты си и дойде въ Италіѭ. Бонифатій излѣзе и той на срѣщѫ му съ колко-то войскы имаше околъ Равеннѫ, и тъй станѫ помежду имъ упорно сраженіе, въ кое-то Аетій ся побѣди и побѣгнѫ, а Бонифатій бывъ нараненъ умрѣ слѣдъ три мѣсецы (1).

9 На негово мѣсто Плацидія постави главенъ военачалникъ зетя му комита Севастіана, мѫжа въ совѣтѣхъ искусна и въ бранѣхъ храбра, Аетія же прогласи предатель и врагъ на царство-то, и повелѣ да го гонятъ, и гдѣ-то го намѣрятъ да го уловятъ. Онъ слѣдъ побѣжденіе-то си оставенъ и напустенъ отъ свои-ты войскы, побѣгнѫ за да ся избави и отиде та ся скры за нѣколко время въ еднѫ неговѫ земліѭ; а понеже ся научихѫ скрывалище-то му и единъ отъ непріятели-ты му отиде да го улови, онъ побѣгнѫвъ и отъ тамъ, о-

тиде тайно на Римъ, и като не намѣри вѣрно скрывалище, отиде на Далматіѣ, и отъ тамъ въ Панноніѣ при свои-ты ветхы пріятели Унны, отъ кои-то поиска военнѫ помощь противу гонители-ти свои Римляны. Уннскый царь Руіо възсѣкавъ споредъ Аетіевы-ты приказанія, че царица Плацидія го была неправедно намразила и гонила, далъ му съ благодареніе нѣколко войскы, съ кои-то онъ тръгнѫ право за Равеннѫ. Като чухѫ това Плацидія и нейни-ти тайни съвѣтници, уплашихѫ ся много, и като немахѫ доволно войскы за сопротивленіе, проводихѫ да искатъ помощь отъ краля Висиготѳскаго Ѳеодорика. Но до гдѣ тая помощь ся приготви и проводи, Аетій съ храбры-ты свои Унны помощницы пристигнѫ въ Італіѣ. Тогазь Плацидія, като немаше що да стори, принудися да послуша и пріемне примирителны-ты Аетіевы предложенія, кои-то бѣхѫ да ся испѫди Севастіанъ отъ службѫ-тѫ и отъ царство-то, и да ся пріемне пакъ той Аетій въ пьрвѫ-тѫ своіѫ службѫ и въ пьрвы-ты си почести и достойнства, съ приложеніемъ сана патрикія. Така онъ съ бунтованіе-то си придобы много по-вече отъ колко-то по-напредь бѣ получилъ съ храбры-ты свои услугы. А Унни-ти кои-то бѣхѫ дошли и помогнѫли на това, ако и да не помянуватъ лѣтописи-ты веке нищо за тѣхъ, разумѣвася че сѫ были испратени назадь богато подарени отъ Аетія и отъ самѫ царицѫ Плацидіѣ (1).

10 Въ слѣдующе-то 433 лѣто Руіо царь Ун-

нскый, имѣвшій до сега поданны или союзны послушницы нѣкои варварy именемъ Амилзуры, Ітимары, Тоносуры, Войскы (1), и другы такыва при-Дунавскы племена, напрасно ся научава, че тія племена поощреніемъ Вѵзантійскымъ, заключивше тайно съ Греко-Римляны-ты союзный договоръ, отстѫпили отъ повиновеніе-то си на Унны-ты, и ся подигнѫли противу нихъ. Разгнѣвився за това дѣло Руіо, рѣшися да воюва противу тыя племена, за да гы покори отнова и накаже. Но въ исто-то время разгнѣвенъ и противу Вѵзантійскый-тъ Дворъ защо-то онъ съсъ коварство-то си былъ му навелъ тѫзи бѣдѫ, проводи на Цариградъ посланникъ едного отъ отличны-ты свои сановницы именемъ Исла (2), т. е. Изслава, кого-то и другъ пѫть тамъ на посолство проваждалъ, да представи царю Ѳеодосію жалованія за речено-то дѣло, и защо-то Греко-Римляне-ти пріяли и пріимали отъ Уннско прибѣжницы или поданны Уннскы или въ послѣднѣѫ-тѫ войнѫ заробены бывшія Римляны, и сега безъ откупленіе побѣгшія; и въ заключеніе да му каже че трѣба, или онъ да дрѣпне рѫкѫ отъ всяко союзничество съ Уннскы-ты непріятели варварy, и да му отдаде сичкы-ты Уннскаго и Римскаго рода прибѣжницы, или той да си развали любовь-тѫ и миръ-тъ що е до сега съ него ималъ. Унни-ти тога-зи владѣяхѫ отъ Паннонііѫ даже до задъ рѣкѫ-тѫ Дона надъ сичкы Дунавъ и надъ сичко Черно-море, и ся четяхѫ за най-силно-то варварско царство въ това время. Царь

Θеодосій убо съ сичкѫ-тѫ си Греко-Римскѫіѭ гордость, не можаше лесно да рѣши войнѫ съ единъ такъвъ-зи народъ, и за това щомъ дойде Изславъ и му представи речены-ты строгы жалованія и грозны предложенія, намѣрися въ велико недоумѣніе, и свыкавъ скоро царственныя-тъ съвѣтъ, заповѣда да размысли и да му каже какъвъ отвѣтъ да ся даде на Уннскыя-тъ посланникъ. Совѣтъ-тъ слѣдъ дългы размышленія не намѣри и той угодно да си развалятъ миръ-тъ съсъ Уннското царство, и видѣ за нужно да ся склонятъ паче на Руевы-ты предложенія, нежели да ся подвергнѫтъ съ войнѫ на по-голѣмы бѣдствія; Но за да бы го нѣкакъ предумали да ся склони на по малкы работы, Совѣтъ-тъ издаде мнѣніе, и Θеодосій удобри, да ся проводи до Руя Греко-Римско посолство, за да ся сговори и съгласи то направо съ него за тѫзи работѫ. Но кого да проводятъ? Видися че и за това станѫло голѣмо слово: защо двоица знаменити военачалници, Плінѳа родомъ изъ малѫ Скvѳііѭ, и Діонvсій родомъ изъ Θракііѭ, кои-то по-напредъ, пьрвый на 419 а вторый на 429 л., бѣхѫ ставали и консули, станѫли да ищѫтъ секы за себе си това посолство, а Совѣтъ-тъ не знаилъ кого да предпочте и кому хатѫръ-тъ да развали. За това ся видѣло за добро по настоящему да ся испрати единъ часъ понапредъ Изславъ да занесе на Господарь-тъ си отвѣтъ че ще му проводятъ особенно посолство, а послѣ да ся мысли за избраніе-то на посланникъ-

тъ. Плинѳа обаче, за да сполучи желаніе-то си, проводилъ съ Изслава единъ свой пріятель именемъ Сигилахъ за да придума Руя да иска него за посланникъ; разумѣвася че, за да го убѣди на това, онъ трѣба да му ся е вричалъ че съ него посланникъ той щялъ по-добрѣ да получи все що е искалъ, и наистинѫ ніи по-долу ще видимъ че произведеніе-то на посолство-то му оправдава това предположеніе. Изславъ убо си отиде на Унско съ Сигилаха; но догдѣ онъ да ся върне, дойде въ Цариградъ извѣстіе че Руіо царь Унскый умрѣлъ (3).

ГЛАВА VII.

ВЛАДО II И АТИЛЪ.

1 Владо II и братъ му Атилъ ся воцаряватъ. —2 Греко-Римско-то царство имъ проважда посланницы Плинѳа и Епігена, кои-то они посрѣщатъ вънъ отъ града Марга, и влазятъ въ разговоръ съ нихъ на конь. —3 Посланници-тѣ Греко-Римскы пріематъ предложенія-та тождественны бывшія съ Руевы-ты, и заключаватъ миръ по пять условія, кои-то и взаимно ся заклеватъ да опазятъ. — 4 Ѳеодосій гы подтвърждава, и предава Уннскы-ты бѣглецы Уннскымъ нарочнымъ чиновникомъ, кои-то гы іоще въ Ѳракіѣ убиватъ. — 5 Оздравившеся отъ тѣѣ странѣ, Владо и Атилъ ся обращатъ на възбунтовавши-ты ся варвары, кои-то покорившe воевали въ Скѵѳіѣ и на Сороспы, т. е. Сарагуры-ты, и вънъ отъ Скѵѳіѣ на западъ. — 6 Валентиніанова сестра Онорія проважда прьстень Атилу и го иска за мѣжъ; нейно-то срамно поведеніе, изъ царскы-ты палаты испѣжданіе, и на Цариградъ прибѣгваніе. —7 Унни-ти помагатъ Римскому царству противу Армориць-ты въ сѣвернѣ Галліѣ. — 8 Тіи помагатъ и Летію противу Бургундскаго краля Гондикаря. — 9 Октарь князь Уннскый воюва на Бургунды-ты, побѣждава гы, и имъ убива до 20,000 войны и самаго имъ краля Гондикаря,

и илѣни и опустошава сичкѫ-тѫ имъ земля; Атилъ самъ воюва на сопредѣлны-ты имъ Францы, и побѣдивъ принуждава гы да му плащатъ дань; това видѣвъ новый Бургундскы кралъ Еррикъ примирявася такожде съ Унны-ты, и дава Атилу порукѫ единородиѫ-тѫ си дьщеріѫ Идягундѫ. — 10 Атилъ послѣ отходи въ Галліѭ и ударя Акуйтинскаго кнеза Алфера, кой-то ся принуждава такожде да ся покори и да му плаща дань, и му дава за порукѫ младаго сына своего Валѳаріа Идягулдина обручника. — 11 Коннична Уннска войска воюва съ Литоріа противу Висиготѳскаго краля Ѳеодорика осадившаго града Римскаго Нарбона въ Галліѭ; бывшая по пѫть битва на поединокъ между Авита и единъ всадникъ Уннскый. — 12 Драпнѫвся отъ Нарбонѫ, Ѳеодорикъ слѣдува презъ три годины войнѫ-тѫ съ Римляны-ты; Литорій съ помощь-тѫ на Унны-ты успѣва да го притѣсни и нагони до самыя-тъ му царствующій градъ; онъ тогази предлага миръ кой-то отъ Литоріа ся отхвьрля; наутре става сраженіе, и кога-то Унни-ти уже побѣждаватъ, Литорій съ лудо стремленіе развали работѫ-тѫ, и самъ ся живъ улавя и убива. Тогазь посредствомъ Авита Ѳеодорикъ ся примирява съ Римляны-ты. — 13 Унни-ти тѣхни помощници, оставше веке безъ работѫ, слѣдъ напразно осажденіе града База, дръпватъ ся и си отхождатъ во своя си. — 14 Предѣли и пространство на Уннско-то царство. —15 Унни-ти съ двоицѫ предводители Васиха и Курсиха, воюватъ презъ Кавказа въ Мидіѭ, но безчинно-то имъ поведеніе и нечаянно имъ отъ Персы-ты удареніе, принуждаватъ гы да ся вьрнѫтъ празни во своя си. — 16 Начало на Уннскѫ-тѫ войнѫ противу Греко-Римско-то царство; завладеніе на торжищныя-тъ градъ; Епископъ Маргскый; напусти истълкуванія; Унни-ти минуватъ Дунавъ-тъ, превзематъ между другы и града Виминакіа, послѣ же, съ предателство на епіскопъ-тъ, и самаго

Марга. — 17 Слѣдъ напразно пакъ покушеніе за миръ, Унни-ти тръгватъ на войнѫ, превзематъ сичкѫ Іллріѩ и Θракіѩ, и много отличны градовы, и правятъ много плѣнь и опустошеніе. Това принуждава Θеодосія да заключи миръ съ тѣхъ съсъ тяжкы условія. — 18 Заробенный тога Зерконъ какъвъ былъ. — 19 Атилъ убива брата си Влада; за коѩ ли причинѫ?

1 Слѣдъ смьрть-тѫ Руіева воцарили ся на Унны-ты Владо (1) и Атилъ (2) двама братія, които, пьрвый-тъ по-голѣмъ, а вторый-тъ по малъкъ, бѣхѫ сынове вышереченаго Руіева брата Мьндя (3). По кое наслѣдственно условіе тіи сѫ ся воцарили и двоица-та, не знаемъ. Мы выше (4) видѣхмы, че слѣдъ смьрть-тѫ Радовѫ отъ четворицѫ-тѫ му сыновы воцарился само пьрвородный Мьндьо, а сега гледамы че ся воцаряватъ изъ веднъжь и двоица-та Мьндьовичи. Негли Атилъ, като естествомъ остръ и стремителенъ, е сплашилъ нѣкакъ брата си та ся е принудилъ онъ да го пріемне сопричастникъ на царство-то си. Мы ще видимъ даже по-долу (5), че Атилъ едвамъ тьрпѣлъ брата си до десятинѫ годины, а послѣ го убилъ и осталъ самъ царь.

2 Какъ да е да е, Изславъ посланникъ, възвратився отъ Цариградъ на Уннско съ Сигилаха, намѣрилъ тыя двоица цари вмѣсто Руя, и тѣмъ приказалъ какъ го бѣ пріялъ Греко-Римскый царь, и какъ щеше подиріѫ му да прати свои посланницы за да ся съгласи направо съ Уннското царство за миръ. Сигилахъ отъ своѩ странѫ

е подтвърдилъ все това, и споредъ Плінѳовы-ты наставленія, говорилъ е несомнѣно за да искатъ Плінѳа за посланникъ. Владо и Атилъ, извѣщающе свое-то на престолъ-тъ възшествіе, писали сѫ къ царю Ѳеодосію какъ постоянствуватъ на Руіевы-ты предложенія, и какъ чакатъ споредъ обѣщаніе-то му да имъ проводи свои посланницы, мѫжи, *като Плинѳа*, знамениты, разумны и способны, и то е было доволно извѣстіе за Греко-Римско-то Правителство, че Плінѳа трѣба да проводятъ посланникъ. Рѣшися убо въ совѣтъ-тъ царскый Плінѳово-то наименованіе, кое-то ся удобри и отъ царя Ѳеодосіа. Но Плінѳъ сега, кой-то получи желаніе-то си, не рачи да пойде самъ, за да не бы негли остала сичка-та отвѣтственность врьху му, и поиска да проводятъ съ него наедно и Епігена, саномъ куестора, кой-то ся въобще похваляваше за своіѫ-тѫ хытрость и премудрость. Удобри ся убо и негово-то наименованіе, и тъй тіи двоица Греко-Римскы посланници възставше отидохѫ на Марга града лежащаго въ Іллурійскѫ-тѫ Мусіѭ при Дунавъ-тъ тамъ гдѣ-то ся истича въ него рѣка Марга (днешная Морава) срѣщо укрѣпленаго отвьдь Дунавъ-тъ града Константціѭ. Тамъ предъ малко бѣхѫ дошли и Уннски-ти царіе (1); но вмѣсто да пріемнѫтъ въ градъ-тъ речены-ты посланницы, тіи гы посрѣшнѫхѫ на конь вънъ отъ градъ-тъ, и безъ да ся маіѫтъ, и даже безъ да слѣзѫтъ отъ конь, рекохѫ имъ да влѣзѫтъ той-часъ въ разговоръ съ нихъ. Тіи сѫ и-

мали за това свои-ты причины, а тыя причины сѫ были вѣроятно да покажѫтъ на Греко-Римскы-ты посланницы че нематъ расположеніе да губятъ время въ дългы разговоры, че разговори-ти имъ трѣба да ся свьршатъ тъй скоро на крака, и че ако не ся съгласятъ, сѣки трѣба да си отидатъ, и да си гледатъ инакъ работѫ-тѫ. Тази е была несомнѣнно мысль-та на Уннскы-ты цари; но като сѫ гы попытали Греко-Римски-ти посланници, защо поне да не слѣзѫтъ отъ конь, они имъ отвѣщали че такъвъ былъ тѣхный-тъ обычай. Така и тіи за да не отпаднѫтъ отъ честь-тѫ си ако бы ся разговаряли пѣши съ нихъ на кони сѣдящыхъ, принудилися да влѣзѫтъ такожде на конь въ разговоръ (2).

3 Въ той-зи краткый разговоръ видися че Унски-ти цари, не дающе время за прекословіе, поискали непремѣнно отъ посланницы-ты да ся склонятъ на все що бѣ Руіо чрезъ Изслава поискалъ, и че они, видяще какъ инакъ ще избухне страшна война, коіѫ-то царство-то Греко-Римско не бѣ никакъ въ состояніе да поддьржи, щѫтъ не щѫтъ пріяли все, и тъй ся заключи отъ нова миръ между двѣ-ты сопредѣлны царства по слѣдующы-ты условія:

1) Да ся отдадѫтъ Унномъ безусловно отъ Греко-Римско-то царство колко-то Унски подданници бѣхѫ уже прибѣгнѫли или бы отъ нынѣ прибѣгли въ земліѫ-тѫ му за коіѫ да е причинѫ;

2) Да ся отдадѫтъ Унномъ такожде колко-то Греко-Римляне роби бѣхѫ отъ тѣхъ безъ да ся

откупятъ побѣгнѫли во своя си; освень ако ся платятъ за откупъ на военно-притяжатели-ты имъ по осемь жълтицы за всякъ побѣгнѫлъ робъ.

3) Да не чинѫтъ совоевателенъ союзъ Греко-Римляне-ти съ никой варварскы народъ, кой-то бы предпріималъ войнѫ съсъ Унны-ты;

4) Да ставатъ въ Римско и въ Уннско тържища (панаири) равнозаконно и безопасно за Греко-Римляны и за Унны;

5) Да плаща за напредъ Греко-Римско-то царство на Уннско-то по седемь-стотинъ літры злато на годинѫ, вмѣсто триста и пятьдесять що бѣ плащалъ до нынѣ (1).

Съ тыя условія ся съгласи да ся съхрани миръ и любовь и за напредь по между двѣ-ты царства; и за увѣреніе че ще го пазятъ тъй непочекнѫтъ и отъ двѣ-ты страны, закляхѫся взаимно отъ сямъ и отвьдь по отечественныя-тъ си обычай, и ся завьрнѫхѫ сѣкы во своя си (2).

4 Царь Ѳеодосій подтвьрди вси тыя условія, и слѣдъ малко повелѣ та предадохѫ на нѣкои Уннскы чиновницы, кои-то нарочно быхѫ за това проводени, вси оныя Уннскы подданницы, кои-то бѣхѫ у Греко-Римско прибѣгнѫли, и между кои-то бѣхѫ и двама сынове царскаго рода именемъ Мама и Атакамъ (1). Вси тыя бѣглецы щомъ гы пріемнѫхѫ, речени-ти чиновници за примѣръ и наказаніе гы распнѫхѫ на крьсть и убихѫ іоще въ Ѳракіѭ въ укрѣпенаго града Карса, кому-то положеніе-то е намъ неизвѣстно (2).

5 Съ това мирозаключеніе, много пріятно за Унны-ты, Владо и Атилъ оздравивше царство-то си отъ Греко-Римскѫ странѫ, обърнѫхѫ свободно оружія-та си на оныя варварскы народы, кои-то какъ-то ся выше рече (1), бѣхѫ отстѫпили отъ подданство-то си и ся подигнѫли противу Унско-то царство. Тѣхъ же совершено покоривше, воевали такожде въ Скѵѳіѣ особенно противу народа называемаго тукъ отъ Пріска *Сорогы* (2), кой-то мыслимъ да не е былъ другъ освень оный, кого-то онъ пакъ на другы мѣста нарича *Сарагуры* (3). Тіи послѣ воевали и вънъ отъ Скѵѳіѣ на западъ въ Германіѣ и въ Галліѣ, какъ-то щемъ подолу да кажемъ. Но пьрво нека кажемъ нѣщо за едно доста соблазнително дѣло, кое-то ся случи въ това время между Атила и еднѫ Западно-царскѫ дьщеріѣ.

6 Ніи выше видѣхмы (1) че Валентініанова майка Плацидія като ся ожени вторы пѫть за Константіа, бѣ родила пьрво дьщеріѣ наименованиѣ Онеріѣ. Послѣ, кога-то второрожденный и сынъ ся воцари съ неіѣ на западъ, и бы вѣнчанъ царь Западный на 23 Октомвріа 425 л. (2), тая и дьщеря бы такожде наречена Августа, т. е. царица. Но намѣреніе-то майчино и не бѣ никакъ да и даде и власть царскѫ, нито пакъ да іѫ направи соучастницѫ на брата и; за това и като порасте, тя нещеше да іѫ ожени, за да не бы дала въ мѫжъ-ть и нѣкой сопернікъ на сына си; дьржеше іѫ убо момиче, и казваше че, като посяше е-

дѫ толкозъ высокѫ тітлѫ *Августа*, Онорія не можаше безъ униженіе да посегне на мѫжъ който не бы былъ такожде Августъ и царь. Онорія обаче не бѣ жена да си остане безъ мъжь: тя бѣше ѭ малко грижа за майчины-ты и политическы расположенія, и като не щяхѫ да ѭ оженятъ, тя глѣдаше и инакъ да удовлетвори сладострастіе-то си, и не ся срамуваше да прави любовь съ нѣкои чиновницы. Това нейно поведеніе настори майкѫ и да ѭ прибере и тури подъ стражѫ въ палаты-ты. Но Онорія неможаше да търпи едно такова насиліе, и за да ся избави отъ него и въ тоже время да си отмьсти на майкѫ си, тя намысли да ся управи до Уннскаго царя Атила, кому-то многажды бѣ слушала да казватъ храбрость-тѫ и великодушіе-то. Впрочемъ не бѣхѫ ли и рекли че, за да може безъ униженіе да ся ожени трѣба да и ся намѣри мѫжъ царь? Единъ день убо въ лѣто 434 тя проважда тайно до Атила единъ свой вѣренъ скопецъ та му казва «че го избрала за мѫжъ, и че го выка да дойде скоро на Італіѭ да ѭ избави отъ мучителницѫ майкѫ и, коя-то ѭ дьржала тъй като запрянѫ, и не щяла да ѭ ожени само и само за да не отнеме отъ брата си половинѫ-тѫ Римско царство, което ней наслѣдствомъ принадлежало; че като ѭ зьмне за женѫ Атилъ има да придобіе и само-то това нейно наслѣдство; и че за обрукъ и увѣреніе на тыя нейны предложенія, тя му проважда по обычаю и прьстень, за да знае че тя ся чете веке

негова сгоденица ». Атилъ пріе прьстень-тъ, и отпрати назадь съ ласкателенъ отвѣтъ Онорiинъ-тъ скопецъ; но оффиціално не стори никоiѫ постѧпкѫ, защо тогазь бяше въ военны работы заплетенъ, и остави за друго время ползѫ-тѫ, коiѫ-то можаше да извлече изъ това приключеніе. А Онорія като гледаше че Атилъ ся бави да дойде, додѣя и отъ ново да чака, и не терпящи веке дѣвство-то си, предадеся тайно попечителю своему Евгенію, и стори съ него грѣхъ-тъ що не можаше да стори съсъ Атила (3). Явни же знакове на това като ся показахѫ, майка и Плацидія отъ срамъ и iарость не ся стърпѣ, но iѫ испѫди вънъ отъ царскы-ты палаты; она же посрамена и обезчестена прибѣгнѫ при уйка си царя Θеодосіа на Цариградъ, гдѣ-то iѫ пріяхѫ щѧтъ не щѧтъ такожде посрамени (4). Нiй ще видимъ по-долу що направи Атилъ ползующься политическы отъ тѫзи Онорiинѫ къ нему постѧпкѫ.

7 За сега Атилу упражняющуся въ воеваніе противу различны Скvθескы и Германскы варвары, не поносяше да си развали пріятелство-то кое-то чрезъ Аетія онъ имаше съ Римско-то западно царство, и за укрѣпленіе на това пріятелство онъ даже му и помагаше колчимъ му ся даваше поводъ. Така въ слѣдующе-то 435 лѣто, кога-то нѣкои племена въ Галлiѭ, и особенно въ сѣверозападны-ты и страны живущи Арморици бѣхѫ дигнѫли главѫ противу Римско-то царство, по прошеніе вѣроятно Аетіево Атилъ му проводи

едно военно тѣло отъ Унны, съ помощь-тѫ на кои-то вторый слѣдъ Аетіа военачалникъ Римскы Литорій воевавъ противу Арморицы-ты, побѣди гы въ различны сраженія, кои-то стори съ нихъ при рѣкы-ты Секуанѫ (Seine), Ледѫ (Loire), Кланѫ (Clain en Poitou), Еларѫ (Allier), и проч. презъ лѣто-то и презъ сичкѫ-тѫ зимѫ, и поразивъ покори гы отнова подъ Римскѫ-тѫ власть (1).

8 Въ истѫ-тѫ годинѫ краль Бургундскый Гондикарь, кой-то до тогазь бѣ союзникъ и пріятель Римляномъ, напрасно ся подигнѫ съ войскы-ты си, и отиде та нападнѫ на сопредѣлнѫ-тѫ Римскѭѭ область Белгіѭ, коѭ-то поплѣни и опустоши. Аетій сія услышавъ, става скоро съ войскы-ты си, съ кои-то преди малко бѣ покорилъ възбунтовавши-ты ся при-Дунавскы племена Інѳонговъ, Норичановъ, и Вінделичановъ, и кои-то по-вече-то ся составлявахѫ отъ помощницы варвары, сирѣчь Ерулы, Франкы, Сармати, Саліаны, Гелоны, и особливо Унны, и нападъ на Бургундыты, побѣждава гы совершенно, и принуждава краля имъ Гондикаря да иска миръ, и да стане пакъ союзникъ и пріятель Римляномъ (1). Въ това сраженіе ся намѣрилъ и отличилъ и Авитъ изъ Ауверніѭ, кой-то по-сетнѣ въ л. 439 бы префектъ Галлійскый, а въ лѣто 455 станѫ и царь Западо-Римскый за 14 мѣсецы.

9 Въ това примиреніе видися че Гондикарь ся обѣщалъ да плаща нѣкоѭ уреченѫ дань и на Унны ты, кои-то составлявахѫ главнѫ-тѫ Аетіевѫ

помощь (1). А послѣ като ся дръпнѫли тіи и сн отишли во своя си, Гондикарь, кога-то дошло врѣмя за плащаніе, пометнѫлся, и не щялъ да плати. Разгнѣвившеся естественно Унински-ти цари за това, прогласили отнова войнѫ насрѣща му, и проводили стрика си Октара Обдара или Зубдара (2) съ еднѫ доволнѫ войскѫ да го біе. Той Октаръ влѣзе въ земліѫ-тѫ Бургундскѫіѫ въ л. ок. 436, и слѣдъ малкы нѣкои и другы битвы ударився съ самаго Гондикаря въ едно голѣмо сраженіе, побѣди го съвършено, утрепа му до дванадесять хіляди войны, и уби и самаго Гондикаря ведно съсъ сичкѫ-тѫ му почти челядь; и тъй ненаходящи веке никакво сопротивленіе, Унни-ти прегазихѫ, разорихѫ, и опустошихѫ почти сичкѫ-тѫ Бургундскѫ землѣѫ. Бургунди-ти обаче ся събрахѫ скоричко, и соединивше колко-то можихѫ войскѫ, наредихѫ си новъ краль именемъ Еррика, и ся мѫчихѫ да дьржатъ войнѫ-тѫ и да стоятъ насрѣщѫ, догдѣ видятъ какво щяхѫ да покажѫтъ обстоятелства-та. Дѣйствително въ тоеже время Унни-ти, подъ предводителствомъ самаго царя ихъ Атила, бѣхѫ, не знамъ по коіѫ причинѫ, сторили военно нашествіе на Галліѫ, и Бургунди-ти ся надѣяхѫ че Унни-ти, имѣѭще тамъ съ мнозинѫ храбры народы да ся біѭтъ, щяхѫ негли да бѫдѫтъ побѣждени. Но като видѣхѫ слѣдъ малко че Атилъ напротивъ, ударився съ восточны-ты тѣмъ сопредѣлны Францы, кои-то живяще по рѣкы-ты Рина и Неккера, ся четяхѫ за най многочислен-

ный и най храбрый народъ, побѣдилъ гы и гы притѣснилъ тъй силно, що ся принудили да ся примирятъ съ условіе да му плащатъ дань, паднѫхѫ и тіи на молбѫ, и ся примирихѫ такожде съ Унны-ты; а за увѣреніе че щѫтъ вѣрно занапредь да пазятъ мирны-ты условія, Еррикъ даде Атилу порука единороднѫ-тѫ си дьщерiѫ именемъ Илдгундѫ (3), и тъй ся свърши тая Унно-Бургундска война (4).

10 Освобожденъ и отъ тѫiѫ странѫ Атилъ, впуснѫся дерзновенно съ войскы-ты си вѫтрѣ въ Галліiѫ, и нагази область-тѫ Акуйтанѫ, въ коiѫто владѣяше князь или краль именуемый Алферъ. Той въ пріятелство бывшій съ Бургундскаго краля Еррика, бѣ по-напредь сгодилъ младаго сына своего Валѳаріа за неговѫ-тѫ вышереченѫ дьщерiѫ Илдгундѫ, и двама-та тіи князи клятвенно бѣхѫ си дали слово да оженятъ чада-та си едно за друго щомъ порастѫтъ. А нынѣ Алферъ като видѣ Унны-ты въ дьржавѫ-тѫ си, не смѣя да имъ покаже никакво сопротивленіе, но по примѣръ-тъ на Франкы-ты и на Бургунды-ты покорися и той на Атила, и заключи миръ съ обѣщаніе да му плаща дань. А за увѣреніе, даде такожде въ залогъ младаго сына своего Валѳаріа. Така сгодени-ти тіи младежи, проводени на царствующыя-тъ Унскый градъ въ Панноніiѫ, живѣли наедно много время на Атиловы-ты Дворы, и были любими и почитаеми отъ Атила; най-сетнѣ имъ домѫчнѣло, и побѣгше отъ тамъ, пострадали много по пѫть

като ся вращали за въ Галліѣ; но това, подробно описано въ единѣ Латінскѣ поемѣ, не е наша работа да приказвамы тука (1).

11 Въ истѣ-тѣ годинѣ (436 л.), кога-то Унни-ти ся біяхѫ на сѣверъ съ Бургунды-ты и съ Францы-ты, Висигоѳтскый краль Ѳеодорикъ царствующій на Тулусъ въ полуденнѣ-тѣ Галліѣ, разваливъ пріятелство-то си съ Римляны-ты, което слѣдъ неудачно-то свое на Арла града воеваніе бѣ преди десять годины отнова съ Аетіа подтвердилъ (1), дигнѫся съ войскы-ты си на войнѣ, и завладѣвъ много тѣхны тамошны крѣпости, отиде та осади и великаго града Нарбоннѣ. Като чу това Аетій, проводи повеленіе Литорію, кой-то, какъ-то ся выше рече (2), преди малко бѣ покорилъ Арморицы-ты, да пойде скоро на помощь Нарбонны, коя-то страдаше не само отъ вънъ отъ ударенія-та на осадители-ты, но и отъ вѣтре отъ гладъ и отъ чумѣ. Затечеся убо Литорій заедно съ конничнѣ-тѣ Уннскѣ войскѣ, коя-то му бѣ тъй добрѣ послужила и противъ Арморицы-ты. Но по пѣть тіи Уннскіи всадници, като минувахѫ презъ область Ауверніѣ, не ся обхождахѫ никакъ благочинно, какъ-то днесь правятъ добрѣ-устроени-ти войни, но безъ никаквѣ разликѣ на пріятели и непріятели правяхѫ много обиды, и плѣняхѫ все що имъ падаше подъ рѫкѣ. Авитъ, отличившійся храбростію подъ Аетіа въ Бургундо-Римскѣ-тѣ войнѣ (3) и сега находящійся въ покой на отечество-то си Клермонта, чу тогази че

и единъ неговъ робъ былъ убитъ отъ едного Уннскаго всадника. На тоя слухъ онъ грабнѫвъ оружіе-то си, възсѣда на конь, и съ голѫ сабіѭ на рѫкѫ, устремявася посреди Уннскѫ-тѫ конницѫ, търси убіецъ-тъ, и щомъ го намѣри, вмѣсто да го удари и убіе, кое-то му бѣше лесно, защо бѣ дошълъ врьху му нечаянно, выква му да си извади и той сабіѭ-тѫ и да ся защищава. Така ся устрои битва на поединокъ, и Унни-ти, вмѣсто да гы възбранятъ, струпахѫся на около да гледатъ кой ще навые. Уннинъ-тъ като си знаяше повинность-тѫ, загуби всякѫ дерзость, и не можи да ся заварди; Авитъ же съ пьрво удареніе го прободе и хвьрли мьртъвъ на земліѭ-тѫ. Унни-ти не само не ся разсьрдихѫ за това, но го и похвалихѫ, и тъй онъ отмьстивъ си за убіенаго роба своего, соединися съ Литоріа, и тръгнѫхѫ наедно за Нарбоннѫ. Тамъ Уннски-ти и други всадници, носяще на конь всякый по двѣ крины жито, нападнѫхѫ тъй силно на осадителиты Готѳы, що си отворихѫ пѫть и влѣзохѫ въ градъ-тъ съсъ хранѫ-тѫ наедно, съ коіѭ-то му нанесохѫ доволно изобиліе. Послѣ Авитъ, когото Ѳеодорикъ любяше и почиташе, и бѣ искалъ по-напредь да го зьмне на своіѭ службѫ, излѣзе изъ градъ-тъ, и отиде та ся разговори съ него, и тъй го убѣди да ся дръпне отъ тѫіѭ осадѫ, която нещеше веке да му бѫде за никоіѭ ползѫ (4).

12 Со всѣмъ тѣмъ Ѳеодорикъ не ся премири тогази съ Римляны-ты, и слѣдова да ся біе съ

нихъ тукъ тамѣ. Особливо той има въ лѣто 438 битвѫ съ самаго Аетіа, кой-то му уби въ неіѫ до осемь хіляды войны, но не можи да го преслѣдова самъ, принужденъ бывъ да тича на сѣверъ противу Францы-ты, кои-то съ краля своего Клодіона, прешедше рѣкѫ Ріна, бѣхѫ завладѣли доволны мѣста и градища въ сѣверо-восточнѫ Галліѭ, гдѣ-то тіи ся отъ тогазь и рѣшително учредихѫ, и дадохѫ начало на днешно-то Французское царство. Война-та убо съ Ѳеодорика ся вьршаше презъ цѣли три годины чрезъ вышерече-наго Литоріа, кой-то съ помощь-тѫ на конничнѫ-тѫ Унискѫ войскѫ, коіѫ-то всегда имаше на своіѫ службѫ, можи най-сетнѣ въ лѣто 439 да го притѣсни и нагони въ самыя-тъ му царствующій градъ Тулусъ, гдѣ-то го и осади. Ѳеодорикъ тогава принужденъ проводи нѣкои архіереи да му сторятъ предложенія за миръ; но Литорій, разгорденъ за успѣхы-ты си, отхвьрли тыя предложенія съ небреженіе. Ѳеодорикъ же, отчаянъ отъ тѫіѫ странѫ, възложи сичкы-ты свои надежды на Бога и на своіѫ-тѫ храбрость, и тъй еднѫ нощь, като призва Божіѭ-тѫ помощь съ тепло и смирено моленіе, и приготви на бой сичкы-ты си войскы, наутре рано излѣзе изъ градъ-тъ, и ся ударн съ Литоріевы-ты осадителны войскы, кои-то по-вече-то бѣхѫ Унни. Сраженіе-то станѫ дълго и упорно безъ никое, пьрво, рѣшеніе ни отъ еднѫ-тѫ ни отъ другѫ-тѫ странѫ; но най-сѣтнѣ, кога-то побѣда-та ся показваше отъ къмъ-то Унны-ты,

Литорій, съ единѫ лудѫ и несмысленнѫ постѫпкѫ що направи, развали сичкѫ-тѫ работѫ. Той щомъ видѣ свои-ты че надвыватъ, за да си покаже ужь и лично храбрость-тѫ и да спечели іоще по-голѣмѫ славѫ, дръпнѫвъ сабіѫ-тѫ устремися самъ между непріятели-ты, и хванѫ да гы удри на десно и на лѣво. Но уединенъ така, Готѳи-ти ся не забавихѫ да го заградятъ, наранятъ, и уловятъ, и тъй войскы-ты му оставше безъ началникъ, хванахѫ безчинно да ся теглятъ назадь, и Готѳи-ти гы тогава лесно побѣдихѫ и нагонихѫ. Литоріа же, като му вьрзахѫ рѫцѣ-тѣ на опакы, уведохѫ го въ градъ-тъ, и слѣдъ много поруганія що претьрпѣ отъ простыя-тъ народъ, хвьрлихѫ го въ тьмницѫ и подирь малко дни го убихѫ. Ѳеодорикъ тогава можаше безъ сопротивленіе да простре предѣлы-ты на царство-то си даже до рѣкѫ Родана (Rhône); но умиленъ и убѣжденъ отъ пріятеля своего Авита, кой-то бывшій тогазь префектъ Галлійскый дойде да му ся моли за миръ, склонися да ся примири съ Римско-то царство по исты-ты условія, кои-то самъ предъ побѣдѫ-тѫ си бѣ предложилъ Литорію (1).

13 А Унни-ти, кои-то служахѫ до тогазь Римляномъ подъ Литоріа, оставше сега безъ службѫ, немахѫ веке що да сторятъ, освень да ся завърнѫтъ во своя си. Но преди да сторятъ това, тіи, подъ предводителство-то на новаго си началника Гаусерика или Гаріерика, (защо и тъй и тъй, а все не право го именуватъ писатели-ти, незнающе негли

истинно-то му имя,) отишли не знаемъ защо та осадили Ваза (Bazas, Vazates) Града Гасконскаго въ Галліѣмъ между Бордо и Тулусъ, но като не можили да го завладѣѣтъ, оставили го и си отишли (1). Отъ тогази писатели-ти нищо веке не помянуватъ за Унны воюющы въ тыя западны страны даже до второ-то Атилово воеваніе въ Галліѣмъ, за кое-то щемъ да говоримъ по-долу (2). Видися убо че Атилъ, като заключилъ миръ, какъ-то ся рече, съ Бургунда и Францы, и съ неизвѣстнаго рода Акуйтанскый князь Алфера (3), дръпнѫлъ си войскы-ты въ Панноніѣмъ, и не оставилъ освень речены-ты конницы на службѫ Римляномъ подъ Литоріа, кои-то такожде слѣдъ смьрть-тѫ му сѫ ся върнѫли во своя си.

14 Що сѫ тіи правили отъ тамъ насетнѣ до 441 л., кога-то наченуватъ голѣми-ти имъ дѣянія на востокъ, незнаемъ. Какъ да е да е, царство-то имъ тога-зи ся простирало на Востокъ и на Западъ много далечь, и за да му покажемъ по-точно предѣлы-ты и силѫ-тѫ, ніи ще приведемъ тука онова що пише глубокомысленный історикъ Англичанскый Гиббонъ во своіѫ-тѫ історіѣмъ на испадваніе-то Римскыя імперіи: « Като дръп-
« немъ, каже онъ, еднѫ чертѫ раздѣляющѫіѣмъ ди-
« вы-ты мѣста отъ питомы-ты человѣцы, людіе-то,
« кои-то живуще въ села и градовы работяхѫ
« земіѫ-тѫ, отъ оныя, кои-то живуще подъ сѣни,
« пасяхѫ овцы и говеда или ходяхѫ на ловъ,
« можемъ праведно да наречемъ Атила *царь вер-*

« *ховный и общій на сичкы-ты варвары.* Той
« самъ отъ сичкы-ты ветхы и новы завоеватели,
« е соединилъ подъ власть-тѫ си обширны-ты цар-
« ства и господарства Скѵѳіи и Германіи (1); тія
« же неопредѣлени (Скѵѳіи и Германіи) названія
« по негово-то время имахѫ най-обширнаго про-
« странства значеніе. Атилъ четяше между свои-
« ти области Турінгіѭ, коя-то имаше тогава за
« предѣлъ Дунавъ-тъ. Франци-ти го имахѫ за
« страшенъ непріятель, и му пріемахѫ посред-
« ство-то и намесваніе-то въ вътрешны-ты имъ
« распри, а единъ отъ намѣстпицы-ты (Октаръ)
« наказа и даже истреби совершенно Бургунды-ты
« кои-то обитавахѫ по Римскы-ты брѣговы. Онъ
« бѣ покорилъ Океанскы-ты островы и Сканди-
« навскы-ты кральства забиколены и раздѣлены
« отъ воды-ты на Балтійско-то море. Унни-ти мо-
« жахѫ да зематъ за данокъ кожи (кюрковы) отъ
« тыя сѣверны страны, кои-то до тога-зи ся за-
« браняхѫ отъ ненаситность-тѫ на завоевателі-
« ты съ дьрзость-тѫ на народы-ты си и съ сту-
« деность-тѫ на земіѭ-тѫ си. Отъ камъ-то Во-
« стокъ, мѫчно е да ся покажѫтъ предѣли-ти на
« Атиловѫ-тѫ власть верху Скѵѳійскы-ты пусты-
« ны; можемъ обаче да кажемъ на вѣрно, че тя
« ся припознаваше по бреговы-ты на Волгѫ, че
« тамошни-ти народи ся бояхѫ отъ Уннскаго ца-
« ря като отъ ратника и като отъ влъхва (2), че
« онъ ударилъ и побѣдилъ ханъ-тъ на страшны-
« ты Жуженцы (3), и че проводилъ посланницы

« на Кинѫ (Китая) за да заключи съ неѩ со-
« юзъ по основаніе на равность (4). Въ число-то
« на народы-ты, кои-то ся покорявахѫ Уннскому
« царю, и кои-то до гдѣ онъ бѣ живъ никога не
« помыслихѫ да ся освободятъ отъ негово-то иго,
« бѣхѫ Гипеди и Остроготѳи, кои-то ся отлича-
« вахѫ съ число-то и храбрость-тѫ си, и съ ли-
« чнѫ-тѫ достойность на началницы-ты си. Про-
« чутый Ардарикъ Краль Гипедскый, бяше пре-
« мудрый и вѣрный совѣтникъ на Самодержецъ-
« тъ, кой-то толкова почиташе Безстрашныя-тъ
« му характеръ, колко-то любяше сладкы-ты и
« смиренны-ты добродѣтели Валамира Краля Остро-
« готѳскаго. Много-то не свѣтли кральове и на-
« началници на ратны племена, кои-то служахѫ
« подъ Атиловы-ты пряпорцы, нарѣждахѫся око-
« ло му въ смиренно стражевъ и слуговъ поло-
« женіе, и внимающе на сичкы-ты му погледы,
« треперяхѫ колчимъ видяхѫ най-малко-то му не-
« благодареніе, и на пьрво знаменіе извьршахѫ
« и най-строгы-ты му заповѣди безъ никакво по-
« гълченіе. Въ время мира, нѣколико отъ него
« зависими князове отхождахѫ редомъ подъ пря-
« порцыты му, и составлявахѫ стражѫ-тѫ на пол-
« чище-то му съ народны-ты си войскы; но кол-
« чимъ онъ събиране сичкы-ты си войнскы силы,
« войскы-ты му ся составлявахѫ отъ пять, или,
« по другы, отъ шесть стотинъ хіляды варвары» (5).

15 Таквѫзь великѫ силѫ като имахѫ веке Унни-ти, въ лѣто 441 (1), подъ предводителство-то

на двоицѫ отъ царскы-ты имъ князи, именемъ Васихъ и Курсихъ (2), прешедше многочисленни еднѫ пустѫ земліѭ, и едно езеро кое-то казватъ че было Меотійско-то, слѣдъ пятнадесятодневно пѫтешествіе, минѫли едны высокы горы (несумнѣнно Кавкасскы-ты), и влѣзли въ Мидіѭ (3) Персомъ подданніѭ, кога-то тамъ имало гладъ, и Греко-Римляне-ти имали войнѫ съ Персы-ты та не имъ дали никоіѭ помощь (4). Но понеже тіи Унни тамо пришедше, вмѣсто да бѫдѫтъ, като въ чуздѫ земліѭ находящеся, осторожни, напротивъ безчинно поступивше, ударили ся на плѣнь и тичали тукъ-тамѣ за грабежъ, Перси-ти ползующеся отъ това тѣхно безчиніе, нападнѫли нечаянно врьху имъ толкова многочисленни, що напълнили съ стрѣлы-ты си сичкыя-тъ надъ Унны-ты въздухъ. Това видѣвше Унни-ти и убоявшеся, защо не были никакъ приготвени на бой, а были и по малцина отъ непріятели-ты, оставили и плѣнь и сичко що бѣхѫ събрали, освень малко нѣщо, и ся подщали да ся дръпнѫтъ назадь за да ся опазятъ отъ по-голѣмо бѣдствіе, като немаше и отъ гдѣ помощь да имъ дойде; и тъй тръгнѫли презъ горы-ты, и за да не бы да гы подгонятъ Персити, хванѫли другы пѫть а не презъ кой-то бѣхѫ дошли, и ся вьрнѫли спокойно во своя си (5).

16 Слѣдъ това неуспѣшно воеваніе Унни-ти, като за да си отмьстятъ Греко-Римляномъ че тіи были причина на това, отворили войнѫ съ тѣхъ, безъ да имъ кажѫтъ по-напредь че имали такова

намѣреніе; и отваряніе-то на войнѫ-тѫ станѫло ето какъ: Кога-то ся отворилъ търгъ (панагуръ) въ единъ Греко-Римскый при Дунавскы градъ, кому-то имя-то какво е было не знаемъ, и ся събрали въ него много търговци и други люди и отъ два-та народа, Унни-ти нападнѫли нечаянно на тоя градъ, убили много хора, и го завладѣли. Греко-Римско-то правителство ся слиса на тоя слухъ, и незабавно проводи до Влада и Атила посланницы да ся жалова за завладѣніе-то на градъ-тъ и за нарушеніе-то на мирныя-тъ договоръ. Они же имъ отговорихѫ така: «Ніи смы сторили това, не отъ свое враждебно побужденіе, но за отмьщеніе на едно злобно дѣло, кое-то ны ся е сторило отъ Греко-Римскѫ странѫ; и дѣло-то е това: Маргскый (Моравскый) вашъ епіскопъ (отъ ваши-ты несумненно побужденъ) дошелъ тайно въ земліѫ-тѫ ны, и като ся научилъ гдѣ сѫ были наши-ти царски скрывалища, откраднѫлъ изъ нихъ и отнеслъ все що намѣрилъ драгоцѣнно. Това ніи не терпяще, завладѣхмы градъ-тъ, и сега искамы да ны предадете и самаго того епіскопа, а при това, споредъ договоръ-тъ що имамы съ васъ, и колко-то наши бѣглецы има іоще у васъ. Това като стане, и градъ-тъ ще вы повьрнемъ, и договоръ-тъ си пакъ ще опазимъ съ васъ толкова вѣрно и почтенно, колко-то смы го пазили и до нынѣ; ако ли не, то да знаете че ще имамы войнѫ.» На той-зи отвѣтъ Греко-Римски-ти посланници напусто посрѣшнѫхѫ че това дѣло не е мо-

гло да бѫде истинно, и че трѣба да ся испыта и докаже: Унски-ти цари постоянствующе въ слово-то си че то было сичка-та истина и немало потребѫ отъ никакво испытаніе, отпратихѫ празны посланницы-ты назадь, и безъ да губятъ время, подигнѫвшеся на войнѫ, минѫхѫ съ войскы-ты си Дунавъ-тъ, плѣнихѫ и озлобихѫ много придунавскы градовы и села, и завладѣхѫ Виминакіа, града отличнаго въ Іллурійскѫ-тѫ Мусіѭ. Устрашени отъ това нѣкои-си между Греко-Римляны-ты хванѫхѫ да гълчатъ че, понеже Унни-ти искали епіскопъ-тъ, треба да имъ ся предаде паче, нежели за единъ человѣкъ да става война, и да бѣдствува сичко-то Греко-Римско царство. Отъ тыя словеса епіскопъ-тъ подозрѣвъ че щѫтъ да го предадѫтъ, за да превари работѫ-тѫ, става скрытомъ отъ съграждане-ты си, и отходи при Унскы-ты цари та имъ казва че ся врича да имъ предаде града Марга, ако му ся врекѫтъ и тіи че не само нема да го повредятъ, но ще му сторятъ и нѣкакво добро (1). Они же му отговарятъ че сѫ готови да му сторятъ всяко добро, ако бы да произведе въ дѣйствіе обѣщаніе-то си. Закливася на това добрый-тъ епіскопъ, и пріявъ взаимно клятвенно обѣщаніе, завращася въ Греко-Римскѫ-тѫ земліѭ съ многочисленнѫ Унскѫ войскѫ, коіѭ-то положивъ тайно предъ градъ-тъ на отсрѣшныя-тъ Дунавскы брегъ, влазя си въ Марга безъ да познае никой нищо отъ тыя работы, а презъ нощь-тѫ приготвя и пережда все какъ-то

трѣба, дава на Унны-ты уреченыя-тъ знакъ, и тіи нападше нечаянно влазятъ и завладѣватъ града Марга безъ никаквѫ мѫкѫ (2).

17 Съ превзятіе-то на той-зи градъ Унни-ти ся показахѫ іоще по притѣснителни къмъ Греко-Римско-то царство. Атилъ събравъ и приготвивъ войскы-ты си презъ зимѫ-тѫ за по-пространно воеваніе, писа на пролѣть къ царю Ѳеодосію «да му проводи скоро бѣглецы-ты и уреченѫ-тѫ дань, коя-то по причинѫ на тѫзи войнѫ не бѣше му ся платила, а при това и посланницы за да ся сговорятъ и опредѣлятъ и колко дань ще да плаща за напрѣдь, защо ветха-та не стига; ако ли не пребърза или ся отрече и ся рѣши паче на войнѫ, то да знае че войскы-ты му, уже готовы, толкозь щѫтъ да ся раздражатъ, що и самъ веке не ще може гы удържа отъ да нападнѫтъ свирѣпо на царство-то му.» Като четохѫ това писмо Ѳеодосій и негови-ти правителственни служители и совѣтници, отписахѫ на Атила, «че да предадѫтъ оныя кои-то сѫ прибѣгнѫли при тѣхъ, това го никакъ не пріематъ, предпочитающе по-добрѣ да поддържатъ войнѫ-тѫ заедно съ нихъ; а колко-то за посланницы, готови сѫ да проводятъ за да ся развиди и рѣши чрезъ нихъ распря-та имъ.» Като прія Атилъ той-зи отвѣтъ, разгнѣвися и, безъ да губи время, нападнѫ съ войскы-ты си на Греко-Римскѫ-тѫ землѭ, завладѣ сичкѫ Іллуріѭ, и разоривъ много крѣпости, удари и превзе при Дунавъ-тъ величайшаго и мно-

толюднаго града Ратіаріѣмъ (1), и немаловажнаго града Сингидона, и послѣ осадивъ (2) завладѣ и Сирміонъ (Сремъ) главнаго града Панноніи, а отъ тамо ся управи къмъ Θракіѣмъ, и отиде та разори съвьршено Наісса (Нишъ) отечество царя Константіна великаго, и разграби Сардикѫ (Средецъ, Софіѣмъ), коѣмъ-то такожде разори и ѣмъ направи прахъ и пепель. Въ това нашествіе Унни-ти не гледахѫ ни малко ни голѣмо, ни мѫжъ ни женѫ, и толкова много человѣцы истрепахѫ, що шесть годины послѣ сичкы-ты оныя придунавскы страны ся виждахѫ покрыты отъ кости убіенныхъ (3). Напоконъ влѣзохѫ и въ Θракіѣмъ, гдѣ-то такожде превзехѫ градовы, и сторихѫ много плѣнь и много опустошеніе (4). Това зло като видѣ Θеодосій, принудися ще не ще да мысли за премиреніе, и за това проводи до Атила посланникъ Синатора, кой-то преди шесть годины бѣше консулъ (5). Но понеже Θракія бѣ пълна съ Унны, кои-то убивахѫ кого-то завьрняхѫ, Синаторъ ся уплаши да пойде по сухо, а отиде по море и излѣзе на Одиссѫ (Варнѫ), гдѣ-то владѣяше Греко-Римскый воевода Θеодулъ, и отъ тамъ по-лесно можи да ся сбере безопасно съ Атила. Рѣшенъ на все полномощный той Θеодосіевъ представитель, подписа на сичко що поиска Уннскый воеватель, и тъй ся заключи миръ, и Унни-ти ся дрѫпнѫхѫ отъ Θракіѣмъ, влечаще съ себѣ много робы, и носяще много плѣнь (5). По каквы обаче условія ся е заключилъ миръ, никой отъ пи-

сатели-ты ны не казва (6); но разумѣвася че сѫ ся подтвърдили условія-та на предидущыя-тъ въ лѣто 433 заключеный миръ (7).

18 Въ той-зи Уннскый походъ трѣба да сме хванѫлъ робъ и нѣкой-си Греко-Римляномъ служащій Скѵѳъ именемъ Зерконъ, за кого-то приказва Суіда какъ-то слѣдува: Той Зерконъ, бывшій родомъ изъ Мавританіѭ въ Африкѫ, бѣ подобенъ Есопу, нисъкъ, гърбатъ, кривоногъ, късоносъ, бъблякъ, и съ еднѫ рѣчь толкова грозенъ, що, кой-то го видяше или чуяше, не можаше да ся задържи отъ смѣхъ. Като го видѣхѫ плѣникъ при Уннскы-ты цари, Атилъ не можи ни да го погледне въ лице; а Владо, като видѣ колко смѣшно говоряше и колко криво вървеше и ся движаше, възблагодарися и го взе на своѭ особенѭ службѫ, и тъй го имаше всякога при себе си, и на трапезѫ кога сѣдяше, и на войнѫ кога ходяше; а той въ воеванія-та ся вооружаваше така смѣшно, що привлачаше на себе общій смѣхъ. За все това Владо го любяше твърдѣ много, и го имаше за голѣмѫ пріязнь на сърдце-то си. Но единъ день онъ побѣгнѫлъ заедно съ другы Греко-Римляны плѣнницы; кое-то Владо научився, много ся ожали, и безъ да го е грыжа за другы-ты, заповѣда Зеркона, гдѣ-то е, да го намѣрятъ. Слѣдъ малко дни наистинѫ го намѣрятъ и го докарватъ вързанъ при Влада. Онъ же, колко и да бѣ разгнѣвенъ за побѣгваніе-то му, щомъ го видѣ намусенъ въ такова состояніе, пакъ не можѫ

да ся удържи и хванѫ да ся смѣе. Попыта го послѣ защо бѣ побѣгнѫлъ, или е мыслилъ че Грекo-Римско-то царство е по-добро отъ Уннско-то? а той отговори, че злѣ сторилъ наистинѫ дѣто побѣгнѫлъ, но ималъ и причинѫ да бѣга, защо го не оженили. На това Владо іоще по-вече хванѫ да ся смѣе, и му ся врече да го ожени. Слѣдъ малко наистинѫ онъ го ожени за еднѫ благороднѫ слугынѭ царицинѫ, коя-то за едно безпѫтно дѣло веке не ходяше при царицѫ-тѫ, и тъй Зерконъ си останѫ при Влада за всегда; а слѣдъ умираніе-то Владово, Атилъ го проводи въ даръ Римскому военачалнику Аетію, кой-то пакъ го проводи въ даръ Аспару Ардавуріеву, кога-то онъ бяше на Африкѫ въ Лувіѭ (1).

19 Владово-то умираніе станѫло въ лѣто 444, кога-то братъ му Атилъ го, казватъ, убилъ за да царува самъ, и да може свободно да испълни великы-ты си завоевателны намѣренія, кои-то ималъ на умъ-тъ си отъ чрезвычайно славолюбіе (1). Нищо по-вече ны не казватъ писатели-ти за това важно приключеніе. Тій като сѫ нищо не знаяли за вѫтрешны-ты Уннскы дѣла, щомъ сѫ чули че Атилъ убилъ брата си, заключили сѫ съ догадкѫ че той трѣба да е сторилъ това отъ крайно славолюбіе. Но отъ предидущы-ты дѣла ніи видѣхмы че живѣніе-то Владово никакъ не вредило Атилово-то славолюбіе, нито пакъ препятствувало на завоевателны-ты му намѣренія. Истинна-та убо причина Владоваго убіенія не ще да е была тая;

а то ся подтвърждава и отъ това че послѣ Атилъ сѣдѣлъ цѣлы двѣ годины миренъ безъ никакво воеваніе, и на третіѣ-тѫ ако е воевалъ противу Акациры-ты, а слѣдъ тѣхъ и противу Греко-Римляны-ты, то е было по новѫ причинѫ що му е далъ на това царь Ѳеодосій (2). Мыслимъ убо че речено-то убіеніе ще да е станѫло паче по нѣкоіѫ распріѫ или другѫ враждебнѫ причинѫ, коя-то ся е случила между двама-та братія, и отъ коіѫ-то крайно разгнѣвенъ Атилъ е грабнѫлъ напрасно сабіѫ-тѫ си и е сторилъ несмысленно това варварско и безчеловѣчно злодѣяніе, за кое-то и самъ послѣ ся е негли раскаялъ, но напразно. Какъ да е да е, останѫвъ самъ царь и самодержецъ, Атилъ владѣяше тога-зи, какъ-то и выше (3) казахмы, сичко надъ-Черноморско пространство отъ Волгѫ и Каспіѫ даже до Ринѫ рѣкѫ верху Унны, Аланы, Акациры, Остро-готѳы, Сарматы, Гепиды, Ерулы, Ругы, Скѵры, Германы, и другы сѣверны народы, даже до островы-ты на море Балтійско, кое-то тогава зовали океанъ (4).

ГЛАВА VIII.

АТИЛЪ САМЪ.

1 Сравненіе на Атила съ другы преславны царіе. — 2 Описаніе на тѣлесны-ты и душевны-ты му качества. — 3 Каквѫ дипломатикѫ правяше кога щяше да подигне на срѣщѫ имъ войнѫ. — 4 Атилъ воюва на Акацпры-ты, и гы побѣждава, и послѣ имъ поставя царь старѣйшаго сына своего Еллака. — 5 Атилъ отъ тамъ ся обраща на Греко-Римляны-ты бывшія причина Акацирскыя войны, напада побѣдително на Іллуріѭ, Мусіѭ, Ѳракіѭ, и Македоніѭ, испотрушава имъ войны и военачалницы, обладава все близо до Цариградъ отъ еднѫ странѫ и до Ѳермопула въ Ѳессаліѭ отъ другѫ, и принуждава царя Ѳеодосіа да иска миръ. — 6 Склоняваса на това Атилъ, и чрезъ нарочно къ нему посланнаго Анатоліа заключава миръ съ пять тяжкы Греко-Римляномъ условія. — 7 Чрезвичайно насилство и угнетеніе Греко-Римляновъ за исплатеніе на уреченѫ-тѫ дань, и отданіе на бѣглецы-ты. — 8 Заради Асимунтійскаго града случившаяся распря, и нейно-то мирно рѣшеніе. — 9 Атилъ иска пакъ отъ Ѳеодосіа непредадены бѣглецы, и му проважда за това четыри-пѫти посланницы, кои-то ся вращатъ даромъ обогатены. — 10 Отъ тыя посланницы единому, именемъ Константію, Ѳеодосій ся обѣщава да даде сопругѫ Сатурниновѫ дьщерію, а главный му военачалникъ Зинонъ іѫ гра-

ба и оженя за пріятеля своего Руфа; това става за Атила дипломатическый предметъ. — 11 Атилъ проважда къ Ѳеодосію и пято посолство составляемо отъ Уннина Ѣдка и отъ Паннонскаго Грька Ореста. — 12 Ѣдко доноси отъ Атила писмо содержащее четыри предложенія: отданіе бѣглецъ, отстѫпленіе земли по-Дунавскыя, пренесеніе търга Иллурійскаго въ Нишь, и посланіе посланниковъ велможахъ. — 13 Описаніе нравовъ Хрусафіа първаго Ѳеодосіева министра. — 14 Обѣщаніемъ богатства Хрусафій ся мѫчи да приведе Ѣдка на злоумышленіе, и го вика за това на вечерѭ. — 15 Тамъ като го заклива предлага му просто да убіе Атила; а той ся приструва че ся врича, и иска да му ся проводятъ пятьдесять літри злато кога стори извѣстіе слѣдъ като ся върне на Уннію. — 16 Това черно злоумышленіе удобрява и самъ царь Ѳеодосій, и за улесненіе на испълненіе-то му нагласявася съ Хрусафіа и съ магістра Мартіалія да проводи до Атила двама различны посланницы: Вигила тълковника съ тайны заповѣди, и Максимина военачалника съ оффиціалны писма и отвѣты на прошенія-та му; Максиминъ пріема за другарь и пріятеля своего Пріска ритора. — 17 Пѫтешествіе на посланницы-ты Уннскы и Греко-Римскы презъ Сардикѫ до Нишь, и тѣхни разговори и приключенія. — 18 Продължоніе на пѫтешествіе-то имъ отъ Нишь до 70 стадіи задъ Дунавъ-тъ, кого-то минѫли съ Уннскы единодревны лядіи; тамъ Уннски-ти посланници оставятъ Греко-Римскы-ты, и отхождатъ напредь да сторятъ Атилу извѣстіе за пришествіе-то имъ. — 19 Призваніе на посланницы-ты Греко-Римскы отъ Атила, пришествіе тѣхно на станъ-тъ му, и поставленіе на сѣни-ты имъ. — 20 Атилъ проважда два пѫти да гы пыта защо сѫ дошли, и на отвѣщаніе-то имъ че самому Атилу были длъжни да кажатъ това, проводени-ти Унни имъ заповѣдатъ да стаиѫтъ той-часъ да си отидѫтъ. — 21 Ко-

га-то тіи веке ся готвятъ да вьрвятъ, Вигила гы укорява че не дали добръ отвѣтъ на Атиловы-ты человѣцы. Защо гы той укорявалъ, и защо Атилъ ся тъй принеслъ съ нихъ. — 22 Между това Атилъ имъ праща извѣстіе да останѫтъ че было веке мрькнѫло, и волъ и рыбѫ да вечерятъ; тіи ся радуватъ за това, но той наутре пакъ имъ проважда заповѣдь да си вьрвятъ. Какъ слѣдъ това Пріскъ испрося позволеніе да ся іавятъ предъ Атила. — 23 Представшимся предъ него, Атилъ показва голѣмъ гнѣвъ къмъ Вигила, напсува и угрожава го, и му заповѣда скоро да ся върне ведно съ Изслава на Цариградъ, и пакъ послѣ да дойде за да му доведе бѣглецы-ты или отвѣтъ за войнѫ; а Максимину завѣщава да остане да чака отвѣтъ на писма-та Ѳедосіевы. — 24 Кога-то като ся дрѫпнѫхѫ въ сѣдалище-то си Вигила ся жаловаше че го былъ напсувалъ Атилъ, Ѣдко приходи и викнѫвъ го на странѫ заржча му тайно да донесе, като ще пакъ да дойде, уречено-то злато. — 25 Между тѣмъ Атилъ имъ праща извѣстіе че, до гдѣ ся не рѣшятъ распри-ти Унно-Римскы, тіи нематъ позволеніе, ни плѣнницы да откупуватъ, ни робы или друго да си купуватъ, освень іаденіе; причина-та на тѫѭ заповѣдь, на Вигилово-то отпращаніе, и на Максиминово-то удьржаніе. —26 Максиминови тръгватъ, пьрво съ Атила, а послѣ и безъ него, за царствующія-тъ Уннскый градъ; презъ каквы мѣста минуватъ, и що имъ даватъ жители-ти да іадѫтъ и да піѭтъ. — 27 Като нощуватъ близу при едно езеро, що имъ ся случава отъ еднѫ страшнѫ бурѭ, и какъ го гостепріима въ ближне-то село владѣющая тамъ княгыня Владова. — 28 Слѣдъ седмодневенъ вьрвежъ срѣщатся въ едно село съ западны къ Атилу посланницы; причина-та на това посолство. — 29 Пришествіе-то имъ на царствующія-тъ градъ; описаніе на Атиловы-ты палаты, и на Нѣгишевы-ты домовы. — 30 Какъ

посрѣщатъ Атила жители-ти и момы пѣснопойцы, а особенно Нѣгишева сопруга предъ домътъ си; посланници-ти ся угощаватъ у Нѣгишевы, а послѣ ся установляватъ при Атиловы-ты палаты. — 31 Пріскъ, проводенъ съ даровы отъ Максимина при Нѣгиша, срѣщася при врата-та му іоще затворены съ единъ Грькъ въ Уннскы одежды облеченъ; какъ ся съ него разговаря за Унны и Греко-Римляны. — 32 Пріскъ ся вижда съ Нѣгиша, кой-то ся обѣщава и самъ да пойде на посѣщеніе Максимину, и наистинѫ отходи; какво ся тогава съ него разговаря. — 33 Наутре Пріскъ отходи и на Атиловы-ты палаты, гдѣ-то влазя при Рѣкѫ сопругѫ Атиловѫ, отъ много слугы и слугыны работницы окруженѫ, приноси и даровы, и послѣ минува, за да ся види съ Нѣгиша, въ Атиловы-ты ограды, гдѣ-то вижда Атила слышащаго и сѫдящаго, предъ домъ-тъ, си распри имѣющія человѣцы. — 34 Като чака тамъ Пріскъ за да ся види съ Нѣгиша, срѣщася съ Западо-Римскыты посланницы; какъ ся съ нихъ за Атила разговаря. — 35 Пріскъ ся вижда съ Нѣгиша кой-то, давъ отвѣтъ на вопросъ-тъ му, заповѣда да дойде самъ Максиминъ; того же пришедша онъ увожда при Атила, кой-то му казва че, освень Нома, Анатоліа или Сенатора, другы посланникъ отъ Ѳеодосіа не пріема, и го отпраща. — 36 Послѣ Атилъ вика Максимина и Пріска на вечерѭ; пришедше тіи намѣрятъ тамъ и Западо-Римскыты посланницы; описаніе подробно на тѭѭ вечерѭ. — 37 Наутре тіи искатъ позволеніе да си отидѫтъ; Нѣгишь ся на това съгласява, и повелява да имъ ся наготвятъ писма-та; споредъ молбѫ-тѫ имъ онъ испроса отъ Атила освобожденіе-то на плѣнницы-ты: Сулловѫ женѫ съ 500 жълтицы за откупъ, и дѣца-та и безъ откупъ. — 38 Атилова сопруга Рѣкана гы вика такожде на вечерѭ. — 39 Атилъ гы пакъ призовава на угощеніе, въ кое-то имъ строго заповѣда да кажѫтъ

Θеодосію, че трѣба непремѣнно да даде, по обѣщаніето си, женѫ богатѫ Константію. — 40 Атилъ имъ дава веке позволеніе да си отидѫтъ, подарява гы щедро, и повелява на велможи-ты си такожде да гы подарятъ. — 41 Они си тръгватъ за Цариградъ заедно съ Бериха посланника отъ Атиловѫ странѫ; що имъ ся по пѫть случава; Берихъ ся принося къ нимъ пріятелскы до Дунавъ-тъ, непріятелскы до Адріанополь; тамъ ся примирява ужь съ нихъ, а на Цариградъ захваща да гы кори. — 42 Вигила отходи пакъ на Унноско съ сына си, носящи двойно число отъ соглашено-то съ Хрvсафіа количество злато; тамъ го улавятъ напрасно, зематъ му злато-то, и Атилъ го съ угроженіе принуждава да исповѣда сичкѫ-тѫ истинѫ за увѣщаныя-тъ противу животъ-тъ му навѣтъ; него тогазь онъ хвьрля въ тьмницѫ, а сына му проважда въ Цариградъ да донесе 50 літры злато за откупленіе-то му. — 43 Атилъ проважда съ него наедно Ореста и Изслава; каквы тежкы и горчиви думы имъ зарѫча да кажѫтъ Θеодосію предъ Хрvсафіа. — 44 Лошо положеніе Θеодосіево като чува тыя думы, наипаче защо Атилъ искаше Хрvсафіа, кого-то и Зинонъ искаше; слѣдъ голѣмъ совѣтъ рѣшавася да проводи Нома и Анатоліа съ премного даровы за укрощеніе гнѣва Атилова. — 45 Номъ и Анатолій, заедно съ Вигилова сына носящаго откупъ-тъ бащинъ си, отхождатъ на Унноско, бываттъ честно пріяти, и едва съ молбы и даровы убѣждаватъ Атила да не иска веке ни Хрvсафіа ни бѣглецы, и да отстѫпи до Дунавъ-тъ отъ Греко-Римскѫ-тѫ земліѫ; онъ гы великолѣпно подарява, и гы отпуща заедно съ Вигила откупленш, и съ другы плѣнницы безъ откупленіе, и заедно съ Константіа за да му дадѫтъ женѫ. — 46 Θеодосій обрадованъ потщавася да ожени Константіа за вдовицѫ-тѫ на Арматіа сына Плінѳова. — 47 Смьрть Θеодосіева; наслѣдникъ неговъ става трибунъ войнскый

Маркіанъ, кого-то избира и за мѫжъ Ѳеодосіева сестра Пулхерія, и кой-то ѳсѫжда и наказва Хрисафіа, и повъздигнува испаднѫлѫ-тѫ імперіѭ. — 48 Смьрть Валентиніановыя матери Плацидіи; нейны похвалы; завращаніе на Онорію сестрѫ му отъ Цариградъ на Равеннѫ. — 49 Атилъ провожда посланницы къ Маркіану за дань, и къ Валентиніану за Онорію; отрицателенъ отвѣтъ и отъ двѣ-ты страны. — 50 Атилъ ся рѣшава на войнѫ, и мысли кого по-преди да удари. Причины за кои-то ся рѣшава да воюва пьрво на Западъ. — 51 Онъ не престава пакъ да иска дань отъ Цариградъ и да плаши, а Маркіанъ за да превари войнѫ-тѫ провожда му посланникъ Аполлоніа съ даровы но безъ дань, за кое-то онъ неще ни да види посланникъ-тъ, и го отпраща празенъ; дерзость того посланника срѣщо угроженіе-то Атилово. — 52 Атилъ провожда новы посланницы къ Валентиніану, кой-то убоявся отъ пріуготовленія-та му за войнѫ, провожда му посланницы Кассіодора и Аетіева сына Карпиліона, и ся примирява. — 53 Дипломатика Атилова: увѣрява особенно Римляны и Висиготѳы че имъ е пріятель и помощникъ, а особенно пакъ дразни и убѣждава едны-ты да ся соединятъ съ него противу другы-ты. — 54 Атилъ тръгнува на воеваніе; кои и каквы му бѣхѫ многочисленны-ты войскы, и кои отъ подвластны-ты му князи бѣхѫ му най-вѣрни и най-любезни. — 55 Презъ кой пѫть и съ какъвъ чинъ онъ минува презъ Германіѭ и влазя въ Галліѭ; негови-ти тамъ военни дѣянія до осажденіи града Орлеана. — 56 Кой е былъ планътъ на воеваніе-то му въ Галліѭ, и защо ся е прибралъ и управилъ на Орлеанъ. — 57 Кога-то Атилъ воюва на Галліѭ, Римляне и Висиготѳы стоятъ сѣкы во своя си; защо? Аетій послѣ, минѫвъ самъ Алпы-ты, на пусто убѣждава Висиготѳы-ты да излѣзѫтъ съ него наедно противу Унны-ты; само другы народци са

съ него соединяватъ. — 58 Послѣднее средство (Авита) що употребява Аетій за убѣжденіе краля Висиготѳскаго Ѳеодорика, и улучава; Ѳеодорикъ отходи при Аетіа съ войскы-ты и съ двама-та сыновы свои. — 59 Орлеанскый епіскопъ Аніанъ укрѣпява градъ-тъ, и быка на помощь Римляны-ты, кои-то пристигатъ нечаянно и испѫждатъ Унны-ты изъ градъ-тъ, щомъ они го бѣхѫ силою завладѣли. — 60 Атилъ ся дрѫпва на Каталаунско-то поле послѣдуемъ отъ Римляны-ты; тамъ онъ, совѣтовався отъ гадателы-ты, рѣшавася на битвѫ. — 61 Предварително онъ казва слово поострително на войскы-ты си. — 62 Страшно сраженіе, въ кое-то падатъ отъ двѣ-ты страны до 162,000 души; Атилъ ся дрѫпва въ полчище-то си, и отъ тамъ Римляне-ти разумѣватъ че побѣдили, но пакъ не смѣѭтъ да го ударятъ. — 63 Ѳеодорикъ ся убива въ битвѫ-тѫ; Висиготѳи-ти прогласяватъ за краль свой пьрваго сына его Ѳорисмунда, кому-то пожелавшему да ся удари пакъ съ Унны-ты за отмьщеніе бащино си, или да си отиде, Аетій дава хитро совѣтъ, че по-добрѣ е да си пойде на столицѫ-тѫ Толоса; такожде онъ отдалечава и Меровеа съ Францы-ты. — 64 Атилъ же, за умаленіе на войскы-ты му дрѫпвася назадь благочинно, безъ да смѣѭтъ да го докачатъ сопротивници-ти му, и си отходи во своя си; Аетій ся враща и той на Равеннѫ, гдѣто, намѣсто благодареніе, посрѣща го укоръ. — 65 Побѣжденый ужъ Атилъ праща посолство Валентиніану весма угрозително, и на пролѣтъ тръгва за Італіѭ; Римляне-ти ся растреперятъ; Валентиніанъ побѣгва на Римъ, и Аетій ся дрѫпва отъ сямъ рѣкѫ-тѫ Падусъ, и праща за помощь писма до царя Маркіана. — 66 Атилъ дохожда безъ сопротивленіе до града Акуйлеа, кого-то завладѣва и опустошава слѣдъ дълго осажденіе, и послѣ обладава безъ мѫкѫ и сичкѫ Задъ-Падаскѫ Італіѭ; жители-ти, разбѣгавшеся по Адріа-

тическы-ты острови, даватъ породъ славному граду Венеціи. — 67 Атилъ ся рѣшава да воюва и на самаго Рима; Валентиніанъ и Сенатъ-тъ ся растреперятъ, и му проваждатъ посланницы самаго Папа Леона и другы знамениты мѫжи, кои-то го умоляватъ да стори миръ съ условіе да му плащатъ дань ежегоднѫ, и тъй онъ ся дига съ войскы-ты си, и си отходи презъ Норическы-ты Алпы; що му ся случава на рѣкѫ-тѫ Лехѫ. — 68 Атилъ ся обраща на Греко-Римляны-ты, и праща да имъ иска дань; на отрицателныя-тъ Маркіановъ отвѣтъ, готвися за войнѫ противу нихъ; между това ударя и покорява Аланы-ты. — 69 Напрасна смьрть Атилова; различни раскази и разсмотренія за причинѫ-тѫ на смьрть-тѫ му. — 70 Обрядъ на оплакваніе-то и погребеніе-то му; пѣяна-та му надгробная пѣснь.

1 Ако Ерманарика краля Готѳскаго, защо-то бѣ покорилъ нѣколико и другы страны въ Европейскѫ-тѫ Скѳііѫ, Іорнандъ казва че сравнявали съ Великаго Александра царя Македонскаго (1), много по-справедливо Атила царя Уннскаго писатели-ти вообще называватъ Великъ, и го сравняватъ съ истаго Александра Македонскаго, съ Іулія Кесаря Римскаго, и съ Наполеона I царя Францускаго: защо и той като покорилъ и владѣлъ пространнѣйши области и страны, повелѣвалъ почти на сичкѫ Европѫ, и наводилъ страхъ и трепетъ и на самы-ты Восточны и Западны Римскы царства, кои-то, ако да не бѣ го грабнѫла напрасна смьрть, много е вѣроіатно да е щялъ и совсѣмъ да гы истреби, и затріе. Какъ да е да е, преди да захванемъ изложеніе-то на славны-ты му

дѣянія, нека кажемъ какъвъ е былъ той отлпчный мѫжъ.

2 Споредъ описаніе-то на современны-ты му и другы писатели, Атилъ былъ грозенъ тѣломъ, но душевно добръ, и въ тоже время духовитъ, остроуменъ, храбръ, смѣлъ, и дълбокъ политикъ. Подробно же, ето какъ го описватъ речени-ти писатели. Той, казватъ, имаше възрасть късъ, гърды широкы, главѫ едрѫ, очи малкы, брадѫ рѣдкѫ, косѫ побѣлѣлѫ, носъ поплещенъ, цвѣтъ [учернъ, стоеніе горделиво и страшно (1). Така видъ-тъ му не представляваше нѣщо голѣмо, но инакъ все бѣше страшно у него, и само движеніе-то на тѣло-то и на очи-ты му показваше душевно-то му расположеніе, и непоколебимо-то му щеніе. Отъ другѫ странѫ, онъ бѣше добръ и кротъкъ за кои-то му ся покоряваxѫ, а строгъ и свирѣпъ за кои-то му ся противяxѫ; послушливъ и милостивъ за кои-то му ся моляxѫ, благодѣтеленъ за кои-то му служахѫ, и праведенъ къмъ поданницы-ты си. Одѣяніе-то му бѣше просто, но чисто; іастіе-то му, мѣсо на готвено какъ да е да е, и слагаемо на трапезѫ въ дървены съсѫды. Палати-ти му бяхѫ такожде дьрвени, но много богато украшени. Любяше доста віно-то, а наипаче жены-ты: за това, казва Іорнандъ, онъ имаше премного жены (2), и всякъ день земаше новы, а дѣца-та му составлявахѫ почти единъ народъ (3). Совсѣмъ тѣмъ онъ любяше войнѫ-тѫ, и кога бѣ заключилъ миръ съ нѣкого отъ непріятели-ты си, пакъ бѣше го-

товъ да му отвори войнѫ, щомъ онъ му дадеше причинѫ по истинѣ или по видимому благословнѫ, а такыва причины той намиряше лесно: защо бѣше дълбокъ, остороженъ, и въ тоже время лукавъ политикъ. Въ боя-тъ онъ бѣше нетрепетенъ, въ предпріятія-та си дьрзостенъ, а не продерзливъ, въ совѣтованія-та и размышленія-та си мѣдливъ, но въ испълненіе-то и извьршваніе-то имъ скоръ и бързъ; дѣятеленъ безъ да ся уморява, рѣшителенъ безъ да ся въспира отъ сопротивленія. Споредъ человѣцы-ты и споредъ обстоятелства-та показвашеся искрененъ или притворенъ, праведенъ или мучитель, скроменъ или распѫтенъ, милостивъ или жестокъ. Кога ся разгнѣвеше; огнь му излазяше изъ очи-ты, и никой не смѣяше да му продума или да му ся сопротиви. Кога излазяше на войнѫ, не ся благодареше само да плѣни, но разоряваше и опустошаваше; а кога ся біяше и побѣждаваше, оставяше хіляды убиты на поле-то безъ погребеніе, за да гы гледатъ живи-ти и да ся устрашаватъ. Така имя-то му ся бѣ прочуло страшно по сичкыя-тъ свѣтъ, и като че бѣ отъ Бога пратенъ за наказаніе грѣшныхъ, вси народи и человѣци ся бояхѫ и треперяхѫ отъ него, и общо го называвахѫ *бичь Божій*. — Онъ вѣроисповѣданіе немаше никое, но като мудръ политикъ дьржешеся здраво предъ народъ-тъ за неговы-ты поганскы суевѣрія. Така имаше при него си мнозинѫ чародѣи, кои-то въ важны обстоятелства пыташе предъ народъ-тъ какво щеше да ста-

не (4). Така обожилъ и еднѫ сабіѫ коіѫ-то намѣривъ му донеслъ единъ говедарь, и ето какъ: Говедарь нѣкой-си, като видѣлъ че едно отъ говеда-та му хроми, и че отъ ногѫ-тѫ му тече кръвь, отишьлъ по дріѫ-тѫ на кръвь-тѫ, коіѫ-то текла отъ гдѣ-то минѫло говедо-то, да види отъ що ся е наранило. Намѣрилъ убо на едно мѣсто сабіѫ въ земіѫ-тѫ забитѫ тъй като вьрхъ-тъ й, оставшій почти невидимъ надъ земіѫ-тѫ, уболъ говедо-то що пасяще минѫло и стѫпило на неіѫ. Той-часъ убо онъ изровилъ сабіѫ-тѫ, и понеже му ся видѣла хубава, занеслъ іѫ даръ на Атила, и му приказалъ работѫ-тѫ; Атилъ же, като политическы человѣкъ, разумѣвъ колко можаше да ся ползова отъ едно такова случайно обстоятелство, слѣдъ като подарилъ щедро говедарьтъ, защо былъ даровитъ, проповѣдалъ народу своему че тая сабя была сабя-та на военнаго Бога Марса, на коіѫ-то Скѵѳски-ти царіе ся были кланяли (5), и коя-то ся была загубила; а сега като ся намѣрила и ся нему донесла, то было знакъ че самъ Богъ Марсъ му іѫ былъ проводилъ за да воюва съ неіѫ на сичкы народы, и да покори сичкы царства. Народъ-тъ повѣрвалъ това, и отъ тогава тая сабя станѫла предметъ великаго уваженія и видъ ідолопоклонства за сичкы-ты Унны, кои-то и начали да й приносятъ даровы, и даже опредѣлили да й даватъ, като жертвоприношеніе, десятѫ-тѫ часть отъ колко-то плѣнницы падали въ рѫцѣ-ты имъ; и колчимъ щели да ся помолятъ

Богу Марсу, сабѣмъ забивали на земѣмъ-тѣмъ, и предъ неѣмъ ся кланяли (6).

3 Атилъ, ако и да любяше много да воюва, какъ-то ся выше рече, никога обаче не отваряше войнѣмъ преди да исчерпи сичкы-ты нему угодны средства за спогожденіе, и въ това играяше голѣмѣмъ политикѣмъ, употребляющи всякаквы лукавства, обѣщанія, или угроженія за да си добые цѣль-тѣмъ. Той, за да ся свади съ нѣкое царство, княжество, или господарство, намѣряше пьрво нѣкои причины, кои-то предлагаше, и за кои-то му проваждаше, или отъ него пріемаше посланницы, и захващаше съ нихъ несъвьршаемы распри и разговоры, между кои-то грозяще непрестанно сопротивникъ-тъ си съ войнѣмъ, и устрашаваше го до толкозь, що най-послѣ онъ ся покоряваше по-вечето на неговѣмъ-тѣмъ волѣмъ. Много же отъ причины-ты, кои-то предлагаше, бѣхѣмъ такыва, като да не можаше сопротивникъ-тъ му да гы пріемне честно. А споредъ какъ-то му поносяше, тыя причины онъ днесь гы оставяше, утрѣ гы пакъ поемаше, послѣ гы напустяваше за нѣколко время, а сетнѣ, кога-то сопротивникъ-тъ му сѣкаше че гы бѣ веке забравилъ, онъ гы отнова захващаше съ голѣмо на сопротивникъ-тъ удивленіе и негодованіе. Тая негова политика ся види наипаче у Пріска ритора, кой-то подробно описва, какъ-то щемъ, надолу да видимъ, безчисленны-ты оныя посолства съ кои-то утоми гордыя-тъ Вызантійскый Дворъ, кога-то знаѣщи колко той Дворъ бѣ развратите-

ленъ и развращенъ (1), проваждаше до царя Θеодосія слугы-ты си за да ся обогатятъ (2), и на времени му нарочно повеляваше да гы подари добрѣ, а другы пѫть му заповѣдаше да даде на писарь-тъ му Константіа благороднѫ и боляркѫ женѫ (3). Такъвъ мѫжъ бѣше царь Атилъ.

4 Кога-то убо слѣдъ убитіе-то братово си Атилъ останѫ самъ на престолъ-тъ, до двѣ години видися да не е правилъ никакво воеваніе и да ся е упражнявалъ въ устроеніе и добро управленіе на вѫтрѣшны-ты дѣла царства своего. Въ лѣто же около 446 понудилъ ся да стори войнѫ съ Акациры-ты на востокъ, кои-то, совсѣмъ що бѣхѫ ся побѣдили и покорили отъ прешественника му Бѣломира (1), останѫли бѣхѫ обаче да си владѣѭтъ подъ свои народны цари и господари, съ условіе да бѫдѫтъ Унномъ союзници и въ бранѣхъ споборници. А причина-та на тѫ-зи войнѫ бѣше тая: Греко-Римскый царь Θеодосій, желающи да ся освободи отъ насиліе-то що му правяхѫ Унни-ти, и отъ тежкы-ты даноцы, кои-то ежегодно ся бѣ задължилъ да имъ плаща, проводилъ тѫ-зи годинѫ до Акацирскы-ты князи и господари человѣкъ съсъ много даровы, за дано бы гы убѣдилъ да ся съгласятъ помежду си да отхвьрлятъ Атилово-то пріятелство и споборство, и да станѫтъ Греко-Римляномъ споборници (2). Но проводеный той человѣкъ, като не познавалъ Акацирскы-ты обычаи, незнаилъ и по кой начинъ да распоцаде даровыты кои-то занеслъ съ себе си, като да бы улу-

чилъ. Между Акацирскы-ты мнозинѫ князи, най-старый и най-предный былъ Куридахъ; требовало убо отъ него да захване, и нему по-вече даровы да даде; а той нему далъ и по-сетнѣ и по-малко. Това като неможилъ да търпи Куридахъ, проводилъ та обадилъ Атилу работѫ-тѫ, и наковладилъ свои-ты собратія князи, какъ пріели даровы отъ Ѳеодосіа, и ся съгласили да му бѫдѫтъ военно помощници противу Унны-ты. Като чу единѫ такѫ-зи работѫ Атилъ, естественно ся разгнѣви и на Ѳеодосіа и на Акацирскы-ты князи; но оставивъ отмщеніе-то си на пьрвыя-тъ за по-сетнѣ, проводи незабавно еднѫ голѣмѫ войскѫ противу вторы-ты, и покоривъ оныя князи, а нѣкои-си и убивъ, повыка послѣ самаго Куридаха да пойде при него за да соучаствова отъ честь-тѫ на побѣдѫ-тѫ му. Куридахъ тогазь убоявся да не бы то было нѣкоя обмана на срѣщѫ му, защо го біяше совѣсть-та му че и той бѣ пріялъ такыва даровы, и му даваше да мысли че Атилъ негли и това научився можаше и него да иска да накаже, не смѣя да пойде самъ при Атила, а му проводи той-зи ласкателнѣйшій отвѣтъ: *Като человѣкъ азъ не могѫ да ся явѫ предъ очи Божіи, и ако человѣкъ не може слънце-то направо да погледне, то какъ бы можилъ безъ постраданіе да погледне Величайшаго Бога!* Съ това онъ щялъ да покаже че ужь Атилъ былъ толкова голѣмъ и силенъ, що человѣци-ти го почитали за Бога. Ласкателство-то быва всякога угодно на го-

сподари-ты; слѣдователно и Атилъ ся показа чувствителенъ на Куридаховы-ты ласканія, и го остави миренъ да владѣе пакъ на свое-то мѣсто и племя; а на другы-ты Акацирскы племена, не остави да си избержтъ и наредятъ другы князи и господари, но проводи най-стараго своего сына Еллака (3) заедно съ велможа своего Нѣгиша за да имъ го постави краль. Того сына ималъ онъ, заедно съ двоицѫ другы, отъ женѫ си Рѣкѫ, и го поставилъ краль, не само на Акациры-ты, но и на другы народы обитающыя при Черно море (4).

5 Тъй като си отмьсти Атилъ на Акацирыты, и си оздрави работѫ-тѫ отъ тѣхнѫ странѫ, обърнѫся грозенъ и страшенъ на Греко-Римляныты за да си отвьрне и тѣмъ. Въ лѣто убо 447 подигнѫся съ еднѫ огромнѫ войскѫ составляемѫ отъ Унны и другы тѣмъ покоряемы народы, сирѣчь Гепиды съ храбраго краля ихъ Ардарика, Готѳы, Аланы, и другы съ взаимны-ты имъ крали и князи, и вшедъ презъ Дунавъ-тъ въ Греко-Римскѫ-тѫ земліѭ, прегази, и опустоши сичкѫ Іллүріѭ, Ѳракіѭ, средиземнѫ и прибрежнѫ Дакіѭ, Мүсіѭ, и Малѫ Скүѳіѭ, простреся въ Ѳракіѭ до Черно море отъ еднѫ странѫ и до Калліполь и Систа въ Ѳракійскыя-тъ полуостровъ на Елиспонтъ отъ другѫ, дойде и до самаго града Аѳүра между Цариградъ и Силүврііѭ, и презъ Македоніѭ отиде даже до Ѳермопүла между Ѳессаліѭ и Локрідѫ. По тыя различны мѣста онъ превзе сичкы градовы и села, освень Адріанополя и Ира-

кліѣмъ отъ ветхо Перінеъ называемѣмъ, и пороби безчисленны Греко-Римскы войны и другы жители. Между това Θеодосій стори все що му бѣше възможно да стори за да въспре Атилово-то нашествіе, но не получи никоѣмъ ползѣ: собравъ, сирѣчь, войскы-ты си, раздѣли гы на двѣ отдѣленія, и на едно-то остави военачалникъ Арнигискла (1), а на друго-то Аспара и Ареовинда. Арнигисклъ ся управи къмъ Мусіѣ, и тамъ ся удари съ Унны-ты, пьрво при Маркіанополя назованаго послѣ Преславѣ, гдѣ-то слѣдъ еднѣ силнѣ битвѣ Унни-ти го побѣдихѣ, и завладѣхѣ него градъ (2), и послѣ при рѣкѣ Утѣ въ прибрежнѣ Дакіѣ, гдѣ-то ся би много храбро и почти съ отчаяніе противу истаго Атила, уби много отъ непріятели-ты, но послѣ конь-тъ му падне, и той отъ Унны-ты забиколенъ, за да не падне въ рѫцѣ живъ, упира имъ ся, и ся бори съ тѣхъ съ сабѣ-тѣ си съ юначескѣ дерзость, до гдѣ они го съсѣкохѣ и убихѣ. Войска-та му бы такожде побѣждена и съсѣчена, и Унни-ти веке не намѣрихѣ сопротивленіе даже до Θракійскыя-тъ полуостровъ. Тамъ други-ти Греко-Римски военачалници Аспаръ и Ареовіндъ дойдохѣ насрѣщѣ имъ, и ся ударихѣ съ нихъ на еднѣ страшнѣ битвѣ за послѣдный пѫть; но понеже быхѣ такожде побѣждени, и войскы-ты имъ съсѣчены или поробены, Θеодосій, кому-то не оставахѣ веке ни войни ни военачалници, и кому-то земля-та бѣ по-вече-то завладена, какъто ся выше рече, не можи да стори инакъ, освень

да припадне на Атила и да му иска миръ (3).

6 Θеодосій му предложи испьрво едно голѣмо количество пары за да бы ся склонилъ да стори просто миръ, да му испразни землѣ-тѫ, и да ся завьрне во своя си. Но Атилъ отхвьрли това негово предложеніе, и му отговори че не бы ся склонилъ на миръ освень съ уречены нѣкои условія, за него и за народъ-тъ му полезны, врьхъ кои-то за да ся съгласятъ, трѣба да му ся проводи нарочно посланникъ. Рѣши ся убо и на това царь Θеодосій, и му проводи посланникъ велможа Анатоліа (1). Съ того посланника станѫхѫ за спогожденіе потребни-ти дипломатическы разговори, кои-то сѧ продължихѫ даже до 448 слѣдующее лѣто. Най-сетнѣ останѫхѫ согласни помежду си, и заключихѫ миръ по слѣдующы-ты условія:

1° Да ся предадѫтъ Унномъ колко-то Унніски подданници имаше до тогазь прибѣгнѫли въ Греко-Римско-то царство;

2° Да ся не пріема за напредь никой такъвъзи прибѣжникъ въ това царство;

3° Да ся плаща Унномъ по дванадесять жълтицы за откупленіе всякаго Греко-Римлянина, кой-то, бывшій тѣхенъ плѣнникъ, бы побѣгнѫлъ и минѫлъ безъ откупленіе въ Греко-Римско-то царство; а ко ли не, а той да ся улавя и да имъ ся проважда пакъ назадь;

4° Да имъ ся дадѫтъ особно шесть хіляды літры злато само за да си отидѫтъ (2);

5° Да имъ ся плаща редовно за напредь по

двѣ хіляды и сто літры злато дань на годинѫ.

Какъ-то сѣкы може да забѣлѣжи, освень годишнѫтѫ дань, коя-то ся много увеличила, условія-та на това мирозаключеніе были почти еднакви съ оныя кои-то ся бѣхѫ согласили въ лѣто 433, и вѣроятно подтвърдили въ лѣто 442 (3). Колко обаче и да бѣхѫ тяжкы за Греко-Римско-то царство, Θеодосій ся принуди да гы пріемне, защо инакъ бѣдствуваше да види слѣдъ малко Унны-ты и въ самыя-тъ си царствующій градъ (4).

7 Но какъ да ся платятъ толкова пары? това бѣше послѣ голѣма-та мѫчнотія. Царски-ти сокровища бѣхѫ празни, защо Θеодосій и неговити министри гы бѣхѫ лудо расточили тамъ гдѣ-то не требваше, сирѣчь на безпѫтны позорища, на неблагословны любочестія, на сласти и другы бѣзмѣрны и непотребны иждивенія, кои-то тій, ако да бѣхѫ умни, ни въ най-благополучно-то состояніе на царство-то си не требваше да сторятъ, кольми паче въ такыва бѣдны обстоятелства кога-то, небрежаще за военны-ты обученія, бѣхѫ до толкозъ испаднѫли, що плащахѫ дань, не само на Унны-ты, но и на другы сосѣдны варвары. Това добрѣ го знаяше Атилъ, какъ-то знаяше и усиромашеніе-то на Греко-Римскы-ты области, кои-то и самъ бѣ по плѣнилъ и уголилъ. За да притѣсни обаче іоще по-много бѣдно-то Греко-Римское царство, проводи на Цариградъ единъ нарочитъ свой посланникъ именемъ Скотъ, кой-то бѣше братъ на първыя-тъ му министръ Нѣгиша, за да иска скоро

испълненіе-то на договоръ-тъ и плащаніе-то на соглашены-ты количества злато. А Θеодосій като немаше отъ гдѣ да плати, одължи сичкы-ты свои подданницы, и наипаче богаты-ты, и даже сенаторы-ты и совѣтницы-ты свои, и оныя кои-то до тогазь, или по сѫдилищно рѣшеніе, или по царско благоволеніе, не бѣхѫ плащали никаквѫ дань, да платятъ за тѫзи Унскѫіѫ дань сѣки по едно уречено количество пары, кое-то ся опредѣли отъ человѣцы нарочно поставены. А чиновници-ти кои-то такожде опредѣлихѫ за да събиратъ тыя пары, употребяваxѫ въ събираніе-то голѣмо притѣсненіе и насилство, даже и бой, така що много человѣцы, кои-то по-напредь бѣхѫ богати и благородны, тогазь принуждени да продадѫтъ все що имахѫ, сирѣчь покѫщнинѫ, съсѫды, и женскы утвари, станѫхѫ съвсѣмъ сиромаси, а мнозина даже и умрѣхѫ отъ гладъ, или ся обѣсихѫ отъ отчаяніе. Такво-зи зло пострадахѫ Греко-Римляне-ти слѣдъ тѫзи Унискѫ войнѫ. Совсѣмъ тѣмъ они натъкмихѫ колко-то пары бѣхѫ потребни, и гы предадохѫ на Скота заедно съ бѣглецы-ты Унискы, отъ кои-то обаче мнозина ся убихѫ отъ Греко-Римляны-ты, защо-то отъ страхъ не рачахѫ да ся предадѫтъ на Унны-ты; между тыя имаше нѣкои-си и отъ царскыя-тъ Унискый родъ, кои-то не хотяще да служѫтъ подъ Атила бѣхѫ прибѣгнѫли при Греко-Римляны-ты (1).

8 Така тая работа ся свърши. Но Атилъ извади и другѫ, и поиска да му ся отдадѫтъ отъ

Асимунтійцы-ты колко-то Греко-Римляне или варвари плѣнници бѣхѫ му хванѫли презъ войнѫтѫ. Асимунтъ бѣше единъ много укрѣпенъ градъ положенъ на неизвѣстно мѣсто между Θракіѭ и Іллуріѭ. Въ реченѫ-тѫ войнѫ жители-ти му бѣхѫ сторили много зло на Унны-ты, или браняще-ся осаждени отъ вѫтре срѣщо нихъ, или исходяще напрасно стремленіемъ вънъ отъ градъ-тъ и сражающеся малцина съ мнозинѫ и съ пай-славны-ты Уннскы военачалницы. Най-сетнѣ Унни-ти, видѣвше че не щяхѫ да могѫтъ да имъ презьмнѫтъ градъ-тъ, оставихѫся отъ осажденіе-то му и ся дрѫпнѫхѫ възъ другѫ странѫ. Но Асимунтійци-ти пакъ гы не остàвяхѫ спокойны, но колчимъ ся научавахѫ отъ стражи-ты си че Унни минували съ Греко-Римскѫ плѣнь, они исходяще напрасно нападахѫ вьрху имъ, многажды малцина храбри и дерзостни срѣщо мнозинѫ поразены отъ нечаянно-то имъ нападеніе, и преодолѣвающе отнемахѫ имъ плѣнь-тѫ. Така тіи презъ тѫзи войнѫ много Унны бѣхѫ убили, и много пленены Греко-Римляны освободили, а не малко и бѣглецы отъ нихъ бѣхѫ прибрали. Кога-то убо посланникъ Анатолій ся трудяше да заключи миръ съ Атила, онъ му казваше че нито миръ заключава, нито войскы-ты си отъ Греко-Римско дига, ако му ся не предадѫтъ или ако ся неоткупятъ колко-то Греко-Римляне бѣхѫ отъ него побѣгнѫли при Асимунтійцы-ты, и ако не ся освободятъ и пуснѫтъ колко-то Унни имъ бѣхѫ тіи хванѫли робы. За това ни

пославникъ Анатолій ни военачалникъ Θракійскыхъ полковъ Θеодулъ не смѣяхѫ да ся сопротивятъ на Атила, защо виждахѫ че, какво-то и да му рекѫтъ, той ся неубѣждаваше, нито гы слушаше, понеже бѣ пріялъ дерзость отъ прешедши-ты си побѣды и успѣхы, и на всякъ часъ гы плашаше че ще послѣдува войнѫ-тѫ, кога-то они бѣхѫ отпаднѫли и совсѣмъ устрашени отъ побѣжденія-та на Греко-Римскы-ты войскы. Не могуще убо да сторятъ инакъ, они писахѫ на Асимунтійцы-ты че трѣба, или да предадѫтъ колко-то Греко-Римляне роби бѣхѫ побѣгнѫли при тѣхъ, или да платятъ за всякаго по дванадесять жълтицы споредъ договорь-тъ, и да пуснѫтъ непремѣнно колко-то Унны плѣнницы при себѣ имахѫ. Асимунтійци-ти, като прочетохѫ тыя писма, отвѣщахѫ че, колко-то Греко-Римляне плѣнници бѣхѫ побѣгнѫли при тѣхъ, тіи гы были отпустили да си пойдѫтъ свободни во своя си; а пакъ Унны-ты робы гы были убили сичкы-ты, освень двоицѫ само, кои-то дьржели, защо-то непріятели-ти, кога-то имъ осаждали градъ-тъ, нападше навѣтомъ, были имъ грабнѫли и закарали нѣколко дѣца, кои-то имъ пасли добытакъ-тъ предъ градъ-тъ и че ако не имъ ся отдадѫтъ тія дѣца, и тіи нема да отдадѫтъ оныя двоицѫ мѫжи, кои-то военнымъ закономъ были поробили. Като пріяхѫ той-зи Асимунтскый отвѣтъ отъ нарочно посланы человѣцы, Анатолій и Θеодулъ расправихѫ Атилу работѫ-тѫ, и той като праведенъ сѫдникъ заповѣда на чиновницы-ты си да ис-

пытатъ между Унискы-ты войскы, ако има такыва дѣца, да ся доведѫтъ и да ся повьрнѫтъ на Асимунтійцы-ты. Слѣдъ малко тіи чиновници дойдохѫ и увѣрихѫ съ клетвѫ че, слѣдъ точно испытаніе, не ся намѣрило между Унны-ты никое такова дѣте. Тогава ся проводи заповѣдь на Асимунтійцы-ты да предадѫтъ незабавно речены-ты двоицѫ поробены Унны; а колко-то за Греко-Римскы-ты робы, които были побѣгнѫли при нихъ, да ся закълнѫтъ и тіи че наистинѫ гы были освободили и пуснѫли. Това рѣшеніе пріявше Асимунтійци-ти, отдадохѫ Унномъ речены-ты двоицѫ тѣхны робы, и ся закляхѫ за Греко-Римскы-ты че гы наистинѫ освободили и пуснѫли. Така ся свърши и тая работа. Но истино ли сѫ ся заклели Асимунтійци-ти? Не; защо имаше при тѣхъ іоще много непуснѫты Греко-Римляны робы; но пріяхѫ доброволно да сторятъ лъжовнѫ клетвѫ паче, нежели да предадѫтъ свои соотечественницы, като мысляхѫ че, понеже го струваха за да избавятъ свои единородны мѫжи, то не щеше Богъ да имъ го причете за грѣхъ (1).

9 Впрочемъ Атилъ малко время слѣдъ реченото мирозаключеніе, или че ся е научилъ за лъжливость-тѫ на тѫѭ клетвѫ, или че е имало въ Греко-Римскѫ-тѫ земліѭ и другы непредадены Унискы бѣглецы, проводи отнова къ Ѳеодосію посланницы, чрезъ кои-то искаше, споредъ условія-та на това мирозаключеніе, да му ся предадѫтъ сички-ти бѣглеци. Ѳеодосій прія честно тыя по-

сланницы, подари гы изобилно, и гы испрати съ отговоръ че немало веке въ царство-то му никои бѣглецы. Атилъ не ся благодари отъ единъ такъвзи отвѣтъ, и му проводи пакъ за тойже предметъ и другы посланницы, кои-то Θеодосій такожде съ отрицаніемъ подари и отпусти. Но Атилъ пакъ ся не благодари, и му проводи и треты посланницы, а слѣдъ тѣхъ и четверты, защо като глѣдаше, каже Пріскъ, че Греко-Римляне-ти ся много бояхѫ да не бы да имъ ся развали съ него миръ-тъ, онъ подъ различны причины, истинны или лъжовны, проваждаше къ тѣмъ колко-то отъ чиновницы-ты си искаше да обогати, и Греко-Римляне-ти ся принуждавахѫ да му испълнятъ волѭ-тѫ, и ся показвахѫ послушливи на всякѫ неговѫ заповѣдь, като че имъ ѭ проваждаше нѣкой тѣхенъ Господарь (1).

10 Съ едны отъ тыя посланницы онъ бѣ проводилъ и едного отъ писари-ты си, родомъ изъ Італіѭ, именемъ же Константіа, кого-то военачалникъ Западнихъ Римляновъ Аетій му бѣше проводилъ за писарь (1). Той убо Константій, като ся разговарялъ единъ день съ Θеодосіа, реклъ му че може да убѣди Атила да опази миръ-тъ си съ Греко-Римляны-ты за много время, ако той Θеодосій ся врече да му даде нѣкоѭ богатѫ женѫ за сопругѫ. Онъ же възрадовався че ще закупи тѫзи Константіевѫ важнѫ услугѫ съ еднѫ толкова малкѫ работѫ, обѣщалъ му ся, ако завърши това дѣло, да го ожени за еднѫ богатѫ и благо-

роднѫ момѫ, дьщерiѭ Сатурнина (2) комита доместикомъ, кого-то Θеодосiева сопруга, царица Аθинаiда-Eѵдоксiя, бѣше убила (3). Константiй си отиде благодаренъ отъ това обѣщаніе. Но Θеодосiй слѣдъ малко ся намѣри въ невъзможность да го испълни, защо Флавiй Зинонъ (4) Iсаврянинъ, кого-то Θеодосiй въ послѣдniѭ-тѫ Унискѫ войскѫ, кога-то не му бѣхѫ остали ни войни ни военачалници, и кога-то ся бояше отъ день на день да не дойде Атилъ и на самый Цариградъ, бѣ призвалъ при себе си съ Iсаврянско-то нему подчинено воинство, и го бѣ поставилъ да пази царствующія-тъ той-зи градъ, и кой-то споредь това бѣ придобылъ при царь-тъ великѫ и отличнѫ силѫ, бѣ ся назвалъ главенъ военачалникъ на восточны-ты войскы (5), и бѣ даже станѫлъ консулъ въ това 448 лѣто (6), той Флавiй Зинонъ, като чулъ че Θеодосiй обреклъ Константiю Сатурниновѫ-тѫ дьщерiѭ, или защо-то тя му ся помолила да iѭ избави отъ него че го не ще, или защо-то нѣкой-си неговъ прiятель iѭ любилъ и му ся помолилъ да му помогне скоро да iѭ зьмне, онъ, безъ да ся бои отъ царь-тъ, защо бѣ стигнѫлъ до степень да ся не бои отъ никого, проводилъ тайно свои чиновницы та извадилъ момѫ-тѫ изъ крѣность-тѫ въ коiѭ-то сѣдяла, и iѭ оженилъ за своего прiятеля Руфа (7). Нiи ще видимъ по-долу (8) какъ ся оплака за това Константiй на Атила, и какъ онъ поемнѫ жарко врьху си това дѣло, и го направи дипломатическы предметъ.

11 Между това Атилъ, понеже вышеречени-ти четыри посолства не му свьршихѫ никоіѫ работѫ, рѣшися да проводи къ Θеодосію и пято, но съ предложенія іоще по-тяжкы за Греко-Римско-то царство, какъ-то ще видимъ въ слѣдующія-тъ параграфъ. Това ново посолство ся составляваше отъ Уннина Ѣдка, кой-то много бѣ ся отличилъ съ храбрость-тѫ си въ послѣдны-ты Уннскы войны, и отъ Грека Ореста, родомъ изъ Панноніѫ близо при Савѫ рѣкѫ, кой-то имаше отца Татула, а сопругѫ дьщеріѫ-тѫ на комитъ-Ромула жителя Патавіи града Норическаго при рѣкѫ Дравѫ (1). Прискъ ны казва тука че Панноніа въ това время принадлежала Атилу, и че му ся подчинила споредъ условія-та на единъ договоръ, що былъ направилъ съ Аетіа Западо-Римскаго военачалника, какъ-то и ніи выше на редъ-тъ му показахмы (2). Отъ тамо ся разумѣва че Орестъ, ако и да е былъ родомъ Грекъ, и ималъ Римляны родители, като станѫлъ обаче съ покореніе-то на отечество-то си Уннскы поданникъ, можилъ е да влѣзе и въ службѫ Атиловѫ.

12 Тіи убо двоица посланници, като дойдохѫ на Цариградъ и быхѫ представени предъ царя Θеодосіа, Ѣдко му вручи отъ Атила писмо содержащее тыя четыри предложенія:

1° Какъ Θеодосій не струва добрѣ дѣто му не предава бѣглецы-ты, кои-то ако и сега му не предаде, онъ ще да подигне на срѣщѫ му войнѫ;

2° Какъ Греко-Римляне-ти не трѣба веке да

орѫтъ и сѣѭтъ земѭ-тѫ, коѭ-то Унни-ти сѫ оружіемъ своимъ завладѣли, и коя-то ся простира на дльжь по Дунавъ-тъ отъ Панноніѭ до Новаграда (1), а на ширъ отъ Дунавъ-тъ до пять дни пѫть на вѫтре къмъ-то югъ;

3° Какъ торгъ-тъ (панагиръ-тъ), кой-то до сега ставаше въ Иллиріѭ на Дунавскыя-тъ брегъ (2), отъ нынѣ трѣба да става въ града Наісса (Нишь), защо като отъ Унны-ты завладенъ той градъ е веке общій предѣлъ на двѣ-ты сопредѣлны царства (3), и отстои точно пять дни пѫть на вѫтре отъ Дунавъ-тъ;

4° Какъ, ако царь Ѳеодосій има нѣщо да прекослови на нѣкои отъ тыя предложенія, може да проводи Атилу посланницы, но тіи посланници трѣба да не сѫ нѣкои прости и долни человѣци, но отъ най-предны-ты му велможи консулскаго сана; ако ли ся боятъ да дойдѫтъ даже до столныя-тъ му градъ, онъ е готовъ да слѣзе да гы пріемне на Сардикѫ (Софіѭ).

Това писмо като прочете Ѳеодосій, Ѣдко му расправи, чрезъ толковника Вигила, що-то му бѣ Атилъ и отъ уста зарачалъ, а послѣ излѣзе заедно съ Вигила да пойде да посѣти и пьрваго министра Хрусафія (4).

13 Той Хрусафій, (кой-то имаше прозваніе *Чюма* (1), и бѣше станѫлъ началникъ на скопцыты царскы самъ сущій скопецъ), ползующися отъ легкоуміе-то Ѳеодосіево, бѣ малко по малко обладалъ съвьршенно слабаго того царя, и отъ какъ

ся бя отдалечила царица Евдоксія (2) бѣ станѫлъ вѣрнѣйшій и тайнѣйшій неговъ совѣтникъ, имѣя санъ царскаго шамбеллана и спаѳаря. Сичка-та негова добрина бѣше лична-та му хубость; а за лошавинѫ ако пыташь, сички-ти лошавины ся бѣхѫ струпали отгорѣ му: защо онъ естествомъ бѣше злосторникъ, сребролюбецъ, грабитель, нечестивъ, кръвникъ, безвѣрникъ, злонравенъ, безчестенъ, и за да претѫпчи свои-ты соперницы, и да има въ рѫкѫ-тѫ си Господаря своего, правяше безсовѣстно всякы насилія, всяческы вѣроломства, и много грабителства на общественны-ты пары. Всичкы-ты подлости и вси-ти развращенія, кои-то могѫтъ да минѫтъ человѣку презъ умъ-тъ, царствовахѫ съ него наедно почти до смрть-тѫ Ѳеодосіевѫ. Ако ся покажяше нѣкой врагъ да дига войнѫ противу царство-то, онъ совѣтуваше немощнаго и отъ воинственъ духъ лишенаго Ѳеодосія да ся мѫчятъ съсъ злато да умирятъ него врагъ; ако ли любочестенъ и храбръ нѣкой военачалникъ царскый ся намѣряше да погълчи противу тыя подлости, онъ му го представляваше като мятежникъ и славолюбецъ, и той-часъ го дигахѫ отъ средѫ-тѫ (3). Ето съ нѣколко рѣчи какъ е описано отъ Суіда бѣдно-то состояніе на Ѳеодосіево-то царство: «Римскый царь Ѳеодосій малый, кой-то бѣ-
« ше невойнственъ и боязливъ, и притежаваше
« миръ съ пѣнязы а не съ оружія, много зло на-
« прави на Римско-то царство: защо като бѣ ся
« отхранилъ отъ скопцы, онъ ся покоряваше и на

« всяко повелѣніе скопцовъ, така що и най-отли-
« чны-ты велможи и сановници царски имахѫ ну-
« ждѫ отъ тѣхнѫ-тѫ помощь, и много необычай-
« ны работы станѫхѫ въ политическы-ты и воен-
« скы-ты чиновы, защо отъ тѣхно-то ненасытно
« сребролюбіе не влазяхѫ веке въ началство мѫ-
« жи кои-то можяхѫ да управляватъ, но хора
« кои-то давахѫ пары. Най-сетнѣ тія скопци до-
« карахѫ царство-то до едно много бѣдно и без-
« пѫтно состояніе, а Θеодосія залъгвахѫ като
« дѣте съ играчкы, и го направихѫ да не прави
« нищо за память достойно въ животъ-тъ си, но
« да ся упражнява до пятьдесять-годишныя-тъ си
« животъ въ рѫкодѣлны нѣкои художества (4), и
« да ходи често на ловъ, а за управленіе-то на
« царство-то си да не мысли, но да го оставя
« на скопцы-ты и на Хрѵсафія » (5). За примѣръ на голѣмо-то и гнусно-то Хрѵсафіево сребролюбіе, ніи ще кажемъ тука само това че, като станѫ въ лѣто 447 патріархъ Цариградскый Флавіанъ мѫжъ добродѣтеленъ, Хрѵсафій турнѫлъ простаго Θеодосія, обитающаго тога-зи въ Халкидонѫ, да му зарѫча че трѣба по обычаю да му проводи за посвященіе-то си *благословенія* (εὐλογίας). Флавіанъ же, възсѣкавъ че му ище благословены просфоры, проводилъ му чисты благословены хлѣбовы. Хрѵсафій му праща на задь тыя хлѣбовы, и му казва че царь-тъ иска *златы благословенія*! Горкый Патріархъ разумѣлъ тога-зи работѫ-тѫ, но, понеже былъ сиромахъ, отвѣщалъ

му че пары да проводи нема, но ако ще, може да му проводи церковны-ты священны съсѫди. Врьхъ това Хрvсафій ся разсьрдилъ и не престанѫлъ да подига различны гоненія противу Патріархъ-тъ, догдѣ ся събра, по негово побужденіе и съ царско одобреніе, въ Ефесъ еретическый соборъ подъ предсѣдателство-то Діоскора Патріарха Александрійскаго, кой-то не само го осѫди и свали отъ Патріаршескыя-тъ престолъ, но даде причинѫ та го испѫдихѫ изъ градъ-тъ съ бутанія и ританія, отъ кое-то пострадавъ чрезвычайно человѣкъ-тъ умрѣ слѣдъ три дни на 11 Августа л. 449 (6).

Такъвъ бѣше Хрvсафій, кого-то Атиловый послашникъ Ѣдко, изшедъ отъ Ѳеодосія, отхождаше съ Вигила да посѣти.

14 За да отидѫтъ при Хрvсафія, требваше да минѫтъ презъ различны отдѣленія на царскы-ты палаты, кои-то като видѣ Ѣдко, почудися за хубость-тѫ имъ. А като влѣзохѫ при Хрvсафія, и хванѫ Ѣдко да ся разговаря съ него, похвали му царскы-ты палаты, и ублажи богатство-то имъ. Това като претълкува Хрvсафію тълковникъ Вигилій, онъ му отговори че може и той да добые богатство и позлатены домовы, стига само да остави Унны-ты и да дойде при Грекo-Римляны-ты. На това Ѣдко му отговори, че не може да бѫде, защо не е законно да си остави человѣкъ Господарь-тъ безъ неговѫ-тѫ волѭ. Хрvсафій же лукавъ, безъ да му отвьрне на тѫзи дума, хванѫ тога-зи да го пыта: влазя ли сво-

бодно при Атила, и има ли вліяніе помежду Унны-ты; а той му отговори че е даже и пріятелъ съ Аттила, и че стража-та му е нему повѣрена заедно съ другы отличны чиновницы, отъ кои-то сѣкы единъ го пази оружіемъ наредъ во опредѣлены за сѣкыго дни. Обрадовався на това извѣстіе Хрvсафій рече Ѣдку, че ако ся закълне какъ не ще каже никому нищо, онъ ще му каже еднѫ работѫ, отъ коіѫ-то има да ся ползова много; но сега, приложи, не му е время-то, и ако ще, да дойде при него на вечеріѫ, а че тогази ще му каже; но да дойде самъ, безъ да доведе съ себе си ни Ореста, ни другыго отъ дружинѫ-тѫ си. Ѣдко му ся врече, и така ся тогава раздѣлихѫ (1).

15 А вечерь-тѫ Ѣдко пакъ отиде при Хрvсафія на вечеріѫ, и онъ като го нагости, и останѫхѫ сами заедно съ Вигила, отвори разговорътъ и му рече: «Слушай Господине: азъ ти ся закливамъ че, що-то щѫ ти кажѫ, не е никакъ за твое зло, а паче за голѣмо твое добро; закълни ми ся и ты че не щешь да го обадишь никому, даже и ако ся не свърши, а че тога-зи ти го казвамъ.» Согласися на това Ѣдко, кой-то никакъ не знаяше за каквѫ работѫ бѣше слово-то, а само на това гледаше че щялъ да ся ползова много, и така ся закливатъ и двама-та. Послѣ Хрvсафій му казва: «Кога ся завьрнешь на Ун-
« ніѫ, гледай да можешь да убіешь Атила; а
« сетнѣ дойди при насъ, и бѫди увѣренъ че ще

« живѣешь благополучно, и ще имашь богатство « много. » На едно толкова печаянно и умразно предложеніе, Ѣдко, като дивъ и безсовѣстенъ варваръ, кого-то дразняхѫ само показани-ти богатства, безъ да покаже никое удивленіе, отговори че ся врича да стори онова що-то иска, но че трѣба да му ся дадѫтъ пары, и то не много, а само пятьдесять літры злато, за да даде на подчинены-ты си человѣцы, като да му помогнѫтъ и тіи да ся свърши тая работа. Скопецъ-тъ обрадованъ отговори че е готовъ да му гы чете той-часъ. Но Ѣдко рече тогазь че не быва той да гы носи съсъ себе си, защо като ся върне, Атилъ ще да го запытва, и него и дружинѫ-тѫ му, каквы даровы и колко пары му дали Греко-Римляне-ти, а той не ще може да гы укрые, защо все щѫтъ да гы видятъ по пѫть-тъ другаре ти му, и той ако да скрые, они щѫтъ да му кажѫтъ. За това по-добрѣ е да стоятъ сега пары-ты, а него да проводятъ назадь да занесе отвѣтътъ на посолство-то си, и да проводятъ заедно и Вигила за да зьмне той отвѣтъ отъ Атила заради бѣглецы-ты, а че на вращаніе-то му онъ ще чрезъ него да стори извѣстіе какъ да му ся проводятъ пары-ты. Скопецъ-тъ помысли че добрѣ говори варваринъ-тъ, и одобривъ мнѣніе-то му, испрати го, и отиде да прикаже на царь-тъ работѫ-тѫ (1).

16 Ѳеодосій като чу, видѣ за добро да повыка и магістра Мартіалія, за да каже и нему

това нѣщо, и да му иска мнѣніе-то, защо той магістръ по нужды требваше да сопричаствова на вси-ты царскы совѣты, понеже колко-то повѣстоносцы, тълковницы и войны имаше въ царевѫ-тѫ стражѫ, бѣхѫ сички-ти нему подчинени. Магістръ Мартіалій не намѣри и той нищо противно да каже за това черно дѣло, и отъ тамъ ся разумѣва до кой степень бѣше достигнѫло развращеніе-то на Вызантійскыя-тъ Дворъ, така що и самъ царьтъ и най предни-ти му сановници да пріематъ съсъ радо сѣрдце увѣщаніе за убитіе-то на сопротивникъ-тъ си, кому-то не можахѫ оружіемъ да преодолѣѭтъ. А токмо за начинъ-тъ на испълненіе-то на това увѣщаніе совѣтующе ся рѣшихѫ да проводятъ посланникъ до Атила, не само Вигила, но и Максіміна (1) военачалника благороднаго и царю любимаго, така що Вигилъ да пойде по видимому като тълковникъ Максіміновъ, и да върши какъто ще го настанява Ѣдко, а Максімінъ, безъ да знае нищо отъ тайнѫ-тѫ работѫ, да занесе, като истинный посланникъ, царскы-ты писма за отвѣтъ на Атила, и да му рече нѣщо и изъ уста. Писма-та Ѳеодосіеви содержавахѫ: «какъ Вигилъ е само тълковникъ, а Максімінъ е истинный царскы посланникъ, защо той е чиномъ по-горенъ отъ Вигила, и родомъ свѣтлѣйшій, и царю много пріятель; какъ Атилъ не трѣба да туріѫ рѫкѫ на Греко-Римскѫ-тѫ земліѭ противу условія-та на договоръ-тъ; и какъ бѣглеци му ся проваждатъ, освень колко-то му ся бѣхѫ предали по-напредь, іо-

ще седемнадесять, защо по-вече нема. » Това пишаше Атилу Θеодосій въ отвѣщателны-ты си писма. А отъ уста зарача Максіміну да му рече: « *Какъ не трѣба да иска да му ся проваждатъ посланници отъ голѣмъ чинъ*, защо, то не е бывало никога, нито въ время на прародители-ты му, нито въ время на другы Уннскы началницы, но всякога имъ ся е проваждалъ за посланникъ единъ *кой-годѣ воинъ и повѣстоносецъ*; а за да бы могли да ся сговорятъ и спогодятъ за колко-то работы не сѫ съгласни по между си, добро е Атилъ да му проводи Нѣгиша (1) на Цариградъ, защо да му ся прати, какъ-то иска, посланникъ ѵпатическаго чина, а онъ да дойде самъ да ся сговори съ него на Сардікѫ, то не е възможно да бѫде, понеже той градъ отъ него разорившійся не е веке градъ, но грозны развалины (2). Тыя писменны и изустны отговоры Ѣдко гы знаяше сичкы-ты, какъ-то ще видимъ по-долу, но Максімінъ не знаяше онова що бѣ Ѣдку тайно заржчено. Така това Θеодосіево посолство имаше предмета: единыя-тъ явенъ и неповѣдуемъ, доволенъ съ дерзновенность-тѫ си да почете Грекo-Римското Правителство, а другыя-тъ таинъ и покрытъ, доволенъ съ безчестность-тѫ си да му нанесе неизгладимѫ хулѫ и укоризнѫ. Горкый Максімінъ, высокочинный той сановникъ, тръгваше убо, безъ да знае, ведно съ едного убіеца, поне какъ-то го мысляхѫ Хрусафіевци; а за да има на пѫть-тъ си и единъ добръ другарь, помолися на Пріска

ритора, кой-то му бѣше много пріятель, да пойде съ него наедно (3), и тому ніи смы длъжни за описаніе-то на това любопытно посолство, отъ което ся научавамы толкова занимателны подробности.

17 Тръгнѫхѫ убо Максімінъ и Вигилъ Ѳеодосіеви посланници, заедно съ Ореста и Ѣдка, Атиловы посланницы, и за нѣколко дни стигнѫхѫ на Сардікѫ, тринадесять дни пѫть отъ Цариградъ отстоящѫіѫ. Тамъ като слѣзохѫ на конакъ, Максімінъ и Вигилъ видѣхѫ за добро да призовѫтъ на угощеніе Ѣдка и дружинѫ-тѫ му. Зехѫ убо отъ жители-ты овцы и говеда, и заклавше гы наготвихѫ различны ястія, и сѣднѫхѫ на обѣдъ. Посреди угощеніе-то, Унніски-ти посланници като хваляхѫ Атила, а Греко-Римски-ти Ѳеодосія, Вигилъ ся обърнѫ да каже, че *не е праведно да ся сравнява Богъ съ человѣка*, и съ това искаше да каже че Ѳеодосій былъ богъ, а Атилъ человѣкъ (1). Отъ това слово Унни-ти ся раздражаватъ, и отъ распріѭ на распріѭ ся распалятъ до толкова, що гнѣвъ-тъ имъ достигнѫ до вышнѣіѭ степень, и можаше да стане нѣкое поличе, ако Максімінъ и Пріскъ, като разумни человѣцы, не бѣхѫ ся потщали да обърнѫтъ възъ другѫ странѫ разговоръ-тъ, и да ся потрудятъ да гы умирятъ съ различны учтивости; а наипаче гы укроти Максімінъ съ единъ великолѣпенъ даръ що стори Ѣдку и Оресту слѣдъ обѣдъ отъ копринены одежды и Індійскы драгоцѣнны камени. Орестъ тогава почака догдѣ си отиде Ѣдко, и рече Максіміну: «Ты си

« добръ и мудръ человѣкъ, понеже не правишь « такыва погрѣшности, каквы-то правятъ ваши- « ти царски сановници, кои-то викахѫ Ѣдка безъ « мене на вечерѭ, и му сторихѫ чести и даро- « вы.» Максімінъ и Прискъ ся удивихѫ на това негово слово, и показавше че нищо не знаяхѫ отъ тѫѭ работѫ, попытахѫ го какъ и кога сѫ были него пренебрегли, а Ѣдка почели; онъ же, безъ да отговори нищо, излѣзе и си отиде. Наутре като тръгнѫхѫ пакъ на пѫть, они казахѫ на Вигила онова що имъ бѣ реклъ Орестъ, а той имъ отговори какъ Орестъ не трѣба да ся сърди че го не почели равно съ Ѣдка, защо онъ е простъ служитель и писарь Атиловъ, а Ѣдко е изряденъ военникъ, и въ Унискыя-тъ народъ заминува чиномъ много Ореста. Това като имъ рече, обърнѫся къмъ Ѣдка, и си поговори съ него нѣколко по Унискы, а послѣ ся обърнѫ пакъ къ нимъ, и имъ рече, наистинѫ или на лъжѫ, че ужь му обадилъ онова що му бѣхѫ казали, а той ся толкова разгнѣвилъ, що едва онъ можилъ да го укроти. Между тыя достигнѫхѫ на града Наіссѫ (Нишь), кого-то намѣрихѫ пустъ, защо бѣше ся разорилъ отъ Унны-ты въ предидущѫ-тѫ войнѫ, и безъ другы жители, освень нѣколико болны, кои-то сѣдяхѫ въ священны-ты обиталища, и видѣхѫ съ прискорбно сърдце че сичко-то тамошпо порѣчіе бѣше пълно съ человѣческы кости отъ оныя, кои-то бѣхѫ ся убили въ реченѫ-тѫ войнѫ. Като не найдохѫ убо тамъ мѣсто да кондисатъ,

дрѫпнѫхѫ ся малко по-горѣ отъ рѣкѫ-тѫ (2), и тамъ пренощовахѫ на чисто подъ небе-то. А наутре станѫхѫ пакъ, и отидохѫ при тамъ близо находящагося Агінѳеа военачалника Греко-Римскыхъ во Іллуріѭ полковъ, за да пріемнѫтъ отъ него, споредъ царскѫ-тѫ заповѣдь, пять-минѫ отъ седемнадесять-ты бѣглецы, кои-то Ѳеодосій пишаше че проважда на Атила, защо тыя пять-минѫ бѣглецы той щеше да имъ предаде. Агінѳей като ся научи кои бѣхѫ и защо сѫ дошли, прія гы учтиво, нагости гы добрѣ неіѫ вечерь, и на утре имъ предаде пять-минѫ-тѫ бѣглецы, и гы испрати (3).

18 Тръгнахѫ убо пакъ, и оставивше Наіскы-ты предѣлы, управихѫся къмъ Дунавъ-тъ. Но посреди пѫтуваніе-то си влѣзохѫ въ едны горскы и лѣсовиты тѣснины, презъ кои-то минувахѫ чрезъ много кривы и на сямъ на татъкъ забыколяющы пѫтища. Въ тѣхъ они замръкнѫхѫ, и кога-то сѣкахѫ че вьрвятъ къмъ-то западъ, напрасно видѣхѫ като съмнѫ че бѣхѫ срѣщо востокъ! Това даде поводъ на нѣкои-си отъ дружинѫ-тѫ, кои-то не знаяхѫ мѣстно-то ноложеніе, да извыкатъ че слънце-то вьрвѣло на опакы, и че то знаменувало сопротивны получія! но истина-та бѣше, че пѫть-тъ като кривъ ся управяше тога-зи отъ западъ къмъ востокъ. Най-сетнѣ изшедше изъ тыя мѫчны мѣста, дойдохѫ на едно равно поле, и то лѣсовито, кое-то като проидохѫ, достигнѫхѫ веке на Дунавъ-тъ (1). Тамо намѣрихѫ

множество Унны, кои-то минѫли преди нихъ Дунавъ-тъ съ малкы единодревны лядіи отъ тѣхъ направены, и кои-то имъ рекохѫ че минѫли, защото щялъ да дойде и Атилъ, ужь за да стори ловъ въ Греко-Римскѫ-тѫ земліѫ, но наистинѫ за да излезе пакъ на войнѫ че му не предавали сичкы-ты бѣглецы. Тіи убо Унни, като ся научихѫ кои и какви были онія пѫтници, потщахѫся да гы прекаратъ съ свои-ты речены лядіи презъ Дунавъ-тъ, и тъй они, като вьрвѣхѫ пакъ вси наедно до седемдесять стадіи (2), Ѣдко и Орестъ гы оставихѫ тамъ на едно поле да чакатъ, догдѣ они пойдѫтъ напредь и дадѫтъ Атилу извѣстіе че му дошли отъ царь-тъ посланници (3).

19 Отидоха убо Ѣдко и Орестъ, а Максімінъ, Вигилъ и Пріскъ, заедно съ Унны-ты кои-то имъ бѣхѫ станѫли водници, чакахѫ до вечерьтѫ, безъ да имъ ся случи нищо. А кога-то веке мрькнѫ хубаво (1), и бѣхѫ сѣднѫли да вечерятъ, чухѫ напрасно че тропатъ коніе идѫщи къмъ тѣхъ. Слѣдъ малко наистинѫ дойдохѫ при нихъ двоица Унни, и безъ да слѣзѫтъ отъ конь рекохѫ имъ да заповѣдатъ че гы вика Атилъ. Максімінъ имъ благодари, но имъ рече че сега веке мрькнѫ, и тіи сѫ уморени, та за това ще сторятъ и они добрѣ да слѣзѫтъ отъ коніе-ты, да ядѫтъ заедно хлѣбъ, да си починѫтъ тѫіѫ пощь, а че на утре вси наедно отхождатъ. Послушахѫ убо Унни-тѣ, и сшедше сѣднѫхѫ на трапезѫ, и ся нагостихѫ заедно. А наутре тръгнѫхѫ на пѫть вси, и стигнѫхѫ на

Атиловы-ты сѣни (чадѫры), кои-то бѣхѫ твьрдѣ много, по часа девятаго на день-тъ (2). Тамъ като слѣзохѫ, най-пьрво-то имъ дѣло бѣше да си поставятъ сѣни-ты. За това избрахѫ едно хубаво мѣсто вьрху еднѫ могилѫ. Но присущи-ти варвари имъ рекохѫ, че тамъ небива, защо Атилова-та сѣнь бѣше на по-низско мѣсто положена. Понудихѫся убо да си поставятъ сѣни-ты на друго мѣсто, кое-то имъ Унни-ти показахѫ (3).

20 А чтомъ ся тамо настаниxѫ, ето че дойдохѫ при тѣхъ Ѣдко и Орестъ, заедно съ Скотта брата Нѣгишева (1) и другы знамениты Унны, и хванахѫ да гы пытатъ за коiѫ работѫ сѫ дошли посланници, и какво искатъ. Они сѫ почудихѫ за единъ такъвъ-зи въпросъ, и хванѫхѫ да ся гледатъ единъ другы. Но Унни-ти повторихѫ въпросъ-тъ си, и искахѫ неотмѣнно отвѣтъ. Тогава Максімінови имъ рекохѫ, че не могѫтъ да кажѫтъ тѣмъ защо сѫ дошли, защо царь-тъ имъ е заповѣдалъ да кажѫтъ това само на Атила, а не другыму нѣкому. Услышавъ единъ такъвъ-зи отговоръ, Скотта ся раздражи и рече, че и тѣмъ Господарь-тъ имъ е заповѣдалъ та сѫ дошли да гы пытатъ, а не отъ свое си любопытство. На това пакъ Максімінови отвѣщахѫ, че законъ-тъ на посланницы-ты не е такъвъ, що, безъ да излѣзѫтъ при кого-то сѫ проводени, и безъ да го видятъ, онъ да гы пыта чрезъ другыго за какво сѫ дошли; че това го знаiѫтъ и сами-ти Унни, кои-то сѫ толкова пѫти доходили посланници при Греко-

Римскаго царя; и че слѣдователно трѣба и Атилъ да вьрви споредъ той-зи законъ, защо инакъ нема да кажѫтъ за какво сѫ дошли. Като зехѫ той-зи положителный отвѣтъ, Унни-ти веке немахѫ що да рекѫтъ, и ся вьрнѫхѫ при Атила. Но послѣ пакъ пріидохѫ безъ Ѣдка, и съ голѣмо удивленіе на Максіміновы казахѫ имъ все за что-то посолствувахѫ, приложивше че, ако нематъ друго да кажѫтъ, Атилъ имъ заповѣда скоро да си отидѫтъ. Това услышавше Максіміанови, паднѫхѫ въ съвьршено недоумѣніе, защо не можахѫ да разумѣѭтъ какъ бѣхѫ станѫли извѣстни на Атила тайнѣйши-ти цареви завѣщанія. А като си помыслихѫ че не трѣба нищо да казватъ за посолство-то си, ако ся не сподобятъ да излѣзѫтъ предъ Атила, рекохѫ на Унны-ты че за това ли что имъ они изрекохѫ, или за друго нѣщо посолствуватъ, то не принадлежи другому да гы пыта освень самъ Господарь-тъ имъ, и токмо съ него щѫтъ за това да ся разговорятъ. Они же имъ на това повелително отвѣщахѫ: «Кога е тъй, вїи немате веке да сторите друго, освень тозь часъ да си вьрвите назадь» (2).

21 Горки-ти посланници хванахѫ веке да ся готвятъ за тръгнуваніе. А между това Вигилъ сърдитъ, хванѫ да гы мьмри и да гы укорява че дали такъвъ-зи отвѣтъ на Унны-ты: «Ако бѣше остало на мене, рече имъ, щяхъ да имъ искъртѭ нѣкоѭ лъжѫ, съ коѭ-то они ся быхѫ убѣдили да ны заведѫтъ при Атила: защо по-добрѣ е да

ны уловятъ послѣ лъжѫ-тѫ, а не да ся върнемъ така безъ да извършимъ нищо. Вѣрвайте, прилажи, че ако ся вредяхъ веднъждь да ся разговорѭ съсъ Атила, лесно го убѣждавахъ азъ него да ся остави отъ распрѭ-тѫ що има съ Греко-Римляны-ты: защо ся познавамъ съ него іоще отъ Анатоліево-то посолство (1), и Ѣдко мя обыча.» Това казваше Вигилъ, не че го бѣше грыжа за напразно-то връщаніе на посолство-то, но защото искаше да излѣзѫтъ, съсъ причинѫ на посолство-то, предъ Атила, или лъжѫ сѫ рекли за това или истинѫ, и така онъ да намѣри время да ся сприкаже съ Ѣдка за онова що бѣхѫ ся съ него противу Атила увѣщали, и за донесеніе-то на злато-то, кое-то онъ бѣше реклъ че трѣба да ся раздаде на оныя кои-то ще му помогнѫтъ. Но не знаяше горкый че го бѣхѫ предали: защо Ѣдко, или че отъ край ся е былъ прелестно обѣщалъ, или че отъ послѣ ся е отъ Ореста уплашилъ да не бы да обади и на Атила онова що слѣдъ угощеніе-то имъ въ Сардикѫ бѣше на Максіміновы казалъ укоряѭщи го че ходилъ тайно безъ него та ся разговарялъ съ царь-тъ и съ Хрусафія, отходи та обажда на Атила наговореныя-тъ противу него навѣтъ, и количество-то на злато-то кое-то щяло да ся проводи, какъ-то и предметы-ты на пришедше-то посолство (1). Верху едно такова открытіе Атилъ можаше той-часъ, не само да напири Ѳеодосіевы-ты посланницы, но и да обяви на сичкыя-тъ свѣтъ омразно-то му поведеніе,

и да го накаже оружіемъ съ ново и страшно воеваніе. Но като мудръ и дѣлбокъ політикъ, онъ не рачи да стори това, защо помисли че, като немаше днесь за днесь освень Ѣдково-то свидѣтелство, Ѳеодосій лесно можаше да рече че все това е черна клевета нарочно измислена; видѣ убо за добро да потърпи догдѣ намѣри и другы не лесно отрицаемы свидѣтелства, и за това хванѫ да дразне различно Греко-Римскы-ты посланницы, какъ-то щемъ на долу да кажемъ.

22 Кога-то убо Максімінови бѣхѫ натоварили, и щяхѫ принуждени да вървятъ презъ нощьтѫ, дойдохѫ пакъ нѣкои си Унни, и имъ рекохѫ че Атилъ заповѣдалъ да останѫтъ, понеже бѣ уже мрькнѫло. Радостно они пріяхѫ това извѣстіе, и си стоварихѫ пакъ вещи-ты на исто-то мѣсто. А слѣдъ малко дойдохѫ и други человѣци, и имъ донесохѫ за вечеріѫ единъ цѣлъ волъ и нѣколко рѣчнѫ рыбѫ проводены отъ Атилаѧ. Тогава они, іоще по-вече възрадовани, сѣднѫхѫ та ся наіадохѫ, и тихо ся послѣ обърнахѫ на съпь. А сутринь-тѫ, кога-то, пълны съ добры надежды, мысляхѫ че ще имъ дойде нѣкое пріятно извѣстіе отъ Атила, онъ имъ пакъ исты-ты человѣцы проводи да имъ рекѫтъ, че, ако нематъ нѣщо друго освень кое-то онъ знаяше да му кажѫтъ, трѣба да си вървятъ! Ожалихѫ ся на това горки-ти посланници, и безъ да отговорятъ нищо, хванѫхѫ отнова да ся готвятъ на пѫть, совсѣмъ що ся препираше пакъ Вигилъ и думаше какъ

требвало да рекѫтъ че иматъ и друго да кажѫтъ на Атила. Съ тѣхъ наедно бѣ дошълъ на Уннско, не заради посолство-то, но за еднѫ своѭ си работѫ що имаше съ вышепомянѫтаго (1) Константія писаря Атилова, нѣкой-си Рустікій, кой-то знаяше добрѣ Уннскыя-тъ языкъ. Прискъ убо, видящи Максіміна прискорбна и ожалена, безъ да каже никому нищо, зема съ себе си реченаго Рустікія, та отходи при Скотта брата Нѣгишева, (защо Нѣгишь, отшедъ при Акациры-ты, какъ-то ся выше (2) рече, не бѣше тогава тамо), и му казва, Рустикію тълкующу, така: «Максімінъ е готовъ да ти даде премного даровы, ако намѣришь нѣкой способъ да го извадишь предъ Атила, защо така само онъ може да си испълни посолството; а това посолство ще бѫде полезно, не само на Унны-ты и на Греко-Римляны-ты вообще, но и Нѣгишю особенно, защо царь Ѳеодосій го иска да пойде посланникъ на Цариградъ за да си расправятъ и утъкмятъ расри-ти кои-то сѫществуватъ между двѣ-тѣ царства, и ако пойде, онъ много ще даровы да получи. А сега като нема тука Нѣгиша, ты трѣба да ся потрудишь за наше, или паче за братово си добро. Мы знаемъ че и тебе тя слуша Атилъ, и имашь доста вліяніе при него; а това извѣстно мы не быхмы го чули, ако онїи кои-то го казватъ не быхѫ дѣломъ за него увѣрени.» На тыя искусны и за Скотта доста ласкателны словеса Прісковы, онъ ся показа чувствителенъ, и отвѣщавъ рече, какъ не трѣба

да иматъ никое сумнѣніе че и той има предъ Атила равно съ брата си дерзновеніе и да говори и да върши; и той-часъ си възсѣднѫ конь-тъ, и отиде на Атиловѫ-тѫ сѣнь. А Пріскъ възвратився при Максіміна, кой-то сѣдяше іоще та ся оплакваше съ Вигила за настояще-то си состояніе, и не знаяше какво да прави, обади му какъ ходилъ та ся видѣлъ съ Скотта, що му реклъ, и що онъ му отговорилъ: «за това ты веке не трѣба да ся грыжешь, рече, но да приготвишь даровы-ты що щешь да принесешь на Атила, и да премыслишь що щемъ да му говоримъ.» Това услышавше и двама-та, скочихѫ отъ земліѫ-тѫ, гдѣ-то бѣхѫ сѣднѫли на трявѫ-тѫ, и похвалившe Пріска за това що направилъ, извыкахѫ да ся вьрнѫтъ слугы-ты имъ, кои-то уже бѣхѫ тръгнѫли съ натоварены-ты коніе, и хванѫхѫ да ся совѣтуватъ по между си какъ да говорятъ на Атила, и какъ да му принесѫтъ даровы-ты, кои-то царь-тъ му проваждаше, и кои-то Максімінъ му носяше особенно. За тыя работы като ся попечавахѫ, Скоттъ дойде и имъ рече да заповѣдатъ, че Атилъ гы выка (3).

23 Станяхѫ убо радостни, и отидохѫ на Атиловѫ-тѫ сѣнь, коіѫ-то вардяхѫ на около множество войни. Тамъ, като имъ ся даде позволеніе да влѣзѫтъ, намѣрихѫ Атила сѣдяща на дрьвенъ престолъ. Пріскъ и Вигилъ ся запрѣхѫ малко на далечь отъ престолъ-тъ, а Максімінъ приближився поздрави Атила, даде му Θеодосіевы-ты

писма, и му рече какъ царь-тъ го поздравлява, и ся моли Богу за здравіе-то му и за здравіе-то на домочадіе-то му. А Атилъ му отговори: «Да даде Богъ Римляномъ що-то они за мене ся молятъ.» Послѣ обратився абіе къмъ Вигила, рече му гнѣвно: «Какъ си смѣялъ ты да дойдешь тука, о безсрамный звѣрьо, като знаешь добрѣ (1) че, кога-то заключихмы миръ съ Анатолія, бѣхмы ся согласили че нема веке да ми дойдѫтъ посланници преди да ми ся предадѫтъ сички-ти бѣглеци.»? Вигилъ му отговори че нема веке въ Греко-Римско-то царство Уннскаго рода бѣглецы, защо колко-то имаше, вси му ся бѣхѫ предали. На това іоще по-много ся разгнѣви Атилъ, и като го напсува добрѣ, извыка му: «Скоро да ся махнешь отъ предіѫ ми, че, ако да не ся повреждаше законъ-тъ посланническый, сега тя набивахъ на колъ, и послѣ тя хвьрляхъ да тя изъядѫтъ орли-ти, защо тъй требваше да тя накажѫ за твоіѫтѫ безстыдность, и за твои-ты продерзливы думы, дѣто ми казвашь че немало у Греко-Римско други отъ нашего рода бѣглецы, защо азъ знаіѫ че има много, и гы имамъ по имя записаны.» Сія рекъ, повелѣ на писари-ты си та донесохѫ еднѫ книгѫ, на коіѫ-то они бѣхѫ записани, и іѫ прочетохѫ. Послѣ рече на Вигила: «Тыя гы азъ искамъ, и ти заповѣдамъ да си отидешь и да кажешь това на царь-тъ си. Азъ щѫ проводіѫ съ тебе наедно и Изслава (2) да му каже че искамъ да ми проводи сичкы-ты наши бѣглецы, кои-то сѫ

минѫли въ Греко-Римско даже отъ кога-то сѣдяше при насъ за порукѫ Карпилеонъ сынъ Западо-Римскаго военачалника Аетія (3), защо не му допущамъ азъ нему да проводи единъ день на войнѫ срѣщо мене исты-ты мои служители, совсѣмъ що съмь увѣренъ че отъ тѣхъ нема ползѫ никоѥѫ за Греко-Римляны-ты, кои-то, не могуще сами да ся пазятъ, повѣрили сѫ тѣмъ храненіе-то на земліѫ-тѫ си; защо кой градъ или коѥѫ крѣпость имъ сѫ тіи опазили отъ оныя, кои-то азъ съмь искалъ да завладѣѫ? Това віи съ Изслава ще кажете царю Ѳеодосію за бѣглецы-ты, а послѣ ще дойдете пакъ да ми обадите ще ли да ны гы предаде, или ще поемне войнѫ заради нихъ.» Слѣдъ тыя рѣшителны свои къмъ Вигила рѣчи, обърнѫ слово-то къ Максіміну, и му завѣща онъ да си не отиде, но да чака, че съ него ще да отвѣщае писменно царю Ѳеодосію; послѣ му позволи да му принесе даровы-ты, и гы отпусти (4).

24 Они же като ся върнѫхѫ на сѣнь-тѫ си, хванѫхѫ да ся разговарятъ за все що имъ бѣ говорилъ Атилъ, и Вигилъ ся чудяше какъ въ напредньо-то му посолство (1) онъ бѣ му ся толкова миренъ и кротъкъ показалъ, а сега го е толкова люто напсувалъ! Пріскъ рече че може нѣкой отъ Унны-ты, кои-то ся бѣхѫ въ Сардікѫ заедно съ нихъ нагостили, да е прогнѣвилъ Атила на срѣщѫ му, ако му е обадилъ че онъ бѣ назвалъ тамо Греко-Римскаго царя Богъ, а Атила человѣкъ. Максімінъ прія за вѣроятнѫ тѫ-зи

Прісковѫ мысль, понеже немаше извѣстіе отъ созаклятіе-то що бѣ сторилъ Хрvсафій противу Атила. Но Вигилъ и неѭ намираше сумнителнѫ, и все ся пыташе защо ли Атилъ да го напсува така! Той, какъ-то ся отъ сетнѣ на Пріска исповѣда, не вѣрваше да е былъ обадилъ нѣкой на Атила нито онова що бѣ бѣбралъ на Сардікѫ, нито созаклятіе-то що бѣ сторилъ въ Цариградъ съ Хрvсафія, защо мысляше че, освень Ѣдка, никой другъ не бы дерзнѫлъ да пойде да говори на Атила, защо гы бѣше страхъ, а Ѣдко непремѣнно требваше да мълчи, понеже бѣ ся заклялъ да не казва, и ще да ся бояше, като никой другъ не знае работѫ-тѫ, ако му ѭ открые и му каже че ималъ соучастіе въ такыва наговоры, да не бы онъ и него възимѣлъ за согласенъ въ злоумышленіето и го бы смертію наказалъ. Въ такыва убо сумнѣнія и недоумѣнія като ся намѣряхѫ они, представъ Ѣдко, извыка вънъ отъ собраніе-то имъ Вигила, и като го увѣри че ужь былъ наистинѫ согласенъ за злоумышленіе-то, зарача му, като сега ще пойде на Цариградъ, да зьмне и да донесе на вращаніе злато-то, що трѣба да ся даде на кои-то щѫтъ да му помогнѫтъ за да ся свьрши работа-та, и си отиде. Пріскъ тогава попыта Вигила що му бѣ реклъ Ѣдко; онъ же, самъ излъганъ, поиска да излъже, и отвѣща че му реклъ ужь, какъ Атилъ ся былъ и нему разсьрдилъ за бѣглецы-ты, защо требвало или сичкы-ты да зьмне и доведе, или да му дойдѫтъ посланници

отъ най-высокаго чина (2).

25 Като ся така Максімінъ и Пріскъ съ Вигила разговаряхѫ, нѣкои-си отъ Атила проводени чиновници дойдохѫ та имъ рекохѫ че, догдѣ не ся управятъ и рѣшятъ распри-ти що иматъ двѣтѣ царства помежду си, нито Вигилъ нито други никой отъ посолство-то нематъ позволеніе да откупуватъ плѣнницы Греко-Римляны, ни да си купуватъ робы варвары, или кони, или друго нѣщо, освень що имъ за іаденіе трѣба. Това имъ Атилъ нарочно и съ предумышленіе заповѣдаше, като да бы ся по-лесно уловилъ въ дѣло-то на злоумышленіе-то си Вигилъ, ако бы безъ причинѫ на купуванія донеслъ злато-то. А Максіміна и Пріска дьржеше ужь за да имъ даде писменъ отвѣтъ заради посолство-то имъ, а наистинѫ за да чакатъ Нѣгиша да ся върне отъ Акациры-ты (1), за да му дадѫтъ даровы-ты кои-то отъ царя Ѳеодосія му носяхѫ, и кои-то отъ своіѫ странѫ щяхѫ да му принесѫтъ. За това онъ завѣща Максіміну и Пріску да останѫтъ, а Вигила отпусти да си отиде заедно съсъ Изслава, ужь за да иска бѣглецы-ты, а наистинѫ за да донесе Ѣдку уречено-то злато (2).

26 Слѣдъ Вигилово-то отхожданіе, Максімінъ и Пріскъ сѣдѣхѫ тамъ іоще единъ день, а наутре гы дигнѫхѫ, и отидохѫ на пѫть къмъ сѣверъ заедно съ Атила. До нѣгдѣ си вървѣхѫ съ него наедно, а послѣ ся отдѣлихѫ, и отидохѫ презъ другы пѫть, по завѣщаніе на водницы-ты

имъ Унны, кои-то имъ рекохѫ че Атилъ щялъ да пойде на едно село, гдѣ-то, совсѣмъ що имаше много жены, щялъ по Унискый законъ да ся ожени и за другѫ, коя-то была дьщеря Ескамова. Отъ тамъ вьрвѣхѫ на поле по равенъ пѫть, и минѫхѫ презъ нѣколико корабо-плавны рѣкы, отъ кои-то най-голѣмы-ты слѣдъ Дунавъ-тъ бѣхѫ три: Дрика, Тига, и Тифиса (1). Тыя три рѣкы тіи минѫхѫ съ единодревны корабы, кои-то ближни-ти жители въ нихъ употребляваxѫ, а другы-ты ты минѫхѫ съ малкы нѣкои судна, кои-то варваретн носяхѫ нарочно на кола-та си за да минуватъ съ тѣхъ презъ блатны-ты мѣста. А по села-та гдѣ-то минувахѫ, жители-ти имъ давахѫ за іаденіе, намѣсто жито, просо; а намѣсто віно, медъ (2). Така и на слугы-ты имъ давахѫ, за іаденіе, просо, а за піяніе едно отъ ячьмикъ направено пиво кое-то варвари-ти именувахѫ *Камъ* (3).

27 Като извьрвѣхѫ така много пѫть, еднѫ вечерь стигнѫхѫ късно на мръкваніе, и си поставихѫ сѣнь-тѫ да нощуватъ при едно езеро, на кое-то вода-та ся піяше, и отъ неіѫ си земахѫ да піѫтъ жители-ти на едно ближно село. Но презъ нощь-тѫ напрасно ся подигнѫ, съ гърмиль и чести бляскавицы, и съ силенъ и голѣмъ дъждь, една таква-зи буря и выхрушка, що не само сѣнь-тѫ имъ събори и низверже, но и вси-ты имъ вещи и съсѫды завѣя въ блато-то. Они же убоявшеся отъ непрестанно вѣіѫщія-тъ силный той-зи вѣтръ и отъ слученіе-то на сѣнь-тѫ и на ве-

щи-ти имъ, устрашихѫся совершено, и оставивше онова мѣсто, разбѣгахѫ ся въ дъждъ-тъ и въ темнинѫ-тѫ кой на кѫдѣ-то можи, и чрезъ различны пѫтища прибѣгнѫхѫ въ колыбы-ты на ближне-то село, гдѣ-то слѣдъ малко ся собирахѫ единъ при другы, и съ выкомъ искахѫ да имъ ся обадятъ оніи, кои-то бѣхѫ остали на задь. Отъ тыя выковы събудившеся жители-ти, изскочихѫ изъ кащія-та си, съ главнїѫ въ рѫцѣ-ты запаленѫ да свѣти, и хванѫхѫ да гы пытатъ защо выкахѫ така. Унни-ти що бѣхѫ съ тѣхъ наедно имъ казахѫ що бѣ имъ ся отъ бурїѫ-тѫ приключило; они же сія услышавше, умилихѫся на состоянїе-то имъ, и той-часъ гы уведохѫ гостепріимно въ кѫщи-ты си, и за да ся изсушатъ и огрѣѭтъ запалихѫ имъ отъ тръсти по единъ добръ огнь. Като така ся успокоихѫ, они послѣ ся напрасно научаватъ че владѣтель на това село была една жена отъ бывши-ты сопругы Владовы! Тая княгыня като услышала за нихъ, потщалася да имъ проводи за гостьбѫ различны іастія, а при това и нѣколико, за совокупленіе, красны жены, кое-то обычайно ся имало между Унны-ты за голѣмѫ почесть! Преблагодарени отъ това они сѣднѫхѫ та ся наіадохѫ отъ тыя іастія, и нагостихѫ учтиво и жены-ты, но не гы употребихѫ. Тамъ останахѫ сичкѫ-тѫ нощь, а сутрень-тѫ отидохѫ да си търсятъ вещи-ты и съсѫды-ты, кои-то и намѣрихѫ сичкы-ты, едны тамъ гдѣ-то си бѣхѫ поставили сѣнь-тѫ, другы по брегъ-тъ

на езеро-то, а другы пакъ въ водѫ-тѫ завѣяны, и си гы прибрахѫ. Послѣ ся вьрнѫхѫ пакъ на село-то, и сѣдѣхѫ тамъ него день та си изсушихѫ умокрены-ты вещи: защо и буря-та бѣше престанѫла, и свѣтло слънце печеше. А наутре настанивше коніе-то си и натоварившe добытацы-ты, отидохѫ пьрво при царкынѣѫ-тѫ та ѣѫ поздравихѫ за отхожданіе, и благодарившe за гостепріимство-то й, принесохѫ й въ даръ три сребрьны чаши, пѣколко чьрвены кожи, Індійскы перь, хурмы, и другы сухы плодовы, кои-то, като чужеземны и рядкы по тыя мѣста, бѣхѫ за Унны-ты драгоцѣнны; и като й пожелахѫ всяко добро, оставихѫ село-то, и си тръгнѫхѫ на пѫть (1).

28 А като извьрвѣхѫ седемь дни, дойдохѫ на едно село, гдѣ-то водници-ти Унни имъ рекохѫ че трѣба да останѫтъ да чакатъ, че Атилъ возвращаяся щялъ да влезе въ него пѫть, и че они требвало да вьрвятъ подиріѫ му. Тамъ они намѣрихѫ человѣцы Западо-Римляны, кои-то отъ странѫ царя Западнаго Валентініана III отхождахѫ еднакво посланници при Атила, и кои-то бѣхѫ: Ромулъ изъ Патавіона града Норичьскаго, саномъ комитъ, кому-то дьщеріѫ-тѫ водяше Орестъ, съ Ѣдка къ царю Ѳеодосію посолствовавшій (1), Прімутъ началникъ Норічьскыя области, и Романъ началникъ военный. Съ тѣхъ же наедно бѣхѫ и вышепомянѫтый (2) Атиловъ писарь Константій и Орестовъ отецъ Татулъ; но

тія двоица-та вьрвяхѫ съ нихъ, не че бѣхѫ и тіи посланницѝ, но защо-то бѣхѫ по между си сродници и пріятели, понеже Константій имаше съ нихъ познанство іоще отъ кога-то живѣяше въ Італіѭ, а Татулъ бѣше сватъ съ Ромула. Причина-та на това Западо-Римско посолство бѣше тая: Кога-то Унни-ти (въ лѣто 442) осаждавахѫ Сірміумъ въ Панноніѭ (3), тамошній епіскопъ предвидѣвъ покореніе-то на градъ-тъ, выкалъ тайно при себѣ Галатянина Константія, кого-то Аетій бѣ проводилъ, какъ-то послѣ и другаго Константія, на Атила и Влада за писарь, и като му вручилъ нѣкои-си сребрьны священны чаши, реклъ му: « Давамъ ти тыя чаши, кои-то, ако ся презьмне градъ-тъ и мя живъ поробятъ Унни-ти, продай гы да мя откупишь; ако ли мя убіѭтъ, а ты гы продай та откупи колко-то можешь другы отъ поробены-ты граждане.» Константій убо пріялъ чашиты и ся обѣшалъ да стори какъ-то му епіскопъ-тъ завѣщавалъ; но като ся превзе градъ-тъ, забравилъ си обѣщаніе-то, и занеслъ чаши-ты на Римъ, гдѣто былъ отишьлъ за нѣкоѭ си работѫ, и гы заложилъ нѣкоему тамо банкіерину Сілвану за нѣколико жълтицы що си отъ него заемнѫлъ до опредѣлено время, съ условіе, ако му донесе пары-ты до това время, да си зема чашиты; ако ли не, то Сілванъ да гы прави какво ще. Того Константія послѣ Атилъ и Владо, пріявше обозрѣніе че имъ сториль нѣкое предателство, распнѫли го на крьсть. А слѣдъ время Атилъ, като

ся научилъ за тыя чаши, проводилъ до царя Валентініана писмо съ кое-то искалъ да му ся предаде Сілванъ като крадецъ на неговы вещи, понеже чаши-ты що бѣ зелъ отъ Константія принадлежали нему. Верху това Валентініанъ и Аетій, совѣтовавшеся, проводили до Атила реченны-ты посланницы да му кажятъ че Сілванъ не былъ откраднѫлъ тыя чаши, но гы зелъ въ залогъ отъ Константія за пары-ты що си онъ былъ отъ него заемнѫлъ, и че, като му ся не платили пары-ты, продалъ гы на нѣкои священницы, понеже е и грѣхота да употребява человѣкъ на своіѫ особнѫ работѫ чаши Богу посвящены; но че, ако пакъ Атилъ не ще да слуша праведно-то, и, безъ да ся бои Бога, постоянствува да иска чаши-ты, они были готови да му проводятъ колко-то пары чинѫтъ, но Сілвана му не проваждатъ, защо не могѫтъ да му предадѫтъ человѣкъ кой-то не му е сторилъ нищо. Тая была причина-та дѣто дошли на посолство тіи человѣци, кои-то, уже представившеся и объявивше тыя работы на Атила, сега вървели по-дирiѫ му, за да имъ даде единъ отвѣтъ, и позволеніе да си отидѫтъ (4).

29 Като така ся намѣрихѫ на единъ и тойжде пѫть тія двѣ-ти посолства, запрѣхѫся тамо до гдѣ заминѫ Атилъ, а че тога-зи тръгнѫхѫ и тіи подирiѫ му съ сичко-то множество, и като минѫхѫ нѣколико рѣкы, дойдохѫ на единъ голѣмъ градъ (1), въ кой-то казвахѫ че были найсвѣтлы-ты палаты Атиловы. Тыя бѣхѫ направены

отъ дърва и дъскы добрѣ издѣланы и изгладены, и заградены съ оградѫ такожде дървенѫ, не за безопасность, но за благолѣпіе содѣланѫ. Слѣдъ тыя царскы домовы, кои-то отъ другы-ты бѣхѫ по̀ на высоко положени, и ся гледахѫ наоколо отъ вредъ, най-хубави пакъ бѣхѫ Нѣгишеви-ти, кои-то еднакво съ дървенѫ оградѫ обградени, не бѣхѫ като Атиловы-ты и съ стълповы (кулы) украшени. Близо при оградѫ-тѫ си Нѣгишь, който между Унны-ты бяше най-могущій слѣдъ Атила, бѣ си направилъ еднѫ хубавѫ банію, за коіѫ-то камени-ты бѣ донеслъ отъ Панноніѫ, защо по тыя страны немаше ни камень ни дърво, но все отъ вънъ си носяхѫ жители-ти таквы-зи ты вещества. Архітектонъ-тъ на тѫзи банію бѣше и той отъ Сірміонъ уловенъ робъ и докаранъ, и мысляше че, като направи банію-тѫ, щеше да получи освобожденіе-то си за наградѫ; но бы излъганъ въ надеждѫ-тѫ си, и испаднѫ іоще по на лошаво состояніе отъ робство-то: защо Нѣгишь го направи свой банецъ, и горкый архітектонъ ся видѣ принуденъ да слугува на Нѣгиша и на человѣцы-ты му кога ся кѫпяхѫ (2).

30 Като влазяше Атилъ въ реченыя-тъ градъ, излѣзохѫ да го порсѣщнѫтъ момы, кои-то наредены една слѣдъ другѫ, вървяхѫ послѣ напредіѫ му покрыты съ бѣлы и тънкы платна, а тыя платна, дългы колко-то да покрыватъ всяко едно до седемь или и по-много момы, (а бѣхѫ много такыва подъ платна закрыти дѣвичьскы чинове),

поддьржавахѫ гы съ рѫцѣ-ты си жены отъ сямь и отъ вьдь положены. Тыя момы като вьрвяхѫ, пѣяхѫ Унискы пѣсни въ похвалѫ вѣроятно Атиловѫ. И така Атилъ отходящи презъ градъ-тъ на царскы-ты свои палаты, минѫ покрай Нѣгишевыя-тъ домъ, защо отъ тамъ му бяше пѫть-тъ; а тога-зи Нѣгишева сопруга изшедши съ множество слугы, отъ кои-то едни носяхѫ іастія, а другы віно, (това же бяше у Унны-ты величайша почесть), поздрави го и го покани да куса отъ тыя вещи за честь неговѫ принесены. И той отъ пріятность къмъ сопругѫ-тѫ на възлюбленныя-тъ си сановникъ, безъ да слѣзе отъ конь, похапнѫ отъ іастія-та що му слуги-ти подложихѫ на единъ сребрьнъ дискъ, и попійнѫ отъ чашѫ-тѫ що му еднакво принесохѫ; а послѣ тръгнѫ пакъ и си отиде на палаты-ты. А посланници-ти Греко-Римски, по учтиво призваніе на Нѣгиша, кой-то си бѣ дошьлъ тога-зи отъ Акацирско ведно съ Атиловаго сына (1), останѫхѫ него день на домъ-тъ му, гдѣ-то, понеже самъ не можаше да остане за да гы въспріемне, защо бѣше принужденъ да пойде незабавно да ся види съ Атила и да му прикаже свои-ты дѣянія въ Акацирско и сыновото му злощастно постраданіе, (Атиловъ сынъ бѣше паднѫлъ на пѫть и бѣ си строшилъ десницѫ-тѫ;) на негово мѣсто гы посрѣщнѫхѫ и пріяхѫ сопруга-та и роднины-ты му, и гы нагостихѫ какъ-то приличаше. А слѣдъ угощеніе-то си оставихѫ Нѣгишевы-ты домовы, и отидохѫ та ся

установихѫ близо при Атиловы-ты палаты, защо Максімінъ, понеже требваше да ходи часто за разговоръ при Атила и при неговы-ты сановницы, ищяше да не е далечь отъ нихъ. Тамъ ся веке прибрахѫ и ся успокоихѫ неіѫ нощь (2).

31 А наутре чтомъ ся разсьмнѫ, Максімінъ, желаіѫщи да ся види единъ часъ по-напредь съ Нѣгиша, отъ кого-то ся много надѣяше за утъкменіе-то на Унно-Римскы-ты распри, проводи Пріска да му занесе даровы-ты кои-то за него бѣ донеслъ отъ своіѫ и отъ царскѫ странѫ, и да го попыта дали и кога има благодареніе да дойде да ся разговори съ него. Заедно убо съ нѣколко слугы носящы даровы-ты Пріскъ отиде, но обрѣтши врата-та іоще затворены, останѫ отвънъ да чака доклѣ нѣкой излѣзе и му каже да даде извѣстіе за пришествіе-то му. А като ся расхождаше предъ Нѣгишевѫ-тѫ оградѫ, напрасно ся приближава при него единъ человѣкъ, кого-то судя по одѣяніе-то му онъ възсѣка за Скѵѳъ, и го поздравлява по Греческы, глаголіѫщи: χαῖρε, то есть *здравствуй*. Пріскъ ся почуди, какъ Скѵѳянинъ говоряше по Греческы! защо знаяше че Скѵѳи-ти, бывше сбирщина отъ различны варварскы народы, употреблявахѫ обычайно, освень своятъ собственный языкъ, или Уннскыя-тъ, или Готѳскыя-тъ, или же, кои-то имахѫ съ Римляны сношеніе, Італіанскыя-тъ (1), и почти никой между нихъ не знаяше по Греческы, освень оныя кои-то бѣхѫ закарани роби отъ Ѳракійско-то и Іллѵрій-

ско-то поморія (2). Но тіи роби ся познавахѫ, защо дрехы-ты имъ бѣхѫ съдраны, и главы-ты имъ нечисты, а той человѣкъ бяше лѣпо одѣянъ, и глава-та му бяше наоколо обръснѧта (3), и отъ това ся виждаше да е нѣкой отъ богаты-ты Скvѳы. Въздавъ убо поздравленіе-то му, Пріскъ го попыта кой е, и отъ гдѣ и какъ е дошьлъ на тѫіѫ варварскѫ земліѫ и поминува Скvѳскы животъ. Онъ му отговори: защо пыташь? А Пріскъ му рече: отъ просто любопытство, на кое-то ми даде поводъ Грьчьскый-тъ ти языкъ. Тогава онъ ся засмѣ и рече: «Азъ сьмь наистинѫ Грькъ, и бѣхъ отишьлъ за търговіѫ на Мvсійскыя-тъ придунавскый градъ Вімінакія. Тамъ сѣдѣхъ много время и ся оженихъ за еднѫ много богатѫ женѫ. Но кога-то Унни-ти завладѣхѫ тоя градъ, плѣнихѫ ми сичко-то онова богатство, и мене истаго закарахѫ робъ, а въ расподѣленіе-то на плѣныты, азъ, защо-то бѣхъ богатъ, быхъ предпочтенъ да робувамъ Нѣгишю; защо такъвъ обычай си иматъ Упни-ти; най-предни-ти слѣдъ Атила зематъ най-богаты-ты робы. Послѣ воевахъ заедно съ нихъ и противъ Греко-Римляны-ты и противъ Акацыры-ты, и като ся отличихъ съ храбрость-тѫ си, колко-то пары спечелихъ въ тыя войны, дадохъ гы на Господарь-тъ си спорядъ Унискыя-тъ законъ, и ся откупихъ и освободихъ. Отъ тамъ насетнѣ ся оженихъ за еднѫ варваркынѫ, отъ коіѫ-то ми ся родихѫ и дѣца. Сега іамъ хлѣбъ заедно съ Нѣгиша, и ми ся струва че сьмь даже

и по-благополученъ отъ напредь: защо въ Уннско *человѣкъ сльдъ войнѫ-тѫ нема да ся грыжи за нищо, наслаждавася покойно на все що има, и никой за ничто го почти не закача*; а въ Греко-Римско не е така: Тамъ нема человѣкъ ни во время войны ни во время мира упокоеніе. Во время войны, лесно ся истъщава и съсипва, защо, понеже владѣніе-то е мучителско, сѣки не може да ся вооружава, и да ходи на бой, но другымъ възлага надеждѫ-тѫ на спасеніе-то си, съ заплатѫ рѧзумѣвася; а кои-то ся вооружаватъ не сѫ по юнаци отъ страхлывы-ты свои военачалницы, кои-то въ сраженія-та бѣгатъ. Во время же мира, въ іоще по-жално состояніе ся намирятъ жители-ти, толкова заради тяжкы-ты даноцы и тѣхно-то жестокымъ образомъ събираніе, колко-то и за лошавины-ты що теглятъ отъ злосторницы-ты: защо закони-ти не сѫ равно строги за сичкы-ти, но ако престѫпникъ-тъ имъ е нѣкой богатъ, лесно може да отбѣгне наказаніе-то си; ако ли е сиромахъ, онъ, като не отбира иищо отъ сѫдилищны-ты работы, и не знае да ся защищава, пріема добрѣ законно-то наказаніе, освень ако превари да умре преди да ся осѫди, защо и то може да стане, понеже твьрдѣ много ся простиратъ сѫдове-ты, и много ся въ нихъ пары разточаватъ. Чини ми ся че по-жално и по-печално нѣщо на свѣтъ-тъ нема отъ то что не може человѣкъ да си намѣри правдѫ-тѫ по законъ-тъ, освень съсъ заплатѫ и съ даваніе пары; а у

Греко-Римляны-ты, ни въ сѫдилище-то пущатъ да влѣзе онеправданый-тъ, ако не вложи въ рѫцѣ-ты на сѫдникъ-тъ и на слуги-ты му нѣколко сребренницы.» Тыя и другы много такыва като изговори оный человѣкъ, Пріскъ, като искренный Грькъ, не могущій да слуша толкова укоры за соотечественницы-ты си безъ да гы защити, пое слово-то, и му рече така: «Слушай кротко сега що щѫ да ти кажѫ и азъ. Учредители-ти на Римско-то Правителство, бывше мѫжи учени, мудри и достойни, устроили и наредили сѫ дѣла-та му другояче; сирѣчь така що, едни, да бѫдѫтъ хранители на закопы-ты; други, да ся обучаватъ въ оружія-та, и да ся грыжатъ за военны-ты дѣла, безъ да иматъ никое друго попеченіе и упражненіе, освень за да бѫдѫтъ добрѣ приготвени на бой, и дерзающе на това свое обычайно обученіе, да отхождатъ на воеваніе безъ никоего страха; други, да ся занимаватъ съсъ земледѣліе, и тъй да могѫтъ и себе си да хранятъ, и военно за тѣхъ подвизающы-ты ся да препитаватъ съ плащаніе-то на военнѫ-тѫ дань; други, да промышляватъ за унеправданы-ты, и едни отъ тѣхъ, авокати-ти, да защищаватъ опыя, кои-то отъ естественнѫ немощь не могѫтъ сами да си забранятъ правдѫ-тѫ, а други, сѫдници-ти, да сохраняватъ и пазятъ що-то законъ-тъ завѣщава; други пакъ да предстояватъ на точно-то испълненіе на судебны-ты рѣшенія, така що, кой-то е получилъ правдѫ предъ сѫдилище-то, да зьмне онова

що му ся е за праведно отсѫдило; а кой-то ся е отсѫдилъ за онеправдатель, да не плати нищо повече отъ колко-то сѫдебно му ся е рѣшило да плати; и това добрѣ ся е наредило така, защо, ако да немаше человѣцы опредѣлены да ся грыжѫтъ за точно-то испълненіе на сѫдебны-ты рѣшенія, отъ истѫ-тѫ винѫ можаше да ся роди нова распря и тяжба, кога по обычаю побѣдительтъ предъ сѫдилище-то напада много тежко на побѣжденыя-тъ, или побѣжденый-тъ упорно постоянствува на неправеднѫ-тѫ си мысль. А и за тыя предстоятели сѫ опредѣлены пары да ся плащатъ отъ кои-то ся сѫдятъ, какъ-то и за оруженосцы-ты отъ оныя кои-то работятъ земліѫ-тѫ; или не е преподобно да хранимъ кой-то ны помага, и да въздавамы на кой-то ны прави добро? Несумненно, какъ-то е добро всадникъ-тъ да си настанява конь-тъ, говедарь-тъ да си пасе говедата, и ловецъ-тъ да си храни кучета-та; така и другы-ты вещи, кои-то си иматъ хора-та за свое защищеніе и за своіѫ ползѫ. Ако осѫдени-ти плащатъ сѫдебны-ты иждивенія, плащатъ гы, защо-то сами съсъ неправдѫ-тѫ си сѫ дали причинѫ на тыя иждивенія. Ако ли сѫдове-ти ся простиратъ нѣкога много время, то става пакъ за ползѫ на правдинѫ-тѫ: защо, кога бързатъ сѫдници-ти, могѫтъ да не намѣрятъ точно истинѫ-тѫ; а тіи трѣба да мыслятъ че по-добрѣ е да забавятъ рѣшеніе-то на единъ сѫдъ, а не съсъ бързаніе-то си да унеправдятъ человѣка, и да

согрѣшатъ предъ Бога изобретателя на правдѫ-тѫ. Впрочемъ закони-ти сѫ равни за сичкы-ты, така що и самъ царь-тъ имъ ся повинува. А това що казвашь че богати-ти насилствуватъ безопасно на сиромасы-ты; и то не е истина: защо насилници-ти ся наказватъ, освень ако ся скрыѣтъ и убѣгнѫтъ отъ сѫдъ-тъ; това го правятъ не само богати-ти, но и сиромаси-ти, защо и тіи да сторятъ зло, а че да не имъ ся докаже злодѣяніе-то, убѣгнуватъ сѫдъ-тъ, и оставатъ безъ наказаніе; и това ся случава всѣдѣ, а не само у Греко-Римляны-ты. А дѣто си ся освободилъ, за това ты трѣба да благодаришь паче на добрѫ-тѫ си участь, нежели на Господарь-тъ си че тя завели на войнѫ: защо ако бѣше ты былъ нѣкой неопытенъ и неискусенъ въ това дѣло, или воюя щеше отъ непріятелы-ты да ся убіешь, или бѣжя щеше отъ Господарь-тъ си да ся накажешь. Греко-Римляне-ти даже и слугы-ты си по-добрѣ отъ варвары-ты що хвалишь употребляватъ: защо обходящеся съ нихъ като отци или учители, поучаватъ гы да бѣгатъ отъ зло-то и да правятъ добро-то, а кога сгрѣшатъ нѣщо, наказватъ гы за исправленіе като свои си чада, а не гы убыватъ, какво-то правятъ Скѵѳи-ти. А робы-ты си они могѫтъ различно да освободятъ, и не само догдѣ сѫ живи, но и като умиратъ; и за имѣніе-то си вообще могѫтъ да завѣщаіѫтъ какъ-то щѫтъ; а какво-то завѣщаніе направятъ, то ся испълнява като законъ.» На тыя Прісковы рѣчи оный че-

ловѣкъ воздѫхнѫ и съ сльзы отговори: «Ахъ! какво да ти кажѭ! Добри сѫ Римски-ти закони, и Правителственно-то имъ устроеніе е хубаво; но началници-ти имъ го развалятъ и унижаватъ, понеже тіи немать днесь онова великодушно и общеполезно мудрованіе, кое-то сѫ имали древни-ти» (4).

32 Като ся тъй разговаряхѫ двоица-та, врата-та на Нѣгишевы-ты ограды ся отворихѫ, и излѣзе отъ вѫтре единъ человѣкъ, кого-то Пріскъ ся затече и попыта: «що прави Нѣгишъ, защо желаяхъ да му кажѫ нѣщо отъ странѫ Греко-Римскаго посланника кой-то е сега дошьлъ.» Онъ му отговори: «Постой малко и щешь самъ да го видишь, защо сега ще да излѣзе.» Пріскъ постое, и слѣдъ малко наистинѫ Нѣгишь излѣзе, и онъ ся приближи при него и му рече: «Греко-Римскый посланникъ вы поздравлява. Проводи мя да вы донесѫ тыя даровы отъ неговѫ странѫ, какъто и тыя жълтицы пратены отъ царя Ѳеодосія, и да вы попытамъ гдѣ и кога може да вы види, защо много желае да ся разговори съ васъ.» Въ тоже время онъ принесе даровы-ты и жълтицы-ты, кои-то Нѣгишь заповѣда да внесѫтъ въ кѫщи слуги-ти му, и рече на Пріска да каже Максіміну че слѣдъ малко самъ ще да пойде при него. Зарадованъ Пріскъ ся затече и каза Максіміну че Нѣгишь иде. И наистинѫ слѣдъ малко онъ пріиде на сѣнь-тѫ имъ, и поздравивъ Максіміна, благодари му за проводены-ты неговы и царскы даровы, и го попыта: защо го е выкалъ. Максімінъ же,

какъ-то бѣ му зарѫчано, хванѫ да го убѣждава съ различны ласканія и обѣщанія да бы сторилъ онова що изящно Ѳеодосій желаяше. «Вы сте, рече, много мудръ и разуменъ человѣкъ, и щете голѣмѫ да придобыете славѫ, ако благоизволите, по желаніе-то царя нашего, да дойдете при него посланникъ отъ странѫ царя вашего за да расправите и утъкмите съ мудрость-тѫ си сѫществующы-ты распри и несогласія между Греко-Римляны и Унны, и уведете миръ и любовь между два-та тыя народа. Съ това вы не само тѣмъ ползѫ великѫ ще принесете, но и дому своему особенно добро голѣмо ще да учините, защо и вы и чада-та ваши щете и царю и роду ему да бѫдете за всегда любими и пріятели.» Нѣгишь же, безъ да ся лъже ни мало отъ такыва думы, поиска, преди да отговори, да зьмне отъ Максіміна іасно открытіе на внутреннѫ-тѫ му мысль, и го попыта глаголющи: «Че какво могѫ да сторіѫ азъ за да бѫдѫ пріятенъ царю вашему, или за да разрѣшѫ и утъкміѫ сѫществующы-ты распры по между двѣ-ты царства?» А Максімінъ му отговори: «Царь-тъ ны ще да възблагодарите, ако дойдете при него посланникъ; а распри-ты ще утъкмите, ако имъ издирите истинны-ты причины, и ако гы рѣшите согласно съ мирозаключителныятъ договоръ.» На това Нѣгишь отвѣща и рече: «Азъ и да дойдѫ посланникъ при царь-тъ вы, не виждамъ какъ щѫ го възблагодаріѫ, защо не щѫ могѫ да кажѫ и нему и на велможи-ты му друго,

освень опова що ще ми Атилъ заповѣда. Или мыслите че като пойдѫ тамъ, тіи щѫтъ съсъ думыты и съсъ молбы-ты си да мя облъстятъ и да мя ослѣпятъ толкова що и Господарь-тъ си да предамь, и въспитаніе-то си Уннское да отѳърліѭ, и отъ женѫ и дѣца да ся отрекѫ, и че не е за мене предпочтително да бѫдѫ паче въ робство при Атила, нежели въ богатство при Греко-Римляны-ты? На противъ като сьмь тука, азъ могѫ по-много да бѫдѫ полезенъ Греко-Римляномъ, нежели ако пойдѫ посланникъ на Цариградъ: защо тука щѫ укротявамъ Господарь-тъ си кога ся случи да ся разгнѣва противу нихъ, а тамо, и да щѫ да сторіѭ нѣщо, не могѫ, защо, то ще да е нему неугодно, и азъ щѫ да ся іавіѭ повиненъ предъ очи-ты му.» Тыя като изрече Нѣгпшь, и пресѣче като съ ножъ всяко ново покушеніе Максіміново, станѫ да си отиде приложивъ че, кога има пакъ нѣщо да го пыта, нека проважда Пріска, защо Максімінъ, царски сановникъ сущій, не прилича да му ходи самъ често на посѣщеніе (1).

33 Наутре Максімінъ проводи Пріска на Атиловѫ-тѫ оградѫ да занесе даровы и на сопругѫтѫ му Рѣкѫ (1), отъ коіѭ-то онъ имаше трима сыновы, а отъ тѣхъ най-голѣмый-тъ, называемый по Іорнанда (2) Еллакъ, владѣяше, какъ-то выше (3) казахмы, на Акациры-ты и на другы народы обытающыя въ причерноморскѫ-тѫ Скѳііѭ. Въ неіѭ оградѫ имаше много домовы содѣланы,

едны отъ дъскы обдълбаны и благолѣпно сочетаны, а другы отъ бревна очистены и на право издѣланы и изгладены, а отъ долу и отъ горѣ въ другы древа вложены и закованы; а кругове-ти имъ наченувахѫ отъ долу на земіѭ-тѫ и ся издигахѫ до умѣренѫ высотѫ. Въ едны отъ тыя убо домовы сѣдяше Рѣка, и Пріскъ ся управи къ нимъ и ся уведе вѫтре отъ слугы-ты, кои-то стояхѫ на врата-та. Вшедъ же въ чертогъ-тъ ѝ кой-то бѣше постланъ съсъ хубавы обои, (сирѣчь килимы,) завари іѭ полулегнѫлѫ на еднѫ мегкѫ постелькѫ. Около ѝ стояхѫ множество слуги, а насрѣщѫ ѝ сѣдяхѫ нѣкои и другы слугыни шіѭщи на гергіовъ и пъстрящи съ различны краскы нѣколико тънкы и бѣлы платна кои-то Уннскы-ты жены носяхѫ врьху дрехы-ты си за украшеніе (4). Пріскъ поздрави Рѣкѫ отъ Максіміновѫ странѫ, принесе ѝ даровы-ты, и излѣзе, та отиде на другы-ты домовы въ кои-то Атилъ сѣдяше, и тамъ като ся научи че Нѣгишь, уже изшедъ изъ домъ-тъ си, бѣ дошьлъ при Атила, останѫ вънъ да го чака. Стражи-ти и слуги-ти Атилови го уже познавахѫ, и за това никой му не забраняше. А като стояше тъй да чака посреди множество-то, видѣ мнозинѫ да тичатъ възъ еднѫ странѫ, и тойчасъ станѫ мълва и ся раздаде слухъ че щялъ Атилъ да излѣзе. Онъ излѣзе наистинѫ заедно съ Нѣгиша; вьрвежъ-тъ му бѣше тежькъ и великолѣпенъ, а хора-та кои-то стояхѫ наоколо, обгледвахѫ го честно и любопытно. Като повьрвѣ

малко, запрѣ ся вънъ предъ домъ-тъ си, и хванѫ да слуша мнозинѫ человѣцы, распри помежду си имѣющы, и да имъ дава сѫдъ. Послѣ влѣзе пакъ въ домъ-тъ си, и прія нѣкои посланницы кои-то му бѣхѫ дошли отъ странѫ народовъ варварскыхъ (5).

34 Тамо Пріскъ като чакаше за да ся види съ Нѣгиша, дойдохѫ при него вышеречени-ти (1) изъ Італіѭ посланницы Ромулъ, Промутъ и Романъ, заедно съ такожде выше помянѫтаго Рустикія (2) и съ Константіола бывшаго родомъ изъ Панноніѭ Атилу подчиненнѣѭ. Поздравивше Пріска, тіи хванѫхѫ да го пытатъ, зели ли сѫ съ Максіміна позволеніе да си отидѫтъ, или іоще сѫ принуждени да чакатъ. Пріскъ имъ отговори че за това былъ дошьлъ и той тукъ и чака Нѣгишя да го пыта за тѫзи работѫ. Послѣ и онъ гы такожде попыта какъ имъ отхожда работа-та, и далъ ли имъ Атилъ нѣкой пріятенъ отвѣтъ за предметъ-тъ на посолство-то имъ; они же му отвѣщахѫ че той никакъ не былъ си промѣнилъ мысльтѫ, и постоянствувалъ да имъ казва че щялъ да имъ подигне войнѫ ако му не предадѫтъ Сілвана или чаши-ты. Пріскъ ся почуди за това негово упорно постоянство, и рече заедно съ другы-ты, че то е едно безуміе. Но Ромулъ, като посланникъ имѣющій по-много отъ другы-ты політическо искуство, «Не е то, рече, безуміе, но гордость; и наистинѫ голѣма-та участь що е всѣкога ималъ въ предпріятія-та си, и сила-та що е отъ

неѣмъ придобылъ, направили сѫ го да ся гордѣе и да ся надига толкова що не ще ни да слуша онова що иска да му каже человѣкъ, освень ако то е нему угодно и полезно. До нынѣ никой другы ни Скѵѳскыя ни коялибо земли царь не е извьршилъ за малко время толкова голѣмы работы, що да простре владѣніе-то си даже до надъ океанскы-ты острови (3), и освень що е направилъ подвластнѫ и подданнѫ себѣ сичкѫ Скѵѳіѣмъ, да принуди и самы Греко-Римляны-ты да му плащатъ дань. И не му стига това, но има да распростре іоще по-много владѣніе-то си, и да пойде да воюва даже противу Персы-ты.» Тука нѣкой-си попыта: презъ кой пѫть бы можилъ Атилъ да пойде на Персіѣмъ? А Ромулъ отговори: «Мидія не е твьрдѣ далечь отъ Скѵѳіѣмъ, и Унни-ти не щѫтъ пьрво сега да минѫтъ той-зи пѫть: тіи и другочь сѫ воевали на Мидіѣмъ, кога-то гладъ бѣ обладалъ това мѣсто, а Греко-Римляне-ти, войнѫ тога-зи съ Персяны имѣіѫщи, не й дойдохѫ на помощь, и тъй Унни-ти минѫли тога-зи многочисленни на Мидіѣмъ, подъ предводителство-то на двоицѫ военачалницы Васиха и Курсиха князовы Скѵѳскы отъ царскаго рода, кои-то по-сетнѣ дойдохѫ на Римъ за помощь (4), и казвахѫ че, като минѫли едно пустынно мѣсто (5), и едно езеро, кое-то азъ мыслѣѫ да е было Меотійско то, слѣдъ пятнадесять-дневно пѫтьшествіе превалили нѣкои-си горы (6), и влѣзли въ Мидіѣмъ. Но тамъ като хванѫли да плѣнятъ и да опустоша-

ватъ земліѫ-тѫ тукъ тамѣ, напрасно дошла насрѣщѫ имъ една многочисленна войска Персійска, коя-то напълнила въздухъ-тъ съсъ стрѣлы що хвьрляла на тѣхъ. Това видѣвше Унни-ти, отъ страхъ да не паднѫтъ въ нѣкоіѫ голѣмѫ бѣдѫ (7), дръпнѫли ся назадь и си отишли презъ горы-ты, малко носяще плѣнь, защо по-много-то имъ іѫ отнели Мидяне-ти; а понеже ся бояли да гы не гонятъ сопротивници-ти, вьрнѫли ся презъ другы пѫть, и слѣдъ като минѫли презъ едно мѣсто гдѣ-то отъ единъ подморскый камень излазило огнь, вьрвѣли . . . . дни, и достигнѫли на жилища-та си. Отъ тамо тіи сѫ познали че Скуѳія не была далечь отъ Мидіѫ (8). Убо, ако бы поискалъ Атилъ да воюва на това мѣсто, нема ни мѫкѫ голѣмѫ да има ни дълго пѫтешествіе да стори за да покори и Мидяны и Парѳяны и Персяны, и да гы принуди да му плащатъ дань: защо има войнскѫ силѫ, на коіѫ-то ни единъ народъ не може стоя насрѣщѫ.» На тыя Ромуловы рѣчи Прискъ и другы рекохѫ, че не бы было злѣ да пойде онъ на Персіѫ, и обративъ войнѫ-тѫ къмъ неіѫ странѫ да остави спокойно Греко-Римско-то царство; но Константіолъ посрѣщнѫ и рече; «Менѣ то не ми ся види добро, защо страхъ мя е че, като побѣди лесно и Персяны-ты, ще ся обърне пакъ къмъ-то насъ, не като пріятель, но като Господарь и Владыка. Онъ сега зема злато отъ Греко-Римляны-ты като заплатѫ на чинъ-тъ си (9); но ако побѣди и Парѳяны и Мидяны и Персяны,

тога веке не ще рачи да носи Греко-Римскыя-тъ тоя чинъ, кой-то му е омразенъ, а ще хване да гледа царіе-то ны като свои-си робы и да имъ проважда заповѣды много по-грозны и по-несносны отъ днесь.» Чинъ-тъ за кого-то Константіолъ помянуваше, бѣше чинъ Греко-Римскаго военачалника, кого-то Греко-Римскый царь Ѳеодосій му бѣ далъ за да покрые причинѫ-тѫ на уреченѫ-тѫ данъ що бѣ ся принудилъ да му плаща ежегодно, и за да сѣкатъ поддании-ти му че іѫ плаща, не като данъ, но като заплатѫ що даваше обыкновенно на сичкы-ты Греко-Римскы военачалницы. Думаше убо Константіолъ: «това имя съ кое-то искатъ да го называватъ Греко-Римляне-ти, и той-зи чинъ съ кой-то тіи мыслятъ че сѫ го почели, Атилъ, слѣдъ покореніе-то на Мидяны, Парѳяны, и Персяны-ты, ще да го отфърли, и ще гы принуди, вмѣсто свой военачалникъ, да го называватъ царь: понеже за да имъ покаже негодованіе-то си за тоя чинъ, онъ уже говори че Греко-Римскый царь ималъ за военачалницы человѣцы не по-горны отъ слугы-ты му, а негови-ти военачалници были равночестны съ Греко-Римскы-ты цари. Сила-та коіѫ-то онъ има днесь, слѣдъ малко ще іоще по-голѣма да стане; а това е предзначилъ самъ Богъ открывшій Марсовѫ-тѫ сабіѫ, коіѫ-то тому іако войны предстателю посвященнѫіѫ Скѳски-ти цари почитахѫ за священнѫ и великаго уваженія достойнѫ, и коя-то бывшая отъ ветхо загубена, послѣ ся е намѣ-

рила и нему донесла » (10).

35 Като ся тъй они разговаряхѫ помежду си, и сѣки искаше да си каже мнѣніе-то за настоящы-ты дѣла, Нѣгишь излѣзе, и Прискъ приближився попыта го отъ странѫ Максімінова що-то имаше да го пыта. А онъ безъ да му даде отвѣтъ, разговорися съ нѣкои при него варвары, а че послѣ ся обърнѫ та му рече: « Иди пытай Максіміна: кого отъ vпатіческы-ты си сановницы ще проводи Ѳеодосій посланникъ до Атила. » Прискъ тога ся завьрнѫ на сѣнь-тѫ, каза Максіміну що му Нѣгишь заржча, и като ся совѣтовахѫ и двама-та, отиде пакъ и му рече че Греко-Римскый царь желае самъ Нѣгишь да му дойде посланникъ на Цариградъ, за да бы можили заедно да разгледатъ и рѣшатъ сѫществующы-ты распри; ако ли то не бѫде, а то да имъ каже самъ Нѣгишь, кой именно трѣба да дойде, и царь Ѳеодосій ще го прати. Като чу това Нѣгишь, рече Пріску да дойде сега Максімінъ да го види. Потщася Максімінъ, и чтомъ го видѣ Нѣгишь уведе го при Атила. Слѣдъ малко излѣзе Максімінъ, и рече на Пріска, кой-то бѣ останѫлъ да чака вънъ: « Атилъ иска да му ся проводи Номъ, или Анатолій, или Сенаторъ за посланникъ, защо другыго не пріема. Азъ му отговорихъ че не трѣба да поставя предъ царь-тъ подозрителны тыя мѫжы като гы иска тъй именно да му дойдѫтъ посланници (1); а той ми рече че инакъ не быва, и че ако неще царь Ѳеодосій да стори какъ-то му онъ заржча,

распри-ти веке щѫтъ оружіемъ да ся рѣшатъ.» Оскорбихѫся горки-ти за тоя отвѣтъ, и ся завьрнѫхѫ умыслени на сѣнь-тѫ си (2).

36 Тамъ слѣдъ малко дойде та гы намѣри Татулъ Орестовъ Отецъ, та имъ каза че Атилъ гы вика и двама та при него на вечерїѫ часъ-тъ по девять на день-тъ. Възрадовавшеся они чакахѫ до уреченыя-тъ часъ, и послѣ отидохѫ на Атиловы-ты палаты, гдѣ-то намѣрихѫ че дошли и Западни-ти Римски посланници такожде призовани. А като влѣзохѫ въ стаіѫ-тѫ, гдѣ-то вси уже собравшеся щяхѫ да сѣднѫтъ да іадѫть, запрѣхѫ ся на врата-та срѣщо Атила, като за да видятъ дѣ ще имъ покаже мѣсто да сѣднѫтъ, и той-часъ віночерпци пришедше дадохѫ имъ, спорядъ мѣстныя-тъ обычай, по еднѫ чашѫ да піѫтъ и да благословятъ преди да сѣднѫтъ на трапезѫ (1). Пихѫ убо и благословихѫ, а послѣ ся управихѫ на столовы-ты, гдѣ-то имъ показахѫ че требваше да сѣднѫтъ. Така насѣдахѫ и сички-ти, а ето по какъвъ редъ бѣше устроено това сѣданіе. Столови-ти дѣто насѣдахѫ гостяне-ти бѣхѫ наредени по край стѣнѫ-тѫ и отъ двѣ-ты страны на стаіѫ-тѫ (2); а въ средѫ-тѫ сѣдяше Атилъ на постеліѫ, задъ коіѫ-то чрезъ еднѫ малостепеннѫ стълбицѫ ся възлазяше на спалніѫ-тѫ му покритѫ за украшеніе съ тънкы бѣлы платна и пъстры завѣсы каквы-то Грьци и Римляне правяхѫ за младоженцы-ты. Отъ деснѫ странѫ Атиловѫ сѣднѫхѫ на столовы-ты пьрвостепенни гостяни, а отъ лѣвѫ

второстепенни. Между тыя послѣдны-ты турнѫхѫ посланницы-ты Греко-Римскы слѣдъ Беріха Унискаго велможа благороднаго, кой-то бѣше владѣтель на много градовы и села въ Скѵѳіѣ, и послѣ бы названъ посланникъ за въ Цариградъ (3). Близо же при царскѫ-тѫ постелѣ сѣднѫхѫ, такожде на столъ, отъ десно Нѣгишь, отъ лѣво двама-та по-малки сынове Атилови, а на самѫ-тѫ му постелѣ на краятъ сѣднѫ третій-тъ по-голѣмый му сынъ, кой-то и срамуяся отъ баща си, глѣдаше на земѣ-тѫ.— Тъй като вси благочинно насѣдахѫ, единъ віночерпецъ ся приближи при Атила, и му подаде чашѫ дрьвенѫ отъ брашлень направенѫ, пълнѫ съ віно, коѣ-то онъ поевъ, пи на здравіе за най-предныя-тъ гостянинъ; а той на тѫѣ честь станѫ тутакъ-си на крака, и не сѣднѫ пакъ, освень като и онъ пи и отдаде чашѫ-тѫ на віночерпецъ-тъ, защо тъй бяше обычай-тъ (4). За него гостянинъ, като си сѣднѫ, пихѫ прилично на редъ и сички-ти други гостяне. А за всякаго отъ нихъ имаше по единъ особенъ віночерпецъ, и чтомъ ся дръпняше Атиловъ-тъ, сѣки прихождаше на редъ и си черпяше гостянинъ-тъ. Тъй Атилъ, и слѣдъ него други-ти като пихѫ на здравіе и за вторыя-тъ и за третія-тъ, и за другы-ты редомъ, споредъ какъ-то бѣхѫ насѣдали, такожде и за Греко-Римскы-ты посланницы, віночерпци-ти излѣзохѫ, а влѣзохѫ слуги носяще и поставляюще, перво предъ Атила, а послѣ и предъ другы-ты, трапезы на кои-то ся

сбирахѫ трима, четирма, или и по-вече гостяне, и на кои-то они можахѫ да посягатъ, и да іадѫтъ отъ предлагаемы ты въ паницѫ іастія, безъ да ся помѣстятъ отъ столовы-ты си. И най-напредь влѣзе Атиловый слуга носящій еднѫ дрьвенѫ паницѫ пълнѫ съ мѣса; а послѣ влѣзохѫ и другити слуги, кои-то донесохѫ и сложихѫ, сѣки на всякѫ трапезѫ особенно, хлѣбъ и іастія различны. И тѣмъ убо всѣмъ бѣхѫ наготвили и принесохѫ разны и великолѣпны гостьбы на сребрьны сѫдины положены, какъ-то и чаши-ти съ кои-то гы черпяхѫ, бяхѫ сребрьны и златны; Атилу же не принесохѫ друго освень меса-та що бѣхѫ на онѫ-зи дрьвенѫ паницѫ, какъ-то и чаша-та му бяше дрьвена. Онъ и въ другы-ты си вещи умѣренъ ся показваше: така одежды-ты му бѣхѫ прости, и никакъ не приличахѫ на одѣянія-та, кои-то други-ти носяхѫ, освень че бѣхѫ чисти; така и сабія-та му, и римичкы-ты на обуща-та му, и юзда-та на конь-тъ му не бяхѫ никакъ, като на другы-ты Скѵѳы, съсъ злато и съ каменіе и съ другы драгоцѣнны вещи украшени. — Като ся свьршихѫ пьрви-ти сложени іастія, сички-ти гости станѫхѫ на крака, и вси единъ по единъ, какъто по-напредь, черпаеми, піяхѫ на здравіе за Атила, и тъй пакъ си насѣдахѫ на столовы-ты. Тога пакъ имъ донесохѫ слуги-ти по еднѫ вторѫ паницѫ пълнѫ съ другы іастія, отъ кои-то като іадохѫ, станѫхѫ пакъ като напредь, пихѫ отнова за Атилово здравіе, а че пакъ си седнѫхѫ. Ме-

жду тѣмъ понеже бѣ хванѫло да претьмнява, запалихѫ свѣщи, и двоица Унни, ставше предъ Атила, начахѫ да пѣѭтъ нѣкои-си стіхотворны пѣсни (5), съ кои-то му славяхѫ военны-ты побѣды и добродѣтели. Като тъй они пѣѭхѫ, гостяне-ти весело гледахѫ, и едни ся услаждавахѫ само да гы слушатъ, други ся восхищавахѫ отъ въспоминаніе-то на военны-ты Уннскы храбрости, а другы пакъ, отъ старость изнемогше и нуждѫ отъ покой имѣюще, обращахѫ ся на сльзы.— Слѣдъ пѣсни-ты дойде единъ умомъ повреденъ Скѵѳъ, и хванѫ да говори такыва страшны, луды и глупавы работы, що направи сичкы-ты да ся обърнѫтъ на смѣхъ. Слѣдъ него влѣзе и Зерконъ, смѣшный-тъ оный Мавританецъ, за кого-то выше говорихмы (6). Той, кога-то Атилъ го бѣ, какъ-то тамо казахмы, проводилъ въ даръ Аетію, оставилъ си бѣше женѫ-тѫ въ Уннско; а Ѣдко срѣшнѫвъ го нѣгдѣ въ Цариградъ, за смѣхъ вѣроятно го предумалъ да дойде да си ище женѫ-тѫ отъ Атила, и му ся врекълъ че и той щялъ да му помогне на това. Но бы излъганъ горкый-тъ, защо Атилу му догнѣвѣ на противъ като го видѣ че дошълъ пакъ въ Уннско. А тога-зи ради угощеніе-то, пришедъ и онъ ведно съ другы-ты смѣхотворцы, влѣзе въ стаіѫ-тѫ гдѣ-то іадяхѫ, и съ видъ-тъ, съ дрехы-ты, съ гласъ-тъ, и съ разноязычны-ты си въ говоряніе-то рѣчи, (защо употребляваше въ говоръ-тъ си размѣсено Італіанскы, Уннскы и Готѳскы рѣчи), развесели сичкы-ты гостяны, и гы на-

прави да ся пукнѫтъ отъ смѣхъ, сички-ты, освень Атила, кой-то не пріявъ никое участіе въ това общо осмѣшеніе, останѫ си неподвижимъ, безъ да си промѣни никакъ лице-то, и безъ да продума ни да стори нищо на игрѫ или на смѣхъ, а токмо най-младаго сына своего Ирнаса называемаго, колчимъ онъ дойдяше и стояше при него, дърпаше за странѫ-тѫ, и гледаше съ рады и веселы очи. Пріскъ това сапикасавъ чудяшеся, и попыта Уннинъ-тъ, кой-то до него сѣдяше и разбираше просторимскыя-тъ, то есть Італіанскыя-тъ языкъ, защо тъй за другы-ты свои сыновы да небрежи, а токмо Ирнасу да внимава; онъ же, като му поручи да не казва никому що щеше да му обади, рече: «Това чини Атилъ, защо му сѫ пророкували гадатели че родъ-тъ му щялъ да падне, а той-зи му сынъ щялъ пакъ да го въздигне.» — Слѣдъ това Пріскъ и Максімінъ, като гледахѫ че сопотъ-тъ ся продължаваше, а бѣше уже късно презъ нощь-тѫ, не рачихѫ да сѣдятъ по-вече да піѭтъ, и станѫхѫ та си отидохѫ на сѣнь-тѫ (7).

37 Наутре они отидохѫ при Нѣгиша, и му рекохѫ че трѣба веке Атилъ да гы отпусне, за да не сѣдятъ веке на праздно. Онъ имъ отговори, че и Атилъ искалъ да гы испрати. Послѣ, безъ да губи время, стори совѣтъ съ велможи и сановницы-ты за отговоръ-тъ що онъ бѣ рѣшилъ да имъ даде за существующы-ты распри, и повелѣ на писари-ти си, между кои-то бѣше и вышепомянѫтый Рустикій (1), да сочинятъ писма-та

кои-то щеше да имъ даде за отвѣтъ къ Ѳеодосію. А като станѫ отъ Совѣтъ-тъ, они му ся помолихѫ и за освобожденіе-то на Сѵлловѫ сопругѫ и на чада-та ѝ, кои-то бѣхѫ ся поробили іоще въ завладеніе-то на града Ратіаріѭ (2). Нѣгишь не ся отрече на това, но имъ каза, че трѣба да гы откупятъ, а за откупленіе-то имъ ищяше да имъ зьмне много пары. Прискъ и Максімінъ хванѫхѫ пакъ да му ся молятъ да гы помилова, като си турне на умъ-тъ колко тіи сѫ были по напредь благополучни, а на какво бѣхѫ сега злополучіе испаднѫли. Онъ тога-зи пое да имъ представи молбѫ-тѫ на Атила, отиде при него, и слѣдъ малко ся вьрнѫ и имъ каза че онъ благоволилъ да имъ услыша молбѫ-тѫ, че за откупленіе на женѫ-тѫ ще дадѫтъ само пять-стотинъ жълтицы, а за деца-та не ще нищо и ще гы проводи даръ на царя Ѳеодосія (3).

38 Между това и сопруга-та Атилова Рѣкана (1) поиска да нагости Пріска и Максіміна, и за това гы призова на вечерѭ въ кѫщѫ-тѫ Адамовѫ, кой-то Адамъ бѣше предстоятель и наставникъ на дѣла-та ѝ. Отидохѫ убо, и намѣрихѫ че дошли, такожде призовани, и нѣколцина знаменити Унни. Адамъ гы прія много благородно, разговорися съ нихъ съ отличнѫ учтивость, и гы нагости съсъ сладкы и изрядны іастія. А на трапезѫ-тѫ сѣкы единъ отъ гостяны-ты по честолюбіе обыкновенно у Скѳы-ты, вставъ, даваше имъ по еднѫ пълнѫ чашѫ да піѭтъ, а че като

ѣ испіяхѫ, прегръщаше и цѣлуваше гы, и тъй ѣ назадь поемаше. Като ся свърши послѣ вечерята и угощеніе-то, они си отидохѫ на сѣнь-тѫ, и си легнѫхѫ (2).

39 Наутре Атилъ гы пакъ призова на угощеніе, и съ истыя-тъ начинъ като напредь влѣзохѫ при него и ся нагостихѫ. Само сега сѣдяше при него на постелѣ-тѫ, не пакъ най-голѣмыйтъ му сынъ, но стрыка му Ойваршь, кого-то выше помянѫхмы (1). Презъ сичкыя-тъ же той-зи сопотъ Атилъ ся разговаряше съ нихъ учтиво и любочестно, а напоконъ имъ отвори слово за женѫтѫ, коѣ-то царь Ѳеодосій ся бѣ обѣщалъ да даде на писарь-тъ му Константія, а послѣ си обѣщаніе-то не испълнилъ, какъ-то по-горѣ казахмы (2); та за това Константій ся бѣ жално оплакалъ на Атила, и му ся бѣ тепло помолилъ да го не остави тъй обезчестенъ, но да одължи Ѳеодосія, или пакъ неѣ женѫ да му даде, коѣ-то обаче видѣхмы че му ся бѣше отнела отъ Зинона, или другѫ нѣкоѣ, коя-то бы му принесла едно богато вѣно; и ако бы му завьршилъ еднѫ таквѫзи работѫ, обѣщавалъ ся да му даде и пары. Въ сопотъ-тъ убо Атилъ отвори тѫ-зи работѫ, и рече Пріску и Максіміну да кажѫтъ на Ѳеодосія да даде Константію женѫ-тѫ коѣ-то му ся бѣше обѣщалъ, защо не трѣба да ся излъже Константій, а и царю да лъже не прилича (3) «Но ще ми речете, приложи, че не е кривъ царь-тъ вы, а Зинонъ женѫ-тѫ отневшій. Какъ бы то могло

да стане безъ да ще сгодникъ-тъ ѝ! защо или бы ся наказалъ грабитель-тъ, или е толкова безсиленъ царь-тъ вы, що не може ни на рабы-ты си да заповѣда; ако е тъй, нека ми го каже, и азъ сьмь готовъ да му дойдѫ на помощь. (4) » Горки-ти посланници немахѫ що да отговорятъ на тыи жестоки но правы рѣчи, но гы прегълнѫхѫ, и ся обѣщахѫ и неволею да кажѫтъ на царьтъ си що-то имъ Атилъ заповѣдаше. А като ся свьрши сопотъ-тъ, отидохѫ си пакъ на сѣнь-тѫ и си легнѫхѫ.

40 Три дни послѣ, Атилъ даде веке на Максіміновы позволеніе да си отидѫтъ, и за да гы почете, подари гы съ достолѣпны даровы, и повелѣ и на велможи-ты си да подарятъ такожде Максіміна, и тіи му проводихѫ сѣки по единъ конь, отъ кои-то обаче онъ нѣкои и другы прія, а другы-ты проводи назадь, за да покаже съ умѣренность-тѫ си свое-то некорыстолюбіе (1). Атилъ отъ онова що му обадилъ Ѣдко, знаяше много добрѣ че Греко-Римско-то Правителство бѣ учинило навѣтъ противу животъ-тъ му, и можаше негли разгнѣвенъ да накаже това Правителство въ лице-то на неговы-ты представители посланницы; Но Атилъ знаяше такожде че, освенъ Вигила, други отъ тыя посланницы немаше извѣстіе отъ него навѣтъ, и бѣхѫ съвьршенно неповинни; а неповинны человѣцы той не щеше да повреди: на това, естественно-то му правдолюбіе и царско-то му величество ся сопротивлявахѫ. Онъ искаше да удари самы-

ты повинницы Хрvсафія и Θеодосія, за да покаже на сичкыя-тъ свѣтъ какви человѣци бѣхѫ тіи, кои-то имахѫ себе си за самы благородны и образованы, а другы-ты презирахѫ и уничтожавахѫ, называюще гы грубы и варвары. Такова благородно отмьщеніе искаше Атилъ да си извади отъ гордо-то онова Греко-Римско Правителство, кому-то развращеніе-то бѣ достигнѫло доро да ище навѣтомъ да го убіе. Слѣдъ като си показа найнапредь гнѣвъ-тъ и сърдитинѫ-тѫ, Атилъ послѣ прія честно Максіміна, нагости го, подари го, и го отпусти миромъ, заедно съ Пріска и служители-ты имъ .

41 Отъ своѭ странѫ Атилъ проводи ведно съ нихъ за посланникъ, вмѣсто Нѣгиша кого-то искахѫ, вышепомянѫтаго велможа и сановника Бериха (1), ужь защо-то ходилъ онъ и другы пѫть посланникъ на Цариградъ, та го познавали Греко-Римляне-ти. Тръгнѫхѫ убо вси наедно ; а вечерьтѫ кога-то слѣзохѫ да нощуватъ на едно село, видѣхѫ че докарали едного Скvѳа, кого-то уловили въ Уннско, защо былъ дошьлъ тамъ като подгледникъ (чашитинъ) отъ Греко-Римскѫ странѫ. Того подгледника него вечерь по Атиловѫ заповѣдь забихѫ на колъ предъ очи-ты на посланницы-ты. Наутре они тръгнѫхѫ пакъ на пѫть, и като минувахѫ презъ другы села, видѣхѫ двоицѫ человѣцы, на кои-то рѫцѣ-тѣ бяхѫ вьрзаны на опакы, и гы карахѫ Унніски чиновници, защото бывше въ войнѫ-тѫ поробени, убили Госпо-

дари-ты си. И тыя убо злодѣйцы Унни-ти убихѫ предъ посланницы-ты, като имъ впринчихѫ главыты на вѣже и гы обвѣсихѫ на двѣ дрвста. Отъ тамъ насетнѣ не имъ ся случи веке нищо по пѫть, и самъ Уннскый посланникъ Берихъ, догдѣ вьрвяхѫ презъ Уннскѫ-тѫ землѭ, приносяшеся съ нихъ мирно и пріятно. Но чтомъ минѫхѫ Дунавъ-тъ, онъ си промени къмъ тѣхъ поведеніе-то, и отъ пріятель станѫ имъ непріятель за никаквы нѣкои причины що му подали слуги-ти. И перво, зе си назадь конь-тъ, кого-то и той бѣ подарилъ Максіміну, какъ-то и други-ти вельможи Атилови (2); а послѣ ся и совсѣмъ отдѣли отъ нихъ, и веке нито на пѫть вьрвяше наедно, нито на трапезѫ сѣдяше съ нихъ. Така скоро имъ ся развали пріятелство-то, кое-то въ Уннско бѣхѫ съ него направили. А кога-то чрезъ Філіппополя минѫвше стигнѫхѫ на Адріанополь, и ся запрѣхѫ тамъ за да си починѫтъ, благовременность обрѣтше, влѣзохѫ въ разговоръ съ Бериха, и му ся жално оплакахѫ защо да мълчи и да имъ ся сърди, като не му сѫ сторили нищо. Тъй они ся премирихѫ съ него, и го призвахѫ на трапезѫ. Послѣ тръгнѫхѫ пакъ наедно, и на пѫть срѣщнѫхѫ Вигила на Уннско пакы възвращающагося, кому-то като приказахѫ що имъ бѣ рѣклъ Атилъ за отвѣтъ на посолството имъ, молитствовахѫ му добръ пѫть, и ся управихѫ за Цариградъ, гдѣ-то и благополучно достигнѫхѫ. Тіи тогава сѣкахѫ че Берихъ ся бѣше наистинѫ премирилъ, и си бѣ оставилъ гнѣвъ-

тъ, но той го былъ държалъ тайно въ сърдце-то си, и чтомъ стѫпи въ царствующыя-тъ градъ, хванѫ тукъ таме да кори Максіміна, и да расказва че онъ былъ думалъ въ Уннско какъ Греко-Римски-ти славни военачалници Аспаръ и Ареовіндъ (3) немали веке никое сопричастіе съ царь-тъ си, и че съ таквы-зи хораты былъ направилъ Унны-ты да гы не четѫтъ за нищо (4).

42 Сега да видимъ какво направи Бигилъ, кого-то выше видѣхмы че отхождаше пакъ на Уннско. Онъ носяше съ себе злато-то за кое-то ѣдко му бѣше зарачалъ (1), и не само пятдесятъ літры жълтицы, колко-то онъ бѣ му реклъ, но іощe толкова, сирѣчь сто. А кога-то стигнѫ тамъ гдѣ-то бѣше Атилъ, напрасно дойдохѫ та го забыколихѫ Унни нарочно за това проводени, които му отворихѫ дисакы-ты, намѣрихѫ злато-то, и го зехѫ, та го занесохѫ на Атила, гдѣ-то закарахѫ и него ведно съ сына му, защо бѣ довелъ съ себе и сына си, тога-ва пьрвы пѫть. Атилъ го попыта, защо е донеслъ толко злато? А онъ отговори, че му требвало за да прехрани себе и слугы-ты свои, какъ-то и коніе-то и добытацы-ты си: защо, ако бы да нема доволно съсъ какво да си купи хранѫ, за да ся храни, или конь за да го носи ако бы конь-тъ му да умре по пѫть, то не бы можилъ да си испълни посолство-то; и че освень това мнозина изъ Греко-Римскѫ-тѫ земліѫ му ся были помолили, и злато му были дали, да имъ откупи роднины-ты кои были въ Уннско

поробени. На това лъжовно изясненіе Атилъ не можи да ся удържи, и выкнѫ съ гнѣвъ на Вигила: «О зверьо лукавый! съ такыва лъжи ли мыслишь ты че ще можешь да убѣгнешь осѫжденіе-то и да ся избавишь отъ наказаніе-то? Не, не! не ся блазни съ тыя праздны надежды. Перво, ты носишь много по-вече пары отъ колко-то ти требвахѫ за да си купишь хранѫ, кони, робы, и другы такыва; а послѣ, азъ ти бѣхъ казалъ, когато бѣше тука съ Максіміна (2), че немашь позволеніе ни конь да си купувашь, ни робы да откупувашь.» Това като рече, повелѣ да отсѣкѫтъ главѫ-тѫ на сына му, ако не каже тутакси за кого и за коѥѫ причинѫ носяше тыя пары. Горкый Вигилъ, като видѣ че щяхѫ да убіѥѫтъ сына му, хванѫ да плачи, да ся окайва и да выка че трѣба него да посѣкѫтъ, а не сына му който не сторилъ нищо; и той-часъ приказа все що бѣ ся между него, Ѣдка, Хрѵсафія, и царя Ѳеодосія наговорило; а часто, като приказваше, моляшеся, него да убіѥѫтъ, а сына му да оставятъ. Атилъ, отъ колко-то му бѣ Ѣдко предизвѣстилъ, позна че сега веке Вигилъ казваше право, и повелѣ да пуснѫтъ сына му, а него да дьржѫтъ вьрзанъ въ тьмницѫ, догдѣ проводи сына си на Цариградъ да донесе и другы пятьдесять литры злато за откупленіе-то му. Така Вигилъ бы затворенъ въ тьмницѫ, а сынъ му ся вьрнѫ за пары на Цариградъ (3).

43 Съ него наедно Атилъ проводи и свои

двоицѫ чиновницы Ореста и Изслава (1) съ таквѫ-зи заповѣдь: Като пойдѫтъ на Цариградъ, Орестъ да закачи на шіѭ-тѫ си кесіѭ-тѫ въ коіѭто Вигилъ бѣ донеслъ злато-то, и тъй заедно съ Изслава да ся представи предъ царь-тъ, скопцу Хрvсафію присѫтствующу, да му покаже кесіѭ-тѫ, и да попыта Хрvсафія да ли іѭ познава. А пакъ Изславъ да рече Θеодосію: « О царю! ты « си воистинѫ сынъ благороднаго отца, какъ-то « и Атилъ е благородна рожба отца своего Мьн« дюха. Но има помежду вы тѫіѭ голѣмѫ раз« ликѫ, че Атилъ, наслѣдивъ своему отцу (2), у« пазилъ е свое-то благородіе, а ты си испаднѫлъ « отъ него, понеже си ся задължилъ да му за« плащашь дань като рабъ. Не чинишь убо до« брѣ да искашь, като лошавъ рабъ, да убіешь « скрытомъ Атила, кой-то е отъ тебе по-добръ, « кой-то съ добрѫ-тѫ си участь е станѫлъ твой « господарь. За това онъ ти извѣстява че нема « никога да тя прости за това що му си согрѣ« шилъ, ако му не проводишь скопца Хрvсафія « за да го накаже какъ-то му прилича. » Орестъ и Изславъ отидохѫ на Цариградъ, и сторихѫ какъ-то имъ Атилъ заповѣда (3).

44 Θеодосій ся порази отъ едно такова Атилово извѣстіе, и ся замая като чу че му ище и Хрvсафія. Той, като му ся открияше повинность-та, надѣяшеся на все друго, нежели да му искатъ самаго Хрvсафія, кого-то и да щеше, не можаше да предаде. А ся случи въ тоежде вре-

мя да му иска и Зинонъ тогожде Хрvсафія, като бѣ чулъ че Максімінъ на вращаніе-то си казалъ онова що му бѣ реклъ Атилъ да каже за него на Θеодосія че, или трѣба като грабитель да го накаже, или ако нема тѫѣ силѫ, а той е готовъ да му помогне (1). Ожалися убо премного Θеодосій, и Хрvсафій ся намѣри въ голѣмо безпокойствіе. Тъй и двоица-та смущени, като не знаяхѫ що да правятъ, собрахѫ на совѣтъ сичкы-ты царскы велможи за да имъ искатъ мнѣніе-то. Они же любовь и ревность показующе къ Хрvсафію, совѣтовахѫся наипаче какъ да го избавятъ отъ Атила, защо отъ тамъ гледахѫ че идяше за него най-голѣма-та бѣда, и основающеся на то что онъ искаше да му ся проводятъ посланници отъ най-высокостепенны-ты царскы сановницы (2), рѣшихѫ че трѣба да му проводятъ незабавно Анатолія и Нома, кои-то именно онъ бѣше поискалъ (3), и кои-то минѫвше презъ сичкы-ты чиновы, бѣхѫ наистинѫ стигнѫли на най-верховнѫ-тѫ патрікійскѫ степень; а особно тогази пьрвый-тъ бѣше началникъ на царскы-ты стражи, а вторый-тъ магістръ. Ніи уже видѣхмы че Анатолій бѣше и другы пѫть ходилъ посланникъ при Атила, и бѣ заключилъ съ него послѣдныя-тъ Унно-Римскый миръ (4). Проваждахѫ го убо съ усердіемъ, защо-то ся съ Атила познаваше, и ся надѣяхѫ че по пріятелскы-ты си съ него сношенія онъ можаше да има вліяніе на рѣшенія-та му. А Нома проваждахѫ, не толко за величіе-то на чинъ-тъ

му, но по-вече защо-то бѣше пріятель Хрvсафіевъ, и защо-то ся надѣяхѫ че съ обыкновенно-то си любочестіе можаше по-лесно да умири и да укроти Атила, понеже той съ шьпѫ даваше пары-ты кога искаше да свьрши нѣкоіѫ мѫчнѫ работѫ. Тыя убо двоицѫ великы сановницы, согласно съ рѣшеніе-то на совѣтъ-тъ и съ исканіе-то на Атила, проводи Θеодосій до него посланницы, наипаче за да ся мѫчѧтъ да му укротятъ гнѣвъ-тъ като да не иска веке Хрvсафія, и да го убѣдятъ да упази неповреденъ миръ-тъ спорядъ предны-ты условія (5); а при томъ да го увѣрятъ, че Θеодосій не можаше да даде Константію Сатурниновѫ-тѫ дьщеріѫ, защо тя го не рачила и ся оженила веке за другыго, а Греко-Римски-ти закони не позволяватъ да ся дава жена на силѫ мѫжу кого-то не рачи; но че той е готовъ да му даде другѫ сопругѫ не по-малко благороднѫ и богатѫ. Това посланници-ти щяхѫ да рекѫтъ и да вьршятъ отъ странѫ Θеодосіевѫ. А Хрvсафій, като че не вѣрваше какъ съ праздны хораты они можахѫ да му свьршятъ работѫ, даде имъ да му занесѫтъ даръ особно отъ неговѫ странѫ доволно количество жълтицы, защо тъй мысляше онъ че Атилъ, естествомъ сребролюбивъ, можаше по-лесно да ся умилостиви, и да му ся укроти гнѣвъ-тъ (6).

45 Тръгнѫхѫ убо отъ Цариградъ Анатолій и Номъ, водяще съ себе и сына Вигилова, който носяше, какъ-то му бяше отъ Атила заповѣдано (1), пятдесять літры злато за откупленіе ба-

щино си. А като минѫхѫ Дунавъ-тъ и влѣзохѫ въ Уннскѫ-тѫ землѭ, дойдохѫ до Дренкѫ или Дрикѫ рѣкѫ (2), и тамъ намѣрихѫ Атила, който, като чулъ че му идѫтъ посланници такива отлични мѫжи, не рачилъ да гы положи въ трудъ да пойдѫтъ по-нагорѣ, но слѣзлъ самъ да гы посрѣщне по-близо въ неіѫ странѫ. Като сѫ ся съ него видѣли и разговорили, какво ли му сѫ думали, и що имъ е онъ отговарялъ, това ны Прискъ не казва; казва само че онъ испърво имъ много горделиво говорилъ, кое-то доста показва че не ся склонявалъ на тѣхны-ты прошенія, и че даже гы и плашилъ, ако не бы да пріемнѫтъ неговы-ты; но най-сетнѣ, като му сѫ ся много молили, и като му сѫ принесли пребогаты-ты даровы, кои-то нарочно бѣхѫ донесли, умѣкнѫлъ и ся умилилъ (3), и ся врекълъ съ клятвѫ да опази миръ-тъ съ исты-ты преждны условія, да ся дръпне отъ Греко-Римскѫ-тѫ землѭ до Дунавъ-тъ опредѣляемѭѭ, и да не досажда веке Греко-Римскому царю за да му иска бѣглецы, освень ако бы той царь да пріемне пакъ въ землѭ-тѫ си други нѣкои бѣглецы отъ Уннско побѣгнѫлы. При това онъ, пріявъ отъ сына Вигилова пятдесять-тѣ літры злато, отпуснѫлъ баща му кого-то до сега държаше запрѣнъ, и съ него освободилъ безъ откупъ и много плѣнницы, ради Нома и Анатолія, кои-то му ся за нихъ помолили. Слѣдъ това онъ подарилъ и самы-ты тыя посланницы съ кони и съ звѣрскы кожи, съ кои-то прекрасны бывшія ся труфили

Унски-ти царіе и царевичи, и гы отпустилъ да си отидѫтъ, пославъ заедно съ нихъ и Константія, за да испълни Греко-Римскый царь и къмъ него обѣщаніе-то си (4).

46 Като ся върнѫхѫ Номъ и Анатолій въ Цариградъ, и казахѫ все що бѣхѫ говорили и вършили съ Атила, Ѳеодосій ся много зарадва че му ся свършили така съ него расправы-ты, и за да бѫде съвершено спокоенъ отъ неіѫ странѫ, потщася да ожени и Константія, кой-то за това му бѣше нарочно проводенъ. Намѣри му убо еднѫ вдовицѫ родомъ и богатствомъ отличнѫ, на коіѫ-то пьрвый-тъ мѫжъ бѣше нѣкой-си Арматій сынъ Плінѳовъ, за кого-то Плінѳа бывшаго военачалника и ѵпата Греко-Римскаго и выше помянѫхмы (1). Арматій же бѣше и той военачалникъ на Греко-Римскы-ты войскы кои-то царь Ѳеодосій проводи въ лѣто 441 на Лѵвіѭ во Афрікѫ противу възбунтовавши-ты ся Аѵсоріаны (плѣмя Лѵвійско близо при Кѵринаікѫ). Онъ тамъ бѣ ся отличилъ съ храбрость-тѫ си побѣдивъ бунтовницы-ты; но слѣдъ малко ся разболѣлъ и умрѣлъ, и така жена му остала вдовица, и неіѫ Ѳеодосій убѣдивъ ожени за Константія (2).

47 Слѣдъ това Атилъ остави веке спокойны Греко-Римляны-ты за нѣкое время. Тогава настало бѣ уже лѣто 450, и на 28 Іуліа сего лѣта Ѳеодосій, като бѣ излѣзлъ на ловъ около Цариградъ, падѫ отъ конь-тъ, счупи си гръбнакъ-тъ, и умре на возраст пятдесять годишенъ, ца-

ровавъ цѣлы четыридесять и двѣ годины, но безъ никоіѫ славѫ и безъ никое отличеніе, какъ-то уже видѣхмы и разумѣхмы. Той чадо друго не остави, освень Евдоксіѫ сопругѫ Валентініановѫ. Но Валентініанъ едва можаше да носи на гърбътъ си тяжесть-тѫ на Западно-то царство, а освень това и не бѣше законно у Римляны-ты да наслѣдоватъ жены-ты на царство-то. Отъ това ползуяся Хрусафій, много силенъ тогава на царскыя-тъ Дворъ, готвящеся да положи на престолътъ нѣкого отъ твари-ты си, за да царува той вещественно подъ негово-то имя. Но Θеодосіева сестра Пулхерія Августа превари лукаваго того скопца, зе въ рѫцѣ-ты си правленіе-то на царство-то, и за да ся избави отъ Хрусафія, предаде го за лошевины-ты и законопреступленія-та му на сѫдъ; а като бы осѫденъ на смьрть, вмѣсто да му наложи сама по закону наказаніе-то, предаде го нѣкоему Іордану, кому-то онъ преди девять годины навѣтомъ убилъ баща му, Іоанна Вандала храбра военачалника, и кой-то сега за отмьщеніе го зе и мучителскы погуби. А за да ся оздрави на престолъ-тъ царскый, совсѣмъ що бѣ ся обрекла да дьржи дѣвство презъ сичкыя-тъ си животъ, избра си за мѫжъ нѣкоего трибуна войнскаго Маркіана, кой-то бѣше тога-зи на пятдесять и осмь годины человѣкъ, и кой-то бывшій мѫжъ храбръ, добродѣтеленъ и искусенъ, сподоби ся така да ся ожени за добродѣтелнѫ-тѫ Августа бывшѫіѫ на пятдесять и четыри годины мо-

мѫ, като и ся обѣща че не ще никога да и докачи дѣвство-то, и станѫ царь Греко-Римскый на 24 Августа 450-го лѣта. Въ негово-то шестьгодишно царствованіе повъздигнѫся малко и тая весма испаднѫла тогава Греко-Римска імперія (1).

48 Три мѣсецы послѣ, то есть на 27 Ноември, умре и Валентініанова матерь Плацидія, която до тогази управляваше, съ свои-ты премудры съвѣты, Западно-то Римское царство, и то бы за него едно голѣмо злощастіе, защо она бѣше правдолюбива, вдѫхнуваше на сына си изданіе-то на добры законы (1), и знаяше да ся соображава съ політическы-ты обстоятелства. А Валентініанъ, тогава на тридесять и еднѫ годинѫ человѣкъ, бѣше на противъ развращенъ, и, получивъ нѣжно и женско въспитаніе, немаше отъ самосебе си никоіѫ способность за да превари или да поправи и отблъсне бѣды-ты кои-то бы на царство-то му нападнѫли. Въ то время Плацидіина дьщеря Онорія, за коіѫ-то по-горѣ помянѫхмы (2), бѣ ся завърнѫла отъ Цариградъ на Равеннѫ; но слѣдъ толкова годины пакъ поведеніе-то си не была исправила, и за това Валентініанъ ся принуждавалъ да іѫ стяга и да іѫ ограничава (3).

49 Атилъ же, като ся научи тыя приключенія, поиска да испыта наедно и двама-та Римскы цары, и проводи на Цариградъ и на Равеннѫ посланницы да кажѫтъ, Маркіану, че трѣба да му плати соглашенѫ-тѫ съ Ѳеодосія ежегодишнѫ дань, а Валентініану, че не трѣба да пра-

ви обидѫ на Онорiѣ, коя-то была негова обручница, и че трѣба да ѝ даде, какъ-то ѝ ся стои, полвинѫ-тѫ отъ царство-то си, защо инакъ самъ ще да дойде да ѝ помогне и отмъсти. Тiи посланници не можихѫ да свьршятъ нищо, и ся завьрнѫхѫ при Атила съ отрицателенъ отвѣтъ и отъ двѣ-тѣ страны: Маркiанъ отговори че не ще да му плаща дань, какъ-то му ся обѣщалъ Θеодосiй; но че ако сѣди миренъ, ще му проважда даровы; ако ли го плаши съ войнѫ, то и самъ ще войно да го посрѣщне съ оружiя и съ войны не помалко силны отъ неговы-ты. А Валентiнiанъ отвѣща че Онорiя не може да му стане жена, понеже е оженена (1); а наслѣдiе отъ царство-то не ѝ ся стои, защо по Римскы-ты законы то ся пада и дава само на мѫжи, а не и на жены (2).

50 Като прiя тыя отвѣты, Атилъ, безъ да губи время, хванѫ да ся готви за войнѫ, и да си събира войскы-ты. Но равно разсърденъ и на двама-та цари, мысляше кого по-напредь да удари. Слѣдъ доволно же размышленiе рѣши ся да обърне оружiя-та си пьрво на Западъ, защо тамъ имаше причинѫ да воюва, не само противу Римляны-ты, но и противу Франкы-ты и противу Висиготѳы-ты: Противу Римляны-ты, за да имъ зьмне Онорiѣ и пары-ты; противу Франкы-ты, (живущыя тогази на десно отъ Рина рѣкѫ, около рѣкѫ Неккеръ,) защо, като имъ бѣ умрѣлъ наскоро (около 448 л.) царь-тъ (кой-то казватъ да е былъ Клодiонъ), двама-та му сынове ся скарали

за наслѣдіе-то му, и по-голѣмый-тъ (Клодьбаудъ?) испѫденъ прибѣгнѫлъ за помощь при Атила, а помладый-тъ (Меровей?) завладѣвъ насилно престолъ-тъ бащинъ си, за да си оздрави іоще подобрѣ работѫ-тѫ, отишьлъ за помощь при Римскаго патрікія и военачалника Аетія (1) кой-то не само го пріялъ добрѣ, но го прозвалъ и свое чадо, далъ му и много даровы заедно съ царя Валентініана, и го испратилъ съ обѣщаніемъ пріятелства и помощи; А противу Висиготѳы-ты, (установлены какъ-то знаемъ въ полуденнѫ-тѫ Галліѭ,) защо-то Генсерихъ кралъ Вандалский у Афрікѫ, като пьрво оженилъ сына си Хунерика за дьщеріѭ-тѫ Висиготѳскаго краля Ѳеодорика сына Аларікова, а послѣ за едно усомнѣніе че щяла ужь да го утрови отрѣзлъ и носъ-тъ и ѭ проводилъ на баща ѝ, боящися отъ гнѣвъ-тъ и отмьщеніе-то Ѳеодоріково, проводилъ много даровы на Атила, и го канилъ да пойде отъ горѣ противу Висиготѳы-ты, за да не бы могли да ся соединятъ и да си помагатъ съ Римляны-ты, кога-то онъ щялъ да пойде отъ долу на Італіѭ противу Римляны-ты. Така убо Атилъ отъ вредъ побуждаемъ, гледаше кой-часъ да излѣзе на войнѫ и по тыя страны, за да ся прослави іоще по-много като покори на себе и западны-ты страны, какъ-то бѣ покорилъ и восточны-ты (2).

51 Между това онъ не преставаше да иска и отъ восточны-ты Римляны опредѣленѫ-тѫ и обѣщанѫ-тѫ му дань, и да гы плаши съ войнѫ,

ако бы да ѣ не дадѫтъ. Маркіанъ же, ако и да бѣше храбръ и небоязливъ, и да бѣ му ся отговорилъ достолѣпно какъ-то выше казахмы, обаче за да превари войнѫ-тѫ, коя-то е всякога лошево нѣщо, рѣшися да му проводи посланницы, за дано бы можилъ чрезъ нихъ да го укроти, и да управи мирно распріѫ-тѫ що ся помежду имъ подигнѫ. Избра убо за това дѣло военачалника Аполлоніа, брата Руфова кому-то Зинонъ, неговъ пріятель, бѣ далъ за женѫ Сатурниновѫ дьщеріѫ (1), и го проводи съ много даровы посланникъ до Атила. Аполлоній преминѫ Дунавъ-тъ, и отиде въ Унйско на градъ-тъ гдѣ-то Атилъ ся намѣряше. Но онъ не рачи дя го пріемне, нито да го види, защо-то бѣ разгнѣвенъ че не донеслъ съ себѣ и опредѣленѫ-тѫ дань, коя-то, думаше, бѣ му ся обѣщала отъ много по-добръ и по-достоинъ царь, и защо-то искаше да покаже така пренебреженіе и уничиженіе къ Маркіану. Колко-то за даровыты, кои-то Аполлоній бѣ донеслъ за него отъ Маркіановѫ странѫ, онъ му прати извѣстіе да му гы проводи. Аполлоній обаче, за да бы можилъ съ тѣхнѫ причинѫ да излѣзе предъ него, не рачи да гы проводи, и отвѣща че, ако го пріемне, самъ ще да му гы принесе. Разгнѣвися на това Атилъ и заповѣда да му кажѫтъ че, ако му не проводи даровы-ты, съ смьрть ще да го накаже. Аполлоній же, вмѣсто да ся уплаши отъ това угроженіе, показася сьрдьченъ и дерзостенъ человѣкъ, и отговори че *Атилъ не трьба да иска тыя вещи*,

кои-то може или въ даръ или въ плѣнь самъ да гы зьмне; а съ това онь искаше да каже че *даръ* ще му ся дадѫтъ, ако го пріемне за посланникъ, а *плѣнь* самъ може безъ исканіе да гы зьмне, ако бы да го убіе. Атилъ намѣри разуменъ той-зи отвѣтъ, и не му иска веке даровы-ты, но пакъ го не прія, и тъй Аполлоній ся завьрнѫ празенъ въ Цариградъ (2).

52 · Отъ другѫ странѫ, ако и да бѣ ся рѣшилъ да стори войнѫ срѣщо Западно-то царство, обаче за да испыта іоще веднъжъ да ли не бы можилъ да си свьрши мирно съсъ него распріѫтѫ, проводи пакъ на Італіѭ посланницы да кажѫтъ Валентініану, че иска непремѣнно Онорііѫ защо-то му была обручница, а за увѣреніе на това проваждалъ съ тѣхъ да му покажѫтъ и прьстень-тъ, кого-то сама тія му бѣ отъ давна проводила, и че съ неіѫ наедно трѣба да му даде и половинѫ-тѫ часть отъ царство-то си, коя-то ѝ ся като на сестрѫ неговѫ отъ баща имъ падало, а онъ ѝ отъ ненаситность отнелъ. Валентініанъ и сега пакъ ся не склони на прошеніе-то му, и даде истыя-тъ отвѣтъ, кого-то и по-преди. Но слѣдъ малко като чу че Атилъ хванѫлъ веке наистинѫ да ся готви за войнѫ, и че за това събиралъ сичкы-ты си войскы, кои-то были твьрдѣ много (1), уплашися, и ся рѣши да проводи и той до него посланницы за дано бы можилъ да го убѣди да ся остави отъ едно такова прошеніе, и да го укроти и умири. Избра убо и проводи едного отъ

министры-ты си именемъ Кассіодора, кой-то бѣше много пріятель на Аетія, ведно съ сына Аетіева именемъ Карпіліона. Тіи двоица посланници быхѫ добрѣ пріяти отъ Атила, кой-то умилився отъ моленія-та и представленія-та имъ, склонися найсетнѣ да ся премири съ Валентініана, и гы испрати благодарны (2).

53 Слѣдъ това Атилъ си промѣни совсѣмъ языкъ-тъ къмъ Валентініана, и хванѫ да му показа голѣмѫ любовь и пріятелство. Той казваше че Валентініанъ немалъ отъ него по-вѣренъ пріятель, ни по-приверженъ слугѫ; че десница-та, войскы-ты и сичка-та му сила были готови да служатъ на Римляны-ты, и че само чакалъ время благопріятно за да му покаже вещественно сичкото си къмъ него усердіе. Но все това было прелесть и обмана. Атилъ, кой-то, споредъ Іорнанда, былъ много хитръ, и преди да ся біе оружіемъ обычалъ да ся біе искуствомъ, искаше да залъже Валентініана съ еднѫ видимость мира, и да го преспи до гдѣ-то си събере войскы-ты и ся добрѣ приготви, съ намереніемъ да нападне послѣ нечаянно, и разбіе изведнъжь и Римляны и Висиготѳы. Но за да не бы ся подозрѣли и едни-ти и други-ти отъ военны-ты му пріуготовленія, писа Валентініану че има споръ само съсъ Висиготѳы-ты, и му ся моли да ся не мѣси на тоя споръ. « Висиготѳи-ти, каже, бѣхѫ наши подданници, и сѫ побѣгнѫли отъ наше-то владѣніе; но мы не смы си оставили правдины-ты кои-то врьху имъ

имахмы. А освень това тіи сѫ бѣдственни и за Римско-то царство, защо, като сѫ напълнили востокъ и западъ съ грабителства-та си, населившеся въ области-ты кои-то Римляне-ти отъ своіѫ щедрость имъ сѫ подарили, не си дьржѫтъ длъжнѫ-тѫ къмъ нихъ вѣрность, но имъ ся приносятъ като врагове въ непрестаннѫ войнѫ. За това азъ искамъ да гы накажѫ и за васъ и за насъ.» Валентініану обаче това не му ся видѣ угодно, и отписа Унискому царю трудящися да му расправи «че Римляне-ти немахѫ никоіѫ причинѫ да ся плачатъ отъ Висиготѳы-ты, защо немахѫ съ тѣхъ никоіѫ враждѫ, а и да имахѫ, той самъ бѣ доволенъ да гы накаже; че напротивъ они живѣяхѫ въ Галліѫ подъ Римско-то покровителство, и ако бы да гы удари Атилъ, то ще каже че ще удари Римско-то царство; че най-послѣ онъ не бы можилъ да пойде на нихъ безъ да мине презъ Римскѫ-тѫ земліѫ, и безъ да преврати совсѣмъ онова царство, кому-то ся казваше служитель.» Атилъ никакъ не послуша тыя отвѣты и извинения, и проповѣда че ще да тръгне незабавно. — Отъ другѫ странѫ онъ пращаше извѣстіе до Ѳеодориха да ся не грыже нищо че ще да стори воеваніе на Галліѫ, защо намѣреніе-то му е да му дойде на помощь противу Римляны-ты, за да сокруши иго-то имъ кое-то тежи на вратъ-тъ му, и да го направи истиненъ и независимъ краль.„ Помысли, каже, колко си пострадалъ да ся біешь съсъ тыя Римляны! тіи сѫ народъ мучителскый,

а ты да имашь союзничество съсъ такъвъ-зи народъ, ще каже да му бѫдешь истиненъ робъ. Соединися убо съ мене, и тога достойно ще ся наречемъ избавители міра.» Тія претворни пріятелски увѣренія дойдохѫ Готѳскому кралю точно кога-то му бѣ дойшло и отъ Валентініана писмо кое-то казваше така: О мѫжьственнѣйшій между варвары-ты! на твоиѫ-тѫ изрядна мѫдрость подобава да ся соединишь съ насъ противу того мучителя на Вселеннѫ-тѫ, кой-то иска да понуди Сичкыя-тъ Свѣтъ да му ся покори, и кой-то никакъ не ся грыже да търси праведны причины за да стори войнѫ, но почита за законно все що му ся види угодно. Той мѣри предпріятія-та си съ дължинѫ-тѫ на рѫкѫ-тѫ си, и удовлетворява гордость-тѫ си съ безстидны ударенія. Безъ да почита никакъ правдинѫ-тѫ, повождася като врагъ на все що сѫществува . . . . Ты си силенъ оружіемъ; послушай негодованіе-то си, соединися съ насъ, и пріиди на помощь царству нашему, отъ кое-то ты държишь еднѫ часть.» Като прочете тыя писма едно на друго противны, Ѳеодорихъ ся смути чрезвычайно, и извыка: О Римляне! испълнихѫ ся желанія-та вы! направихте Атила да бѫде и намъ непріятель!» Послѣ даде на Валентініановы-ты посланницы неопредѣлено слово за помощь, но намысли да остави Римляны-ты да ся утъкмятъ сами съ Атила, и да чака на мѣсто-то си Унны-ты, ако щѫтъ, да го ударятъ.— Между това Атилъ си готвяше скоро войскы-ты, и не

говоряше сѣкога, освень за Висиготѳы-ты; какъто ся видяше, намѣреніе-то му бѣше да нападне пьрво на Галліѭ, коѭ-то да покори, а послѣ да влѣзе и въ Італіѭ, гдѣ-то мысляше че му бѣ лесно да събори Римскыя-тъ царскы престолъ. Того ради и самъ Аетій, подозрѣвающися че пріятелски-ти му къмъ Римляны-ты увѣренія крыяхѫ нѣкоѭ прелесть, не смѣя да остави Італіѭ (1).

54 Най-сетнѣ Атилъ тръгнѫ, (вѣроятно по Іаннуаріа л. 451, понеже дойде на Рина въ началѣ Марта,) съ еднѫ многочисленнѫ войскѫ, коя-то нѣкои казватъ че была до 500,000, а нѣкои до 700,000 души, събраны отъ сичкы-ты варварскы народы, т. е. Унны, Неѵры, Беллоноты, Гелоны, Бастарны, Турцилингы, Ругы, Бургунды, Ерулы, Гепиды, Остроготѳы, а на пѫть ся сбрахѫ съ нихъ и Куады, Маркомани, Ѳурінгіани, и Суеви. Тіи народи си имахѫ всяки свои-ты князи и Кральовы, кои-то вси обаче ся покоряваxѫ на Атила и треперяхѫ подъ негово-то верховно владѣніе. Що-то имъ онъ повелѣваше, тіи требваше тутак-си да го испълнятъ. Стигаше онъ да имъ кимне съ главѫ-тѫ си, или да имъ мигне съ око-то си, и той-часъ тіи притичахѫ да попытатъ какво иска. Между толкова князи Атилъ отличаваше двонцѫ, кои-то и всегда выкаше на совѣтъ. Единый-тъ, Ардарикъ князь Гепидскый, бѣше при него на голѣмѫ почесть, защо бѣше много вѣренъ и мудръ; а другый-тъ, Валамиръ краль Остроготѳскый, бѣше такожде на почесть, защо

бѣше таимъ, искрененъ, и въ говоряніе-то си сладъкъ. Съ Валамира наедно бѣхѫ и двама-та му братія Ѳеодемиръ, и Видемиръ, кои-то еднакво началствуваxѫ на Остроготѳскѫ-тѫ войскѫ, ако и да бѣше краль тѣхенъ само братъ имъ Валамиръ. За тія троица князи, Готѳинъ Списатель Іорнандъ казва че были ужь по-благородни отъ Атила, кому-то тога слугуваxѫ, защо происходили отъ славныя-тъ между нихъ Амалскый родъ (1). Тіи бѣхѫ наистинѫ сынове онаго Виниѳаріа, кого-то Бѣломиръ царь Уннскый бѣ побѣдилъ и убилъ, а пріяли княжество-то надъ Остроготѳы-ты 40 години слѣдъ смьрть-тѫ Ѳоризмундовѫ, защо Ѳоризмундовъ сынъ Берисмундъ, небрежящи за Остроготѳы-ты защо-то ся покоревали на Унны-ты, оставилъ гы и отишьлъ на Западъ при Висиготѳы-ты уже царствующы въ полуденнѫ-тѫ Галліѭ (2).

55 Ветхи-ти списатели не ны казватъ презъ кой пѫть минѫлъ Атилъ за да влѣзе въ Галліѭ; а отъ новы-ты най-вѣроятно мысли Шепфлінъ (1) кой-то казва че вьрвѣлъ по край Дунавъ-тъ до Рина, и че минѫлъ тѫ-зи рѣкѫ при езере-то Констанціѭ. Нѣкои-си даже пишатъ че си раздѣлилъ войнства-та на двѣ тѣла, отъ кои-то едно-то вьрвѣло по десныя-тъ брегъ на Дунавъ-тъ, гдѣ-то Римляне-ти имахѫ направены единъ хубавъ пѫть и сямъ тамъ нѣкои крѣпости составяемы помного-то отъ единъ стълпъ (кулѫ) съсъ войны, за кои-то крѣпости казва Прокопій (2), че Атилъ като минувалъ, съборилъ гы сичкы-ты; а друго-

то вьрвѣло по левыя-тъ Дунавскы брегъ, и пребирало по пѧть колко-то Куады и Маркомины бѣхѫ остали въ Западны-ты Карпаѳскы планины, и Суевы въ Чериѫ-тѫ горѫ; а и два-та тія тѣла ся соединили пакъ на Дунавскы-ты изворы, и ся запрѣли близо при пространнѫ-тѫ Нерцинійскѫ горѫ, отъ дрьвія-та на коіѫ-то можахѫ да си направятъ и преготвятъ все що имъ бѣше потребно за да ся пренесѫтъ презъ Ринѫ въ Галліѭ. Франци-ти кои-то обитавахѫ отъ сямъ Рина, покрай рѣкѫ-тѫ Никеръ (3), испѫдихѫ вѣроятно, или убихѫ младыя-тъ си оный краль, кого-то имъ бѣхѫ поставили Римляне-ти, и пріявше Атила, който имъ идяше сега съ едно толкова страшно предстателство, покорихѫ му ся совершено, и ся соединихѫ съ войскы-ты му. Ѳурінгійски-ти племена, и отъ-сямъ-Ринскы-ты Бургунди сторихѫ такожде. Но отвьдь-Рински-ти Бургунди съ своего краля Гондикаріа поискахѫ да ся упрѫтъ на Уннычы, и да гы не пущатъ да минѫтъ Рина; но тая смѣлость не имъ ползова нищо, но быхѫ поразени, разбити и посѣчени. Унни-ти минѫхѫ Рина, вѣроятно презъ много мѣста, и влѣзохѫ въ Галліѭ. Атилъ, съгласно съ планъ-тъ, кой-то си бѣше начерталъ, извади проповѣдь по сичкѫ Галліѭ, че иде като пріятель на Римляны-ты, и само за да накаже Висиготѳы-ты защо были пегови подданници побѣгнѫли, и Римляномъ непріятели; че за това Галли-ти като Римски подданници, требваше добрѣ да го пріемнѫтъ като своего спасителя

и като едного отъ Римскы-ты военачалницы. Нѣкои-си градове го послушахѫ и му ся предадохѫ, а нѣкои-си му ся упрѣхѫ, но быхѫ силою превзяти и разорени отъ Унны-ты. Така градове-ти Аvгуста-Рауріка, Віндонісса, и Аргентоварія, быхѫ совсѣмъ съборени и развалени, а отъ развалины-ты имъ ся породихѫ по-сетнѣ Балъ, Віндишь, и Колмаръ, кои-то ся направихѫ близо при нихъ. Страсбургъ (Argentoratum), Спиръ (Nemetes), Вормсъ (Vangionis), и Майансъ (Mogontiacum), паднахѫ еднакво единъ слѣдъ другы въ рѧцѣ-ты на Унны-ты. Тонгръ (Tungri), Аррасъ (Atrebates), и Вермандійскый-тъ главный градъ (Augusta Veromandiorum), имахѫ истѫ-тѫ участь. Тревъ (Augusta Treviorum), ветха-та Галлійска столица, бы еднакво разорена. Атилъ като остави Тревъ дойде та осади Метзъ (Metae или Divodurum), градъ много укрѣпенъ, кой-то дьржеше главны-ты Галлійскы пѫтища. Но като го би нѣколико дни съ неусовершены-ты си градобитны махины, и видѣ че не ще може да му стори нищо, защо стѣны-ты му бѣхѫ много ягкы, остави го, и отиде да разори крѣпость-тѫ Скарпонѫ лежащѩѭ четыренадесять міля далечь отъ Метзъ, а отъ тамо проводи та завладѣ и изгори Тулъ (Tullum) и Діеусъ (Decem pagi). Между това чу че Метзскы-ты стѣны, кои-то ся бѣхѫ поколебали отъ махины-ты, напрасно ся съборили на едно мѣсто. Той-часъ ся качи на конь, и дойде съ войскѫ-тѫ си нощіѭ на Метзъ, въ сѫбботѫ срѣщо недѣлѭ 8 Апріллія,

въ кой-то день бѣше тогази Въскресеніе, влѣзе въ градъ-тъ кога-то жители-ти съ Архіерея-тъ и священницы-ты си бѣхѫ ся събрали въ церквѫ, улови живъ Архіерея-тъ, изби сичкы-ты священницы, а жители-ти погинѫхѫ или отъ мечь или отъ огнь, защо запали и изгори градъ-тъ, безъ да остане друго нищо, освень еднѫ церквѫ Святаго первомученика и архідіакона Стефана. Отъ тамъ Атилъ отиде въ Реймсъ (Reims, Remi, или Durocortorum), великѫ и славнѫ столицѫ на Ремы-ты, коіѫ-то намѣри почти пустѫ, защо жители-ти ѝ ся бѣхѫ разбѣгали, освень епіскопъ-тъ Нікасія, кой-то съ малцинѫ ся бѣше затворилъ въ градъ-тъ, и чакаше да стане воля-та Божія. Унни-ти сокрушивше двери-ты, влѣзохѫ въ тоя градъ, убихѫ епіскопъ-тъ, сестрѫ му Евтропіѫ, коя-то бѣше много красна, и другы кои-то бѣхѫ дошли на срѣщѫ имъ. Того епіскопа Нікасія уважихѫ послѣ и прославихѫ жители-ти като мученика, въздигнѫхѫ му памятникъ, и Французи-ти го празднуватъ и до днесъ въ церквы-ты си подъ именемъ Святаго Нікасія. Но то е напраздно, защо Атилъ не гоняше вѣрѫ-тѫ на жители-ты, и ако убиваше нѣкога и архіереи или священницы отъ непріятели-ты си, това го правяше, защо-то тѣхъ по-вече-то намѣряше главатари на жители-ты кои-то му ся во бранѣхъ противяхѫ. Отъ другѫ странѫ, Атилъ имаше въ войскы-ты си, какъ-то видѣхмы, различны народы съсъ различны правы, и нѣкои отъ нихъ можахѫ да иматъ и особно от-

мьстителны и пристрастны чувства или къмъ Галлы-ты или къмъ Францы-ты, кои-то владѣяхѫ тога-зи въ сѣвернѫ-тѫ Галліѭ. Така Турінгійцити, на примѣръ, кои-то дойдохѫ въ земліѭ-тѫ на Салійскы-ты Францы, слѣдъ побѣгваніе-то на краля имъ Шилперика и на войскѫ-тѫ имъ, сторихѫ на останѫли-ты имъ жены, дѣца, и старцы злины и пакости неуслышаны. Было какъ было, Атиловыты войскы, на толкова части раздѣлены, тичахѫ на вредъ по сѣвернѫ-тѫ Галліѭ отъ горѫ-тѫ Юра даже до Океана, и носяхѫ мечь и огнь гдѣто срѣщахѫ противницы. Въ едно отъ тыя тѣхны теченія реченый-тъ Франскый Краль Шилперикъ, сынъ Мервига или Меровея, младъ на шестьнадесять годины, като бѣгаше съ майкѫ си, уловися съ неіѫ наедно отъ нѣколико Уннскы конницы, но като го закарвахѫ на робство, избавися отъ едного благороднаго и храбраго Френеца именемъ Віомада. Атилъ гледаше съ нерадо сърдце продълженіе-то на тыя опустошенія и грабежи, кои-то му распръснувахѫ войскы-ты и му губяхѫ многоцѣнно-то время, кое-то му бѣше потребно за испълненіе-то на войнскыя-тъ му планъ; но гы търпяше по нуждѫ за да му ся хранятъ войскыты, или за да пріиматъ дерзость. Между това сичка Галлія, а наипаче Белгійскы-ты областы, бѣхѫ ся много устрашили. Сѣкы бѣгаше, или ся каняше да бѣга предъ тѫ-зи Уннскѫ буріѭ; Сѣкы бързаше да си скрые храняѫ-тѫ, злато-то, и движимы-ты вещи, а гладъ на сѣкъдѣ послѣдуваше.

Селачи-ти тичахѫ да ся затворятъ въ градовы-ты, безъ да намѣрятъ и тамъ по-много безопасность. Жители-ти на поле-то бѣгахѫ по горы-ты; лѣсити ся напълнихѫ съ селачи, кои-то гледахѫ кой да превари по-напредь да ся пѫхне въ нѣкоіѫ градскѫ дупкѫ; приморски или прирѣчни-ти жители стояхѫ готови съ судна-та си да ся преселятъ съ челяди-ты и съ имѣнія-та си тамъ гдѣ-то имъ ся виждаше по-малко страшно. Така и жители-ти на Лутеціѫ (Парисъ) преустрашени готвяхѫ ся и тіи да ся разбѣгатъ, и щяхѫ наистинѫ да си оставятъ градъ-тъ, ако не бѣше гы въспрѣла една дѣвица калугерка именемъ Геновефа, коіѫ-то и до днесь іѫ почитатъ за святкыніѫ Французи-ти подъ именемъ *Свята Геневіева*, увѣряващи гы положително и пророчествующи во имя Божіе че Унни-ти нема да дойдѫтъ на Лутеціѫ, ако бы Лутеціане-ти да ся покаіѫтъ отъ грѣховы-ты си; и така ся случи: Атилъ минѫ рѣкѫ Сейнѫ (Сѣкуанѫ) на друго мѣсто, и отиде та осади града Орлеана (1).

56 Намѣреніе-то на Уннскыя-тъ царь не бѣше да предаде Галліѫ на единъ общъ огнь. Той обычаше да напада нечаянно на враговы-ты си, и думаше часто че удареніе-то принадлежи на който е по-юнакъ. Освень това, напрасни-ти и бързити воеванія бѣхѫ естественни на неговы-ты войскы. Планъ-тъ му, кого-то бѣ начерталъ и рѣшилъ іоще отъ пьрвыя-тъ день, бѣше да вьрви право на полуденнѫ-тѫ Галліѫ, за да извлече

Висиготѳы-ты вънъ изъ ограды-ты имъ, и да гы сокруши, преди Римскы-ты войскы (кои-то знаяше че бѣхѫ іоще въ Італіѩ) да имъ дойдѫтъ на помощь. А послѣ, като истребяше Висиготѳы-ты, да пойде срѣщо Аетія, и да го удари на исхождение-то му отъ Алпскы-ты планины. Колко-то за Бургунды-ты и Францы-ты, тѣхъ онъ гы не четяше за много нѣщо, като бѣ уже побѣдилъ пьрвыты, и като бѣ видѣлъ да бѣгатъ вторы-ты. Вьрвежъ-тъ му отъ Метзъ откриваше той-зи планъ на видѣлы-ты очи. Два пѫтя водяхѫ отъ той-зи градъ на полуденнѫ-тѫ Галліѩ; единый-тъ минуваше презъ Лангръ, Шалон-на-Саона, и Лѵонъ, и слазяше послѣ презъ Ронскѫ-тѫ юдоль; вторыйтъ минуваше презъ Реймсъ, Троя, и Орлеанъ. Пьрвый-тъ, совсѣмъ гористъ, водяше презъ мѣста, въ кои-то многочисленна конница не можаше ни да ся развые ни да намѣри хранѫ; вторый-тъ караше презъ странѫ равнѫ и отворенѫ, коя-то ся продължаваше даже и отвьдь Лоарѫ рѣкѫ въ полени-ты на Солоніѩ (Sologne) и на Берру. Атилъ, кой-то знаяше добрѣ сѣкога страны-ты, на кои-то искаше да закара войнѫ-тѫ, избра вторыятъ той-зи пѫть. Онъ смѣташе даже да презьмне безъ битвѫ Орлеана, защо имаше тайны согласія съ началникъ-тъ или краль-тъ на Аланы-ты, кои-то бѣхѫ населени при Солоніѩ, и наредени да пазятъ минуваніе-то на рѣкѫ-тѫ Лоарѫ. Той началникъ, именемъ Сангибанъ, като немощенъ и страхливъ, бѣше ся или уплашилъ отъ Атиловы-

ты угроженія, или закупилъ отъ обѣщанія-та му, защо Атилъ имаше въредъ человѣцы, кои-то работяхѫ за него или като проводени или като согледници (чашити). Освень това, Галлійски-ти Алане, бывше по-преди Уннски подданници, бояхѫ ся да ся откажѫтъ отъ нихъ, като гледахѫ че тіи идяхѫ уже и силны-ты Висиготѳы да търсятъ като свои побѣгнѫлы робы. Тыя мысли направихѫ Аланскыя-тъ той-зи краль да ся согласи за да предаде Орлеанъ на Атиловы-ты войскы. Уннскый-тъ убо царь имаше благословны причины за да бърза да пойде на Орлеанъ. За това свыка и прибра крыла-та на войскы-ты си, и гы насочи сичкы-ты къмъ това управленіе, за кое-то и отъ Реймсъ на татакъ сички-ти грабежи престанахѫ. Така Унни-ти минѫхѫ презъ Шалонъ-на-Марнъ, Троіѫ, и Сенсъ (Sens), безъ да докачатъ никого и нищо въ тыя градовы. А колко и да бързаше Атилъ, войска-та му, като влачаше подирѣѫ си и толкова кола, не можаше да мине 336 миля що има отъ Метзъ до Орлеанъ за по-малко отъ двадесять дни. Така тръгнѫвъ на 9 или 10 Апрілліа отъ Метзъ, дойде на Орлеанъ въ начало на Маіа.

57 До тога-зи ни Римляне ни Висиготѳи не бѣхѫ ся ни поклатили отъ мѣста-та си за противу Унны-ты, и това бѣше плодъ на Атиловѫтѫ політікѫ, кой-то лъжаше пьрвы-ты и вторы-ты че намѣреніе-то му было само противу другы-ты, а въ исто-то время имъ даваше и доволно подозрѣніе и страхъ че може бы да пойде противу нихъ,

като да сѣдятъ да пазятъ сами себе. Особливо Валентініанъ, до гдѣ го бѣше страхъ че Атилъ, като отхождаше на западъ и казваше че войната му е съ Висиготѳы-ты, негли правяше това отъ лукавство за да бы нечаянно нападнѫлъ на Італіѭ, дьржаше разумно отъ сямъ Алпы-ты и Римскы-ты легеоны, и военачалника Аетія, кой-то самъ чиняше еднѫ войскѫ. Послѣ като чу че Унни-ти минѫли Рина, онъ пакъ видѣ за разумно да удьржи при себе по-много-то отъ войскы-ты си, и испрати само Аетія съ малко войскѫ на Галлійскы-ты области, мыслящи че задъ Алпы-ты онъ щеше да намѣри доволно войскы, наипаче между союзницы-ты свои Висиготѳы. Но кога-то Аетій минѫ въ Галліѭ, и дойде до града Арли (Arly), уплашися видѣвъ отъ близо лошево-то состояніе на оныя мѣста: Бургунды-ты сирѣчь побѣждены и покорены, Аланы-ты почти явны предатели, и Висиготѳы-ты рѣшены да си сѣдятъ въ ополченія-та. Аетій, кой-то най-много ся надѣяше на тыя послѣдны-ты, мѫчися всякымъ образомъ да предума краль-тъ имъ Ѳеодориха да ся соедини съ него противу Унны-ты; но никоя причина, никое угроженіе, никоя молба не можихѫ да му умегчатъ утвьрдѣлыя-тъ духъ. Напусто Аетій му расправяше че това негово поведеніе, какво бы да было слѣдствіе-то на войнѫ-тѫ, щеше пакъ врьху му и врьхъ народъ-тъ му да падне: «Ако ся навыѭтъ Римляне-ти, казваше му, Атилъ побѣдитель ще дойде іоще по-силенъ противу васъ, и вій,

оставени отъ прочіѣмъ-тѣмъ Галліѣмъ, не ще можете да му стоите на срѣщѣ; ако ли Римляне-ти навыятъ съ помощь-тѣ на другы-ты свои союзници, то честь-та на побѣдѣ-тѣ ще да бѣде тѣхна, а отдѣленіе-то на Висиготѳы-ты не ще ся почете за разумность, но за страхливость.» На тыя толкова убѣдителны словеса Ѳеодорихъ не отговаряше друго, освень онова що бѣ отговорилъ и на Валентініановы-ты посланницы (1), сирѣчь: «Римляне-ти сами волею привлекохѣ на себе и на насъ зло-то що ны угрожава; нека ся убо избавятъ пакъ сами какъ-то могѣтъ.» Обаче самото Аетіево присѣтствіе бѣ привело въ Галліѣ надеждѣ и дерзновеніе, и вси, Галли благородни и селачи, Франци, Рипуари и Саліани, Арморікани, Бургунди, Саксони, Алани, Лети, Суеви, Сармати, и Тайфали, стекохѣся при него отъ сѣкадѣ, и му дадохѣ съ военнѣ-тѣ си ревность доволно душѣ и сьрдце.

58 Но отсѣтствіе-то на Висиготѳы-ты причиняваше му пакъ голѣмѣ печаль и грыжѣ, за това денѣ и нощѣ мысляше какъ до гы предума и привлече. Най-сетнѣ намысли да прати до Ѳеодориха единъ человѣкъ, кой-то ся надѣяше че непремѣнно ще свьрши работѣ, и тъй станѣ. Той человѣкъ бѣше Мецилій Авитъ (Mecilius Avitus), Римлянинъ благороденъ и сенаторъ, изъ града Арверніѣ (Auvergne) въ полуденнѣ-тѣ Галліѣ, кой-то, много богатъ, бѣше и много ученъ, и Ѳеодорихъ особливо го толкова на почесть имаше,

що, колчемъ му дохождаше на Дворъ-тъ, немаше гдѣ да го турне. Совѣтувашеся отъ него за много работы, и особно за въспитаніе-то и изученіе-то на сыновы-ты си, кои-то бѣхѫ шесть. На той-зи мѫжъ убо погледнѫ Аетій, и той-часъ станѫ та отиде на домъ-тъ му, и като влѣзе, « Здравствуй, му рече, о Авите. Азъ идѫ днесь да ти ся молѭ нѣщо, но то не е за тебе нѣкоя голѣма слава. Тіе-зи варвари Висиготѳи, що сѣдятъ тука близо, не видятъ освень съ твои-ты очи, и не слушатъ освень съ твои-ты уши. Ты ако имъ речешь да излѣзѫтъ, излазятъ. Направи гы убо да излѣзѫтъ. Какъ-то другочь ты гы бѣше накаралъ да сторятъ миръ (1), тъй и сега гы накарай да сторятъ войнѫ. » Тая тънка и ласкателна похвала угоди изрядно на Авита, и одолженъ отъ другѫ странѫ отъ почесть-тѫ що му тъй струваше предъ очи-ты на сичкы-ты единъ толкова голѣмъ мѫжъ, какъвъ-то бѣше Аетій, отиде при Ѳеодориха, представи му колко вредителна можаше и за него да стане недѣятелность-та му, рече какъ Атилъ гледаше да раздѣли Римляны-ты отъ Висиготѳы-ты, само за да гы порази по-лесно и двоицѫ-тѫ, и за доказателство показа му писмо-то що бѣ онъ писалъ на Валентініана (2). Послѣ, « виждь, му рече, сега колко увѣреніе трѣба да имашь въ Атиловы-ты думы; явно е че ще загинешь, ако речешь да повѣрвашь единъ толкова вѣроломенъ и лютъ варваринъ като него. Що могѫтъ Готѳити да ся надѣѭтъ отъ Унны-ты, кога-то тіи пър-

во сѫ были жертва на тѣхнѫ-тѫ свирѣпость? Дивый-тъ той народъ не ся ли е първо показалъ на Европа съ Готѳскѫ-тѫ кръвь облеянъ? Недѣй ся убо лъга, о княже; ты си естественный врагъ на Унны-ты, защо толкова зло що вы сѫ они сторили, никога не имъ прощава да вы оставятъ мирны. Тіи като сѫ испѫдили бащы-ты вы отъ Дунавскы-ты брегове, сега идѫтъ да вы гонятъ даже до въ Галліѭ, защо ищѫтъ совершено да истребятъ народъ-тъ вы.» Убѣдився отъ тыя думы храбрый Ѳеодорихъ, и разумѣвъ че Атилъ го лъжаше, отговори Авиту «че побѣды-ты на того-ва кръвожаднаго завоевателя не му давахѫ страхъ, и че ако той ся гордѣе че побѣдилъ толкова горды народы, знаіѫтъ и Готеи-ти да ся бііѫтъ съ гордихъ.» Така Авитъ улучи совершено и тойзи пѫть въ посланіе-то си, и Ѳеодорихъ, събравъ незабавно еднѫ многочисленнѫ войскѫ, отиде на Арлѫ при Аетія та ся соедини съ Римляны-ты, водя съ себе и двоицѫ отъ сыновы-ты си, Ѳоризмунда и Ѳеодорика. Много ся зарадвахѫ тіи като гы видѣхѫ, и Аетій, имѣя уже почти равночисленны съ Атиловы-ты войскы, немаше веке сомнѣніе че ще да навые (3).

59 Между това Орлеанскый епископъ Аніанъ, кого то Французи-ти почитатъ и до днесь като святецъ, подъ имя Святый Аніанъ (Saint Agnan), като чу че Унни-ти идѫтъ, и усѣти че Аланскый-тъ воевода Сангибанъ, кого-то бѣхѫ поставили Римляне-ти да пази тоя градъ, мысляше да

го предаде на Атила (1), зе врьхъ себе си градско-то владѣніе, затвори градскы-ты двери безъ да пусне Сангибана да влѣзе вѫтре съ Аланы-ты, поправи и укрѣпи градскы-ты стѣны, внесе и колко-то хранѫ можи да намѣри, и ся наготви да ся упре и да дьржи добрѣ противу Унны-ты, ако быхѫ дошли да осадятъ Орлеана: защо по него время архіереи-ти многажды началствувахѫ и войнственно въ мѫчны-ты обстоятелства по тыя мѣста. Послѣ отиде на Арлѫ, видѣся съ Аетія, кому-то извѣсти тыя мѣркы, и му ся помоли да дойде скоро на помощь Орлеану, защо, каже, въ градъ-тъ нема много хранѫ, и ако не престигнете до 14 Іуніа, вълкъ-тъ ще да ми погълне стадо-то.» Аетій му ся врече, и той ся завьрнѫ пакъ скоро на Орлеанъ. Слѣдъ малко дойде Атилъ и осади градъ-тъ съ войскы-ты си, удари го силно много пѫти съ стѣнобитны-ты махины, кои-то бѣхѫ тотава въ употребленіе, но не можи да му стори нищо, защо стѣны-ты бѣхѫ ягкы, и отъ вѫтре ся браняхѫ добрѣ. Унни-ти хванѫхѫ тогава да стрѣлятъ съ лѫковы-ты, кои-то никои други не знаяхѫ като нихъ искусно да употребляватъ, и направихѫ да вали напрестанно градъ отъ стрѣлы кои-то причинихѫ на гражданы-ты голѣмо зло. Тіи веке не смѣяхѫ да ся подадѫтъ на крѣпостны-ты зѫби, защо ся той-часъ убивахѫ. Въ тыя печалны обстоятелства епіскопъ-тъ, за да ободри гражданы-ты кои-то уже хващахѫ да си загубватъ дерзость-тѫ, сотвори верху стѣны-ты литаніи съ

церковны-ты мощи, и жители-ти вси кланяющеся моляхѫ съ сльзи Бога да имъ проводи помощь. Но помощь отъ нигдѣ не дохождаше, и граждане-ти уже отчаяни хванѫхѫ да гълчатъ противу епіскопъ-тъ че гы былъ излъгалъ какъ Римляне-ти щели да имъ дойдѫтъ на помощь. Аніанъ найсетнѣ хванѫ и самъ да ся отчаева. Тога-зи удари единъ силенъ дъждъ, дѣто сѣкаше человѣкъ чебѣхѫ ся отворили небѣсни-ти хляби. Той дъждъ държе три дни, и презъ тыя дни Унни-ти по нуждѫ престанѫхѫ да біятъ градъ-тъ. Ползовавшеся отъ това обстоятелство, граждане-ти сотворихѫ совѣтъ, въ кой-то слѣдъ много размышленія рѣшихѫ да ся предадѫтъ, и пратихѫ къ Атилу епіскопъ-тъ да му каже съ каквы условія желаѣтъ да му отворятъ градскы-ты врата. Атилъ прія епіскопъ-тъ; но чтомъ чу да му говори за условія, разгнѣвився распѫди го, и го направи да си влѣзи растреперанъ. А наутре отъ сутреньтѫ повелѣ да ударятъ іоще по-силно и по-стремително градъ-тъ, и така искъртихѫ двери-ти градскы, и ся устремихѫ вѫтре на купъ. Тогава жители-ти ся разбѣгахѫ да ся скрыятъ кои гдѣ-то можихѫ, а Унни-ти като завладѣхѫ градъ-тъ, понеже бѣхѫ ся раздражили за упорно-то му сопротивленіе, распръснѫхѫ ся изъ вътрѣ да го плѣнятъ, хванѫхѫ да ловятъ и да робятъ жителиты, и да имъ грабятъ въ кѫщія-та все що намѣряхѫ, безъ да зьмнѫтъ никоіѫ мѣркѫ за осторожность отъ отвънъ. Напрасно, чу ся выкъ и

трясъкъ отъ другѫ-тѫ странѫ на градъ-тъ, отъ кого-то граждане-ти пріяхѫ дерзость, а Унни-ти ся убояхѫ. То бѣше Аетій и Θеодорихъ, кои-то идяхѫ на помощь съсъ свои-ты войскы. Атилъ, ако и да ся казваше непобѣдимъ, обаче тогава бѣ сторилъ единѫ голѣмѫ погрѣшкѫ, дѣто не бѣше положилъ никоѣ стражѫ за да пази, и да му каже съсъ время че идѫтъ непріятели. Така Римляне и Висиготѳи бѣхѫ станѫли отъ Арлѫ, минѫли презъ сичкѫ-тѫ полуденнѫ Галліѣ, и дошли на Орлеанъ, безъ да гы усѣтятъ никакъ Унни-ти. А тога-зи като гы видѣхѫ тъй нечаянно че дошли, втурнѫхѫ ся да гы посрѣшнѫтъ, кога-то они бѣхѫ уже минѫли мостъ-тъ и щяхѫ да влѣзѫтъ въ градъ-тъ, и ся ударихѫ тамо съ нихъ на Лоарскы-ты бреговы; но като бѣхѫ непреготвени за еднѫ такъва нечаяннѫ и силнѫ борбѫ и безчинно управляеми, побѣдихѫся и ся принудихѫ да ся повърнѫтъ назадь. Римляне-ти гы потирихѫ въ градъ-тъ, гдѣ-то гы пакъ ударихѫ силно въ улицы-ты, и помагаеми отъ жители-ты, кои-то бѣхѫ зели дерзновеніе и хвърляхѫ врьху имъ камени изъ прозорцы-ты, смутихѫ и залисахѫ гы толкова, що Атилъ, видѣвъ че немаше какво да стори освень да ся дръпне на вънъ отъ градъ-тъ, даде заповѣдь на войскы-ты си да ся теглятъ. Но много Унни погинѫхѫ въ това злощастно сраженіе, и іоще по-много ся уловихѫ роби. Това станѫ точно на 14 Іуніа, до кой-то день Аетій ся бѣше обѣщалъ епископу Аніану да дойде въ

помощь на Орлеанъ, и даде поводъ на тыя жители да празднуватъ за много время 14-тъ день Іуніа като едно Божіе чудо, кое-то гы избави отъ еднѫ явнѫ погыбель. Атилъ же, видѣвъ че, споредъ множество-то на Римскы-ты войскы, и споредъ неугодность-тѫ на мѣсто-то кое-то като гористо никакъ не помагаше на конницѫ-тѫ му, бѣше му совсѣмъ безполезно да стори ново сраженіе съ нихъ, дигнѫ войскы-ты си презъ нощьтѫ, и ся вьрнѫ назадь по Белгійскыя-тъ пѫть, презъ кого-то бѣше дошьлъ (1).

60 Аетій и Θеодорихъ тръгнѫхѫ и тіи подирѣѫ му, безъ да му докачатъ обаче войскы-ты, защо мысляхѫ че бѣше по-добрѣ за нихъ да могѫтъ да го искаратъ безъ битвѫ изъ землѣѫ-тѫ на Римско-то царство, нежели да сторятъ съ него сраженіе на кое-то слѣдствія-та можахѫ да имъ бѫдѫтъ вредителни. Атилъ, отъ своѣѫ странѫ, не ся запираше нигдѣ, нито оставяше войскы-ты си да правятъ грабежи по пѫть-тъ, освень колко-то имъ бѣше потребно за яденіе. Онъ бързаше да стигне на *Каталаунскы-ты* полета или *Маурiакскы-ты* равнины въ область-тѫ Кампанiѫ (Champagne), кои-то, дълги до пятьдесять левгы, и широки до тридесять и пять (1), опредѣлявата ся на сѣверъ и востокъ отъ единъ круговитъ редъ на высоки горы, Арденны-ты, Восгы-ты, и Юрѫ. Тыя горы не можахѫ да ся минѫтъ на къмъ Белгiѫ и долняго Рина, освень презъ бѣдственны-ты Арденскы тѣснины на сѣверовостокъ,

и презъ горы ты Восгы и Юрѫ на юговостокъ. За това Атилъ бързаше да стигне на тыя полета, за да има отъ оныя страны возможность за здраво и безопасно дръпваніе, ако бы да го пристигнѫтъ и ударятъ Римляне-ти. Най-сетнѣ дойде на тыя полета, гдѣ-то и ся запрѣ, остави за стражѫ отъ задѣѫ си Гепиды-ты при рѣкѫ-тѫ Аубѫ. Аетій пристигнѫ и той тамо съ войскы-ты си, и предня-та му стража, составляемая отъ Франкы, на кои-то воевода бѣще Меровей, дойде та ся удари съ Гепиды-ты, кои-то пазяхѫ минуваніе-то на рѣкѫ-тѫ Аубѫ. Удареніе-то станѫ презъ нощь-тѫ, и двѣ-тѣ тія войнски отдѣленія ся бихѫ въ темнинѫ-тѫ толкова упорно, що наутре ся видѣхѫ паднѫли и отъ двѣ-ты страны до 15,000 человѣцы умрѣли или наранени (2). Ардарихъ преведе осталы-ты си Гепиды презъ Аубѫ, и ся соедини съ голѣмѫ-тѫ Унискѫ войскѫ, коя-то него день влѣзе во града Шалона. Атилъ ся рѣши тогава да стори съ Римляны-ты еднѫ голѣмѫ битвѫ, и ся надѣяше че равнини-ти на това мѣсто, коя-то бѣше много способна за движеніе-то на конницы-ты му, щяше да му помогне. Но преди да въспріемне едно толкова голѣмо и сѫществително дѣло, поиска, спорядъ тогашныя тъ Унскы обычай, да ся совѣтова пьрво отъ гадатели-ты си. Они, заклавше нѣколико овцы, прегледахѫ имъ утробы-ты и плешкы-ты отъ месо очистены, и отъ расположеніе-то на жилы-ты или рѣзкы-ты на тыя плешкы, пророкувахѫ що щяше

да ся случи, добро или зло (3). Обадихѫ убо на Атила « че главный-тъ предводитель на непріятелиты щялъ да ся убіе, и че съсъ смьрть-тѫ си щялъ да очерни побѣдѫ-тѫ коя-то щяла да имъ остане » (4). Отъ това пророчество Атилъ разумѣ че непріятели-ти щели да навиятъ, но че Аетій, кой-то бѣше главный военачалникъ на Римскы-ты войскы, щялъ да погине. Помысли убо че то му стига, защо безъ Аетія лесно бы можилъ послѣ да побѣди сичкы-ты си непріятели, и да си испълни політіческы-ты намѣренія. Рѣшися слѣдователно да ся удари съ Римляны-ты, и ся приготви колко-то можи добрѣ за това сраженіе. Но за да не бы му станѫла вре да-та голѣма, и да бы можилъ ако ся навые, да ся дръпне по-лесно въ тьмнинѫ-тѫ, намысли да захване битвѫ-тѫ надвечерь. Между това, понеже на десно отъ Унныты и на лѣво отъ Римляны-ты имаше едно высоко мѣсто, кое-то бѣше полезно и на двѣ-ты страны за наблюденіе, Атилъ проводи нѣколико отъ конницы-ты си за да го завладѣе. Но Аетій, кой-то бѣ по-близо, превари та проводи отъ своіѫ странѫ Θорісмонда сына Θеодоріхова съ едно тѣло отъ Висиготѳскы конницы, кои-то, като възлѣзохѫ по-скоро на върхъ-тъ на мѣсто-то, ударихѫ Унны-ты на долу изъ стрьмнинѫ-тѫ, и гы наго-нихѫ безъ мѫкѫ (5).

61 Атилъ, видѣвъ войскы-ты си удивлены за това побѣжденіе, кое-то можехѫ да пріемнѫтъ като едно лошаво предзнаменованіе, събра около си

най-предны-ты свои чиновницы, и имъ стори едно-
такова слово, кое-то Іорнандъ приказва какъ-то
го пріялъ изъ уста отъ приказаніе-то на Готѳы-
ты: « О храбрыи и непобѣдимыи мои ратници!
« Слѣдъ толкова побѣды, що сте съ мене падъ
« толко народы направили, было бы глупость отъ
« моіѫ странѫ да искамъ сега да вы одушевля-
« вамъ и поощрявамъ съ думы, като че не быхте
« вы знаили да ся біете. Отъ такыва поощренія
« може да има потребѫ единъ новъ военачалникъ,
« или една неопытна войска. А ваши-ти всегда-
« шни обученія сѫ въ войнѫ-тѫ, и ваша-та най-
« сладка страсть отмьщеніе-то. Сладко е наисти-
« нѫ да си отмьсти человѣкъ на враговы-ты. Ето
« ваши-ти врагове. Ударѣте гы юнашкы, и по-
« сѣкше принесете гы като въ жертвѫ на ваши-
« ты дружинѫ, кои-то сѫ они съ измамѫ умьр-
« твили. Тука храбрость-та вы нема вищо да ся
« бои отъ тѣхнѫ-тѫ измамѫ и отъ тѣхно-то лу-
« кавство. Тія широки полета не могѫтъ да скры-
« іѫтъ отъ очи-ты вы никоіѫ засадѫ; тука е все
« открыто и все оздравено за храбрость-тѫ. Ка-
« ква е тая войска, съ коіѫ-то ще ся біете?
« Една сбирщина отъ народы немощны и слабы
« като жены, кои-то ся боятъ едни отъ другы, и
« ся мразятъ помежду си, кои-то желаіѫтъ едни
« на другы пагубѫ-тѫ, и кои-то сѫ късахѫ и
« деряхѫ съ войнѫ помежду си, преди да ся сое-
« динятъ и совокупятъ отъ страхъ отъ ваши-ты
« оружія. Тіи уже треперѫтъ преди іоще да ся

« ударятъ съ васъ, и отъ страхъ тичатъ да ся
« укрѣпятъ на онѣмъ высочинѣ ; раскаяни че ся
« увлекли въ тыя равнины, търсятъ сега мѣста
« высокы, дѣ-то да гы не стигатъ ваши-ти стрѣ-
« лы ; ако бы было възможно, тіи быхѫ ся ка-
« чили и на облацы-ты за това. Ніи знаемы как-
« ви сѫ Римляне-ти : мене не мя е страхъ освень
« отъ скоро-то имъ побѣгваніе ; защо тіи обычатъ
« да бѣгатъ, не казвамъ чтомъ гы ударятъ, но
« чтомъ ся дигне прахъ-тъ на удареніе-то. Не
« имъ давайте время да ся наредятъ на битвѫ,
« но хвьрлѣтеся юнашкы врьхъ полковы-ты и
« врьхъ конницы-ты имъ, и безъ да ся запрете
« на нихъ като гы побѣдите, затечѣте ся верху
« Аланы-ты, и устремитеся на Висиготѳы-ты :
« тѣхъ само трѣба да поразите, защо тіи сѫ
« жилы-ты на тѫ-зи войскѫ, и съ тѣхъ наедно
« ще паднѫтъ сички-ти : защо, кога жилы-ты ся
« пресѣкѫтъ, членове-ти падатъ отъ самосебе си,
« и тѣло-то не може да стои право, кога му ся
« истръгнѫтъ кости-ты. Покажѣте си убо сьрдца-
« та, и разгънѣте си обычайнѫ-тѫ ярость. Като
« Унни, покажѣте си рѣшителность-тѫ и юначе-
« ство-то. Кой-то отъ васъ ся нарани, да гледа
« да убіе сопротивникъ-тъ си ; кой-то си остане
« здравъ и читавъ, неке ся насыти да сѣче вра-
« говы-ты. Кому-то е писано да живѣе, той нема
« да ся докачи отъ никоімъ стрѣлѫ ; а кой-то ще
« да умре, той намѣря смьрть-тѫ и вънъ отъ
« битвѫ-тѫ. Най-сетнѣ защо ли другочь сѫ имали

« честь Унни-ти да побѣдятъ толкова народы ос-
« вень за да иматъ послѣ веселбѫ-тѫ да побѣ-
« дятъ и въ това сраженіе ? Защо ся е отворилъ
« на праотцы-ты имъ пѫть-тъ на Меотійско-то
« езеро, кой-то былъ незнаенъ и неотворенъ презъ
« толкози вѣковы, ако не за да вы доведе даже
« до тука, гдѣ-то щоте побѣдници да ся просла-
« вите ! Азъ немамь сомнѣніе че това голѣмо
« сраженіе е было предобѣщано намъ отъ толко-
« ва щастливы успѣхы, кои-то смы до сега има-
« ли, и че това войнско множество, кое-то ся е
« тука случайно събрало не ще може ни единъ
« часъ да стои на срѣщѫ на наши-ты оружія.
« Азъ щѫ най-напредь да стрѣлѭ на непріятель-
« тъ ; ако ли нѣкой може да сѣди миренъ кога
« Атилъ ся біе, той да ся има за умрѣлъ » (1).

62 Слѣдъ това слово Атилъ расположи вой-
скы-ты си така : Самъ съсъ Унны-ты влѣзе на
средѫ-тѫ ; на лѣво же положи Валамира съ Ос-
троготѳы-ты, а на десно Ардарика съ Гапиды-ты
и съ другы-ты Унномъ подданны народы. Аетій
отъ своѭ ссранѫ нареди войскы-ты си така : Самъ
съсъ Римляны-ты ся положи на лѣво ; Ѳеодориха
же съ Висиготѳы-ты постави на десно противу О-
строготѳы-ты, а въ средѫ-тѫ турѫ Бургунды,
Франкы, Арморицы, и Аляны-ты съ Сангибана,
кого-то като не толкова вѣренъ нарочно турѫ
тукъ помежду за да го нагледватъ. Атилъ като
поставяше най добрѫ-тѫ си конницѫ въ средѫ-тѫ
на ратническо-то си нареденіе и близо при оградѫ

тѫ на полчище-то си съ кола, имаше извѣстно намѣреніе да ся покуси, съ едно бързо и стремително нападеніе, да завладѣе непріятелско-то полчище, или, ако не улучи, да може лесно да ся дръпне въ свое-то полчище. Аетій же на противъ, поставляя най-главнѫ-тѫ си силѫ въ крайща-та, мысляше да ся ползова отъ това Атилово движеніе, за да го забыколи, ако бы възможно, и да му пресѣче пѫть-тъ на дръпваніе-то кое-то онъ си строяше. Было то какъ было, тыя двѣ войскы, една срѣщо другѫ положены, бѣхѫ толкова голѣмы и многочисленны, що никога такыва не бѣхѫ ся видѣли во Европа. То бѣ като че ли сичкый сѣверъ и сичко младне идяхѫ да ся ударятъ съ ѣарость помежду си. Верху това Іорнандъ ся провыква тяжко и казва : « Доказано е че родъ-тъ человѣческый живѣе за царіе-то, понеже съ лудо-то стремленіе на единъ человѣкъ погинуватъ толкова люди, и съ самѫ-тѫ волѭ на единъ горделивъ царь истребяся за единъ часъ онова що чрезъ толкози вѣковы е породило естество-то.» И пакъ тойже дума: « Атилъ искаше да стане самъ царь надъ сичкы-ты и на мѣсто сичкы-ты царіе.» Аетій, кой-то бѣше ся въспиталъ въ битвы-ты и ся показвалъ всякога побѣдитель, горяше отъ нетърпѣніе да увѣнчае прежды-ты си многочисленны подвигы съ еднѫ свѣтлѫ побѣдѫ, и Ѳеодоріхъ, кой-то бѣ основалъ на Западъ Висиготѳско-то царство, искаше да го утвърди съ Уннскѫ-тѫ кръвь въ той-зи достопамятный день. Оныя поле-

ны, въ кои-то желѣза-та, то есть оружія-та ся гледахѫ като насѣяни и посадени до колко-то виждахѫ очи-ти человѣку, представляваxѫ него день едно ужасно зрѣлище, кое-то слѣдъ малко станѫ страшно съ бѣснотѫ-тѫ на оныя кои-то ся біяхѫ. «Тогава каже Іорнандъ, наченѫ битва люта, многочастна, свирѣпа, упорна, и такава каквато никоя друга не бѣ ставала во ветхо время.» Една мала рѣка, коя-то течаше презъ поле-то, станѫ слѣдъ малко голѣма отъ кръвь-тѫ що ся проливаше, и паранени-ти кои-то умирахѫ отъ жадъ, като піяхѫ отъ кървавѫ и мрьснѫ-тѫ и водѫ, издѫхнуваxѫ той-часъ. — Битва-та ся захванѫ отъ десно-то Римляньско крыло противу лѣво-то Атилово. Западни-ти Готѳи ся біяхѫ противу восточны-ты Готѳы, като братія противу братія. Старый-тъ Висиготѳскый краль тичаше отъ редъ на редъ на войны-ты си, и гы поощряваше дѣломъ и словомъ. Така онъ много помогнѫ за успѣхъ-тъ на това сраженіе. Но като тичаше така, падиѫ отъ конь-тъ си, и ся загуби потѫпканъ отъ конницы-ты. Нѣкои-си казуватъ че единъ Остроготѳинъ отъ Амалско-то царско Остроготѳтко племя, именемъ Андагъ, и сынъ нѣкоего Андала, былъ го ударилъ съ копіе, и го проболъ насквозь (1). Висиготѳи-ти же въ неіѫ бъркотііѫ не ся усѣтихѫ че краль-тъ имъ паднѫлъ, и послѣдовахѫ да ся біѭтъ дерзновенно. Между това Унни-ти Атилови бѣхѫ ударили средѫ-тѫ на Римскѫ-тѫ войскѫ, коіѫ-то и разбихѫ,

и останѫхѫ владѣтели на мѣсто-то; но тога Висиготѳи-ти, побѣдивше и натиривше сопротивныцы-ты свои Остроготѳы, обърнѫхѫся къмъ Унны-ты и гы ударихѫ отъ странѫ; лѣво-то Риплянско крыло направи и то едно такова движеніе противу имъ отъ другѫ-тѫ странѫ, и така Атилъ видѣвъ голѣмо-то бѣдствіе въ кое-то ся напрасно намѣри, дръпнѫ ся накъмъ-то полчище-то си, а въ тѫ-зи повѫ борбѫ като ся гоняше отъ Висиготѳы-ты, малко останѫ да ся убіе и самъ, и едва можи да ся избави бѣгствомъ. Тога веке, уплашився пьрвы пѫть въ животъ-тъ си, повелѣ на войскы-ты си уже надвечерь да ся дръпнѫтъ, и тъй они влѣзохѫ въ полчище-то си, и ся закрыхѫ задъ кола-та кои-то го окружавахѫ като непристѫпна крѣпость. Послѣ обратившеся посрѣщнѫхѫ отъ тамъ стрѣляще непрестанно враговы-ты си, кои-то бѣхѫ дошли подирѭ имъ, и гы накарахѫ да ся оттеглятъ назадь. Между това нощьта настанѫ толкова тьмна, що пріятели отъ непріятели не можяхѫ веке да ся распознаѭтъ, и цѣли войнски отдѣленія ся сбъркахѫ въ ходеніето си; така Ѳорісмондъ, кой-то бѣ слѣзлъ отъ могылѫ-тѫ за да пойде при цѣло-то си войнско тѣло, прія Унноско-то ополченіе за негово-то си, и испаднѫ, безъ да знае, на Унноскы-ты кола, гдѣ-то Унни-ти го посрѣщнѫхѫ съ многочисленны стрѣлы, нараниха го по главѫ-тѫ, съборихѫ го отъ конь-тъ му, и безъ малко го улавяхѫ живъ, ако войни-ти му не бѣхѫ преварили да го граб-

нѫтъ и да го отнесѫтъ съвсѣмъ окърваенъ. Така и Аетій, отдѣлився отъ свои-ты войны, отиде да види гдѣ бѣхѫ остали Висиготои-ти, кои-то сѣкаше че ся бѣхѫ загубили, и напрасно ся намѣри заграденъ отъ непріятели-ты; но темнина-та коя-то му бѣ забъркала пѫть-тъ, та пакъ му помогнѫ да искочи отъ тѫ-зи принкѫ, и си отиде на ополченіе-то, безъ да знае да ли той или Атилъ бѣ побѣдилъ, а презъ сичкѫ-тѫ неіѫ нощь повелѣ на войны-ты си да бдятъ вооружени въ ополченіе-то си. Наутре като съмнѫ, показа ся и на двѣ-тѣ войскы едно ужасно зрѣлище: сичко-то онова поле, гдѣ-то бѣ станѫла битва-та, намѣрися покрыта отъ труповы. Нѣкои-си казватъ че въ тѫіѫ битвѫ паднѫли, мрьтвы и наранени, до сто и шестьдесять и двѣ хіляды человѣцы, а другы въскачатъ това число даже до триста хіляды! Римляне-ти и союзници-ти имъ тогава само рекохѫ че побѣдили, кога-то видѣхѫ че Атилъ сѣдяше затворенъ въ ополченіе-то си. Обаче, ако и да бѣ ся така оградилъ и затворилъ съ колата си, храбрый-тъ той Уннскый царь не правяше нищо на славѫ-тѫ и на дерзость-тѫ си недостойно: отъ средѫ-тѫ на ополченіе-то му ся чуваше непрестанно гласъ-тъ и трясъкъ-тъ на трубыты и на оружія-та му, и побѣдители-ти му на всякый часъ ся бояхѫ да не излѣзе пакъ отъ тамъ и гы удари. «Той, каже Іорнандъ, приличаше на единъ левъ кой-то, като го сѫ заприщили ловци-ти въ нѣкоіѫ пещеріѫ, тича вѫтре на сямъ

и на татакъ, и нито вънъ да излѣзе смѣе, нито пакъ престава да плаши ближность-тѫ съсъ страшны-ты си рыканія. Верху това Римляне и Висиготѳи ся совѣтовахѫ помежду си, и рѣшихѫ че, вмѣсто да го ударятъ отнова, и да му дадѫтъ негли поводъ да си отвърне, по-добрѣ бѣше да го дьржатъ тъй осажденъ, надѣющеся че съ това можахѫ да го накаратъ да имъ ся предаде отъ гладъ. А за Атила казватъ че, сьрдеченъ и великодушенъ іоще и въ такова отчаяно состояніе, направилъ посреди ополченіе-то си еднѫ голѣмѫ градамѫ отъ конскы сѣдла, съ намѣреніе, ако бы да нападнѫтъ пакъ врьху му непріятели-ти, да іѫ запали и да ся хвьрли вѫтре да изгори паче, нежели да стои да го наранятъ, или робъ да го уловятъ, той кой-то до сега ѳ былъ господарь и владѣтель на толкова себѣ непріятели народы (2).

63 Между това Висиготѳи-ти гледаха че Ѳеодориха го немаше, и никой незнаяше кѫдѣ бѣ ся дѣнѫлъ. Сынове-ти му най-много, Ѳорісмундъ и Ѳеодорикъ, бѣхѫ прискорбни за това, и търсяхѫ отца своего вредъ. Най-сетнѣ го намѣрихѫ на побоище-то затрупанъ съ мрьтвецы, «какъ-то прилича храбрымъ,» казва Іорнандъ. Расплакахѫ ся за това сички-ти Готѳи, и дигнѫхѫ тѣло-то му съ голѣмы войнскы погребителны почести предъ очи-ты на Унны-ты, кои-то не ся покусихѫ да гы безпокоіѫтъ. Гадатели-ти имъ извѣстно сѫ ся похвалили тога че ся сбѫдило пророкуваніе-то имъ, ако и да бѣше сѣкалъ Атилъ че Аетій, а

не Θеодорихъ, е щялъ да погине. Θеодорихъ бѣ славно царувалъ до тридесять и двѣ години, и на погребеніе-то му Висиготѳска-та войска прогласи краль и наслѣдникъ неговъ пòголѣмыя-тъ му сынъ Θорісмунда. Новый-тъ той-зи Висиготѳскый краль, распаленъ отъ желаніе да си отмьсти за баща-си, поиска да удари той-часъ Уннско-то ополченіе, и отиде да ище за това совѣтъ отъ главнаго военачалника Аетія, говорѣщи че, ако то нема да бѫде, излишно е веке да сѣди тука Висиготѳската войска. Аетій разумѣ че Θорісмундъ искаше съ това да намѣри причинѫ за да ся вьрне поскоро на Толосѫ столицѫ-тѫ си, за да не бы ся согласили тамо съ народъ-тъ братія та му, и отнели и ограбили кральство-то му. Отъ другѫ странѫ Аетій ся бояше да ся удари отнова съ Атила за да не бы загубилъ онова що бѣ уже придобылъ врьху имъ съ битвѫ-тѫ ; въ тожде время онъ ся радваше да намѣри еднѫ угоднѫ причинѫ за да испрати назадь Висиготѳы-ты, отъ които ся не малко бояше, (защо тіи бѣхѫ най-много помогнѫли на побѣдѫ-тѫ,) да не бы да ся разгордѣѭтъ за това, и поискатъ да наведѫтъ нѣкоіѫ вредѫ на Римскѫ-тѫ власть у Галліѭ. Совѣтова убо Θорісмунду да ся вьрне скоро на столицѫ-тѫ си, като му даде добрѣ да разумѣе че тамъ безъ него четворица-та му братія можахѫ лесно да му отнемѫтъ царскыя-тъ вѣнецъ, ако бы имъ далъ время да си опытатъ силы-ты и да ся наговорятъ. Θорісмундъ послуша той-зи совѣтъ, и

станѫ той-часъ та си отиде на Толосѫ, гдѣ-то братія-та му го посрѣщнѫхѫ съ голѣмѫ радость, и не му дадохѫ никоѥѫ причинѫ за подозрѣніе. Франски-ти списатели казватъ че Аетій употребилъ такожде нѣкаквѫ си прѣлесть за да накара и Франскаго Краля Меровея да ся завьрне съ войскы ты на дьржавѫ-тѫ си (1).

64 Атилъ не знаяше тыя работы, и сѣдяше все затворенъ въ ополченіе-то си, гдѣ-то съсъ печаль глѣдаше че войска-та му, уже доволно умалена по пѫть-тъ и въ битвы-ты, слѣдуваше да умалява отъ скудость и отъ болесть. Слѣдъ малко видѣ обаче че Висиготѳы-ты и Франкы-ты гы немаше; но пакъ, като помысли че то можаше да е нѣкоя измама за да го извадятъ изъ ополченіе-то му, пазяшеся и не щеше да ся помѣсти, до гдѣ ся веке на здраво научи че тіи Римски помощници бѣхѫ наистинѫ си отишли. « Тогава, каже Іорнандъ, духъ-тъ му ся пакъ пробуди за побѣдѫ, и той-часъ, показуя радость голѣмѫ, хванѫ пакъ да мысли и да ся обхожда като силенъ царь. » Но понеже войска-та му бѣше много умалѣла, рѣшися да остави веке онова нещастное мѣсто, и така си впрегнѫ кола-та, и тръгнѫ та си отиде благочинно съ осталѫ-тѫ си войскѫ. Аетій, кой-то, какъ рекохмы, не щеше да положи въ бѣдствіе успѣхъ-тъ на побѣдѫ-тѫ си, не смѣя да докачи разъяреннаго того лева въ отхожданіе-то му, и го остави да си отиде миренъ по работѫ-тѫ. Атилъ убо преминѫ мирно рѣкѫ-тѫ Рина, и

полегкѫ полегкѫ завьрнѫся, пакъ по край Дунавъ-тъ, на царство-то си чрезъ Панноніѭ. Аетій, о-свободився веке отъ Унско-то нападеніе, завьр-нѫся и той пьрво на Арлѫ, а послѣ на Ревеннѫ въ Італіѭ. Но тамъ, вмѣсто да му захвалятъ и благодарятъ, какъ-то му ся стояше, че съ му-дрость-тѫ и храбрость-тѫ си, и съ войнско-то си остроуміе опази Галліѭ отъ едно іавно разореніе и опустѳшеніе, укорихѫ го на противъ че оста-вилъ непріятель-тъ да побѣгне! Атилъ бѣ по-добрѣ позналъ Аетія, като бѣ реклъ преди битвѫ-тѫ на Каталаунско-то поле, че *смьрть-тѫ Аетіева чи-ни едно Атилово побѣжденіе* (1).

65 Атилъ же, ако и да ся завьрнѫ во своя си безъ да свьрши нищо въ Галліѭ, обаче не ся имаше за побѣжденъ. Войскы-ты му, ако пыташь, возвратившеся съ кола-та си пълны съ добычѫ, мысляхѫ и тыя като него. За да покаже убо на Римляны-ты че не гы почиташе за побѣдители, и за да гы накаже въ исто-то время защо-то дой-дохѫ насрѣщѫ му въ Галліѭ, кога-то онъ имъ казуваше че само противу Висиготѳы-ты бѣ сто-рилъ свое-то воеваніе, проводи до Валентініана е-дного Готѳа посланника да му каже: « Повелява ти чрезъ мене мой и твой Господарь Атилъ да « му приготвишь палаты-ты си » (1). А чтомъ дойде пролѣть на 452 лѣто, дигнѫся съ войскы-ты си уже успокоены и умножены, и тръгнѫ за Італіѭ. Аетій, какъ-то рекохмы, бѣ си дошьлъ тамо съ свои-ты войскы, но тыя сами безъ Виси-

готѳы-ты и безъ другы-ты Римскы помощницы варвары не бѣхѫ никакъ доволны да ся сопротивятъ на Атила. Услышавше убо че онъ иде на Италіѭ, вси тамо хванѧхѫ да треперѫтъ, кога-то Унни-ти горяхѫ отъ ревность да ся ударятъ съсъ нихъ. Между всеобщыя-тъ той-зи во Италіѭ трепетъ, кому-то най-напредь даде примѣръ Равенскый-тъ Дворъ, Аетій като чу ненадежно че Атилъ дошьлъ уже близо при Іулійскы-ты Алпы, загуби и самъ дерзость-тѫ си, и предложи царю Валентініану да излѣзе по-скоро съ него наедно изъ Италіѭ, и да пойде вѣроѩтно въ Галліѭ за да ся избави отъ тѫ-зи почти іавнѫ бѣдѫ, а самъ той послѣ да ся върне, и да ся преготви по-свободно за да посрѣщне Уннско-то нападеніе; онъ ся негли надѣяше да привлече пакъ тогава съсъ себе си Висиготѳы-ты или Бургунды-ты. Но това негово предложеніе за да изведе царь-тъ изъ Италіѭ подигнѫ толкова роптаніе на срѣщѫ му, що ся понуди да го остави; и понеже немаше средства за да забрани сичкѫ Италіѭ, дръпнѫ си войскы-ты отъ сямъ рѣкѫ-тѫ Падусъ, и остави сичкѫтѫ отвьднѫ земѭ (освень нѣкои-си главны градовы, какво-то Акуилѭ) да ся брани сама какъ-то може; при това извади царя Валентініана изъ Равеннѫ, и го заведе на Римъ, кому-то стѣны-ты повелѣ да поправятъ и да укрѣпятъ. Проводи и на Цариградъ писма до царя Маркіана съ моленіе да испрати и онъ скоро нѣкоѭ помощь на бѣдствующе-то Западно Римско царство (1).

66 Между тыя Атилъ идяше на Италіѭ скоро-скоро. Онъ, тръгнѫвъ отъ столицѫ-тѫ си среди зимѫ, улови най-правыя-тъ и най-лесныя-тъ пѫть за еднѫ войскѫ, пѫть-тъ кой-то водяше отъ Сирміумъ на Акуилеѭ, и кой-то бѣше главна-та сообщителна черта между Римъ и Цариградъ. Той пѫть минуваше презъ Емона и Наупорта, градовы кои-то днесь ся *Лайбахъ* и *Обер-Лаубахъ* называватъ. Но на пладне отъ Наупортъ наченуваше възходъ-тъ на Іулійскы-ты Алпы, на кои-то на върхъ-тъ имаше тѣсно мѣсто, кое-то ся именуваше *Круша*; А като ся слѣзяше отъ Алпы-ты долу отъ къмъ Италіѭ, имаше едно всегдашно полчище, кое-то ся ограничаваше отъ рѣкѫ-тѫ Випахъ, именуемѫѭ тогава *Студенѫ рѣкѫ*. Това полчище, и тѣснина-та Круша, составляваха Алпскы-ты Врата, и тамъ Римляне-ти лесно можахѫ да ся упрѫтъ на Унны-ты и да гы непущатъ по нататакъ; но никой не ся намери да пази тыя врата кога-то Атилъ дойде! До двадесять и два міля отъ полчище-то *Студенѫ-рѣкѫ* течаше долъ *Исонцо*, тогава именуемый *Сонтіусъ*, кой-то въ Римскы-ты междуособны брани много пѫти бѣше послужилъ като непроходимый плетъ; но тога-зи Атилъ и него минѫ безъ сопротивленіе. Отъ Исонцовыя-тъ мостъ до Акуилійскы-ты стѣны простирашеся едно широко поле, на вредъ съ древеса и лозія насаждено; Уннска-та войска минѫ презъ това поле, и не остави нищо подырѭ си, освень прахъ и пепель. Най-сетнѣ Атилъ стигнѫ до ве-

ликаго и много укрѣпенаго града Акуилiѣ, гдѣ-то намѣри еднѫ голѣмѫ войнскѫ стражѫ, и ополчився на около положи го подъ тѣсно осажденіе. Той градъ стояше като щитъ предъ сичкѫ Италiѣ, и iѫ забраняше противу нечаянны-ты варварскы отъ къмъ Дунавъ-тъ нападенія, и противу предумышлены-ты предпріятія на Цариградскы-ты цари. Рѣка-та Натисса, коя-то минуваше по край стѣны-ты му отъ восточнѫ странѫ, и ся истичаше, до четыри часа далечь отъ тоя градъ, въ Адріатическо-то море, составляваше на истеченіе-то си едно прекрасно пристанище, въ кое-то Римскити кораби стояхѫ обычайно да пазятъ това море, и да гонятъ морскы-ты крадцы. Тыя корабы имаше ли гы тамо тогава или не, не знаемъ, но історія-та гы не помянува никакъ. А градъ-тъ, така силно естествомъ и художествомъ укрѣпенъ, почиташеся за необоримъ. Преди пятьдесять и двѣ годины Висиготѳски-ти началници Аларикъ и Радагайсъ, бѣхѫ го на пусто осадили и ударили ; и сега Атилъ употреби на срѣщѫ му сичкы-ты тогашны осадителны средства, но три цѣли мѣсяци ся минахѫ, и не можи да му стори нищо. Уже лѣтны-ты горещины хванѫхѫ да ся осѣщатъ; поле-то и околни-ти села, непрестанно опустошасми, не можахѫ веке да даватъ на Унны-ты ни храняѫ за нихъ ни сѣно за коніе-то имъ ; а отъ другѫ странѫ ся научихѫ че помощь-та, коя-то Аетій бѣ пратилъ да иска отъ Восточнаго царя Маркіана, дошла и слѣзла отъ къмъ-то пладне въ

Італіѩ; бѣ ся чуло даже и това, че царь Маркіанъ ся готвилъ да проводи войскѫ и въ Панноніѩ за да пресѣче пѫть-тъ на Унны-ты ако бы искали да ся върнѫтъ. Все това правяше Унны-ты да загубватъ дерзость-тѫ и великодушіе-то си, и да ся боятъ да не бы пострадали онова що имъ ся бѣ случило на Орлеанскѫ-тѫ осадѫ (1); и не само това, но хванѫхѫ и да роптаіѫтъ, кое-то е чудно за еднѫ Атиловѫ войскѫ. Ударенъ така въ любочестіе-то си Атилъ не можаше да търпи тыя работы, но не знаяше и що да прави: Да остави Акуиліѩ, и да тръгне напредь посреди Італіѩ, то бы было дѣло несмысленно, и можаше да му наведе голѣмѫ пагубѫ; а пакъ да остави все и да ся върне безъ да завърши нищо, и то му не дохождаше на смѣткѫ, защо тъй щеше да покаже че ся е побѣдилъ. Колко и да смѣташе, все пакъ му ся видяше че нема друго средство освень да презьмне Акуиліѩ. Въ това мѫчно обстоятелство случися едно нѣщо, кое-то освень него други не бы съпикасалъ, и отъ кое-то онъ знаи да ся въсползова за да вдѫхне отнова дерзость и почти чрезвычайнѫ ревность на войскы-ты си, и тъй да може да презьмне градъ-тъ. Единъ день, като ся расхождаше около градскы-ты стѣны и глѣдаше какъ бы можилъ да гы прескочи, видѣ единъ щъркъ кой-то, оставивъ гнѣздо-то си що бѣше въ единъ стълпъ (кулѫ) на градскы-ты стѣны, фърчаше ведно съ малкы-ты свои птицы, отъ кои-то едны-ты си гы посяше на гръбъ-тъ, а на

другы-ты помагаше да ѳъркатъ напредѣѫ му и отхождаше да гы пренесе нѣгдѣ далечь на поле-то. Атилъ, като гледа нѣколко время тыя птицы, обърнѫся послѣ къмъ оныя кои-то бѣхѫ при него и имъ рече: «Видите ли тыя птицы? тыя познаватъ отъ насъ по-добрѣ що има да ся случи, понеже като си оставятъ така жилища-та, показватъ ны іавно че осѣщатъ какъ тыя жилища, сирѣчь градски-ти стълпи и стѣны, щѫтъ да паднѫтъ, и бѣгатъ за да ся не намѣрятъ въ бѣдство. И не сѣкайте че това предзнаменованіе е пусто или лъжовно, защо наистинѫ гадины-ты, кои-то предосѣщатъ будущность-тѫ, променуватъ си обычаи-ты кога ся боятъ отъ нѣкоіѫ іавнѫ бѣдѫ.» Тыя Атиловы думы ся разсѣяхѫ скоро по сичко-то полчище, и той-часъ една нова ревность улавя Унны-ты, кои-то зематъ отнова да правятъ махины, измыслятъ всякаквы разорителны средства, умножаватъ стълповъзлазянія-та на стѣны-ты, и най-сетнѣ сабарятъ еднѫ часть отъ тыя градскы стѣны, и отъ тамо влазятъ въ градъ-тъ стремително, прекарватъ жители-ты презъ сабіѫ, или гы ухващатъ робы, и градъ-тъ разграбватъ и разоряватъ така, що Іорнандъ, писавшій единъ вѣкъ по-сетнѣ, казва че и по негово-то время едвамъ оставали отъ него градъ слѣды колко-то да покажатъ гдѣ му е было мѣсто-то (2). А освень грабежъ-тъ и истребленіе-то Унни-ти правяхѫ насиліе и на жены-ты: історія-та ны казва че една прекрасна и благородна жена именемъ Дуг-

на или Дигна, коя-то обитала въ единъ стълпъ надъ рѣкѫ-тѫ, като видѣла че нѣкои войни ишли да ѝ настѫпятъ кѫщѫ-тѫ, залисалася отъ страхъ и ся хвьрлила отъ стълпъ-тъ долу въ рѣкѫ-тѫ за да избѣгне отъ зло-то употребленіе, кое-то бы можили да ѝ сторятъ онія варварски войни. Това е, въ кратцѣ, печално-то приказаніе на історицы-ты за него день ; Атилъ, за да си отмьсти на той-зи градъ защо-то смѣялъ да му ся противи толко время, направи му едно такова ужасно разореніе, що можаше да нанесе, какъ-то и нанесе, страхъ и трепетъ и на сичкы-ты другы градовы. И наистинѫ изъ сичкѫ Венетіѭ жители-ти ся по-много-то разбѣгахѫ, а други-ти, безъ да ся ни малко сопротивятъ, отворихѫ на Унны-ты градскы-ты си двери, и тъй Конкордія, Алтинумъ, Падуа, Виченція, Верона, Мантуа, Бресція, Бергама, и Кремона, быхѫ взяти и разграбени. Отъ Венетіѭ Унни-ти минѫхѫ въ Лигуріѭ, коіѭ-то такожде завладѣхѫ, и разграбихѫ безъ да разорятъ двата ѝ най-голѣмы градовы Мілана и Тицинумъ, то есть Павіѭ. Тука історія-та помянува едно нѣщо, кое-то доволно показва присмѣхливыя-тъ и горделивыя-тъ духъ Уннскаго царя. Той, като ся расхождалъ единъ день изъ Міланъ, видѣлъ нѣгдѣ си на стѣнѫ-тѫ едно голѣмо изображеніе, гдѣ-то двоица Римски цари сѣдѣли на златы престолы съ багряницѫ-тѫ на рамо намѣтнѫ-тѫ, и съ коронѫ-тѫ си на главѫ, и мнозина Скѵѳи (3) като слѣдъ едно побѣжденіе ся прострели на нозы-

ты имъ като за да имъ ищѫтъ милость. Атилъ, като изгледа добрѣ това изображеніе, повелѣ тойчасъ да го заличатъ, и на мѣсто-то му да изображатъ него сѣдяща на престолъ и имѣюща предъ себѣ Римскы-ты цари натоварены по гърбъ-тъ си съ торбы пълны съ злато, кои-то изсипвали на нозы-ты му. Въ това Задъ-Падаиское Італійско разореніе и опустошеніе мнозина отъ жители-ты, като ся разбѣгахѫ, какъ-то рекохмы, за да ся опазятъ, минѫхѫ на тамъ близо сущія Адріатіческы острову, направихѫ си колибы, и дадохѫ породѫ на славныя-тъ градъ Венетіѭ (4). Така безъ Уннско-то тамо тогашно нашествіе славный той градъ не бы вѣроятно существувалъ.

67 Между това, время ся минуваше, Іулій мѣсяцъ бѣ настанѫлъ, и голѣмы-ты горещины, на кои-то Унни-ти не бѣхѫ научени, наведохѫ болести въ войскы-ты имъ чинящыя сѣкаквы невъздержности, и така умалѣвахѫ отъ день на день. Освень това, съ невъздержность тѫ си они учинихѫ скудость и гладъ въ оныя области до толкова що Задъ-Падаиска-та страна не можаше веке да гы храни. Въ едно такова положеніе Атилъ требваше това да стори: да мине рѣкѫ-тѫ Падуѫ, да тръгне дерзновенно върху Римъ, да прекара войскы-ты си презъ Апеннінскы-ты горы, и да принуди Аетія на битвѫ коѭ-то онъ ся видяше че отбѣгва. Но воеводы-ты и войни-ти му не мысляхѫ така: тіи, понеже бѣхѫ уже спечелили безъ постраданіе все що ся надѣяхѫ да

спечелятъ отъ тѫ-зи войнѫ, и набравше безмѣрны богатства бѣхѫ си напълнили кола-та съсъ добычѫ, искахѫ да дадѫтъ веке конецъ на воеваніе-то, а че до годинѫ ако потребова, пакъ да го захванѫтъ. Отъ другѫ странѫ, ако и да бѣ уже отъ давна хванѫла да угасва на Римскѫ-тѫ старѫ и великѫ столицѫ слава-та че была свята и неприкосновенна, и че, като много крѣпка, не могла да ся презьмне, обаче мысль-та само да воювать противу единъ такъвъ-зи градъ навождаше на Унны-ты страхъ, а той страхъ имъ ся подтверждаваше и отъ то что Готѳскый Краль Аларикъ, кой-то въ лѣто 410 бѣ го осадилъ, превзелъ, и разграбилъ, малко послѣ бѣ видѣлъ войскѫ-тѫ си да погине въ море-то като отхождаше на Сицилiѫ, и самъ напоконъ бѣ изгубилъ животъ-тъ си (1), кое-то суевѣріе-то претълкува като Божіе наказаніе. Кога-то убо Атилъ, побуждаемъ отъ горделивы-ты свои чувства, мысляше да покори и смири великыя-тъ той-зи царствующій градъ по-много отъ сичкы другы, дружина-та му ся мѫчахѫ да го убѣдятъ да ся остави отъ това намѣреніе, защо гы бѣше страхъ, каже Іорнандъ, да не пострадае и той онова що бѣ пострадалъ Висиготѳскый краль Аларикъ. Видися че и Атилъ не былъ толкова свободенъ отъ такыва суевѣрны страховы, а освень това онъ бѣ чулъ тога-зи че една Греко-Римска войска, проводена отъ Восточнаго царя Маркіана, отхождаше на Панноніѫ за да го удари кога на вращаніе-то си

излѣзе изъ Алпы-ты, и да пресѣче тъй пѫть-тъ на завращаніе-то му въ царство-то си. Совсѣмъ тѣмъ желаніе-то му да удари Рима преодолѣ въ сърдце-то му, и повелѣ на войскы-ты си да ся съберѫтъ подъ Мантуѫ на едно поле именуемо Амболейско, гдѣ-то рѣка-та Манціусъ ся стича въ рѣкѫ-тѫ Падуѫ на голѣмыя-тъ пѫть, кой-то заводи презъ Апеннінскы-ты горы на Римъ. Тамо пристигнѫ и самъ послѣ. Това Уннско движеніе испълни съ страхъ Римляны-ты, кои-то, разумѣвше той-часъ кое бѣ намѣреніе-то Атилово, и не имѣюще градъ-тъ си за толко силенъ и страшенъ, боящѫся много по-праведно отъ Уннско-то нашествіе нежели Унни-ти отъ градъ-тъ имъ. Сторихѫ убо скоро нѣкои совѣты и другы, гдѣ-то царь Валентініанъ, сенатъ-тъ, и народъ-тъ рѣшихѫ единогласно че, за да не пострадае градъ-тъ онова що бѣ пострадалъ отъ Готѳы-ты на Аларіково время, немаше друго средство, освень да ся покорятъ и смирятъ предъ Уннскаго заѳоевателя, и да ся мѫчѫтъ всякымъ образомъ да го предуматъ да не бы дошълъ на Римъ. Молбы, даровы, плащаніе на ежегоднѫ дань, все турнѫхѫ предъ очи, само да бы гы послушалъ. За това рѣшихѫ да му проводятъ посолство, а за посланницы избрахѫ троицѫ знамениты мѫжи: Папа Леона, кого-то Римляне-ти назоваватъ *Великаго*, а Грьци-ти *Премудраго*; Сенатора Геннадіа Авіена кой-то, бывшій консулъ преди двѣ годины, казвашеся че происходи родомъ отъ Валерія Корвіна, и, спо-

рядъ Сидонія Аполлинарія, « бѣше князь слѣдъ князя багряноносца ; » и сенатора Тригетіа, кой-то по-преди бѣше военачалникъ въ Африкѫ, и префектъ преторійскы въ Италіѭ. Отъ тія троицѫ посланницы Римляне-ти най-много на папа Леона ся надѣяхѫ да имъ свьрши работѫ, защо той бѣ человѣкъ съ голѣмъ умъ и разумъ, и имаше много искуство, какъ-то въ церковны, тъй и въ граждански работы. Тръгнѫвше убо отъ Рима тія посланници, вьрвѣхѫ скоро по пѫть, за да бы пристигнѫли Атила преди да мине Падуѫ, кое-то и получихѫ, и го срѣщнѫхѫ подъ Мантуѫ на Амболейско-то поле. Атилъ, кой-то (какъ-то до сега го познахмы) любяше наипаче славѫ-тѫ и почесть-тѫ, благодарися много отъ тѫіѭ Римскѫ постѫпкѫ, и ся зарадва като видѣ че най-свѣтли-ти мѫжи отъ Рима идяхѫ да му ся молятъ, нему кого-то за много время Римляне-ти почитахѫ за единъ никакъвъ варваринъ, и че горделива-та имъ столица припадаше на нозы-ты му, и чакаше трепериѫщи да чуе отъ уста-та му рѣшеніе за животъ или за смьрть. Тая помысль причини на Атилово-то сьрдце превеликѫ радость, коіѭ-то онъ неможаше и да скрые. Онъ мысляше че, или го препознали за побѣдитель и господарь, или вещественно станѫлъ такъвъ-зи, то е все едно ; а при томъ смиряваше и Аетія, кому-то скършаше сабіѭ-тѫ съ еднѫ рѣчь. Така и честолюбіе-то му и народъ-тъ му ся удоволствуваше, и можаше веке да си отиде безъ срамъ. Подъ вліяніе-то на

такыва размышленія Атилъ повелѣ да му доведѫтъ Римскы-ты посланницы, и гы прія съ голѣмѫ учтивость и привѣтливость. Тіи за това свидѣніе бѣхѫ ся премѣнили съ най-хубавы-ты дрехы своего достоинства и чина, и папа Леонъ бѣ ся облѣклъ съ архіерейскы-ты си одежды. Атилъ наипаче на него удари око, и най-много нему честь и уваженіе подаде. Леонъ же, ободрився отъ тѫзи Атиловѫ привѣтливость, изложи му молбы-ты и предложенія-та що му проваждахѫ царьтъ, сенатъ-тъ, и народъ-тъ Римскыи, но какъ и съ каквы рѣчи, това історія-та ны не казва; казва само, че Атилъ ся склонилъ на молбы-ты му, и му далъ онова що му просилъ, согласился сирѣчь да стори миръ съ Римляны-ты съ условіе да му плащатъ ежегодишнѫ дань, и ся обѣщалъ да остави Італіѭ. Това соглашеніе станѫло на 6 Іуліа л. 452, и слѣдъ малко Атилъ си дигнѫ войскы-ты за да си отиде на Унпско. Въ тыя разговоры съ Римскы-ты посланницы, онъ не трѣба да е реклъ нищо за Онорііѭ че му была сгоденица и че іѭ искалъ за сопругѫ, защо ако бѣше реклъ, Леонъ му бы лесно расправилъ че, спорядъ Римскы-ты и хрістіанскы-ты законы, тя като уженена не можаше да му стане сопруга. Обаче като си отхождаше, не знамъ какъ му дошло пакъ на умъ-тъ да кѫже че, ако царь Валентініанъ не му проводи Онорііѭ ведно съ сичкото имѣніе що ѝ ся падаше отъ бащино-то ѝ достояніе, на пролѣть ще пакъ да дойде съ іоще

по-много войскѫ да ѥѫ иска. Това за Онорiѥѫ въспоминаніе е сторилъ Уннскый царь, негли за да покаже на горделивы-ты Римляны че сичка-та му грыжа за тѫ-зи лудѫ княгинѥѫ бѣше да употреби имя-то ѝ колчемъ искаше причинѫ за да имъ стори войнѫ. Какъ да е, онъ тогава си тръгнѫ отъ Iталiѥѫ, и на вращаніе-то си не минѫ презъ Iулiйскы-ты Алпы, презъ кои-то бѣ минѫлъ кога-то отхождаше въ Iталiѥѫ, за да не бы ся срѣщнѫлъ на исхожданіе-то отъ тыя горы съ Греко-Римскѫ-тѫ войскѫ, коѥѫ-то Маркіанъ бѣ проводилъ въ Панноніѥѫ; но ся управи по край рѣкѫ-тѫ Адігѫ, и минѫ презъ Нориѣскы-ты Алпы, и войни-ти му, совсѣмъ що бѣше станѫло миръ, разграбихѫ града Аvгустова (Ausbourg) кой-то имъ ся намѣри на пѫть-тъ; близо же при тоя градъ, като минувахѫ рѣкѫ-тѫ Леха, случися едно нѣщо кое-то наведе между Унны-ты доволно суевѣрно безпокойствіе: Кога-то конь-тъ на царь-тъ имъ стѫпваше въ водѫ-тѫ, една страннообразна и дрипава жена, коя-то приличаше на волшебницѫ, впуснѫ ся напредѥѫ му, хванѫ го за юздѫ-тѫ, и извыка до три пѫти съ высокъ и торжественъ гласъ: « Назадь, Атиле, назадь, назадь! » като че ли щяше съ това да покаже че онъ на завращаніе-то си имаше да посрѣщне нѣкоѥѫ голѣмѫ бѣдѫ (2).

68 Между това Греко-Римскы-ты войскы, собравшеся въ Мvсіѥѫ, бѣхѫ уже готови да ударятъ на Уннскѫ-тѫ земліѥѫ, но послѣ, като чухѫ

че миръ станѫлъ рѣшително между Римляны и Унны, не сторихѫ и тіи къ нимъ никое непріятелство. Атилъ обаче, като ся завьрнѫ во своя си, прати Греко-Римскому царю извѣстіе че, понеже не му былъ испратилъ обѣщанѫ-тѫ отъ царя Ѳеодосія дань, да знае че има войнѫ да прави съ него, и че на пролѣть ще дойде да му завладѣе земліѭ-тѫ. Маркіанъ, кой-то не бѣше слабъ и страхливъ като Валентініана, прія дерзновенно това извѣстіе, отговори пристойно на Атила, и хванѫ и той да ся готви за войнѫ. Така тая зима ся минѫ съ голѣмы войнскы приуготовленія и отъ двѣ-ты страны. Особно же Атилъ ся упражни презъ неіѭ зимѫ да удари и покори Кавкасскы-ты Аланы, кои-то бѣхѫ ся подигнѫли въ негово отсѫтствіе. Іорнандъ помянующій това Атилово противу Аланы-ты войнско предпріятіе (1) смущава обаче мѣста-та споредъ имена-та, и казва че Атилъ сторилъ ужь и второ нашествіе противу Аланы-ты обитающія надъ рѣкѫ-тѫ Лігера (2) и даже противу Висиготѳы-ты, и ударилъ пьрво Аланы-ты, а Ѳорісмундъ, краль Висиготѳскый, преварилъ та имъ дошьлъ на помошь, побѣдилъ и разбилъ Атила колко-то и на Каталаунско-то поле (3), и го принудилъ да излѣзе посраменъ изъ Галліѭ. Но тѫ-зи Іорнандовѫ повѣсть, крітічески-ти історіци іѫ иматъ за приказкѫ, защо сички-ти други історически свидѣтелства казватъ че Атилъ преминѫлъ мирно зимѫ-тѫ на Дунавъ-тъ, упражняіѫщися въ голѣмы войнскы приуготовленія

за лѣто 453 противу Греко-Римляны-ты, а въ такыва важны приуготовленія нема никоѣ вѣроятность да остави онъ мѣсто-то си, и да пойде посреди зимѫ отнова на Галліѭ. Освень това Турènскый єпіскопъ Григорій отъ посреди Галліѭ пише че Θорісмундъ него время воевалъ, не противу Унны-ты и въ помощь на Аланы-ты, но противу самы Аланы-ты кои-то и побѣдилъ (4). Верху това Французскый історікъ Tillemont, за да согласи Іорнандово-то приказаніе съ онова що пише Григорій, мысли че Алане-ти имѣѭщи войнѫ съ Висиготѳы-ты, и бывши, какъ-то выше видѣхмы (5), тайни пріятели съ Унны-ты, може да сѫ выкали на помощь и нѣколико Уннскы войнства, и тъй Θорісмундъ да е побѣдилъ и едны-ты и другы-ты. Това мысли и Saint Martin крітическый примѣчатель на Вѵзантійскѫ-тѫ отъ Le beau історіѭ (6).

69 Было то какъ было, въ началѣ слѣдующаго 453 лѣта, кога-то Атилъ ся готвяше за ново воеваніе противу Греко-Римско-то царство, случися да умре нечаянно, какъ-то щемъ по-долу да кажемъ, и така и воеваніе-то му останѫ назадь, и царство-то Уннско ся развали и разсыпа. Смьрть-та Атилова станѫ така: Спорядъ Уннскыятъ обычай онъ сторилъ за себе новѫ сватбѫ, и ся оженилъ торжественно за едно младо и прекрасно момиче, кое-то спорядъ Іорнанда и Павла Діакона, ся зовало *Илдико*, а спорядъ преданіето на сѣверны-ты писатели ся представлява чисто

по Германскы написано Хілд-гунд (Hilt-gunt). За това момиче Германско-то преданіе казва че было Франскаго или Бургундскаго краля дьщеря, а Угръско-то преданіе именуіѫщи го Міколцъ (Mikolts) казва че баща му былъ Бактріанскый краль (1). А какъ наистинѫ то было кральска дьщеря, това ся и історіческы подтвьрждава отъ то що тая Атилова женитба станѫла торжественно и много великолѣпно, а не какъ-то бѣ станѫла, почти тайно, женитба-та му съ Ескамовѫ дьщеріѫ (2). Германско-то преданіе казва приложително че Атилъ былъ ужь убилъ по-преди родителиты на това момиче, за да имъ зьмне имѣніе-то, и че сега ужь земалъ за женѫ момиче-то за да стане законно похищеніе-то му, като чє бы ималъ потребѫ отъ такыва узаконенія Атилъ, кой-то обладаваше все що имахѫ непріятели-ти му побѣждени. Было то какъ было, истина-та е, мыслимъ, че Атилъ ся е уязвилъ сьрдцемъ отъ Ілдичнѫтѫ изрядноѫ красотѫ, и защо-то была кральска дьщеря, не е щялъ беззаконно да ѣѫ има, но е искалъ да ѣѫ стори сопругѫ неговѫ по закону. А радость-та му была толкова голѣма че ся оженилъ за еднѫ толко хубавѫ женѫ, що противу обычая-тъ си да іаде и да піе умѣрено (3), въ тоя торжественный на женитбѫ-тѫ си день ударилъ ся чрезвычайно на питіе, и кога-то веке късно вечерь-тѫ влѣзе въ сопружескыя-тъ си чертогъ, глава-та му была, казва Іорнандъ, утегнѫла отъ віно и отъ сънь. А наутре, кога-то сички събра-

ни чакахѫ да излѣзе за да му честитятъ радость, станѫ уже пладне, а той ни отъ чертогъ-тъ си излазяше, ни врата-та си отваряше. Почудени за това закъсненіе, сановници-ти му хванѫхѫ да ся обезпокояватъ, и мыслѣще че негли спи іоще, начнѫхѫ отъ вънъ да выкатъ и да хлопатъ за да бы ся събудилъ ; но най-сетнѣ, като видѣхѫ че все това бѣше напусто, съвсѣмъ веке смущени и уплашени, счупихѫ врата-та и влѣзохѫ. Но что да видятъ ! Атилъ съсъ кръвь облеянъ лежаше мрътвъ на легло-то си, а млада-та му булка дьржаше главѫ-тѫ си надъ него наведенѫ и дребны сльзи роняше подъ дълго-то си було ! На това страшно и нечаянно видѣніе вси-ти онія мѫжи растреперани извыкахѫ громогласно, и съ выковыты си направихѫ да потрепержатъ палаты-ты ; а отъ велико-то си оскорбленіе, едни си отрѣзахѫ косы-ты, а други си нарѣзахѫ лице-то съ ножовы, защо, каже Іорнандъ, « единъ толкова изряденъ воеватель не ся оплакваше съ женскы сльзы, плачовы и рыданія, но съ мѫжьскы кърви. » Тая печальна вѣсть ся раздаде скоро по сичкыя-тъ градъ, а послѣ и по сичко-то Уннско царство, и така сичкый народъ, отъ Дунавъ-тъ даже до Уралскы-ты горы, бы ожаленъ неизреченно. Това показва колко много го любяхѫ сички-ти му подданници.— Сега що бѣ ся случило презъ злополучнѫ-тѫ онѫѩ нощь ? Различны и една на другѫ противны вѣсти ся разсѣяхѫ за това вънъ отъ царскы-ты палаты : Уннски-ти началници ся пот-

щахѫ да увѣрятъ и да докажѫтъ че смърть-та му была естественна, казующе, че му паднѫло апопликсія (дамла, ударъ), и тълкующе че, понеже му текло често кръвь изъ носъ-тъ, неіѫ нощь като спалъ възнагъ, случилося та му потекла пакъ кръвь-та, коя-то като не можила да ся истича на вънъ, събралася на гърло-то му и го удавила. Това расказвахѫ на вредъ Унни-ти и Уннски-ти сановници и велможи, или че наистинѫ тъй станѫла работа-та, кое-то е могло да бѫде, защо-то іалъ и пилъ много отъ вечерь-тѫ, или че тъй поносило на політікѫ-тѫ и на любочестіе-то имъ, за да не бы ся разчуло че великый царь и завоеватель Уннскый умрѣлъ отъ убійство, и да бы ся принудили да сторятъ за едно такова нѣщо испытанія и обвиненіи, кои-то бы навели смущенія и раздоры въ царство-то. Латінски-ти обаче писатели казватъ, че Илдико ударила съ ножъ мѫжътъ си като спалъ, кой знае за коіѫ враждебнѫ и отмьстителнѫ причинѫ, и то ся види доста вѣроятно отъ то що Илдико не токмо сама не излѣзла да каже напраснѫ-тѫ смърть Атиловѫ, но даже и не отворила кога-то сановници-ти му викали отъ вънъ и хлопали. Отъ писатели-ты които приказватъ че Атилъ былъ убитъ отъ Илдика, нѣкои-си даже прилагатъ че единъ отъ неговы-ты щитоносцы й помогнѫлъ да извърши това злодѣяніе побужденіемъ Аетіевимъ. За да ся избави Римско-то царство веднъжь за всякога отъ единъ такъвъ-зи врагъ кой-то, и като ся премири съ

Валентініана, пакъ го заплаши на отхожданіе че ще дойде пакъ на пролѣть да иска Онорію (4), може Аетій, по подражаніе Хрусафіево (5), да е сторилъ тайно единъ такъвъ навѣтъ противу Атила. Но видися че той навѣтъ не е былъ исповѣданъ отъ убійницѣ-тѫ, а за това и никое за него смущеніе между Унны-ты ся не казва. Германско-то же поетическо преданіе ище да каже че Атилова-та оная млада булка, сама отъ себе побуждаема, убила мѫжъ-тъ си, за да си отмьсти защо-то онъ по-напредь убилъ нейны-ты родители и имъ зелъ имѣніе-то, а сега смѣялъ да зьмне и неіѫ за женѫ. Но това обстоятелно приказаніе намъ ся види невѣроятно, защо го казватъ само поемы-ты Германскы и Скандинавскы, а мы знаемъ че обычайно поети-ти измыслюватъ нарочно такыва драматическы обстоятелства, кои-то и украшаватъ съсъ много другы подробности наоколо, само за ползѫ на поетическы-ты сочиненія. Какъ да е да е, Іорнандъ, спорядъ точнѣйшаго писателя Пріска, (кому-то за сожаленіе первообразно-то за тыя работы сочиненіе не ся сохранило,) казва положително че *Атилова-та смьрть произишла отъ кръвотеченіе безъ іазвѫ* (6). Θеофанъ, такожде любоистинный вообще писатель, пише и той, че *Атилъ умрѣлъ отъ кръвотеченіе* (7). Това исто-то казуватъ и Іоаннъ Малала и Александрійска или Пасхалева называема-та лѣтопись, кои-то обаче прилагатъ че мома-та (коя-то казватъ страстно че му была наложница а не же-

на) была подозрѣна да го е тя убила (8).

79 Погребеніе-то Атилово станѫ съ торжество великолѣпно, и за велико-то му имя достойно. Посреди поле-то предъ царствующія-тъ Уннскый градъ поставихѫ еднѫ прекраснѫ копринянѫ сѣнь, въ коіѭ-то турнѫхѫ еднѫ великолѣпнѫ постелѭ, и верху неіѭ положихѫ Атилово-то тѣло. Послѣ, конници избрани изъмежду най-благородны-ты отъ народъ-тъ, сторихѫ наоколо теченія и игры обыкновены въ такыва обряды; а отъ другѫ странѫ поети и ратници, за славѫ и похвалѫ Атиловѫ, пѣяхѫ надгробнѫ пѣснь, коіѭ-то Іорнандъ е сохранилъ цѣлѫ спорядъ Готѳско-то преданіе. Ето тая пѣснь по стіховы отъ насъ по възможности направенѫ:

1

Атилъ Царь Унновъ преславный,
И сынъ Мьндюховъ достойный,
Народовъ храбрыхъ владѣя,
Съ нечутнѫ силѫ воюя,
Скѳійскы самъ и Германскы
Различны кральства варварскы
Себѣ подвластны направи,
И Римскы царства поквари,
Превзевъ имъ много градовы,
Наведъ имъ трепетъ страховы.

2

Послѣ имъ милость сотвори,
И миръ имъ щедро подари,
Че му ся тепло моляхѫ,

И дребны сльзы ронахѫ,
Да имъ остави свободнѫ,
Земльѣ-тѫ и непокорнѫ,
Склонився дань да му плащатъ,
Годишно да ѭ испращатъ,
Като на своя Господарь,
Великый Уннскы главатарь.

3

Всегда щастливъ онъ и любимъ,
Всегда же и непобѣдимъ,
Сега ся жално престави,
И душѫ Богу предади,
Не врагъ рѫками нараненъ,
Ни отъ подданныхъ предаденъ,
Но радъ и веселъ безъ горесть,
Въ постелѣ тихо безъ болесть,
При свои люды любимы,
Юнацы, непобѣдимы (1).

Като ся пѣяше тая пѣснь, сичка-та Уннска войска, коя-то стояше нарядена около сѣнь-тѫ, правяше плачевны восклицанія. А като ся свьршихѫ тія печални знакови и обряди, Унни-ти направихѫ онова що сами называватъ *стравѫ* (2), сирѣчь единъ надгробный обѣдъ, гдѣ-то ѣадохѫ и пихѫ до ситости: защо они имахѫ и такъвъ обычай да мѣшатъ пированіе-то съ погребателны-ты скорбы. А кога-то щяхѫ да го погребятъ, затворихѫ тѣло-то му въ три ракы еднѫ въ другѫ вложены, отъ кои-то пьрва-та най-малкая бѣше направена отъ злато, средня-та отъ сребро, а

врьхня-та отъ желѣзо. Съ това тіи искахѫ да назначѫтъ че у крѣпчайшаго ихъ царя все ся бѣ соединило : желѣзо-то, съ кое-то бѣ покорилъ толкова народы ; и сребро и злато, кое-то бѣ зелъ за украшеніе своего царства отъ двѣ-ты Римскы іміперіи. Послѣ го положихѫ нощемъ въ гробътъ, и съ него наедно заровихѫ оружія кои-то бѣхѫ зели отъ непріятели-ты, войнскы оффиціалны одѣла съ драгоцѣнны каменія украшены, и много другы утвары таковаго царя достойны. Послѣ, за да останѫтъ тія богатства скрыти, и да не бы отишьлъ нѣкой да гы изрови тайно, направихѫ, какъ-то рѣкохмы, погребеніе-то му нощемъ, и заклахѫ немилостиво слугы-ты, кои-то бѣхѫ ископали и заровили гробъ-тъ. Іорнандъ като описва, спорядъ Пріска, тыя подробности, прилага, пакъ спорядъ Пріска, че неіѫ нощь станѫло въ Цариградъ това чудо, че Богъ ся іавилъ ужь на сѣни царю Маркіану, голѣмѫ грыжѫ имѣющему за единъ толкова свирѣпъ непріятель, и му показалъ Атиловыя-тъ лѫкъ сокрушенъ, като за да му извѣсти съ това че Уннска-та сила ся веке струшила и разрушила : защо, каже, Атилъ бѣ станѫлъ толкова страшенъ на великы-ты царства, що Вышный показалъ смьрть-та му като благодѣяніе на царіе-то (3).

ГЛАВА IX.

НАСЛѢДНИЦИ АТИЛОВИ.

1 Кои сѫ были Атилови-ти сынове, и какъ по несогласіе-то имъ первородный Еллахъ е былъ принужденъ да расподѣли на сичкы-ты бащино-то си царственно наслѣдіе.— 2 Общо возстаніе на Германскы-ты подчинены имъ народы противу нихъ, и освобожденіе тѣхно съ побѣжденіе-то на Унны-ты и убитіе-то Еллахово. — 3 Кои гдѣ ся послѣ разсѣяхѫ и населихѫ. — 4 Напусто Унни-ти правятъ походъ црезъ Дунавъ-тъ на Остроготѳы-ты въ Панноніѭ; побѣждени, вращатся пакъ презъ Дунавъ-тъ въ Унниваръ. — 5 Воеваніе Остроготѳовъ на Греко-Римляны-ты, и мирозаключеніе съ заплащаніе на годинѫ по 300 літры злато на тыя варвары. — 6 Прихождатъ Сарагура на Меотійскы-ты страны, и посланници тѣхни на Царпградъ. — 7 Персійскый царь Перозъ праща и той на Цариградъ посланницы да иска помощь противу Унны Кидаріты, но не му ся дава. — 8 Сарагири-ти ведно съ Акациры воюватъ на Персіѭ, и Персійскый царь напразно пакъ иска помощь отъ Цариградъ.— 9 Страшенъ пожаръ въ Цариградъ.— 10 По причинѫ що Остроготѳи-ти нападатъ на Сатагы-ты въ Панноніѭ, Денничій съ Унны-ты и другы свои подданницы воюва на нихъ презъ Дунавъ-тъ, но ся побѣждава крайно и завраща.— 11 Унни-ти воюватъ послѣ на Греко-Римляны-ты, но бываръ

побѣждени, и премирившеся вращатъ ся презъ Дунавъ-тъ во своя си. — 12 Денничій и Ирнахъ пращатъ на Цариградъ посланницы желающе да заключатъ търговскый договоръ. На отрицателныя-тъ Леоновъ отвѣтъ, Ирнахъ ся не согласява съ Денничія за войнѫ. — 13 Денничій слазя съ войскы-ты си на Дунавъ-тъ, и праща до Леона новы посланницы съ новы предложенія, на кои-то отвѣтъ-тъ быва пакъ отрицателенъ. — Денничій съ Унны и Готѳы войскы минува Дунавъ-тъ, но слѣдъ малко быва заприщенъ отъ Греко Римляны-ты въ нѣкои тѣсны мѣста, гдѣ-то притѣснени Унно-Готѳи-ти ся вричатъ да ся покорятъ, ако имъ ся даде мѣсто за населеніе, и ся излъгватъ да ся раздѣлятъ за препитаніето си до гдѣ дойде отвѣтъ отъ Цариградъ.— 15 Хелхалъ Уннинъ Римски подданникъ наипаче прельстява Готѳы-ты та возставатъ оружіемъ на Унны-ты, и тіи тогази на Готѳы-ты, а врьху всѣмъ послѣ Греко-Римляне-ти, догдѣ осѣтивше обманѫ-тѫ Готѳи и Унни ударятъ гы пакъ іаростно та гы побѣждаватъ и избѣгватъ.— 16 За отмьщеніе слѣдъ годинѫ Денничій воюва пакъ презъ Дунавъ-тъ на Греко-Римляны-ты, но заприщенъ отнова ударяся крѣпко, поразяватъ ся войскы-ты му, и самъ, живъ уловенъ, заклавася отъ Анагаста, и глава-та му ся проважда на Цариградъ, гдѣ-то ѭ носятъ по улицы-ты торжественно.— 17 Заключеніе и конецъ.

1 Наслѣдство-то на великыя-тъ оный завладѣтель Атила, кой-то за малко годины бѣ основалъ царство почти равно съ царство-то великаго Александра Македонскаго, и кой-то имаше подвластны и подданны цари, краліе и князи, и правяше да треперятъ отъ него сами-ти Греко-Римски імператори, има истѫ-тѫ участь коіѫ-то и

наслѣдство-то на Македонскыя-тъ оный царь, сирѣчь раздробися на много части, и слѣдъ малко ся разори и разсипа. Сынове-ти му, на различны мѣста и отъ различны майкы рождени, составляваxѫ, каже Іорнандъ, почти единъ народъ (1). Преданіе-то чете отъ нихъ выше отъ пятьдесять, а історія-та именува седемь дошли на мѫжьскы возрасть. Тіи сѫ: Еллахъ, Денничій (2), Емнедзаръ, Узиндуръ, Уто, Искалмъ, и Ирнашь или Ирнасъ (3) най-младый-тъ и най-любимый-тъ му отъ сичкы-ты (4). Еллахъ най-голѣмый-тъ му синъ, рожденный отъ любезнѫ-тѫ му царицѫ Рѣкѫ или Рѣканѫ, кого-то уже видѣxмы поставенъ краль на Акациры-ты (5), бяше, за отличнѫ-тѫ си храбрость, самъ достоинъ да наслѣди отцу своему и да сохрани пространнѣйши-ты неговы завладѣнія. Атилъ самъ така мысляше, и много пѫти бѣ него показалъ за наслѣдникъ на царство-то си и за главѫ на братія-та му. Но тіи ся на това не согласиxѫ, и свое-то особно честолюбіе отъ общенароднѫ-тѫ ползѫ предпочитающе, станѫxѫ несмысленно вси да искатъ да царуватъ. Еллахъ не можи да имъ ся сопротиви, и за да не стане раздоръ помежду имъ, кой-то бы былъ за царство-то много вредителенъ, принудися да ся склони на предложніе-то имъ, и да расподѣли съ нихъ жребіемъ по равнѫ часть бащино-то си царственно наслѣдіе, т. е. сичкы-ты Унномъ подданны народы ведно съ храбры-ты имъ краліе и князи (6).

2 Но кога-то они, така раздѣлившеся, сѣ-

кахѫ че немахѫ веке освень мирно да царувать, напрасно ся подигнѫ насрѣщѫ имъ една буря, коѥѫ-то съ сичко-то си стараніе не можихѫ да посрѣшнѫтъ ни да ѝ преодолѣятъ. Различни-ти иноплеменни, наипаче Германскаго племена, народи не видѣхѫ за добро да ся подчинятъ на Атиловы-ты сыновы, какъ-то отъ неволѥѫ ся бѣхѫ нему подчинили и покорили, и пожелахѫ да ся освободятъ отъ Уннско-то иго, и да си станѫтъ пакъ независими като напредь. На това пьрвый примѣръ даде Гепидскый краль Ардарикъ, кого-то видѣхмы по-горѣ (1) че бяше най-мудрый и най-вѣрный совѣтникъ Атиловъ. Той като видѣ, казва Іорнандъ, че сынове-ти Атилови, раздѣляюще помежду си царство-то бащино си, расподѣлявахѫ си, като нѣкои робы, и различны-ты нему подчинены бывшія народы, безъ да гы пытатъ, не може да тьрпи това безчестіе, и разсьрдився дигнѫ знамя возстанія противу нихъ, и представи и на другы-ты Германскы народы че трѣба и тіи да сторятъ като него, и да си защитятъ свободѫ-тѫ. Того послушахѫ Остроготѳи-ти подъ предводителство-то на троицѫ-тѫ князующія ихъ храбры братія (2), и Ерули и Суеви-ти, кои-то согласившеся возстахѫ такожде противу Атиловы-ты сыновы, и наченѫхѫ сѣкы во своѥѫ-тѫ си земльѫ да ся біѥѫтъ съ нихъ. Тіи же, на кои-то вѣрни останѫхѫ само Унни, Сармати и Алани (3), поддьржахѫ сѣкы особно тѫѥѫ битвѫ за нѣколко время, и совсѣмъ що сторихѫ съ непріятели-ты си мно-

го и тяжки ударенія, не можихѫ никои никому да преодолѣѭтъ. Най-сетнѣ видѣхѫ за нужно и отъ двѣ-ты непріятелскы страны да си соединятъ взаимно войскы-ты на едно тѣло, и да сторятъ общо и рѣшително сраженіе. Това общо сраженіе станѫ отъ десно на Дунавъ-тъ въ Панноніѭ при рѣкѫ-тѫ Нетадъ (4), и «то бы, каже Іорнандъ, чудно и дивно зрѣлище, гдѣ-то всякый можаше да види, отъ еднѫ странѫ, какъ Готѳи-ти ся біяхѫ като луди съ сабіѭ, какъ Гепидн-ти си чупяхѫ копія-та удряще, и какъ Суеви-ти посрѣщахѫ пѣши конницы-ты; а отъ другѫ, какъ Унни-ти ся отличавахѫ въ стрѣляніе-то, и какъ ся редяхѫ на брань, Алане-ти съ тяжкы, и Ерули-ти съ легки въоруженія.» Така като ся бихѫ храбро и упорно и отъ двѣ-ты страны, най-сетнѣ преодолѣ нечаянно Гепидска-та страна, а Уннска-та бы побѣждена и нагонена. Въ такова едно велико сраженіе сѫ паднѫли несумненно много люди и отъ сямъ и отъ татакъ; Іорнандъ знающій колко сѫ паднѫли отъ еднѫ-тѫ странѫ, требваше да знае колко сѫ паднѫли и отъ другѫ-тѫ и да каже; но той като родомъ Готѳъ казва само че отъ Уннскѫ странѫ, такъ отъ Унны-ты какъ и отъ другы-ты народы тѣхны помощницы, паднѫли до 30,000 души! а колко паднѫли и отъ Гепидскѫ или Остроготѳскѫ странѫ, за това не казва нищо! Казва онъ, такожде че погинѫлъ и самъ Атиловъ сынъ Еллахъ въ него сраженіе, слѣдъ като истребилъ много непріятели и показалъ такѫва чуднѫ и див-

нѫ храбрость, що Атилъ, ако бѣ живъ, щялъ да ся възблагодари за тъй славнѫ-тѫ му смьрть. Какъ да е да е, видися че Унска-та страна ся побѣдила тогава толкова тежко, що імперія-та имъ, коя-то до тога грозяше да завладѣе сичкѫ вселеннѫіѫ, него день паднѫла и ся разрушила. «Толкозь несогласіе-то е пагубно нѣщо, (казва пакъ Іорнандъ,) що Унни-ти паднѫхѫ щомъ ся раздѣлихѫ, тіи кои-то соединени навождахѫ съ силы-ты си страхъ на сичкы другы (5).»

З Слѣдъ това сраженіе тія различни и едни другымъ пріятни или противны народи разидохѫся всякый възъ еднѫ странѫ, и ся населихѫ и учредихѫ кои гдѣ можихѫ и кому гдѣ бы угодило. Така:

Денничій, ведно съ по-много-то сыновы Атиловы, и съ по-много-то Унны, отиде та ся насели и учреди надъ и по край Черно море, тамъ гдѣ-то изъ начала бѣхѫ Готѳски-ти жилища.

Ирнахъ най-младый-тъ сынъ Атиловъ съ свои-ты подданницы Унны ся дръпнѫ и насели въ края-тъ на Малѫ Скѵѳіѫ, коіѫ-то днесь называвамы Добрицѫ.

Емнедзаръ и Узиндуръ, рождени отъ еднѫ майкѫ съ Ирнаха, дойдохѫ та ся населихѫ въ *прибрѣжнѫ* Дакіѫ (6), сирѣчь въ нынѣшніѫ-тѫ придунавскѫ Блъгаріѫ, при рѣкы-ты Ута и Осмѫ, около Видинъ, Свищовъ, и Нікополъ.

Уто и Искалмъ ведно съ мнозинѫ Унны дойдохѫ по навѫтре въ Греко-Римскѫ-тѫ земліѫ (1),

но гдѣ именно не знаемъ, и ся населихѫ тамъ, покорившеся Греко-Римскому царю. Іорнандъ казва че еще по негово-то время (около 552 л.) нѣкои-си отъ тыя Унны ся зовали Святогорцы (Sacromontisii) и Фосатци (Fosatisii).

Саромати-ти (кои-то, каже Іорнандъ, *Сармати* называемъ) заедно съ Цемандры (Cemandri) и нѣколико Унны, отидохѫ та ся населихѫ, позволеніемъ Греко-Римскаго царя, въ горніѭ-тѫ Мусіѭ близо при града Мартена (ad castrum Martenam).

Скури, Сатагари и други Алани, ведно съ своего княза Кандакса, пріяхѫ за населеніе Малѫ Скѳіѭ и Долніѭ Мусіѭ (8).

Руги и други нѣкои народци поискахѫ и зехѫ за населеніе Віозиметъ и Скандіополь (9).

Остроготѳи ти поискахѫ и тіи мѣсто за населеніе, и царь Маркіанъ имъ даде сичкѫ Панноніѭ, составляемѫѭ отъ едно дълго поле, украшена, каже Іорнандъ, съ много градовы, отъ кои-то пьрвый бѣ Сирміонъ (Сремъ), а послѣдный Виндоміна (10), и ограниченѫ на Востокъ отъ горніѭ Мусіѭ, на пладне отъ Далматіѭ, на западъ отъ Норикъ, и на сѣверъ отъ Дунавъ-тъ.

Най-сетнѣ Гепиди-ти съ своего Краля Ардарика, като главни побѣдители Унновъ, завладѣхѫ предѣлы-ты на сичкѫ Дакіѭ задъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то бѣше и Атиловый-тъ царствующій градъ, и ся учредихѫ въ неіѭ постоянно, сотворивше миръ и съ Греко-Римско-то царство, отъ кои-то не ис-

кахѫ друго освень да гы остави мирны, и да имъ дава ежегодно заплатѫ като на храбры мѫжи, и способны да му пазятъ предѣлы-ты, съ това само условіе, че краль-тъ имъ требваше да имъ ся дава отъ него.

Такымъ образомъ вси тія народи, разсѣявшеся и остановившеся почти по сичкѫ Грекороманіѭ, то есть въ Дакіѭ, въ Долніѭ и горніѭ Мусіѭ, въ Панноніѭ, Иллуріѭ, Ѳракіѭ и Македоніѭ, ужь като Римски гости и пріятели, назвахѫся тѣхни союзници (fœderati), и като такива земахѫ ежегодно заплатѫ отъ Греко-Римско-то царство (11), ужь за да му пазятъ предѣлы-ты и да му помагатъ войнственно противу другы непріятели, а истинно за да го оставятъ мирно и спокойно отъ тѣхны-ты грозны нашествія (12).

4 Едвамъ Остроготѳи-ти ся бѣхѫ какъ-то рекохмы, учредили въ Панноніѭ, и Атилови-ти сынове (1), кои-то естественно (каже Іорнандъ) имъ ся гнѣвяхѫ че дигнѫли главѫ и войнѫ насрѣщѫ имъ, а при това имъ и завиждахѫ че имъ отнели тѫѭ обширнѫ область, соединивше войскы-ты си дойдохѫ въ лѣто 454 (2) да гы търсятъ като свои побѣгнѫлы робы, и като бѣгствомъ отстѫпилы отъ тѣхно-то владѣніе, и ударихѫ напрасно Валамира кой-то, като населенъ въ восточнѫ-тѫ часть Панноніи, бяше и по-близо. Но онъ научився съсъ время за тѣхно-то нашествіе, потщася да събере войскы-ты си, и съ тѣхъ, ако и не много, посрѣщнѫ храбро Унны-ты, ударися съ

нихъ и гы навы. По томъ не престанѫ да гы дразне, така що они, видѣвше че не ще могѫтъ да му сторятъ нищо, принудихѫся да ся върнѫтъ назадь, и минѫвше Дунавъ-тъ, отидохѫ на оныя страны отъ Скѵѳіѭ, презъ кои-то тече Дунавътъ, и кои-то ся по языкъ-тъ имъ именувахѫ *Унниварѣ* (3). Валамиръ ся потща да извѣсти на братія-та си това радостно за нихъ происшествіе, а на отвѣтъ прія и онъ извѣстіе че въ кой-то день ся бѣхѫ побѣдили Унни-ти родился брату му сынъ названный Ѳеодорихъ (4). Той Ѳеодорихъ станѫ послѣ единъ отъ най-мудры и най-храбры-ты Готѳскы краліе.

5 Готѳскый Краль Валамиръ не остави и Греко-Римляны-ты за много время спокойны, ако и да бѣ имъ ся обѣщалъ, кога-то ся насели въ Панноніѭ, че ще да имъ бѫде покоренъ. Царь Маркіанъ бѣ ся наистинѫ задължилъ да плаща ежегодно на Остроготѳы-ты едно количество пары за да не правятъ на земліѫ-тѫ му нашествія, и даже да му пазятъ предѣлы-ты отъ чужды наступленія, какъ-то ся выше рече. Но Маркіанъ умрѣ на 26 Іануаріа 457 л. , а наслѣдникъ-тъ му Леонъ прозванный Ѳракянинъ, защо бѣ родомъ отъ Ѳракіѭ, сирѣчь отъ сямъ-Дунавскѫ-тѫ Дакіѭ, или отъ земліѫ-тѫ на Бѣсы-ты, кои-то живѣяхѫ при Філіппополь на Емѫ планинѫ, отлагаше да имъ заплати обѣщаны-ты тыя пары (1); за това Валамиръ, не терпя повече това отлаганіе, съгласися съ братія-та си и му проводи въ лѣто

462 (2) посланницы за да искатъ рѣшително испълненіе-то на Маркіаново-то къ нимъ задължені̀е. Тіи посланници не можихѫ да сторятъ нищо, и ся вьрнѫхѫ празни въ Панноніѭ, или че Леонъ имъ далъ отрицателенъ отвѣтъ, или че съ нѣкои причины е отлагалъ пакъ да испълни обѣщаніе-то си, защо това не ны казва історія-та. Тога веке Остроготѳски-ти князи праведно разгнѣвившеся, събрахѫ скоро войскы-ты си, влѣзохѫ въ Греко-Римскѫ-тѫ земліѭ, опустошихѫ Іллуріѭ, разорихѫ много градовы, и побѣдивше принудихѫ областныя-тъ воеводѫ да побѣгне. Леонъ на тоя слухъ разумѣ че Остроготѳи-ти не были человѣци за презрѣніе, и ся потща да проводи войскѫ насрѣщѫ имъ подъ предводителство-то военачалника Анѳеміа зетя Маркіанова. Той наистинѫ ся удари нѣкой пѫть и другы съ Остроготѳы-ты, и гы принуди съ достойнство-то си да ся дрѫпнѫтъ назадь въ Панноніѭ, но не смѣя и самъ да пойде подыріѭ имъ и да гы гони. Видися даже да е совѣтовалъ Леона да ся премири съ нихъ, ако ще да ся избави отъ вредителны-ты имъ нашествія. Какъ-то да е, слѣдъ тѫіѭ войнѫ Леонъ ся рѣши да гы възблагодари, и за това имъ проводи незабавно посланницы, кои-то като гы обличавали, защо, противу обѣщанія-та си да живѣіѭтъ мирно съ Греко-Римляны-ты, нападнѫли враждебно на земліѭ-тѫ имъ, зели отъ нихъ такъвъ-зи отвѣтъ, че сторили това, защо-то имъ не плащали обѣщаны-ты пары кои-то имъ были нужни за препи-

таніе-то имъ. Посланници-ти, видися, намѣрили благословно това извиненіе, и тъй заключихѫ миръ съсъ нихъ, обѣщавшеся отъ странѫ Леоновѫ че ще имъ ся плати сега непремѣнно все що имъ бѣше длъжно, и за напредь ще имъ ся плаща всякѫ годинѫ по триста літры злато. А за увѣреніе че не щѫтъ и они веке да нападатъ на Греко-Римскѫ-тѫ земліѫ, искали и пріяли да имъ ся прати за порукѫ на Цариградъ реченый Θеодорихъ, кой-то былъ тогази осмолѣтенъ; баща му, кой-то го много любилъ, едва ся предумалъ отъ Валамира да го даде (3). Θеофанъ пише че, онъ като отишьлъ на Цариградъ, учился при най-изрядны-ты учители (4).

6 Около исто-то 462 лѣто (1) Пріскъ казва че дошли на Цариградъ посланници отъ едны новы сѣверны варвары, называемы *Сарагури*, *Уроги*, и *Оногури*. Тіи народи были оставили своіѫ-тѫ земліѫ, защо други пакъ варвари, *Савири* называеми, испѫдени изъ земліѫ-тѫ си отъ Авары-ты, были нападнѫли врьху имъ войнственно. Авари-ти были и тіи испѫдени изъ своіѫ-тѫ земліѫ отъ другы пакъ народы, кои-то Пріскъ не казва какъ-ся именували, а казва че живѣли на Океанскы-ты бреговы, и были такожде принуждени да си оставятъ мѣста-та, защо-то было излѣзло тамъ изъ океанъ-тъ една тьмна мъгла, и ся іавили и много множество Грифи (γρύπες) за кои-то ся думало че нема да си отидѫтъ до гдѣ не изіадѫтъ человѣческыя-тъ родъ! Того ради, оплашившеся

отъ тыя злины, речени-ти бѐзименни приокеански варвари дошли та нападнѫли на Авары-ты, кои-то побѣдившеся отъ нечаянно-то имъ удареніе, были принуждени да си оставятъ тѣмъ земліѫ-тѫ, и да дойдѫтъ и они да ударятъ на Савиры-ты, а тіи пакъ на Сарагуры-ты, какъ-то ся выше рече (2). Така убо и Сарагури ти, испѫдени бывше отъ Савиры-ты, дигнѫли ся, и дошли да търсятъ мѣсто за населеніе при Унны-ты называемыя Акатиры или Акациры (3). Тіи гы не пріяли, и имъ ся упрѣли войнственно ; но Сарагури-ти, ударившеся съ нихъ много пѫти, най-сетнѣ гы побѣдили и покорили. А като ся учредили у тѣхъ, искали да извѣстятъ побѣдѫ-тѫ и населеніе-то си близо при предѣлы-ты Греко-Римскы на Греко-Римскыятъ царь, кому-то и проводили посланницы съ предложеніемъ взаимнаго пріятелства. Царь Леонъ, кой-то плащаше на Остроготѳы-ты и на Унны-ты да мируватъ, не можаше да не пріемне безъ заплатѫ пріятелство-то на тыя новы съсѣды. Того ради той, какъ-то и велможи-ти му, пріяхѫ посланницы-ты имъ честно, и подаривше щедро отпустихѫ гы да си идѫтъ миромъ назадь (4).

7 Въ то время Іездерджердовъ сынъ Перозъ (Фирузъ) Царь Персійскый, имаше войнѫ съ Унны-ты надкавкаскы называемыя Кідаріты (1) по причинѫ такъвѫ : Отъ по-напредь Персійски-ты цари были наложили на тыя Унны да имъ плащатъ дань, а послѣ Уннскый царь, кому-то имято не знаемъ, не рачилъ веке да имъ плаща, та

за това Персійскый царь Перозъ подигнѫлъ насрѣщѫ му тѫзи войнѫ. Уннскый той царь умрѣлъ, и война-та ся продължавала съ младаго сына и наслѣдника негова Кунха. Най-сетнѣ Перозъ, като гледалъ че Унни-ти ся били храбро и не щялъ да може да гы навые съ силѫ, помыслилъ да свьрши войнѫ-тѫ съ прелесть, и тъй праща до Кунха посланницы да му кажѫтъ че желае да стори съ него миръ и союзъ, и за увѣреніе дава му сестрѫ си за женѫ. Кунхо пріялъ радостно това предложеніе, и Перозъ заключивъ миръ, проводилъ му обѣщанѫ-тѫ женѫ, но та не была Перозова сестра, но была една слугыня негова, коіѫ-то онъ облѣклъ и украсилъ по царскы, и ѝ зарачалъ да не бы да каже истинѫ-тѫ, че ако не казва, ще слѣдува да е царица благополучна, ако ли каже, Кунхо ще да іѫ убіе, защо Кидаритскый царь не ще търпи да има за женѫ еднѫ слугыніѫ на мѣсто царскѫ дьщеріѫ. Перозъ сѣкалъ че съ тѫіѫ прелесть щялъ да ся подиграе Конху ; но не ся минѫло много, и прелесть-та му излѣзла на іавѣ: защо тая жена убоявшися да не бы Уннскый царь да ся научи отъ другыго каква е и що е, и іѫ накаже съ смьрть, обадила просто на Конха работѫ-тѫ. Онъ же, похваливъ женѫ-тѫ затѫзи нейнѫ искренность, неіѫ пакъ удьржалъ за своіѫ женѫ, а гнѣвъ-тъ си обърнѫлъ сичкыя-тъ врьхъ Пероза, кому-то за да си отмьсти писалъ ужь че има войнѫ съ ближны-ты си, и му ся моли, като на пріятель и союзникъ, да му проводи

на помощь, не войны просты, защо таквы-зи той ималъ много, но чиновницы достойны за да му бѫдѫтъ военачалницы. Перозъ повѣрвавъ това нѣщо, проводилъ му до 300 мѫжи отъ най-избранны-ты свои чиновницы, отъ кои-то Кунхо едны убилъ, а другы-ты всакатилъ и проводилъ назадь до Пероза да му кажѫтъ че това наказаніе далъ на чиновницы-ты му за неговѫ-тѫ прелесть. Отъ тамъ ся пакъ разгорѣла война-та помежду имъ, и като ся были крѣпко доволно время, Перозъ притѣсненъ отъ Унискѫ-тѫ храбрость, и бояся да не бы да нападнѫтъ на земліѫ-тѫ му и вышеречени-ти нови пришелци Сарагури, проводилъ до царя Греко-Римскаго посланницы да му кажѫтъ че трѣба или пары да проводи за да укрѣпи онъ и пази противу варвары-ты крѣпость-тѫ Юройпаахъ (2), коя-то бѣ нарочно по-напредь направена при Каспійскы-ты врата на Кавказа (3), или поне войны свои да испрати за да ѭ пазятъ, и даже и пары да проводи за да го поддьржи въ войнѫ-тѫ противу Кідаріты-ты, защо кога не ся пази добрѣ речена-та крѣпость, надкавказски-ти варвари ще могѫтъ, не само въ Персійскѫ-тѫ, но и въ Греко-Римскѫ-тѫ земліѫ да влѣзѫтъ и зло да учинѫтъ, и кога Перси-ти побѣдятъ Кідаріты-ты, тій не ще да могѫтъ веке и въ Греко-Римско да преминѫтъ. За отвѣтъ на това посолство царь Леонъ проводилъ царю Перозу посланникъ Епарха и Патрикія Константія да му каже, че нема правдѫ да му иска ни пары ни войны, защо война-

та е негова, а не Греко-Римска, и сѣкы трѣба да си пази предѣлы-ты и да си поддьржи войнѫтѫ. Той Константій, пришедъ во града Персомъ ближняго Едессѫ, принужденъ былъ да чака доволно время догдѣ да го пріемне Перозъ, кой-то най-сетнѣ му сторилъ извѣстіе да пойде при него, не въ Персіѭ, но на предѣлы-ты Персійскы и Унно-Кідарітскы, во едно село именуемое Горга, въ кое-то онъ былъ тогава ополченъ (4), и като му сторилъ приличны-ты почести, и видѣлъ отъ отвѣтъ-тъ му че нема нищо да ся надѣе отъ Греко-Римско-то царство, отпустилъ го да си пойде назадь (5).

8 Между това война-та Персійска съ Кідаріты-ты ся простираше, и Перозъ не можи да избѣгне отъ онова що ся бояше отъ къмто Сарагуры-ты. Ті наистинѫ, соединившеся съ Акациры-ты и съ другы тамо варвары, кои-то бѣхѫ покорили, подигнѫли ся войнствено въ лѣто около 464 да пойдѫтъ на Персіѭ. И пьрво дошли на Каспійскы-ты двери, за да минѫтъ Кавказа отъ тамъ ; но понеже памѣрили тамо стражѫ Персійскѫ добрѣ окрѣпенѫ, повьрнѫлися та минѫли презъ другы пѫть, и пришедше на Івирскѫ-тѫ земліѭ, ограбили и опустошили все що тамо намѣрили, а послѣ влѣзли и въ Арменіѭ Персомъ подданнѫіѭ, на коіѭ-то села-та такожде плѣнили и ограбили. Притѣсняемъ отъ това царь Персійскый, и имѣющи іоще войнѫ съ Кидаріты-ты Унны, проводилъ пакъ до царя Греко-Римскаго посланницы за да му ис-

ка пакъ пары и войны за стражѫ на Юройпаахъ; но и тіи посланници ся завьрнѫли съ тойжде отрицателный отвѣтъ (1). Така Перозъ ся принудилъ да слѣдува самъ войнѫ-тѫ съ Кидариты-ты, и слѣдъ нѣкое время едва можилъ да гы навые и да имъ завладѣе градъ-тъ называемый Валамъ. Перозъ тога, за да покаже Римляномъ великѫ-тѫ си силѫ, потщался да извѣсти царю Леону побѣдѫ-тѫ чрезъ новы посланницы, кои-то пришедше на Цариградъ хвалилися варварскы за това чрезвычайно побѣжденіе. Но Леонъ гы отправилъ скоро назадь безъ да даде никое вниманіе на хвалбы-ты и хораты-ты имъ (2)

9 Въ слѣдующе-то 465 лѣто, кога-то упати бѣхѫ Васілискъ братъ Веріны жены Леоновы, и Ерманарікъ сынъ Аспара военачалника, станѫ въ Цариградъ вечерь-тѫ на 1 Септемврія, страшенъ пожаръ, въ кой-то державшій еднѫ цѣлѫ недѣліѫ изгорѣхѫ и ся пепельосахѫ двѣ-ти трічастія отъ градъ-тъ, и много человѣци загинѫхѫ (1).

10 Остроготѳи-ти впрочемъ, кои-то съ позволеніе и съсъ заплатѫ на Греко-Римско-то царство бѣхѫ ся учредили, какъ то видѣхмы (1), въ Панноніѫ, или че не имъ стигаше тая заплата, или че бѣхѫ навыкнѫли да правятъ сѣкога воеванія и грабежи, пьрво, чтомъ ся научихѫ че Западный царь Севиръ умрѣлъ на 15 Августа л. 465, направихѫ войнственно нападеніе на Норіка ; но царство-то управляющій Рѣчимиръ (2) гы посрѣщнѫ и принуди да ся завьрнѫтъ во своя-

си (3). А послѣ, за да не имъ останѫтъ негли празни воинственни-ти имъ приготовленія, или, какъ-то Іорнандъ казва, защо-то не имъ было доволно за прехранѫ онова, що земали отъ Греко-Римско-то царство, и защо-то въ тоже время желали да си покажатъ храбрость-тѫ, отхождатъ та нападатъ на единъ ближный тѣмъ народецъ именемъ Сатагы, кой-то бѣше населенъ въ вѫтрешнѫ-тѫ Панноніѭ (4). Това като чу Атиловъ сынъ Денчо (5), събра скоро народы-ты кои-то бѣхѫ до сега остали подъ власть-тѫ му, и съ тѣхъ, ако и да бѣхѫ малко, затечеся да помогне на Сатагы-ты (6). Тіи народи, казва Іорнандъ, ся зовяхѫ Улцингури, Ангискіри, Биттугори, и Бардори. Пошедъ убо въ Панноніѭ, осади града Бассіана, лежащаго 18 міля подъ Сирміумъ на рѣкѫ-тѫ Савѫ, тамъ гдѣ-то днесь стои градъ Шабацъ (7), и хванѫ да плѣни на около. На това извѣстіе Готѳи-ти, обративше на срѣщѫ му сичкы-ты свои силы, кои-то бѣхѫ приготвили за противу Сатагы-ты, ударихѫ го силно, побѣдихѫ го, и го принудихѫ да ся върне назадь во своя си въ така лошево состояніе, що отъ тогава насетнѣ Унни-ти хванѫли да ся боятъ отъ Готѳскы-ты оружія (8).

11 Со всѣмъ тѣмъ въ началѣ слѣдующаго 466 лѣта презъ зимѫ-тѫ, кога-то Дунавъ-тъ бѣ замръзнѫлъ, една часть отъ Унны-ты, кои-то Сидоній Аполлінаръ казва че живѣли непостоянно въ Скѳіѭ (1), безъ да ны каже уречено и въ коѭ странѫ (2), и кои-то онъ нарича свирѣпы, волшеб-

ны, грабители, стремителны, и отъ сичкы-ты другы тамо живущы варвары по-варвары (3), минѫли напрасно Дунавъ-тъ съсъ кола (4), подъ предводителство-то военачалника именемъ Хормидака (Hormidac), и влѣзли въ прибрѣжнѫ-тѫ Дакіѭ, гдѣ-то ходили по села-та и плѣнили. Това като чулъ Греко-Римскый царь Леонъ, проводилъ насрѣщѫ имъ военачалника своего Анѳеміа, кой-то пришедъ съ войскы-ты си ударилъ гы силно, побѣдилъ гы, и гы принудилъ да прибѣгнѫтъ и да ся затворятъ въ Сардикѫ, коіѫ-то и осадилъ. Слѣдъ нѣколико время Унни-ти, неможившие веке да дьржатъ въ осадѫ-тѫ, рѣшилися да излѣзѫтъ и да ся ударятъ оружіемъ съ Анѳеміа. Но преди да сторятъ това, намѣрили средство да закупятъ съ пары Анѳеміевъ-тъ другарь началникъ на конницы-ты, кои-то имъ ся тогава обѣщалъ че, чтомъ захване битва-та, ще ся префърли съ конницѫ-тѫ си отъ камто тѣхъ. Така убо одушевлени Унни-ти, излѣзли изъ градъ-тъ и ся ударили съ Греко-Римскы-ты войскы. Тога закупеный-тъ началникъ на конницѫ-тѫ имъ, кому-то незнаемъ имя-то, стоялъ си на дадено-то слово, и изведнѫжды ся прехвьрлилъ отъ къмто Унны-ты ; но ся прехвьрлилъ самъ, а отъ войны-ты му никой не рачилъ да му послѣдова, но вси отишли та ся наредили подъ знамя-то на Анѳеміа, кой-то заповѣдовалъ на пѣшцы-ты. Оставше убо Унни-ти сами съ собственны-ты си силы, и бывше по-малцина отъ Греко-Римляны-ты, не можили да преодолѣіѫтъ, и

слѣдъ едно храбро сраженіе были силно побѣждени, и ся принудили да ся дрѫпнѫтъ пакъ и да ся затворятъ въ градъ-тъ. Видѣвше тогава отчаянното си состояніе, поискали да сторятъ миръ съ Анѳеміа, и да ся дрѫпнѫтъ миромъ во своя си. Анѳемій же, желаіѫщъ и онъ да ся избави отъ такыва враговы безъ по-вече кръвопролитіе, согласился на прошеніе-то имъ, но съ условіе да му предадѫтъ или да убіѭтъ сами онаго военачалника кой-то гы бѣше предалъ. Унни-ти предпочели да го убіѭтъ сами нежели да го предадѫтъ, защо и тіи были прогнѣвени на срѣщѫ му че, като имъ зелъ пары-ты, не си оздравилъ работѫ-тѫ като да привлече съ себе и сичкѫ-тѫ си конницѫ, и тъй убивше того предателя, получили миръ, и ся дрѫпнѫли во своя си (5).

12 Това неблагополучно воеваніе дало поводъ Уннскому цареві Денничію да търси да ся премири рѣшително съ Греко-Римляны-ты съ заключеніе търговскаго мира. Разговорился убо за това съ брата си Ирнаса, владѣющаго, какъ-то видѣхмы (2), въ края-тъ на Малѫ Скѵѳіѭ при Дунавъ-тъ, и тъй и двоица-та проводили до царя Леона посланницы да му кажѫтъ че трѣба веке да ся прекъсатъ причины-ты що сѫ имали до нынѣ да ся каратъ, и да сторятъ миръ помежду си, съ условіе да стане пакъ, като напредь (3), единъ общи торгъ на Дунавъ-тъ, гдѣ-то да ходятъ свободно търговци и отъ двѣ-ты страны да си купуватъ и продаватъ все що имъ бы было потре-

бно. Тіи обаче посланници ся върнѫли отъ Цариградъ безъ да завършятъ нищо : Леонъ не рачилъ да пріемне предложеніе-то му, защо не му ся видѣло за добро да даде право на Унны-ты, кои-то бѣхѫ толкова пакости сторили на землѣ-тѫ му, да правятъ свободно търговіѭ съ Греко-Римляны-ты. Като пріяхѫ единъ такъвъ-зи отвѣтъ отъ посланницы-ты си, Атилови-ти сынове никакъ ся не възблагодарихѫ ; но като ся разговорихѫ помежду си какво трѣбваше да правятъ, намѣрихѫ ся несогласни : защо Денничій искаше да стори войнѫ на Греко-Римляны-ты, а Ирнасъ не щеше да влѣзе въ такыва приуготовленія, защо мѣстни-ти му дѣла и обстоятелства не му позволявали да ся хване за войнѫ (4).

13 Денничій обаче, не можя да претърпи отрицателныя-тъ Леоновъ отговоръ, направи си потребны-ты приуготовленія за войнѫ, и въ лѣто 467 дигнѫся съ войскы-ты си и дойде та ся ополчи на Дунавскы-ты бреговы. Това услышавъ Аригіскловъ (1) сынъ Анагастъ, кой-то тогази военачалствуваше въ Θракіѭ и бѣ поставенъ тамо да пази Дунавъ-тъ, проводи до Денничіа нѣкои отъ чиновницы-ты си да го пытатъ що иска та ся готви така за войнѫ ? Но Денничій прія съ небреженіемъ тыя Анагастовы посланницы, и гы испрати назадь безъ да имъ даде никакъвъ отвѣтъ ; а отъ другѫ странѫ проводи направо до царя Леона посланницы свои да му кажѫтъ че, « по-на-« предь му поиска просто и человѣчно право да

« търгуватъ взаимно Унни съсъ Греко-Римляны, « какъ-то сѫ търгували и отъ ветхо, въ единъ « общій торгъ на Дунавъ-тъ, а той Леонъ без- « человѣчно отфърли това прошеніе. Сега же и « съ това ся не благодари, а трѣба да му даде « въ царство-то си, какъ-то бѣ далъ и на другы, « мѣсто за населеніе, и доволно количество пары « за него и за войскѫ-тѫ му ; ако ли не ся « склони на тыя новы неговы предложенія, а той, « какъ-то уже е готовъ, ще стори войнѫ на срѣ- « щѫ му. » Като дойдохѫ на Цариградъ послан- ници-ти, и казахѫ тыя рѣчи царю Леону, онъ имъ даде той-зи отвѣтъ : « Азъ сьмъ готовъ да « дамъ на Унны-ты, какъ-то сьмъ далъ и на « другы народы, мѣсто за населеніе въ земліѫ-тѫ « си ; но трѣба за това да ми станѫтъ послу- « шници, и да отфърлятъ всякѫ мысль враждеб- « ности противу насъ : и тогава наистинѫ ще ми е « драго даже че отъ непріятели направилъ сьмъ « гы мои пріятели и споборници ; ако ли Денни- « чій иска оружіемъ да мя насили за да му сто- « рiѫ това добро, това го не пріемамъ . » (2)

14 Като прія той-зи отвѣтъ, Денничій, ко- му-то намѣреніе-то бѣше далечь отъ да ще да ся покори Греко-Римскому царю, рѣши ся веке да даде слѣдствіе на войнѫ-тѫ си ; и така ся дигнѫ и минѫ Дунавъ-тъ съ войскы-ты си, кои-то не бѣхѫ само Унни, но и многочисленни Готѳи бывшіе или негови подданни или отъ вънка собраны. По злощастіе никой отъ писатели-ты не ны казва как-

во е тога направилъ, и каквы битвы сотворилъ. Прискъ ны казва само че, освень реченаго Анагастъ Аригисклова, были дошли отъ Цариградъ насрѣщо Унны-ты и други двоица отлични военачалници, Василискъ братъ на царицѫ Верінѫ, и Острый комитъ, родомъ Готѳинъ, первому міністру Леонову Аспару приверженъ. Тіи убо Анагаста, Василискъ, и Острый, заедно съ другы нѣкои Греко-Римскы военачалницы, и слѣдователно съ доста многочисленны войнства, увлекли единъ день Унно-Готѳы-ты въ едно юдольно мѣсто, и дошли та гы заприщили тамо, затворивше наоколо сичкы-ты исходы. Унно-Готѳи-ти тогава притѣснени отъ гладъ, защо немахѫ що да іадѫтъ, принудилися да проводятъ человѣцы до Греко-Римскы-ты военачалницы да имъ кажѫтъ че, ако да имъ дадѫтъ мѣсто за населеніе, обѣщавается да бѫдѫтъ Греко-Римляномъ послушницы на все що-то искатъ. Речени-ти военачалници имъ отвѣщали, че тіи сами не могѫтъ да рѣшятъ еднѫ такъвѫ работѫ, но че трѣба да пратятъ посолство до истаго царя Леона. На това они пакъ имъ отговорили, че отъ гладъ немали время да чакатъ, но че требвало или така скоричко да ся согласятъ съ нихъ и премирятъ, или да имъ кажѫтъ че нещѫтъ, за да видятъ какво могѫтъ и тіи тогава въ отчаяніе-то си да направятъ. Верху това совѣтовавшеся помежду си Греко-Римскы-ти военачалници, не видѣхѫ за добро да приведѫтъ въ отчаяніе толкова храбры ратницы, но намыслихѫ да

гы излѣжѫтъ и прельстятъ съ единъ начинъ, като да могѫтъ тіи сами себе да истребятъ. Отговорихѫ имъ убо пакъ като напредь че, «за да имъ ся даде земля за населеніе, трѣба непремѣнно да ся отправятъ до царь-тъ; но колко-то за препитаніе-то имъ догдѣ дойде отвѣтъ отъ Цариградъ, тіи ся вричатъ да имъ даватъ хранѫ, *стига само да ся раздѣлятъ и тіи на колко-то части бѫ раздѣлена Греко-Римска-та войска*, защо така они бы по-лесно прилѣжавали за препитаніе-то имъ, понеже всякый военачалникъ бы гледалъ оныя кои-то му бы ся паднѫли, а не сичкы-ты наедно, а освень това вси бы имали помежду си любочестнѫ ревность кой по-добрѣ да нахрани и да настани свои-ты си гости.» Горкити Унно-Готѳи, като искренни и простодушни, не ся усѣтихѫ че това предложеніе за раздѣленіе-то имъ не бѣше за тѣхнѫ ползѫ, а паче за тѣхно прельщеніе и разрушеніе, и пріявше за истинны и за тѣхъ доброжелателны тыя отговоры, пріехѫ гы съсъ драго сьрдце, и ся раздѣлихѫ на толкова части, на колко-то ся раздѣлявахѫ и Греко-Римляне-ти (1).

15 Тогава Хелхалъ, родомъ Уннинъ, и подвоеначалникъ на Аспаровы-ты войнства, истинно предателство къмъ своеродны-ты си употребляющій, доходи при онѫіѫ войнскѫ часть отъ Унно-Готѳы-ты, коя-то ся бѣ нему паднѫла да іѫ гледа, и призовавъ къ себѣ особито Готѳскы-ты началницы, (защо тамъ Готѳи-ти бѣхѫ по-много отъ Унны-ты,) казва имъ

такѣ : « Немайте сомнѣніе че царь Леонъ ще прі-
« емне прошеніе-то вы, и ще вы даде земліѫ за
« населеніе ; но не сѣкайте че вы, Готѳи, имате
« нѣщо да ся ползовате отъ това, не ; сичка-та
« полза ще бѫде за Унны-ты ; защо тіи, като не
« любятъ никакъ земледѣліе-то, ще оставятъ васъ
« Готѳы да работите земліѫ-тѫ, а тіи щѫтъ
« като вълци да нападатъ на производимѫ-тѫ вы
« хранѫ и щѫтъ да ѭ разграбиватъ, и така вы
« ще имъ бѫдете като роби, и ще да ся труди-
« те и да работите за нихъ. Освень това вы
« знаете че между Унны и Готѳы останѫла е сѣ-
« кога една голема вражда, и че праотци-ти вы
« сѫ ся заклели да не струватъ никога спобор-
« ство съсъ Унны-ты. Така вы и бащины-ты си
« клетвы ще да престѫпите, и имѣніе-то си най-
« сетнѣ ще да загубите, ако бы да постоянству-
« вате въ спобордство-то си съ Унны-ты. И азъ
« сьмъ Уннинъ родомъ, и ся хвалиѫ съ това; но,
« понеже обычамъ правдѫ-тѫ, казвамъ вы искрен-
« но тыя работы, за да знаете какво да правите. »
Простодушни-ти оніи Готѳи началници, услышавше
да имъ казва такыва работы Уннинъ за Унны-ты,
не можихѫ да не повѣрватъ, и ся смутихѫ мно-
го, защо сѣкахѫ че наистинѫ отъ любовь къмъ нихъ
и за добро тѣхно имъ бѣ казалъ тыя работы Хел-
халъ. Разказахѫ гы убо помежду свои-ты сопле-
менницы, и согласившеся тайно, възстахѫ вси на-
прасно противу Унны-ты, и начахѫ да гы уби-
ватъ. Това видѣвше Унни-ти, совокупихѫся и они

отъ своіѫ странѫ, и тъй станѫ велико сраженіе и битва между тыя два народа, до сега бывшія единъ другому пріятели и споборници. Това чакахѫ и Греко-Римски-ти военачалници, кои-то, чтомъ видѣхѫ желаніе-то си тъй добрѣ испълняемо, устремихѫся и тіи оружіемъ съ войскы-ты си на Унно-Готѳы-ты, и хванѫхѫ да убиватъ безъ разликѫ кого какъ срѣщнѫтъ и пристигнѫтъ. Отъ сіе тѣхно врьху имъ нападеніе Готѳи-ти веке разумѣватъ че Греко-Римляне-ти гы бѣхѫ лукаво прельстили и обманили, и той часъ, открывше дѣло-то на Унны-ты, согласяватся пакъ съ нихъ, и обращатъ вси оружія-та противу общы-ты непріятели. Но догдѣ да стане това, Аспарово-то войнство превари та истреби почти сичкѫ-тѫ часть отъ Унно-Готѳскы-ты войскы, коя-то бѣ ся нему паднѫла; други-ти обаче Греко-Римски военачалници много пострадахѫ отъ това сраженіе, защо Унно-Готѳи-ти, разіарени че гы бѣхѫ тъй лукаво прельстили, бихѫ ся толкова крѣпко и храбро, що най-сетнѣ преодолѣхѫ, разбихѫ Греко-Римскы-ты войнства, и избѣгнѫхѫ отъ тѣсно-то онова мѣсто, въ кое-то гы бѣхѫ осадили (1). Отъ това слѣдствіе разумѣйте, какво изрядно юначество сѫ показали Унно-Готѳи-ты въ това опасно обстоятелство.

16 Пріскъ не ны казва по-вече за слѣдствіе-то на реченѫ-тѫ битвѫ. Видися обаче какъ Денничій, избѣгъ тогава отъ мѫчно-то положеніе, въ кое-то ся бѣ напрасно намѣрилъ, минѫлъ е на-

задь съ осталѫ-тѫ си войскѫ Дунавъ-тъ, и е отишьлъ во своя си, гдѣ-то не терпя лукавство-то и обманѫ-тѫ що му бѣхѫ изиграли Греко-Римляне-ти, прекаралъ е неіѫ годинѫ въ новы войнскы приуготовленія. А въ слѣдующе-то 468 лѣто на пролѣть онъ минѫлъ пакъ Дунавъ-тъ съ новѫ доволнѫ войскѫ, въ коіѫ-то имало пакъ и Готѳы, на кои-то особенный князь или началникъ былъ Вігилъ, и влѣзлъ въ Греко-Римскѫ-тѫ земліѫ. Но вышереченый Анагастъ Анигіскловъ бѣше тамъ готовъ да го посрѣщне съ многочисленны, и добрѣ приготвены войнства. Той Анагастъ, имѣя предъ очи онѫзъ-годишныя-тъ примѣръ, видѣ за добро да ся мѫчи да увлече пакъ Денничіа въ нѣкое тѣсно мѣсто, и тога да нападне отгорѣ му, кое-то и за него не бѣ толкова мѫчно, понеже онъ добрѣ познаваше мѣста-та, а Денничій никакъ. Слѣдъ малко наистинѫ Анагастъ улучи совершено въ намѣреніе-то си, привлече Денничіа и войскы-ты му въ новѫ принкѫ, послѣ го удари силно съ свои-ты войскы, побѣди и порази войскы-ты му, уби Готѳскаго князя или началника Вігила (1), а него истыя-тъ улови живъ ; послѣ, или защо-то ся бояше да не побѣгне по пѫть, или защо-то искаше да ся освободи веднъжь за всякога отъ Уннскы-ты нападенія въ Ѳракііѫ, отрѣза му главѫ-тѫ, и іѫ проводи като даръ Леону на Цариградъ. Леонъ же за похвалѫ заповѣда да іѫ натъкнѫтъ на копіе и да іѫ носятъ торжественно по улицы-ты за да іѫ видятъ сички

Цареграждане, и да ся зарадватъ Послѣ, като че то не стигаше, занесохѫ ѥѫ на дрьвеныя-тъ циркъ, и ѥѫ оставихѫ тамъ та стое натъкнѫта на копіе-то нѣколико дни, презъ кои-то жители-ти ся привьрвяхѫ да ѥѫ гледатъ (2).

17 Друго нищо ны не казватъ писатели-ти ни за тѫѩѫ битвѫ и войнѫ, ни за нейны-ты слѣдствія. Судя по обстоятелства-та, ніи мыслимъ че, понеже Ирнасъ не бѣ ся согласилъ съ Денничіа да воюва на Греко-Римляны-ты. понеже Денничій, кой-то самъ бѣ сохранилъ бащиныя-тъ си войнственъ духъ ся уловилъ и убилъ, и понеже при животъ-тъ му, и даже въ воеваніе-то му бѣ станѫло слово да ся покорятъ Греко-Римляномъ тіе воюющіе Унни и Готѳи, мыслимъ, кажѫ, че като сѫ ся тъй совершено побѣдили, и остали безъ царь, безъ вождъ, и безъ началникъ, отъ тыя воюющы Унны и Готѳы никой веке не ся е завьрнѫлъ во своя си, но сѫ остали въ Ѳракіѩ като Греко-Римски послушници и подданници, упражняющеся въ земледѣліе, и служаще оружіемъ въ Греко-Римскы-ты войскы. Но съ това не щемъ пакъ да кажемъ че не е остало задъ Дунавъ-тъ нѣкое независимо Уннско царство, на примѣръ въ земліѩ-тѫ Денничіевѫ; и то е толко паче вѣроіатно, колко-то малко по-сетнѣ, то есть въ лѣто 475, Ѳеофанъ и Кедринъ ны казватъ че Унни-ти сторили нашествіе въ Ѳракіѩ, и навели голѣмѫ вредѫ на Греко-Римско-то царство (1). Но понеже Уннска-та історія пріема веке другы видъ, и

ся показва подъ собственныя имена Утургуровъ, Кутургуровъ, и наипаче подъ имя-то *Блъгары*, кое-то почти современо (въ лѣто 485) излазя на іавѣ въ панигуріческо-то за Ѳеодоріка Енноді ево слово, за това мы свьршамы тука історіѣ-тѣ на Унны-ты, или по-добрѣ да речемъ історіѣ-тѣ на Блъгары-ты подъ имя Унновъ, и оставямы да начертаемъ особито історіѣ-тѣ имъ подъ собственно-то имъ това имя *Блъгары*, кое-то тіи и до днесь сѣ си сохранили. Дай Боже.

КОНЕЦЪ.

ПРИВОДИ ПРИМѢЧАНІЯ

и

ОБЪЯСНЕНІЯ.

ПРИВОДИ ПРИМѢЧАНІЯ
И
ОБЪЯСНЕНІЯ.

ГЛАВА I.

§ I.

(1) То мѣсто ся е казвало тъй отъ народъ *Сарматы* или *Сагроматы*, кои-то въ ветхо время тамъ живѣли, и за кои-то ніи по-долу въ § 14 ще говоримъ.

(2) Езеро *Меотисъ*, Μαιώτις λίμνη, въ ветхо время ся зовало днешне-то Азовско море.

(3) Танаисъ рѣка ся зовала въ ветхо днешній Донъ.

(4) Предѣли-ти на Унискѫ-тѣ земліѫ были: на Югъ, самы-ты Кавкасскы планины (*Моусей Хоренскый, Прокопій*); на Востокъ, народи-ти Албани и Каспіани при море Каспійско (*Діонисій, Ератосвенъ*); на Западъ, езеро Меотійско и рѣка Танаисъ (*Іорнандъ, Прокопій*); на Сѣверъ, рѣка Танаисъ, и еще по-нагорѣ (*Клаудій, Іеронимъ, Агавій, Прокопій*) даже до Ледовитаго Океана казва Амміанъ Марцеллинъ, кой-то не знаилъ че Ледовитый Океанъ е твърдѣ много далечь като да быхѫ могли Унни-ти да ся простиратъ даже до тамъ.

(5) «Φησὶ δ' Ἐρατοσθένης . . . κύκλῳ περὶ τὴν θάλασσαν . . . Καδουσίους, καὶ Ἀλβανούς, καὶ Κασπίους, καὶ Οὐιτίους, τάχα δὲ καὶ ἑτέρους μέχρι Σκυθῶν» (Στράβ. Βιβλ. ΙΑ,΄

Кеф. η΄, § 8, сел 513, 514). — Забѣлежи че тука рѣчьта Οὐϊτίους стои писана вмѣсто Οὔννους, какъ-то ся доказва отъ сравѣніе-то на прозванія-та Οὐ τι-γοῦροι, и Οὐϊτι-γοῦροι, кои-то даватъ на Унны-ты Менандръ (I, 2; II, 1, 9, 14) и Агаѳій (V, II), и отъ сравѣніе-то слѣдующаго примѣчанія.

(6) Ето що пише на стиховы Діонусій:

Πρῶτοι μὲν Σκῦθαί εἰσιν, ὅσοι, Κρονίας ἅλος ἄγχι,
Παραλίην ναίουσιν ἀνὰ στόμα Κασπίδος ἅλμης.
Οὖννοι δ' ἐξείης, ἐπὶ δ' αὐτοῖς Κάσπιοι ἄνδρες.
Ἀλβανοὶ δ' ἐπὶ τούτοις ἀρήϊοι, οἵ θ' ὑπέρ αἶαν
Τραχείην ναίουσι Καδούσιοι. (Діонус. Периг. стіх. 729 — 732).

Какъ-то ся види, Діонусій помянува тука Унны-ты въ истыятъ редъ, въ кой-то гы помянува и Ератосѳенъ съ имя Οὖϊτοι, съ тѫ-зи разликѫ само, че Ератостенъ брои народы-ты, кои-то живѣли при Каспійско Море, начиная отъ Югъ на Сѣверъ: Кадусы, Алваны, Каспы, *Уйты*, а Діонусій гы брои начинающи отъ сѣверъ на югъ: *Унны*, Каспы, Алваны, Кадусы.

(7) Агаѳангелъ бывшій писарь царя Арменскаго Тиридата II-го (*л.* 287-314) и писавшій въ VI-гъ вѣкъ, казва по Греческы (Гл. II, §§ 9, 10) така: «Ἐπειδὴ μετὰ θάνατον τοῦ Ἀρταβάσου τοῦ ἀποκτανθέντος ὑπὸ τοῦ Ἀρτασιροῦ υἱοῦ Σασσάνου (*л.* 226) κατέλαβεν ἡ ἀγγελία αὕτη πρὸς τὸν Κουσάρῳ (Хосрóну), βασιλέα Ἀρμενίας, ἀδελφὸν δὲ Ἀρταβάνου, ... ἐν τῷ ἐπιόντι ἐνιαυτῷ ἤρξατο ὁ αὐτὸς Κουσάρων . . . στρατείαν συναθροίζειν, καὶ συγκαλεῖν τὴν τῶν Ἀλβανῶν καὶ Ἠβηρῶν στρατοπεδαρχίαν, . . . ἐκβαλεῖν δὲ τὰ τῶν Οὔννων στρατεύματα.» — Тойже (Гл. V, § 55) казва пакъ: «ὁ δὲ βασιλεὺς Τηρηδάτης . . . ἐξέβαλε στρατιὰν Οὔννων, καὶ ἠχμαλώτισε τὰ μέρη τῆς Περσίας;» и въ § 153 казва: «ἕως ὁρίων Μασαχοῦ καὶ Οὔννων;» и въ § 165 пише: «τὸν δὲ τέταρτον (τοποκράτορα) ἀπὸ τῶν Μασαχοῦ τῶν Οὔννων μερῶν.»

(8) Зенобъ Глагскый, Сурíанинъ, бывшій во время

Свѧтаго Григоріа Арменскаго просвѣтителя игуменъ монастыря Сурп-Карабета (Предтеча Іоанна) нарѣчена Гладскаго, и умершій около 323 или 324 л. , като приказва на дълго за еднѫ битвѫ що станѫла слѣдъ завращаніе-то отъ Римъ царя Арменскаго Тиридата (л. 313), между сего царя Тиридата и царя *Сѣвернаго*, прилага че, щомъ ся убилъ царь *Сѣверный* отъ Тиридата, единъ отъ Тиридатовы-ты воеводы извыкалъ и рекалъ на единъ другы : Prince de Sionie, fais avancer les chèvres, car le bouc Hun est mort ; сирѣчь : «Княже Сіунскый, карай напредь козы-ты, защо козелъ-тъ *Уннскый* умрѣ. »

(9) Movсей Хоренскый, бывшій епіскопъ Пакревантскый и Аршарунскый, жившій въ IV-тъ и V-тъ вѣкъ выше, казватъ, отъ сто годины, и писавшій побужденіемъ Сахага Багратидскаго, между другы вещи, и еднѫ много славнѫ Арменскѫ історіѭ, като приказва тамо (Кн. , Гл. 85 тоя історіи) въ кратцѣ и той за истѫ-тѫ битвѫ между царя Тиридата и царя Сѣвернаго, кого-то онъ нарича *Пасилскаго*, слѣдъ убитіе-то сего послѣдняго, прилага че « Тиридатъ прогонилъ войскы-ты даже до *Уннскѫ-тѫ* « земліѭ. »

(10) Фаветъ Вυзантійскый, не знайно кога жившій, писавшій же по Греческы Арменскѫ історіѭ отъ 344 до 392 л. коя-то, казватъ, е была преведена на Арменскы еще въ пьрвѫ-тѫ половинѫ V-го вѣка, казва (Кн. III Гл. 62) така : « Григорій (внукъ Просвѣтителя Григорія « Великаго, и епіскопъ Агуанскый и Иверійскый) предста « предъ царя *Массагетовъ*, кой-то владѣяше на безчис- « ленѭ-тѫ войскѫ *Унновъ*, и хванѫ да гы поучава во « евангеліе-то Хрістово . . . . *Унни-ти* пьрво го слу- « шахѫ съ вниманіе, пріяхѫ го и му ся покорихѫ, но « послѣ . . . . като помыслили че Арменскый царь го е « нарочно пратилъ да гы учи на Хрістіанскѫ-тѫ вѣрѫ за « да не правятъ веке набѣгы и плѣненія въ царство-то му, « рѣшили ся да го убіѭтъ, и царь Массагетскый удо-

« брилъ твоа рѣшеніе, и тіи го вързали за упашкѫ-тѫ « на единъ лудъ конь, кого-то послѣ устремили къмъ « бреговы-ты на Сѣверно-то (Каспійско) море, и тъй го « умьртвили. »

(11) Зосімъ, комитъ Вызантійскаго царства и писатель історіи сего царства до Діоклитіаново время, отъ коіѫ то една часть не сѫществува, пише (Кн. IV Гл. 20) за Унны-ты около 410 лѣто така: « Φῦλον τι βάρβαρον πρότερον « μὲν οὐκ ἐγνωσμένων, τότε δὲ (375 л.) ἐξαίφνης ἀναφα- « νέν, Οὖννους δὲ τούτους ἐκάλουν, εἴτε βασιλείους αὐτοὺς « ὀνομάζειν προσήκει Σκύθας, . . . εἴτε ἐκ τῆς Ἀσίας εἰς τὴν « Εὐρώπην διέβησαν. καὶ τοῦτο γὰρ εὗρον ἱστορημένον, ὡς ἐκ « τῆς ὑπὸ τοῦ Ταναΐδος καταφερομένης ἴλύος ὁ Κιμμέριος ἀπο- « γαλωθεὶς Βόσπορος ἐνέδωκεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν « Εὐρώπην πεζῇ διαβῆναι. »

(12) Созоменъ, церковенъ писатель Вызантійскый VI-го вѣка, слѣдъ Евсевіа епіскопа Кесарійскаго, пише (Кн. VI, Гл. 37) и той за Унны-ты така: « Γότθοι γὰρ, οἳ δὴ πέ- « ραν Ἴστρου ποταμοῦ τὸ πρὶν ᾤκουν καὶ τῶν ἄλλων Βαρβάρων « ἐκράτουν, ἐξελαθέντες παρὰ τῶν καλουμένων Οὔννων, εἰς τοὺς « Ρωμαίων ὅρους ἐπεραιώθησαν. Τοῦτο δὲ τὸ ἔθνος, ὥς φασιν, « ἄγνωστον ἦν προτοῦ Θρᾳξὶ τοῖς παρὰ τὸν Ἴστρον, καὶ Γότ- » θοις αὐτοῖς ἐλάνθανον δὲ προσοικοῦντες ἀλλήλοις, καθό- « τι λίμνης μεγίστης ἐν μέσῳ κειμένης (τῆς Μαιώτιδος), « ἕκαστος τέλος ξηρᾶς ᾤοντο εἶναι τὴν κατ' αὐτοὺς οἰκουμένην, « μετὰ τοῦτο δὲ θάλασσαν καὶ ὕδωρ ἀπέραντον. »

(13) Амміанъ Марцеллинъ, бывшій чиновникъ на Римскы-ты войнства, и писавшій по Латінскы ок. 380 л. Римскѫ історіѭ отъ Домитіана до Валента въ 30 Книги, отъ кои-то 14 не сѫществуватъ, пише (Кн. XXXI, Гл. 2, § 1) за Унны-ты така: « Hunnorum gens, monumentis veteribus le- « viter nota, ultra Paludes Mæotidas glacialem Oceanum « accolens. »

(14) Claud. contra Ruf. L. I, v 323 et seq. — Hieron. epist. 77 T. I, p. 460; « trans geludum Tanaïn. »

(15) Пріскъ риторъ, историкъ Византійскый V-го вѣка, доволно показва Унискы-ты при Меотиса и надъ Кавказа жилища съ онова що пише за нихъ въ Excerpta de legatione ad gentes c. 3, p, 64—65.

(16) Іорнандъ Готѳинъ, писавшій по Латінскы въVI-тъ вѣкъ исторіи Готѳовъ подъ заглавіе De rebus Geticis, казва (c. 24) че Унни-ти, споредъ Пріска, обитали на отвъдныя-тъ брегъ езера Меотійскаго : « Tali ergo Hunni « stirpe creati, Gothorum finibus advenere. Quorum natis « sæva, ut Priscus historicus refert, in Meotide palude « ulteriorem ripam incedit . »

(17) Агаѳій писатель Греческый на Византійскы-тъ исторіи отъ 522 до 558 л. , пише (Кн. IV, Гл. 11): « Οἱ Οὖννοι τὸ γένος, τὸ μὲν παλαιὸν κατώκουν τῆς Μαιώτιδος « λίμνης τὰ πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, καὶ ἦσαν τοῦ Τανάϊδος « ποταμοῦ ἀρκτικώτεροι.»

(18) Прокопій Бѣлисаріевъ писарь, описавшій на дълго по Греческы войны-ты Іустініана великаго съ Персы-ты и Готѳы-ты отъ 487 до 522 л. , пише : 1° de bell. Goth. IV, 4, p. 572—573: « Ὑπὲρ δὲ Σαγίδας Οὐννικὰ ἔθνη πολλὰ . . . . τά τε παράλια καὶ τὴν Μεσόγειον ἔχουσι μέχρις ἐς τὴν Μαιώτιν λίμνην καὶ ποταμὸν Τάναϊν ; » 2° de bell. Pers. I, 10, p. 28 : « οὗ δὴ τὰ Οὔννων ἔθνη σχεδόν τι ἅπαντα ἵδρυνται ἄχρις ἐς τὴν Μαιῶτιν διήκοντα λίμνην ;»— 3° ibidem I, 12, p. 33 : « ὧν (Βοσπόρου πόλεως καὶ Χερσῶνος) δὴ τὰ ἐν μέσῳ ἅπαντα Οὖννοι ἔχουσι ; » — Назначи че все това казва Прокопій за Унны-ты, кои-то послѣ минѫхѫ отъ сямъ Танаисъ . — 4° Ibid. II, 15: « Ὅπως δὲ μὴ Οὖννοι πολέμιοι ἐξ ὄρους τοῦ Καυκάσου σφίσιν ὄντες . » — 5° Ibid. II, 28: « καὶ πρὸς Οὖννων τῇ Λαζικῇ προσοίκων.»

(19) Прокопій (de bell. Goth. IV, 5, p. 574) и споредъ него Іорнандъ (de reb. Get. c. 24) казватъ това. Ето Прокопіевы-ты рѣчи : « Πάλαι μὲν Οὖννων, τῶν τότε Κιμμερίων καλουμένων, πολύς τε ὁμιλος τὰ χωρία ταῦτα ἐνέμοντο, ὧν ἄρτι ἐμνήσθην, βασιλεὺς δὲ εἷς ἅπασιν ἐφεστήκει. Καὶ ποτέ

τις αὐτῶν τὴν ἀρχὴν ἔσχεν, ᾧ δὴ παῖδες ἐγένοντο δύο, ἄτερος μὲν Οὐτουργοὺρ ὄνομα, Κουτουργοὺρ δὲ ὁ ἕτερος. οἵπερ, ἐπειδὴ αὐτῶν ὁ πατὴρ τὸν βίον ξυνεμετρήσατο, τήν τε ἀρχὴν ἄμφω ἐν σφίσιν αὐτοῖς διεδώσαντο, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῖς ἀρχομένοις αὐτοῖς ἔδοσαν. Οἱ μὲν γὰρ Οὐτούργουροι, οἱ δὲ Κουτούργουροι καὶ ἐς ἐμὲ ὀνομάζονται. Οὗτοι μὲν ἅπαντες τῇδε ᾤκηντο, κοινὰ μὲν τὰ ἐπιτηδεύματα ξύμπαντα ἔχοντες, οὐκ ἐπιμιγνύμενοι δὲ ἀνθρώποις, οἳ δὴ τῆς τε λίμνης καὶ τῆς ἐνθένδε ἐκροῆς ἐς τὰ ἐπὶ θάτερα ὕδρυντο. ἐπεὶ, οὔτε διέβαινόν ποτε τὰ ὕδατα ταῦτα, οὔτε διαβατὰ εἶναι ὑπώπτευον . . . Προϊόντος δὲ τοῦ χρόνου φασι . . . τῶν μὲν Κιμμερίων νεανίαι τινες ἐν κυνηγεσίῳ διατριβὴν ἔχειν, ἔλαφον δὲ . . . » и проч.

(20) Виж. Гл. II, § 4 .

(21) Споредъ Иродота писавшаго около 445 л. преди Христа по Грьческы пространнѫ исторіѭ за войны-ты между Еллины и Персы отъ 536 до 479 л. преди Христа, Массагети-ти были народъ голѣмъ и храбръ, и живѣлъ отвьдъ Аракса рѣкѫ срѣщо Іссидоны-ты, въ пространны-ты равнины на востокъ отъ Каспійско море. Той народъ съ царицѫ-тѫ си Томурѫ ся упрѣлъ и преодолѣлъ великому завоевателю Куру Персійскому царю (Herod. I, 201, 204 214).

(22) Рѣка *Араксъ,* споредъ Иродота, ишла изъ горы Матійскы (изъ кои-то ишла и рѣка Гунъ истекающаяся въ рѣкѫ Тігрѫ), и ся истичала презъ 39 устія въ блатисты нѣкои-си мѣста населены отъ человѣцы кои-то ся хранили съ рыбѫ; а презъ едно само устіе ся истичала въ море Каспійско (при Урканійскаго залива, казва Стравонъ Кн. XI, Гл. VIII, § 6). Тая рѣка Араксъ, (въ коіѫ-то имало и доста островы населены, Ирод. I, 189, 202,) текла на востокъ отъ Каспійско море (тойже IV, 40), и въ время Кура царя Персійскаго раздѣлляла Персяны отъ Массагеты; за това и Куро, рѣшився да воюва на тѣхъ, минѫлъ пьрво рѣкѫ Аракса, и послѣ ся ударилъ съ тѣхъ и ся убилъ (тойже I, 205, 209, 211, 214).

(23) Ирод. I. 15, 16, 103, 104, 106; IV, 1, 2, 12.

(24) Στραб. Βιβλ. Α′, Κεφ. α′, σελ. 6, 20; Βιβλ. Γ′, Κεφ. β′, σελ. 149; Βιβλ. Ζ′. Κεφ. δ′, σελ. 309; Βιβλ. ΑΙ′, Κεφ. β′, § 5, σελ. 494.

(25) Αὕτη ἡ πόλις Ἴστρος ἀπὸ τοῦ ποταμοῦ ἔλαβε τὸ ὄνομα, καὶ ταύτην τὴν πόλιν Μηλίσιοι κτίζουσιν ἡνίκα Σκυθῶν εἰς τὴν Ἀσίαν στράτευμα διέβη βαρβάρων τοὺς Κιμμερίους διῶκον ἐκ τοῦ Βοσπόρου (Πόντου Εὐξείνου καὶ Μαιώτιδος λίμνης Περίπλους, σελ. 157).

(26) Ἔστιν οὖν ἀπὸ τοῦ ἱεροῦ στόματος τοῦ Ἴστρου, ἐν δεξιᾷ ἔχοντι τὴν συνεχῆ παραλίαν, Ἴστρος πολίχνιον ἐν πεντακοσίοις σταδίοις, Μηλισίων κτίσμα (Στραб. Βιβλ. Ζ′, Κεφ. ς′, § 1.)

(27) Виж. Шафарикъ Слав. Древ. Т. I. Кн. II, § 2, ч^{0} 3.

§ 2.

(1) Дегинь (De Guignes) Французинъ, членъ отъ царскѫ-тѫ Паришскѫ Академіѭ высокыя словесности, крітикъ и тълковникъ царскы за Восточны-ты языцы, и членъ отъ царско-то въ Лондрѫ содружество, основаяся ужь на Кинезскы-ты лѣтописы, написалъ и издалъ въ лѣто 1756, въ пять цѣлы томовы на 4^{0}, еднѫ *общѫ історіѭ на Унны-ты, Турцы-ты, Моголы-ты, и другы-ты Западны Татары предъ и слѣдъ Іисуса Христа даже до неговото время.* Това Дегиньсво огромно сочиненіе превратило умъ-тъ на сичкы-ты почти слѣдъ него учены мѫжи, копто пріяли безусловно и безъ никакво испытаніе неговы-ты мысли, и хванѫли да учатъ и проповѣдатъ че вси-ти изъ Востокъ на Европѫ пришедши варвари, сирѣчь Унни, Блъгаре, и проч. были Татари и Монголи!

(2) Дегинь полага и приказва това слѣдъ 308 *л.* по Христа, а послѣ казва: «Ils s' emparèrent alors du pays d' Yen-Tçai on des Alains, aprés en avoin tué le roi. On ignore l' époque de cet evènement; je

l' ai placé ici ; mais, à tel tems qu' on veuille le fixer, is n' en resulte pas moins que les Huns étoient établis dans le voisinage des Romains, le pays d' Yen-Tçai étant, comme je l' ai déjà dit, voisin du Ta-tsin on de l' empire Romain » (De Guignes hist des Huns t. II, p. 288, 289).

(3) De Guignes Hist. pes Huns, t, I, p. 215-218 ; t. II, p. 1—124 et p, 277—290.

(4) Шафар. Слав. дрсвн. Т, I, Кн. II, § 15, ч°4, стр. 87-88 изд. 2 Бодянскаго. — Въ доказателсво на това що тука говори Шафарикъ, ніи ще кажемъ на примѣръ, че по Персійскы Хун (خون) ще каже *крѣвь*, и Хуни (خونی) ще каже *крѣвникъ* ! а по Арабскы Хун (هون) ще каже *безцѣнный*.

(5) И. В. Савельевъ, като казва че Унни-ти были Блъгаре, а Блъгаре-ти составлявали ужь часть огромнаго Русскаго народа, кое-то ся подтвърждавало и отъ грамматическыя-тъ составъ на языкъ-тъ имъ, прилага че Русси-ти, защо-то по свидѣтелство на Арабы-ты всякога ся отличали *необыкновенно большимъ ростомъ* въ сравненіи съ другими народами, справедливо зовали себе *народомъ рослымъ*, и пріяли имя *Росси*, кое-то преминало у Скандинавцы-ты преображено на имя Rise, Risar, значущее *великанъ*, а по тѣмъ причинѣ това имя ся превело отъ Тевтоны-ты, сирѣчь древны-ты сѣверны Нѣмцы, на имя Hun, Hune, кое-то по языкъ-тъ имъ, споредъ ученаго Гримма, значило пакъ gigas *великанъ* ; а отъ Западны-ты Славены, Чехы и Словацы, превелося на имя Obr, Obor, Obrin, кое-то, споредъ Венелиново-то объясненіе, значило такожде gigas, *исполинъ*, *великанъ*. За тѣмъже причинѣ Скандинавци-ти до послѣдны-ти времена зовали Русскѣ-тѣ землѣ Chunigard (И. В. Савел. истор. Сѣверовосточ. Европ. у Маякъ Часть XIX и XX, Гл. IV, стран. 177-178 ; Нови извѣст. о Скиѳ, Сарм. Гунахъ, стр 25 въ Славян. Сборникъ).

(6) Московскій Телеграфъ 1828 часть XXI, стр. 474.

(7) Потье и С. Жюльоном. Виж. Маякъ 1842, n° II.

(8) Москов. Телегр. 1831. ч. XXIX, с. 229—230.

(9) Тамже, с. 82. Виж. И. В. Савеліевъ Нов. Извѣст. о Скѵѳ. Сарм. Уннахъ$_2$ въ Славянс. Сборникъ 26.

(10) Шафарикъ раздѣляющи Кавказскы-ты народы на Восточны, Средны, и Западны, казва че Восточни-ти, които ся именували *Лесги* по Турскы *Леки* по Гюрджійскы и Осстинскы, и *Лекси* по Армянскы, обитали въ Дагестанъ и Лесгистанъ, и состояли изъ четиры главны народы: 1) *Авары* говорящы нѣколко нарѣчія и живущы въ краевы-ты Хунджакъ или Аваръ и Др. между рѣкы-ты Аксая и Койса; 2) *Кази-Кумуковы*, такожде говорящы разны нарѣчія; 3) Акушинцы; и 4) Куралцы (Шаф. Слав. древн. Т. I Кн. I § 5. стр. 66 изд. 2 Бодянск.

(11) Не е ли любопытно какъ Славяно-Блъгарско-то имя *Владъ* значи тоже *Началникъ*?

(12) Iorn. de reb. Get. с 52. Незнамъ какъ Шафарикъ е писалъ това, защо Iорнандъ тамъ никакъ не помянува за Уннскѫ рѣчь Uar значущѫіѫ рѣкѫ; той казва само че нѣкоя си страна въ Скѵѳіѭ презъ коіѫ-то минувалъ Дунавъ-тъ, именувала ся по Уннскы Hunnivar eas partes Seythiae peteret, quas Danubii amnis fluenta praetermeant, quae lingua sua Hunnivar appellant.

(13) Шафарикъ прилага въ замѣчаніе тыя слова: « По-« дробно-то и основателно-то развитіе на тыя доказател-« ства гледай въ Klaproth Tabl. de l' Asie p. 238—249, на « кои-то могли бы да ся приложатъ и други нѣкои, ако « бы то было нужно тука, Срав. Журн. Чеш. Музея « 1834. III. 507—518.» отъ кое-то ся види че Шафарикъ ся основава паипаче на Клапроѳа.

(14) Шафар. Слав. Древ. Т. I. Кн. II, § 15, ч. 4 стр. 88—89 изд. 2. Бодянск.

(15) Това самъ Шафарикъ си казва говоріѫщи: «хо-« тя не всегда можно съ совершенной точностію опредѣ-« лить происхожденіе и племенное сродство этѣхъ на-

« родовъ (Уральскихъ), однакожь, *опирая* ся на новѣй-
« шія розысканія мужей опытныхъ въ этой области, вѣ-
« денія *особенно Клапрота*, можно полагать вѣроятнымъ
« что и прочія народи (коихъ Исторія менѣе извѣстна
« намъ), Спалы, Скамары, и др, подобно Гунамъ, Ава-
« рамъ, Булгарамъ, Козарамъ, и т. др., принадлежали къ
« племени Уральской Чуди » (Шаф. Слав. Древ. Т. I. Кн. II. § 15. ч. 1 стр. 82 изд. 2. Бодянск.

(16) Шлецеръ у Нест. Т. II Гл. IX. стр. 349-359.

(17) Тіи даже сѫ противни и на самы-ты начала, кои-то Шафарикъ полага за такыва еѳнографическы изслѣдованія, и кои-то выше по слово помянѫхмы. Виждь и наше-то сочиненіе *Кратко изслѣдованіе за Бѣлгарскѫтѫ Древность* помѣщено *въ Бѣлгарскы-ты Книжицы* 1858 Гл. III. § 2.

(18) Москов. Телегр. 1851, ч. XXIX, стр. 37.

(19) Шегренъ, въ С. Петерс. Вѣдом. 1838, № 99, и 1839 № 133. П. Г. Бутковъ, въ Сынѣ Отечества 1839 л. Т. X. № 3 отд. III. стр. 75, 76, 124; въ Оборонѣ Русской, с. 331, 332, 335.— Ето що пише за Шегрена самъ Шафарикъ : « въ критическихъ изслѣдованіяхъ
« ученаго и осторожнаго розыскателя Шегрена, восхо-
« дить новое солнце для языкознанія и Древностей Чуд-
« скихъ, которое, дасть Богъ, разсѣеть со временемъ
« мракъ покрывающій сѣверный Міръ. » (Шафар. Слав. Древ. Т. I Кн. II § 14 ч. 1, стр. 38 примѣч. 3. изд. 2. Бодянск.).

(20) Журналъ Мінис. Народн. Просвѣщ. 1838 л. Ноябрь стр. 423.

(21) Шаф. Слав. Древн. Т. I. Кн. II § 15, ч. 1 стр. 80. изд. 2. Бодян.

(22) Тамже. стр. 89. примѣч. 24.

(23) Бутковъ Сынъ Отеч. 1839. Т. X. издан. 10. стран. 75, 76.

(24) Тамже. стр. 124.

(25) Шаф. Слав. Древн. Т. I. Кн. II § 15 ч. 1. стр. 89. изд. 2. Бодян.

(26) Шаф. тамже стр. 95.

(27) Тойже тамже « 95, 96.

(28) Тойже тамже стр. 97.

(29) Тойже тамже стр. 98.

(30) Тойже тамже стр. 92: «Только на Дону и Меотійскомъ заливѣ держались еще нѣколько времени нѣкоторые *Слабые остатки* Гуновъ подъ именемъ Оногуровъ, Гуногуровъ, Утургуровъ, и Кутургуровъ, пока *на* конецъ и они не были *истреблени* подобними себѣ скопищами.»

(31) Klaproth Tabl. de l' Asie p. 254—256; Thunmann Unter. Üb. Öst. Uolk. 24. 27 folg.

(32) Eginardus in vita Caroli Magni an. 799.

(33) Anonymus Salisburgensis an. 796. Glagol. Clozian. p. 73.

(34) Anastas. Bibliothecarius p. 101 edit. Bonn; Malalas LXVIII p. 431 ed. Bonn.

(35) Hicephor. Patr. Const. p. 14. edit Bonn.

(36) Seriptor. Histor. Byzant. XIV. p. 337.— Monumenta Germaniae historica, издани отъ Перца (Perz) въ Hanovre (1826—1835).— Annales Laurissenses an. 796, 1 p. 182.— Annal. Laurich. 1. p. 34.— Въ изданы-ты отъ Пеца (Pez) Rerum Austriacum Scriptores; виждь Chronicon monasterii Admontensis. 1. p. 172.

(37) И. В. Савеліевъ Нов. извѣст. о Скѳ. Сармат. Гун. и проч. стр. 27, 30, въ *Славянскый Сборникъ*.

§ 3

(1) Самъ Моусей Хоренскый казва, че почерпалъ своиты історическы свѣденія до Арсака или Аршага Вагаршагова отъ Мар—Апас—Катина; а за да ся знае и що е былъ той Маръ—Апасъ—Катина, приказва че прьвый

Царь Арменскый Вагаршагъ, като устроилъ и наредилъ добрѣ царство-то си, поискалъ да знае кои и какви человѣци были княжевали по-напредь въ Арменіѭ; за това привыкалъ реченаго Маръ—Апасъ—Катина изъ Сѵріѭ, мѫжа много изучена въ Греческо и Халдейско ученіе, проводилъ го съ писма до брата си Аршага (Арсака) царя Персомъ и Парѳяномъ, отъ кого-то бѣ и самъ поставенъ царь въ Арменіѭ, молящи ся да му отвори, за реченѫ-тѫ цѣль, царскы-ты си архивы; Аршагъ го пріялъ добрѣ, и му отворилъ Нінивскы-ты архивы, изъ кои-то Маръ почерпалъ все що му было потребно за Арменскѫ-тѫ Історіѭ, и приложилъ вѣроятно и другы современны событія (Моѵсей Хорен. Кн. I Глава 8, 9).

(2) Ето що пише онъ по слово: «Въ то время (си-« рѣчь во время царя Аршага I-го) станѫхѫ голѣми мя-« тежи и размирици въ великѫ-тѫ Кавкасскѫ Планинѫ, « *въ Землѭ-тѫ на Блъгары-ты*, и много жители *отъ* « *тамъ* оставихѫ отечество-то си, и дойдохѫ та ся на-« селихѫ въ Арменіѭ при рѣкѫ-тѫ Гогъ на мѣсто мно-« го плодовито и преизобылно на хлѣбъ, гдѣ-то сѣдяхѫ « много время.— Началникъ на това Блъгарско преселе-« ніе бѣше *Въгъндуръ Булгаръ Въндъ*, и отъ негово-то « имя речено-то мѣсто, называемое по-напредь *Врьхня и* « *Бездревня Пасѣнь*, тогазь ся нарече *Ванантъ* (Ван-« ско); и по имена-та на братія-та и на потомцы-ты му « назвахѫ ся и села-та, и ся называватъ даже и до « днесь . . . . Тука ся свьрща приказаніе-то стараго и « Достопочтенаго Мара—Апасъ—Катина» (Моѵсей Хорен. Кн. I. Гл. 9, 6.)

(3) Nicephor p. 22, edit. Paris: «Περὶ τὴν Μαιῶτιν λίμ-« νην, κατὰ τὸν Κώφινα ποταμὸν, καθίσταται ἡ πάλαι καλου-« μένη Βουλγαρία, καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμόφυλοι « αὐτῶν.»

(4) Theoph. p. 296—297 edit. Paris: «Ἐν τοῖς ἀρκτώ-« οις περατικοῖς μέρεσι τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἐν τῇ λεγομένῃ

« Μαιώτιδι λίμνῃ, . . . ποταμὸς μέγιστος . . . λεγόμενος « Ἀτάλ . . . καὶ ὁ λεγόμενος Τάναϊς ποταμός . . . καὶ ὁ « λεγόμενος Κούφις ποταμός . . . ἀπὸ δὲ τῆς αὐτῆς λίμνης « ἐπὶ τὸν λεγόμενον Κοῦφιν Ποταμὸν . . . ἡ παλαιὰ Βουλ- « γαρία ἐστὶν ἡ μεγάλη, καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμό- « φυλοι αὐτῶν. »

(5) Anast. Bibliothecar p. 113; —

(6) Iornand. da reb. Get. c 5: « Ultra quos (Agazzi- « ros) dist enduntur supra Mare Ponticum Bulgarorum « sedes . . . Hinc Hunni, quasi fortissimarum gentium « fœcundissimus cespes, in bifariam populorum rabiem « pullularunt; nam allii Aulziagri, alii Aviri nuncupantur. »

(7) Χῶρός τις ἐστὶν ἐς τὰ ἐπέκεινά τε καὶ βορειότερα τοῦ Ἴστρου κείμενος, καὶ ποταμὸς ῥέων δι' αὐτοῦ οὐ μικρός. Βοῦλ- γαν αὐτὸν ὀνομάζουσιν οἱ ἐγχώριοι, ἀφ' οὗ δὴ καὶ αὐτοὶ τὸ τῶν Βουλγάρων μετειλήφεσαν ὄνομα, Σκῦθαι τὸ ἐξαρχῆς ὄντες. (Niceph. Greg L. II. c. 2 p. 24).

(8) Виждь у лѣтопись Суздалскѣѣ.

(9) Какъ тая рѣка ся наистинѣ *Волга* или *Влгіа* именувала отъ туземны-ты Славено-Блъгарскы народы, то ся доказва и отъ Россійскы-ты лѣтописи, и отъ вышеречено-то извлеченіе Нікифора Григора, гдѣ-то точно онъ казва че тъй ѣѣ туземци-ти (οἱ ἐγχώριοι) наричали, и отъ то что до нынѣ іоще въ Россіѣѣ и въ сичкѣѣ даже Европѣѣ *Волѣѣ* ся называва, кога-то ветхи-ти Грьци и Латіни, и околни-ти Фінски и Татарски жители, инакъ ѣѣ именуватъ. Неправедно убо ся усомнява Шафарикъ говоріѣѣщи: « Не могу сказать, какъ древне ея Славянское имя, Волга.» (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II § 22. ч° 3. стр. 362 изд. 2 Бодянск.)

(10) Шафар. тамже.

(11) Menandr Excerp. de legat. ad Rom. c. 8 p. 109 ed. Paris.

(12) Ὑπὲρ δὲ τῆς ἐρήμου (τῆς ὑπὲρ τῆς Βουδήνων χώρης) Θυσσαγέται οἰκέουσι, ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσσαρες μεγάλοι

ῥέοντες διὰ Μαιητέων ἐκδιδοῦσιν ἐς τὴν λίμνην καλεομένην Μαιήτην, τοῖσι ὀνόματα κέεται τάδε: Λύκος, Ὄαρος, Τάναϊς, Σύργις (Herod. IV. 123). Назначи че, ако *Оаръ* е Волга, то погрѣшно Иродотъ пише че ся излива въ Меотисъ, понеже сѣки знае че тя ся излива въ Каспійско-то Море. Въ истѫ-тѫ погрѣшкѫ паднѫлъ и Θеофанъ, кой-то казува такожде че *Ателъ* рѣка ся изливала въ Меотійско-то Езеро (Theoph. p. 296).

(13) Τῶν δὲ λοιπῶν κατὰ τὴν Ἀσίαν ποταμῶν ἐμβαλόντων τε εἰς διαφόρους θαλάσσας, Ἰαξάρτης μὲν, καὶ Ὦξος, καὶ Ῥῆμνος, καὶ Ρῶς, καὶ Κῦρος, καὶ Ἀράξης, εἰς τὴν Κασπίαν ἔονται θάλασσαν (Αγαθημ. Γεωγρ. Βιβλ. Β.΄ Κεφ. 10).

(14) Ptolemeus Geogr.; Amm Marcel.

(15) Шафар. тамже.

§ 4.

(1) Ἡ παλαιὰ Βουλγαρία ἡ Μεγάλη (Theophan. p. 297); ἡ πάλαι καλουμένη μεγάλη (Βουλγαρία Niceph. p. 22); Виж. и Parr. Ior. de Leg. Moscov. p. 124, 125; ἡ Μάυρη Βουλγαρία (Const. Porph. de admin. imp. c 12 et 42).

(2) Какъ-то Кубанъ происходи изъ Кавкаса и ся истича въ Меотиса, тъй и за Ахардеа пише Стравонъ че излиза изъ Кавкаса, и ся истича въ Меотисъ:

(3) Σαρμάται, καὶ οὗτοι Σκύθαι Ἄορσοι καὶ Σιρακοί, μέχρι τῶν Καυκασίων ὀρῶν ἐπὶ μεσημβρίαν τείνοντες, οἱ μὲν, νομάδες, οἱ δὲ, σκηνῖται καὶ γεωργοί (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ΄. Κεφ. β΄. § 1. σελ. 492). — Οἱ δ' ἐφεξῆς ἤδη νομάδες, οἱ μεταξὺ τῆς Μαιώτιδος καὶ τῆς Κασπίας, Ναβιανοὶ καὶ Παγξανοὶ, καὶ ἤδη τὰ τῶν Σιράκων καὶ Ἀόρσων φύλα. Δοκοῦσι δ' οἱ Ἄορσοι καὶ οἱ Σίρακες φυγάδες εἶναι τῶν ἀνωτέρω καὶ προσαρκτίων μᾶλλον Ἀόρσων. Ἀβέακος μὲν οὖν, ὁ τῶν Σιράκων Βασιλεὺς, ἡνίκα Φαρνάκης τὸν Βόσπορον εἶχε, δύο μυριάδας ἱππέων ἔστελλε. Σπαδίνης (Господинъ?) δ' ὁ τῶν Ἀόρσων, καὶ εἴκοσιν. Οἱ δὲ ἄνω

Ἄορσοι, καὶ πλείονας, καὶ γὰρ ἐπεκράτουν πλείονος γῆς, καὶ σχεδόν τι τῆς Κασπίων παραλίας τῆς πλείστης ἦρχον. ὥστε καὶ ἐνεπορεύοντο καμήλοις τὸν Ἰνδικὸν φόρτον καὶ τὸν Βαβυλώνιον, παρά τε Ἀρμενίων καὶ Μήδων διαδεχόμενοι· ἐχρυσοφόρουν δὲ διὰ τὴν εὐπορίαν· οἱ μέν οὖν Ἄορσοι τὸν Τάναϊν παροικοῦσιν οἱ Σίρακες δὲ τὸν Ἀχαρδέον, ὃς ἐκ τοῦ Καυκάσου ῥέων ἐκδίδωσιν εἰς τὸν Μαιῶτιν (Στρα. Βιβλ. ΙΑ Κεφ. § 9 σελ. 506).

(4) Това имя *Аорси* находися у другы писано *Адорси* и *Утидорси*, точно такъ, какъ-то видимъ у Вызантійцы-ты рѣчь-тѫ окончателнѣіѫ *ури* или *гури* писанѫ *Огури*, *Утигури* и *Утургури*.

(5) Извѣстпо е че почти сички-ти писатели полагатъ Хазарскы-ты жилища въ Асійскѫ-тѫ Сарматіѭ. Movсей Хоренскый гы помянува таможде между 181 и 201 лѣта по Хріста (Movc: Хор. Кн. II § 65).

(6) Σαράγουροι καὶ Οὔρωγοι, καὶ Ὀνόγουροι, ἔθνη ἐξαναστάντα τῶν οἰκείων ἠθῶν . . . καὶ οἱ Σαράγουροι ἐλαθέντες κατὰ ζήτησιν γῆς πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Οὔννοις ἐγένοντο (Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c 14 p. 43).— Ὅτι Σάραγουροι, Ἀκατίροις καὶ ἄλλοις ἔθνεσιν ἐπιθέμενοι, ἐπὶ Πέρσας ἐστράτευον (id. ibid. c. 19 p. 44, и по-долу Гл. IX, § 6, на тѫзи історіѭ). — Назначи тука че Пріскъ различава Сарагуры-ты отъ Акатиры-ты, т. е. Хазары-ты; но отъ другѫ странѫ онъ гы смѣшава съ *Угоры-ти* т. е. Уаргы = Оарцы-ты, и съ *Оногуры*, т. е. *Оногундуры* (=Уногунд—уры) или Блъгары-ты. Виждь слѣдующы-ты замѣчанія.

§ 5.

(1) Κούβρατος ὁ ἀνεψιὸς Ὀργανᾶ, ὁ τῶν Οὐννογουνδούρων κύριος (Niceph. p. 16)·

(2) Niceph. p. 22.

(3) Theoph. p. 297.

(4) Anast. biblioth. p. 180 ed. Bonn.

(5) Ἀναγκαῖον δ' εἰπεῖν καὶ περὶ τῆς ἀρχαιότητος τῶν Ὀ-

νογουνδούρων Βουλγάρων καὶ Κοτράγων (Theoph. p. 545. ed. Bonn). Въ общы-ты изданія Θеофановы, а именно въ Парисско-то Стр. 296, стои писано τῶν Οὐννεβουνδοβουλγάρων καὶ Κοτράγων; но то е іавна погрѣшка, понеже въ три неговы стары рѫкописны кодикы нарицаемыя Francisci Barberini Cardinalis, Coislinianus, и Peyrézianus, кой-то подражалъ и Боннскый-тъ му издатель Ніебуръ, чете ся, какъ-то выше рекохмы, τῶν Ὀνογουνδούρων Βουλγάρων; а истина-та на това правописаніе ся доказва и изъ книгохранителя Анастаса, кой-то преписывающи Θеофана по Латінскы казва такожде: Verum inter haec necessarium est dicere de antiquitate quoque Onogundurensium Vulgar et Contrag (Anast. biblioth. p. 179 ed. Bonn).

(6) Πρότερον Ὀνογουνδούρους αὐτοὺς ἐκάλουν (Const. Porph. de Them. L. II c. 1. p. 81).

§ 6.

(1) Λεκτέον δὲ περὶ τῆς τῶν λεγομένων Οὔννων καὶ Βουλγάρων ἀρχῆς (Niceph. p. 22).

(2) Τὰ δὲ κατὰ τοὺς Οὔννους καὶ Βουλγάρους ἐπράττετο τῇ δε (id. p. 44).

(3) Εἶτα νῦν παραταττομένοις πρὸς βαρβάρους ἀλήτας, καὶ τούτους Οὔννους καὶ Κοτριγούρους Agath. V. 17. p. 161.

(4) καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμόφυλοι αὐτῶν (Nicephp. p. 22); — καὶ οἱ λεγόμενοι Κότραγοι ὁμόφυλοι αὐτῶν (Theoph. p. 297); — Κροβάτου τοῦ κύρου τῆς λεχθείσης Βουλγαρίας καὶ τῶν Κοτράγων (id. ibid).

(5) Δύο στρατηγοὶ Οὔννων ἐπιῤῥίψαντες μετὰ πλείθους εἰς τὴν Σκυθίαν καὶ τὴν Μυσίαν, ὄντος ἐκεῖ στρατηλάτου Ρωμαίων Βαδουαρίου καὶ Ἰουστίνου, καὶ ἐξελθόντων αὐτῶν κατὰ τῶν Οὔννων . . . . καὶ ἦλθον οἱ Οὖννοι πραιδεύοντες ἕως τῆς Θράκης . . . καὶ μεσολαβηθέντων τῶν Οὔννων ἐν τῷ πολέμῳ καὶ πολλῶν ἐξ αὐτῶν πιπτόντων, ἀπέφυγεν ἡ πραῖδα πᾶσα, καὶ ἐγένοντο Ρωμαῖοι ἐπικρατέστεροι, φονεύσαντες καὶ τοὺς δύο ῥῆγας· καὶ

ὡς ὑποστρέφουσιν, ὑπηντήθησαν ὑπὸ ἄλλων Οὔννων, ... καὶ καταδιώξαντες οἱ Οὖννοι ἐσόκευσαν φεύγοντας τοὺς Ἐξάρχους Ῥωμαίων. — Καὶ καταλαβόντος αὐτοῦ (τοῦ Μούνδου) τὴν χώραν τοῦ Ἰλλυρικοῦ, ἐπέρριψαν αὐτῷ Οὖννοι μετὰ πολλοῦ πλήθους (Malal. LXVIII, p. 437, 438, 451 edit Bonn.) — Ἐκίνησαν οἱ Βούλγαροι δύο ῥῆγες μετὰ πλήθους Βουλγάρων . . . καὶ ἦλθον οἱ Βούλγαροι ἕως τῶν μερῶν τῆς Θράκης . . · καὶ μέσον λαβόντες τοὺς Βουλγάρους . . . ὑπήντησαν αὐτοὺς ἄλλοι Βούλγαροι καὶ ἐσώκισαν αὐτούς. — Καὶ ἐν τῷ παραγενέσθαι αὐτὸν (τὸν Μοῦνδον) εἰς τὸ Ἰλλυρικὸν ἐξῆλθον οἱ Βούλγαροι πλῆθος πολὺ (Theoph. p. 184, 185). — Ἐξῆλθον οἱ Βούλγαροι εἰς τὴν Μυσίαν . . . ἐξῆλθε κατ' αὐτοῦ (τοῦ Μούνδου) πλῆθος Βουλγάρων (Cedr. I. p. 371, 372).

(6) Μηκέτι τολμώντων τῶν Οὔννων περάσαι τὸν Δούναβιν (Theoph. et Cedr. ibtdem.)

(7) Μέγα μὲν εὐθὺς στράτευμα Οὐννικόν, διαβάντες ποταμὸν Ἴστρον, ξυμπάσῃ Εὐρώπῃ ἐπέσκηψαν (Procop. de bel Pers. II. 4 p. 95), ὥστε δὴ Οὐννικόν τι ἔθνος οὐ πολλῷ πρότερον καταθέοντες τὰ ἐκείνῃ χωρία (id. de aed. IV 3 p. 73 .)

(8) Μήδων μὲν καὶ Σαρακηνῶν τῆς Ἀσίας γῆν τὴν πολλήν , τῶν δὲ δὴ Οὔννων καὶ Σκλαβηνῶν ξύμπασαν Εὐρώπην λῃϊσαμένων (Procop. hist. arc. c. 23. p. 66) · — καὶ αὐτῶν οἱ πλεῖστοι Οὖννοί τε ἦσαν καὶ Σκλαβηνοὶ καὶ Ἄντοι, οἳ ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον οὐ μακρὰν τῆς ἐκείνῃ ὄχθης ἵδρυνται (Procop. de bill. Goth. I. 27. p. 377).

(9) Τὰ χριστιανῶν παρ' οὐδὲν θεσπίσματα λογιζόμενος, ὡς δῆθεν καὶ ταῖς πρὸς τοὺς Οὔννους εἰρηναίαις συμβάσεσι ταῦτα συνέχεεν, ἐκείνοις μὲν ἀναθεὶς ἐργάσαθαι τὰ ἡμέτερα εἰωθότα, ἑαυτῷ δὲ καὶ τοῖς ὑπ' αὐτὸν τὰ ἐκείνων θρησκεύματα (Genes. I p. 28. ed. Bonn).

(10) Καὶ γὰρ τὰς τριακοντούτεις σπονδὰς τοῖς Οὔννοις δὴ τούτοις τοῖς καλουμένοις Βουλγάροις ἐνωμότως ποιῶν καὶ εἰρηνικὰς συμβάσεις καταπραττόμενος . . . Contin. Theoph. L. I c. 20. p. 19 .

(11) Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον κατὰ τοὺς ἑῴους Ῥωμαίους Σα-

ράγουροι καὶ Οὖρωγοι, καὶ Ὀνόγουροι, ἔθνη ἐξαναστάντα τῶν οἰκείων ἠθῶν, Σαβίρων ἐς Μάχην σφίσιν ἐληλυθότων . . . καὶ οἱ Σαράγουροι ἐλαθέντες κατὰ ζήτησιν γῆς πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Οὔννοις ἐγένοντο, καὶ μάχης πρὸς ἐκείνους πολλὰς συστησάμενοι, τό τε φύλον κατηγωνίσαντο, καὶ πρὸς Ρωμαίους ἀφίκοντο. — Ὅτι Σαράγουροι Ἀκατίροις καὶ ἄλλοις ἔθνεσιν ἐπιθέμενοι, ἐπὶ Πέρσας ἐστράτευον (Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 14. et. 19. p. 43 et 44).

(12) § 14 примѣчан. 6. и § 5 n⁰ I.

(13) Κατὰ γὰρ τὴν ἡμέραν τοῦ Σαββάτου τῆς Ἁγίας Πεντηκοστῆς ἰνδικτιόνος ΙΑ′ ἄφνω περὶ δειλινὴν ὀψίαν ἐπαναστάσεως γενομένης ἀπροσδοκήτως ἐκ τοῦ ἐπισωρευθέντος ἐν τῇ Θράκῃ στρατοῦ διὰ τὴν προσεχῶς τότε. . . γεγονείαν ἔφοδον τοῦ γειτνιάζοντος ἔθνους τῶν Οὐννογούρων Βουλγάρων ἐπίλογος τοῦ Ἀγάθωνος διακόνου τῇ ς′. οἰκουμ. Συνόδῳ. Πρακτ. Συνόδ. Τ. ΙΙ σελ. 705.

(14) Καὶ ποτὲ τις αὐτῶν (τῶν Οὔννων) τὴν ἀρχὴν ἔσχεν, ᾧ δὴ παῖδες ἐγένοντο δύο, ἄτερος μὲν Οὐτουργοὺρ ὄνομα, Κουτουργοὺρ δὲ ὁ ἕτερος, οἵπερ, ἐπειδὴ αὐτῶν ὁ Πατὴρ τὸν βίον ξυνεμετρήσατο, τήν τε ἀρχὴν ἄμφω ἐν σφίσιν αὐτοῖς διεδάσαντο, καὶ τὴν ἐπωνυμίαν τοῖς ἀρχομένοις αὐτοῖς ἔδοσαν· οἱ μὲν Οὐτούργουροι, οἱ δὲ Κουτούργουροι καὶ ἐς ἐμὲ ὀνομάζονται (Procop. de bell. Goth. IV. 5. p. 574).

(15) Agath. V. 11, 12, 17, 23, 24, p. 154, 155, 156, 161, 169, 170.

(16) Menand. Excerp. de legat. p. 100, 132, 154, 155.

(17) idem ibid. p. 114.

(18) Idem ibid. p. 132.

(19) Idem ibid. p. 154—155.

(20) Idem ibid. p. 344. ed. Bonn. in notis.

(21) Вижъ. стран. 24 и примѣчан. 4.

§ 7.

(1) Вижъ. выше § 2. стран. 9.

(2) Его Деганьови-ти рѣчи: «Hiong-nou, mot corrom-

« pu par les Chinois. et dont la vraie prononciation, qui « nous est egalement inconnue, a formè le nom de Huns, « Huuni, devenu célèbre en Europe.» И въ примѣчаніе прилага: «Hiong-non ; ce mot en Chine peut être traduit par malheureux esclaves ; mais je le crois un mot Tartare que les Chinois auront exprimè par deux caractèrs qui formoient le même son. Il est altéré, comme le sont tous les mots étrengers qu' il veulent exprimer dans leur langue. Cependant il poursoit être chinois d' origine ; il n' est pas rarede voir dans la langue Tartare de ces sortes de noms. On peut citer pour exemple celui de Mogol pour Mung' l, venu de Mung qui en Chinios signifie triste . . . (De Guignes Hist. des Huns etc. t. 11. p. 13 et note).

(3) Виж. Нестора у Шлецера Т. I. стр. 36, 37, 64.

(4) Виж. выше § 1. примѣчаніе 9, 10.

(5) Вогули-ти живѣѭтъ въ Россійскѫ-тѫ Пустозерскѫ область, по самѫ-тѫ Оралскѫ Планинѫ и въ нейны-ты Долины, тамъ гдѣ-то истича и рѣка-та Уралъ или Ѭйкъ. Шлецеръ гы почита за Фінско племя, и казва че тіи были истый онъ народъ, кого-то Несторъ помянува съ имя-то *Угри* или *Югри* (предци на Маджары-ты); земля-та имъ Югріѭ, а горы-ты Угорьскы (Виж. Нестор. у Шлец. Т. I. стр. 36, 86, и Т. II. стр. 331, 339, 340, 341, 343, 350, 357, 358).

(6) «Въ нѣкоторыхъ Вогульскыхъ нарѣчіяхъ слово hum, chum, Kum, значить *человѣкъ*. Сообразивъ все єто и многое другое (Виж. Klaproth. Tabl. de l' Asie p. 238—249), видимъ что извѣстіе Руисбрека, посѣтившаго, 1253 г., нѣкоторыя Уральскыя земли, и обявившаго, *что здѣсь должна быть родина Гуновъ* и Гунгаровъ, называемая великой Гуніей землей Паскатиръ (Pascatir), т. е. Башкиріей, *весма справедливо*» (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. 2, § 15, ч. 4, стр. 39. изд. 2). Тойже Шафарикъ обаче, критикующъ Шлецера и напаче Раска,

кои-то чрезвычайно распространявали народа Чуды (Фінны), весма справедливо пише така: « Должно помнить, что пер« воначальныіе корни всѣхъ языковъ болѣе или менѣе « сходни и родственни между собой, и что, какъ теперь, « такъ равно и въ древности, языки обогащались чужи« ми словами, а по тому *всегда опасно заключать о цѣ« ломъ языкѣ и его сродствѣ, по нѣсколькимъ сло« вамъ какого-нибудь*, давнымъ давно изчезнувшаго *на« рода*. Если вы встрѣтите древнее Гетское или Ѳра« кійское словцо въ нынѣшнемъ Чудскомъ Языкѣ, котораго « нѣсть въ нарѣчіяхъ Индоевропейскихъ, оттуда еще не« слѣдуеть выводить заключенія, что во Ѳракіи и Дакіи жи« ла Чудь. Дѣло возможно, что такое слово тоже нѣко« гда существовало въ Индоевропейскихъ нарѣчіяхъ, но « потомъ вышло изъ употребленія, или же Ѳракійци и Ге« ты взяли его отъ другихъ. *Опредѣляя племенное « сродство, должно обращать равное вниманіе на всѣ « три источника, т. е. тѣлесныя свойства человѣ« ка, грамматическое устройство Языка* (*отнюдь же « не отдѣльныя слова*) *и его исторію. Если гдѣ не« достаетъ одного изъ Этихъ условій, тамъ самый* « остроумнѣйшій и ученѣйшій изслѣдователь *легко мо« жетъ погрѣшишь, и далеко уклониться отъ настоя« щаго пути*» (Шаф. Слав. Древн. Т. I. Кн. II § 14. ч⁰ 2, стр. 43, изд. 2, Бодян.).

(7) « Слово *Гунни* или лучше Унни . . . передѣлано изъ *Алауны, Алаунни* (Венел. Древн. и нынѣшн. Болг. Т. I. стран. 196).

(8) Виж. § 12 сея Главы.

(9) Птолемей въ Книгѫ III Гл. 3 и 5, гы называва *Алауны*, а въ Книгѫ VI Гл. 14, просто *Аланы*. Но замѣчателно е чѕ Ἀλαῦνοι по Греческы ся произноси *Алавни*, а то е исто-то имя *Алвани* Ἀλβανοὶ, съ кое-то по̀стари-ти Грьчьски списатели называватъ Аланы-ты, само че у Птолемеа а-то прескочило в-то. Но това Птолемее-

во Ἀλάνοι, писано по Латінскы Alauni, и произносимо *Алауни*, дало поводъ Венелину да мысли че было нѣкакъси сложно отъ *Ала* и *Уни*.

(10) « Венелинъ полагалъ что имя Гунновъ заимствовано Греками отъ Албанцовъ или Арисартовъ; съ этимъ мнѣніемъ едвали можно согласится какъ мною будетъ доказано въ критикѣ на Кингу г. Морошкина » (Савел. Истор. сѣверо-вост. Евр. въ Маякъ 1841 Част. XIX и XX Гл. IV стр. 178 примѣчан. 3).

(11) Савеліевъ, тамже стр. 178, въ Предислов. къ историко-крит. изслѣд. Ѳ. Л. Морошкина, и въ Новыя извѣст. о Скиѳ. Сармат. Гуннахъ, стр. 25 у Слав. Сборника.

(12) Знайно е читателемъ че това, какъ Блъгаре-ти были отъ начала Славянско племя, не е вообще пріято отъ Европейскы-ты учены, кои-то почитающе гы, едны, като Дегиніевци, за Татарско, а Други като Клапроѳовци, за Фінско племя, мыслятъ че си преобратили языкъ-тъ на Славянскы само слѣдъ като ся преселили между Славеныты въ сегашнѧ-тѫ Блъгаріѭ. Но отъ то що тіи не сѫ были отъ край ни Фінни ни Татаре, какъ-то выше доказахмы, и отъ то що естествомъ не е было възможно, отъ л. 679 реченаго имъ преселенія, до л. 863 превода Св. Писанія на чисто Славянскый языкъ, да си загубятъ тъй совершено ветхыя-тъ, и отъ другы обстоятелства, кои-то смы подробно изложили въ Блъгарскы-ты Книжицы лѣта 1858 Мѣсеца Іунія, іасно ся доказва че Унни или Блъгаре были отъ край Славянско племя.

§ 8.

(1) Тая Баснь е писана отъ Готѳа Іорнанда, кой-то пише: « Ето що приказва древность-та за начало и проис- « хожденіе-то на тыя Унны : « Краль Готескый Филимеръ сынъ великаго Гандарика, кой-то слѣдъ исхожде- « ніе-то на Готѳы-ты отъ острова Сканціѭ, пятый князь

« тѣхенъ бывшій, влѣзлъ, какъ-то казахмы, въ Скѳіѣ
« съ народъ-тъ си, намѣрилъ тамъ между подданны-ты
« свои нѣкойси чародѣйкы жены, кои-то самъ по бащи-
« ныя-тъ си языкъ называлъ *Аліорумны*; и възимѣвъ гы
« за подозрителны испѫдилъ гы отъ посредъ войскы-ты
« си, и гы принудилъ да пойдѫтъ далеко въ пустынѭ-
« тѫ. Тамъ тыя като ся скытали, видѣли гы нѣкой-си
« нечисти духове, и ся соединили съ нихъ совокупле-
« емъ, отъ кое-то произишьлъ той-зи свирѣпѣйшій (Ун-
« нски) родъ, кой-то испьрво былъ іако видъ человѣчес-
« кый, малъкъ, дребенъ и мръсенъ, и не съсъ друго
« имя познатъ, освень съ онова, кое-то му давало образъ
« человѣческаго слова » (Iorn. de reb. Get. c. 24).

(2) Amm. Marcell. L. 31. c. 2.

(3) Sidon. Apollin. carm. 2. v. 245, 252.

(4) Idem ibid. v. 553—557.

(5) Amm. Marcell. L. 31 c. 2.

§ 9.

(1) « Neqne igni, neque saporatis indigeat cibi, sed radicibus herdarum agrestium, et semicruda cujusve pecoris carne vescantur, quam inter femora sua et equorum terga sub certam fetu calogaciunt brevi » (Amm. Marcell. L. 31. c. 2) Виждте несмысленость Марцеллинова ! да казва пьрво че Унни-ти живели при ледовитаго Океана (glacialem oceanum accolens. id. ibid.), а послѣ да вѣрва че неупотреблявали огнь *никога*, и че ѣли месо сурово и само подъ сѣдалище-то имъ на гърбъ-тъ конскый стоплино. Марцеллинъ може да не е познавалъ пастырмѫ-тѫ, а нѣкои-си пресмывачи му сѫ рекли, и той повѣрвалъ, че тъй ся было пекло това месо.

(2) id. ibid. — и за това всякый познава колко лъжи или ся лъжи Марцеллинъ, освень ако бѣ ограничилъ слово-то си само за воспны-ты люди.

(3) id ibid.— Кой-то прочте само що пише очевидецъ Прискъ при свое-то посолство къмъ Атила, ще види че Унни-ти, не само въ кѫщи и колибы, но даже и въ красны палаты обитали (Виж. Prisc. Excer. p. de legat. II. 3. p. 58, 59, 63, и тука по-долу Гл. VII § 28, 29, 32).

(4) Idem ibidem. — Все що казва тука Марцеллинъ, произвелъ го отъ мечтателно-то свое начало че *Унни-ти немали кѫщы ни колибы*.

(5) Idem ibidem. — Съ това е щялъ да покаже Марцеллинъ, че Унни-ти были нечисти отгорѣ си. Прокопій казва такожде че были много нечисти, но забѣлѣжва еднакво че и Славени-ти были нечисти като нихъ : « Δίαιταν δὲ σκληρὰν καὶ ἀπημελημένην, ὥσπερ οἱ Μασσαγέται, καὶ αὐτοὶ (οἱ Σκλαβινοί τε καὶ Ἄνται) ἔχουσι, καὶ ῥύπου ἧπερ ἐκεῖνοι ἐνδέλεχέστατα γέμουσι » (Proc. bell Goth. III. 14 p. 498). То може да е было нѣкакъ истина само за простыя-тъ народъ, и наипаче за военныи-тъ, защо той е всегда всекъдѣ такъвъ-зи; чети Прісково-то посолство за увѣреніе.

(6) Idem. ibidem.

(7) Тойжде тамже.

(8) Sidon. Apoll. Carm. 2. v 262—267.

(9) Amm. Marcel. L. 31. c. 2.

(10) Тойже тамже.— Тука Марцеллинъ ся находи согласенъ и съ Вызантійскаго списателя Зосіма, кой-то еднакво пише че Унни-ти не могли да си турятъ здраво ногы-ты на земдѣ-тѫ, но все на конь живѣли и спали : « Οἱ μήτε εἰς γῆν πῆξαι τοὺς πόδας οἷοί τε ὄντες ἐδραίως, ἀλλ' ἐπὶ τῶν ἵππων καὶ διαιτώμενοι καὶ καθεύδοντες » (Zos. L IV. c. 20). Явно, че това е увеличеніе причинено отъ то, что Унни-ти въ воеванія-та си употребляли вообще кони, и, исполняюще точно и строго свои-ты военны длъжности, многажды и хлѣбъ ѣли, и спали, и совѣтъ правили, на конь; но това не ще никакъ да каже че, като другы іпокентаури, стояли всегда като залѣпени на конь, и че ни денѣмъ ни нощѣмъ не слазили отъ конь : самъ Зосімъ ны каз-

ва пакъ тамже, че Унни-ти минѫли *пѣши* изъ Асіѩ на Европа презъ Кіммерійскыя-тъ Воспоръ. Ὁ Κιμμέριος ἀπογαιωθεὶς Βόσπορος ἐνέδωκεν αὐτοῖς ἐκ τῆς Ἀσίας ἐπὶ τὴν Εὐρώπην πεζῇ διαβῆναι.

§ 10.

(1) Βασιλεύς τε εἷς ἅπασιν ἐφεστήκει (Proc. de bell. Goth. IV. 5 p. 574). — Марцеллинъ напротивъ пише, че тіи немали никоіѩ царскѫ власть, но были управляеми мятежно отъ различны началницы: Aguntur nulla severitate regale, sed tumultuario optimatum ductu contenti, perrumpunt quidquid inci derit (Amm. Marcel. L. 31, c. 2). Сравни това по-долу съ Прісковы-ты описанія, и съ вещественѫ-тѫ Историческѫ истинѫ, че Унни-ти имали всякога царіе, забѣлѣжи че, и кога-то еще най-напредь ся въ Европѣ показали, пакъ ся, по Іорканда, съ Царя Бѣломира іавили, и ще ся увѣришь колко криви и погрѣшителни сѫ вообще Марцеллиновы-ти описанія за нихъ.

(2) Amm. Marcel. L. 31 c. 2. — Мнозина древни Списатели помянуватъ за той-зи мрежанскы обычай, когото, казватъ, имали Скѳи, Сармати, Алане, и Парѳяне. Персійски-ти стіхотворци, и особливо Фердуси, въ своето Епіческо стіхотвореніе называемое *Шахнаме*, приказватъ часто за единъ такъвъ-зи обычай що имали ветхити Персіане. Моусей Хоренскый (Кн. II, § 85.) показва че Пасьли-ти, народъ над-Каукасскый, имали такожде истыя-тъ обычай. Valerius Floccus, въ свои-ти Аргонаутицы (L. 6. v. 144) говори еднакво за единъ такъвъ обычай що имали Скѳи Аухати (Σκυθέων, οἳ Ἀυχάται γένος καλέονται (Herod, IV. 6). Ето Валеріевн-ти рѣчи:

Doctus et Auchates patulo vaga vincula gyro.
Spargere et extremas laquéis adducere turmas.

Ніе ще видимъ въ собственѫ-тѫ Блъгарскѫ Исторіѩ че и Блъгаре-ти имали той-зи обычай.

(3) Procop. de bell. Vand. I. 18. p. 220.

(4) Proc. de bell. Goth. I. 27. p. 379; II, 1, p. 333; de bell. Vand. I. 11 p. 205.

(5) Zosim. IV. 20; Procop. de bell Goth. IV S. et. 19. p. 575, 618. — Стравонъ (Кн. XV. Гл. 1. § 55. стр. 710) приказва че Индійскы-ты жены воевали заедно съ мѫжіе-то си: αἱ δὲ γυναῖκες . . . καὶ συστρατεύουσιν, ἠσκημέναι παντὶ ὅπλῳ.

(6) Proc. de bell. Goth. IV. 3. p. 57.

§ 11.

(1) Proc. de bell. Pers. I. 3. p. 9; de bell. Goth, IV. 19, p. 618: ἐπεὶ γραμμάτων παντάπασιν Οὖννοι ἀνήκοοί τε καί ἀμελέτητοι ἐς τόδε εἰσὶ, καὶ οὔτε γραμματικὴν τινα ἔχουσιν, οὔτε τῷ περὶ τὰ γράμματα πόνῳ ξυνάυξεται αὐτοῖς τὰ παιδία.

(2) Πάντων γὰρ ἀνθρώπων μάλιστα εἰσιν ἀκρατοπόται οἱ Μασσαγέται (Proc. de bell. Vand, I, 12 p. 207). Извѣстно е че съ имя-то *Массагети* Прокопій нарича Унны-ты: Ἀιγᾶν δὲ ἦν Μασσαγέτης γένος, οὓς νῦν Οὖννους καλοῦσιν (Proc. de bell Vand. I. 11, p. 205) виж, и de bell Vand, I. 4, p. 187; I. 18, p. 220 de bell Pers. I. 21, p. 63.

(3) Πονηροὶ μέντοι ἢ κακοῦργοι ὡς ἥκιστα τυγχάνουσιν ὄντες, ἀλλὰ κἂν τῷ ἀφελεῖ διασώζουσι τὸ Οὐννικὸν ἦθος (Proc. bell. Goth. III. 14,. p 498). — Лъжецъ-тъ Амміанъ Марцелинъ напротивъ пише че были много лукави, вѣроломни, и непостоянни; Per incidias infidi, inconstantes ad omnem horam incidentis spei novæ per quam mobiles totum furori incitatissimo tribuentes (Amm. Marcel. L. 31 c. 2).

(4) Auri cupidine immensa flagrantes (Amm. ibid).

(5) Amm. Marcel. ibid. — Пріскъ показва тоежде: ὡς τοῦ Ἀττίλα εἰς κώμην τινὰ παρεπομένου, ἐν ᾗ γαμεῖν θυγατέρα Εσκὰμ ἐβούλετο, πλείστας μὲν ἔχων γαμετάς, ἀγόμενος δὲ καὶ τάυτην κατὰ νόμον τὸν Σκυθικὸν (Prisc. Exc. de legat, ad gentes c. 3 p. 55). — Византійскый-тъ не-

извѣстный слѣдъ Θеофана писатель казва че и Крумъ Краль Блъгарский ималъ много наложницы: διήλθε μέσον τῶν παλλακίδων αὐτοῦ προσκυνηθεὶς ὑπ' αὐτῶν (Auctor. incert. post Theoph. p. 431). Тожде и Несторъ Россійскый Лѣтописецъ казва за Княза Россійскаго Владиміра Великаго че ималъ пять жены сопругы, и 800 наложницы (Нест. I. Гл. VIII Кенигсберг.). — Індійци-ти имали и тіи отъ ветхо обычай да зематъ много жены, едны за покореніе а другы за наслажденіе и многочадіе (Στραβ. Βιβ. ΙΕ. Κεφ. Α'. § 54. σελ. 710). Сѫщо-то правили и Мидяне (Тойже Кн. XI. Гл. VIII. § 11, стр. 526), и Персяне (Тойже Кн. XV. Гл. III, § 17, стр. 733). Но и Θракійци-ти, и наипаче Гети-ти имали обычай да любятъ много жены-ты, и да ся женятъ за много жены: et quia plures simul singulis nuptæ sunt (Pomp. Mela Cap. 11). Стравонъ (Кн. VIII. Гл. II, § 4. стр. 297) привожда за това изъ Менандра нѣкои стіховы говорящи: Ὅρα δ' ἃ λέγει Μένανδρος περὶ αὐτῶν, οὐ πλάσας, ὡς εἰκὸς, ἀλλ' ἐξ ἱστορίας λαβών:

Πάντες μὲν οἱ Θρᾷκες, μάλιστα δ' οἱ Γέται
Ἡμεῖς ἁπάντων (καὶ γὰρ αὐτὸς ἔυχομαι
Ἐκεῖθεν εἶναι τὸ γένος οὐ σφόδρ' ἐγκρατεῖς
ἐσμέν. . . . . .

Καὶ ὑποβάς μικρόν, τῆς περὶ τὰς γυναῖκας ἀκρασίας τίθησι παραδείγματα:

Γαμεῖ γὰρ οὐδὲ εἷς, εἰμὴ δέκ' ἢ
Ἐνδεκα γυναῖκας, δώδεκά τε πλείους τινες.
Ἂν δὲ τέτταρας ἢ πέντε, γεγαμηκὼς τύχῃ
Καταστροφεύς τις, ἀνιμένεος, ἄθλιος,
Ἄνυμφος οὗτος ἐπικαλεῖτ' ἐν τοῖς ἐκεῖ.

Ταῦτα γὰρ ὁμολογεῖται καὶ παρὰ τῶν ἄλλων.

§ 12.

(1) Nullius religionis vel superstitionis reverentia ali quando districti (Amm. Marcel. S. 31· c. 2).

(2) Ето самы-ты му рѣчи: Nec templum apud eos visitur, aut delubrum, ne tugurium quidem culmo tectum cerni usquam potest, sed gladius barbarico ritu humi pigitur nudus, eumque, ut Martem, regionum quas circumcircunt praesulem verecundius colunt (Amm. Marc. ibid).— Виждь за реченыя-тъ мечь или сабіж що казвамы и подолу Гл. VIII. § 2.

§ 13.

(1) Виждь выше § 6.

(2) Това мнѣніе има за тѣхъ и ученный народовъ изслѣдователь Клапроѳъ (Tableaux de l' Asie p. 179—180). Шафарикъ, педкрѣпляющи мнѣніе-то му говори: « этотъ-же изслѣтователь очень убѣдително доказываеть, что Кавказскіе Албанци, упоминаемые въ Древнихъ Географіяхъ и исторіяхъ, были одинъ и тотъ-же народъ съ Аланами, съ чемъ мы совершенно согласни » (Шафар. Слав. Древ. Т I. Кн. 2. § 6 ч⁰ 9 стр. 135 изд. 2⁰).

(3) Στραϐ. Βιϐ. ΙΑ′. Κεφ. δ′. § 1, σελ. 501.— Тыяжде жилища показва онъ тѣмъ и на много другы мѣста, Виждь Βιϐ. Β′. Κεφ. ε′. σελ. 118 и 129; Βιϐ. ς′. Κεφ. α′ § 5. σελ. 491; § 15, σελ. 497; и Κεφ. β′. § 19. σελ. 499.

(4) Καὶ ταῦτα φίλος Πομπηίῳ γεγονὼς, τῷ στρατεύσαντι ἐπὶ τοὺς Ἴϐηρας καὶ Ἀλϐανοὺς μέχρι τῆς ἐφ' ἑκάτερα θαλάσσης, τῆς τε Κασπίας καὶ τῆς Κολχικῆς (Στραϐ. Βιϐ. ΙΑ′ Κεφ. ά. § 6 σελ. 491).

(5) Sueton. in Tiber. c. 66.

(6) Movc. Хорен. Кн. II, Гл. 50.

(7) Шафар. Слав. Древи. Т. I. Кн. 2. § 16, стр. 135. изд. 2⁰.

(8) Faust. Byzant. L. IV c 25.

(9) Βόας ποταμὸς (Φάσις), οὗ δὴ ἐν δεξιᾷ μὲν Ἰϐήρων τὰ ὄρια ἐστὶ, καταντικρὺ δὲ τελευτᾷ ὄρος ὁ Καυκάσιος. Ἐνταῦ-

θα ἔθνη, ἄλλα τε πολλὰ, καὶ Ἀλανοὶ, καὶ Ἀβασγοὶ ᾤκηνται (Procop. bell. Pers. II. 29. p. 164). — Ταύτην δὲ τὴν χώραν, ἣ ἐξ ὄρους τοῦ Καυκάσου ἄχρι ἐς τὰς Κασπίας κατατείνει πύλας, Ἀλανοὶ ἔχουσιν αὐτόνομον ἔθνος (id. bell. Goth. IV. 3 p. 570). — Μετὰ δὲ τοὺς Ἀβασγῶν ὄρους, κατὰ μέν τὸ ὄρος τὸ Καυκάσιον, Βροῦχοι ᾤκηνται, Ἀβασγῶν τε καὶ Ἀλανῶν μεταξὺ ὄντες (id. bell. Goth. IV. 4 p. 579).

(10) Agathias. IV. 9. p. 117.

(11) Menand. p. 98; 119; 163.

(12) Ὑποφθείρειν τοὺς Ἀλανοὺς χρήμασιν ἐπειράθησαν οἱ Πέρσαι (Theophyl. III. 9). Онъ обаче малко по-горѣ на двѣ мѣста нарича мѣсто-то имъ *Алваніи*: ἐπὶ τὴν Ἀλβανίαν (III, 6); τῆς Ἀλβανίας (III, 7).

(13) Theoph. p. 327, 328, 329: Ἀλανοὶ, Ἀλανία.

(14) Genesius L. II. p. 33. edit. Bonn.

(15) Plin. H. N. L. IV. c. 12. § 80: Alani et Roxolani

(16) Τῶν δ' ὕπερ ἐκτέταται πολυίππων φῦλον Ἀλανῶν Dionys. Perieg. V. 305, 308.

(17) Hadrianus, audita tumultu Sarmatorum et Alanorum, praemissis exercitibus Mœsiam petit (Spartian. in Hadr. c. 4) Сравн. Jul Capitol. Ant. Pius c. 8. и Marcus c. 22.

(18) Καὶ ἑτέροις δὲ ὄρεσι διέζωσται ἡ Σαρματία, ὧν ὀνομάζεται ἥτε Πευκὴ ὄρος, καὶ τὰ Ἀμάδονα ὄρη, καὶ τὸ Βούδινον ὄρος, καὶ τὸ Ἀλαῦνον ὄρος, καὶ ὁ Καρπάτης ὄρος καὶ τὰ Οὐενεδικὰ ὄρη, καὶ τὰ Ῥίπαια ὄρη .... Κατέχει δὲ τὴν Σαρματίαν ἔθνη μέγιστα, οἵτε Οὐενέδαι παρ' ὅλον τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον, καὶ ὑπὲρ τὴν Δακίαν Πευκῖνοι τε καὶ Βαστάρναι, καὶ παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος Ἰάζυγες, καὶ Ῥοξολάνοι, καὶ ἐνδότερον τούτων οἵτε Ἀμαξόβιοι, καὶ οἱ Ἀλαῦνοι Σκύθαι ... καὶ Σταυάνοι (Σλαβάνοι?) μέχρι τῶν Ἀλαυνῶν..... Καὶ ὑπὸ τοὺς Ἰείωνας μέχρι τῶν Ἀλαυνῶν, Στοῦρνοι· μεταξὺ δὲ τῶν Ἀλαυνῶν καὶ τῶν Ἀμαξοβίων, Καρύωνες (Ptolem. L. III, c. 5)— Ὄρη... τὰ καλούμενα Ἀλανὰ.... τὰ Σύηβα ὄρη. Κατανέμονται δὲ ταύτης τῆς Σκυθίας, τὴν μὲν πρὸς ἄρκτους πᾶσαν ἐγγὺς

τῆς ἀγνώστου, οἱ κοινῶς καλούμενοι Ἀλανοὶ, Σκύθαι καὶ οἱ Σουοβηνοὶ (Σλοβηνοὶ?), καὶ Ἀγάθυρσοι.... καὶ Σύηβοι... εἶτα Ἄορσοι... (Ptolem. L. VI, c. 14). Достойно за примѣчаніе е тука че между Аланы-ты и Меотиса Птолемей полага народъ Ставаны или *Суовены*, кое-то несумненно е криво писано вмѣсто Словены какъ-то мысли и Шафарикъ (Слав. Древ. Т. I. Кн. I. стр. 345. изд. 2.

(19) Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. I. § 10, ч⁰ 11 стр. 361—363; и Кн. 2. § 16, ч⁰ 8; Marcian Heracl. apud. Hudson T. I. p. 56.

(20) Latrocinendo et venando adusque Maeotica stagna et cimmerium Bosphorum itidemque Armenios discurrentes et Mediam (Amm. Marcel. ibid).

(21) Hunnis per omnia supparas verum victu mitiores et cultu (Amm. Marcet ibid) — Alanos quoque (Hunni) pugna sibi pares, séd humani. tatis, victu, formaque dissimiles . . . . subjugavere (Iornand. de reb. Get c. 24).

(22) Amm. Marcel. ibid.

§ 14.

(1) Ἀκατίροις Οὔννοις Prisc. Excerp. de legat. ad. Rom. c. 14, p. 43.

(2) Ἀκαττίροις Prisc. ibid. c. 19, p. 44.

(3) Ἀκατζίρων. Prisc. ibid. c. 3. p. 54, 55, 59, 63.

(4) Agazzirorum. Iornand. dereb. Get. c. 5. Забѣлѣжи обаче че въ Палатіновыя-тъ му рѫкописъ (MSS Palatini) кого-то видѣлъ Gruter, стояло писано Acatzirorum.

(5) Онъ казва че Варшагъ былъ въ тѫзи войнѫ, и че сынъ му Хосровъ му станѫлъ наслѣдникъ и продължилъ войнѫ-тѫ за отмьщеніе бащино си въ 3-тѫ годинѫ Царя Персійскаго (Парѳскаго) Ардавана, кой-то царовавъ 31 годины, былъ убитъ отъ Ардашира (Артаксерса) сына Сассанова, завладѣвшаго и земліѫ-тѫ му и дав-

шаго конецъ на Парѳско-то царство (Movc. Хор. Кн. II. Гл. 55 и 69). Това Ардавановo убитіе, и Царства Парѳскаго завладѣніе отъ Ардашира Сассанова, кой-то былъ пьрвый Царь на новосоставено-то Персійско царство, станѫло, какъ-то ны казва Історія-та, въ лѣто 226 по Хріста; отъ кое-то като извадимъ 28 годины, Хазарска-та война случившая ся въ третіѩ-тѫ Ардавановаго царства, ще ся падне въ лѣто 198 по Хріста.

(6) Тыя Двери помянува и Прокопій пишѫщи гы Джуръ (Τζούρ), и различающи гы отъ лругы едны Кавказскы проходы именуемыя Дверы Каспійскы (Виж. Proc. de bell. Goth. IV. 3). Отъ неговы-ты означенія познава ся, че пьрви-ти сѫ проходъ-тъ *Дервентъ* при Каспійско-то Море, называемый днесь *Демирѣ-капу*, по-напредъ *Унска крѣпость*, а въ Древны-ты времена *Двери Албанскы*; и че втори-ти сѫ проходъ-тъ посреди Кавказа, водящій отъ Іверско на Аланско, а за това и называемый отъ ветхо *Двери Кавкасскы*, или *Двери Каспійски*, послѣ же названный *Двери Алански* (Виж. Saint-Martin in Lebean, hist. Bas-Emp. t. VI, p. 269, not. 1).

(7) Movc. Хорен. Кн. II, Гл. 55.

(8) Виж. Несторъ у Шлецера Т. I. стр. 238, 240, 241.

(9) «Акацировъ, безъ сомнѣнія, предковъ послѣдующихъ Казаръ.» (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II, § 15, ч. 4. стр. 29, изд. 2. Бодянск.).

(10) Ad litus autem oceani . . . Vidivarii resident . . .; post quos ripam Oceani item Esti tenent . . . Quibus in austro adsedit gens Agazzirorum fortissima, frugum gnara, quae pecoribus et venationibus victitat. Ultra quos distenduntur supra mare Ponticum Bulgarorum sedès (Iorn. de reb. Get c. 5).

(11) Τὸ τῶν Χαζάρων φῦλον ἀπὸ τοῦ ἐνδοτέρου τῆς Βερυλίας λεγόμενον χώρας, ὡς πλησίον τῶν Σαρματῶν ᾠκημένων, πλείστης ἀδείας ἐντεῦθεν ἐπέτρεχον (Niceph. p. 23). —

Ἐξῆλθε τὸ μέγα ἔθνος τῶν Χαζάρων ἀπὸ τοῦ ἐνδοτέρου βάθους Βερζιλίας τῆς πρώτης Σαρματίας (Theoph. p. 298),

(12) Exivit magna gens Chazarorum ex interiori profundo Berziliae primae Sarmatiae (Anast. Biblioth, p. 180. ed. Bonn).

(13) Виж. выше примѣч. 6 сего §.

(14) «Изъ тогоже лѣса (Волковскаго) потечетъ Волга на въстокъ, и втечеть седьмю-десятъ жерелъ въ *Море Хвалийское*. Тѣмже изъ Руси можеть нти по Волзѣ въ Болгары и въ Хвалисы.» (Несторъ Гл. 1, Виж. и Шлецеръ. Нест. Т. I. Гл. 6. стр. 153, 160).

(15) Виж. Herbel. Biblioth. Orient. V° Khozar.

(16) Шафар. Слав. Древн. Т. II, Кн. 1, § 27, ч° 4, стр. 100, изд. 2 Бод: «Козары, народъ, подобно Аварамъ, Урало-Чудскаго племене, обитавшіе на *Хвалинскомъ поморьи*, близъ *устья Волги*, въ землѣ называвшей ся *Берзилія*, или Барзельхъ.» — Назначи тука че Шафарикъ, какъ-то за Блъгары, тъй и за Хазары и за вси Унискы племена мысли, споредъ Клапроѳа, че были Урало-Чуди, т. е. Фінни (Виж. Шаф. тамже Т. I, Кн. II § 15. ч° 1).

(17) Πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Οὔννοις ἐγένοντο. Prisc. Enc. de leg. p. 43.

(18) Εἰς τὸ τῶν Ἀκατσίρων ἔθνος ἐστάλθαι, ὃ ἐστὶ Σκυθικὸν ἔθνος Id. ibid. p. 54—55.

(19) Виждь почти на всякѫ страницѫ на списаніето му на пр. стр. 33, 38, 47, 48, и пр.

(20) Виждь выше § 13. примѣчаніе 10.

§ 15.

(1) Τάναΐν δὲ ποταμὸν διαβάντι, οὐκέτι Σκυθικὴ, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων, Σαυροματέων ἐστιν, οἳ ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαιήτιδος λίμνης, νέμονται τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον ἡμερέων πεντεκαίδεκα ὁδὸν, πᾶσαν ἐοῦσαν ψιλὴν καὶ ἀ-

γρίων καὶ ἡμερέων δενδρέων. Ὑπεροικέουσι δὲ τούτων δευτέρην λάξιν ἔχοντες Βουδῖνοι, γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέαν ὕλῃ παντοίῃ. Βουδίνων δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἐστι πρώτη μέν ἐρῆμος ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδὸν, μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον, ἀποκλίνοντι μᾶλλον πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, νέμονται Θυσσαγέται, ἔθνος πολλὸν καὶ ἴδιον (Herod. IV 21—22.) — Ἀπὸ Τανάϊδος δὲ ποταμοῦ ἄρχεται ἡ Ἀσία, καὶ πρῶτον ἔθνος αὐτῆς ἐστιν ἐν τῷ Πόντῳ Σαυρομάται. Σαυροματῶν δὲ ἐστιν ἔθνος γυναικοκρατούμενον. Τῶν γυναικοκρατουμένων ἔχονται Μαιῶται. Μετὰ δὲ Μαιῶτας, Σιντοὶ ἔθνος· διήκουσι γὰρ οὗτοι καὶ εἰς τὰ ἔξω τῆς λίμνης (Σκύλαξ Καρυανδ. Περίπλους, Ἀσία.) — Τὸν δὲ Τάναϊν ποταμὸν, ὅς ἐστι τῆς Ἀσίας ὅρος τέμνων τὴν ἤπειρον ἑκατέρᾳ δίχα, πρῶτοι νέμονται αὐτὴν Σαρμάται, δισχίλια στάδια ἐπέχοντες, γινόμενα σν'. Εἶτα μετὰ τοὺς Σαρμάτας, Μαιωτῶν γένος, Ἰαξαματῶν λεγόμενον, ὡς Δημήτριος εἴρηκεν, ἐφ' οἷς καὶ Μαιῶτις λίμνη λέγεται· ὡς δὲ Ἔφορος λέγει, Σαυροματῶν λέγεται ἔθνος. Τούτοις δὲ ἐπιμεμίχθαι τὰς Ἀμαζόνας τοῖς Σαυρομάταις λέγουσιν ἐλθούσας ποτὲ ἀπο τῆς περὶ τὸν Θερμόδοντα ποταμὸν γενομένης μάχης, ἐφ' οἷς ἐπεκλήθησαν γυναικοκρατούμενοι (Безимен. сочин. Πόντου Εὐξείνου καὶ Μαιώτιδος λίμνης περίπλους.) — Τῇ δ' Εὐρώπῃ συνεχὴς ἐστιν ἡ Ἀσία, κατὰ τὸν Τάναϊν συνάπτουσα αὐτῇ . . . τὸν Τάναϊν, ὃν περ τῆς Ἀσίας καὶ τῆς Εὐρώπης ὅριον ὑπεθέμεθα . . . Οὕτω δὲ διακειμένων, τὸ πρῶτον μέρος οἰκοῦσιν, ἐκ μὲν τῶν πρὸς Ἄρκτον μερῶν καὶ τὸν Ὠκεανὸν, Σκυθῶν τινες νομάδες καὶ ἀμάξοικοι· ἐνδοτέρω δὲ τούτων, Σαρμάται, καὶ οὗτοι Σκύθαι, Ἄορσοι καὶ Σιρακοὶ, μέχρι τῶν Καυκασίων ὀρῶν ἐπὶ μεσημβρίαν τείνοντες, οἱ μὲν νομάδες, οἱ δὲ σκηνῖται καὶ γεωργοὶ· περὶ δὲ τὴν λίμνην, Μαιῶται (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ' κεφ. Α' § 1, 5, καὶ κεφ. Β' § 1).

(2) Φημὶ γὰρ κατὰ τὴν τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων δόξαν, ὥσπερ τὰ πρὸς Βορρᾶν μέρη τὰ γνώριμα ἑνὶ ὀνόματι ΣΚΥΘΑΣ ἐκάλουν ἢ ΝΟΜΑΔΑΣ . . . . ὑφ' ἓν ὄνομα τῶν καθ' ἕκαστα ἐθνῶν ταττομένων διὰ τὴν ἄγνοιαν (Στραβ. Βιβλ. Α' κεφ. Β' σελ. 33)· ἅπαντας μὲν δὴ τοὺς προσβόρρους κοινῶς οἱ παλαι-

οἱ τῶν Ἑλλήνων συγγραφεῖς, Σκύθας καὶ Κελτοσκύθας ἐκάλουν. οἱ δὲ τὸ πρῶτον διελόντες, τοὺς μὲν ὑπὲρ τοῦ Εὐξείνου καὶ Ἴστρου καὶ Ἀδρίου κατοικοῦντας, ὑπερβορέους ἔλεγον, καὶ Σαυρομάτας, καὶ Ἀριμασπούς· τοὺς δὲ πέραν τῆς Κασπίας θαλλάττης, τοὺς μὲν Σάκας, τοὺς δὲ Μασσαγέτας ἐκάλουν, οὐκ ἔχοντες ἀκριβῶς λέγειν περὶ αὐτῶν οὐδέν (Στραб. Βιбλ. ΙΑ΄ Κеφ. ς΄. § 2. сел. 507).

(3) Herod. IV. 5—7.

(4) Idem. IV, 8—11.

(5) Idem. IV, 11—12.

(6) Idem. IV, 13.

(7) Много вѣроятно бы казалъ человѣкъ че имя-то *Скиѳи* е Славянско (Скиѳи=скиталци, отъ глаголъ-тъ *скитамся*), значущее исто-то онова, що значи и Греческа-та рѣчь νομάδες, и че Древни-ти Еллини сѫ зовали така, отъ незнаніе, сичкы народы, кои-то по обычаю были Скити, скиталци, νομάδες, а послѣ и сичкы другы, кои-то близо при тѣхъ постоянно обитали.

(8) Herod. IV, 110—117.

(9) Herod. IV. 57: « Ὄγδοος δὲ Τάναϊς ποταμὸς, ὃς ῥέει « τὰνέκαθεν ἐκ λίμνης μεγάλης (?) ὁρμεόμενος, ἐκδιδοῖ δὲ ἐς μέζω « ἔτι λίμνην καλεομένην Μαιῆτιν, ἣ οὐρίζει Σκύθας τε τοὺς Βασιληί- « ους καὶ Σαυρομάτας. » — Иродотъ, кой-то толкова приказва за начало-то на Сауроматы-ты, чудно е какъ не ны казва нищо и защо сѫ ся така нарекли. Юрій Венелинъ, кой-то въ свои-ты смѣлы крітики е видѣлъ въ уста-та Греческы и Латинскы почти сичкы-ты чуженародны имена испърчены и промѣнены, и кой-то почита Сарматы-ты за Славены, мысли че това имя Σαυρομάται не е было собственно ихъ народа, но нарицателно, сдѣлано отъ двѣ Греческы рѣчи σαύρα (гущерь) и ὄμμα (око), и дадено на тѣхъ отъ Грьцы-ты, защо-то имали, като гущерь-тъ сини очи (Венел. Древн. и нынешн. Болг. Том. I, стр. 85). Преди него Чехъ Вацерадъ какъ-то и други, пріимающе такожде Сарматы-ты за Славены и особенно Сърбы, писалъ че Сармати-ти, нарицаеміи испърво Сърби

(Sirbi tum dicti, a serendo, id est quasi Sirbutin) ходили на конь вооружени (armati) по широкы полены, и ся нарекли *Сармати* защо-то ся обучавали въ оружія (« inquabant armati . . . . . atque ob studium armorum Sarmati noncupati. » Cod. Mus. Bohem. p. 303, c. 3). Самъ ученнѣйшій Шафарикъ, совсѣмъ що различалъ Сарматскыты народы отъ Славены-ты, мыслилъ обаче испьрво че имя-то *Сърби* было, собственно, древнее названіе на Славянскыя-тъ народъ, а променено отъ Грьцы-ты на *Сарматы* (Шафар. Abkunft der Slawen. Ofen 1828. 3 ; Тойже Слав. Древн. Т. I. Кн. II, § 16, ч. 11, стр. 161); но послѣ онъ промѣнилъ мнѣніе-то си за происхожденіе-то на това имя *Сарматы*, и писалъ че « то *по всякж вѣроятность* е было составено изъ Асійско-то слово sara « значущее степь (пустинѣ), и mat значущее *родъ*, « *народъ*, и слѣдователно *Сармати*, собственно, щяло да « каже *степнякы*, *степообытатели* (пустинножители). А « какъ рѣчь-та *Сармати* е составна, въ това ны убѣж- « даватъ имена-та, какъ-то Сарматскыхъ, такъ и инопле- « менныхъ народовъ, като Iaxa—matae, Thissa—matae, « Aga—matae, Chari—matae, Mateni, Mati—Ketae, и « други, конхъ части ся находятъ въ соединеніе и съ « другы имена; сравни Sar—Getae, или Sar—Gatii, Sa- « ra—Gosius, Sarus, личны Сарматскы имена; така и Thys- « sa—Getae, Aga—thyrsi, и проч. Тука сложность-та е « толкосъ очевидна и, тъй да кажемъ, осязателна, какъ- « то е и въ имена-та Ala—mani, Ger—mani, Ceno—ma- « ni, Марко—mani, Nor—mani или Angli—vari, Amsi— « vari, Vid—vari, . . . и проч. » (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II, § 16, ч. 11, стр. 156). Тамже Шафарикъ прилага въ примѣчаніе, че Гатереръ (Einl. m. d. Synchron. Un. Hist. I. 75) видѣлъ въ Сарматы-ты народъ-тъ *Матены* или *Матіены* т. е. *Мидяны* ; и че други пакъ подбирали слова-та Мидскы Saur (Глава), Персійскы Sar, Осетинскы Ser, Кюрдскы Sari, Афганскы Sar, Ser, Бен-

галскы Sir, и отъ тѣхъ тіи заключавали че Сармати-ти были *Главный народъ, предный полкъ.* Шафарикъ забравилъ да приложи въ подтвержденіе на това мнѣніе и това че Стравонь, поменующи нѣкои-си Ѳракійцы надъ Арменіѭ обитающыя подъ именемъ *Сара-пары*, казва че то имя шяло да каже *Главо-сѣчцы*; « Φασὶ δὲ καὶ Θρα-
« κῶν τινες τοὺς προσαγορευομένους Σαραπάρας, οἷον Κεφαλο-
« τόμους, οἰκῆσαι ὑπὲρ τῆς Ἀρμενίας » (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ'.
« Κεφ. ΙΔ', § 14). А единъ новъ Французскы писатель именемъ Henri Mathieu, въ свое-то на 1857, въ Парисъ издано сочиненіе La Turquie et ses différents peuples, пише че « народъ-тъ парицаемый отъ Грьцы-ты Σαυρομάται
« а отъ Римляны-ты Sarmates, небылъ други, освень А-
« рабскый народъ, кой-то произшедшій *вѣроятно* отъ за-
« паднѫ-тѫ странѫ Арабіи, нареченнѫѭ отъ Моѵсеа А-
« рабаѳъ, и поселяемѫѭ отъ Миды (Мидаи), кои-то Е-
« врейскы-ты книгы наричатъ *Мадіаниты* или *Чада Ма-*
« *діанъ*, былъ настѫпилъ и завладѣлъ 3,000 годины пре-
« ди Хріста Месопотаміѭ, и послѣ былъ покоренъ отъ
« Ассѵрійскаго царя Нина сына Белова, и тогази часть
« отъ тыя Ассѵрійскы Арабы, или какъ-то гы именува
« Священно-то Писаніе, Мадаи, и Мадены, а какъ-то гы
« нарича Древня-та Історія, Матіаны, Медаи, Миды, по-
« бѣгнѫли отъ тамъ, и отишли та ся населили близо при
« Каспійско-то Море на западъ отъ Парѳяны-ты, а отъ
« тамъ по-сетнѣ минѫли презъ Кавкаса, и ся населили и
« распространили около Танаисъ подъ названіемъ *Сѵро-Ми-*
« *ди Сѵрмати*, » за доказателство же и подтвержденіе на това, реченный писатель прилага. « Ніи находимъ у
« Сѵромиды-ты, т. е. Саѵроматы, тыяжде имена, тыяжде
« нравы, тойжде языкъ, тоежде одѣяніе, кои-то и у Ми-
« дяны-ты и Арабы-ты. » И самъ Шафарикъ, полагая за основаніе че Сармати-ти дошли отъ начала изъ Мидо-Персіѭ, казва «че тѣхни-ти нрави, образъ жизни, и обычаи,
« были еднакви съ Мидянскы-ты; че одежды носили так-

« вы-зи, каквы-то Мидяне и Парѳяне, и че языкъ-тъ « имъ, ако и да не е точно познатъ, защо никой памят- « никъ писанъ на той-зи языкъ, не е дошълъ до насъ, но « нѣкои Сарматски имена, находящія ся въ Греческы и « Латинскы сочиненія, на Камени, и въ Асіатскы лѣтопи- « сы, доста увѣряватъ, че Сарматскый-тъ Языкъ былъ « Мидо-Персійскы. » (Шафар. Славн. Древн. Т. I. Кн. II. § 16, ч. II. стр. 147, 149, 153, 159). Но тогава гдѣ остава негово-то произведеніе на имя-то *Сарматы* отъ Асійскы-ты слова Sara (степь, пустынѣ) и mat (родъ, народъ)? Мы едва найдохмы тыя слова съ тыя значенія въ Арабскыя-тъ, а никакъ въ Мидо-Персійскыя-тъ Языкъ. Наистинѫ въ Арабскыя-тъ языкъ صحرا *сахра* значи *поле широко*, пусто, и امت *юмметъ* значи народъ. Но пьрво, тія двѣ слова, по свойство-то на тойзи языкъ, никога не бы ся соединили, за да направять еднѫ сложнѫ рѣчь, така : صحرا امت *Сахра—юмметъ*, коя-то поне да приближава до приличіе-то на рѣчь-тѫ *Сармати*; тіи бы ся паче соединили на опакы, така : امت صحرا *юммет—Сахра*, за да покажѫтъ смысль на *народъ пустинный*. А второ, Шафарикъ, понеже по-долу иска да докаже че народъ и языкъ Сарматскіи были Мидо-Персійски, то требваше да покаже и произведеніе-то на рѣчь-тѫ *Сармати*, не изъ Арабскыя-тъ, но изъ Мидо-Персійскыя-тъ Языкъ. А и самъ ны казва че въ той-зи послѣдній Языкъ Saur, Sar, Sari, Ser, Sir, значи *Главѫ* а не *пустинѣ*; рѣчь-тѫ же *мат* значущѫѣ *народъ* въ истыя-тъ Языкъ, нема іѣ никаквѫ, има само рѣчь مات *Мат* значущѫѣ *залисанъ, покоренъ, испаднѫлъ*; а да рѣчемъ سار مات *сар-мат*, т. е. *главѫ залисанѫ*, вмѣсто народъ *Сармати*, то никакъ не ся срѣща, срѣщнѫли ся бы колко годѣ слѣдующи-ти Персійски рѣчи : سر مرد *Сер-Мерд*, *главный человѣкъ*; سرا مرد Сара-Мерд, *чистъ, хубавъ, изряденъ человѣкъ*. Но и тыя

рѣчи немогѫть служи за произведеніе на рѣчь-тѫ *Сарматы*, защо тогава тіи требваше да ся казватъ *Сермерди* или *Сармарди*. Ніи клонимъ паче да мыслимъ че тая рѣчь, ако е наистинѫ Мидо-Персійска, и ако Сармати-ти наистинѫ сѫ пришли изъ Мидіѭ, да е сложна отъ слово سر *сер* или *сар* значущее *главѫ*, и отъ слово مد *мед*, *Мад*, или *Мид*, значущее народъ-тъ *Меды*, *Мады*, или *Миды*, кой-то въ Древніѭ-тѫ Історіѭ ся зовалъ, какъ-то выше видѣхмы, *Матени*, *Матіани*, т. е. д-то ся произносило като т, и тогава рѣчь *Сер-меди* или Сармати или же Saur—mati бы значила *Главни*, *превосходни*, или же *Крайни*, *Мидяни*.

(10) Това станѫло, казва Діодоръ Сикелійскый, кога-то Скѵѳи-ти, испѫдивше Киммерійцы-ты отъ при Танаисъ и Меотисъ, отишли подиріѭ имъ да гы гонятъ въ Асіѭ, и като сбъркали пѫть-тъ, управили ся на востокъ по край Кавкаса, и влѣзли въ Мидіѭ та іѭ обладали, какъ-то и сичкѫ Асіѭ, и іѭ дьржели до 28 годины (Ок. 633, л. пр. Хр.) какъ-то приказва Иродотъ (I, 103—106; IV, 12). Тогава, каже Діодоръ, Скѵѳски-ти Царіе сотворили двѣ главны преселенія отъ покорены-ты имъ народы, едно изъ Ассѵріѭ на мѣсто-то що е между Пафлагоніѭ и Понта, а друго изъ Мидіѭ поселившее ся при рѣкѫ Танаисъ, на кое-то людіе-то ся нарекли *Саѵромати*: τὴν δὲ ἐκ τῆς Μηδείας παρὰ τὸν Τάναϊν καθιδρυνθεῖσαν, ἧς τούς λαούς Σαυρομάτας ὀνομασθῆναι (Diod. Sîcul. II, 43).

(11) Това ны казватъ положително вышереченый Діодоръ и Агаѳимиръ съ тыя рѣчи: Τούτους δὲ (τούς Σαυρομάτας) ὕστερον πολλοῖς ἔτεσιν αὐξηθέντας πορθῆσαι πολλὴν τὴν Σκυθίαν, καὶ τοὺς μεταπολεμηθέντας ἄρδην ἀναιροῦντες, ἔρημον ποιῆσαι τὸ πλεῖστον μέρος τῆς χώρας (Diod. Sicul. II, 43)— Τῆς Γερμανίας, μετὰ τον Οὐϊστοῦλαν ποταμὸν, ἔχεται ἡ Σαρματία, ἀναλαμβάνουσα πολλὴν γῆν καὶ πολλὰ ἔθνη καὶ τῆς ἑτέρας ἠπείρου (τῆς Ἀσίας), μένουσα δέ πως ἀποτερματίζει τὴν παρὰ

Εὐρώπην λίμνην τὴν Μαιώτιδα (Ἀγαθημ. Γεωγ. Βιβλ. Β΄. κεφ. δ΄.)

(12) Dio Chrysost. Orat. Borysth. XXXVI. p. 76, 81 T. II, edit Reisk.

(13) Plin. Hist. natur. IV. 1. 12. § 81.

(14) Οὐδὲ τοῖς περὶ Ἀλεξάνδρου συγγράψασι ῥάδιον πιστεύειν τοῖς πολλοῖς, καὶ γὰρ οὗτοι ῥαδιουργοῦσι, διά τε τὴν δόξαν τοῦ Ἀλεξάνδρου καὶ διὰ τὸ τὴν στρατείαν πρὸς τὰς ἐσχατιὰς γεγονέναι τῆς Ἀσίας πόρρω ἀφ' ἡμῶν· τὸ δὲ πόρρω δυσέλεγκτον. Ἡ δὲ τῶν Ῥωμαίων ἐπικράτεια καὶ ἡ τῶν Παρθυαίων πλεῖόν τι προσεκκαλύπτει τῶν παραδεδομένων πρότερον. Οἱ γὰρ περὶ ἐκείνων συγγράψαντες, καὶ τὰ χωρία καὶ τὰ ἔθνη, ἐν οἷς αἱ πράξεις, πιστότερον λέγουσιν, ἢ οἱ πρὸ αὐτῶν· μᾶλλον γὰρ κατοπτεύκασι (Στραβ, Βιβλ. ΙΑ΄, κεφ. ς΄ § 4). — Προσεδοξάσθη δὲ καὶ περὶ τῆς (Κασπίας) θαλλάττης ταύτης πολλὰ ψευδῆ διὰ τὴν Ἀλεξάνδρου φιλοτιμίαν· ἐπειδὴ γὰρ ὡμολόγητο ἐκ πάντων, ὅτι διείργει τὴν Ἀσίαν ἀπὸ τῆς Εὐρώπης ὁ Τάναϊς ποταμὸς, τὸ δὲ μεταξὺ τῆς θαλάττης καὶ τοῦ Ταναΐδος, πολὺ μέρος τῆς Ἀσίας ὂν, οὐχ ὑπέπιπτε τοῖς Μακεδόσι, στρατηγεῖν ἔγνωστο, ὥστε τῇ φήμῃ γε κἀκείνων δόξαι τῶν μερῶν κρατεῖν τὸν Ἀλέξανδρον. Εἰς ἓν οὖν συνῆγον τήν τε Μαιῶτιν λίμνην τὴν δεχομένην τὸν Τάναϊν, καὶ τὴν Κασπίαν θάλατταν, λίμνην καὶ ταύτην καλοῦντες, καὶ συντετρῆσθαι φάσκοντες πρὸς ἀλλήλας ἀμφοτέρας, ἑκατέραν δὲ εἶναι μέρος τῆς ἑτέρας. Πολύκλειτος δὲ καὶ πίστεις προφέρεται, περὶ τοῦ λίμνην εἶναι τὴν θάλατταν ταύτην· ὅτι δὲ οὐχ ἑτέρα τῆς Μαιώτιδός ἐστι τεκμαιρόμενος ἐκ τοῦ τὸν Τάναϊν εἰς αὐτὴν ἐμβάλλειν· ἐκ γὰρ τῶν αὐτῶν ὀρῶν τῶν Ἰνδικῶν, ἐξ ὧν ὅ,τε Ὦχος καὶ ὁ Ὦξος καὶ ἄλλοι πλείους, φέρεται καὶ ὁ Ἰαξάρτης, ἐκδίδωσί τε ὁμοίως ἐκείνοις εἰς τὸ Κάσπιον Πέλαγος, πάντων ἀρκτικώτατος. Τοῦτον οὖν ὠνόμασαν Τάναϊν, καὶ προσέθεσαν τούτῳ πίστιν, ὡς εἴη Τάναϊς, ὃν εἴρηκεν ὁ Πολύκλειτος (Στρ. Βιβλ, ΙΑ΄. Κεφ. Ζ΄. §§ 4, 5.)

(15) Ἐν ἀριστερᾷ δὲ τούτοις ἀντιπαράκειται τὰ Σκυθικὰ ἔθνη καὶ τὰ Νομαδικὰ, ἅπασαν ἐκπληροῦντα τὴν Βόρειον πλευρὰν (Στραβ. Βιβλ. ΙΑ΄. Κεφ. ή. § 2.)

(16) Ἀπὸ δὲ τοῦ Βορυσθενειτέων ἐμπορίου . . . (πρὸς ἑσπέρης τοῦ Βορυσθένεος) πρῶτοι Καλλιπίδαι νέμονται, ἐόντες Ἕλληνες Σκύθαι, ὑπὲρ δὲ τούτων ἄλλο ἔθνος, οἱ Ἀλαζῶνες καλέονται . . . Ὑπὲρ δὲ Ἀλαζώνων οἰκέουσι Σκύθαι ἀροτῆρες, οἳ οὐκ ἐπὶ σιτήσι σπείρουσι τὸν σῖτον, ἀλλ' ἐπὶ πρήσι. Ἀτὰρ διαβάντι τὸν Βορυσθένεα ἀπὸ θαλάσσης, πρῶτον μὲν ἡ Ὑλαίη, ἀπὸ δὲ ταύτης ἄνθρωποι οἰκέουσι Σκύθαι γεωργοί, τοὺς Ἕλληνες, οἱ οἰκέοντες ἐπὶ τῷ Ὑπάνι ποταμῷ, καλέουσι Βορυσθενείτας, σφέας δὲ αὐτοὺς Ὀλβιοπολίτας. Οὗτοι ὦν οἱ γεωργοὶ Σκύθαι νέμονται τὸ μὲν πρὸς τὴν ἠὼ ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας ὁδοῦ, κατήκοντες ἐπὶ ποταμόν, τῷ ὄνομα κεῖται Παντικάπης, τὸ δὲ πρὸς βορέην ἄνεμον πλέον ἀνὰ τὸν Βορυσθένεα ἡμερέων ἕνδεκα . . . Τὸ δὲ πρὸς τὴν ἠῶ τῶν γεωργῶν τούτων Σκυθέων, διαβάντι τὸν Παντικάπην ποταμόν, νομάδες ἤδη Σκύθαι νέμονται, οὔτε τι σπείροντες οὐδέν, οὔτε ἀροῦντες ... οἱ δὲ νομάδες οὗτοι τὸ πρὸς τὴν ἠῶ ἡμερέων τεσσέρων καὶ δέκα ὁδὸν νέμονται χώρην κατατείνουσαν ἐπὶ ποταμὸν Γέρρον. — Πέρην δὲ τοῦ Γέρρου ταῦτα δὴ τὰ καλεύμενα βασιλήϊά ἐστι, καὶ Σκύθαι (οἱ Βασιλήϊοι) οἱ ἄριστοί τε, καὶ πλεῖστοι, καὶ τοὺς ἄλλους νομίζοντες Σκύθας δούλους σφετέρους εἶναι. Κατήκουσι δὲ οὗτοι τὸ μὲν πρὸς μεσημβρίην εἰς τὴν Ταυρικήν, τὸ δὲ πρὸς ἠῶ ἐπί τε τάφρον, τὴν δὴ οἱ ἐκ τῶν τυφλῶν γενόμενοι ὤρυξαν (εὐρέαν κατατείνουσαν ἐκ τῶν Ταυρικῶν οὐρέων ἐς τὴν Μαιήτιν λίμνην Ἡρόδ. IV, 3), καὶ ἐπὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος τὸ ἐμπόριον, τὸ καλέεται Κρημνός· τὰ δὲ αὐτῶν κατήκουσι ἐπὶ ποταμὸν Τάναϊν... Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι οὐκέτι Σκυθικὴ, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων, Σαυροματέων ἐστί (Ἡρόδ. Βιβλ. Δ′ §§ 17—20). — На тыя различны Скѵѳы Иродотъ показва жилища-та іоще по-опредѣлително на друго мѣсто, гдѣ-то, като описува рѣкы-ты, кои-то текли презъ Скѵѳіѣ надъ Черно-Море, казва че Алазони-ти живѣли тамъ дѣто ся сбирали рѣкы-ты Тύрас (Днѣстръ) и Ὕπανις (Бугъ); *че орачи-ти Скѵѳи* живѣли сопредѣлно съ Алазоны-ты тамъ дѣто горчивъ нѣкой-си источникъ входящій въ Ипана правилъ воды-ты му горчивы до четыредневно растояніе надъ море-

то; че *земледѣлци-ти Скѵѳи* обитали отсямъ и отвьдь Борусѳена (Днѣпра), и между тѣмъ рѣлъ и еднъ другъ къмъ востокъ нарицаемѣмъ Пантикапы (Самара); че *кочующи-ти Скѵѳи* ся скитали между Пантикапа и Герра (Молохнъ) рѣкъ, а презъ землѣ-тѣ имъ минували рѣка Ὑπάκυρις (Каникшанъ), въ коѣ-то ся истичала рѣка Герра; *че Царски-ти Скѵѳи* обитали между Герра и Танаисъ въ коѣ-то ся истичала рѣка Ὕργις (Денежь); и че сопредѣлно съ тѣхъ отвьдь Танаисъ живѣли Сауроматити (Herod. IV. 52—57).

(17) Ἀπὸ Ἴστρου αὕτη ἤδη ἀρχαία Σκυθικὴ ἐστι. . . . ἔστι γὰρ τῆς Σκυθικῆς τὰ δύο μέρεα τῶν οὔρων ἐς θάλασσαν φέροντα, τὴν μὲν πρὸς μεσημβρίην καὶ τὴν πρὸς ἠῶ . . . Τὸ δ' ἀπὸ Ταυρικῆς ἤδη Σκύθαι τὸ κατύπερθε τῶν Ταύρων καὶ τὰ πρὸς θαλάσσης τῆς ἠοίης νέμονται (τοῦτε Βοσπόρου τοῦ Κιμμερίου τὰ πρὸς ἑσπέρης, καὶ τῆς λίμνης τῆς Μαιήτιδος) μέχρι Ταναΐδος ποταμοῦ . . . ἤδη ὧν ἀπὸ μὲν Ἴστρου τὰ κατύπερθε ἐς τὴν Μεσόγαιαν φέροντα ἀποκληίεται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων Ἀγαθύρσων· μετὰ δὲ, Νευρῶν· ἔπειτε δὲ, Ἀνδροφάγων· τελευταίων δὲ, Μελαγχλαίνων. Ἔστι ὧν τῆς Σκυθικῆς, ὡς ἐούσης τετραγώνου, τῶν δύο μερέων κατηκόντων ἐς θάλασσαν, πάντῃ ἴσον, τότε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέρειν καὶ τὸ παρὰ τὴν θάλασσαν. Ἀπὸ γὰρ Ἴστρου ἐπὶ Βορυσθένεα δέκα ἡμερέων ὁδὸς, ἀπὸ Βορυσθένεος τ' ἐπὶ τὴν λίμνην τὴν Μαιήτιν ἑτέρων δέκα, καὶ τὸ ἀπὸ θαλάσσης ἐς Μεσόγαιαν ἐς τοὺς Μελαγχλαίνους τοὺς κατύπερθε Σκυθέων οἰκουμένους εἴκοσιν ἡμερέων ὁδὸς, ἡ δὲ ὁδὸς ἡ ἡμερησίη ἀνὰ διηκόσια στάδια συμβέβληταί μοι· οὕτω ἂν εἴη τῆς Σκυθικῆς τὰ ἐπικάρπια τετρακισχιλίων σταδίων, καὶ τὰ ὄρθια τὰ ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα, ἑτέρων τοσούτων σταδίων, ἡ μὲν νυν γῆ αὕτη ἐστὶ μέγεθος τοσαύτη (Ηροδ. Δ' 99—101.)

(18) Ἐκ δὲ Ἀγαθύρσων Μάρις ποταμὸς ῥέων συμμίσγεται τῷ Ἴστρῳ (Herod. IV, 48). — Ἤδη ὧν ἀπὸ μὲν Ἴστρου τὰ κατύπερθε ἐς τὴν μεσόγαιαν φέροντα ἀποκληίεται ἡ Σκυθικὴ ὑπὸ πρώτων Ἀγαθύρσων, μετὰ δὲ Νευρῶν, ἔ-

πειτεν δὲ Ἀνδροφάγων, τελευταίων δὲ Μελαγχλαίνων (Idem IV, 100). — Τούτων δὲ (τῶν Ἀροτήρων Σκυθέων) κατύπερθε οἰκέουσι Νευροί. Νευρῶν δὲ τὸ πρὸς βορέην ἄνεμον ἐρῆμος ἀνθρώπων ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν. Ταῦτα μὲν παρὰ τὸν Ὑπανιν ποταμόν ἐστι ἔθνεα πρὸς ἑσπέρης τοῦ Βορυσθένεος (Id. IV 17). — Ἡ δὲ κατύπερθε τούτων (τῶν γεωργῶν Σκυθέων) ἐρῆμος ἐστὶ πολὺ πολλόν· μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον Ἀνδροφάγοι οἰκέουσι, ἔθνος ἐὸν ἴδιον καὶ οὐδαμῶς Σκυθικόν· τὸ δέ τούτων κατύπερθε πρὸς βορέην ἄνεμον τῶν Βασιλητων Σκυθέων οἰκέουσι Μελάγχλαινοι, ἄλλο ἔθνος καὶ οὐ Σκυθικὸν· Μελαγχλαίνων δὲ τὸ κατύπερθε λίμναι καὶ ἐρῆμος ἐστι ἀνθρώπων, καθ' ὅσον ἡμεῖς ἴδμεν (Id. IV, 20). — Τάναϊν δὲ ποταμὸν διαβάντι, οὐκέτι Σκυθικὴ, ἀλλ' ἡ μὲν πρώτη τῶν λαξίων Σαυροματέων ἐστι, οἳ, ἐκ τοῦ μυχοῦ ἀρξάμενοι τῆς Μαιήτιδος λίμνης, νέμονται τὰ πρὸς βορέην ἄνεμον ἡμερέων πεντεκαίδεκα ὁδὸν, πᾶσαν εὐοῦσαν ψιλὴν καὶ ἀγρίων καὶ ἡμερέων δενδρέων. Ὑπεροικέουσι δὲ τούτων, δευτέρην λάξιν ἔχοντες, Βουδῖνοι, γῆν νεμόμενοι πᾶσαν δασέαν ὕλῃ παντοίῃ (Id. IV, 21). — Πόλις δὲ ἐν αὐτοῖσι πεπόλισται ξυλίνη, οὔνομα δὲ τῇ πόλει Γελωνός ..... ἔστι γὰρ δὴ αὐτόθι ἑλληνικῶν θεῶν ἱρά..... Εἰσὶ γὰρ οἱ Γελωνοὶ τὸ ἀρχαῖον Ἕλληνες, ἐκ δὲ ἐμπορίων ἐξαναστάντες οἴκησαν ἐν τοῖς Βουδίνοισι, καὶ γλώσσῃ τὰ μὲν Σκυθικῇ, τὰ δὲ ἑλληνικῇ χρέονται (id. IV 108) — Βουδίνων δὲ κατύπερθε πρὸς βορέην ἐστι, πρώτη μὲν ἐρῆμος ἐπ' ἡμερέων ἑπτὰ ὁδὸν· μετὰ δὲ τὴν ἐρῆμον, ἀποκλίνοντι μᾶλλον πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, νέμονται Θυσσαγέται, ἔθνος πολλὸν καὶ ἴδιον, ζώουσι δὲ ἀπὸ θήρας (Id. IV, 22)· ποταμοὶ δὲ ἐξ αὐτῶν τέσσερες μεγάλοι, ῥέοντες διὰ Μαιητέων, ἐκδιδοῦσιν ἐς τὴν λίμνην τὴν καλεομένην Μαιήτιν, τοῖσι ὀνόματα κέεται τάδε: Λῦκος, Ὄαρος, Τάναϊς, Σύργις (Id. IV 123). — Συνεχέες δὲ τούτοις ἐν τοῖς αὐτοῖσι τόποισι κατοικημένοι εἰσὶ, τοῖσι ὄνομα κεῖται Ἰῶρκαι, καὶ οὗτοι ἀπὸ θήρης ζώοντες ..... τὰ δὲ (δένδρεα) ἐστι πυκνὰ ἀνὰ πᾶσαν τὴν χώρην ..... ὑπὲρ δὲ τούτων τὸ πρὸς τὴν ἠῶ ἀποκλίνοντι οἰκέουσι Σκύθαι ἄλλοι, ἀπὸ τῶν βασιλητων Σκυθέων ἀποστάντες, καὶ οὕτω ἀπικόμενοι ἐς

τοῦτον τὸν χῶρον (Id. IV, 22). — Μέχρι μὲν δὴ τῆς τούτων τῶν Σκυθέων χώρης ἐστί, ἡ καταλεχθεῖσα πᾶσα παιδιὰς τε γῆ καὶ βαθύγαιος· τὸ δ' ἀπὸ τούτου, λιθώδης ἐστι καὶ τρηχέα. Διεξελθόντι δὲ καὶ τῆς τρυχέης χῶρον πολλὸν, οἰκέουσι ὑπώρεάν οὐρέων ὑψηλῶν ἄνθρωποι λεγόμενοι εἶναι πάντες φαλακροὶ ἐκ γενεῆς γενόμενοι, καὶ ἄρσενες καὶ θήλεαι ὁμοίως, καὶ σιμοὶ, καὶ γένεια ἔχοντες μεγάλα, φωνὴν δὲ ἰδίην ἱέντες, ἐσθῆτι δὲ χρεώμενοι Σκυθικῇ, ζώοντες δὲ ἀπὸ δενδρέων ποντικῶν τοὔνομα (Id. IV, 23). — Μέχρι μὲν δὴ τούτων γινώσκεται· τὸ δὲ τῶν φαλακρῶν κατύπερθε οὐδεὶς ἀτρεκέως οἶδε φράσαι· οὔρεά τε γὰρ ὑψηλὰ ἀποτέμνει ἄβατα, καὶ οὐδεὶς σφέα ὑπερβαίνει ..... ἀλλὰ τὸ μὲν πρὸς ἠῶ τῶν φαλακρῶν γινώσκεται ἀτρεκέως ὑπὸ Ἰσσηδόνων οἰκεόμενον, τὸ μέν τοι κατύπερθε πρὸς βορέην ἄνεμον οὐ γινώσκεται (Id. IV, 25).

(19) Ἀγάθυρσοι δὲ ἀβρότατοι ἄνδρες εἰσὶ καὶ χρυσοφόροι τὰ μάλιστα, ἐπίκοινον δὲ τῶν γυναικῶν τὴν μίξιν ποιεῦνται, ἵνα κασίγνητοί τε ἀλλήλων ἔωσι, καὶ οἰκήϊοι ἐόντες πάντες μήτε φθόνῳ μήτ' ἔχθεϊ χρέωνται ἐς ἀλλήλους· τὰ δ' ἄλλα νόμαια Θρήϊξι προσκεχωρήκασι (Herod. IV, 104). — Νευροὶ δὲ νόμοισι μὲν χρέονται Σκυθικοῖσι, γενεῇ δὲ μιῇ πρότερον τῆς Δαρείου στρατηλασίης κατέλαβε ἐκλιπεῖν τὴν χώρην πᾶσαν ἀπὸ ὀφίων· ὀφίας γὰρ σφι πολλοὺς ἡ χώρη ἀνέφαινε, οἱ δὲ πλεῦνες ἄνωθέν σφι ἐκ τῶν ἐρήμων ἐπέπεσον, ἐς ὃ πιεζόμενοι οἴκησαν μετὰ Βουδίνων, τὴν ἑαυτῶν ἐκλιπόντες (Id. IV, 105). — Ἀνδροφάγοι δὲ ἀγριώτατα πάντων ἀνθρώπων ἔχουσι ἤθεα, οὔτε δίκην νομίζοντες, οὔτε νόμῳ οὐδενὶ χρεόμενοι· νομάδες δὲ εἰσι· ἐσθῆτα δὲ φορέουσι τῇ Σκυθικῇ ὁμοίην, γλῶσσαν δὲ ἰδίην ἔχουσι· ἀνθρωποφάγοι δὲ μοῦνοι τούτων (Id. IV, 106). — Μελάγχλαινοι δὲ αἵματα μὲν μέλανα φορέουσι πάντες, ἐπ' ὧν καὶ τὰς ἐπωνυμίας ἔχουσι, νόμοισι δὲ Σκυθικοῖσι χρέονται (Id. IV, 107). — Καὶ διέτῃ ἀπὸ τούτου χρέονται τῇ παλαιῇ τῶν Σαυροματέων αἱ γυναῖκες, καὶ ἐπὶ θήρην ἐπὶ ἵππων ἐκφυτῶσαι ἅμα τοῖσι ἀνδράσι καὶ χωρὶς τῶν ἀνδρῶν, καὶ ἐς πόλεμον φοιτῶσαι, καὶ στολὴν τὴν αὐτὴν τοῖσι ἀνδράσι φορέουσι. Φωνῇ δὲ οἱ Σαυρομάται νομίζουσι Σκυθικῇ, σολοικίζοντες αὐτῇ ἀπὸ τοῦ

ἀρχαίου. ἐπεὶ οὐ χρηστῶς ἐξέμαθον αὐτὴν αἱ Ἀμαζόνες. Τὰ περὶ γάμων δὲ ὧδε σφι διακέεται· οὐ γαμέεται παρθένος οὐδεμία, πρὶν ἂν τῶν πολεμίων ἄνδρα ἀποκτείνῃ· αἱ δέ τινες αὐτέων καὶ τελευτῶσι γηραιαὶ πρὶν γήμασθαι, οὐ δυνάμεναι τὸν νόμον ἀποπληρῶσαι (Id. IV, 116—117). — Βουδῖνοι δὲ ἔθνος ἐὸν μέγα καὶ πολλὸν, γλαυκόν τε πάνυ ἰσχυρῶς ἐστι καὶ πυρρόν .... Βουδῖνοι δὲ οὐ τῇ αὐτῇ γλώσσῃ χρέονται καὶ Γελωνοί· ἀλλ' οὐδὲ δίαιτα ἡ αὐτὴ Γελωνοῖσι καὶ Βουδίνοισι. Οἱ μὲν γὰρ Βουδῖνοι, ἐόντες αὐτόχθονες, νομάδες τέ εἰσι καὶ φθειροφαγέουσι μοῦνοι τῶν ταύτῃ. Γελωνοὶ δὲ, γῆς τε ἐργάται, καὶ σιτοφάγοι, καὶ κήπους ἐκτημένοι, οὐδὲν τὴν ἰδέην ὁμοίοι, οὐδὲ τὸ χρῶμα. Ὑπὸ μέν τοι Ἑλλήνων καλέονται καὶ οἱ Βουδῖνοι Γελωνοὶ, οὐκ ὀρθῶς καλεόμενοι· ἡ δὲ χώρη σφέων πᾶσά ἐστι δασέα ἴδῃσι παντοίῃσι, ἐν δὲ τῇ ἴδῃ τῇ πλείστῃ ἐστὶ λίμνη μεγάλη τε καὶ πολλὴ, καὶ ἕλος καὶ κάλαμος περὶ αὐτὴν (Id. IV, 108—109.)

(20) Шафарикъ приказва на дълго за тѣхъ народы. — 1° За Скѵѳы-ты, като казва че мнѣнія-та на ученыты мѫжи за тѣхъ сѫ толкова разнообразни, що рѣшително нема двѣ сочиненія, кои-то да ся согласяватъ въ заключенія-та си, оставя на странѣ вси тыя громады книгъ и сочиненій, и ся заема за самы-ты чисты источницы Иродота и Іппократа, и иска изъ тѣхъ да узнае гдѣ и кои были собственно тъй называемыи Скѵѳи. И тъй, като опредѣлява споредъ тѣхъ мѣстоположеніе-то на четыри-ты, по Иродота, видовы Скѵѳы, раздѣлява гы сичкы-ты на два рода, и казва че пьрвый-тъ, составляющій два-та пьрвы вида, т. е. *Скѵѳы земледѣлцы* и *Скѵѳы орачы*, единъ другому родственны и занимающія-ся съ земледѣліе и съ значителнѣ житовнѣ търговіѣ съ окрестны-ты народы, не былъ Скѵѳскаго, но *по всякѫ вѣроятность* Славенскаго поколенія, какъ-то и Алазони-ти, кои-то были южна отрасль на орачи-ты Скѵѳы; а вторый-тъ, составяющій другы-ты два вида, т. е. *Скѵѳы Царскы* и *Скѵѳы кочующы*, отъ кои-то пьрви-ти владѣющи, а втори-ти владѣеми, были собственно Скѵѳи Монголскаго поколенія, пришедши по

Арістеа изъ Асіѣ, гдѣ-то живѣли соплеменници-ти имъ Массагети и *Саки*, имя съ кое-то, по Иродота (VII. 64) и по Плинія (Hist. natur. VI, 17) Перси-ти именували сичкы-ты Скѵѳы. А за имя-то *Скѵѳи* мысли че трѣба да е станѫло отъ Славянско-то имя *Чуды*, совсѣмъ що въ Славенскыя-тъ языкъ то имя *Чуды* значи народъ другаго поколѣнія (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 13). — 2° За не Скѵѳскы-ты, по Иродота, народы именемъ *Андрофагы*, *Меланхлены*, и *Θυссагеты*, онъ мысли че были Чудскаго, то есть Фінскаго поколѣнія, и за имя-то Ἀνδροφάγοι дума че, писано вмѣсто Фінско-то *Саме една*, или Suomajeti, може нѣкой-си изъ Славяны-ты, родомъ Будинъ или Невръ, мысліѫщи неправилно че то имя было составено отъ рѣчи-ти *Самъ*, *самецъ*=ἀνὴρ, и *Ѣдъ*, *пъдець*=φάγος, да го е превелъ така на Олвіополскы-ты Грьцы; за имя-то же Μελάγχλαινοι пыта, дали не ся скрыва въ него едно изъ слѣдующы-ты обыкновенны Чудомъ названія: Suoma-lainen, hama-lainen, Wiro-lainen, Sawo-lainen, Wadja-lainen, Submo-laïnen, Wena-laïnen, Ruoca-laïnen, и проч.; а за имя-то Θυσσαγέται казва че то е очевидно составено изъ рѣчь-тѫ, Thyssa или Thussa, коя-то е сходна съ Скандинавскѫ-тѫ рѣчь Thuss. единствен. и Thussar множествен. значущѫѣ gigas, исполинъ (Шафар. тамже, § 14, ч. 3). — 3° За Агаѳѵрсы-ты, такожде не Скѵѳскаго поколѣнія, тойже мысли че, понеже, споредъ Иродота (IV, 104), имали нравы и обычаи приличны съ Ѳракійскы-ты, они были поколѣнія Ѳракійскаго, или, по крайнѣй мѣрѣ, племене Індоевропейскаго; а за имя-то имъ дума че то очевидно е сложно отъ слова-та *ага* и *Θѵрсъ*, отъ кои-то първо-то ся находи и въ Плиніевы-ты Agamatae (Plin. hist. nat. VI. 7, § 21), а втора-та въ имя-то Скѵѳскаго Царя Ἰσάν-θυρσος (Herod. IV. 76); а за това послѣднее слово Θύρσος рече ся уже че было Скандинавско-то thurs значущее исполинъ (Шафар. тамже § 20, ч. 6.). — 4° Най-сетнѣ за Будины и Невры Шафарикъ

казва че първи-ти были тождественни съ *Виниды* или *Венды*, а втори-ти тождествены съ *Нуры* или *Нуряны*, и че слѣдователно и едни-ти и други-ти были поколѣнія Славенскаго (Шафар. Славен. Древн. Т. I. Кн. II, § 10, ч. 2—4, и ч. 5—6).

§ 16.

(1) Споредъ Шафарика (Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 22, ч⁰ 2) Сарматскы горы ся зовали Западни-ти Карпати, кои-то туземно ся наричали Татри.

(2) Тіи ся нарекли тъй Ἰάζυγες метанάсται, защо-то ся были преселили около 50-то лѣто по Христа въ нынѣшніѫ Угріиѫ покрай Тиса рѣкѫ, отъ задъ Буга аадъ Черно-Море, гдѣ-то живѣли отъ начала. Тѣхъ Римски-ти писатели гы нарекли послѣ и Sarmatae Litigantes (Виж. Шаф. тамже § 16, ч⁰ 6).

(3) Иродотъ помянува (IV, 55 и 59) близо при *Перекопъ* именуемѫ-тѫ Кримейскѫ Шіѫ, не рѣкѫ, но градъ именемъ *Каркинитъ*, отъ кого-то и тамошный-тъ Морскій заливъ ся наричалъ *Каркинитскы* καὶ ὁ μυχὸς τοῦ Ταμυράκου κόλπου, τοῦ καὶ Καρκινίτου καθ' ὃν ὁ Ἰσθμὸς τῆς μεγάλης Χερρονήσου (Στραβ. Βιβλ. Ζ′, Κεφ. Γ′, § 18).

(4) Това блато трѣба да е онова, кое-то днесь ся зове *Молоччо*.

(5) Ἡ ἐν Εὐρώπῃ Σαρματία περιορίζεται, ἀπὸ μὲν τῶν ἄρκτων, τῷ τε Σαρματικῷ Ὠκεανῷ κατὰ τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον καὶ μέχρι τῆς ἀγνώστου γῆς .... ἀπὸ δὲ δυσμῶν, τῷ τε Οὐϊστούλᾳ ποταμῷ καὶ τῇ μεταξὺ τῆς κεφαλῆς αὐτοῦ καὶ τῶν Σαρματικῶν ὀρέων γραμμῇ, καὶ αὐτοῖς ὄρεσιν ..... ἀπὸ δὲ μεσημβρίας τοῖς τε Ἰάζυξι τοῖς μετανάσταις, ἀπὸ τοῦ νοτίου τῶν Σαρματικῶν ὀρέων πέρατος ..... μέχρι τῆς ἀρχῆς τοῦ Καρπάτου ὄρους, καὶ τῇ συνεχῇ Δακίᾳ..... μέχρι τῶν Βορυσθένους τοῦ ποταμοῦ ἐκβολῶν καὶ τῇ ἐντεῦθεν τοῦ Πόντου Παραλίῳ, μέχρι τοῦ Καρκινίτου ποταμοῦ ..... ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν περιέχεται

τῷ ἀπὸ τοῦ Καρκινίτου ποταμοῦ ἰσθμῷ, καὶ τῇ Βύκῃ λίμνῃ, καὶ τῇ μέχρι τοῦ Ταναΐδος ποταμοῦ τῆς Μαιώτιδος λίμνης πλευρᾷ, καὶ αὐτῷ τῷ Ταναΐδι ποταμῷ, καὶ ἔτι τῷ ἀπὸ τῶν πηγῶν τοῦ Ταναΐδος ποταμοῦ ἐπὶ τὴν ἄγνωστον γῆν μεσημβρινῷ (Πτολεμ. Γεωγρ. Βιβλ. Γ' Κεφ. έ). — Ἡ ἐν τῇ Εὐρώπῃ Σαρματία περιορίζεται, ἀπὸ μὲν ἄρκτων, τῷ τε Σαρματικῷ Ὠκεανῷ κατὰ τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον καὶ μέχρι τῆς ἀγνώστου γῆς· ἀπὸ δὲ ἀνατολῶν, τῷ τε ἰσθμῷ καὶ τῇ Βυκῇ λίμνῃ, καὶ τῷ ἄχρι τῆς Μαιώτιδος λίμνης μέχρι τοῦ Ταναΐδος ποταμοῦ ἐπὶ τὴν ἄγνωστον γῆν· ἀπὸ δὲ δυσμῶν, τῷ τε Οὐίστιλᾳ ποταμῷ καὶ τῇ Γερμανίᾳ τῇ μεγάλῃ μετὰ τὰ Σαρματικὰ ὄρη, καὶ αὐτοῖς ὄρεσιν· ἀπὸ δὲ μεσημβρίας, τοῖς τε Ἰάζυξι τοῖς μετανάσταις ἀπὸ τοῦ νοτίου τῶν Σαρματικῶν ὀρῶν πέρατος μέχρι τῶν Βορυσθένους τοῦ ποταμοῦ ἐκβολῶν, καὶ τῇ ἀπὸ τούτων τοῦ Εὐξείνου Πόντου παραλίᾳ μέχρι τοῦ μυχοῦ τοῦ Καρκινικοῦ κόλπου (Μαρκιαν. Ἡρακλ. Περίοδος τῆς ἔξω θαλάσ. σελ. 140 edit. G. Hoffmann. Lips. 1841. 8).

(6) Выше (§ 14 примѣч. 16) видѣхмы че, споредъ Иродота, живѣли тамже *Скѵѳи Царски*, Σκύθαι βασιλήϊοι, кои-то сега ся промѣнили на *Сарматы Царскы*, Σαρμάται βασίλειοι, или просто ся наричали *Царски-ти* οἱ Βασίλειοι. Но отъ това послѣднее обстоятелство да ли не е подозрително че тіе Βασίλειοι не были *Царски* Скѵѳи или Сармати, но просто надъ кавкасскый онъ народъ кого-то Арменскый Историкъ Моусей Хоренскый нарича *Пасили* или *Басили*? (Виж. выше § 13.)

(7) Това народно имя Οὖργοι много прилича на Вούλγοι, кое-то, съ окончаніемъ α ρ ο ι, произвело бы наше-то народно имя Вούλγαροι.

(8) Στραϐ. Βιβλ. Ζ', Κεφ. γ'., особенно § 17 « Ἡ δ' ὑπερκειμένη πᾶσα χώρα τοῦ λεχθέντος μεταξὺ Βορυσθένους καὶ Ἴστρου, πρώτη μὲν ἐστιν ἡ τῶν Γετῶν ἐρημία, ἔπειτα οἱ Τυριγέται, μεθ' οὓς οἱ Ἰάζυγες Σαρμάται, καὶ οἱ Βασίλειοι λεγόμενοι, καὶ Οὖ ρ γ ο ι, τὸ μὲν πλέον νομάδες, ὀλίγοι δὲ καὶ γεωργίας ἐπιμελούμενοι. Τούτους φασὶ καὶ παρὰ τὸν Ἴστρον οἰκεῖν ἐφ' ἑ-

κάτερα πολλάκις. Ἐν δὲ τῇ μεσογαίῳ Βαστάρναι μὲν, τοῖς Τυριγέταις ὅμοροι καὶ Γερμανοῖς, σχεδόν τι καὶ αὐτοὶ τοῦ Γερμανικοῦ γένους ὄντες, καὶ εἰς πλείω φύλα διῃρημένοι· καὶ γὰρ Ἄτμονες λέγονταί τινες, καὶ Σιδόνες· οἱ δὲ, τὴν Πεύκην κατασχόντες, τὴν ἐν τῷ Ἴστρῳ νῆσον, Πευκινοί. Ῥωξολάνοι δὲ, ἀρκτικώτατοι, τὰ μεταξὺ τοῦ Ταναΐδος καὶ τοῦ Βορυσθένους νεμόμενοι πεδία. . . . . Ὑπὲρ δὲ Ῥωξολάνων εἴ τινες οἰκοῦσιν, οὐκ ἴσμεν». Любопытно е впрочемъ що-то казва Стравонъ за тыя мѣста така: «Τὰ δὲ Πέραν τοῦ Ἄλβιος (Elbe) τὰ πρὸς τῷ Ὠκεανῷ, παντάπασιν ἄγνωστα ἡμῖν ἐστι ..... μέχρι τοῦ στόματος τῆς Κασπίας θαλάττης ..... Τὶ δ' ἐστι πέραν τῆς Γερμανίας, καὶ τὶ τῶν ἄλλων τῶν ἑξῆς, εἴτε Βαστάρνας χρὴ λέγειν, ὡς οἱ πλεῖστοι ὑπονοοῦσιν, εἴτ' ἄλλους μεταξὺ, ἢ Ἰάζυγας, ἢ Ῥωξολάνους, ἢ τινας ἄλλους τῶν ἀμαξοίκων, οὐ ῥᾴδιον εἰπεῖν ..... Οὔτε γὰρ τοὺς Βαστάρνας, οὔτε τοὺς Σαυρομάτας, καὶ ἁπλῶς τοὺς ὑπὲρ τὸν Πόντον οἰκοῦντας, ἴσμεν» (Στραβ. Βιβλ. Ζ′, Κεφ. β′. § 4).

(9) Κατέχει δὲ τὴν Σαρματίαν ἔθνη μέγιστα, οἵτε Οὐενέδαι παρ' ὅλον τὸν Οὐενεδικὸν κόλπον καὶ ὑπὲρ τὴν Δακίαν Πευκῖνοί τε καὶ Βαστάρναι, καὶ παρ' ὅλην τὴν πλευρὰν τῆς Μαιώτιδος Ἰάζυγες, καὶ Ῥωξολάνοι, καὶ ἐνδοτέρω τούτων οἵτε Ἀμαξόβιοι καὶ οἱ Ἀλαῦνοι Σκύθαι· ἐλάττονα δὲ ἔθνη νέμεται Σαρματίαν ..... (Птолем. Геогр. Библ. Г′, кеф. έ).

(10) Изъ тѣхъ онъ означава предѣлы-ты само на *Ерулы* до Меотійско-то Езеро, и на *Есты* по пространнѣйшы-ты береговы Германскаго Океана: praedicta gens (Erulorum), Ablavio historico referente, juxta Maeotidas paludes [habitans] in locis stagnantibus, quas Graeci hele (ὕλη) vocant, Eruli nominati sunt; Gens quantnm velox, eo amplius superbissima. — Aestorum quoqne similiter nationem qui longissimam ripam Oceani Germanici insident ... (Iorn). de reb. Gel. c. 23).

(11) Виж. по-долу § 28 сея Главы.

(12) Post Erulornm cœdem idem Ermanaricus in Venetis arma commovit, qui, quamvis armis disperiti, sed

numerositate pollentes primo resistere conabantur . . . Nam hi, ut initio expositionis vel catalogo gentis dicere cœpimus, ab una stirpe exorti, tria nunc nomina edidere, id est: Veneti, Antes, Sclavi (Iorn. ibid. c. 23).

(13) Scythia siquidem, Germanice terre confinis, cotenus ubi Hister oritur amnis, vel stagnum dilatatur Mursianum, tendens usque ad flumina Tyram, Danaltrum, et Vagosolam, magnumque illum Danaprum, Taurumque montem, non illum Asiæ, sed proprium, idest Scythicum, peromnem Macotidis ambitum, ultraque Macotida per augustias Bospori usque ad Caucasum montem ammemque Araxem, ac deinde in sinistram partem reflexa, postmare Caspium, qua in extremis Asiae finibus ab oceano Euroboreo in modum fungi primum tenius, post hæc lat tissima et rotunda forma exoritur, vergens ad Hunnos, Albanos, et Seres usque digreditur. Hæc, inquam, patria, id est Scythia, longe se tendens latique aperiens, habet ab Oriente, Seres, in ipso sui principio ad litus Caspii maris commanentes; ab Occidente, Germanos, et flumen Vistulæ; ab Arctos, id est Septentrionali, circumdatur Oceano; a meridie, Perside, Albania, Hiberia, Ponto, atque extremo alveo Histri qui dicitur Danubius, ab ostio suo usque ad fontem (Iorn. de reb. Gel. c. 5).

(14) Въ Латинскыя-тъ текстъ стои писано изъ Віенскѫ-гѫ ржкопись à civitate Novietunense. Но това ніи мыслимъ че е погрѣшно писано вмѣсто à civitate Novæ Dunense. Градъ Novæ при Дунавъ-тъ е былъ единъ между Нікополь и Свищовъ, а други на Востокъ отъ Виминакіонъ между Костелацъ и Оршовъ. Виждь по-долу Гл. VIII, § 12. примѣч. I. Въ общы-ты же Іорнандовы изданія реченый градъ е писанъ така: « à civitate nova et Sclavino « Rumunense, » кос-то тълкуватъ вообще така: *отъ града нова, и отъ Склавина Румунскаго.* Но отъ таковото тълкуванье никоя смысль не излазя. За това мыслимъ че, ако това писаніе е по-право, то трѣбва да ся пише

така: «a civitate nova et Sclavino—Rumunense,» и тогазь бы ся истълкувало така: «*отъ града ночаго и Славено-Румунскаго,*» кое-то ще каже че той градъ былъ новъ направенъ и отъ Славены и Румуны населенъ. Виж. що казвамы за той-зи градъ и по-долу § 28, примѣч. 26.

(15) Stagnum Mursianum, lacus Mursianus. Така е писано по Латінскы това езеро въ Віенскѫ-тѫ рѫкопись издан. 1515, вмѣсто Musianus що е писано въ Певтингеровѫ-тѫ рѫкопись, и кое-то Шафарикъ предпочита казующи, че Musianus или Mysianus може да е Mœsianus, сирѣчь *Мусійско.* Но Мусіи сѫ двѣ: горня и долня, и *блато* Мусійско не ны бы дало смысль опредѣленѫ. Шафарикъ прилага че, писано Mursianus, то бы значило или блато Halmyris, то есть блато Myris, днесь по Турскы называемое *Рамзинъ* на южныя-тъ Дунавскы рѫкавъ въ Добрицѫ, или блато у града Mursa нынѣ *Осекъ* въ Унгаріѭ (Шафар. Слав. Древн. Т. II. Кн. III, Приложенія стр. 35. изд. 2. Погод.). На това ніи забѣлѣжвамы, че рѣчь Halmyris е Греческа, Ἁλμυρὶς, и значи блато *солено*, а не блато Myris. Судя и отъ положеніе-то що дава на това блато самъ Іорнандъ по-горѣ (Виж. выше примѣчаніе 13 сего параграфа), ніи мыслимъ че е много по-правдоподобно да ся е назвало блато Mursianus отъ града Mursa, нынѣ *Осекъ* или Ессекъ, при истеченіе-то на рѣкѫ Дравѫ въ Дунавъ-тъ, гдѣ-то близо ся намира блато днесь называемое *Маргита.* (Сравни Muro=Мьржа, съ Margita=Мьржита). Той градъ е былъ славенъ отъ двѣ побѣды Римскыхъ Царей Галліана врьху Ингенуа, и Констанціа врьху Магненція. Отъ мѣстоположеніе-то на това блато разумѣва ся и за кой градъ Novæ е тука слово-то.

(16) Злѣ, мыслимъ, полага тука жилища-та на Акациры-ты Іорнандъ, освень ако положимъ че тіи по неговото время сѫ ся прострѣли отъ задъ Дона даже до средѫ-тѫ Россійскѫ.

(17) Не трѣбва да забравямы че Іорнандъ пише за тыя жилища по негово-то время.

(18) Introrsus illi Dacia esi, ad coronæ spesiam arduis alpibus emunita, juxta quorum sinistrum latus quod in Aquilonem vergit, et ab ortu Vistulæ fluminis per immensa spatia venit, Winidarum natio populosa consedit. Quorum nomiua, licet nunc per varias familias et loca mutentur, principaliter tameu Sclavini et Antes nominantur. Sclavini, à civitate Novietunense et lacu qui appellatur Mursianus, usque ad Danastrum, et in boreum Vistula tenus commorantur. Hi paludes silvasque pro civitatibus habent. Antes vero, qui sunt eorum fortissimi, qua Ponticum mare curvatur, u Danastro extenduntur usque ad Danaprum, quae flumina multis mansionibus ab invicem absunt. Ad litus autem Oceani, ubi tribus faucibus fluenta Vistulæ fluminis ebibuntur, Vidivarii residont, ex diversis nationibus aggregati; post que ripam Occani item Æsti tenent, pacatum hominum genus omnino. Quibus in Austro adsedit gens Agazzirorum fortissima, frugum ignara, quæ pecoribus et venationibus victitat. Ultro quos distinduntur supra mare Ponticum Bulgarorum sedes, quos notissimos peccatorum mala fecere. Hinc jam Hunni, quasi fortissimarum gentium fœcundissimus cespes in bifariam populorum rabiem pullularuut. Nam alii Aulziagiri, abii Saviri nuncupantur, qui tamen sedes hab ent diversas. Iuxra Chersonem Aulziagiri, quo Asiae bona avidus mercator importat, qui æstati campos pervagantur effusos, sedes habentes, prout armentorum invitaverint pabula; hieme supra mare Ponticum se referentes (Iorn. de reb. Get. c. 5.).

(19) Σπόροι, по Гречески, значи *сѣмена*, та за това и Грекъ Прокопій тълкува тъй сіе Славенско имя, за кое-то послѣднѣйши-ти изслѣдователи различны мнѣнія иматъ. Гебрарди и Суровѣцкій, пріимающе го като Прокопіа за Греческо, даватъ му силѫ имене дѣйствителна-

го, кое-то, като причастіе-то σπείροντες=сѣющи на глаголъ-тъ σπείρω=*сѣя*, значило бы *сѣятели*, то есть *земледѣлцы*, като Иродотовы-ты Σκύθαι ἀροτῆρες ἢ γεωργοί (Виж. выше § 13. примѣч. 13). Но въ Греческыя-тъ Языкъ *сѣятель* ся казва σπορεὺς или σπορευτὴς а не σπόρος. — Бутковъ (Вѣст. Евр. CX. 275) обіаснява имя-то *Споры* изъ Арменскыя-тъ языкъ, въ кой-то оно ужь значило *Люды Троглодиты* (Τρωγλωδίτας), то есть живущія въ іамы, дупкы и пещери (ἐν τρώγλοις διαιτωμένους, ἤτοι ἐν ὀπαῖς καὶ σπηλαίοις κατοικοῦντας), и казва че Иродотови-ти *Саспири* живѣющіи въ Кавкасскѫ-тѫ Арменіѭ между Колхяны и Мидяны (Herod. I. 104 и IV. 37), были Славене, и че слѣдователно тамъ были пьрви-ти Споромъ или Славяномъ жилища. Но ако имя-то Спори или Саспиры е было, какъ-то и мѣстоположеніе-то имъ, Арменско, то по каквѫ чудеснѫ причинѫ тіи сѫ были Славене? — Шафарикъ, помянуіѭщи че други нѣкои обяснители произвождать това имя отъ Славенскы-ты рѣчи *спорый* или *зборъ* само за да имъ ся пресмѣе като на дѣтинскы играчкы (Слав. Древн. Т. I. Кн. I. § 16. ч⁰ 16. прим. 53), издава мнѣніе, че рѣчь-та *Спори* е злѣ писана вмѣсто *Сорби*, то есть *Сьрби*, и заключава че пай-старо-то общо имя на вси-ты Славены было Сорби (Тамже ч⁰ 16 и 17).

(20) Καὶ μὴν καὶ ὄνομα Σκλαβηνοῖς τε καὶ Ἄνταις ἓν τὸ ἀνέκαθεν ἦν. Σπόρους γὰρ τὸ παλαιὸν ἀμφοτέρους ἐκάλουν, ὅτι δὴ σποράδην, οἶμαι, διεσκηνομένοι τὴν χώραν οἰκοῦσι· διὸ δὴ καὶ γῆν πολλὴν τινα ἔχουσι· τὸ γὰρ πλεῖστον τῆς ἑτέρας τοῦ Ἴστρου ὄχθης αὐτοὶ νέμονται. (Proc. de bell. Goth. III 14).

(21) Ὑπὲρ δὲ Σαγίδας, Οὐννικὰ ἔθνη πολλὰ ἵδρυνται... μέχρι ἐς τὴν Μαιῶτιν καλουμένην λίμνην καὶ ποταμὸν Τάναϊν, οἳ ..... τὰ νῦν Οὐτουργοῦροι καλοῦνται. Καὶ αὐτῶν καθύπερθεν ἐς βορρᾶν ἄνεμον ἔθνη τὰ Ἀντῶν ἄμετρα ἵδρυνται, παρὰ δὲ τὸν χῶρον αὐτῶν, ὅθεν ἡ τῆς λίμνης ἐκβολὴ ἄρχεται, Γότθοι οἱ Τετραξῖται καλούμενοι ᾤκηνται, οὐ πολλοὶ ὄντες ..... Ὑπερβάντι δὲ λίμνην τε τὴν Μαιώτιδα καὶ ποταμὸν Τάναϊν, ἐπὶ

πλεῖστον μὲν τῶν τῇδε πεδίων Κουτουργοῦροι Οὖννοι ..... ᾤκήσαντο (Proc. de bell Goth. IV, 4).

(22) Мы иеговоримъ тука за Дакы, Геты и Готѳы, за кои-то особно надолу щемъ доволно да приказвамы.

(23) Виж. Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. I. § 7, ч° 5—18; § 9 и проч.

(24) Виж. тамже Т. II. Кн. I, § 25. ч° 8; Т. I. Кн. I. § 11. и п.

(25) Ради любопытства привождамы тука що казва Шафарикъ, за происхожденіе-то на имя *Анти.* «Въ Нѣмскыя-тъ, каже, языкъ находися рѣчь, коя-то съ составътъ си е рѣшително сходна съ имя-то *Анти,* а съ значеніе-то си ся превосходно согласява съ него; то е Англосаксонско-то ent (gigas), множ. ч. entes, прилагат. entise (giganteus), Древне-Нѣм. anzi, enz, Гот. вѣроятно antes или antas (?), Сканд. utr, iotr (?), и т. др . . . Слѣдователно форма-та и значеніе-то на рѣчь-тѫ Англосаксонскѫѩ ant, Готѳскѫѩ же ants (?) естественно водятъ къмъ това заключеніе че та е тождественна съ названіе-то народа Анти, Antæ ,Antes. Но тука ся ражда единъ вопросъ: Отъ гдѣ сѧ зели Нѣмци-ти тѫзи рѣчь? принадлежна ли имъ е была та отъ начало-то свое, или е негли прешла къ нимъ отъ Славены-ты и изъ собственно имя станѫла нарицателно, кое-то, ако сѫдимъ по другы имена, твьрдѣ добрѣ е могло да стане? за окончателно рѣшеніе на тѫзи загадкѫ, сегашно-то наше знаніе языковъ и народнихъ Древностей е недостадочно . . . По основыты законы на языкъ-тъ ны, рѣчь-та *Анта* трѣба да ся произноси тъй: Церк. или Древнеслав. ѦТА, т. е. *онта*; Новоблъг. *ата*; Рус. и Сърб. *ута*; хорут. vota; Польск. wata; Древнечех. ùta; Новочех. auta; и т. д. Веществено находятся нѣколко лични и мѣстни имена, произведени отъ темный и давно уже изъ употребленія изшедшій коренъ утъ, и распръснѫти тукъ тамѣ между Славены-ты.» (Шафар. Слав. Древн. Том. II. Кн. I. § 25. ч° 7. стр. 39—42, изд. 2. Бодянск.).

(26) *Роксаланы* (Roxalani), иногда (*Роксоланы*) (Ῥωξολάνοι, Roxolani), силный и весьма извѣстный *Сарматскій* народъ іавилъ ся въ первый разъ въ исторіи подъ своимъ именемъ ок. 94 г. предъ Р. Х. на степяхъ между Днѣпромъ . . . . Но съ появленіемъ Готовъ на Черномъ морѣ Роксоланы рѣже и рѣже упоминаются въ этомъ краѣ, а по прибитій Гуновъ и *совсѣмъ исчезаютъ* изъ исторіи. *Можно догадыватся,* что однихъ изъ нихъ истребили Готи, а другихъ Гуны ; а что осталось отъ того, то доспѣшило соединится съ родичами своими Аланами. Я увѣренъ, что рѣка Волга, или другая какая изъ ближайшихъ, получила названіе свое Раксы (Raxa) отъ Роксоланъ. сравни Araxes и др. » (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 16. ч⁰ 5. стр. 116—118. изд. 2. Бодян.) Това увѣреніе и тыя догадкы Шафариковы, като безосновны и даже противоестественни, совсѣмъ си нематъ мѣсто-то.

§ 17.

(1) Тія двоица Римски писатели Iulius Capitolinus и Aelius Spartianus, писали заедно съ другы четворицѫ, при конца III-го и въ началѣ IV-го вѣка, житія-та на пьрвыты 14 Римскы Императоры, отъ кои-то сѫ ся сохранили само житія-та на Адріана, Вера, Іуліана, Севера, Песценіа—Нигера, и Гета.

(2) Aurelius Clemens Prudentius былъ поетъ хрістіанскый въ Испаніѭ при конца IV-го вѣка.

(3) Sanctus Hieronymus, славный отецъ Западныя Церкви, былъ родомъ изъ Стридона между Далматіѭ и Панноніѭ, и живѣлъ отъ 331 до 420 л. по Хр. Той, освень другы книгы, сочинилъ и преводъ-тъ на Ветхо-то Священно Писаніе отъ Еврейскы на Латінскы, названный Vulgata.

(4) Claudius былъ поетъ любимый Вандалу Стилико-

ну при царя Адріана, и писалъ ок. 401 л.

(5) Isidor Hispanensis, родомъ изъ Карѳагенѣ Мурсіи въ Испаніѣ, умрѣлъ въ лѣто 636, и писалъ, между другы, лѣтопись до 5-тѣ годинѣ царства Ираклієва, и Готѳскѣ Исторіѣ отъ 176 до 628 л. Ето що пише онъ по слово за предметъ-тъ : Gothorum antiquissimum regnum certum est, quod ex regno Scytharum est exortum : isti enim sunt quos Alexander evitandos pronunciavit, Pirrus pertimuit, Caesar exhorruit; per multa quippe secula et regno et regibus usi sunt, sed qui in chronisis adnotati non sunt, ideo ignorantur.

(6) Γοτθικὰ ἔθνη πολλὰ μὲν καὶ ἄλλα πρότερόν τε ἦν καὶ τὰ νῦν ἐστι, τὰ δὲ δὴ πάντων μέγιστά τε καὶ ἀξιολογώτατα Γότθοι τε εἰσὶ καὶ Βανδίλοι καὶ Οὐϊσιγότθοι καὶ Γήπαιδες. Πάλαι μέν τοι Σαυρομάται καὶ Μελάγγλαινοι ὠνομάζοντο, εἰσὶ δὲ οἳ καὶ Γετικὰ ἔθνη ταῦτ' ἐκάλουν. Οὗτοι ἅπαντες ὀνόμασι μὲν ἀλλήλων διαφέρουσιν, ὥσπερ εἴρηται, ἄλλῳ δὲ τῶν πάντων οὐδενὶ διαλλάσσουσι· λευκοὶ γὰρ ἅπαντες τὰ σώματά εἰσι, καὶ τὰς κώμας ξανθοί, εὐμήκεις τε καὶ ἀγαθοὶ τὰς ὄψεις. Καὶ νόμοις μὲν τοῖς αὐτοῖς χρῶνται, τῆς Ἀρείου δὲ δόξης εἰσὶν ἅπαντες. Φωνὴ δὲ αὐτοῖς ἐστι μία, Γοτθικὴ λεγομένη, καί μοι δοκοῦν ἐξ ἑνὸς μὲν εἶναι ἅπαντας τὸ παλαιὸν ἔθνους, ὀνόμασι δὲ ὕστερον τῶν ἑκάστοις ἡγησαμένων διακεκρίσθαι. Οὗτος ὁ λεὼς ὑπὲρ ποταμὸν Ἴστρον ἐκ παλαιῶν ᾤκουν· ἔπειτα Γήπαιδες μὲν τὰ ἀμφὶ Σιγγηδόνα τε καὶ Σίρμιον χωρία ἔσχων, ἐντός τε καὶ ἐκτὸς ποταμοῦ Ἴστρου, ἔνθα δὴ καὶ ἐς ἐμὲ ἵδρυνται (Proc. de bell. Vand. I, 2 p. 173). — Παρὰ δὲ τὸν χῶρον αὐτὸν, ὅθεν ἡ τῆς λίμνης (Μαιώτιδος) ἐκβολὴ ἄρχεται, Γότθοι, οἱ Τετραξῖται καλούμενοι, ᾤκηνται ..... Λίμνην δὲ τὴν Μαιῶτιν καὶ τὴν ἐξ αὐτῆς ἐκβολὴν ὑπερβάντι, εὐθὺς μὲν ἐς αὐτήν που τὴν ταύτης ἀκτὴν οἱ Τετραξῖται καλούμενοι Γότθοι τὸ παλαιὸν ᾤκηντο, ὧν ἐπεμνήκτην ἀρτίως· πολλῷ δὲ ἄποθεν Γότθοί, τε καὶ Οὐϊσίγοτθοι καὶ Βανδίλοι καὶ τὰ ἄλλα Γοτθικὰ ἔθνη ξύμπαντα ἵδρυντο· οἳ δὴ καὶ Σκύθαι ἐν τοῖς ἄνω χρόνοις ἐπεκαλοῦντο, ἐπεὶ πάντα τὰ ἔθνη, ἅπερ τὰ ἐκείνη χωρία εἶχον, Σκυθικὰ

μὲν ἐπὶ κοινοῖς ὀνομάζονται, ἔνιοι δὲ αὐτῶν Σαυρομάται, ἢ Μελάγχλαινοι, ἢ ἄλλο τι ἐπεκαλοῦντο (Proc. de bell. Goth. IV, 5. p. 573—574). Изъ тыя Прокопіевы извлеченія іавно ся види че онъ мыслилъ наистинѫ какъ Готѳи-ти были древни-ти Скѵѳи, а казва че имало и нѣкои-си да мыслятъ че тіи были древни-ти Гети, за кои-то нїи ще говоримъ по-долу (§ 24—26). Достойно е впрочемъ да забѣлѣжимъ че, ако Прокопій мысли че Скѵѳи-ти особито ся зовали отъ ветхо Сауромати и Меланхлени, Иродотъ обаче казва положително, че Сауромати и Меланхлени глаголеми-ти народи не были Скѵѳи, но други (Herod. IV. 20, 21. Виж. выше § 14. примѣч. 14).

(7) Виж. Dexip. p. 11, 17. и Eunap. p. 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 68, 75, 76 edit Bonn.

(8) Philost. episcop. Cyri L. IX.

(9) Socrat. hist. eccl. P. IV. c. 6.

(10) Sozomen. L. VIII. c. 4.

§ 18.

(1) Gutones, Germaniæ gens, accoli Aestiarium oceani . . . . proximisque Teutonis vendere (Plin. Hist. nat. L. XXXVII. c. 2. § 35).

(2) Ἐνταῦθα δ' ἐστὶ καὶ ὁ Ἑρκύνιος δρυμὸς, καὶ τὰ τῶν Σουήβων ἔθνη, τὰ μὲν οἰκοῦντα ἐντὸς τοῦ δρυμοῦ, καθάπερ τὸ τῶν Κολδούων (Quadorum), ἐν οἷς ἐστι καὶ τὸ Βουΐαιμον, τὸ τοῦ Μαροβούδου (Миробудъ) βασίλειον, εἰς ὃν ἐκεῖνος ἄλλους τε μετανέστησε πλείους, καὶ δὴ καὶ τοὺς ὁμοεθνεῖς ἑαυτῷ Μαρκομάννους (Моравы) ..... ἐπὶ τοῦ Σεβαστοῦ ..... ἐδυνάστευσε καὶ κατεκτήσατο ..... Λουίους (Lygius) μέγα ἔθνος. καὶ Ζούμους καὶ Βούτωνας, καὶ Μουγίλωνας, καὶ Σουβινοὺς, καὶ τῶν Σοήβων αὐτῶν μέγα ἔθνος Σέμνονας (Страв. Библ. Z', κεφ. ά. § 3 σελ. 290).

(3) Nec minus valent retro Marsioni, Gotoni, Osi, Burii, terga Marco-manorum Quadorum que claudunt. Hi

populi pauca campestrinm ceterum saltus et vertices montium jugumque insederuut. — И пакъ: trans Lygios Gotones regnantur . . . Protinus deinde ab oceano Rugii et Lemovii. Omnium harum gentium insigna rotunda Scuta, breves gladii, et erga reges obsequium (Tacit. Germ. XLIII).

(4) Ptolem: L. III. c. 8.

(5) Dio Cassius L. LXXI. c. 12.

(6) Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 18. ч° 7. стр. 245. изд. 2°.

(7) Виж. Н. В. Савельева Слав. Сборн. этнограф. истор. обяен. Тацитовой Германіи стр. 228—229 и 281—282. Преди Савельева перво Юрій Венелинъ бѣ ся смѣло изразилъ че Готѳи-ти были Сърби. Виж. Венелин. Древн. и нынѣшн. Болг. Т. II. стр. 182. и слѣд.

§ 19.

(1) Jorn. de reb. Get. c. 3, 4.

§ 20.

(1) Съ имя-то *Едда* ся наричатъ двѣ Ісляндски книги, кои-то содержаватъ Скандинавскѫ-тѫ мѵѳологіѭ и ироическѫ історіѭ, и поезіѭ-тѫ на Древны-ты Скандинавскы *скалды* сирѣчь поеты, една-та ветха-та именуемая Едда saemund, коя-то не е друго освень собраніе отъ пѣсни, повече-то неимѣющы никое помежду си сношеніе, была е сочетена въ XII-тъ вѣкъ по Христа отъ Саемунда Сігфуссона отъ Ісландѫ много время пѫтешествовавшаго въ Аллеманіѭ, Франціѭ, Италіѭ, и названнаго Froda, сирѣчь учена, и послѣ ся загубила, и не ся пакъ намѣрила, и то само една часть отъ неіѫ, освень на 1843 лѣто отъ Епіскопа Брунъофсвенскаго; та ся раздѣлява, споредъ Мохна, на три части: *Мѵѳологическѫ*, *Епіческѫ*, и *тайственнѫ*; първа-та часть содержава Volu-spa, со-

зданіе Міра, брань Боговъ, смьрть Балдера, іавленіе проевъ; втора-та часть, коя-то е най-пространна-та, содержава пѣсны ироическы, въ кои-то ся находи історія-та на Wieland, на Gudrun, пѣснь Атліевѫ, жизнь и смьрть Сігурдорѫ, истребленіе проевъ, и прешествіе на человѣцыты; третя-та же часть содержава религіозны-ты тайны и догмы Древныя Скандинавіи. Друга-та, нова-та Едда, была е сочинена въ XIII-тъ вѣкъ отъ Снорра-Стурлесона, великаго сѫдника въ Ісландіѭ, рожденаго въ 1178 л. а умершаго въ 1241 л; та, раздѣляема такожде на три части, содержава: първа-та, едно предисловіе, единъ разговоръ на Бога поезіи Braga—Rædar съ Агіра, за работы Мѵѳологическы и преданія ироическы, и най-послѣ единѫ Мѵѳологическѫ поезіѭ за царя Скандинавскаго Гулфа; втора-та, нѣкои-си древны преданія, единъ рѣчникъ за различны имена фамиліарны и части тѣла человѣческаго, и послѣ поученіе за поетическо-то художество; а третя-та, поученіе за достигваніе-то на Ісландскѫ-тѫ мудрость, грамматикѫ, риторикѫ, и т. д. — Ето на какво Мѵѳологическо списаніе ся упира Шафарикъ за да подтвьрди Іорнандово-то мнѣніе за Готѳско-то изъ Скандинавіѭ прошествіе.

(2) Chronica Erici Olai Decani Upsalensis. Сравн. Geijer Gesch. Schwedens L. 29—32. Мнозина сѫ увѣрени, че заливъ и Островъ Коданскый (Sinus Codanus, insula Codanonia), кои-то ся помянуватъ отъ Мела, Плинія и Птолемея, были названи така, защо-то Готѳи-ти тамо обитали. Schlözer Nord Gesch. S. 56, 66; Mannert Germ. 308, 311—312; Buhle Lit. der Russ. Gesch. S. 187 (примѣчаніе Шафарика).

(3) Alter orbis terrarum (Plin. L. IV. c. 13. § 96). — Alter mundus (Adam. Brem. c. 60).

(4) Officina gentium, vagina nationum (Iorn. de reb. Get. c. 4).

(5) Шаф. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 19, ч° 3, стр. 214-216.

§ 21.

(1) «Su la falsita dell origine Scandinava data ei popoli detti Barbari, che distrussero l' impero di Roma.» Това Гробергово на дълго сочиненіе, писано на Італіанскы языкъ, и напечатано въ Пизѫ на 1815 л., было е дважды на Русскы преведено, едно отъ М. Т. Каченовскаго въ *Востокѣ Европы* 1829 г. *№.* 1, 2. и друго отъ А. В. Александрова въ *Сынѣ Отечества* 1842 год. *№* 8.

(2) Намѣрился писатель, кой-то писалъ даже и за Блъгары-ты именно че изишли изъ Скандинавіѭ, и отъ тамъ ся преселили въ Помераніѭ, Балтійско поморіе. Виж. Franciscus Irenicus L. VI. c. 32.

(3) Magnus—Aurelius—Cassiodorus, кого-то и Senator именуватъ, былъ роденъ въ лѣто 470, и умрѣлъ слѣдъ лѣто 562. Бывшій министръ Одоакровъ, Θеодориковъ и Амалисунѳовъ, оттеглился отъ публичны-ты дѣла въ лѣто 540. Онъ писалъ, освѣнь другы различны работы, еднѫ пространнѫ Готѳскѫ Исторіѭ раздѣляемѫ на 12 книгы, коя-то обаче не ся е сохранила, и еднѫ *лѣтопись* отъ потопа до 519 л., въ коіѭ-то на свьршекъ-тъ ся намиряѫтъ означенія, кои-то нигдѣ у другыго ся не намѣрятъ.

(4) Той си исповѣдува тамъ и другъ еднъ грѣхъ, като казва и за само-то сочиненіе Кассіодорово че го сократилъ изъ умъ-тъ си, и безъ да го има при себе си, а само че го былъ прочелъ въ три дни! Ето преведены по слово отъ Латінскы неговы-ты рѣчи: «Канишь и увѣщаваш мя, брате Кастали, да сократіѭ съсъ наши слова въ еднѫ и самѫ тѫзи книжкѫ дванадесять-тѣ томовы Сенатора (Кассіодора) за начало-то и дѣянія-та на Геты-ты, начинающи отъ най-старо-то время, и нисходящи презъ родовы-ты и царіе-то имъ даже до днесь..... Той-зи товаръ превосходи нашѫ-тѫ силѫ, защо *и не ны е дадено да имамы тыя книгы, като да можемъ да имъ слѣ-*

дувамы точно разумѣ-тѣ. Но за да не лъжѫ, казвамъ че съ позволеніе на настоятель-тъ му, азъ пакъ прочетохъ за три дны по-напредь тыя книгы, и мысля че, и ако да не имъ помнѣѫ рѣчи-ты, разумъ-тъ имъ обаче и дѣянія-та на цѣло сьмь гы въ умъ-тъ си задьржалъ. На тѣхъ приложихъ и нѣколко другы приличны работы отъ Грьчьскы и Латінскы Історіи, и отъсамо-себе си приложихъ начало-то, конецъ-тъ, и много во средѫ-тѫ. »

(5) Виж. у Н. В. Савельева Славян. Сборника этнограф. Истор. обясн. Тацат. Герман. стр. 175—186.

(6) Савельевъ тамже стр. 174.

§ 22.

(1) Да ны прощава Сен-Мартінъ да му кажемъ че въ това онъ е былъ излъганъ. Прокопій непомянува нищо именно за Скандинавіѫ. Онъ говори за острова *Θула* (Θούλη νῆσος) находящій ся, какъ-то казва, много по-далечь на сѣверъ отъ Бриттаніѫ (Англіѫ), кому-то земята была по-вече-то пуста, а въ обитаемѫ-тѫ й часть живѣли 13 многолюдни народи имущіе всякый своего царя; между тыя народы были народъ Скріѳіфіни живущіи звѣрскы животъ, безъ дрехы и безъ обуща, питающи ся само съ ловъ и одѣвающи ся съ кожи; други-ти не сѫ много различали отъ иноземны-ты человѣцы, почитали много Боговы и особито Бога Марса, кому-то пожертвували человѣка плѣнника. Между Ѳулійскы-ты речены народы наймногочисленный былъ глаголемый Гаути. Ето на късо сичко-то описаніе Прокопіево, кое-то ся види да подразумѣва Сен'—Мартінъ (Виж. Procop. de bell. Goth. II. 15, p. 423—424.

(2) Saint—Martin у Lebeun hist. Bus-Emp. T. III, L. XVII. c. 29. p. 324. not. I.

§ 23.

(1) Виждъ обаче що казахмы за Скѵѳы-ты выше въ § 14 и въ примѣчанія-та му.

(2) Виж. § 17. примѣч, 6 и § 22.

§ 24.

(1) Πρὶν δὲ ἀπικέσθαι ἐπὶ τὸν Ἴστρον (Δαρεῖος) πρώτους αἱρέει Γέτας τοὺς ἀθανατίζοντας .... οἱ δὲ Γέται ..... αὐτίκα ἐδουλώθησαν Θρηΐκων ἐόντες ἀνδρηϊώτατοι καὶ δικαιώτατοι. Ἀθανατίζουσι δὲ τόνδε τὸν τρόπον· οὔτε ἀποθνήσκειν ἑαυτοὺς νομίζουσι, ἰέναι τε τὸν ἀπολλύμενον παρὰ Ζάλμοξιν δαίμονα· οἱ δὲ αὐτῶν τὸν αὐτὸν τοῦτον νομίζουσι Γεβελέϊζιν (Herod. IV, 93, 94). Порфѵрій въ свое-то Пѵѳагорово житіе пише, че това имя Ζάλμοξις быдо му ся дало, защо-то, щомъ ся родилъ, были го повили съ мечіѫ (медвѣдьскѫ) кожіѫ, понеже по Ѳраческы языкъ *Залмос* щяло да каже мечіѫ кожѫ (Porphyr. Vit. Pythag. § XIV. p, 16). Но Стравонъ пише това имя Замолксъ: λέγεται γάρ τινα τῶν Γετῶν, ὄνομα Ζάμολξιν, δουλεῦσαι Πυθαγόρᾳ . . . Παρὰ δὲ τοῖς Γέταις ὠνομάζετο Θεός (Στραϐ. Βιϐ. Ζ′. Κεφ. Γ′. § 5. σελ. 297—298). А Байеръ мысли че то е было по Грьчьскы криво писано вмѣсто *Земелуксъ*, кое-то онъ толкуя по Славено-Литуанскы казва че значило *земный-богъ*; тъй и за имя-то Γεβελέϊζις дума че было писано вмѣсто Gyva—Leisis, кое-то значило *дава-покой*, т. е. *покойдатель* (Bayer Origin. Sinic. p. 283). Ако и такива произведенія да сѫ повече-то погрѣшителни, обаче отъ Славенскы толкуемо имя-то *Замолксъ* было бы произведено паче отъ *земіѫлуѫ*, кое-то бы значило *земна ливадѫ*; а Γεβελέϊζις бы было *Гибелецъ* равно съ *погубляющій*. Какъ да е да е, Стравонъ казва че Замолксъ былъ испьрво священникъ най-почтеннаго Бога Гетовъ и совѣтникъ царскый, а простый-тъ народъ го зовалъ Богъ, защо пророкувалъ и си

давалъ совѣты-ты като отъ страиѫ Божіиѫ (Στραβ. αὐτόθι § 5 и 10).

(2) Οἱ τοίνυν Ἕλληνες τοὺς Γέτας Θράκας ὑπολαμβάνουσι (Στραβ. Βιβλ. Ζ′ κέφ. Γ′ § 2 σελ. 295).

(3) Παρὰ τῶν Γετῶν, ὁμογλώττων τοῖς Θρᾳξὶν ἔθνους. (Στραβ. αὐτόθι. § 10 σελ. 303).

(4) Ὧκουν δ' ἐφ' ἑκάτερα τοῦ Ἴστρου καὶ οὗτοι (Οἱ Γέται) καὶ οἱ Μυσοὶ, Θρᾷκες ὄντες καὶ αὐτοὶ (Στραβ. αὐτόθι § 2. σελ. 295).

(5) Τὸ δὲ νότιον μέρος τῆς Γερμανίας, τὸ πέραν τοῦ Ἄλβιος, τὸ μὲν συνεχὲς ἀκμὴν ὑπὸ τῶν Σουήβων κατέχεται. Εἶτ' εὐθὺς ἡ τῶν Γετῶν συνάπτει γῆ, κατ' ἀρχὰς μὲν στενὴ, παρατεταμένη τῷ Ἴστρῳ κατὰ τὸ νότιον μέρος, κατὰ δὲ τοὐναντίον, τῇ παρωρείᾳ τοῦ Ἑρκυνίου δρυμοῦ, μέρος τι τῶν ὀρῶν καὶ αὐτὴ κατέχουσα. Εἶτα πλατύνεται πρὸς τὰς ἄρκτους μέχρι Τυριγετῶν. Τοὺς δὲ ἀκριβεῖς ὅρους οὐκ ἔχομεν φράζειν (Στραβ. тамже § 1, σελ. 295).

(6) Στραβ. Βιβ. Ζ′. Κεφ. Γ′. § 8 καὶ 13, σελ. 301 καὶ 305.

(7) Тойжде тамже § 10. σελ. 303.

(8) Тойжде тамже § 13, σελ. 304—305.

(9) Тойжде тамже § 12 и 23, σελ. 304—305.

§ 25.

(1) Лусімахъ, бывшій военачалникъ и управитель Александровъ во Θракіиѫ, станѫлъ слѣдъ смьрть-тѫ му царь на това мѣсто въ лѣто 307 пр. Христа.

(2) Στραβ. Βιβ. Ζ′. Κεφ. Γ′. § 11 καὶ 12. σελ 303—304.

(3) Римляне-ти писали това имя Diurpas и Diurpanus.

(4) Sarmi—Segethusa. Тъй ся пише тая рѣчь у Римскы-ты списатели. Единъ же Французскый писатель мысли че та трѣбвало да ся пише Sar—mise—Getusa, и че тогавата щяла да каже *цар* (*скый градъ*) *Мисовъ* и *Гетовъ*.

Но ако бы щялъ нѣкой да іѫ произведе отъ Славянскыятъ (Гетскый) языкъ, можилъ бы по-правдоподобно да рече че та е была паче писана малко криво и по Латінско свойство Sarnisa — Getusa, кое-то писано по Славянскы было бы ся изрекло *Царьница—Гетска*, и тъй ній поправивше писахмы іѫ въ тексъ-тъ.

(5) Какъ Гети-ти, и слѣдователно Даци-ти, были Славянско племя, това, освень що ся разбира отъ составъ-тъ на днешныя-тъ тамошенъ языкъ, казва ны и положително Θеофылактъ Сімокатта, глаголющи: Τὸ δὲ Γετικὸν, ταὐτὸν εἰπεῖν αἱ τῶν Σκλαβηνῶν ἀγέλαι (Theophyl. III. 4. p. 66); и пакъ на друго кѣсто: καὶ οὖν ἐντυγχάνουσιν οὗτοι ἑξακοσίοις Σκλαβηνοῖς . . . . οἱ δὲ Ρωμαῖοι πεπλησιακότες τοῖς Γέταις, τοῦτο γὰρ τοῖς βαρβάροις τὸ πρεσβύτερον ὄνομα (Theophyl. VII. 2. p. 167). Симокатта писавшій въ началѣ VI-го вѣка, знаилъ е несумнѣнно и Геты и Славяны, за това и свидѣтелство-то му, подтверждаемое, какъ-то рекохмы, и отъ составъ-тъ на днешныятъ Влашкый языкъ, има превеликѫ важность. Ако ли то е истина, истина е че и Мѵси и Θраци были такожде Славяне, понеже Стравонъ ны казва че Гети Мѵси и Θраци были єдиноплеменни (В. выше § 24).

§ 26.

(1) Spartian. in Caracal. c. 20.

(2) Petri Patricii excerp. p. 24—25.

(3) Jul. Capitol. in Gordian. c 34.

(4) Jorn. de reb. Get. c. 16.

(5) Іорнандъ ны казва че той-зи народъ былъ Готѳско племя, и че былъ названъ *Гепиди*, отъ Готескѫ рѣчь *Гепанта*, коя-то щяла да каже *мързеливъ*, зашо-то, каже, тіи были наистинѫ неостроумни духомъ, и тежки въ движеніе тѣломъ, та за това, видися, не отишли напредъ съ другы-ты Готѳы, но остали на западъ отъдь рѣкѫ-тѫ

Вислѫ. А послѣ, то есть въ началѣ III-го вѣка, они ся іавили живущи, подъ началство-то на Краля своего Фастіда, уже не далечь отъ Готѳы-ты задъ Дакіѭ. Около 245 л. тіи нападнѫли на сродницы-ты си Бургунды, които и разбили близо при Карпаѳа, и разгордившеся за тоя свой успѣхъ, ударилися и съ Готѳы-ты; но тіи гы жестоко наказали за тѫѭ смѣлость, поразивше гы при града Галтисъ на рѣкѫ-тѫ Лухѫ, и гы распѫдили въ днешніѭ-тѫ Угріѭ, гдѣ-то они ся населили послѣ около Тисѫ и Марошѫ, и гдѣ-то ся скитали до само-то пришествіе на Унны-ты, съ кои-то наедно ходили въ Галліѭ. (Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II. § 18. ч⁰ 8. стр. 254—255). Ето за това Іорнандовы-ты рѣчи: «Meminisse debet, me initio de Scanziæ insulæ gremio Gothos dixisse egressos cum Berich suo rege, tribus tantum navibus vectos ad citerioris Oceani ripam, quarum trium una navis, ut assolet, tardius vecta, nomen genti fertur dedisse. Nam lingua eorum pigra g e p a n t a dicitur. Hinc factum est, ut paulatim et corrupte nomen eis ex convicio nascaretur. Gepidæ namque sine dubio ex Gothorum prosapia ducunt originem: sed quia, ut dixi, g e p a n t a pigrum aliquid tardum que signat, pro gratuito Convitio Gepidarum nomen exortum est, quod nec ipsum credo falsissimum. Sunt enim tardiores ingenii, graviores corporum velocitate. Hi ergo Gepidæ tacti invidia dudum spreta provincia, commanebant in insula Visclæ amnis vadis circumacta, quam pro patrio sermone dicebant gepidos.» (Jorn. de reb. Get. c. 17).

(6) Jorn. de reb. Get. c. 17.

(7) idem. ib. c. 18; Amm. L. XXXI. c. 5. 13; Anrel. Vict. c. 29; Zosim. L. I. c. 23—24.

(8) Zosim. L. I. c. 26, 28. 31, 32, 41.

(9) Zosim. L. I. c. 42—46; Trobell. Pollio in Claud. c. 6—11; Zosim. XII, 26.

(10) Zosim. L. I. c. 48.

(11) Vopisc. in Vita Aurel. c. 39.

(12) Тыя двѣ новы Дакійскы области царь Іустиніанъ великій въ лѣто 535 даде, ведно съ другы, новоучрежденному Архіепіскопску престолу *Пьрвыя Іустиніаны* (Виж. Iustin. Novel. 11 и 131) преименованному послѣ *Охрпдскому и всея Болгаріи*, кой-то престолъ ся уничтожи съ Султанскѫ заповѣдь испроснѫ отъ Патріарха Самуила по Іаннуаріа 1767-го лѣта. Виждь наше-то сочиненіе за Охрідскѫ-тѫ и Ипекскѫ Архіепіскопіи, издаденѫ по Патріаршескы документы въ лѣто 1868 въ Цариградъ пьрво безименно по Грьческы, а послѣ и въ преводъ на Блъгарскы отъ Г-на Михаиловскаго.

§ 28.

(1) Zosim. II. 21; Anonym. auctor. Vita Const.; Va les. not. in Anonym; Optatian. c. 23; Cod. Theod. Chronol.

(2) Zosim. II. 33; Gutter. de offic. Dom. Aug. et Panciroll. in Comm: ad notit. imper. — Ніи показвамы тука раздѣленіе-то на Римскѫ-тѫ пространнѫ Імперіѭ, защо-то споредъ него сѫ были послѣ устроени и различни-ти въ неіѫ архіепіскопски, митрополитски, и епіскопски престоли и церковни управленія (Виж. I-го Вселенскаго Собора правила 6 и 7; II-го Всел. Собора правило 2; и IV-го Всел. Собора правило 28). Оставляюще двѣ-ты пьрвы Префектуры като совсѣмъ западны и несходны съ насъ, ще кажемъ само, че Іллурійска-та Префектура имала двѣ Правителства: *Македоніѭ* съ шесть епархіи: Македоніѭ, Θессаліѭ, Ветхый Ипиръ, Новый Ипиръ, Ахаіѭ (Елладѫ), Критъ; и *Дакіѭ* съ пять Епархіи: Дакіѭ, Мусіѭ пьрвѫ и вторѫ, Дакіѭ прибрежнѫ, Дакіѭ средиземнѫ, Дарданіѭ, и Превалеіѭ; а Восточната Префектура имала пять Правителства: *Востокъ* съ 15 епархіи, Егупстъ съ 6 епархіи, *Асіѭ* съ 10 Епархіи, *Понтъ* съ 11 епархіи, и Θракіѭ съ 6 Епархіи, Θракій-

скы-ты 6 Епархіи были: Европа около Цариградъ, *Θρακία* около Ираклiѣ, *Емимонтъ* днешній Балканъ, *Родопъ* днешняя Доспатъ гора, *Мисία долня*=днешняя Блъгариѣ, и *Скυθία Мала*=днешняя Добрица.

(3) Theoph. p. 22 in an. 5818; Chron. Alex p. 284 an 23. Const. Indict. 1; Lebeau hist Bas. Emp. t. 1. p. 279. edit S. Martin.

(4) Idat. Chron; Anonym. Vales.; Euseb. Vita. Conct. L. IV. c. 5; Socr. 1, 18; Sozom. 1. 8; Themist. orat. 15 p. 191; Cod. Theod. L. VII, t. 22. Leg. 4 et ibi Godefr. —Тая войска отъ союзницы (fœderati) варвары, кои-то несѫ были всякога Готѳи, сохранили ся въ Римско-то царство даже до Іустиніана Великаго, и была прочута.

(5) Iorn. de reb. Get. c. 22; Euseb. Vita Const. IV, 6; Anonym. Vales; Hieron. chron.; Idat, chron. — Нѣкои казватъ че тіи прибѣжници были выше отъ 300,000 души, и че были Сармати; а пакъ Іорнандъ пише че не были твърдѣ много, и че были Вандали. Но ако, какъ-то мнозина учени утверждаватъ, Сармати и Вандали сѫ были Славене, тогази речено-то несогласіе въ мнѣнія-та бы было само видимо, и не бы вредило нищо.

(6) Ermanarichus bellicosissimus rex et, per multa variaque fortiter facta, vicinis nationibus formidatus (Amm. Marcel. L. 31. c. 3).

(7) Habebat siquidem quos domucrat Gothos, Scythas, Thuidos in Aunxis, Vasinabroncas, Merens, Mordensimnis, Caris, Rocas, Tandzans, Athual, Navego, Bubegentas, Coldas (Iorn. de reb. Get. c. 23).

(8) Що казва и тамъ за нихъ Іорнандъ, ніи казахмы выше Гл. I. § 15. примѣч. 18.

(9) Iorn. de reb. Get. c. 23.

(10) Ermanaricus . . . qui multas et bellicosissimas arctoas gentes perdomuit, suisque parere legibus fecit, quem merito nonnulli Alexandro magno comparavere majores (Iorn. de reb. Get. c. 23).

(11) Amm. Marcel. L. XXVI, c. 6.

(12) Марцеллинъ гы казва 3,000: Gothorum tria millia auxilio missa (Amm: Marsel. L. XXVI, c. 10); а Зосімъ гы пише 10,000: ὁ δὲ μυρίους ἀκμάζοντας ἔπεμπε συμμάχους αὐτῷ (Ζωσιμ. Δ'., 7); кое-то ны ся види и по-вѣроятно. Гиббонъ же (T. V. p. 109. trad. Guizot), основая ся на Buat. (Hist. des peuples Europ. T. VI, p. 320), въскача гы даже до 30,000!

(13) Zosim. IV, 7—8; Amm. Marcel. XXVI, 9; Philost. IX, 5.

(14) Zocim. IV, 10 Eunap. Excerp. de legat. p 18.

(15) Не ся знае точно мѣсто-то на той-зи градъ, кой-то е различно писанъ у различны Списатели, като Птолемея, Прокопія, Іероклея въ Συνέκδυμος, Константіна Багрянороднаго, и нѣкои Римскы законы. Тъй опъ е писанъ Νοβιόδουνος, Νοβιοδουντος. Νουιόδουνον, Ναιοδουνὸς, Novidunum, Noviodunum, Nebiodunum. Шафарикъ мысли че той былъ днешно-то Исакча (Шафар. Слав. Древн. Т. II, Кн. I. § 29. ч° I. стр. 24. изд. 2. Бодянск.); но дали не е паче истый онъ градъ, кой-то въ нѣкои Іорнандовы изданія е писанъ a civitate Novietunense? (Виж. выше § 15. примѣч. 14).

(16) Amm. Marcel. XXVII, 5; Zosim. IV. 10, 11; Eunap. Excerp. de legat. p. 18. Thémist. orat. 10. p. 132—135; Idat. chron.; Hieron. chron. Socr. IV. 11, Sozom. VI, 10; chron. Alex. p. 301.

ГЛАВА II.

§ 1.

(1) Гл. I. § 9.

(2) Movc. Хоренъ Кн. II. Гл. 9. Виж. выше Гл. 1, § 2.

(3) Movc. Хорен. Кн. II. Гл. 84 и 85.

(4) Faust Byzant. IV. 25. Виж. у Lebeau. hist. Bas. Emp. T. 3. p. 277 not. 3. de S. Martin.

(5) Гл. I. § 1 и 2.

(6) Zosim. IV. 20. Amm. Marcel. XXXI. 2; Sozom. VI, 37. Виж. выше Гл. I. § 1. примѣч. 9 и 10.

(7) Виж. Гл. I. §§ 3—5.

§ 2.

(1) Това имя го находимъ писано двояко у Іорнанда: Balamir (Iorn. de reb. Get. c. 24) и Balamber (ibidem. c. 48). Но іавно е че и едно-то и друго-то е криво написано вмѣсто *Бѣломиръ* или *Бѣломиръ*; за това и ніи предпочетохмы да го пишемъ тъй правилно, споредъ іавно показуемо-то му Славенско происхожденіе.

(2) Amm. Marcel. XXXI. 2; Iorn. c. 24.

§ 3.

(1) Роксолани-ти, кои-то Тацитъ называва Сарматскы народъ (a), живѣли въ тыя страны отъ какъ сѧ ся запомнѧли въ Історіѩ-тѧ, то есть отъ около 94 годины преди Христа даже до сега, то есть до пришествіе-то на Ун-

(a) Tacit. hist. I. 79.

ны-ты, отъ кога-то веке ся никакъ неспомянуватъ съ това имя. Стравонъ казва положително че живѣли между Дона и Днѣпра (б) Плиній такожде казва че живѣли, заедно съ народъ Аланы, на Черно-Море и Дона (в). Птоломей, изчисляющи голѣмы-ты народы кои обытали въ Сарматіи, казва че по сичко-то Меотійско поморіе обитали Азыги и Роксолани (г). Стравонъ, описующи и нѣколко тѣхны обычаи, казва че 50,000 Роксолани съ княза своего Тасіа (Таша имя Славянско) дошли на Палакіа за помощь Скілуру, и ся ударили съ Діофанта военачалника великаго Мнѳридата Евпатора (л. 121 пр. Хр.), кой-то съ 6,000 само обученъ войскъ гы побѣдилъ ако и храбры въ бранѣхъ (д). Тацитъ приказва че въ царство-то Ѳѳоново (69 л. по Хр.) 9,000 Роксолани влѣзли въ Мусіи, но были прогнани отъ М. Апоніа (е). Отъ бѣлѣжкѣ-тѣ находящѣіѣ ся въ памятникъ-тъ Плавціа Силвана, познава ся че Роксолани-ти имали пакъ дѣло съ Римляны-ты въ лѣто 69—89 (ж). Спартіанъ говори че Адріанъ (л. 117—138) ималъ преговоры съ царя Роксоланскаго Распарасана (Разпорѣзанъ, имя чисто Славянско) за умаленіе на ежегоднѣ-тѣ дань, коіѣ-то му плащали Римляне-ти, и заключилъ миръ (з). Отъ какъ ся іавили Готѳи-ти на Черно-Море,

(б) Στραϐ. Βιϐλ. Β′. Κεφ. Ε′. σελ. 114. καὶ Βιϐλ. Ζ′. Κεφ. Γ′. § 17. σελ. 306.

(в) Plin. hist. nat. IV. 12.

(г) Ptolem. Geogr. III. 5.

(д) Στραϐ. Βιϐλ. Ζ′. Κεφ. Γ′. § 17. σελ. 306.

(е) Tacit. hist. I. 79.

(ж) Ето бѣлѣжкѣ-тѣ: Regibus Bastarnarum Rhoxalanorum filios . . . Captos . . . remisit.

(з) Spartian. in Adrian. Приложи и другѣ бѣлѣжкѣ на памятникъ-тъ Плавціа Силвана въ Саро d' Istria (л. 117—189) коя-то пише: P. Aelius Rasparasano regi Roxolanorum. имя-то P. Aelio было приложено отъ Андріана называемаго Aelius (Сравн; Katanesich. Geogr. Epigr. I. 294.

Роксолани-ти ся веке рѣдко помянуватъ. — Ако и нѣкои, като Шафарикъ (и), мыслятъ че Роксолани-ти (кои-то и пишіѫтъ Роксалани), какъ-то и Алани и вси Сармати, были Персомидійско племя, намъ ны ся види много по-просто и по-естественно да кажемъ, че тіи не сѫ были други освень днешни-ти Русси или Росси, именовавше ся тогава *Россіани* или *Рослани,* а отъ тамъ Роксолани (Виж. выше § 15. Гл. I).

(2) Виждь выше Гл. I. § 28. примѣч. 16.

(3) Това имя е злѣ писано у Іорнанда Саніелха, вмѣсто женѫ—Олгѫ.

(4) Iornand. de reb. Get. c. 24.

§ 4.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 24; Sosim. VI. 37; Procop. de bell. Goth. IV. 5. p. 574—575.

(2) Κατὰ μὲν οὖν τὰ πρῶτα τῆς συγγραφῆς, οὐδενὸς οὐδὲν σαφὲς ἔχειν λέγοντος ὅθεν τε ὄντες οἱ Οὖννοι, ὅπῃ τε κείμενοι, τὴν Εὐρώπην πᾶσαν ἐπέδραμον καὶ τὸ Σκυθικὸν ἔρριψαν γένος, ἐκ τῶν παλαιῶν συντιθέντι κατὰ τοὺς εἰκότας λογισμοὺς εὕρηται (Eunap. Excerp. de sent. c. 34 p. 75 edit. Bonn.) Виждъ за това и Агаѳіевото сумпително показаніе: Οἱ Οὖννοι τὸ γένος, τὸ μὲν παλαιὸν κατῴκουν τῆς Μαιώτιδος λίμνης τὰ πρὸς ἀπηλιώτην ἄνεμον, καὶ ἦσαν τοῦ Τανάϊδος ποταμοῦ ἀρκτικώτεροι . . . . γενεαῖς δὲ πολλαῖς ὕστερον διέβησαν ἐς τὴν Εὐρώπην, εἴτε ὡς ἀληθῶς ἐλάφου τινὸς, κατὰ τοῦτο δὴ τὸ θρυλλούμενον, τὰ πρῶτα ἡγησαμένης, εἴτε καὶ ἀλλοίᾳ χρησάμενοι τύχῃ, καὶ τὴν ἐκροὴν τῆς λίμνης, τὴν ἐς τὸν Εὔξεινον Πόντον φερομένην, ἄπορον τέως δοκοῦσαν, τότε δὴ ὁτῳοῦν τρόπῳ διαπεραιωθέντες (Agathias V. II p. 154.)

(и) Шафар. Слав. Древн. Т. I. Кн. II, § 16. ч⁰ 2, 4.

§ 5.

(1) Зосимъ казва че намѣрилъ нѣгдѣ-си писано, какъ отъ калъ-тъ, що сабаряла рѣка-та Танаись, Кіммерійскыятъ Воспоръ ся былъ ужь насипалъ и пресъхналъ, и така далъ Унномъ лесниѫ да минѫтъ пѣши отъ Асіѭ на Европѫ (Zosim. IV. 20).

(2) Iorn: de reb. Get. c. 24; Amm. Marcel. L. 31. c. 3.

§ 6.

(1) Amm. Marcel. XXXI. 3; Iorn. de reb. Get. c. 24.

§ 7.

(1) Гл. I § 28.

(2) Amm. Marcel. XXXI. 3.

§ 8.

(1) Тойже тамже.

(2) Виж. выше Гл. I. § 28.

(3) Виж. выше Гл. I. § 28.

§ 9.

(1) Онъ непремѣнно трѣба да е умрѣлъ въ лѣто 378 или въ началѣ лѣта 379, понеже въ това послѣднее лѣто ся види Епіскопъ Готѳскый Ѳеоминъ.

(2) Philostorg. II, 5; Sozom. II, 6; Socrat. II, 41.

(3) Руни ся называватъ нѣкои-си писменни знакове, кои-то употреблявали въ ветхо время сѣверни-ти Германски и Скандинавски народи. Нѣкои-си отъ учены-ты мыслятъ, че руни-ти были въ употребленіе іоще предъ Р. Хр.; а други казватъ, че ся употребляли само въ много по-късно время. Нѣколико рунически слова приличатъ на Римскы-ты; но то неще да каже че руни-ти происхождатъ отъ тѣхъ, защо тая приличка е частна, и само въ

малко нѣкои слова, кога-то други-ти сѫ совершено различни. Руническа-та азбука състои сичка отъ 16 буквы. Понеже речени-ти Сѣверни народи живѣли тогазь въ совершено невѣжество, учени-ти мислятъ чи тіи не сѫ могли да си гы изнамѣрятъ сами, и Fr. Schlegel дума че имъ сѫ были донесени отъ Финикіаны-ты, кои-то часто ходили на сѣверъ. Руни-ти были употребляеми въ чародѣянія, а прочтеніе и разбираніе-то имъ оставало на священницы-ты:

(4) Колко-тое останѫло отъ той-зи преводъ, сохранило ся е въ двѣ рѫкописи, отъ кои-то една-та наричаемая *Книга Сребрьная* (Codex argenteus), принадлежи на Упсалско-то университетско книгохранилище въ Швеціѭ; а друга-та называемая *Книга Карловая* (Codex Carolinus), принадлежи на Волфенбуттелско-то книгохранилище въ Аллеманіѭ. — На тыя остатки отъ Улфиловъ-тъ преводъ станѫли сѫ слѣдующи-ти изданія: *преводъ на Улфиловѫ-тѫ Библіѭ* отъ Chr. Zahn, Weissenfels, 1805; *Улфила В. и Н. Завѣта остатки* изд. отъ Gabelentz и Lœbe T. I. Altemb., 1836; T. II. Lipsiæ, 1842—47 (въ елинъ словаръ сравнит., и еднѫ грамматикѫ на Готѳскыятъ языкъ). — Впрочемъ Н. Савельевъ, който, основая ся на нѣкои отъ него приводимы доказателства, почита Готѳы-ты за племя Славянско, не пріѭма и реченыя-тъ сохраненый преводъ за истиныя-тъ Улфиловъ. Ето неговы-ты рѣчи. » Извѣстно что епіскопъ Готѳскый Ульфила перевелъ Би- » блію: но этотъ переводъ до насъ не дошелъ. Выдумщи- » ки Нѣмецкаго происхожденія Готѳовъ (т. е. Поморянъ » и Сербовъ), на основаніе этого, составили такой сил- » логисмъ: въ Упсалѣ хранятся остатки Нѣмецкаго пере- » вода Библіи; но кто и когда ихъ перевелъ! неизвѣст- » но; слѣдовательно, ихъ перевелъ Ульфила епіскопъ Готѳ- » скій, и слѣдователно, языкъ Готѳскій былъ Нѣмецкій. Чуд- » ная логика.» (Савельевъ, істор. сѣверо-восточ. Европы, и » мним. перссел. народовъ, въ Маякъ Часть XIX, XX. Гл·IV).

§ 11.

(1) Виж. выше Гл. I. § 28.

(2) Любопытно е да кажемъ какъ и зашо былъ умрѣлъ Валентініанъ. Въ то время Куади и Сарматы (т. е. Чехи и Славене) соединившеся, бѣхѫ воевали на Римскыты предѣлы въ Панноніѭ и врьхнѭ Мусіѭ, и плѣнили все що вънъ отъ градища-та около Дунавъ-тъ бѣхѫ намѣрили. Това като чулъ Валентініанъ бывшій въ Келтійско, притеклъ скоро въ Іллуріѭ, хванѫлъ да прави голѣмы военны приготовленія, поставивъ и нѣкого-си Миробуда главенъ военачалникъ на срѣщѫ имъ. Но понеже зимата ся продължила и войскы-ты му ся забавили да тръгнѫтъ, Куади и Сарматы-ти предварившe проводили до Валентініана въ града Бригитіона посланницы, чрезъ конто му ся оплаквали за нѣкои-си крѣпости що были направили на предѣлы-ты имъ Римляне-ти, и искали миръ съ нѣкои неумѣренны условія, кои-то съвсѣмъ му не угодили. А понеже посланници-ти, твърдо на прошенія-та си постоянствующе, были недостолѣпно като селачи облечени, Валентініанъ раздражився попыталъ гы: такви-зи ли сѫ сички Сарматы? а понеже му отвѣщади че тіи были отъ найизбранны-ты Сарматы, онъ ся толкова много разъярилъ, що отъ гнѣвъ и отъ іарость хванѫлъ да выка като бѣсенъ, и думалъ че было велико злощастіе за Римскѫ-тѫ Імперіѭ дѣто такъвъ-зи никакъвъ еднъ варварскый родъ не ся благодари да сѫществува и да мирува, но подига оружія, настѫпва Римскы-ты предѣлы, и смѣе да воюва. А надъ това отъ выкъ и крясакъ онъ толкова ся раздражилъ и распалилъ, що жилы-ты му ся пукнѫви, и кръвьта му хрулнѫла изъ уста-та, и му ся прекъсали и гласътъ и животъ-тъ (Zosim. IV. 17; Amm. Marcel. XXX, 5, 6; Socr. IV; 31; Sozom. VI, 36).

§ 13.

(1) Ветх. Завѣт. Бытія Гл. I. § 27.

(2) Ніи приводимъ по слово тука за доказателство на тыя приключенія слѣдующе-то извлеченіе отъ Θеодоритовѫ-тѫ Церковнѫ Исторіѭ: "Οτε τὸν Ἴστρον διαβάντες πρὸς τὸν Βάλεντα τὴν εἰρήνην ἐσπείσαντο, τηνικαῦτα παρὼν Εὐδόξιος ὁ δυνώνυμος ὑπέθετο τῷ Βασιλεῖ πεῖσαι αὐτῷ κοινωνῆσαι τοὺς Γότθους. Πάλαι γὰρ τὰς τῆς θεογνωσίας ἀκτῖνας δεξάμενοι τοῖς ἀποστολικοῖς ἐνετρέφοντο δόγμασι ..... Ταύτην ἐπαινέσας τὴν γνώμην ὁ Βάλης, προὔτεινε τοῖς ἐκείνων ἡγεμόσι τῶν δογμάτων τὴν συμφωνίαν· οἱ δὲ οὐκ ἀνέξεσθαι ἔλεγον τὴν πατρῴαν καταλείψειν διδασκαλίαν. Κατ' ἐκεῖνον δὲ τὸν χρόνον Οὐλφίλας αὐτῶν ἐπίσκοπος ἦν, ᾧ μάλα ἐπείθοντο, καὶ τοὺς ἐκείνου λόγους ἀκινήτους ὑπελάμβανον νόμους. Τοῦτον καὶ λόγοις κατακηλήσας Εὐδόξιος, καὶ χρήμασι δελεάσας, πεῖσαι παρεσκεύασε τοὺς βαρβάρους τὴν βασιλέως κοινωνίαν ἀσπάσασθαι. Ἔπεισε δὴ φήσας ἐκ φιλοτιμίας γεγενῆσθαι τὴν ἔριν, δογμάτων μηδεμίαν εἶναι διαφοράν. Οὗ δὴ ἕνεκα μέχρι καὶ τήμερον (л. 457) οἱ Γότθοι μείζονα μὲν τὸν πατέρα λέγουσι τοῦ Υἱοῦ, κτίσμα δὲ τὸν Υἱὸν εἰπεῖν οὐκ ἀνέχονται, καί τοι κοινονοῦντες τοῖς λέγουσιν· ἀλλ' ὅμως οὐ παντάπασι τὴν πατρῴαν διδασκαλίαν κατέλιπον· καὶ γὰρ Οὐλφίλας Εὐδοξίῳ καὶ Βάλεντι κοινωνῆσαι πείθων αὐτοὺς, οὐκ εἶναι δογμάτων ἔφη διαφοράν, ἀλλὰ ματαίαν ἔριν ἐργάσασθαι τὴν διάστασιν (Θεοδορητ. ἱστορ. ἐκκλησ. Δ'. 33.) — Съ такыва прельстителны рѣчи ся мѫчатъ и днесь Римски-ти пропагандисти да привлекѫтъ на Уніѭ-тѫ наши-ты просты Блъгары, и да гы присоединятъ съ верховныя-тъ началникъ на католичество-то Папѫ-тѫ.

§ 14.

(1) Ето тыя Виргиліевы стіховы:

Quem qui scire velit, Libyci velit œcoris idem
Discere quam multæ zephyro turbentur arenæ.

Тія стіхове сѫ были сочинѣни отъ Римскаго поета за

да ся покаже невъзможность-та да ся пречетжтъ различнити видове віна. Виж. Plin. Hist. nat. I. XIV.

(2) Англійский історикъ Гиббонъ казва че, ако ся приложи на това число една прилична соразмѣрность за жены, (старцы), дѣца, и робы, сичко-то число на тыя преселницы ще възлѣзе до единъ мілліонъ души всякаго пола и возраста (Gibbon hist. de la décad. de l' emp-rom. chap. XXVI T. V. p. 174 trad. Guizot 1828).

§ 15.

(1) Τῶν δὲ Ταξιάρχων, καὶ ὅσοι στρατιωτῶν ἡγεμονίαν εἶχον, διαβάντων μὲν ἐφ' ᾧτε ὅπλων δίχα τοὺς βαρβάρους ἐπὶ τὰ Ῥωμαίων ὅρια διαπέμψαι, μηδενὸς δὲ γενομένου ἑτέρου, πλὴν γυναικῶν εὐπροσώπων ἐπιλογῆς, καὶ παίδων ὡραίων εἰς αἰσχρότητα θήρας, ἢ οἰκετῶν ἢ γεωργῶν κτήσεως, οἷς τισι μόνοις προσχόντες, τῶν ἄλλων, ὅσα πρὸς κοινὸν ὄφελος ἔφερον, ὑπερεῖδον· ὥστε ἀμέλει μετὰ τῶν ὅπλων ἔλαθον οἱ πλείους περαιωθέντες (Zosim. IV 20). — Οἱ δὲ ταῦτα ἐπιτραπέντες, ὁ μὲν ἐκ τῶν διαβεβηκότων ἦρα παιδαρίου τινὸς λευκοῦ καὶ χαρίεντος τὴν ὄψιν· ὁ δὲ, ἠλέει γυναικὸς εὐπροσώπου τῶν αἰχμαλώτων· ὅς δε, ἦν αἰχμάλωτος ὑπὸ παρθένου· τοὺς δὲ, τὸ μέγεθος κατεῖχε τῶν δώρων, τά τε λινὰ ὑφάσματα, καὶ τὸ τῶν στρωμάτων ἐπ' ἀμφότερα θυσανοειδές· ἕκαστος δὲ, ἁπλῶς, αὐτῶν ὑπελάμβανε καὶ τὴν οἰκίαν καταπλήσειν οἰκετῶν, καὶ τὰ χωρία βοηλατῶν, καὶ τὴν ἐρωτικὴν λύσσαν τῆς περὶ ταῦτα ἐξουσίας· νικηθέντες δὲ ὑπὸ τούτων νίκην αἰσχίστην καὶ παρανομοτάτην, ὥσπερ τινὰς εὐεργέτας καὶ σωτῆρας παλαιοὺς μετὰ τῶν ὅπλων ἐδέξαντο (Eunap; Excerp. I. 6, p. 20).

(2) Amm. Marcel, XXXI 4, 5, 6; Oros. VII 33; Iorn. de reb. Get. c. 26; Eunap. Excerp. I. 6, p. 19—20; Zosim. IV. 20; S-t Hieron. chr.; Theodor.; Socr.; Sozom.

§ 16.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 26; Tillemont. hist. eccl. T. IV

Arian. art. 132—133, not. 97; Fleury hist. eccl. L. 16, c. 42, et L. 17, c. 36.

§ 17

(1) Виж. выше Гл. II § 6.
(2) Amm. Marcel. XXXI. 4, 5.

§ 18

(1) Pacem sibi esse cum purietibus memorans (id. ib. 7.)
(2) Id. ibidem. 5, 6, 7.

§ 19.

(1) Това, писано кривичко по Латінскы Richomer, трѣба да е имя нѣкоего Славянина въ Римскѫ службѫ, какъ-то сѫ бывали много таквизи.

(2) Виж. Itineraire d' Antonin p. 226, 227. édit. Wesseling.

(3) Виж. по-долу Гл. VII. 62. Виж. и Vegetius de Re militari III. 10; Vatois ad Ammian. XXXI, 7.

(4) Indicant nunc usque albantes ossibus campi (Amm. Marcel. XXXI. 7.

§ 20.

(1) Amm. Marcel. XXXI. 8, 9; S. Hieron. T. I. p. 26.

§ 21.

(1) Виж. выше Гл. I. § 28.

(2) Сарацини-ти бѣхѫ Арапи скинити, на кои-то пріятелсво-то Валентъ бѣ получилъ или купилъ, кога-то они правяхѫ често набѣгы и опустошенія съ харны-ты си кони въ Финикіѩ и Палестинѫ.

(3) Amm. Marcel. XXXI. 5; Zosim. IV. 21—24. Eunap. Excerp. II. c. 40, 41; Socr. IV, 28; Sozom. VI, 39.

§ 22.

(1) *Канна* е было село въ Италіянскѫ-тѫ Апуліѭ, гдѣ-то днесь е селце-то Канна на Барійскѫ-тѫ земліѭ въ Неапольско-то Кральство. Битва-та, за коіѭ-то е слово, бѣ станѫла въ л. 216 пр. Хр. между Римляны и Карѳагенцы. Пьрви-ти, началствуеми отъ консулы Варона и Емілія, бѣхѫ 80,000 пѣши и 7,000 конници; втори-ти, предводими отъ прочутаго Аннибала, бѣхѫ само 40,000 пѣши и 10,000 конници. Въ неіѭ битвѫ Римляне-ти ся тъй крайно побѣдихѫ, що едвамъ ся избавихѫ бѣгствомъ токмо 10,000 души (Polyb. I. 3; Tit. Liv. XXII, 49).

(2) Amm. Marcel. XXXI. 12, 13; Zocim. IV. 22—24; Socr. IV, 38; Sozom. VI, 40; Theodor. IV, 11, 28; et seq. Jorn. de reb. Get. c. 27; Hieron. T. I. 26; Idot. chr.; Oros. VII. 33; Victor. chr. in. Epit. p. 188.

§ 23.

(1) Et vastatis urbibus, hominibus que interfectis, solitudinem et raritatem bestiarum quoque fieri, et volatilium, piscium que: testis Illyricum est, testis Thracia, testis in quo ortus sum solum (Pannonia); ubi praeter cœlum et terram et crescentes vèpres, et coudensa Sylvarum cuncta perierunt. (Hieron. T. VII. p. 250. ad. I. c. Siphonias et T. I. p. 26). Сравни тыя увеличенія съ Евнатіевы-ты рѣчи: Πόλεις γοῦν εὐαρίθμητοι καὶ ὀλίγοι τινὲς διεσώθησαν, καὶ ἔτι σώζονται τειχῶν ἕνεκεν καὶ οἰκοδομημάτων· ἡ δὲ χώρα καὶ τὸ πλεῖστον ἐπανάλωται, καὶ ἐστὶν ἀοίκητον καὶ ἄβατον διὰ τὸν πόλεμον (Eunap. Excerp. I. 6, p. 21).

(2) Ioan. Chrysost. T. I. p. 344 ed. Moufaucon.

(3) Περιειστήκει δὲ ἐς ἴσον λόγον, καὶ Σκύθας Οὔννων μὴ φέρειν ὄνομα, καὶ Ῥωμαίους Σκυθῶν (Eunap. Excerp. I. c. 6. p. 21.)

(4) Amm. Marcel. XXXI 16; Zosim. IV 26. — Съ това приказаніе ся свьрша Амміанова-та історія раздѣляемая на 31 книгы, отъ конто пьрвы-ты 13 не сѫ ся сохранили. Амміанъ е най-послѣдный Историческы списатель по

Латінскы; сички слѣдъ него сѫ писали по Грчески, кесто показва че Римско-Латинскы-ятъ языкъ хванѫлъ веке да изчезва на Востокъ. (Виж. Gibbon. T. 5, p. 220 not. I. trad. Guizot.)

§ 24

(1) Zosim. IV 24; Oros. VII 34; Tillemont. hist. des Emp. T. V. p. 716 et seq.

(2) Zosim. IV, 25.

(3) Виж. вище § 8 сея Главы.

(4) Виж. выше § 10 сея Главы.

(5) En, inquit, cerno quod sæpe incredulus àudiebam, famam videlicet tantæ urbis . . . Deus . . . est, sine dabio terrenus imperator, et quis quis adversùs eum manum moverit, ipse sui sanguinis reus exìstit. (Iorn. de reb. Got. c. 28).

(6) Зосимъ казва че умрѣлъ *тутанси*: παραχρῆμα τελευτήσαντα (Zosim. IV. 34). Отъ това трѣба ли да разумѣемъ, какъ-то Гиббонъ (T. V. p. 227 trad. Guizot.) предполага, че умрѣлъ отъ много іадение и піяние въ царскыты угощенія, или отъ другѫ причинѫ? Какъ да е, сичко-то му въ Цариградъ живѣяние было само двѣ недѣли.

(7) Themist. 14, 16; Zosim. IV. 24, 25. 30—34; Iorn. de reb. Get. c. 27, 28, 29: Idat chr. Scaliger p. 52; Buat. hist. des peuples. T. VI. p; 547—552. Ето що пише особно за това Прокопій: Μετὰ δὲ, δόντος βασιλέως, ᾠκήσαντο ἐς τὰ ἐπὶ Θράκης χωρία, καὶ τὰ μὲν ξυνεμάχουν Ῥωμαίοις, τάς τε ξυντάξεις, ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πρὸς βασιλέως κομιζόμενοι ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ Φοιδεράται ἐπικληθέντες· (οὕτω γὰρ αὐτοὺς τῇ Λατίνων φωνῇ ἐκάλεσαν Ῥωμαῖοι, ἐκεῖνο, οἶμαι, παραδηλοῦντες, ὅτι δὴ οὐχ ἡσσημένοι αὐτῶν τῷ πολέμῳ Γότθοι, ἀλλ' ἐπὶ ξυνθήκαις τισὶν ἔνσπονδοι ἐγένοντο σφίσι. Φοίδερα γὰρ Λατῖνοι τὰς ἐν πολέμῳ καλοῦσι ξυνθήκας), τὰ δὲ καὶ πόλεμον πρὸς αὐτοὺς διέφερον οὐδενὶ λόγῳ, ἕως ὤχοντο ἀπιόντες ἐς Ἰταλίαν, Θευδερίχου ἡγουμένου σφίσι (Prisc. de bell. Goth. IV. 5, p. 575.)

§ 25

(1) Виж. выше § 7—8 сея Главы.

(2) Виж. выше § 10 сея Главы.

(3) Iорнандъ іѫ пише *Валандамаркѫ*; но това не е ли явно испърчено имя ?

(4) Iorn. de reb. Got. c. 48.

§ 26.

(1) Виж. по-долу § 28.

§ 27.

(1) Ὑπωπτεύετο γὰρ εἰς τυραννίδα ὁ Ρουφῖνος, καὶ δόξαν εἶχεν ὡς αὐτὸς εἴη τοὺς Οὔννους τὸ βάρβαρον ἔθνος ἐπικαλεσάμενος εἰς τὴν Ῥωμαίων χώραν (Socr. VI 1). — Ἐλέγετο δὲ ὡς λάθρα τούτους (τοὺς Οὔννους) ἐπηγάγετο ἐπὶ ταραχῇ τῆς βασιλείας Ρουφῖνος ὁ τῆς ἀνατολῆς ὕπαρχος, ὕποπτος ὢν καὶ ἄλλως, ὡς τυραννεῖν βούλεται (Sozom. VIII, 1). — Ταῦτα Ῥουφῖνος πονηρευσάμενος, ἐπειδὴ στασιάζοντα καὶ ἀλλοτριώσαντα τῶν νόμων ἑαυτὸν ἐθεώρησεν Ἀλάριχον, ... ἐσήμαινε δὲ ἀπορρήτων αὐτῷ, προσωτέρω τοὺς σὺν αὐτῷ βαρβάρους, ἢ ἄλλως σύγκλυδας ὄντας, ἐξαγαγεῖν, ὡς ἑτοίμων ἁπάντων εἰς ἄλωσιν ἐσομένων (Zosim. V. 5.)

(2) Zosim. IV. 59, V, 1—5; Eunap. Exc. II. 52; Socr. VI. 1; Sozom. VIII, 1; Lebeau hist. du Baz. Emp. T. V. p. 67—68, 84—90, 98—101 ed. Saint-Martin.; Gibbon hist. de la décad. de l' Emp. Rom. T. V. chap. 29 p. 387—407 trad. Guizot.

§ 28.

(1) Това лѣточисленіе ны показва Сурійскый-тъ сочинитель на Едесскѫ-тѫ лѣтопись, какъ-то и Абул'фарачь (chron. Syr.-Latin. p. 71), и Патріархъ Діонусій Телмахаръ. Ако напротивъ самъ Іосуе полага това приключеніе въ лѣто 396, то не показва нищо освень че то ся продължило до двѣ годины.

(2) Τὸν Τάναϊν ποταμὸν διαβάντες (Філосторгій). Отъ това ся види че повелитель на Унны-ты отъ сямъ и отъ въдь Танаисъ былъ единъ и тойжде царь, и че това Униско воеваніе станѫло по заповѣдь и управленіе того царя.

(3) Ecce tibi anno praeterito, ex ultimis Caucasi rupibus immissi in nos, non jam Arabiæ, sed septentrionis cupi tantus brevi provincias percurrarunt (Hieron. ep. 60, T. I, p. 343).

(4) Philostorg. XI, 8; Claud. in Ruf. L. 2. V. 26—36; id. in. Eutrop. L. 2 V. 114; S-t Hieronym. T. I. ep. 60, p. 343 et. ep. 77, p. 460: Chrysost. de pœnit. homel 4, T. II. p. 302—309; Cod. Theod. L. 15 T. I. leg. 34; Socr. VI, 1; Sozom. VIII, 1; Iosue Stylit. L. 11. ap. Assem, Bibl. Orient. T. I p. 263; id. de monophys. c. 9; chron. Edess. ap. Assem. T. I. p. 400; Niceph. Callist.

§ 29.

(1) Zösim. V, 5—8; — Claud. in. Ruf. L. I, v. 308 et seq. et L. II. v. 36 et seq. 78 et seq. 106 et seq. 278 et seq.; id. de laud. Stilich. L. I. v. 148—170, 181 et seq; id. de 4° consul· Honor. v. 461 et seq.; id. in Eutrop. L. I. v. 281 et seq. L. II. passim. et v. 214; id. bell. Get. v. 177 et seq. 189 et seq. 513 et seq.; 535 et seq. — Marcel. chron. — Philostorg. XI. 3—4, XII. 2; — Hieron. ep. 60 T. I. p. 342—343, — Chron. Alex. p. 306. — Symm. L. VI. ep. 14; — Suidas V° Εὐτρόπιος. — Cod Theod. L. 9, T. 42, leg. 14 et 15. — Socr. VII, 10. — Sigon. de imp. Occid. L. 10. — Synes. ep. 135. — Eunap. in Max. et Prisc. T. I. p. 52 et 67 ed. Roisson. — Oros. L. VII, c. 37.

§ 30.

(2) Εὐθὺς οὖν σπουδὴ περὶ χειροτονίας ἐπισκόπου ἐγένετο, καὶ ἄλλων ἄλλον ἐπιζητούντων, περί τε τούτου πολλάκις προταθείσης βουλῆς, τέλος ἐδόκει ἐκ τῆς Ἀντιοχείας μεταπέμπεσθαι

Ἰωάννην τὸν τῆς Ἀντιοχείας πρεσβύτερον· φήμη γὰρ ἐκράτει περὶ αὐτοῦ, ὡς εἴη διδακτικὸς ἐν ταὐτῷ καὶ ἐλλόγιμος. Ὀλίγου οὖν διαδράσαντος χρόνου, ψηφίσματι κοινῷ ὁμοῦ πάντων, κλήρουτε φημὶ καὶ λαοῦ, ὁ βασιλεὺς αὐτὸν Ἀρκάδιος μεταπέμπεται (Socr. VI 2). — Ἐπίσημος οὖν τοῖς μὲν εἰδόσι, τῇ πείρᾳ· τοῖς δὲ ἀγνοοῦσι, τῇ φήμῃ, ἔκτε τῶν λόγων καὶ τῶν ἔργων γενόμενος ἀνὰ πᾶσαν τὴν Ῥωμαίων ὑπήκοον, ἔδοξε Κωνσταντινουπόλει ἐπιτήδειος εἶναι τῆς ἐκκλησίας ἐπισκοπεῖν· ψηφισαμένων δὴ τοῦτο τοῦ λαοῦ καὶ τοῦ κλήρου, καὶ ὁ βασιλεὺς συνήνει, καὶ τοὺς ἄξοντας αὐτὸν πέπομφε (Sozom. VIII, 2). Назначи тука че Патріарси-ти ся избирали общимъ гласоподаваніемъ отъ клирицы и отъ мірцы.

(2) Theod. V. 27; Socr. VI, 2—5; Sozom. VIII, 2—3; Theophan. p. 64.

§ 31.

(1) Claud. in Eutr. praef. et L. 2. v. 176 et seq. 304 et seq.; Zosim. V. 13—18; Theodor. V. 32; Socr. VI, 5—6; Sozom. VIII, 4, 7; Philost. VI, 6, 8; Niceph. Call. XIII, 4; Chrysost. in Eutr. et post. fug. Eutr. T. III p. 381 et 386; Cod. Theod. L. IX, Tit. 40, leg. 17, 18 et L. X. Tit. 6, leg. unic. et ibi God.; chr. Alex. p. 306; Prosp. chr.; Marcel. chr.; Prom. III 38; Suidas V° Εὐτρόπιος; Tillem. Arcad. art. 16 not. 22; id. Vie de S-t Jean Chrysost. art. 56.

§ 32.

(1) Philost. XI, 8: καὶ περαιωθεὶς ἐπὶ τὴν Θράκην οὐ μετὰ πολὺ διαφθείρεται.

(2) Zosim. V. 18, 24; Chrysost. hom. T. III p. 405—410; Synes. ep. 31; Socr. VI, 6; Sozom. VIII, 4; Theophan. p. 65; chron. Alex. 307; Zonar. L. XIII, T. II, p. 28; Anthol. IV. 4; Tillem. Vie de S-t Jean Chrys. art. 5.

§ 33.

(1) Ὁρῶν δὲ (ὁ Χρυσόστομος) καὶ τὸν Σκυθικὸν ὅμιλον ὑπὸ τῆς Ἀρειανικῆς θηρευθέντα σαγήνης, ἀντεμηχανήσατο καὶ αὐτὸς, καὶ πόρον ἄγρας ἐξεῦρεν· ὁμογλώττους γὰρ ἐκείνοις πρεσβυτέρους, καὶ διακόνους, καὶ τοὺς τὰ θεῖα ὑπαναγινώσκοντας λόγια προβαλλόμενος, μίαν τούτοις ἀπένειμεν ἐκκλησίαν, καὶ διὰ τούτων πολλοὺς τῶν πλανομένων ἐθήρευσεν· αὐτός τε γὰρ τὰ πλεῖστα ἐκεῖσε φοιτῶν διελέγετο, ἑρμηνευτῇ χρώμενος τῷ ἑκατέραν γλῶσσαν ἐπισταμένῳ τινὶ, καὶ τοὺς λέγειν ἐπισταμένους τοῦτο παρεσκεύαζε δρᾶν (Theodor.)

(2) Hieron. ep. 107 T. I. p. 671; Theodor. V. 30—32; Socr. VI, 5; Sozom. VIII, 4.

§ 34.

(1) Synes. de prov. L. 2, p. 118; Zosim. V. 18, 19; Socr. VI, 6; Sozom. VIII, 4; Philost. VI, 8; Marcel. chron. Chron. Alex. p. 307.

§ 35.

(1) Това станѫло спорѣдъ Александрійскѫтѫ лѣтопись на 23 декемврія: Καὶ κατεποντίσθησαν Γότθοι ἐν τῇ θαλάσσῃ τῶν στενῶν ἐν Χερρονήσῳ μηνὶ Ἀπελλαίῳ (Декемврія) πρὸ Γ' καλανδῶν Ἰαννουαρίου (chr. Alex. p. 307). *Календы* называвахѫ Римляне-ти пьрвы-ятъ день всякаго мѣсяца. Така десять дни преди Календы-ты Іаннуаріевы ще каже десятый день преди Іаннуарія, като захванемъ да четемъ отъ и съ 1 Іаннуарія. Но това означеніе на Александрійскѫтѫ лѣтопись не ны ся види вѣрно, защо тя сама пакъ казва че то станѫло въ 13-тъ індиктіонъ, а мы знаемъ че Індиктіони-ти захващахѫ на 1 Септемврія. Отъ другѫ странѫ иста-та лѣтопись (тамже) ны казува че Гайновата глава ся донесла на Цариградъ и ся носила торжественно по улицы-ты (Виж. по-долу Гл. III, § 1) на третій день преди *ноны-ты* Іаннуаріевы, въ консулство-то на Викен-

тіа и Фравита: Ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων (Ινδ. ιδ') ἐπόμπευσεν ἡ κεφαλὴ Γαϊνᾶ τοῦ Γότθου μηνὶ αὐδιναίῳ (Іаннуаріа) πρὸ γ' νωνῶν Ἰαννουαρίου; а понеже ноны-ты Іаннуаріевы ся празднувахѫ на 5 Іаннуаріа, отъ него и съ него день на задь като четемъ какъ-то и за календы-ты, намирямы че 3-ый день преди тыя ноны былъ на 3 Іаннуаріа л. 401. Така отъ 23 Декемвріа л. 400 до 3 Іаннуаріа л. 401 има само 10—11 дни, кои-то никакъ не бы стигнѫли за да тръгне Гайна съ войскы-ты си отъ Еллиспонта, да мине сичкѫ Ѳракіiѫ и Мѵсіiѫ, да иде задъ Дунавъ-тъ да ся біе съ Унны-ты, и отъ тамъ да му ся проводи главата и да стигне на Цариградъ. Трѣба убо непремѣнно да заключимъ че разбитіето Гайново на Еллиспонта е станѫло іоще преди Септемвріа 400 л.

ГЛАВА III.

§ 1.

(1) Това имя е писано у Грьцы-ты Οὔλδης (Zosim.) ἢ Οὔλδις (Sozom.), а у Латінцы-ты Uldes и Uldis. Но явно е, мыслимъ, че то е крыво тъй отъ тыя чужденцы писано вмѣсто Славено-Блъгарско-то *Владъ*, кое-то по Грьчьскы бы могло да ся пише, не токмо Βλάδος и Βλάδης, но и Οὐλάδος, Οὐλάδης, и съ премѣстяніе на буквы-ты, Οὐάλδης, а по Латінскы Valdes или Valdis (Validis) като Valdamar ἢ Βαλδίμηρος вм. Владимиръ, Οὐσίγαρδος, вм. Вышеградъ, и проч.

(2) Zosim V, 22; Philost. XI, 8: Δωρεῶν ἠξιοῦτο καὶ ἐπὶ τούτοις σπονδὰς πρὸς Ῥωμαίους ἐτίθετο. — Напротивъ Сократъ и Созоменъ, като не помянуватъ нищо за това, казватъ че Гайна и войскы-ты му были ужъ убити и поразени въ Θракіи отъ другѫ еднѫ Римскѫ войскѫ. (Socr. VI, 6; Sozom. VIII, 4).

2.

(1) Φυγάδες γὰρ οἰκέται, καὶ ἄλλως τε τὰς τάξεις ἀπολιπόντες, Οὔννους ἑαυτοὺς εἰπόντες εἶναι, τὰ ἐν τοῖς ὑπαίθροις διήρπαζον (Zosim. V, 22).

(2) Zosim. ibidem.

(3) Philost. XI, 8.

(4) Sozom. VIII, 25: Οὖννοι μὲν τὸν Ἴστρον περαιωθέντες τοὺς Θράκας ἐδήουν.

(5) Niceph. Callist. XIII, 35.

§ 3.

(1) Виж. выше Гл. II, § 29 .

(2) Cum suis deliberans, suasit suo labore quærere reg-

na, quam alienis per otium subjacere (Iorn. de reb. Get. c. 29).

(3) Какъ сраженіето станѫло на врьхъ Въскрьсеніе, това ны казва положително Оросій глаголющи: Taceo de Infelicibus bellis apud Pollentiam gestis quum barbaro et pagano duci, hoc est sauli, belli summa commissa cujus improbitatae reverendissimi dies, et sanctum Pascha violatum est. Но въ кое лѣто е было то, понеже никой точно отъ современны ты писатели не казва, нови-ти на това ся не съгласяватъ, и Lebeau (hist. du Ras-Emp. T. V. p. 221 edit S-t Martin) съсъ другы заедно мысли да е было на 6 Априліа 402 л., а Tillemont. (hist. des Emp. T. V. p. 804) и Gibbon (hist. de la décad. de l' Emp. Rom. T. V, p. 446, not. 2) думатъ че станѫло на 29 Марта 403 л. Іорнандъ обаче (de reb. Get. c. 29) означава че тая Аларикова война станѫла въ лѣто, кога-то консули Римски были Стилихонъ и Авреліанъ, а то ся пада въ лѣто 400 (Виж. L' art. de verifier les dates p. 333); а самъ Gibbon, като казва тамже че това Іорнандово означеніе е достовѣрно, прилага че не може да напълни съ неѣ разстояніето отъ 400 до 403 л. Спорядъ тыя ніи мыслимъ че и двѣ-ти вышеречени мнѣнія сѫ погрѣшителни, и че сраженіето при Поллентіѣ е станѫло или на 1 Априліа 400 л., или на 14 Априліа 401 л.

(4) Понеже історіята не ны казва да сѫ дошли Римляномъ помощници варвари други освень отъ оныя кои-то воевали на Ретіѣ, іавно е че и тія Алане сѫ дошли изъ между нихъ. Но ній знаемъ (Виж. выше Гл. II § 2) че Алане-ти сѫ были отъ начала Унномъ союзници. Отъ тамъ не ся ли разумѣва че варвари-ти, кои-то воевали на Ретіѣ, и на кои-то современни-ти писатели имя-то не казватъ, были сѫ не други освень Унни-ти и тѣхни-ти союзници Алане ? Това мнѣніе ся доволно, мыслимъ, подтверждава и отъ то, що по-долу (§ 5 сея главы) ще видимъ че Унни-ти съ краля своего Влада помагали Римляномъ заедно съ Аланы-ты.

(5) Pugnantes vicimus, et victores victi sumus (Oros. VII. 37.)

(6) Claud. de bell. Get. v. 83—606 et seq; id. in 6º consul. Honor. v. 127, 329. et sec ; Prud. in synes. L. II v. 669—718 et seq.; Iorn. de reb. Get. c. 29; 30; Oros. L. VII, c. 37; Prosp. chr.; Cassiod. chr.; Hist. Miscel. L. 13, ap. Murat. T. I. p. 91; Tillem. Honor. art. 18, 19; Gibbon. hist. de la décad. de l' Emp. Rom. T. V, p. 455—461 : Lebeau. hist. du Ras. Emp. T. V. p. 216—229.

§ 4.

(1) Виж. выше Гл. II. § 29.

(2) Виж. выше Гл. II § 24

(3) Oros. VII, 37, 38; Cod. Theod. II, 7, Tit. 16, leg. I.; Zosim. V, 26; Olympiod. ap. Phot. cod. 80 p. 179; Sozom. VIII, 25, et IX, 4; Greg. Tur. hist. Franc. II, 8; Claud. de laud. Stilic. L. 2.

§ 5.

(1) Ῥαδαγάϊσος, Rhadagaïsus, или Ῥοδογάϊσος: тъй ся пише това имя отъ различны-ты писатели. Но мы знаемъ отъ історіѣ-тѫ, че Венди и други Славяне въ Германіѣ за Бога войны и гостепріимства почитали поганскаго нѣкого Бога именемъ Радогоста; особно же го почитали за такъвъ Славяне-ти глаголемыи Оботрити отъ Мекклембургъ, въ Ругенъ островъ, и въ Помераніѣ; а главный-тъ му храмъ великолѣпно украсенъ былъ въ Ретрѫ у Мекклембургъ, въ кой-то храмъ имало и кумиръ неговъ отъ злато направенъ. Отъ тамъ ся познава, мыслимъ, че между тыя Славяны было общо употребляемо имя-то Радогостъ, и че *Радогаисъ* е вѣроятно злѣ тъй писано отъ чужды-ты вмѣсто Радогостъ. Ако ли е тъй наистинѫ, какъ-то и прилича да е, тогазь справедливо щемъ заключи че реченый князь Радогайсъ, или по-добрѣ Радогостъ, е былъ Вендъ

или Славянинъ Германскый, а не какъ-то безъ основаніе пише святый Августінъ че былъ краль Готѳскый: rex Gothorum erat. (S-t August de civit. Dei L. 5 , c. 23 T. 7, p. 140). Оросій ся пѫ приближава до истинѫ-тѫ като казва че онъ былъ поганинъ и Скѵѳъ: paganus et Scytha erat. (Oros. L. 7. c. 37); той прилага, че Радогайсъ былъ отъ сичкы-ты ветхы и новы Римскы врагови най-лошевъ: Rhadagaïsus omnium antiquorum praesentiumque hostium longi immanissimus.

(2) Оросій и Комитъ Марцеллінъ казватъ че были 200000, а Зосімъ пише че были 400000 души: Εἰς τεσσαράκοντα συναγαγὼν μυριάδας. Гиббонъ же, за да согласи, види ся, тыя двѣ толкозь противны означенія, пише че войска-та Радогайсова, ако и да е была отъ 200000 войны, можила, съ жены-ты, дѣца-та и робы-ты имъ, да ся чете до 400000. (Gibbon hist. de la décad. de l' emp. Rom. T. V. p. 472).

(3) Това общо означеніе ны дава за нихъ Зосімъ глаголющи: Ῥοδογάϊσος ἐκ τῶν ὑπὲρ τὸν Ἴστρον καὶ τὸν Ῥῆνον Κελτικῶν τε καὶ Γερμανικῶν ἐθνῶν εἰς τεσσαράκοντα συναγαγὼν μυριάδας, εἰς τὴν Ἰταλίαν ὥρμητο διαβῆναι; но кои и какви сѫ были тіи народи точно, никой ны не казва. Гиббонъ (тамже) пише че были Вандали, Суеви, Бургиніони, Алане, и Готѳи, и че защо-то Готѳи-ти были много, Радагайсъ ся назвалъ отъ Августина краль Готѳскый. Но тія Гиббонови рѣчи не ся основаватъ на нищо, освѣнь на простѫ догадкѫ. Ніи же само това можемъ да кажемъ за вѣрно че, понеже споредъ Зосіма тіи ишли изъ между рѣкы-ты Рина и Дунава, непремѣнно сѫ были Келти и Германи, съ това само различіе че, ако Келти-ти сѫ были, като Суевити, чисти Нѣмци, Германити сѫ могли да бѫдѫтъ и Нѣмци и Славяне, защо історическы е доказано, че въ Германіѭ живѣли и Славяне.

(4) На противъ Зосімъ казва че ужь Стилихонъ преварилъ и отишьлъ задъ Дунавъ-тъ та ударилъ и побѣдилъ Радогайса: Στελίχων ..... τὴν ἔφοδον τῶν πολεμίων οὐκ ἀ-

ναμείνας, αὐτὸς ἐπεραιώθη τὸν Ἴστρον ἅμα παντὶ τῷ στρατεύματι, καὶ τοῖς βαυβάροις ἀπροσδοκήτοις ἐπιπεσὼν ἅπαν τὸ πολέμιον πανωλεθρίᾳ διέφθειρεν. Но това никакъ не може да е истина, защо сички-ти други писатели казватъ че удареніе-то и пораженіе-то Радогайсово станѫло слѣдъ като онъ осадилъ Флоренціѭ. Леунклавій, за да поправи Зосіма, мысли че трѣба ла четемъ въ него τὸν Ἄρνον вмѣсто τὸν Ἴστρον; но Tillemont забѣлѣжва че, като ся отходи отъ Тицинумъ за Флоренціѭ, не е требвало да ся минува Арна рѣка. За това Зосімовый примѣчатель Heynius мысли че негли вмѣсто Ἴστρον е было писано Ἠριδανὸν, то есть Padus, защо тая рѣка наистинѫ стои между Тицинумъ и Флоренціѭ.

(5) Виж. выше § 3 сея Главы.

(6) Oros. L. VII, c. 37; Paul. Vit. Ambros. § 50; August. cit. L. V, c. 23, T. VII p. 140, et serm. 105, c. 10, T. V, p. 547; Prosp. chron.; Marcel. chron., Zosim. V, 26; Qlymbiod. ap. Phot. cod. 80, p. 180; Tillem. Honor. art. 23 et not. 20; Lebeau. T. V. p. 255—259 ed. S-t Martin.

§ 6.

(1) Законъ-тъ, кой-то е былъ изданъ за призваніе на робы-ты, е писанъ на 18 Maia 406 *л.* Виж. Cod. Theod. L. VII, T. 13. leg. 13.

(2) Оросій пише за того Константіна че былъ доленъ войнъ: ex infimâ militiâ, имущій санъ градоначалника Британскаго: apud Britannias Gratianus, municeps ejusdem insulæ; и че не былъ избранъ за царь за друго освень, защото ся зовалъ Константінъ, и давалъ съ това си имя добры недежды: propter solum spem nominis, sine merito virtutis, eligitur (Oros. VII, 40); а Прокопій казва че былъ знаменитъ мѫжъ: οὐκ ἀφανῆ ἄνδρα (Procop. de bell. Vand. I. 2.)

(4) Oros. L. 7. c. 35, 40; Cod. Theod. L. VII, T. 13. leg. 16, et 17, Symm. L. VI, ep. 64; Zosim. V. 27, 29, et VI, 2, 3; Prosp. chr., Cassiod. chr.; Olymp. ap. Phot. Cod. 80, p. 180; Pagi ad Baron.

§ 7.

(1) Zosim. V. 31—35; Sozom. IX, 4; Philost. XII 3; Olymp. ap. Phot. cod. 80. p. 179; chron. Alex. p. 309; Oros. VII, 37, 38; Claud. de laud. Stilich. L. 2 v. 355 et seq.; Vales. rer. Franc. L. 3 p. 106; Symm. L. 9. ep. 64; S-t August. ep. 96, 97, T. II p. 260. 262; Marcel. chron.; Baronius; Cod. Theod. L. 7. Tit. 16. leg. I. et Tit. 21. leg. 4; L. 9 Tit. 40, leg. 20; Tit. 42, leg. 20—22; L. 11, Tit. 28, leg. 4.

§ 8

(1) Виж. выше § 6 сея Главы.

(2) Виж. выше § 4 сея Главы.

(3) Хейній (Heynius) въ толкованіе-то на Зосіма прави замѣчаніе че отъ 5000 літры злато могли да ся направятъ до 112500 20-франки Наполеонови жълтици, а отъ 30000 сребро, до 300000 динары, сирѣчь около 50000 талиры.

(4) Zosim. V. 36—42; Olympiod. ap. Phot. cod. 80, p. 179; Socr. VII. 10; Sozom. IX, 6.

§ 9.

(1) Созоменъ, слѣдъ като приказва за убитіе-то Стилихона и сына му Евхеріа, непосрѣдственно прилага че Унско-то воеваніе, за кое-то тукъ ся говори, станѫло въ тожде время: Κατὰ ταὐτὸν δὲ συνέβη καὶ Οὔννους στρατοπεδευομένους ἐν Θράκῃ ..... (Sozom. IX 5).

(2) Виж. § 1 сея Главы.

(3) За да разберѫтъ читатели-ти колко Грьчьски-ти писатели сѫ были искренни и точни въ свои-ты описанія, най-паче за все що ся е касало до чужде-народны дѣла, ще имъ напомнимъ онова що казахмы выше (§ 1 примѣчан. 2) че Сократъ и Созоменъ, церковни по него время писатели, безъ да помянуватъ никакъ че Гайна минѫлъ

Дунавъ-тъ и былъ убитъ и поразенъ съ войскѫ-тѫ си отъ Унны-ты, пишѫтъ че той ужь, като бѣгѫлъ прѣзъ Ѳракіѭ, срѣшнѫтъ и поразенъ былъ съ малцинѫ-тѫ си войны отъ другѫ еднѫ Римскѫ войскѫ: Γαϊνᾶς δὲ ἀναζεύξας, καὶ διὰ τῆς Θράκης φυγῇ χρώμενος, περιπίπτει ἑτέρᾳ δυνάμει Ῥωμαίων, καὶ ἀναιρεῖται ἅμα τοῖς σὺν αὐτῷ βαρβάροις (Socr. VI, 6). — Ὁ δὲ Γαϊνᾶς ἅμα ὀλίγοις περισωθεὶς τότε, οὐ πολλῷ ὕστερον ἀνὰ τὴν Θράκην ἀλώμενός τε καὶ φεύγων, ἑτέρᾳ στρατιᾷ περιέπεσε, καὶ σὺν τοῖς αὐτῶν βαρβάροις ἀπώλετο (Sozom. VIII, 4.)

§ 10.

(1) Καστράμαρτις (Castra Martis πόλιν τῆς Μυσίας (Sozom).
(2) Sozom. IX, 5.

§ 12.

(1) § 8 сея Главы.
(2) Zosim. V. 44, 45; Sozom. IX, 7; God. Prosp. Cod. Theod. in Cœciliano.
(3) Zosim. V. 46; Olympiod. ap. Phot. edit. Bonn. p. 450

§ 13.

(1) Zosim. V. 49, 48; Sozom. IX, 7; Oros. VII, 39; Cod. Theod. L. 9, Tit. 16, leg. 12. Tillem. Vie d' Innocent art. 7.

§ 14.

(1) Zosim. V, 50, 51. Тіи царственни управители приличатъ точно на оныя Книжницы и Фарісеи, за кои-то говори Іисусъ Христосъ въ Евангеліе-то « *Горе вамъ вождіе слѣпіи, глаголющіи: иже аще кленется церковію, ничесоже есть: а иже кленется златомъ церковнымъ, долженъ есть .... И иже аще кленется олтаремь, ничесоже есть: а иже кленется даромъ иже верху его, долженъ есть. Буи и слѣпіи: что бо боле есть;* и проч. (Матѳ. Гл. 23, ст. 16—22).

§ 15.

(1) Виж. § 11 и 12 сея Главы.

(2) Виж. § 11 сея Главы.

(3) Zosim. VI. 1 6, 7—11; Olympiod. edit. Bonn. p. 451—452; Socr. VII, 10; Sozom. IX, 8, 9; Philost. XII, 3; Procop. de bell. Vand. L. I c. 2; Oros. VII, 42; Suet. Claud. c. 20.

§ 16.

(1) Виж. §§ 5 и 7 сея Главы.

(2) Zosim. VII 12, 13. (Тукъ свърша Зосимъ); Olymp. ex Phot. ed. Bonn. p. 452; Sozom. IX, 8, 9, 10; Philost. XII, 3; Procop. de bell. Vand. L. I, c. 2; Cedr. T. I. p. 335; Oros. II, 19, et VII, 37, 39. 40; Idat. chr.; Marc. chr.; Isid. Goth. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 30; Cassiod. Var, L. 12 ep. 20: Hieron. ep. 47, 127, 128 et 130, T. I p. 208, 944 et c.; S. August. civ. L. I c. 1, 4, 7, 16, 32, 33, 34 et L. 3, c. 23; Scrm. de urb. excid. T. VI, p. 622.

§ 17.

(1) Oros. VII, 40; Olympioq. excerp. Phot, et Bonn. p. 453; Philost. XII, 3; August civ. L. I, c. 10, 14, T. VII p. 10, 14; Idat. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 30, 31. Baronius.

(1) Виж. по-долу Гл. VIII, § 63.

ГЛАВА IV.

§ 1.

(1) Това имя Χαράτων е, по видимому, Греческо, происходящее отъ рѣчь-тѫ χαρὰ коя-то значи радость. Но понеже нема никаквѫ вѣроятность да ся употрѣбяли Унни-ти Греческы имена, и найпаче въ тыя времена, когато не сѫ имали никое съ Грьцы сношеніе, ній мыслимъ че то е было паче Славено-Българското имя *Радо*, кое-то Грькъ Олумпіодоръ, и за сочувствіе-то му и за значеніе-то му, е превелъ и преправилъ по Греческы на имя Χαράδων, и, за дебелинѫ-тѫ на Българско-то д, Χαράτων.

(2) Photii Excerp. ex Olympiod. ed Bonn. p. 455.

§ 2.

(1) Καὶ προοιμίοις πειρᾶται κοσμεῖν, καὶ πρὸς Θεοδόσιον τὸν βασιλέα .... τὴν ἱστορίαν ἀναφωνεῖ (Phot. Excerp. ex Olymp. p. 448 ed. Bonnæ).

(2) Phot. Excerp. ex Olymp. p. 460, 465 ed. Bonn.... За того Леонтіа дьщеріѫ-тѫ Аѳинаідѫ преименованнѣіѫ Евдоксіѫ ся ожени послѣ Ѳеодосій на 7 Іуніа 421 л.

(3) Виж. § 14 Гл. III.

§ 3

(1) Виж. по-долу Гл. VII и VIII.

ГЛАВА V.

§ 1.

(1) Това имя *Мьндю* е писано Μουνδίουχος у Пріска (Excerp. de legat. ad. Rom. c. 6. p. 39), Ὀμνούδιος у Θеофана (chr. p. 88) а Mundzuc у Іорнанда (de reb. Get. c. 35. Но то іавно е исто-то имя Μοῦνδος, кое-то Прокопій (de bell. Pers. p. 73, 74 и de bell. Goth. p. 319, 320, 323), Малала (II p. 186), Θеофанъ (p. 185) и Кедринъ (I. p. 372) помянуватъ. А Μοῦνδος и *Мжндо* или *Мьндьо* нематъ помежду си другѫ разликѫ, освень че първо-то е писано по Греческы така за истѫ-тѫ необходимѫ причинѫ, за коіѫ-то ся пище Βοῦλκος вмѣсто *Вълко* и Βούλγαρος вмѣсто *Българи*. Имя же *Мжндо* или *Мьндю* и днесь іоще сѫществува между Блъгары-ты.

(2) Това ся разумѣва отъ то що Пріскъ казва че Атилъ былъ наслѣдникъ Мьндьовъ (τὸν πατέρα Μουνδίουχον διαδεξάμενον Prisc. Exc. de leg. p. 39), ако и наслѣдството му е было посредственно слѣдъ Руя брата Мьндюва, както самъ пакъ Пріскъ ны казва глаголіѫщи: Τελευτήσαντος δὲ Ῥούα, καὶ περιστάσης τῆς Οὔννων βασιλείας εἰς Ἀττήλαν (Prisc. Exc. de legat. ad gentes p. 47).

(3) Виж. Гл. IV.

(4) *Октарꙋ* го пише Іорнандъ (de reb. Get. c. 35). а *Уптарꙋ* го зове Сократъ (L. VII, c. 30: τοῦ γὰρ βασιλέως τῶν Οὔννων .... ᾧ ὄνομα Οὔπταρος ἦν); *Субтарꙋ* же го называва единъ Далматинъ именемъ Іованко Цѣлъо Каланъ (Iuvoncus Cœlius Calanus) кой-то писалъ житіе-то Атилово въ VI-тъ вѣкъ почерпавъ свѣденія-та си изъ древны сочиненія и преданія; тамъ онъ пише така: Subtar rex cum

innumerabili Hunnorum exercitu Germaniam invadens (Vita Attili c. 3).

(5) Виж. по-долу Гл. VII, § 9.

(6) Виж. въ предидуще-то 4 замѣчаніе.

(7) Εὖ δὲ καὶ αὐτὸν (Ἀττήλαν) φύντα, καὶ τὸν πατέρα Μουνδίουχον διαδεξάμενον διαφυλάξαι τὴν Εὐγένειαν (Prisc. Exc. de legat p. 39).

§ 2.

(1) Cod. Theod. IX, Tit. 40, leg. 24 et ibi Godefr.

§ 3.

(1) Marcel. chron.

ГЛАВА VI.

§ 1.

(1) § 18 Гл. III.

(2) Ὅτι τοσαύτη διάθεσις Ὀνορίῳ πρὸς τὴν οἰκείαν ἀδελφήν, ἐξ οὗπερ ὁ ταύτης ἀνὴρ Κωνστάντιος ἀπεβίω, παρεμπεφύκει, ὡς τὴν ἄμετρον ἀγάπην αὐτῶν καὶ τὰ συνεχῆ κατὰ στόμα φιλήματα εἰς ὑπόληψιν αἰσχρὰν αὐτοὺς τοῖς πολλοῖς ἐμβαλεῖν (Phot. excerp. ex Olymp. p. 467 ed. Bonn.)

(3) Phot. Exc. ex Olympiod. p. § 459, 462, 464—465 467, 468, edit. Bonn.; Philost. XII, 4, 12, 13; Sozom. IX, 16; Socr. VII, 22; Procop. de bell Vand. I, 3, p. 182; Theophan. § 72; Oros. VII, 43; Prosp. chron.; Idat. chron. Marcel. chron.; Cassiod. chron.

§ 2.

(1) Той-зи чинъ ся зовяше по Греческы πρωτοστάτης τῶν βασιλικῶν ὑπογραφέων, а по Латінскы, primicerius notariarum.

(2) Phot. Exc. ex Olympiod. p. 468 ed. Bonn.; Socr. VII, 23; Philost. XII, 13; Procop. de bell. Vand. I. 3, p. 182; Prosp. chron.; Idat. chron.; Marcel. chron.; Greg. Tur. II. 8°; Vales. rer. Franc. L. III, p. 126.

§ 3

(1) Ако и да не ны казва никой списатель положително че тогазь Уннскый царь былъ Руіо, но понеже Сократъ пише (Кн. VII, Гл. 43. Виж. и по-долу § 7) че Унни-ти кои-то *сѣ царя своегоРуя* нагазихѫ въ слѣдующе-то лѣто Θракіѭ были иети-ти онїи кои-то ходили на помощь Іоанну, (μετὰ γὰρ τὴν τοῦ τυράννου (Ἰωάννου) ἀναί-

ρεσιν οἱ βάρβαροι οὓς ἐκεῖνος πρὸς βοήθειαν κατὰ Ῥωμαίων ἐκάλεσεν, ἕτοιμοι ἦσαν κατατρέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα), отъ това лесно ся разумѣва че и сега той имъ е былъ царь. — Впрочемъ имя-то негово ся пише различно въ писатели-ты: Пріскъ го пише Ῥούας (Excerp. de leg. p. 47); Іорнандъ Rous (de reb. Get. c. 35); Сократъ Ῥοῦγας (VII 43); Θеодоритъ: Ῥοΐλας (V, 36); Просперъ (chron.) Rulugas. Но изъ сичкы-ты тыя различности познава ся че истинно-то имя е было *Руіо* (именително) Р*уя* (винително) и прилича на Блъгарско-то днешно имя *Груіо*, *Груя;* но може да ся е зовалъ и *Роіо* и *Роилъ*, спорадъ *Радо Радилъ*. — *Васо, Василъ*, — *Божо, Божилъ*, — *Момчо, Момчилъ и проч.*

(2) Вижъ выше § 4 Гл. III.

(3) Виж. выше §§ 8 и 11 Гл. III.

(4) То трѣба да е станѫло когато Онорій имъ поиска 10000 войны помощь противу Аларика (Виж. выше § 14 Гл. III.) или когато е искалъ да укроти Уннскаго царя за Донатово-то убіеніе (Виж. выше Гл. IV § 1—3).

(5) Socr. VII, 23, 24; Philost. XII, 13; Procop. de bell. Vand. I, 3, p. 182; Prosp. chron.; Idat. chron.; Marcel. chron.; Greg. Tur. II 8; Iorn. de reb. Get. c. 34; Sidon. Apollin. Carm. 5 v. 203 et. seq.; Vales rer Franc. L. III p. 126.

§ 4.

(1) Phot. Exc. ex Olymp. p: 470—471; Socr. VII, 23 et 24, и у другы-ты вышеречены писатели; Sirm. not. ap. Sid. Apoll. p. 127;

§ 5.

(1) Това ны казва положително Філосторгъ пишѫщи: ἕνα τυραννήσας ἐπὶ τῷ ἡμίσει ἐνιαυτὸν (Philost. XII, 13), отъ кое-то ся разумѣва че онъ царствувалъ отъ 15 Августа 423 л. день смерти Онорієвыя, до 15 февруаріа 425 л.

Прокопій же напротивъ пише, не знамъ какъ, че ужь Іоаннъ царствувалъ петь годины: Πέντε γοῦν ἔτη τὴν τυραννίδα ἔχων (Proc. de bell. Vand. I, 3.); но то не може да е истина, първо, защо не ся срѣща въ онова що показва Історіята че Θеодосіевы-ты войскы, пришедше въ Далматіиѫ на свьршаніе лѣта 424, прѣминѫли тамъ зимѫ-тѫ, а на пролѣтъ л. 425 отишли въ Італіиѫ, и завладѣли Равеннѫ; и второ, защото ся нахождатъ закони Валентиніанови издадени на 6 Іуліа 425 л.

(2) Socr. VII, 23; Philost. XII, 13 14; Phot. Exc. Olymp. p. 471, ed. Bonn.; Procop. de bell. Vand. I. 3, p. 182—183; Theoph. p. 73; Prosper., chron.; Idat. chron.; Marcel. chron.; Cassiod. chr.; Cod. Theod. L. 4, Tit. I. 14, leg. unic.; Greg. Tur. II. 8; Vales rer. Fr. L. 3, p. 126; Pagi ad Baron.

§ 6.

(1) Idem: chron. Виж. и Gibbon. hist. Rom. T. VI, chap. 34, p. 247; Trad. Guizot.

§ 7.

(1) Сократъ пише положително че тіи были исти-ти оніе, кои-то воевали на Італіиѫ за помощь Іоанновѫ. Въ надписъ-тъ на 43-тѫ Главѫ на VII-тѫ книгѫ своего церковно-Історическаго списанія онъ пише: Ὅποῖα πεπόνθασιν οἱ βάρβαροι, οἱ τῷ τυράννῳ Ἰωάννῃ συμμαχήσαντες· а въ началѣ истыя Главы, гдѣ-то приказва за воеваніе-то имъ на Θракіиѫ, онъ захваща така: Μετὰ γὰρ τὴν τοῦ τυράννου ἀναίρεσιν οἱ βάρβαροι, οὓς ἐκεῖνος πρὸς βοήθειαν κατὰ Ῥωμαίων ἐκάλεσεν, ἕτοιμοι ἦσαν κατατρέχειν τὰ Ῥωμαίων πράγματα.

(2) Θνήσκει μὲν αὐτῶν ὁ ἔπαρχος, ᾧ ὄνομα ἦν Ρούγας, βληθεὶς κεραυνῷ, λοιμός τε ἐπιλαβόμενος, τὸ πλεῖστον τῶν ὑπ' αὐτῷ ἀνθρώπων διέφθειρε. Καὶ οὗ τοῦτο μόνον ἐξήρκεσεν, ἀλλὰ γὰρ καὶ πῦρ ἐξ οὐρανοῦ κατελθὸν, πολλοὺς τῶν ὑποληφθέντων ἀνάλωσε, καὶ τοῦτο εἰς δέος μέγα τοὺς βαρβάρους κατέστησεν

(Socr. VII, 43) — σκηπτοῖς ἄνωθεν ὁ Θεὸς καὶ πρηστῆρσι βαλὼν, καὶ αὐτὸν (Ῥωΐλαν) κατέφλεξε, καὶ τὴν στρατιὰν κατανάλωσεν ἅπασαν (Theodor. V. 36). — Сократъ даже прилага іоще че слѣдъ това чудесно приключеніе тогдашній Патріархъ Цариградскый Проклъ казалъ въ Церквѫ едно прехвално и чудесно слово за отъ Бога бывшее това Спасеніе, на кое-то приспособилъ Іезекіилово-то пророчество сіе: »*И ты сыне человѣческый пророкувай на* » *Бога князя Роса, Мосоха, и Θовела, че щѫ го* » *сѫдіѫ сѫ смьрть, сѫ крѣвь, сѫ дѫждь потопляющій,* » *и сѫ градъ каменный; и вмѣсто дѫжда щѫ валіѫ* » *огнь и сѣрѫ, врьху него, и врьху вси кои сѫ сѫ не-* « *го, и врьху много народы сѫ него; и щѫ ся вѫзве-* » *личѫ, и щѫ ся прославіѫ, и щѫ ся познаіѫ противу* » *много народы, и тіи ще познаіѫтъ че азъ сьмь Богъ* » *Господь*». (Іезек. Гл. 38. ст. 2, 22, 23.) Назначи впрочемъ че Проклъ, нареченъ въ лѣто 426. Епіскопъ Кѵзическый, и не бывъ пріятъ въ неіѫ епархііѫ, възлѣзе на Цариградскый престолъ едвамъ на 12 или 13 Априліа 434 лѣто; отъ кое-то ся такъже познава какъ е криво това Сократово означеніе.

(3) Prisc. Excerp. leg. ad gentes c. I. p. 47, 48; Prosper. Iorn. de reb. Get. c. 35; Gibbon. T. VI chap. 36 p. 247—248 Trad. Guizot.

§ 8.

(1) Prosper. chron.; Idat chr.; Isid. chr.; Marcel. chr.; Sid. Apollin. carm. 5. v. 211 et seq.; idem. carm. 7, v. 215 et seq.; S-t August. ep. 220 et 229 T, II, p. 812 et 836; idem. Serm. de Temp. barb. T. VI p. 608—613; Procop. de bell Vand. L. I. c. 3. p. 183, 184; Hist. Miscel. L 14, ap. Murat. T. I p. 94; Iorn. de reb. Get. c. 33 et 34; Theoph. p. 81—82; Const. Porphyr. deadm. inq. c. 35, p. 79; Cassiod. chr.; Greg. Tur. II, 9; Vales rer. Franc.

L. 3 p. 126, 131, 140; Vict. Vit. præf. et L. I, art. 1, 2, 3, p. 7; Salv. de guber. L. 7. pass.; Possid. Vit. Ang. c. 28; Evagr. II, 1; Pagi ad Baron. Tillem. vie de S-t Aug. art. 334 et 347; idem. Valentin. III, art. 5, 7, 9.

§ 9.

(1) Idat. chr.; Prosper. chr.; Marcel. chr.; Vict. Vit. L. I, p. 7.; Vates, rer. Franc. L. 3, p. 140 Tillem. Valent. III, art. 10.

§ 10.

(1) Ῥούα βασιλεύοντος Οὔννων, Ἀμιλζούροις, καὶ Ἰτιμάροις, καὶ Τονώσουρσι καὶ Βοΐσκοις καὶ ἑτέροις ἔθνεσι προσοικοῦσι τὸν Ἴστρον, καὶ ἐς τὴν Ῥωμαίων ὁμαιχμίαν καταφυγγάνουσιν ἐς μάχην ἐλθεῖν προῃρημένος ἐκπέμπει Ἥσλαν. (Prisc.) Но знаемъ ни кои сѫ были тія племена, ни до колко имъ сѫ были право или криво тъй писани имена-та. Іорнандъ, като приказва за минуваніе-то на Унны-ты презъ рѣкѫ Танаисъ, поменува племена подъ имя: *Алипзуры*, *Алцидзуры*, *Итамары*, *Тункассы*, и *Бойскы* какъ обитающыя въ това кранще на Скѳіѣ: Mox ingentem illam paludem transiere, illico Alipzuros, Alidzuros, Itamaros, Tuncassos, et Boïscos, qui ripæ istius Scythiæ insidebant. (Iorn. de reb. Get. c. 24). Защото въобще тія имена приличатъ на вышеречены-ты Прісковы, нѣкои писатели ищѫтъ да кажѫтъ че сѫ были исти-ти племена. Но въ такъвъ случай чіе правописаніе трѣба да предпочетемъ ? Ніи паче мыслимъ че и двѣ-ти сѫ криви.

(2) Това имя, писано у Пріска Ἥσλας, въ просто-то му изданіе ся пише Εἴσλας; но тъй или онъй, явно ся види въ него Славенско-то *Изславъ*, кое-то по Русскы ся пише Изяславъ. Сравни Грьчьско-то Βοΐλας, вмѣсто Славенско-то *Воиславъ*, и др. т.

(3) Prisc. Exc. de legat. ad gentes c. I, p. 47, 48. Ето историческы кога е умрѣлъ Руіо, а не какъ-то и когато ны погрѣшно казватъ (выше § 7) Сократъ и Ѳеодоритъ.

ГЛАВА VII.

§ 1.

(1) Това Блъгарско имя *Владъ* или *Владо*, кое-то и выше (Гл. III) видѣхмы употрѣбено подъ испърчено-то названіе Οὒλδης, Грьчьски-ти писатели го пишѫтъ тука *Влида*, Βλῆδας (Prisc. Excerp. de regat. p. 48, 56, 57, 67; Suidas v⁰ Ζέρκων), Βλίδας (chr. Alex. p. 315), и даже Βδέλας (Theoph. p. 88). Отъ тѣхъ Латински-ти писатели го преписватъ *Бледа* Bledus. А прокопій помянува имя Готѳскаго военачалника такожде *Вледа* или *Блъда*: Βλήδαν, по Латінскы Bledam (Proc. de bell. Goth. III 5. p. 476). Това Унньско и Готѳско имя несомнѣнно е было едно и тоже, и трѣба да ся пише по Славено-Блъгарскы, или *Владъ*, *Владо*, или *Блъдъ*, *Блъдо* (Блѣдный), или же (какъ-то ся у Русскаго Нестора намѣря. Виж. Нест. у Шлец. Т. III. стр. 659—667) *Блудъ*, *Блждъ* (Блудный). Мы предпочитамы *Владо*, защо и днесъ іоще то е въ употребленіе между Блъгары-ты.

(2) Имя-то *Атилъ*, Грьчьски-ти писатели го пишѫтъ *Аттила* и *Атіла*; сирѣчь Ἀττήλας (Prisc. Excerp. de legat. p. 34—73, passim; Suidas v⁰ Ζέρκων), Ἀττίλας (Proc. de bell. Vand. I, 4, p. 187—188; idem. de cedif IV, 6, p. 79; chron. Alex. p. 315, 317, 318), Ἀττιλᾶς (Ioan. Malalas p. 358, 359 ed. Bonn.); Ἄττιλας (Theoph. p. 88, 90, 92) и Ἀτίλας (Const. Porphyrog. de adm. imp. c. 28, p. 85). Латински-ти писатели почти вси го пишѫтъ Attilas (Виж. Iorn. de reb. Get. c. 24, 34, 35, 49; idem. de regn. Succes. ap. Murat. rer. Ital. Script. T. I, pars. I, p. 239; Prosper; Marcellin; Sidon. Apoll; Hist. Miscel.

и проч. Тврощъ же (Thwrocz) Угрѣскый (Маджарский) писатель го пише *Етелъ* Ethel, а много Нѣмски и Скандинавски поеми и сказанія го пишѫтъ *Ецелъ* Etzel (Виж. S-t Martin у Lebeau hist. du Bas-Emp. T. VI, p. 138, not. I, и p. 160. not. I). Сравни все това съ имя-то Ἀττίλαν що Менандръ дава на рѣкѫ Волгѫ (Menand. Exc. de leg. p. 109), и съ имя-то Ἀτὰλ, Ἀτὲλ, Ἄταλις, Ἀτελῆς, що Θеофанъ й дава (тъй различно писано въ различны-ты му рѫкописы), и ще разумѣешь че имя-то Унискаго царя, заето отъ реченѫ-тѫ рѣкѫ, звало ся е като неѩ *Ателъ* или *Атилъ*, отъ чужденцы-ты, ѓа весма вѣроятно ся е зовало *Болъ Блъгъ* отъ Блъгаро-Славенскы-ты.

(3) Виж. выше Гл. V, § 1.

(4) Тамже.

(5) § 19 сея Главы.

§ 2.

(1) Εἰς ἣν καὶ οἱ βασίλειοι συνῆεσαν Σκύθαι, казва Пріскъ Exc. de leg. p. 47. Какъ това израженіе οἱ βασίλειοι Σκύθαι значи у него Унискы-ты цари, види ся отъ исто-то израженіе що онъ по-долцѣ (p. 48) употребява за Унискы-ты цари говорѣщи: ἑπτακοσίων λιτρῶν χρυσίου ἔτους ἑκάστου τελουμένων παρὰ Ῥωμαίων τοῖς βασλείοις Σκύθαις.

(2) Prisc. Exc. de legat. ad gentes. c. I, p. 47.

§ 3.

(1) Πρότερον δὲ πεντήκοντα καὶ τριακόσιαι, αἱ τοῦ τέλους ἐτύγχανον οὖσαι (Prisc. p. 48) Виж. выше Гл. VI, § 7, въ концѣ.

(2) Prisc. Exc. de leg. ad gent. c. I, p. 47—48.

§ 4.

(1) Ἐν οἷς καὶ παῖδες Μάμα καὶ Ἀτακὰμ τοῦ βασιλείου γένους (Prisc). Не е іагко извѣстно отъ това изреченіе да

ли тіи сынове сѫ ся тъй зовали, или бащи-ти имъ. Какъ да е, да е, жално е що Пріскъ не ны е казалъ и каква важна причина е принудила тыя царскы князи да побѣгнѫтъ отъ Уннскыятъ Дворъ при Греко-Римляны-ты; да ли сѫ нѣщо бунтъ искали да направятъ въ время смерти Руіевы, та за това? Впрочемъ и сами-ти имена *Мама* и *Атакамъ* ся видятъ намъ криво написани за да ся не познаватъ.

(2) Οὓς ἐν Καρσῷ φρουρίῳ Θρᾳκίῳ οἱ παρειληφότες ἐστανρωσαν (Prisc. ibid. p. 48).

§ 5.

(1) Гл. VI, § 10.

(2) Εἰς πόλεμον πρὸς Σορόσγους συνεστήσαντο (Prisc. p. 48). Да ли не е щялъ паче да рече Σαράγους, отъ кое-то полесно бы станѫло Σαράγουροι, като Κότραγοι, Κοτρόγουροι. Това е толико паче вѣроятно, що е было лесно да ся затрые соединителна-та чертица — що стои между пьрвѫтѫ и вторѫ-тѫ часть на А-то слѣдъ Сор., и да си останѫтъ несоединены тыя двѣ части ОС и тогава вмѣсто А да ся чете ОС. т. е. ос. въ рѫкописъ-тъ Прісковъ.

(3) Виж. Prisc. Excerp. de leg. ad Rom. p. 43, 44.

§ 6.

(1) Гл. VI § 1.

(2) Виж. Гл. VI § 5.

(3) Quum veniente Attilâ votum suum nequeret explére, facinus quod cum Attilâ non fecerat, cum Eugenio procuratore suo committit (Iorn. de regn. success. ap. Murat. rer. Ital. Script. T. I pars. I, p. 239.)

(4) Marcel. chr.; Presper. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 42 et de regn. succes. c. 97; Prisc. Exc. de legat. ad Rom. c. 8 p. 40.

§ 7.

(1) Sidon. Apollin. carm. 5, v. 206 et seq; et carm. 7 v. 246 et seq.; et ibi not. Sirm.; Tillem. Valentin. III, art. 11.

§ 8.

(1) Prosp. chr.; Idat. chr.; Sidon. Apollin. Carm. 7, v. 233 et seq.; cassiod. chr.;

§ 9.

(1) Какъ Бургунди-ти были задлъжени да плащатъ Уномъ дань, а послѣ ся помѣтнѫли, та избухнѫла война между Унны и Бургунды, това го казватъ положително Скандинавски-ти поеми, Атилово-то житіе писано на Латінскы по ветхы вещества и преданія отъ Далмата Іованка Цѣля Калана въ 11-тъ вѣкъ, и въ Латінско-то безименно стихотвореніе писано въ 7-тъ вѣкъ илъ 8-тъ вѣкъ, и имѣюще надписъ: De prima expeditione Attilæ regis Hunnorum in Gallias, ac de rebus gestis Waltarii Aquitanorum principis. Речени-ти Скандинавски поеми соединени въ вторыя-тъ Томъ на Edda Sœmundina печатаный въ Копенагъ на 1818 л., говорятъ часто и похвалително за Атила, кого-то именуватъ Atel, и за неговѫ-тѫ силѫ. Тіи также помянуватъ за войны-ты кои-то Уннскый царь имѣлъ съ Бургунды-ты, и що-то за тѣхъ приказватъ согласява ся вообще съ онова що за истыятъ предметъ приказва вышеречено-то безименно Латінско стихотвореніе.

(2) Того Уннскаго князя и военнаго предводителя Сократъ (VII, 30) го именуваа *Уптаръ царь Уннскый*: τοῦ γὰρ βασιλέως τῶν Οὔννων ..... ᾧ ὄνομα Οὔπταρος ἦν· а предречено-то Атилово житіе го называва *Субтарь краль Уннскый*: Subthar rex cum innumerabili Hunnorum exercitu Germaniam invadens, quocumque iter erripuit omnia ferro flammisque subjecit. Тоеже житіе казва положително че Субтаръ былъ стрыка Атиловъ, кое-то прямо доказва че той *Субтаръ* или Сократовый Уптаръ, не былъ другы освень истый *Октаръ*, за кого-то выше (Гл. V, § 1) по Іорнанда казахмы че былъ стрыка Атиловъ.

(3) Hiltgund или Hildegunde. Това имя много прилича

на имя-то *Илдикѫ* Ildico, кое-то Іорнандъ и Павелъ Діаконъ даватъ на единѫ Атиловѫ женѫ (v. Iorn. pe reb. Get. c. 49; Paul. Diac. Hist. miscel L. 15, ap. Murat., rer. Ital. Script. T, I, p. 98).

(4) Не такъвъ конецъ дава на тѣиѫ войнѫ черковный списатель Сократъ: той като казва че Унни-ти часто нападали на Бургундскѫ-тѫ земльѫ и ѣѫ опустошавали, и имъ многажды мнозинѫ убивали, послѣ прилага « че Бургунди-ти, отчаяни векс отъ всякѫ человѣческѫ помощь, помыслили, погани суще, да прибѣгнѫтъ къ хрістіанскому Богу, защо слушали че онъ помагалъ боящимся его. И така вси (πάντες) единомыслено рѣшивше ся да станѫтъ хрістіане, отишли на единъ Галлійскы градъ (кой-то нѣкои мыслятъ да е былъ Trèves ; Lebeau T. VI p. 85, not. I), и ся помолили тамошному Епіскопу (S-t Sevèry, казва Lebeau тамже) да имъ даде свято крьщеніе; онъ же, като имъ заповѣдалъ да постятъ седемь дни, на осмыя-тъ гы крьстилъ, и отпустилъ. Тіи тогазь, дерзостію одушевлени, събрали до три хіляды войны, нападнѫли съ тѣхъ напрасно на Унны-ты бывшія до десять хіляды и безъ военачалникъ, защо презъ нощь-тѫ имъ былъ умрѣлъ царь-тъ именемъ *Уптарѣ* отъ много іаденіе, и гы побѣдили » (Socr. VII, 30). Тойже Сократъ пише тамже, че тыя работы станѫли во время Патріарха Цареградскаго Несторіа (428—431 л.), а особенно, кога-то Римски консули были царь Ѳеодосій 13-ый пѫть, и царь Валентиніанъ 3-ый пѫть, кое-то е было въ лѣто 430. (Виж. L' art. de vèrif les dates p. 334.) Согласно съ Сократа приказва за тыя работы и Нікифоръ, други церковенъ списатель, Кн. 14, Гл. 40. Но и двоица-та злѣ были научени и сбъркано писали за тѣхъ; защо крьщеніе-то на Бургунды-ты бѣ станѫло іоще въ лѣто 413 (Oros. VII, 19 и Baronius ad ann. 413, n. XXVI), а Унски-ти противу Бургундовъ воеванія начали въ лѣто 435 и докарали, не Ушѣко-то побѣжденіе, но Бургундско-то съ краля имъ разбитіе и

истребленіе, какъ-то положително казватъ Простеръ и Кассіодоръ въ свои-ты лѣтописы.

§ 10

(1) Виж. реченѫ-тѫ поемѫ Латинскѫіѫ, издадена първо на свѣтъ въ Лейпсикъ отъ Fr. Christ. Fischer. въ I Томъ на 4⁰ въ л. 1780

§ 11.

(1) Prosper. chron.; Sidon. Apoll. carm. 7, v. 215 et seq.; Isid. chr.

(2) Виж. § 7 сея Главы.

(3) Виж. § 8 сея Главы.

(4) Sidon. Apoll. carm. 7 v. 245 et seq. et 475 et seq.; Pros. chr.; Idat. chr.; Isid. chr.; Vales. rer. Franc. L. 3, p. 140; Pagi ad Baron.; Tillem. vie de S. Hilair. d' Arles, art. 11.

§ 12.

(1) Prisp· chr.; Idat. chr.; Cassiod. chr.; Sidon. Apoll. carm. 5, v. 212 et seq.; idem. carm. 7, v. 297, et seq.; Salv. de Gub. VI, 9, 15, et VII, 10, Sigeb. chr. Ado chr.; Sidon. de Imp. Occid. L. 12; Vales rer. Franc. L. 3, p. 130—132; Prisc. Excerp. de leg. p. 40; Iorn. de reb. Get. c. 34; Pagi ad. Baron.

§ 13.

(1) Prosp. chr.; Paulin. Petrocor. Vita S-t Martin. L. 5. Greg. Tur. de glor. mort. L. I, c. 13; Vales rer. Franc. L. 3, P. 140; Pagi ad Baron.

(2) Виж. Гл. VIII § 54—64.

(3) Виж. выше §§ 9 и 10 сея Главы.

§ 14.

(1) Fortissimarum gentium dominus qui, inaudita autè se potentia, solus Scythica et Germainica regna possedit.

Iorn. de reb. Get: c. 49). Οὐδενὶ γὰρ τῶν πώποτε τῆς Σκυθικῆς ἢ τῆς ἑτέρας ἀρξάντων γῆς τοσαῦτα ἐν ὀλίγῳ καταπεπρᾶχθαι, ὥστε καὶ τῶν ἐν τῷ ὠκεανῷ νήσων ἄρχειν καὶ πρὸς πάσῃ τῇ Σκυθικῇ καὶ Ῥωμαίους ἔχειν ἐς φόρου ἀπαγωγήν (Prisc. de leg. p. 64.)

(2) Гиббонъ, кой-то пріема слѣпимъ образомъ Дегиньово-то мнѣніе за происхожденіе-то на Унны-ты отъ Hiong-non Китайскыхъ, отправя ны за това що казва тука за нихъ на онова що Дегинь пише за Hiong-non въ Томъ II стр. 296 глаголѣщи «Асіатски-ти народи имахѫ тога-зи Ун-» ны-ты (чети Hiong-nou.) за великы *влъхвы* имущыя тай-» нѫ художность да правятъ, кога щѫтъ, да вали снѣгъ, » градъ и дъждъ, и да вѣѭтъ най-силни вѣтрове, за да » не бы непріятели-ти имъ могли да правятъ набѣгы и » нашествія на земліѭ-тѫ имъ.»

(3) Съ имя-то Жуженъ (Geougen) Дегинь называва единъ Татарскы народъ въ Тюркистанъ, за кого-то и мисли че былъ оный, кой-го послѣ ся іави на Европѫ съ имя *Авари* (Виж. De Guignes hist. des Huns etc. T. II, p. 296, 334, et 352.

(4) Това пакъ Дегинь ны казва глаголющи: «Види ся » отъ Кинезскѫ-тѫ Історіѭ, че народи отъ Асійскѫ-тѫ » Сарматіѭ, коя-то завысяше отъ Унны-ты, проводили по » него время посланницы на Кинѫ. Това много развали » сърдце-то на Жуженцы-ты, кои-то уловихѫ и запрѣхѫ » посланницы-ты що проводили отъ своіѭ странѫ Кине-» зи-ти, и отъ тамъ произлезе война въ вѫтрешнѫ А-» сіѭ.» (De Guignes ibid. p. 298.)

(5) Iorn. de reb. Get. c. 35 et 37; Tillem. hist. des Emp. T. VI, p. 129, 138; Gibbon hist., de la décad. de l' Emp. Rom. Trad. Guizot. T VI, p. 253—256.

§ 15.

(1) Время-то на това Унско воеваніе, ако и да не е тъй точно и открыто показано отъ повѣствующаго Пріска;

познава ся обаче да е было въ речено-то лѣто отъ това що ны самъ той казва че станѫло кога-то Греко-Римляне-ти имали войнѫ съ Персы-ты (Виж. по-долу примѣч. 4). Перси-ти наистинѫ, слѣдъ тригодишнѫ войнѫ, коѭ-то бѣхѫ имали съ Греко-Римско-то Царство, заключивше въ лѣто 422 стогодишенъ миръ подъ царя своего Бахрама V-го, не развалихѫ тоя миръ освень въ лѣто 441, кога-то слѣдъ смьрть-тѫ Бахрамовѫ сынъ му Ѭздеджеръ II воцаривъ ся, и отъ немощь-тѫ Ѳеодосіевѫ въсползовався, дигнѫ ся съ сичкы-ты си военны силы, и пошедъ на Месопотаміѭ, удари и побѣди не далечь отъ Нисибъ ополчены-ты Греко-Римскы малцинѫ войскы, и хванѫ да плѣни околны-ты страны. Тогазь, казватъ, станѫли смущенія въ Персійскѫ-тѫ Арменіѭ, за кои-то онъ ся принудилъ да прати тамъ скоро воискы отъ Аспропотама; а като ся оздравилъ отъ неѭ странѫ, заключилъ и съ Греко-Римляны-ты чрезъ военачалника имъ Анатоліа по прежны-ты условія миръ, кой-то ся упази вѣрно до шестдесять годины (Виж. Lebeau Hist. du Bas Emp. Edit S-t Martin T. VI, p. 130—133). Види ся впрочемъ че речени-ти въ Персарменіѭ смущенія станѫли отъ Уннско-то вышеречено восваніе; а то воеваніе може да е станѫло и по Ѳеодосіево побужденіе, защо онъ, като не е ималъ доволнѫ силѫ за да преодолѣе самъ царю Персійскому, вѣроятно поискалъ е отъ Уннскы-ты цари, като отъ свои ужь военачалницы, коимъ-то заплащаше по 700 літры злато на годинѫ (Виж. выше § 3 сея Главы), да сторятъ отъ къмъ сѣверъ еднѫ таквѫ-зи diversion (отвлеченіе).

(2) Τόν τε Βασὶχ καὶ Κουρσὶχ, τοὺς ὕστερον ἐς τὴν Ῥώμην ἐληλυθότας εἰς ὁμαιχμίαν, ἄνδρας τῶν βασιλείων Σκυθῶν (Prisc. de leg. p. 64). Какви имъ были истинни-ти имена, и кога сѫ тіи ходили за споборство на Римъ, не знаемъ. Непремѣнно было е то̀ писано въ загубенѫ-тѫ Пріскова Історіѭ.

(3) Ἔρημον ἐπελθόντες χώραν, καὶ λίμνην τινὰ περαιωθέν-

τες, ἦν ὁ Ῥωμῦλος τὴν Μαιῶτιν εἶναι ὤετο, πέντε καὶ δέκα διαγενομένων ἡμερῶν ὄρη τινὰ ὑπερβάντες, ἐς τὴν Μηδικὴν ἐσέβαλον (Prisc. ibid.)

(4) Λιμοῦ τε τὴν χώραν κρατήσαντος, καὶ Ῥωμαίων διὰ τὸν τότε συνιστάμενον πόλεμον μὴ συμβαλλόντων (Prisc. ibid.)

(5) Prisc. Excerp. de legat ad gentes c. 3. p. 64.

§ 16.

(1) Εἶγε ἐπιεικές τι οἱ τῶν Σκυθῶν βουλεύσαιντο βασιλεῖς (Prisc. p. 34). Пріскъ тука и по-долу на много мѣста Скѵѳы называва Унны-ты. Забѣлѣжи впрочемъ какъ онъ тука, гдѣ-то е слово-то за общо рѣшеніе, говори и за двама-та Уннскы цари; а пò-долу, гдѣ-то ся говори за воинственны движенія, само Атила помянува. То не показва ли доволно, че Атилъ самъ строилъ и редилъ военны-ты дѣла?

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad. Rom. c. 1, p. 33—34. Забѣлѣжѣте тука патріотисмъ-тъ на той-зи Грьчьскый Епіскопъ, кой-то за да ползува себе си согласява ся клятвенно съ непріятели-ты за да имъ предаде градъ-тъ и паство-то си. Той заминува и злыя-тъ оный пастырь, за кого-то казва Хрістосъ че, видя вълка грядуща, оставляетъ овцы и бѣгаетъ (Виж. Еванг. Іоан. Гл. 10 стр. 12).

§ 17.

(1) Тука Пріскъ казва само че Ратіарія была ударена: « Τῇ Ῥατιαρίᾳ προσέβαλλε» (Prisc. de legat. p. 33); но на друго мѣсто показва че была и превзета, и че въ нейното превзятіе ся поробила, ведно съ чада-та свои, супруга Суллы благороднаго Римлянина: «ἐδεήθημεν αὐτοῦ περὶ λύσεως τῆς Σύλλου γαμετῆς καὶ τῶν ἐκείνης παίδων, ἐν τῇ Ῥατιαρίας ἀνδραποδισθέντων ἁλώσει.» (Prisc. de leg. p. 68).

(2) Въ осадѫ-тѫ на той-зи градъ Сремскый Епіскопъ далъ тайно Атилову писарю изъ Галліѩ именемъ Константію златы церковны чаши съ завѣщаніемъ, ако ся пре-

зьмне градъ-тъ и го заробятъ, да гы продаде за да го откупи; ако ли той (Епіскопъ-тъ) умрѣ, а то да откупи другы заробены (Prisc. de leg. p. 57). Отъ това ся породи между Атила и Римско-то царство распря, за коіѫто по̀-долу ще говоримъ. (Виж. долу Гл. VIII § 28.)

(3) «Σύμπαντα γὰρ τὰ ἐπὶ τὴν ὄχθην ὀστέων ἦν πλέα τῶν ἐν πολέμῳ ἀναιρεθέντων» (Prisc. de leg. p. 49—50.) Това видѣли и приказвали въ вѣто 448 Ѳеодосіеви-ти посланници. (Виж. по-долу Гл. VIII § 17.)

(4) Комитъ Марцеллінъ приказва на късо той-зи Уннскый походъ съ тыя рѣчи: «Bleda et Attila fratres, multorum que gentium reges, Illyricum, Thraciam que depopulati sunt» (Marcel. chr.) Алексадрійска-та лѣтопись такожде на късо пише че въ консулство-то Евдоксіа и Діоскора (л. 442) Унни-ти минѫли и опустошили Іллуріка съ Атила и Влада: «Ἐπὶ τούτων τῶν ὑπάτων ἐπέρασαν οἱ Οὖννοι, καὶ τὸ Ἰλ-» λυρικὸν ἠρήμωσαν Ἀττίλας καὶ Βλίδας» (chr. Alex. p. 315). Назначете впрочемъ че, кога-то Пріскъ само Атила помянува въ той-зи походъ, речени-ти лѣтописи казватъ че го сторили и двама-та Уннски цари Атилъ и Владо.

(5) Флавій Сенаторъ и Анѳемій Исидорь бѣхѫ консули въ лѣто 436 (Виж. L' art. de vérif. les dates p. 334).

(6) Ἀττίλαν Ῥατιάριαν ἤδη καὶ Ναΐσσαν καὶ Φιλιππούπολιν καὶ Ἀρκαδιούπολιν καὶ Κωνσταντίαν καταστρεψάμενον, καὶ σὺν αἰχμαλώτοις πολλοῖς ὑπέρογκον συμφορήσαντα λίαν (Theoph. chr. p. 88).

(7) Prosper. chr.; Marcel. chr.; chron. Alex. p. 315; Exc. de legat. p. 34, 48, 49—50, 57, 68; Theoph. chr. p. 88; Hist. Miscel. L. 14 ap. Murat. T. I. p. 96.

(8) Виж. выше § 3 сея Главы.

§ 18.

(1) Suidas voc. Ζέρκων.

§ 19.

(1) Cassiod. chr.; Prosper. chr.; Marcel. chron.

(2) Виж. по-долу Гл. VIII, § 3, 4.

(3) § 14 сея Главы,

(4) Виж. выше § 14 примѣч. 1 сея Главы, и примѣч. 1 въ Lebeau. T. VI, p. 360 ed. S-t Martin, гдѣто ся привожда и Iорнандъ глаголющій: «Attila Hunnorum omnium dominus, et pene totius Scythiæ gentium solus in mundo regnatus. (Iorn. de reb. Get. c. 34).

ГЛАВА VIII.

§ 1.

(1) Виж. выше Гл. 1 § 28 примѣч. 19.

§ 2.

(1) Като му описва тыя качества Іорнандъ прилага тыя рѣчи: «originæ suæ signa restituens,» сирѣчь: *показующій така знаковы-ты на породѫтѫ си.* Съ тыя рѣчи Іорнандъ е щялъ да покаже, че тія тѣлесни качества Атилови сѫ были общи на сичкы-ты Унны. Но то е іавно увеличеніе и лъжовно изображеніе произшедшее отъ негово-то къмъ Унны-ты пристрастно расположеніе. Іорнандъ бѣше родомъ Готѳинъ, а Унни-ти покорихѫ Готѳыты, и по-много-то отъ нихъ даже испѫдихѫ изъ отечество-то имъ, и го завладѣхѫ; разумѣва ся убо колко Готѳи-ти сѫ гы мразили, и колко сѫ были наклонни да гы укоряватъ и да гы описватъ съ най-черны-ты краскы.

(2) Въ іазическы-ты времена вообще царіе-то сѫ имали много жены. Виждь и що казахмы выше Гл. I, § 10 примѣч. 5. А и самъ царь Еврейскый Соломонъ не е ли ималъ 700 жены и 300 наложницы? Виж. Книгѫ III. Царств. Гл. XI. § 1—3.

(3) Filii Attilæ, quorum per licentiam libidinis penè populus fuit (Iorn. de reb. Get. c. 50). Съ сичко това Іорнандово увѣреніе, ній ще видимъ пò-долу (Гл. IX § 1) че на умираніе-то си Атилъ не оставилъ выше отъ седемь сыновы.

(4) Такъвъ обычай да ся пытатъ отъ народѣи имахѫ въ ветхо время и сами най-просвѣщени-ти народи, Грьци и Римляне.

(5) Ето що пише Иродотъ за тѫзи Марсовѫ сабіѣ: «Κατὰ νόμους ἑκάστοισι τῶν ἀρχηίων ἐπίδρυταί σφι Ἄρεος ἱρὸν τοιόνδε· φρυγάνων φάκελοι συννενέαται ὅσον τ' ἐπισταδίους τρεῖς μῆκος καὶ εὖρος, ὕψος δὲ ἔλασσον· ἄνω δὲ τούτου τετράγωνον ἄπεδον πεποίηται, καὶ τὰ μὲν τρία τῶν κώλων ἐστὶ ἀπότομα, κατὰ δὲ τὸ ἓν ἐπιβατόν· ἔτεος δὲ ἑκάστου ἁμάξας πεντήκοντα καὶ ἑκατὸν ἐπινέουσι φρυγάνων· ὑπονοστέει γὰρ δὴ αἰεὶ ὑπὸ τῶν χειμώνων· ἐπὶ τούτου δὴ τοῦ ὄγκου ἀκινάκης σιδήρεος ἵδρυται ἀρχαῖος ἑκάστοισι, καὶ τοῦτ' ἐστι τοῦ Ἄρεος τὸ Ἄγαλμα. Τούτῳ δὲ τῷ ἀκινάκεϊ θυσίας ἐπετέους προσάγουσι προβάτων καὶ ἵππων, καὶ δὴ καὶ τοισίδ' ἔτι πλέω θύουσι ἢ τοῖσι ἄλλοισι θεοῖσι. Ὅσους ἂν τῶν πολεμίων ζωγρήσωσι, ἀπὸ τῶν ἑκατὸν ἀνδρῶν ἄνδρα ἕνα θύουσι τρόπῳ οὐ τῷ αὐτῷ καὶ τὰ πρόβατα, ἀλλ' ἑταιροίῳ· ἐπεὰν γὰρ οἶνον ἐπισπείσωσι κατὰ τῶν κεφαλέων, ἀποσφάζουσι τοὺς ἀνθρώπους ἐς ἄγγος, καὶ ἔπειτεν ἐνενείκαντες ἄνω ἐπὶ τὸν ὄγκον τῶν φρυγάνων καταχέουσι τὸ αἷμα τοῦ ἀκινάκεος» (Herod. IV 62).

(6) Cassid. chr.; Prosper. chr.; Marcel. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 35. et 49; Prisc. Exc. de legat. ad gentes p. 65; fragm. c. Prisc. hist. c. 8. p. 224 ed Bonnæ; (Виждь и выше Гл. I § 11.

§ 3.

(1) За примѣръ на това виждь по-долу §§ 13. 14, 15, 16 и 40.

(2) Ὁ γὰρ ἐς τὴν Ῥωμαίων ἀφορῶν φιλοτιμίαν, ἣν ἐποιοῦντο εὐλαβείᾳ τοῦ μὴ παραβαθῆναι τὰς σπονδὰς, ὅσους τῶν ἐπιτηδείων εὖ ποιεῖν ἐβούλετο, ἔπεμπε παρ' αὐτούς ..... Οἱ δὲ παντὶ ὑπήκουον ἐπιτάγματι, καὶ δεσπότου ἡγοῦντο τὸ πρόσταγμα, ὅπερ ἂν ἐκεῖνος παρακελεύσαιτο (Prisc. Excerp. de leg. ad Rom. c. 4. p. 36—37) Виждь и по-долу § 9.

(3) Παρὰ τὸν τοῦ δείπνου τοίνυν καιρὸν ὁ βάρβαρος λέγειν

τῷ βασιλεύοντι τὸν Μαξιμῖνον ἐκέλευε, μὴ χρῆναι τῆς ἐξ αὐτοῦ τὸν Κωνστάντιον ἐλπίδος διαμαρτεῖν· οὔτε γὰρ βασιλεῖ τῷ ψεύδεσθαι (Prisc. Exc. de leg. ad gent. c. 3 p. 69.—C.) — Μαξιμίνου γὰρ εἰρηκέναι τὸν Ἀττήλαν ἀπαγγείλαντος χρῆναι βασιλέα πληροῦν τὴν ὑπόσχεσιν, καὶ τῷ Κωνσταντίῳ τὴν γυναῖκα διδόναι (Idem. Exc. de leg. ad Rom. c. 6, p. 39—B.) Виж. и долу §§ 10, и 39).

§ 4.

(1) Виж. выше Гл. II, § 2.

(2) Ὥστε ὁμονοίᾳ σφετέρᾳ ἀπαγορεῦσαι μὲν τῇ τοῦ Ἀττήλα συμφωνίᾳ, τὴν δὲ πρὸς Ῥωμαίους ἀσπάζεσθαι. Тыя Прісковы рѣчи даватъ намъ доволно да разумѣемъ, че Акацири-ти были тогава Унномъ согласни и послушни.

(3) Имя-то на той-зи най-старый Атиловъ сынъ ны каза Іорнандъ глаголющи: Filius Attilæ major natû, nomine Ellac (Iorn. de reb. Get. c. 50) Виж. и Prisc. de legat. ad gentes c. 3. p. 55; (Iorn. de reb. Get. c. 5; Suidas voce Ἄβαρις.

(4) Κρέκα (пишй Ῥέκα) δὲ ὄνομα αὐτῇ, ἐξ ἧς αὐτῷ ἐγεγόνεσαν τρεῖς, ὧν ὁ πρεσβύτερος ἦρχε τῶν Ἀκατζίρων καὶ τῶν λοιπῶν ἐθνῶν νεμομένων τὴν πρὸς τὸν Πόντον Σκυθικήν (Prisc. Exc. de legat. ad gentes p. 63 — A.)

§ 5.

(5) Това имя го пишѫтъ различно: Комитъ Марцелинъ го пише Arnegisclus; Іорнандъ Arnegiscles; Θеофанъ, споредъ различны-ты сохранены рѫкописы на хронографіѩ-тѫ му, Ἀργήλισκλον, Ἀργίσκλον, и Ἀράγισκλον; а въ Александрійскѫ-тѫ лѣтопись е писано Ἀνάργισκος.

(2) Arnegisclus magister militum Mœsiæ apud Marcianopolim fortiter dimicavit. (Iornandes).

(3) Marcel. chr.; Alex. chr. p. 317; Theophan. p. 88; Iorn. de regn. succes ap. Murat. T I. part. I, p. 39;

Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 3, p. 34 — C.; Tillem. in Theodos. II art. 32; Lebeau T. VI, p. 165—166.

§ 6.

(1) За того-зи Анатолїа нїи помянѫхмы и выше Гл. VII, § 15 примѣч. 1. Пò-долу (§ 21) ще видимъ че съ него былъ отишьлъ и Вигилъ тълковникъ, за кого-то по-сетнѣ ще стане много слово (Виж. ниже §§ 21, 23 и 24.

(2) Тѫзи причинѫ дава за това денежно плащаніе Θεοφανъ: ὑπὲρ τῆς ἀναχωρήσεως παρασχεῖν; а Прискъ казва че то было паче за ветхы-ты заплаты що плащахѫ ежегодно, а бѣхѫ престанѫли да плащатъ на Атила: ὑπὲρ τῶν πάλαι συντάξεων δοθεῖεν αὐτοῖς. Но тыя заплаты, соглашены по 700 літры на годинѫ (Виж, § 3 Гл. VII и § 17. Гл. VIII), а прекъснѫты само отъ дѣто 446, невъзлазяхѫ выше отъ 2100 літры злато. Пò-вече-то убо число е искалъ онъ сега за военны-ты си иждивенія.

(3) Виж. §§ 3 и 17 Гл. VII.

(4) Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 3, p. 34; Marcel. chr.

§ 7.

(1) Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 3 p. 34—35.

§ 8.

(1) Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 3 p. 35—36.

§ 9.

(1) Prisc. Exc. de leg. ad Rom. c. 4, p. 36—37.

§ 10.

(1) Idem. ibidem p. 52 — B. 57 — A, et 69—A.

(2) Сатурнинъ (Saturninus) е іавно Римско имя, какъто го право пише Марцеллинъ, а не Саторнилъ (Σατορνίλος) какъ-то го погрѣшно писалъ тука Прискъ (Exc. de

legat p. 69). Виждь примѣчанія-та Ерріка Валесіа на Пріска, p. 207.

(3) Това Сатурниново убитіе станѫ въ лѣто 444, кога-то Θеодосій, отъ еднѫ прекраснѫ іабълкѫ що проводилъ на женѫ си Ευдоксіѭ, а та ѭ пратила словеснѣйшему и краснѣйшему Павлину магистру, онъ же ѭ пакъ проводилъ Θеодосію, кой-то тога попыталъ женѫ си къдѣ е іабълка-та, она же го съ клетвѫ увѣрила че ѭ была изіала, възимѣвъ подозрѣніе че та имала прелюбодѣйно сношеніе съ Павлина, проводилъ та го убили, а Ευдоксіѭ отхвьрлилъ отъ любовь-тѫ си; она же отъ скърбь отишла на Іерусалимъ ведно съ священицка Севира и Діакона Іоанна, за кои-то послѣ Θеодосій, като чулъ че были всякога съ неіѫ, и че та имъ правила много даровы, пріявъ такожде подозрѣніе, пратилъ реченаго Сатурнина та гы убилъ. А Ευдоксіа, отъ іадъ и отъ гнѣвъ разярившися, за да си отмьсти, убила Сатурнина (Marcel. chr.; Alex. chr. p. 316; Theoph. p. 85, 86, 88; Malalas p. 356—358 ed Bonn.; Cedr. I, p. 337, 343 и други.

(4) Пріскъ му пише имя-то само Зинонъ; но въ дѣянія-та на Халкидонскыя-тъ Соборъ, бывшый въ лѣто 451, онъ ся называва Флавій Зинонъ.

(5) Ἐς ἔργον δὲ τὴν αὐτοῦ οὐ συνεχώρησεν ἀχθῆναι ὑπόσχεσιν Ζήνων, ὑπατικὸς ἀνὴρ καὶ πολλὴν ἀμφ' αὐτὸν ἔχων Ἰσαύρων δύναμιν μεθ' ἧς καὶ τὴν Κωνσταντίνου κατὰ τὸν τοῦ πολέμου καιρὸν φυλάττειν ἐπιτέτραπτο· τότε δὴ τῶν ἐν τῇ ἕω στρατιωτικῶν ἄρχων ταγμάτων, ὑπεξάγει τοῦ φρουρίου τὴν κόρην, καὶ Ῥούφῳ τινὶ, ἑνὶ τῶν ἐπιτηδείων, κατεγγυᾶ (Prisc. Exc. de leg. p. 69); Ζήνων .... ὁ μέγας τῆς ἕω στρατηλάτης (Damascius ap. Phot. cod. 242, p. 1071).

(6) Индикта I, chr. Alex. p. 317; L' art. de vérifier les dates p. 334.

(7) Prisc. Exc. de leg. ad gentes p. 69.

(8) § 39 сея Глава.

§ 11.

(1) Prisc. Exc. de leg. ad gentes p. 56—57.
(2) Виждь выше Гл. VI, § 6.

§ 12.

(1) Ἄχρι Νεβῶν τῶν Θρᾳκίων (Prisc.) Положеніе-то на той-зи градъ не е точно извѣстно. Антониновый Історіографъ (стр. 218) го полага на 48 міля отъ Виминакіонъ на Востокъ, а Виминакіонъ бѣше близо при Марга или Морава грала. Прокопій (de ædif. VI 6) казва че былъ на Востокъ отъ Виминакіонъ слѣдъ двѣ другы крѣпости, именемъ Пікны и Купы, на Дунавътъ, и че отвьдь Дунавътъ срѣщо Нова имало отъ ветхо столпъ именуемый *Літерата* или *Ледерата*, кого-то Іустиніанъ преправилъ на великѫ и силнѫ крѣпость. Крузъ въ харты-ты на своя-тъ Atlas historique des Etats Européens, го полага на Дунавътъ между Свищовъ и Нікополь, кос-то ны ся види твърдѣ далечь отъ Нишь; той такожде показва и другы градъ тогожде имене на Дунавъ-тъ близо и на Востокъ отъ Виминакіонъ посреди днешны-ты придунавскы градища Костелацъ, и Оршовъ. Това мѣстоположеніе, находящее ся право къмъ сѣверъ на Нишь, види ся и най-вѣроятно. Така Унски-ти прѣдѣли съ Греко-Римско-то царство сѫ были тогазь планина-та, коя-то ся простира отъ Нишь на горѣ до Дунавъ-тъ отъ кѫдѣ западъ на рѣкѫ Тимокъ.

(2) Вѣроіатно той-зи торгъ е былъ истыя-тъ оный, за кой-то ся говори выше § 16, Гл. VII.

(3) Види ся че Атилъ не щялъ да ся увиратъ и негли да ингригуватъ Греко-Римляне-ти, съ причинѫ търговійскѫ, вѫтрѣ въ земліѭ-тѫ му, та за това е искалъ да ся премѣсти това търговско сборище на Нишь като край на земліѭ-тѫ му.

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c, 5. p. 37.

§ 13.

(1) Това прозваніе ся пише различно у списатели-ты: Ταϊουμᾶ у Θеофана (p. 86.) Ζτομμὰν у Малала (p. 65, 11), Ζουμνᾶ у Кедрина (p. 343, и Τζουμᾶ у Θеодора Анагноста въ *Избранія* (Ἐκλογαί). Θеофаново-то Ταϊουμᾶ, вѣроіатно е погрѣшно писано така вмѣсто Τσϊοῦμα, (сирѣчь α вмѣсто σ), кос-то съ Блъгарскы слова писано става *Ціума*, т. е. Чюма. Така го е праведно писалъ и Θеодоръ Анагностъ.

(2) Виж. выше § 10 примѣч. 3.

(3) Theoph. p. 84; Malalas L. 14 T. II. p. 65; Manassis p. 56; Prisc. Excerp. de legat p. 37—D.

(4) Най-голѣмо-то искуство Θеодосіево бѣше краснописаніе-то, за това го и *Калліграфъ*, то есть *Краснописецъ* называвахѫ (Ioel. p. 170; Glycas p. 260).

(5) Suidas v⁰ Θεοδόσιος.

(6) Theoph. p. 34—37; Evagr. L. II, c. 2, 9, 10.

§ 14.

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad Roman. c. 5, p. 37—D, 38.

§ 15.

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad. Rom., c. 5, p. 38, et ad gentes c. 3. p. 48.

§ 16.

(1) Нѣгишь (Ὀνηγήσιος) бѣше като пьрвый міністръ на Атила, и имаше слѣдъ него най-голѣмѫ-тѫ власть при Унны-ты (Prisc. de legat. p. 58. B.)

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3. p. 38, D, et ad Rom. c. 3. p. 48—49. A.

(3) Prisc. ibidem. p. 49. A.

§ 17.

(1) Виждте сравненіе, виждте чудо ! но що трѣба да чака человѣкъ отъ человѣцы до толко развращены, що вьрщатъ за убитіе-то на единъ царь ?

(2) Тая рѣка минува и днесь помежду градъ-тъ и крѣпость-тѫ на Нишь, и ся называва Нишава.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 49—50 A.

§ 18.

(1) Отъ това що Пріскъ описва че, като тръгнѫли отъ Нишь, намѣреніе-то имъ было да вьрвятъ на къмъ западъ, а не на къмъ востокъ, и че слѣдъ като минѫли горы-ты дошли на едно лѣсовито поле при Дунавъ-тъ ; ніи заключавамы че сѫ вьрвѣли почти по днешнія-тъ цареградскый пѫть, кой-то презъ Нишь отходи на Бѣлградъ, то есть споредъ потокъ-тъ на рѣкѫ-тѫ Моравѫ презъ Алексиницѫ и Ягодинъ до Хасанъ Пашѫ Палангѫ, а отъ тамъ сѫ ся отбили на горѣ, и сѫ слѣзли на Дунавъ-тъ между Бѣлградъ и Марга, около днешнѣѫ-тѫ Семендріѣѫ.

(2) Споредъ Иродота една стадія ся составляваше отъ сто оргуи, всяка оргуя отъ четыри аршина (πήχεις) или отъ шесть ногы, всякый аршинъ отъ шесть педы, а всяка нога отъ четыры педы (Herodot. II, 149, IV, 41). А споредъ Стравона, осемь стадіи составляватъ единъ Римскый миль. (Strabon. VII p. 497). Олумпійска-та стадія объемаше 125 стѫпкы или крачкы, 600 ногы Еллинскы, или 625 ногы Римскы (Λεξικ. Γαζῆ.)

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes. c. 3. p. 50.

§ 19.

(1) Ἀμφὶ δεῖλην ὀψίαν, казва Пріскъ.

(2) Тука трѣба да положимъ вниманіе за да намѣримъ гдѣ сѫ были тогава Атилови-ти станове, защо нови-ти писатели не сѫ на това согласни. Неоспоримо е пьрво,

и въ това тіи писатели сѫ согласны, че то е было между двѣ-ты величайшы рѣкы Тейсса и Дунава. Ноj това междурѣчіе е много пространно, и гдѣ е былъ точно Атилъ, тука е несогласіе-то. Шафарикъ на примѣръ (Слав. Древ. Т. I Кн. II, § 15, ч° 4), Dubuat (Т. VII, § 46) и Гиббонъ (Т, VI, § 296) мыслятъ че былъ близо при Токая, т. е: въ най-далечныя-тъ край на това междурѣчіе: а Крузъ въ 3-тѫ хартѫ своего історическаго Атланта гы полага между Тейссѫ и Дунавъ-тъ, близо при истеченіе-то въ Тейссѫ нà рѣкѫ-тѫ Корошь. Пріскъ ны каза обаче погорѣ че Максімінови ся запрѣли на 70 стадіи, сирѣчь около девять міля (три часа) далечь на горѣ отъ Дунавъ-тъ при Семендріѭ, кое-то едва достигва до около днешне-то Унгарско село Деллиблатъ; отъ тамъ Ѣдко и Орестъ тръгнѫли безъ да ся запрѫтъ, стигнѫли него день на Атиловыя-тъ станъ, а отъ тамъ пакъ него день на мрѣкваніе стигнѫли при Максіміновы Атилови-ти двоица человѣци. Това показва іавно че пѫтно-то онова выше отъ 70 стадіи разстояніе, не е могло да бѫди повече отъ 4 часа, защо 3 часа за 70-ты стадіи, 4 за да стигнѫтъ Ѣдкови при Атила, и 4 за да му дойдѫтъ двама-та человѣцы, приложѝ и най-малко единъ часъ за да ся видятъ Ѣдкови съ Атила, и да ся приготвятъ, правятъ сичко 12 часа извървены и употребены въ единъ день. То ся подтвърдява и отъ онова що тука виждамы, че наутре Максіміонови, совсѣмъ що сѫ были мнозина и съ коніе натоварены, а вѣроятно и съслужители пѣши, и сѫ вървѣли полегка, пакъ стигнѫли по девять часа на день-тъ. Ако присмѣтнимъ убо все това временно разстояніе на хартѫ-тѫ, ще намѣримъ за много вѣроятно, че Атиловый станъ е былъ около 12 часа на сѣверъ отъ Дунавъ-тъ, въ равнины-ты що сѫ между рѣкѫ-тѫ Темесъ и Алибурнаско-то блато, нѣгдѣ близо при днешно-то село Добрица отъ сямъ каналъ-тъ Вершпцъ въ Алеманскѫ-тѫ странѫ баната Темешварскаго.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3 p. 50.

§ 20.

(1) Prisc. ibidem. p. 58— A.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3, p. 50—D, 51. A—B.

§ 21

(1) Отъ това ся види че Вигилъ былъ заедно съ Анатолія, кога-то онъ бѣше отишьлъ посланникъ при Атила за послѣднія-тъ договоръ. (Виж. выше § 6).

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes, c. 3. p. 51, D.

§ 22.

(1) Виж. Гл. VIII § 10.

(2) Тамже § 4.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3 p. 52, 53, A.

§ 23.

(1) И отъ тыя Атиловы рѣчи ся разумѣва, какъ-то и выше (подъ §§ 6 и 21) забѣлѣжихмы, че Вигилъ былъ въ Униско заедно съ посланника Анатолія.

(2) За тогози Изслава ся помянѫ и выше Гл. VI, § 10.

(3) Кога и по каквѫ причинѫ е былъ сѣдалъ при Атила за порукѫ той-зи Аетіевъ сынъ, за това історіята нигдѣ нищо не помянува. А по̀-сетнѣ мы ще видимъ че той ходилъ пакъ при Атила. (Виж. по̀-долу § 52).

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes, c. 3, p. 53.

§ 24.

(4) Ніи уже казахмы выше подъ §§ 6, 21, и 23, че на това посолство онъ бѣ ходилъ заедно съ Анатолія.

(2) Prisc. Excerp. de leg. ad gentes, c. 3, p. 54.

§ 25.

(1) Виж. за това выше § 4.

(2) Prisc. Excerp. de leg. ad gentes c. 3 p. 54 c. D.

§ 26.

(1) Ὧν οἱ μέγιστοι μετὰ τὸν Ἴστρον ὅ,τε Δρήκων λεγόμενος, καὶ ὁ Τίγας καὶ ὁ Τιφήσας ἦν (Prisc. p. 55). Пьрвѫ-тѫ отъ тыя рѣкы Пріскъ пò-долу іѫ пише Дренка: ἄχρι τοῦ Δρέγκωνος λεγομένου ποταμοῦ (Prisc. p. 72). Отъ тѣхъ най-послѣдня-та е несумнѣнно *Тиса* (Theiss), коя-то въ Латінскы-ты списатели ся пише Tibiscus, а то по Грьчьскы ще ся пише Τίβισκος, кое-то е почти равно съ Τίφισκος или Τίφησος, Τίφησας. Ако е тъй, тога слѣдва Тига, да е днешня-та Бега; а Дрика, днешня-та Темесъ, (кои-то и двѣ-ты минуватъ презъ Баннатъ, и ся истичатъ въ Тисѫ или Тейссѫ), понеже презъ тыя рѣкы не премѣнно трѣбваше да минѫтъ посланници-ти Ѳеодосіеви, като тръгнѫхѫ отъ станъ-тъ Атиловъ положенъ въ Баннатскы-ты равнины близо при село Добрицѫ, какъ-то выше рекохмы (Виж. Гл. VIII § 19, примѣч. 2), и отхождахѫ на сѣверъ, или по-добрѣ на сѣверо-западъ за Атиловыя-тъ царствующый градъ, кой-то по всякѫ вѣроятность е былъ близо при града Будинъ (Пеща) на лѣво отъ Дунавъ-тъ, гдѣ-то го показватъ различни Унгарски преданія (прикаскы) собраны отъ Ѳвроца (Thwrocz L. I, c. 17), и то е толико паче вѣроіатно, что до скоро іоще той Будинъ градъ между Унгарскы-ты Алѧманы ся называваше Etzelnburg или Etzeln-burch, т. е. Атиловъ градъ. Основателность-тѫ же и вѣроятность-тѫ на тыя преданія подтвърждаватъ различни нѣща отъ Пріска описани, кои-то предлагамы читателямъ за разсужденіе.

(2) Ἀντὶ μὲν σίτου, κέγχρος, ἀντὶ δὲ οἴνου, ὁ μέδος ἐπιχωρίως καλούμενος (Prisc. ibid. p. 55); отъ тѫіѫ рѣчь, *медъ*, іавно ся види че тамошни-ти жители говорили по-Славенскы.

(3) Καὶ τὸ ἐκ κριθῶν χορηγούμενον πόμα· κάμον οἱ βάρβαροι καλοῦσιν αὐτὸ (Prisc. ibid. p. 55.) За такова отъ просо и отъ ячьмикъ іастіе и питіе приказва че ѣли и пили такожде Паннонски-ти (Славенски) жители и самъ Ді-

онъ Кассій глаголющи: οἱ δὲ Παννόνιοι .... τάς τε κριθὰς καὶ τοὺς κέγχρους καὶ ἐσθίουσιν ὁμοίως καὶ πίνουσιν (Dio Cass. L. 49).

§ 27.

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3 p. 56.

§ 28.

(1) Виж. выше Гл. VIII § 11.
(2) Виж. выше Гл. VIII § 10.
(3) Виж. выше Гл. VII § 17.
(4) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3. p. 56—57.

§ 29.

(1) Пріскъ го называва село: ἐν μεγίστῃ παρεγενόμεθα κώμῃ. Но ако е было, какъ-то онъ казува, *величайше село*, іавно е че то е было градъ. Види ся че Вызантійска-та гордость не е оставила Пріска да му даде, почто варварскому, това ласкателно наричаніе, та за това негли онъ го е нарекълъ *село*

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3, p. 58.

§ 30.

(1) Мы уже видѣхмы по-горѣ (§ 4 примѣч. 3 сея Главы) че спорадъ Іорнанда той сынъ ся зовалъ Еллакъ.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3, p. 58—59.

§ 31.

(1) Пріскъ пише *Аусонійскыя-тѣ*: ἢ καὶ τὴν Αὐσονίων. Но Аусони (Αὐσόνιοι ἢ Αὔσονες) ся называвахѫ Римски-ти селачи, или по-добрѣ да кажемъ, испърво най-древни-ти жители на полуденнѫ-тѫ Италіѭ отъ Лурііѫ рѣкѫ до Сікелійскаго проплува, и мѣсто-то гдѣ-то живѣяхѫ ся именуваше Аусонія (Αὐσονία); а отъ сетнѣ ся нарече Аусонія и сичка Ітадія (Виж. Λεξικ. Γαζῆ рѣчь Αὐσόνιοι). За това ѫ

мы тука, по истинно-то значеніе, положихмы на мѣсто *Аυсонійскыя-тѣ* рѣчь-тѫ *Італіанскыя-тѣ*.

(2) Καὶ οὐ ῥᾳδίως τις σφῶν ἑλληνίζει τῇ φωνῇ, πλὴν ὧν ἀπήγαγον αἰχμαλώτων ἀπὸ τῆς Θρᾳκίας καὶ Ἰλλυρίδος παραλίου. Отъ това точно Прісково означеніе лесно може да ся увѣри всякый че, іоще по негово-то время, въ Θракіѭ и Іллуріѭ нигдѣ немало Грьцы и не говорили по Грьчьскы освень по морскы-ты бреговы. Погрѣшно убо мыслятъ они кои-то ся препиратъ и казватъ че и въ средиземнѣ-тѫ Θракіѭ, Іллуріѭ, и Македоніѭ жители-ти, были Грьци и говорили Грьчьскы. Ніи мыслимъ, и това Прискъ тука подтвьрждава, че въ тыя страны само тамъ, гдѣто имало Грьцы за търговіѭ преселены, говорили по Грьчьскы. А какъвъ ли сѫ языкъ говорили ? Колко-то за Θракійцы и за Геты, мы уже казахмы выше че тіи были единоязычни, и че говорили языкь Славенскый. (Гл. I, § 24 примѣч. 3).

(3) Ἀποκειράμενος τὴν κεφαλὴν περιτρόχαλα (Прискъ). Това κείρεσθαι περιτρόχαλα помянува и Иродотъ (III, 8), а Аристофанъ го пише κείρεσθαι σκάφιον (Ἀριστοφ. Θεσμ. 838), кое-то е все едно, и значи да си обрѣсне человѣкъ главѫ-тѫ на около, а на вьрхъ-тъ само да остави еднѫ киткѫ космы. Такъвъ-зи обычай имали Скѵѳи-ти или Унни-ти, такъвъ-зи обычай иматъ іоще и днесь Блъгаре-ти между простыя-тъ народъ; но спорядъ Иродота, такъвъ-зи обычай имали въ ветхо и Араби-ти: ..... κείρονται περιτρόχαλα, περιξυροῦντες τοὺς κροτάφους (Ἡροδ. Βιβλ. Γ΄ Κεφ. 8.)

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad. gentes c. 3. p. 59—62. Любопытный-тъ читатель лесно ще да забѣлѣжи тука, че отъ вси тыя Прісковы отговоры и опроверженія нищо не ся относи на право до вышеизложены-ты горчивы укоры за крайно-то тогашно развращеніе на Грекоримскы-ты сановницы и граждански и военны правители, сѫдницы, и служители, а все ся ограничава само да каже че Грекоримско-то царство имало добры законы и устроенія. Но

тія сѫ извѣстно писанія мрьтви, и не оживяватъ освень кога ся добрѣ дѣйствіемъ испълняватъ, за това и добрѣ му ся е най-сетнѣ отговорилъ поскѵѳенный-тъ человѣкъ.

§ 32.

(1) Prise. Excerp. de legat. gentes c. 3, p. 62—63.

§ 33.

(1) Пріскъ іѫ тука называва *Крекѫ*, но то е іавна погрѣшка. Виж. по-долу § 38 и примѣч. 1.

(2) Iorn. de reb. Get. c. 50.

(3) Гл. VIII § 4.

(4) Καὶ θεράπαιναι ἐπὶ τοῦ ἐδάφους ἀντικρὺ αὐτῆς καθήμεναι δθόνας χρώμασι διεποίκιλλον, ἐπιδληθησομένας πρὸς κόσμον ἐσθημάτων βαρβαρικῶν (Prisc. p. 64).

(5) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 63.

§ 34.

(1) Гл. VIII § 28.

(2) Гл. VIII § 22.

(3) Тія острови сѫ были несумнѣнно Дано-Скандивавски-ти въ Балтікѫ, Ругенъ и други, кои-то Атилъ е завладѣлъ кога-то е воевалъ въ Германіѭ. Виж. выше Гл. VII §§ 5 и 14 и Lebeau hist. du Bas Empire. T. VI, p. 88 въ примѣчаніи, гдѣ-то ученный му издатель и поправитель S-t Martin казва че ветхи нѣкои Скандинавски стіхотворенія събрани въ вторыя-тъ томъ на Edda Sœmundina издаденѫѭ въ лѣто 1818, говорили часто и похвално за Атила, кого-то *Ателз* именуватъ, и за силѫтѫ неговѫ; отъ кое-то ся іавно разумѣва че Ателъ или Атилъ былъ добрѣ познатъ въ Скандинавіѭ, вѣроятно защо-то владѣялъ на Скандинавскы-ты острови въ Балтійско-то море, кое-то тука Пріскъ Океанъ называва.

(4) Виж. выше Гл. VII, § 15.

(5) Ἔρημον ἐπελθόντες χώραν (Prisc.) Това пустинно мѣ-

сто, презъ кое-то Унни-ти минѫли, а послѣ преишли Меотійско-то езеро, мыслимъ да е было онова пусто и необитаемо доста пространно мѣсто, кое-то днесь ся именува степь Ногайская, и стои надъ Крымъ между Херсона, и Меотійско-то Езеро, сирѣчь Азовско-то Море.

(6) Тыя горы сѫ были несумнѣнно Кавкасскы-ты планины.

(7) Отъ тука ся разумѣва че Унни-ти, кои-то воевали тога-зи на Мидіѭ, не были толко-зи многочисленни, и сѣкали че Персяне-ти, имѣюще войнѫ съ Грекоримляны-ты какъ-то по-горѣ ся рече (Виж. Гл. VII § 15) и изшедше съ своими силами до Месопотаміѭ, не щели да иматъ лесниѭ да проводятъ и на срѣщѫ имъ войскѫ; но были излъгани, и видѣвше непріятелскы воинства много по-многочисленни отъ нихъ, принудили ся да ся дръпнѫтъ отъ това мѣсто гдѣто немаше отъ гдѣ да имъ дойде помощь.

(8) Все това мы уже приказахмы во врѣмя на приключеніе-то му въ лѣто 441. Виж. выше § 15 Гл. VII.

(9) Той-зи чинъ е далъ Атилу Ѳеодосій вѣроѣтно въ предидущы-ты си съ него мирозаключенія, като по-честно исповѣдуемѫ причинѫ на ежегоднѫ-тѫ уреченѫ заплатѫ, коіѭто ся е задължилъ да му плаща (Виж. выше Гл. VI, § 5 и Гл. VIII, § 6.

§ 35.

(1) Prisc. Excerp. de legat, ad gentes c. 3, p. 63—65. А за Марсовѫ-тѫ сабіѭ виждь що казахмы выше § 2 сея Главы.

(2) Максімінъ забравилъ твьрдѣ скоро, види ся, че самъ Ѳеодосій бѣ далъ поводъ на едно такова поведеніе, когато искаше именно Нѣгиша за посланникъ, и че Пріскъ бѣ реклъ Нѣгишу преди малко че, ако той не може да пойде, а то да каже кой да дойде, и царь Ѳеодосій ще го прати.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3. p. 65—66.

§ 36.

(1) Кой това четящій не ще помисли че такъвъ-зи обычай и до днесь іоще си иматъ Блъгаре-ти да піѣтъ на здравіе преди да сѣднѣтъ на трапезѫ, какъ-то го иматъ и други Славенски народи. Виж. Венел. Древн. и нын. Болг. Т. I, стр. 184.

(2) За таквы-зи-ты столовы Венелинъ, за да покаже че и тіи были Руски или Славенски обычаи, говори: « Едали кочующи-ти народи иматъ столовы за сѣданіе ? Нека забѣлѣжимъ че въ старо время Русски-ти столове были дебѣлы лавкы, гладко изстърганы и прилѣпены на стѣны-ты, и на четыри-ты, или на три-ты, или само на двѣ-ты, какъ-то прилича. Карпато-Русси-ти праздно-то мѣсто оставятъ за тыя сѣдалища, кои-то называватъ *Лавицы;* пò-богати-ти измежду нихъ си правятъ, вмѣсто неподвижны, подвижны лавицы, приличны на дългы Диваны; това исто-то правятъ и други-ти Славенскы племена. Така е описалъ внутренность-тѫ на Русскы-ты стаи уже въ 921 лѣто и Ибн-Фоцланъ. Виж. 50-то замѣчаніе на него у Френа. „ (Венел. Древ. и нын. Болг. Т. I, стр. 149). За подтвържденіе мы ще приложимъ че и въ Блъгарскы-ты кѫщія и днесь іоще има малко или много такыва на стѣны-ты прилѣпены недвижны сѣдалища, кои-то такожде *лавицы* называватъ.

(3) Виж. пò-долу § 41 настоящія Главы.

(4) Ето и другы совсѣмъ Блъгарски обычай. Сѣкы знае наистинѫ, че, кога Блъгаре-ти ще піѣтъ вѝно на трапезѫ, пò-млади-ти имъ ставатъ на крака, стоятъ прави догдѣ они піѣтъ, и послѣ пакъ си сѣдатъ да іадѣтъ.

(5) И това е особно Блъгарскы обычай, защо Блъгаре-ти и до днесь іоще си пѣѣтъ слѣдъ іаденіе-то на трапезѫ.

(6) Виж. Гд. VII. § 18.

(7) Prisc, de legat. ad gentes c. 3, p. 66—68.

§ 37.

(1) Виждь за него выше §§ 22, 34. Тука Пріскъ прилага за него че происходилъ отъ горніѣ-тѣ Мусіѣ и че былъ ся поробилъ въ войнѣ-тѣ; а защо-то былъ ученъ, Атилъ го назвалъ сочинитель на Царственны-ты си Писма: καὶ Ῥουστικίου, ἀνδρὸς ὁρμωμένου μὲν ἐκ τῆς ἄνω Μυσίας, ἄλόντος δὲ ἐν τῷ πολέμῳ, καὶ διὰ λόγων ἀρετὴν τῷ βαρβάρῳ ἐπὶ τῇ τῶν γραμμάτων διαπονουμένου συντάξει. Мнозина такыва чужденцы присвоявалъ себѣ Атилъ, и гы употрѣбявалъ въ царственны-ты си лѣла за ученіе-то имъ.

(2) Виждь выше Гл. VII § 17 примѣч. 1.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 68.

§ 38.

(1) Выше (§ 33. сея Главы) видѣхмы че Пріскъ іѣ называлъ *Крекѣ*, а тука тойже іѣ пише *Реканѣ*: ἡ Ῥέκαν. Ніи мыслимъ че истинно-то й имя е было *Рѣка*, кое-то упокорістическы ся е зовало и *Рѣкана*, исто какъ у Блъгары-ты има не малко такыва имена като, Драга, Драгана; Іова. Іована; Мила, Милана; и проч.

(2) Excerp. de legat. ad. gentes c: 3, p. 68.

§ 39.

(1) Гл. V § 1.

(2) Гл. VIII § 10.

(3) Ἐκέλευε μὴ χρῆναι τῆς ἐξ αὐτοῦ τὸν Κωνστάντιον ἐλπίδος διαμαρτεῖν· οὔτε γὰρ βασιλεῖ τὸ ψεύδεσθαι (Prisc.)

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 68—69.

§ 40

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3, p. 69—C. et 70—A—B.

§ 41

(1) Виж. выше § 36 настоящия Глава.

(2) Виждь въ предидущия-тъ параграфъ.

(3) За тѣхъ ся помянѫ выше § 5 сея Главы.

(4) Prisc. Excerp, de gegat. ad gentes c. 3, p. 69—70. Отъ това Прісково приказаніе разумѣва ся че речении-ти военачалници Аспаръ и Ареовіндъ были тога-зи іоще живи и въ службѫ, защо инакъ Берихъ не бы на пусто корилъ Максіміна че думалъ какъ немали никое сообщеніе съ царь-тъ, сирѣчь че были отъ него прѣзрѣни и отфърлени. А понеже, спорядъ лѣтописа Комита Марцеллина, Ареовіндъ умрѣлъ въ лѣто 449, кога-то бѣхѫ упати Фл. Астурій и Фл. Протогенъ (Виждь art. de verifier les dates p. 334 и chr. Alex. p. 317—C.) Еррикъ Валесій въ свои-ты на Пріска примѣчанія стр. 207 (подъ стр. Пріск. 69) праведно забѣлѣжива че това Максіміново при Атила посолство станѫло въ лѣто 448, какъ-то казува въ лѣтописьтѫ си и комитъ Марцеллинъ.

§ 42

(1) Виж. выше §§ 15 и 24.

(2) Виж. выше § 25 сея Главы.

(3 Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 3. p. 70—71.

§ 43.

(1) Мы знаемъ че Орестъ бѣ и другы пѫть ходилъ посланникъ на Цариградъ заедно съ Ѣдка (Виждь выше § 11 сея Главы). А за Изслава видѣхмы че Атилъ бѣ реклъ какъ ще го проводи, и че го проводилъ заедно съ Вигила, кога-то онъ ся врьщаше за пары на Цариградъ (Виж. выше §§ 23 и 25). Но послѣ, кога-то Вигилъ ся срѣшнѫ на пѫть съсъ Максіміновы, и когато пріиде въ Унисо не видѣхмы да ся спомяне нищо и за Изслава (Виж. выше §§ 40 и 41). Отъ тамъ заключавамы че тога-

зи онъ не ще да с отишьлъ; негли по вторѫ възбранителнѫ заповѣдь Атиловѫ, или че е отишьлъ, а че пакъ ся е вьрнѫлъ безъ да ны го каже Прискъ.

(2) Второстепенно сирѣчь, какъ-то выше забѣлѣжихмы (Виж. примѣч. 2 § 1 Гл. V).

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 6, § 39.

§ 44

(1) Виж. выше § 39 настоящія Главы.

(2) Виж. выше § 12 сея Главы.

(3) Виж. выше § 35 сея Главы.

(4) Виж. выше § 6 сея Главы.

(5) Виж. тамже.

(6) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 6, p. 39; ad gentes c. 4, p. 71, 72.

§ 45.

(1) Виж. выше § 42 сея Главы.

(2) Виж. за тѫ-зи рѣкѫ выше § 26 примѣч, 1.

(3) Καὶ πρῶτον μὲν ὑπερηφάνως διαλεχθεὶς ὑπήχθει τῷ πλήθει τῶν δώρων. καὶ λόγοις προσηνέστι μαλαχθεὶς .... (Prisc. hic.)

(4) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 5, p. 72.

§ 46.

(1) Виж. Гл. VII, § 2.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 5, p. 72.

§ 47.

(1) Evagr. L. II, c. 1, 16; Theod. L. I, 1, c. 2; Theoph. p. 89; Malal. L. XIV, p. 71—73; Cedr. I, p. 343—344; Zon. L. XIII, T. II p. 45; Niceph. Call. L. 15, c. 1; chr. Alex. p. 319.

§ 48.

(1) По нейно побужденіе Валентініанъ издаде въ исто-то сіе лѣто единъ много добръ законъ (Novel. Valent. 7) за

отрадѫ и улегченіе на подданицы-ты си, спорядъ какъ-то ся бѣ по-напредь обѣщалъ. Въ него законъ той пьрво показва покаяніе защо-то ся много забавилъ да испълни обѣщаніе-то си, и казва че, «предъ очи-ты на честность-тѫ, то е почти все едно да отлага человѣкъ испълненіе-то на обѣщаніе-то си, или съвсѣмъ да го не испълнява»; а послѣ описва бѣдно-то состояніе на области-ты си, «угнѣтаемыя и обиждаемыя отъ исты-ты оныя сановницы, които имъ проваждали ужь да гы пазятъ отъ обидѫ, и които, вмѣсто да изцѣляватъ болезны-ты на народъ-тъ, изсуквали му и колко-то іоще кръвь му было остало въ жилы-ты.» Въ истыя-тъ законъ ся четѫтъ и тыя достопамятны рѣчи: «Все що губи земледѣлецъ-тъ, губи го царьтъ, и царево-то изобиліе завыси отъ земледѣлческо-то.»

(2) Виж. выше Гл. VII § 6.

(3) Prosp. chr.; idat. chr.; Cass. var. L. II ep. I.; Sozom. L. 9, c, 16; Proc. Vand. L. I. c. 3. p. 182—183.

§ 49.

(1) Ἐκδεδομένην ἀνδρί. Освень това Прісково означеніе, никой други списатель не казва да ся е была оженила, ни кога и какъ ся е оженила Онорія. Не знаемъ убо да ли наистинѫ сѫ ѥѫ были оженили, какъ-то Валентініанъ отговорилъ на Атилѫ за да и покрыѥтъ негли безчестіето, или му сѫ нарочно така казали, за да отбѣгнѫтъ като невъзможно прошеніе-то му.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 7, p. 39.

§ 50.

(1) Виж. за Аетія выше Гл. VI, §§ 3, 6, 8, 9.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 7, 8, p. 40; Prospr. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 36.

§ 51.

(1) Виж. выше § 10 сея Главы.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 6, p. 72—73.

§ 52

(1) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom· c. 8, p. 40.

(2) Iorn. de reb. Get. I, 38; Prosp. chr.; Cassiod. var. L. I, ep. 4. Тука Θеодорихъ, въ едно свое писмо къ сенату Римскому, прославива Касіодора че ималъ такъвзи голѣмъ пріятель като Патрікія Аетія, и, като казува че былъ проводенъ посланникъ до Атила ведно съ Аетіева сына Карпіліона, прилага «че той Касіодоръ былъ видѣлъ безтрепетно Атила, *отъ кого-то треперяла сичка Имперія*, че опирая ся на истинѫ-тѫ, погледнѫлъ съ небреженіемъ страшно-то и плашително-то му лице, и че не ся свинилъ да противослови на неговы-ты препирны, кой-то привзетъ отъ незнамъ каквѫ лудость, види ся че иска да обладае сичкыя-тъ свѣтъ.»

§ 53.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 36; Hist. Miscell. L. 15, ap. Murat. T. I, p. 100.

§ 54.

(1) Ето Іорнандовы-ты рѣчи: Ipso etiam rege, cui tunc serviebant, nobilioribus; quia Amalorum generis eos potentia illustrabat. — Iorn. de reb. Get. c. 35 et 38; Sidon. Apolin. Carm. 7 v. 319 et seq.; Hist. Miscell. L. 15 ap. Murat. T. I, p. 97.

(2) Iornand. ibid. Виж. и выше Гл. II, §. 25 Iorn. c. 40.

§ 55.

(1) Schœpflin, Alsatia illustrata T. I. p. 178.

(2) Procop. in œdif. L. 4, c. 5. Ето Прокопіево-то за тыя крѣпости приказаніе: « Οἱ Ῥωμαίων τὸ παλαιὸν Αὐτοκράτορες τοῖς ἐπέκεινα ᾠκειμένοις βαρβάροις τὴν τοῦ Δανουβίου διάβασιν ἀναστέλλοντες, ὀχυρώμασί τε κατέλαβον τούτου δὴ τοῦ

ποταμοῦ τὴν ἀκτὴν ξύμπασαν, οὐ δὴ ἐν δεξιᾷ τοῦ ποταμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἐνιαχῇ ἐπὶ θάτερα πολίσματά τε καὶ φρούρια τῇδε δειμάμενοι. Ταῦτα δὲ τὰ ὀχυρώματα ἐξειργάσαντο οὐκ ἀμήχανα προσελθεῖν, εἴ τις προσίοι, ἀλλ' ὅσον δὴ μὴ ἀνδρῶν ἔρημον τὴν τοῦ ποταμοῦ ἠιόνα λελεῖφθαι· ἐπεὶ τειχομαχεῖν τοῖς ἐκείνῃ βαρβάροις οὐδαμῇ ἔγνωστο. Τὰ πολλὰ τῶν ἐρυμάτων αὐτοῖς ἀμέλει ἀπεκέκριτο εἰς πῦργον ἕνα, μονοπύργιάτε, ὡς τὸ εἰκός, ἐπεκαλεῖτο, ἄνθρωποί τε ὀλίγοι κομιδῇ ἐν αὐτοῖς ἵδρυντο. Καὶ τοῦτο τηνικάδε ἀπέχρη τὰ τῶν βαρβάρων δεδίσσεσθαι γένη, ὥστε μὴ ἀναδύεσθαι τὴν ἐς Ῥωμαίους ἐπίθεσιν. Χρόνῳ δὲ ὕστερον Ἀττίλας, στρατῷ μεγάλῳ ἐσβεβληκὼς, τάτε ὀχυρώματα πόνῳ οὐδενὶ ἐς ἔδαφος καθεῖλε, καὶ γῆν Ῥωμαίων, ὑπαντιάζοντος οἱ οὐδενὸς, ἐλῃίσατο τὴν πολλήν.»

(3) Тая рѣка, отъ ветхо Nicer а днесъ Necker именуемая, тече въ Германіи надъ Елветіи, и ся влива въ Рина.

(4) Sidon. Apoll. Carm. 7, v. 325 et seq.; Procop. ædif. L. 4. c. 5; Paul Diac. gest. episc. Met.; Vales rer. Fr. L. 4. p. 158; Greg. Tur. L. 2, c. 5, 6; Fredeg. episc. c. 11; Buch. Belg. L. 17, c. 3; Alsat. illustr. T. I. p. 178—179, 429; Till. Attila c. 7.

§ 57.

(1) Виж. выше § 53 сея Главы.

§ 58.

(1) Това бѣ станѫло въ лѣто 439, кога-то Θеодорикъ съ Висиготѣы-ты, побѣдивъ крайно Римляны-ты, кои-то го бѣхѫ осадили въ Толоса (Toulouse), совсѣмъ що можаше да гы гони и да гы истреби, послуша Авита своего пріятеля, бывшаго тога-зи управители Галлійскаго, и направи миръ съ нихъ. (Sidon. Apoll. carm. 7 v. 297).

(2) Виж. выше § 53 сея Главы.

(3) Sidon. Apoll. carm. 7, v. 228 et seq.; Iornand. de reb. Get. c. 36; Greg. Tur. L. 2. c. 7; Vales rer. Franc. L. 4. p. 101; Pagi ad Bar.; Buch. Belg. L. 17. c. 2, 3.

§ 59.

(1) Виж. выше § 56 сея главы.

(2) Sidon. Apoll. L. 8. ep. 15; L. 7, ep. 12; Iorn. de reb. Get. c. 37—38; Theoph. p. 90; Greg. Tur. L. 2. c. 7; Vales. rer. Franc. L. 4. p. 162—163; Baronius; Pagi ad Baron.

§ 60.

(1) Іорнандъ тука назначава че всяка леуга ся составлявала тогава отъ 1500 стѧпкы или крачкы, кое-то ще каже че тогашни-ти леуги были почти на полвинѫ по-малкы отъ днешни-ты Французскы леуги (lieues).

(2) Іорнандъ пише че падшѫли-ти были до 90,000: « XC millibus, Gepidarum et Francorum» (Iorn. de reb. Get. c. 41). Но това число с толкова увеличено, що весма вѣроіатно бы могли да кажемъ че XC стои въ книгѫтѫ му погрѣшно писано вмѣсто XV.

(3) Qui more solito nunc pecorum fibras, nunc quasdam venas in abrasis ossibus intuentes, Hunnis infausta denunciant. (Iornand. de reb. Get. c. 37). — Той-зи обычай да пророкуватъ по пригледваніе-то на плешкы-ты, ѣществува іоще и днесъ между Блъгары-ты.

(4) Quod summus hostium ductor de parte adversâ occumbe ret, relictâque voctoriâ, suâ morte triumphum fœderet (Idem. ibidem.)

(5) Iornan. de reb. Get. c. 36, 37, 38, 41; Greg. Tur. L. 2, c. 7; Uales rer Franc. L. 4, p. 162; Ruch. Belg. L. 17, c. 3; Frœculf. T. II, 5, L. c. 14; Pagi ad Baron.

§ 61.

(1) Iornand. de reb. Get. c. 39.

§ 62.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 40 et 50.

(2) Idat. chr.; Prosper. chr.; Iorn. de reb. Get. c. 36,

37, 38, 40; Greg. Tur. L. 2, c. 7; Theoph. p. 90; Cassiod. chr. et Var. L. 3, ep. I.; Vict. Tun.; Frœculf. T. 2, L. 5, c. 14; Vales. rer. Franc. L. 4, p. 162; Till. Attila art. 12.

§ 63.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 41; Greg. Tur. L. 2, c. 7; Vales rer Franc. L. 4, p. 164;

§ 64.

(1) Iorn. de reb. Get. c. 41; Grég. Tur. L. 2, c. 7; Vales rer. Franc. L. 4, p. 164; Alsat. illustr. T. I. p. 179 et 429; Tillem. Attila art. 13 et Marcien art. 7.

§ 65.

(1) Ἐκέλευσέ σοι δὶ ἐμοῦ ὁ δεσπότης μου καὶ δεσπότης σου Ἀττιλᾶς, ἵνα εὐτρεπίσῃς αὐτῷ τὸ παλάτιον σου. Malalas T. II, p. 58—59 edit. Oxon.; chr. Alex. p. 317.

(2) Prosp. chr.; Idat. chr.; Vales rer. Franc. L. 4, p. 166.

§ 66.

(1) Виж. выше § 59 сея Главы.

(2) Ita ut vix éjus vestigia, ut appareant, reliquerint. (Iornand.)

(3) Історія-та не ны казва Унни ли сѫ были тіи Скуѳи, или Готѳи

(4) Iorn. de reb. Get. c. 42; Procop. Vand. L. I. 4, p. 187—188; Tgeoph. p. 92; Const. Porphyr. de adm. imp. c. 28; Cassiod; Var. L. 12, ep. 24; Suidas voce Μεδιόλανον; Paul Diac. hist. Misc. ap. Murat. T. I, part. 1, p. 100; Baronius; Vales rer. Franc. L. 4. p. 169.

§ 67.

(1) Виж. выше Гл. III § 17.

(2) Iorn. de reb. Get. c. 42; Hist. Misc. L. 15, ap. Murat. T. I, part. I, p. 100; Cassiod. chr.; Idat. chr.; Sidon. Apollin. L. I, ep. 9; Sigon. imp. occid. L. 13 p. 353—356; Vales rer. Franc. L. 4, p. 169.

§ 68.

(1) Ab Dacia et Pannonia provinciis, in quibus tunc Hunni cum diversis subditis nationibus insidebant, egrediens Attila, in Alanos movit provinctum. (Iorn. de reb. Get. c. 43).

(2) Alanorum partem trans flumen Ligeris considentem statuit suæ redigare ditioni (Iorn. ibid.) Лигеръ е рѣка въ Франціи, коя-то днесъ ся именува Loire.

(3) Pene simili tenore ut priùs in campis catalaunicis (Iorn. ibid.)

(4) Thorismundus Alanos bello edomuit (Greg. Tur. L. 7, c. 2.)

(5) Виж. выше § 56, сея Главы.

(6) Iorn. de reb. Get. c. 43; Idat. chr.; Prisc. Excer. dc legat. ad. Rom. c. 9, p. 40; Greg. Tur. L. 2, c. 7; Vales rer. Franc. L. 4, p. 171; Ruch. Belg. L. 17, c. 6; Till. Attila art. 17; Lebeau. Hist. Bas. Emp. T. VI p. 333—334, и S-t Mart. тука примѣч. 6, гдѣ-то казва: Quoiqu' on puisse avec raison taxer le récit de Iornandès d' exagération et d' erreur, il est impossible qu' il n' ait pas an fond quelque chose de vrai: il esttout naturel en offet que les Alains de la Ganle, diju partisans secrets des Huns aieut eu à soutenir vers cette époque, contre les Goths, une guerre dans laquelle les Huns prirent part.

§ 69.

(1) Thwrocz L. 1 c. 22.

(2) Виж. выше § 26 сея Главы.

(3) Виж. выше § 36 сея Главы.

(4) Виж. выше § 67 сея Главы.

(5) Виж. выше § 15 сея Главы.

(6) Inveniunt Attilæ sine vulnere necem sanguinis effusione peractam, puellamque demisso vultu sub velamine lacrymantem (Iorn. de reb. Get. c. 49.)

(7) Κόρης τινὸς εὐπρεποῦς ἐρασθείς, καὶ τὸν πρὸς αὐτὴν γάμον ἐπιτελῶν, οἰνωθείς τε σφόδρα καὶ ὕπνῳ βαρυνθείς, αἵματος ἀθρόων διὰ ῥινῶν τε καὶ τοῦ στόματος ἐνεχθέντος, τελευτᾷ τὸν βίον (Theoph. p. 93.)

(8) Ὁ Ἀττίλας ἐτελεύτησε καταφορᾷ αἵματος διὰ τῶν ῥινῶν ἐνεχθείσῃ νυκτὸς, μετὰ Οὔννας παλλακίδος αὐτοῦ καθεύδων· ἥτις κόρη καὶ ὑπενοήθη, ὅτι αὐτὴ αὐτὸν ἀνεῖλε. Περὶ οὗ πολέμου συνεγράψατο ὁ σωφότατος Πρίσκος ὁ Θρᾴξ (Malalas L. 14 part. II, p. 59—60; chron. Alex. p. 318.) Малала слѣдъ това прилага: Ἕτεροι δὲ συνεγράψαντο, ὅτι Ἀέτιος ὁ Πατρίκιος τὸν σπαθάριον αὐτοῦ ὑπενόθευσε, καὶ αὐτὸς κεντήσας ἀνεῖλεν αὐτόν. Какъ не му е была мома-та наложница (παλλακὶς) а законна жена, за това Прискъ, и споредъ него Іорнандъ, и Θеофанъ сѫ доволно достовѣрни свидѣтели.

§ 70.

(1) Какъ-то ся іавно види, сичка-та почти Исторія Атилова е въ кратцѣ описана въ малко-то думы на тѫіѣ пѣсьнь, коіѭ-то мы, за пò-лесно изъ уста изученіе, потрудихмы ся да іѫ направимъ на стіховы, безъ да ся отдалечимъ ни пощо отъ пьрвообразно-то й сочиненіе въ Іорнанда, а за сравненіе привождамы тука исто-то сіе по Латінскы сочиненіе. «Præcipuus Hunnorum rex Attila, patre » genitus Mundzucco, fortissimarum gentium dominus, qui » inaudita, ante se, potentia solus Scythiica et Germani- » ca regna possedit, nec non utraque Romanæ urbis im- » peria, captis civitatibus terruit, et ne præda reliqua » subderent, placatus precibus, annuum vectigal accepit. » Semper felix, semper invictus, non vulnere hostium, » non fraude suorum, sed genti incolumi inter gaudia læ- » tus, sine sensû doloris occubuit.» Назначѣте че и отъ

послѣдны-ты рѣчи на тѣмъ пѣснь ся разумѣва, че Атилъ не умрѣлъ убитъ, но отъ напрасна Апокликсіи.

(2) Значителна е тая Унска рѣчь *Страва*, коя-то е чиста Славенска, и коѣ-то Блъгаре-ти днесъ въ истѫ-тѫ смысль замѣняватъ съ рѣчь *струваніе*.

(3) Iorn. de reb. Get. c. 49; Marcel. chr.; Idat. chr.; Cassiod. chron.; Vict. Tur.; Theobh. p. 93; Malalas L. 14, part. II p. 59—60; chron. Alex. p. 318; Paul Diac. hist: Misc. ap. Murat. T. I, part. I, p. 100; Poëm. lat. de prima exped. Attil. in Gall.; poëm. Alleman, Der Nibelungen Lied.

ГЛАВА IX.

§ 1.

(1) Filii Attilae, quorum per licentiam libidinis penè populus fuit (Iorn. de reb. Get. c. 50).

(2) Тойзи Атиловъ сынъ, кого-то вообще історіци-ти называватъ *Денизихъ* Δεγγιζίχ, а Александрійска-та лѣтопись (p. 323) *Дінзирихъ* Διγζίριχος; Іорнандъ (de reb. Get. c. 53) го именува *Динчіо*, Dinzio, кое-то по Блъгарскы извѣстно ще да ся рече *Динчо* или *Тинчо*, или, отъ *день* или *денница*, (Денко) Денчо, сократително вмѣсто *Денничій*, отъ кое-то твърдѣ вѣроіатно е станѫло Греческо-то испърчено слово Δεγγιζίχ. Това ны дава доволно да разумѣемъ какъ и колко други-ти такожде Унискы или Блъгарскы имена сѫ ся притворили въ произношеніе-то и въ писаніе-то отъ иноязычны-ты лѣтописцы.

(3) *Ирнашь* го пише Іорнандъ, а *Ирнась* го пише Пріскъ: Ἡρνᾶς δὲ ὄνομα τούτῳ (Prisc. Excerp. de legat. ad gent. p. 58).

(4) Виж. выше § 36 Гл. VIII.

(5) Виж. выше § 4 Гл. VIII.

(6) Iorn. de reb. Get. c. 50.

§ 2.

(1) Виж. выше § 54 Гл. VIII.

(2) Тіи бѣхѫ Валамиръ, Θеодемиръ, и Видемиръ, какъто выше казахмы. (Виж. § 54 Гл. VIII).

(3) Ако е истина, какъ-то нѣкои мыслятъ, че Сармати-ти были Славяни *Сърби* а Алани-ти Славени *Росси* (= Рокс-Алани, Роксолани, Россіани; Виж. выше Гл. I, § 3, примѣч. 1), лесно ся разумѣва защо тіи сѫ остали вѣрни на тожеязычны-ты имъ Унны, сирѣчь Славено-Блъгари.

(4) Положеніе-то на тѣіѫ рѣкѫ не е извѣстно; нѣкоиси казватъ че е Нера.

(5) Iorn. de reb. Get. c. 50; Vict. Tun.

(6) Римляне-ти простирающе Дакіѭ отъ вѣдь и отъ сямъ Дунава, раздѣлявахѫ іѫ на три части, на кои-то давахѫ и три различны имена: Dacia Transalpina, или *Задъ Алпскѫ Дакіѭ*, т. е. Влахія и Молдавія: Dacia Ripensis, или *прибрѣжнѫ Дакіѭ*, то есть нынѣшня-та придунавска Блъгарія на горѣ отъ Нікополь; Dacia mediterranea, или Средиземна Дакія, то есть Средиземна Блъгарія около Софіѭ и Нишь;

(7) Passim prorumpentes tunc se in Romaniam dederunt (Iorn).

(8) Sciri vero et Satagarii et cæteri Alanorum, cum Duce suo nomine Candax, Scythiam minorem inferioremque Mœsiam accepere. (Iorn). Тія Іорнандови рѣчи показватъ какъ Скири и Сатагари были племя Аланско. Іорнандъ казва іоще (с; 50) че дѣдо му Періа, кой-то былъ баща на баща му Алановамуѳа, былъ писарь Кандаксовъ презъ сичкыя-тъ му животъ, а послѣ былъ писарь и на Гундигиса сына сестры его, кому-то ся давало и имя База, и кой-то былъ военачалникъ Аланскаго князя въ Долніѭ-тѫ Мусіѭ. При това казва Іорнандъ че и самъ, преди да стане монахъ, ако и неученъ, былъ такожде неговъ писарь. Все това показва че Іорнандъ былъ въ положеніе да ся добрѣ научи за все що станѫло слѣдъ Атиловѫ-тѫ смьрть, кое-то дава голѣмѫ достовѣрность на все що онъ приказва за тыя времена; но жално е че описанія-та му сѫ толкова недостаточни и неточни.

(9) Тія мѣста сѫ намъ неизвѣстни. Нѣкои-си обаче мислятъ да сѫ были на Норическы-ты предѣлы, защо отъ тамъ излѣзли кога-то послѣ съ Одоакра наедно восвахѫ на Италіѭ.

(10) Виндоміна мислятъ да е криво написано вмѣсто *Виндобона*, то есть Віенна. — Іорнандъ казва че тая область Панноніа ся простирала отъ Горніѭ Мусіѭ на Востокъ до Норіка на западъ, и отъ Далматіѭ на югъ до Дунавъ-тъ на Сѣверъ. Остроготѳски-ти князи или началници были іоще вышеречени-ти троица братія Валамиръ, Ѳеодемиръ, и Видемиръ. Пьрвый-тъ ся населилъ въ восточнѫ-тѫ часть Панноніи между рѣкы-ты *Черна* и *Скарніунѫ*; вторый-тъ ся учредилъ около езеро-то *Пелсодь* днесь называемое Невсіедель, на Аустрійскы-ты предѣлы; третій-тъ ся намѣстилъ помежлу двама-та тыя. Тіи же троица Остроготѳски началници, ако и да имали всякый особенно княжьство, живѣли обаче согласни помежду си, и совсѣмъ що ся казвали покорени Грекоримскому царству, и му земали заплатѫ ежегоднѫ за да му пазятъ предѣлы-ты, по нѣкога пакъ фърляли жребіе помежду си, за да видятъ кому ще ся падне да дръпне сабіѭ-гѫ и да пойде да плѣни Востока или Запада. Така правили и другити вышеречени варвари *Римски союзници*. Руги, Скыри и Турцилінги. Тіи минѫли даже единъ день презъ Алпы-ты, и отишли въ Италіѭ многолюдно, гдѣ-то гы пріяли такожде като гости, дали имъ оружія и знамена, и гы назвали *Римскѫ войскѫ*. — Освень тыя Остроготѳы населены въ Панноніѭ, друго едно доста многолюдно и отъ нихъ независимо Остроготѳско племя, кое-то, споредъ Іорнанда, ся именовало *Малки Готѳи* (Gothi minores), бѣ ся отъ давна населило въ Мусіѭ подъ Емскы-ты горы, вѣроятно кога-то минахѫ Дунавъ-тъ въ Валентово время. Тіи Готѳи отъ Епіскопа Улфила на христіанство поучени и просвѣщени, были мирни и сиромаси; друго имѣніе немали освень добытакъ-тъ си и лѣсы-ты си; жито малко произ-

вождали, а віно никакъ, за то и віно не піяли, и ся хранили съ мляко. (Виж. Iorn. ibid. Lebeau Hist. du Bas. Emp. T. VI p. 347, L. XXXIII § 37, и примѣч. S-t Martin).

(11) Прокопій казва причинѫ-тѫ за коіѫ-то тіи и други пришелци варвари сѫ ся именовали союзници (fœderati) глаголіѫщи: καὶ τὰ μὲν ξυνεμάχουν Ῥωμαίοις, τάς τε ξυντάξεις, ὥσπερ οἱ ἄλλοι στρατιῶται, πρὸς βασιλέως κομιζόμενοι ἀνὰ πᾶν ἔτος, καὶ Φοιδεράται ἐπικληθέντες· (οὕτω γὰρ αὐτοὺς τῇ Λατίνων φωνῇ ἐκάλεσαν Ῥωμαῖοι, ἐκεῖνο, οἶμαι, παραδηλοῦντες, ὅτι δὴ οὐχ ἡσσημένοι αὐτῶν τῷ πολέμῳ ....., ἀλλ' ἐπί ξυνθήκαις τισὶν ἔνσπονδοι ἐγένοντο σφίσι .....) τὰ δὲ καὶ πόλεμον πρὸς αὐτοὺς διέφερον οὐδενὶ λόγῳ (Procop. II L. IV, c, 5, p. 575).

§ 4.

(1) Attilae filii contra Gothos, quasi deser tores dominationis suæ, velut fugacia mancipia requirentes, venirent (Iorn. de reb. Get. c. 52). Іорнандъ не ны казва именно кои сѫ были тія Атілови сынове; но ако сѫдимъ отъ мѣстоположеніе-то имъ, іавно е че тіи сѫ были близо при Остроготѳы-ты населившіи ся Емнедзаръ, и Узиндуръ, и неглии тождемайчинъ имъ братъ Ирнасъ.

(2) Това лѣто не е точно опредѣлено у Іорнанда, който и самъ говори за това историческо произшествіе; но судяще по вѣроіатности че, като Атилъ бѣ умрѣлъ въ началѣ лѣта 453, догдѣ сынове-ти му ся расподѣлятъ, догдѣ стане война-та имъ съ Гепиды и Остроготѳы, и догдѣ тіе и оніе ся разидѫтъ и установятъ по различны мѣста, непремѣнно ся е минѫко най-малко една година, за това ніи положихмы речено-то произшествіе въ лѣто 454, ако и Lebeau (T. IV p. 348) да го полага ошибочно въ лѣто 452, или въ лѣто 453 по смѣткѫ-тѫ на осмолѣтіе-то Θеодоріково кое-то полага (T. VI p. 452) въ лѣто 461, и за кое-то ніи помянувамы пò-долу въ § 5.

(3) Eas partes Scythiæ peteret, quas Danubii amnis fluenta prætermeant, quæ linguâ suâ Hunnivar appellant (Iorn. de reb. Get. c. 52). Отъ тыя Іорнандовы означенія видися іавно че *Унниварѣ* ще рече *Уннскый градъ*, а пò-обширно *Уннія* или *Уннска Земля*. Учени-ти Аллемански и Маджарски много сѧ ся занимавали да изслѣдоватъ знаменіе-то па тѣмѣ рѣчь; но іавно е че Уннваръ е равно съ *Унный-Варъ*, сирѣчь *Уннскый-варъ*, а варъ е коренъ на Блъгарскѫ-тѫ рѣчь *варошъ*, коя-то значи *градъ*, *село*, *селище* и *населеніе*. Шафарикъ (Слав. Древн. Т I, Кн. 2, стр. 252 издан. 2 Бодянск.) приводи за примѣръ Церковно-Славянскѫ. т. е. Старо-Блъгарскѫ рѣчь *вари* значущѣмѣ *домь, жилище* (domus, habitacula). А какъ е рѣчьта *варъ*, *градъ*, значила едно время *земля* и *область*, това ны казва Helmold кой-то пише че Руссія, защо-то живѣли въ неѣмѣ Унни, именовала сл и *Уннградъ*=*Унниварѣ* «Haec (Russia etiam Chunigard dicitur, eo quod ibi sedes Hunorum primo fuerit» (Helmold L. I c. 1). Gard (Гардъ= градъ въ Скандинавскыя-тъ языкъ значи и *градъ* и *земля, область, край* (Шафарикъ тамже стр. 97). А понеже Іорнандъ казва положително че презъ речены-ты страны называемыя *Унниварѣ*, минувалъ Дунавъ-тъ, то ще каже че Унни-ти населили и именували тогава своѣмѣ земѣмѣ днещны-ты Влахіѣмѣ и Молдовѫ, и станѫли така сопредѣлны съ Гепиды-ты, кои-то выше видѣхмы, че ся населили въ Угріѣмѣ, презъ коѣмѣ-то такожде минува Дунавъ-тъ.

(4) Іорнандъ ны казва това, че той Θеодорихъ былъ сынъ брата Валамирова Θеодемира; а Вызантійци-ти, и особито Малхъ, кой-то много описва за того Θеодориха, казватъ че былъ сынъ Вадамировъ: Θεωδέριχος ὁ τοῦ Βαλαμήρου παῖς (Malch. Excerp. p. 78, 81, 88, 89, 94; Damascius ap. Phot. cod. 242 p. 1041). Но това трѣба да е нихна погрѣшка, защо Іорнандъ, като родомъ Готѳинъ, былъ е и отъ нихъ пò-много въ состояніе да знае истинѫ-тѫ. Понеже обаче онъ наслѣдилъ послѣ самъ и на троп-

цѫ-тѫ Остроготѣскы братія въ княжество-то, може да рече человѣкъ че негли Валамиръ, като пò-голѣмъ отъ другы-ты и като безчаденъ, да го е пріялъ за свой сынъ, и отъ тамъ да сѫ хванѫли да го выкатъ *Валамировъ сынъ*. Тая вѣроiатность ся подтверждава и отъ онова що пише безименный сочинитель, напечатаный отъ Henri Valois слѣдъ Марцелліна, че Θеодорихъ ся зовалъ *Валамировъ сынъ*, но че естественный му отецъ былъ други, кому-то обаче имя-то ся не сохранило въ писаніе-то му: «(Theodoricus) » vir fortissimus, fortis, cujus pater Walamir dictus, rex Go- » thorum, naturalis tamen ejus fuit .....» Исто-то ся подтверждава и отъ Марцеліновѫ-тѫ лѣтопись, коя-то нѣгдѣ ѣи казва че Θеодорікъ ся наричалъ *прозваніемъ* Валамиръ: «Theodoricus cognomento Valamer, » и отъ Θеофана, който го такожде прозывава Валамиръ « Θευδέριχος ὁ Οὐαλάμερος» (Theoph. p. 112).

§ 5.

(1) Іоаннъ Лидъ казва че, кога-то Леонъ възлѣзлъ на престолъ-тъ, намѣрилъ собраны и готовы пары выше отъ 100,000 літры злата, кои-то были пò-напредъ наготвены за Атила: « ἐλθὼν ὁ Λέων καὶ τὸν πλοῦτον εὑρὼν, ὃν ὁ 'Ατ- » τίλας ὁ τῆς οἰκουμένης πολέμιος λαμβάνειν ἔμελλεν (ἦν δὲ ὑπὲρ τὰς χιλίας ἑκατοντάδας τοῦ χρυσίου λιτρῶν)» (Ioan. Lydus de Magist. III 43.)

(2) Това лѣто ся не показва въ іторіѩ-тѫ, но то ся пада да е, ако е истина че Θеодорихъ ся родилъ въ лѣто 454, (Виж. выше § 4), понеже въ тѫзи войнѫ онъ былъ осмолѣтенъ.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad gentes c. 9, p. 74; Iorn. de reb. Get. c. 53; Sidon. Apollin. Carm. 2, v. 223 et seq.

(4) Κατὰ γὰρ τὸ Βυζάντιον ὁμηρεύσας ποτὲ, τοῖς ἀρίστοις τῶν διδασκάλων ἐφοίτησεν ..... ἐπὶ τῆς Λέοντος βασιλείας (Theoph. p. 112).

§ 6.

(1) Това лѣто отъ Lebeau назначено не е точно забѣлѣжено въ Исторіи-тѫ. Пріскъ само казва че то событіе станѫло по онова время, κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον, по кое-то Леонъ, по прошеніе на сугклитъ-тъ царства западнаго отъ Рѣчимира тогава управляемаго, проводи посланницы: Фулархa до Марцелліна въ Далматіи на Рѣчимира разсърдена, и Татіана Патрікія, бывшаго послѣ упата въ лѣто 466 (Art. de verif les dates p. 335), до Ванділскаго краля Генсериха отъ Африкѫ съ корабы воюющаго противу Сікеліи и Італіи, за да гы примири съ Римляны-ты, кои-то посланници Маркелліна убо придумали да мирува, а Генсериха, не можили, защо онъ искалъ перво да му ся даде имѣніе-то на прежде убійствомъ умершиты царя Валентініана и восначалника Астіа (Prisc. de leg. p. 42—43); но отъ то̀ що казва самъ Пріскъ за тыя посолства и на друго мѣсто (de leg. p. 74), и означава че посланници ся пратили тогава до Генсериха, не отъ царя западнаго, а отъ Рѣчимира, παρὰ τοῦ Ρεκίμερος, може да ся разумѣе че то станѫло слѣдъ царя Севира умершаго на 15 августа 465, кога-то самъ Рѣчимиръ съ сенатъ-тъ управлялъ царство-то. Но отъ другѫ старнѫ, онъ даже и въ Севирово-то время управлялъ царство-то, така що презъ сичко-то му царотвуваніе історія-та само веднѫждь помянува имя-то на тоя царь. Il avait porté la couronne imperiale près de quatre ans, toujours esclave de son ministre (Ricimer). Dans toute l' histoire de son règne il n' est nommè qu' une seule fois, a l' occasion du jugement d' Agrippinus (Lebeau. hist. Bas. Emp. T. IV p. 446). Совсѣмъ тѣмъ Пріскъ казва че, въ кое-то время ся проводили на западъ речени-ти посланници, и дошли отъ сѣверъ на Цариградъ варварски посланници, въ исто-то время дошли такива и отъ Персійскаго царя, и за друго нѣщо, и за да искатъ помощь противу Унны Кидариты, и че Леонъ

му проводилъ съ отрицателенъ отвѣтъ посланникъ Константіа (Prisc. de legat. p. 43 и 74). А това Персійско посолство не знамъ какъ Lebeau полага въ лѣто 464 (T. VI p. 442), като тождевременны-ты вышеречены другы бѣ положилъ (ibid. p. 434 et seq.) въ лѣто 462.

(2) Выше ся рече за три народы Сарагуры, Урогы, и Оногуры, че испѫдени отъ Савиры-ты ..... проводили посланницы на Цариградъ: така казува перво Пріскъ: Κατ' ἐκεῖνον τὸν χρόνον κατὰ τοὺς ἐώους Ῥωμαίους Σαράγουροι καὶ Οὔρωγοι, καὶ Ὀνόγουροι, ἔθνη ἐξαναστάντα τῶν οἰκείων ἠθῶν, Σαβήρων καὶ μάχην σφίσιν ἐληλυθότων (Prisc. de leg. p. 43—A.) А тука като е слово-то за тыяжде пакъ народы, Пріскъ говори само за Сарагуры-ты: ὥσπερ καὶ οἱ Σαράγουροι, ἐλαθέντες κατὰ ζήτησιν γῆς, πρὸς τοῖς Ἀκατίροις Οὔννοις ἐγένοντο (Prisc. ibid. infra). Това показва іавно че тія три народни имена не принадлежали на три различны народы, но на единъ самъ прозванный съ три различны имена. — Сега кой и какъвъ е былъ той народъ, никой извѣстно не може да каже, понеже отъ ветхы-ты писатели никой не ны го казва; а отъ новы-ты Дегинь казва че были Татари (Des Guignes hist. des Huns T. II p. 317); Клапроѳъ мысли че были Россійски-ти Югри (Klaproth, Uber Sprach und Schrift der Uiguren), а Сен-Мартенъ (S-t Martin) пише че му ся види іавно че тіи три народи принадлежали на племя-то Уйгуры или Ігуры, бывшія славны въ 11-тъ и 12-тъ вѣковы, кои-то были Турци, и че речени-ти Пріскови Оногури, и Іорнандови-ти (de reb Get. c. 5). Уннугари были едно смѣшеніе или соединеніе отъ Унны и Уйгуры (Lebeau hist. Bas-Emp. T. VI. p. 425 not. 4). Отъ тыя различны и произволны мнѣнія разбери ты сега истинѫ-тѫ, ако можешь. (Виждь що рекохмы за тѣхъ выше Гл. VII § 5 примѣч. 2 и 3).

(3) Назначително е какъ тука Пріскъ нарича положително Акациры-ты *Унны*

(4) Prisc. Excerp. de legat ad Rom. c. 14 p. 43.

§ 7.

(1) Отъ все що ся описува въ тойзи параграфъ спорядъ Пріска, іавно е че тія Унни, които не знаемъ защо онъ е нарекълъ *Кідариты*, живѣли надъ Кавказа то есть на западъ отъ Каспійско-то море. Погрѣшно убо и безъ никоіѫ доказателнѫ причинѫ Дегинь пише че тіи живѣли въ Маурашанъ (T. II p. 318), и че были *были-ти* онія *Унни* (οἱ λευκοὶ Οὖννοι), кои-то живуще въ Маурашанъ у Харісмъ на востокъ оть Каспіѫ бѣхѫ отъ Грькоримскы-ты писатели нарицаеми *Евѳаліти* Ἐφθαλῖται (Виж. Прокоп. de bell. Pers. L. I c. 3), а отъ восточны-ты *Хайаталіти*, *Нефталіти*, *Ателіти* и *Абтеліти* (Des Guignes hist. des Huns. T. II p. 325).

(2) Ἰουροειπαάχ, или Οὐροειπάχ. Тъй е писана тука тая крѣпость у Пріска, а у Ліда (Lidus de Magistr. L. III, c. 52, et 53), та е писана *Бырапарахъ*, *Вірапарахъ*. S-t Martin у Lebeau (T. VI p. 269 note I. и p. 442 note 4) мысли че тая рѣчь трѣба да е Арменска криво написана вмѣсто *Вирапахакъ*, понеже по Арменскы *Пахакъ* щяло да каже крѣпость, а *Виръ* или *Веръ* значило Івиріѫ, и че така Вирапахакъ щяло да рече *Івирійска Крѣпостъ*.

(3) Тая врата, отъ ветхо по Гречески Πύλη Κασπία нарицаемая (Proc. de bell. Got. L. IV, c. 3.), бѣше великій проходь водящій презъ средѫ-тѫ на Кавкасскы-ты Планины, отъ Івиріѫ на Аланскѫ-тѫ земліѫ, коіѫ-то ся спорядъ истаго Прокопія (тамже) простирала отъ Кавказа до реченѫ-тѫ вратѫ; за това види ся, и Арабски-ти писатели называватъ истѫ-гѫ вратѫ *Баб-і-аланъ*, сирѣчь *Аланскѫ-Вратѫ*. (Виж. S-t Martin у Lebeau T. IV p. 269. not. 1) Прокопій (тамже) казва че Унни-ти кои-то живѣли надъ Кавказа, колчимъ щели да воюватъ на Греко-римскѫ-тѫ или на Персійскѫ-тѫ земліѫ, презъ тѫіѫ Каспійскѫ вратѫ минували, какъ-то и презъ другѫ еднѫ зовомаіѫ *Джорѳ*, *за коіѫ-то* S-t Martin (тамже) казва че бы-

ла прочутый Проходъ или Дервентъ кой-то днесь ся называва *Демирг-Капія*, а отъ ветхо ся зовалъ *Албански Двери*.

(4) Ἐν Γόργᾳ ..... χωρίῳ (Prisc. de leg. p. 75). Не е извѣстно положеніе-то на това село. Прокопій (de bell. Pers. I, 3—4) помянува градъ *Горго* на сѣверъ отъ Персіи, но той казва былъ у Ефѳаліты-ты. S-t Martin (у Lebeau T. VI, p. 443, not. 2) мысли че може то село да е было *Горіанъ* или *Джорджанъ*, мѣсто лѣжащее на юго-востокъ отъ Каспійско-то море.

(5) Prisc. de legat. ad Rom. c. 15, 19. p. 43, 44; id. de legat. ad gentes c. 8, 11, 12, p. 74—75.

§ 8.

(1) Prisc. de legat. ad Rom. c. 19, p. 44. — Издатель-тъ Пріскovъ означава погрѣшно това приключеніе на лѣто 468. A Lebeau (T. IV, p. 459) го полага въ лѣто 466. Мы судяще по обстоятелства-та, намыраме че лѣто-то 464 ся по-много срѣща съ истинж-тж.

(2) Prisc. ibid. c. 22, p. 46.

§ 9.

(1) Chr. Alex. p. 311. Marc. chr. p. 321. Theoph. p. 96—97; Evagr. L. II. c. 23 Malalas p. 28, 29; Cedr. I, p. 318; Theod. Lect. L. I, c. 23; Zon. I. 14, T. 2, p. 50; Cod. Iust. leg. 8, T. 10 leg. 12.

§ 10.

(1) Виж. выше § 3 сея Главы.

(2) Ἐβασίλευσε ..... Σεβῆρος ἔτη γ.΄ καὶ μετ' αὐτὸν οὐκέτι βασιλεὺς ἐν Ῥώμῃ, ἀλλὰ Ρεκήμερος διώκει τὰ πράγματα, στρατηγῶν, καὶ μεγάλην περικείμενος δύναμιν (Cedr. I, p. 346).

(3) Sidon. Apollin. Carm. 2. v. 348 ..... 377.

(4) Satagas qui interiorem Pannoniam possidebant (Iorn. de reb. Get. c. 53). Тіи *Сатаги* може да сѫ были исти-тѣ оніи *Сатагари*, кои-то выше (§ 3) видѣхмы че ся населили въ Малѫ Скуѳіѫ и долніѫ Мусіѫ. Но Іорнандъ, кой-то ны е казалъ това, не ны казва и че сѫ ся пресселили тіи послѣ въ Панноніѫ. Освень това Сатагари-ти были племя Аланско, а за Сатагы-ты казуватъ да сѫ были Унни или Славени. Шафарикъ (Т. I, Кн. I, § 11. 7, 10, стр. 419—420) мысли че, понеже обыкновенно толкователи-ти подъ Іорнандовы-ты рѣчи « qui interiorem Pannonniam possidebant, » разумѣватъ сѣверозападныя-тъ край на Унгаріѫ (Iorn. Orig. Slav. IV, 175), и е много възможно и вѣроіатно да е разумѣвалъ Іорнандъ съ рѣчь-тѫ *Панноніѫ* сичкѫ-тѫ Унгаріѫ между Дунавъ и Тиссѫ, тіи Сатаги трѣба да сѫ были исти-ти днесь іоще подъ Карпаѳскы-ты горы живущіи *Сотаки* (Сотаци), кои-то обаче сѫ племя Славенско. Шафарикъ прилага че може тіи Сатаги, бывше племя Славенско (Сотаки) да сѫ ся назвали отъ Іорнанда Алания (Сатагари), негли защо-то сѫ ся покорявали тогава на Аланы-ты. Все това що казва Шафарикъ е хубаво и добро, само не ся срѣща съ онова що пише Іорнандъ, че Сатаги-ти были живѣли въ *вѫтрешнѫ-тѫ Панноніѫ*, кое-то значи на *вѫтре отъ Дунавъ-тъ*, сирѣчь отъ сямъ Дунавъ-тъ, кое-то ся подтверждава и отъ то что самъ Іорнандъ прилага че Унни-ти, пошедше въ Панноніѫ за помощь на Сатагы-ты, осадили града Бассіана ; а Бассіана полагатъ Римски-ти пѫтьоводители на рѣкѫ-тѫ Саввѫ, 18 міля пò-долу отъ Сирміумъ, а не надъ него и отъ въдь Дунавъ-тъ подъ Карпаѳа.

(5) Dinzio му пише имя-то Іорнандъ. (Виж. выше § 1 примѣч. 2 сея Главы.

(6) Ако Сатаги-ти сѫ были наистинѫ племя Унноско или Славенско, лесно ся разумѣва защо Денчо имъ отишьлъ на помошь противу Готѳы-ты, какъ-то Бѣломиръ бѣ отишьлъ на помощь на *Анты-ты* пакъ противу Готѳы-ты

(Виж. выше Гл. II § 25). Но и Аланско племя да сѫ били, пакъ Унни-ти требваше да имъ помогнѫтъ, защо Алани-ти имъ всякога были вѣрни.

(7) Това ны казва S-t Martin у Lebeau T. VI, p. 451, not. 2.

(8) Iorn. de reb. Get. c. 53.

§ 11.

(1) Scythicæ vaga turpa plagæ. ..... (Sid. Apoll. Carm. 2, v. 239).

(2) Познава ся обаче да е было отъ въдь Дунавъ-тъ, гдѣ-то живѣяше Денчо, понеже казва че минѫли на колѫ отъ сямъ Дунавъ-тъ.

(3) Sed, Scythicæ vaga turba palagæ, feritatis abundans,
Diva, rapax, vehemens, ibsis quoque gentibus illis
Barbara barbaricis, cujus dux Hormidae ..... (Sidon. Apoll. Carm. 2, v. 239 et seq.)

(4) ..... Gens ista repente.
Erumpens, solidum que rotis transvecta per Istrum
Venerat, et sectas insiderat orbita lymphas (Sid. Apoll. carm. 2, v, 269 et seq.)

(5) Sidon. Apollin. Carm. 2. v. 239 et seq. Vales rer. Franc. I, 5, p. 203. — За того Анѳемія, бывшаго тогава военачалника въ Ѳракіѭ, Сідоній Аполлінаръ казва че въ началѣ слѣдующаго 467 лѣта былъ началникъ на царскы-ты корабы въ Елиспонта, когато царь Леонъ го выкалъ на Цариградъ, та го направилъ царь на западно-то Римско царство. Онъ послѣ отишълъ на Римъ, и былъ припознатъ и прогласенъ за царь отъ Сенатъ-тъ и отъ сичкыя-тъ народъ на 12 Априліа 467 л. (Виж. Lebeau hist. Bas-Emp. T. VII, p. 6—7). Отъ вси тыя обстоятелства ся разумѣва че воеваніе-то Унноское противу Анѳеміа е добрѣ положено въ началѣ лѣта 466.

§ 12.

(1) Выше § 3 сея Главы.

(2) Κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος (Prisc.) Виж. выше Гл. VII, § 3 и Гл. VIII § 12.

(3) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 18 p. 44.

§ 13.

(1) Арнигисклово-то имя ся помянѫ выше Гл. VIII § 5.

(2) Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 20, p. 44—45.

§ 14.

(1) Theoph. p. 99; Prisc. Excerp. de legat. ad Rom. c. 21 p. 45.

§ 15.

(1) Prisc. Excerp. de leg. ad Rom. c. 21 p. 45—46.

§ 16.

(1) Iorn. de regn. success: «Tunc Leo ..... Bigelem Getarum regem per Arduburem Asparis filium interimit» Отъ кос-то ся види че и Ардавуръ Аспаровъ былъ въ тѣѩ битвѣ.

(2) Marcel. chr. Alex. p. 323; Iorn. de regn. succes. — Забѣлѣжи тука че комитъ Марцеллинъ полага убитіе-то Денничіево въ II-тѫ годинѫ царства Леонова, и въ консулство-то Зинона и Маркіана бывшее въ лѣто 469; а Александрійска-та лѣтопись го полага и та въ II-тѫ годинѫ царства Леонова, но въ Індікта 6, и въ консулство-то Анѳеміа Августа, бывшее въ лѣто 468. — Назначи іоще едно любопытно нѣщо, че тукъ Александрійска-та лѣтопись пише имя-то Денничіево *Дензіріхъ* Δενζίριχος, какъ-то и выше (§ 1 примѣч. 1) казахмы.

§ 17.

(1) Χαλεπῶς δὲ ὁ Ζήνων μεταχειρισάμενος τὴν ἀρχὴν, ἐν προοιμίοις Μεσοποταμίαν μὲν Σαρακηνοί, Θράκην δὲ κατέδραμον Οὖννοι, σφόδρα τοῖς πράγμασι λυμαινόμενοι (Theoph. p. 103): — Τούτου (Ζήνωνος) τῷ πρώτῳ ἔτει ἐν προοιμίοις Μεσοποταμίαν μὲν Σαρακηνοὶ, Θράκην δὲ κατέδραμον Οὖννοι σφόδρα τοῖς πράγμασι κακῶς λυμαινομένου τοῦ βασιλέως. (Cedr. I, p. 351).

КОНЕЦЪ.

ИМЕНА-ТА

НА РОДОЛЮБИВЫ-ТЫ СПОМОЩЕСТВОВАТЕЛИ.

Котель.

Настоятель: Учитель Христо Калудовъ.

Подписани по 1 Тѣло.

Благоговѣйный попъ Костандинъ Икономъ, Попъ Василь Саксларій, Попъ Райно Цончевъ Іеромнимонъ, Попъ Вениаминъ Г. Николовъ, Х. попъ Андонъ · попъ Никол., Попъ Иванъ и братъ му Герги Николовъ.

Подписанъ за 5 Тѣла.

Достопочт. Г. Х. Петръ Х. Матѳеевъ.

Подписани за по 3 Тѣла:

Бр. Радославъ, Ангелъ и Х. Василь Х. Добрювъ.

Подписани по 2 Тѣла:

Х. Тиню Геновъ, Сава Ничовъ.

Подписани за по 2 Тѣла:

Бр. Х. Василъ, Х. Варбанъ, и Х. Петку Кремскы.

Подписани по 1 Тѣло:

Х. Димчю Х. Янакювъ, Х. Тиню Х. Минчовъ, Х. Іорданъ Х. Тинювъ, Петръ Станчю Кременскы, Матей Х. Петровъ, Атанасъ Х. Добрювъ, Петръ Хр. Папазооглу, Тиню П. Везирскы, Никола Стояновъ Джеррахъ, Х. Жечю

Х. Цонковъ, Х. Генко Пейковъ Богданскы, Х. Гунчу Стояновъ, Цонко Х. Бижовъ, Х. Панаютъ Х. Геновъ, Велико Ц. Папазоогду, Х. Вичю Стояновъ, Петръ Бедю Кожухаръ, Х. Кѫню Ивановъ Чирчи, Иванъ Ивановъ Белиновъ, Х. Петръ Х. Іордановъ, Петръ Гергювъ, Петръ Х. Матеювъ Стоянъ Янакювъ, Ненко П. Боювъ, Гергы Х. Петровъ, Х. Димо Х. Пенковъ, Рахни П. Учителскы. Панаіотъ Х. Добрювъ, Петръ Х. Николовъ, Х. Никола Петровъ, Вълко Х. Пенювъ, Х. Мезю Геновъ, Куро Великовъ, Почтенный Г. Никола Х. Власковъ, Костандинъ Х. Райновъ, Дончо Х. Гергювъ, Х. Петръ Х. Гергювъ, Христо Х. Гергювъ абаджи, Петръ Божиловъ Паличіоръ, Стоянъ попъ Ивановъ, Руси Николовъ, Кѫню Станчовъ, Тиню Цончовъ Златаръ, Стоянъ Х. Ивановъ Белинъ, Х. Жечо Николовъ, Крьстю Вайчовъ, Иванчо Калчовъ, Дончю Павловъ, Койно П. Великовъ, Петръ П. Великовъ, Петръ Ивановъ Сахатчи, Х. Герги Х. Драгоювъ, Милко Петровъ, Тодоръ Ганчовъ, Симеонъ Койновъ, Х. Генчо Х. Тинювъ, Теодоръ Х. Тинювъ, Іовчо Гену Мезювъ, Векю Гену Мезювъ, Никола Велювъ, Димитръ Геновъ Пращилъ, Герги Станчовъ, Стоянъ Калчо Задгорски, Райно Стратовъ Горчакъ, Коста Стратковъ Горчакъ, Велико Стояновъ Кѫзмлъ, Стойко Геновъ Бекярь, Гани Христо Чатото, Гено Вълковъ Талякъ, Вълчю Гавріиловъ, Иванъ Вълковъ Сапунджи, Пенчо Кѫнчовъ, Х. Славъ Х. Вълковъ, Димчю Великовъ Книговезецъ, Христо Сѫби Хардалѫ, Цонко Дончовъ Червенко, Хараламбъ попъ Куровъ Кытель, Иванъ Радиловъ Зарабскы, Пенко В. Писаровъ, Никола Писаровъ, Иванъ Христовъ Кожухарь, Божилъ Х. Янакювъ, Почтен. Г. Курчу Х. Матеювъ, Матей Драгановъ, Райно Атанасъ Златаровъ, Станчо Х. Гавріиловъ, Гандю Вълковъ отъ Жеравиѫ, Христо Крьстювъ Кожухарь, Петръ Сѫби Хардали, Иванъ Божиловъ Паличоръ, Гандю Станчовъ Бояджи, Христю Ганювъ Цурякъ, Гонко Атанасовъ Табакъ, Вълко Райновъ Дикиджи, Стаю Жечовъ Дикиджи, Христо Райновъ учителскы, Димо

Сапунджи, Вичо Райковъ Казакъ, Стефанъ Стояновъ Ноко, Михалъ Райновъ Арнаудовъ, Гено Калчовъ Загорскы, Х. Іорданъ Х. Пенковичь, Велико Стояновъ, Вълко Влаговичь, Словесн. Учитель Вичо Райновъ, Слов. Учитель Димчо попъ Ивановъ, Учитель Куро Гергювъ, Іорданъ Х. Петровъ, Илія Николовъ, Илчо Христовъ, Атанасъ Райновъ, Коста Михаловъ Байрямъ, Христо Х. Бижу, Іоку Мудювъ Сума, Петръ Станювъ, Велико Матеевъ, Стоянъ Христовъ Кула, Райно Божиловъ и сынове негови, Божилъ и Петръ, Стоянъ Стойковъ Чирчи, Димо Дечковъ Доврамаджи Шюмненецъ, Гергы Х. Нонювъ, Павли Х. Вичовъ, Сѫби Жечовъ, Петръ Мариновъ, Іорданъ Вълковъ, Дончо Димовъ, Петръ Енювъ Сапунджи, Матей Пенковъ Абаджи; Никола Пантелеевъ Бакарджи, Хараламбъ Иліювъ Бакалъ, Иванчо Вълчовъ, Никола Теодоровъ Пеинирджи, Данiилъ Становъ Чакмакъ, Стойчо Петровъ и К. Стойчевъ, Драгой Сѫби, Иванъ Петровъ, Никола Райновъ Семерджи, Никола Цонковъ Келниту, Гену Пеювъ Рѫковскы, Радилъ Петровъ Тапавичарскы, Колю Тотютъ Трѣвненецъ, Цаню Тодоровъ Трѣвненецъ, Богданъ Коювъ Трѣвненецъ.

Сички въ Котель тѣла 164.

Жеравна.

Настоятель: Попъ Стефанъ Вълковъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Попъ Стефанъ Вълковъ, Учит. П. Димитровъ, Б. Вълковъ, Братiя Бербереви, Д. П. Икономовъ, Р. Г. Сиркашевъ, С. Паневъ Кундураджи, В. Г. Рогаювъ, Бр. Д. Абаджи, Н. Цонковъ, С. Iовковъ, В. Димчевъ, Х. Г. Ц. Габровскый, Г. Р. Берберовъ, П. Вълковъ Абаджи.

Ученицы.

Н. А. Пануковъ. Н. Ц. Цанковъ, Харалампiй Русковъ, В. Г. Галунскый, С. Д. Хрусанскый, С. М. Стойновъ, П. П. Славчевъ, Н. Б. Кали—М., К. Б. Берлинскый,

Ц. Б. Зехыровъ, В. Г. Хрусанскый, С. И. Вачевъ, П. К. Сираковъ..

Сички въ Жеравнѫ Тѣла 28.

Мѣдвенъ.

Настоятель: Попъ Стефанъ Вълковъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Б. П. С. Нейчевъ, Уч. П. Я. Молювъ, С. П. Уч. Епитропъ, В. Л. Лоловъ Бр. Ж., Панаютъ, Г. Д. Ковачь, Хр. Продановъ, В. Г. Нанчевъ, Господинъ Д. Далакчійскый, Уч. Г. Димовъ и сынъ му Курилъ, Р. Ивановъ Пастырь, Г. К. Чанаковъ, К. Ж. Дидяковъ.

Сички въ Мѣдвенъ Тѣла 13.

Сливенъ.

Настоятель: Р. В. Мирковичь

Подписани за по 2 Тѣла.

Р. В. Мирковичь, Х. Стефанъ Х. Стояновъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

М. Х. Панаютовъ, Димитръ П. Боевъ, Александръ Бѣлчевъ, Добри П. Чюнтоловъ, Иванчо П., Стефанъ Сар. Ивановъ, Вьскдакосъ Г. Поповичь, Атанасъ Г. Гаджаловъ, Добри П. Миневъ, Параскева Бяновъ, Иванъ Д. Железковъ, Василъ П. Станчевъ, Петръ Данчевъ Берберовъ, Ангели Вяндовъ, Донко Д. Абаджіевъ, Петръ Г. Мышковъ Стефанъ Ж. Вълковъ, Георгій Ив. Геновъ, Іорданъ Д. Іордановъ, Андонъ А. Златановъ, Тодоръ А. Пенковъ, Пятко С. Вълнировъ, Димитръ Г. Ивановъ, Мите Василевъ, Куте С. Х. Баювъ, Георгый Янковъ, Петръ С. Янковъ, Марко С. Докторъ, Тодоръ Костовъ, Жечо Димитровъ, Минчо Господиновъ, Х. Василь Д. Іордановъ, Димитръ К. Панчевъ, Х. Манолъ Х. Гоергіевъ, Г. Димитръ Х. Георгіевъ, Х. Христо Вълчановъ, С. Г. Загорскый, Василь Бояджовъ, Петръ С. Вичовъ.

Сички въ Сливенъ Тѣла 43.

Шумекъ.

Настоятель: Анастасъ Х. Стояновъ.

Подписани за по 2 Тѣла:

Анастасъ Х. Стояновъ, Бр. Р. Блъскови.

Подписани по 1 Тѣло:

Андрей Х. Димитровъ, Г. Мирковъ, Колманъ Гонджe, Т. Иванъ Джабаровъ, В. Іорд. Вѫрбевъ, Дивдядовското училище, Банушъ Куртевъ Кюпекліецъ, Енчо Митевъ Мерковцалъй, Димитръ Станчевъ Каспичанецъ, Иванъ Костадиновъ Ени-Пазарлъй, Никола И. Калепетровский, Тодоръ Дяковъ, Тодоръ Бончевъ Учитель, Отецъ Захарій Гебедженскы, Отецъ Костадинъ Комановъ-Девня, Черне Танасовъ отъ Аврелъ, Отецъ Мирче Еврейский, Коле М. Калчевъ Прѣславский, Ради Ж. Гіокчеренни, за Долнето училище.

Сичкы въ Шюменъ Тѣла 24.

Хаджоглу Пазарджикъ.

Настоятель: Ж. П. Георгіевъ.

Подписани за по 2 Тѣла.

Свящ. П. Иванъ Ф. и сынъ му Георгій, Свящ. Попъ Стефанъ и сынъ му Іорданъ, Желесъ П. Георгіевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Ж. П. Георгіевъ, Х. Василъ Х. Ивановъ, Георгій П. Чавушевъ, Іорданъ Х. Ивановъ, Янко Стояновъ, Учитель Димитръ Келевичь Русчуклія, Костандинъ Пантелесвъ, Ангелъ Георгіевъ Ханджи, Друме Друмевъ, Димитръ Драгневъ отъ Езибѳи, Злати Чорбаджи отъ село Гелинджикъ, Василъ Тодоровъ Хемшяковъ отъ Жеравнѧ, Цани Станевъ Търновецъ, Димитръ Станевъ отъ Каварнѧ, Х. Тане Геновъ отъ Котель, Михаилъ Г. Даскаловъ отъ Шюменъ, Петръ Стояновъ отъ Шюменъ, Мате Драгановъ отъ Котель, Костандинъ Капанджи, Захарія Г. Холовичь.

Сички въ Хаджоолу Пазарджикъ Тѣла 26.

Русчюкъ.

Настоятель: Х. Иванче Ефенди Х. В. Пенчевичь.

Подписанъ за 4 Тѣла.

Прѣдсѣдатель на Руссенско-то Общество Отецъ Нилъ Д. Изворовъ,

Подписани за по 3 Тѣла.

Х. Иванъ, Х. Величко Пенчевичь, Х. Атанасъ Х, Петковичь.

Подписани за по 2 Тѣла.

К. Мариновичь, Димитръ Маневъ Кюстендилецъ, Хараламбій и Донче Търновци, Георгій Цанковъ, П. Сп. Златевъ, П. Д. Бояджьевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Андонъ Саровъ, І. А. Nazaretlean, М. Стефановичь, Д. Цанковъ, Илій Христовъ, Священо-Діяконъ Евстатій Хылендарецъ, Хр. А. Богоровъ, Игн. Ивановъ, А. Симеоновъ, Никифоръ М. Молловъ Бебровецъ, Иванъ П. Пенковъ, Якумъ П. Поповъ, Никола Петровъ, Никола Тодоровъ, Велико Сарайдаровъ, Кyриллъ Н. Дряновский, Никола Х. Димитровъ, Гавріилъ Н. Боевъ Котленецъ, Филиппъ Ц. Петковъ, Петръ Д. Ивановъ, Х. Янко Пашянковъ, В. Радьевъ, Стоянъ Великовъ, Тома Младеновъ, Иванъ Петковъ Дряновецъ. В. П. Балкановъ, Тодоръ М. Молловъ Бебровецъ, Иванъ М. Молловъ, Иванъ Т. Радославовъ, Иванъ Н. Дамianовъ Арбанасчанинъ, Цвѣтко Иліевъ, Петръ Н. Лѣсовъ Лѣсковчанинъ, Клисаровъ и Грамчаровъ, Петръ К. Арнаудовъ, Никола Икономовъ, Тома А. Маневъ, Анд. Сп. Златовъ, Т. Васильевъ, Н. С. Стойчевъ, В. Д. Марковъ, Ив. Х. Петковичь, Д. Симеоновъ, Д. Мирчевъ Търновецъ, Петъръ Г. Станчооглу, Гавріилъ Х. Денковъ Свищовецъ, Г. Писаревъ Ряховчанинъ, Т. Петковъ Свищовецъ, Сп. Поповъ Шюмнянецъ, Мате К. Грамчаровъ Елешчанинъ,

А. Х. Пятковичь, Братія А. Попови Разградчанинъ, Братія Добревы, Коста С. Дряновскый, Иванъ Чорапчіевъ, Стоилъ Поповъ, Василь Т. Чаушовъ, Паско Д. Изворовъ, Іосифъ Г. Дайнеловъ, Михалъ М. Красналовъ, Димитръ Недевъ Бебровецъ, А. Н. Гарваловъ, М. Д. Ганевичь, П. Д. Златевъ, Симеонъ С. Златевъ. Николай Поповъ Еленчанинъ, Панаютъ А. Поповъ, Иванъ Тевекеловъ, Петръ Атанасовъ Бозовчанинъ, Константинъ Григоровъ, Тодоръ Славевъ, Христо Мариновъ, Тодоръ Т. Драгневъ, Иванчо Димитровъ Абаджи, Атанасъ Х. Алексевъ, Михалъ Пановичь за сына си Петра, Енчо Драгневъ за сына си Георгія, Иванчо Яковъ, Георгій Паневъ, Танасъ Добревъ, Дончо Д. Домаковъ, Благ. Х. Попъ Стефанъ Петровъ, Станчо Попъ Георгіевъ, Т. Р. Кафесчіевъ.

Сичкы въ Русчукъ Тѣла 104.

Черна Вода.

Настоятель Ради Теодоровъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Ради Теодоровъ, Братія Сп. Панчевъ отъ Етрополъ, Н. С. Шерапчіевъ отъ Руссе за сына си Петра, Панаютъ Стояновичь Компанскы писарь отъ Софіи, Янко Жечевъ отъ Ахыло, Цони Ивановъ отъ Руссе Паргосъ, Василь Недѣлковъ отъ Бебрево, Никола М. Димитровъ готварь отъ Варнѫ, Никола Мицковъ Македонецъ, Георгій Пенчевъ отъ Мачинъ, Игнатъ Гецовъ отъ Плѣвенъ, Хараламбо Койчевъ отъ Шуменъ, Панаютъ Станчевъ отъ Руссе, Стойно Н. Арабаджіевъ Тырновецъ.

Сички въ Черѫ Водѫ Тѣла 14.

Тулча.

Настоятель: Братія Ѳеодорови.

Братія Теодорови, за тѣла 10.

Георгій Жековъ, за тѣла 4.

Др. П. Н. Минчевичь, за тѣла 3.

Подписани за по 2 Тѣла.

Петко Лазаровъ, Бр. Х. Попови, Свящ. Енчо Димитровъ, С. Н. Доброплодный.

Подписанн за по 1 Тѣло.

Иванчо П. Сейрековъ, С. Діаконъ Кирилъ С. Берковскый, Енчо З. Кузмановъ. Х. Василаки Х. Матеевъ Шюменъ, Ст. Хр. Минчевъ Карловецъ, Илій Т. Маджаровъ, Василій Н. Крановъ, Тодоръ Ценовъ, Василъ П. Вълчевъ Жеравнецъ, Пѣйчо П. Дрѣновскый, Гане П. Геасовъ, Хр. П. Лазаровъ, Петъръ Г. Казаковъ, Жечо Костовъ, Ради Панаютовъ, Х. Михалчо Х. Николовъ, Велико Миловъ, Иванчо Димитровъ, Ангелъ Курчевъ, Иванчо Николовъ, Андонъ Михалевъ, Стефанъ Ценевъ Жеравнецъ, Иванъ Ангеловъ, В. Ив. Сакѫзовъ, Х. Иванъ Х. Вълчановъ, Григорій Дадевъ, Иванчо Иліевъ, Нено Георгіевъ, Стоянъ Н. Грьковъ, Райно Вълковъ Котлянецъ, Яковъ Г. Арабаджевъ, Никола Костадиновъ Бакалъ, Димитръ Х. Ненчевъ, Ненче Минчевъ, Величко Мариновъ, Стое В. Дюлгеровъ, Д. Руссевъ Оджаковъ, Райче Сѫбьевъ Шюмнянецъ, Илій Яначковъ, Братія Т. Стоянови, Георгій Стайковъ, Люцканъ Х. Костандиновъ, Антонъ Петровъ, Марко Ивановъ, Добри Драгановъ, Николай Н. Расодовъ, Иванчо П. Войниковъ, Точе Владовъ, Н. Хр. Дрѣновскый, Димитръ Х. Петровъ, Иванъ Христовъ, Савва Вълчевъ, Братія Тоневи, Стефанъ Дончевъ, Славъ Милановъ, Петръ Николовъ, Николай К. Бабаджевъ Жеравнецъ, Куро Николовъ, Пятко Ивановъ Градинарь, Василъ Кѫневъ, Георгій Николовъ, Минчо Георгіевъ, Димитръ Ив. Поповъ, Величко Сто-

яновичь, Александръ В. Сивковъ, Петръ Маламовъ, Тодоръ Петровъ, Димитръ Михалевъ, Авраамъ Танасъ Шишевъ, Иванче Ст. Жековъ, Георгій Дечковъ, Генчо Марковъ.

Тулчанското Дѣвическо Училище.

Учителката Антонина Д. Ученицы: Параскева Руссева, Марійка Добрева, Марійка Кыр. Джембазова, Тдориоца П. Хавезова, Руссана Г. Грькова, Екатерина Г. Казакова.

Сички въ Тулчѫ Тѣла 104.

Село Потуръ.

Священ. Георгій Райчевъ, Учитель Манче Н. Джюджевъ Симеонъ Д. Чолаковъ, Кырче Ив. Делічобановъ.

Сички въ село Потуръ Тѣла 4.

Кара Насуфъ.

Свящ. Димитрій Пятковъ, Тодоръ Спасовъ, Кола Калмуковъ, Велко Калмуковъ, Кола Камбуровъ.

Сички въ Кара Насуфъ Тѣла 5.

Бей-Даутъ.

Свящ. Діонисій Куртевъ, Михалче Симеоновъ, Стефанъ Иванчевъ отъ Силистренско село Алмалій, Х. Димитръ Куртевъ, Николай Х. Цончевъ Жеравнецъ, Александръ Панаютовъ, Ив. Г. Капанчевъ Градецъ (за 2), Училището Св. Курило-Методійско, Тодоръ К. Минюглу, Василчо Михалчевъ, Курте Х. Д. Поповъ, Герги Михалевъ.

Сички въ Бей-Даутъ Тѣла 13.

Долне Чяморлій.

Свящ. Георгій В. Влаховъ, за училището, тѣло 1.

Горне Чяморлій.

Свящ. Маринъ Паневъ, за Училището, тѣло 1.

Касашкіой.

Свящ. Стефанъ, за Училището, тѣло 1.

Обытель Св. Иванъ Рылскый.

Настоятель: Пантелеимонъ Игуменъ.

За Обытелското Общество тѣла 4, Отецъ Игуменъ Пантелеимонъ тѣла 2.

Подписани за по 1 Тѣло.

Отецъ Арсеній Епитропъ, Духовникъ Доротей, Духовникъ Х. Ананія, Іеромонахъ Костандій, Ефимерій Никифоръ, Ефим. Агатангелъ, Ефим. Филаретъ, Священнодіяконъ Пахомій, Евстратій священнодіяконъ, Лука священнодіяконъ, Отецъ Х. Никита, Отецъ Паисій Икономъ, Отецъ Аркадій Икономъ, Отечъ Иларіонъ Пѣвецъ, Отецъ Ксенофонтъ Х. Методіевъ, Отецъ Кесарій Чтецъ, Отецъ Владимиръ Чтецъ, Отецъ Евтимій, Д. Доротеевъ, Отецъ Іоаникія Чтецъ, Отецъ Анастасій, Василій О. Іереміевъ, Иванъ О. Паисіевъ, Костандинъ О. Евремовъ, Сотиръ Вълковъ, Димитрій П. Софіянецъ, Костандинъ Стефановъ.

Сички въ Обытель Св. Ив. Рылскый Тѣла 32.

Самоковъ.

Настоятель: Братія Х. Гюрови

Подписани за по 1 Тѣло.

Архимандритъ Макарій Хилендарецъ, Попъ Михаилъ П. Николаевъ, Братія Х. Гюрови, Георгій Х. Ивановъ Смаркаровъ, Димитръ Анастасовъ Антикарь, Иванчо Хр. Сребьрница, Георгаки Захар. Зогравски, Христо Николовъ Крьстевъ, Никола Пановъ Образописецъ, Димитрій Божиловъ, Ангелъ Х. Якымовъ, Димитръ Николаевъ Карастояновъ, Зафиръ А. Тумпаровъ, Костандинъ А. Геровъ, Николай П. Димитровъ, Георгій Христовъ Клинче, Захарій Иванчовъ Сахатчіа, Георгій Кирчовъ Македонецъ, Христо Алексевъ Бояджи, Сотиръ Тошевъ, Евстратій Стояновъ, Георгій І. Разлоклискый, Х. Василъ Х. Колевъ,

Прилѣпъ.

Настоятель: Теодоръ И. Кушевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Теодоръ И. Кушевъ, Брат. Илія Биолъви, Никола Ганчевъ учитель, Петръ Димитръ учитель отъ Бобенци (Косторското), Василій Крайчевъ, Босе Тачевъ Чешларъ, Братія Икусевы, Недѣлю П. Брѣм. учитель.

Сички въ Прилѣпъ тѣда 8.

Неврокопъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

За училище-то Неврокопско, учитель Тома Н. Поповъ, Атанасъ Илія Дуковъ ученикъ, Илій Костандиновъ учен. Симеонъ Стояновъ Шяхмнъ учен., Велико Стояновъ учен.

Сички въ Неврокопъ тѣла 6.

Търново.

Настоятель: Димитръ Павли Х. Ивановъ.

Подписано за 5 Тѣла.

Читалището «НАДѢЖДА».

Подписани за по 2 Тѣла.

Др. Иванъ Х. Тодоровъ, Тоте Станчевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Ст. Карагіозовъ, Георгій Тошевъ, Х. Христаки Стояновъ, Ст. Сарафиди, Никола Златарскый, Георгій Аврамовъ, Стеф. Миновъ, Анастасъ Симеоновъ, Джорджо Момчовъ, Кост. Х. Станевъ, Д. П. Ивановъ, Петръ С. Пиневъ, Ив. Х. Петроновъ, Ив. Калмпчіевъ, Никола Л. Златевъ, Лука Василевъ, Братія Фичевъ, Никола Стоевъ, Трифонъ Филіоглу, Стоянъ Еневъ, Драгостинъ Руссевъ, Георгій Стояновъ, Стойчо Цоневъ, Х. Паскалъ Х. Славчевъ, Владиміръ Ивановъ, Димитръ Джаферевъ, Т. Х. Паскалевъ,

Михаилъ Рачевъ, П. Н. Симерджіовъ, Г. П. Ивановъ, Н. Сараковъ, Бр. Петевъ, К. Кабакчіоглу, Христю П. Кундураджи, Димитръ Ангеловъ.

Сички въ Търново Тѣла 44.

Габрово:

Чрезъ П. Р. Славейкова.

Хр. Манафовъ за тѣло 1, Стеф. Х. Бакаловъ за тѣло 1.

Ловичь.

Подписанъ за 3 Тѣла.

Троянскый Монастиръ.

Подписани за по 2 Тѣла.

Архидіаконъ Паисій, Писарьтъ на Н. Пр. Ловчанскcый, Братія Димчеви, Братія Маренчо и Петръ, Х. Калчо Х. Петровъ и братъ му Ангелъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Діяконъ Рафаилъ, Икономъ Захарій, Протопапа Павли, Сакелларій попъ Лука, Христаки Х. Сливовли, Станю Панчовъ, Анастасъ Кунчовъ, Маринчо Караконовъ, Х. Павловъ, Колю епитропъ Школскый, Иванчо Касабойли, Димитрій попъ Костовъ, Іоакимъ Шишковъ, Троянъ Г. Спасъ Маринъ, Димитрій Поповичь, Х. Василъ, Колю Доманъ, Гложанскый Монастырь, Г. Павелъ отъ Вадрари, Г. Филиппъ, Братъ му Наню, Г. Велю Сиковичь, Г. Цолу, Димитрій Новачанъ, Стоянъ Генчовъ Орханіе, Нано, Николчо Арнаудовъ отъ Етрополи, Х. Стефанъ Х. Станчовъ Тетевенецъ, Протопапа Василъ, Тодоръ Шишковичь.

Сички въ Ловичь Тѣла 44.

Пиротъ.

Настоятель: Христо Х. Павловъ.

Подписанъ за 6 Тѣла.

Недѣлю Гуговы Калаузе.

Сотиръ Стойковъ Бояджи, Костандинъ Г. Авксентіевъ, за училищното книгохранилище, Спасъ А. Тумпаровъ учитель, Димитръ Тонжоровъ учитель, Георгій Мановъ ученикъ отъ II класъ, Василь Георгіевъ отъ II класъ, Христо Зафировъ ученикъ отъ I класъ, Георгій Христовъ Николовъ тоже, Костандинъ Д. Сичановъ тоже, Христаки Х. Иванчовъ тоже, Христо Захаріевъ Х. Стамовъ тоже, Петръ Иванчовъ Сахатчіевъ тоже, Владимиръ Христовъ тоже.

Сички въ Самоковъ Тѣла 39.

Костенецъ.

Георгій Стойчевъ за тѣло 1, Иванчо Х. Ангеловъ за тѣло 1.

Кюстендилъ.

Настоятель: П. Р. Славейковъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Д. П. Петровичъ учитель, Св. Синесій, Дим. Стояновъ учитель, Костандинъ Ивановъ, Давидинско Станоевъ, Стоянъ Стояновъ за сына си Христа, Димитръ Крьстевъ, Хараламби попъ Анастасовъ, М. К. Бубошиновъ Софіянецъ, Блалоговѣйный попъ Иванъ отъ Крайшко село, Георгій Коритен. учитель въ Слокощицѫ, Георгій попъ Христовъ учитель въ Соволяно, Велинъ Станковъ.

Сички въ Кюстендилъ тѣла 13.

Щипъ.

Настоятель: Д. П. Карамериловичь.

Подписани за по 1 Тѣло.

Почтеннородный Д. Живковичь, Тасе Гочевъ, Димитръ Ставревъ, Пане А. Гулупче, Димитръ Х. А. Теранцали, Димитръ Лазовъ, Коце Алекси, Ефремъ Михаиловичь, Костандинъ Живковъ, Димитръ Павловъ, Мано Панаютовъ, Д. Михаиловичь, Мано Х. Николовъ, Лазаръ Х. Димитровъ, Пане Коцовъ, Начо Андовичь.

Сички въ Щипъ тѣла 16.

Велесъ.

Настоятель: Д. П. Карамериловичь.

Подписани за по 2 Тѣла:

Благородный Зафиръ Ангеловичь Търговецъ, Мише Кумовичь.

Подписани за по 1 Тѣло.

Учит. Мудрословеснѣйшій Алексій П. Стефановъ, Мудрословеснѣйшій Іорданъ Х. Константиновъ, Христо Михаиловъ отъ Срѣдецъ учитель, Благог. попъ Наумъ Игуменъ св. Обит. св. Іоанна, Попъ Димитрій П. М. Намичовъ, Попъ Іорданъ Ничовъ, Попъ Геѳргій Трайковъ Бачь, Ученолюбивый Василъ Димитріядовъ лѣкарь изъ Сѣресъ, Тоню Мискиновичь, Димко Х. Стефановъ Дарданарь, Георгій Х. А. Богданъ, Андрей Мискиновъ, Димко Х. Пановъ, Петрушъ Шулевъ и сынове, Андрей І. Георговичь, Х. Андонъ Д. Богданъ, Александръ Г. Паламовъ, Х. Іоаннъ А, Весовъ, Іорданъ Х. Д. Драндаровъ, Почтеннородный Арсеній Ян. Коридарь Търговецъ, Х. Пантази Х. П. Намичь, Ученолюбив. Панчо Х. Г. Драндаревъ, Пандо М. Урумовъ; Никола Д. Боювъ, Георгій Димко Урумовъ, Почтеннородный Апостолъ К. Манювъ, Петрушъ Г. Карамфиловъ, Стефанъ К. Крепювъ, Коста Х. Ангелковъ, Илія К. Крепювъ, Ицко Х. К. Елезъ, Давчо попъ Димитріевъ, Димко П. Ращанецъ, Ангелъ Х. Яначи Дановъ, Васко Георгіевичь Ращанецъ, Димко Петрушевъ Браци, Георгій Анчо Читкутъ, Димо Чокалъ, Лазарь П. Х. Стоянъ, Коста И. попъ Димитріевъ, Христю С. Протичь Сахатчи отъ Кратово, Георгій Д. Х. Бошковъ, Арю Т. Мазневъ, Мишо Резневъ, Стеф. Г. Карамфиловъ, Петрушъ попъ Николовъ отъ село Богомиле.

Сички въ Велесъ тѣла 52.

Захарій Мавревъ учитель, Станчу Димовъ Куручешменскій учитель, Отецъ Хрисантъ, Георгій и Михаилъ Х. Ив. Манчевъ, Захарій Д. Бояджіевъ, Петра Стайкова учителка.

Сички въ Хаскьой тѣла 14.

Т. Пазарджикъ.

Пастоятель Ст. Х. Захаріевъ.

Подписани за по 3 Тѣла:

Кара Никола Ангеловъ, Тодоръ Вълчевъ.

Подписанъ за 2 Тѣла.

Ангелъ Гычевъ.

Подписани по 1 Тѣло.

Ст. Х. Захаріевъ, Икономъ Попъ Тодоръ, За Общѫтѫ Книжарницѫ, Никола Шишеджіевъ, Тодоръ Неновъ, Пѣвецъ Кост. Н. Томчевъ, Стою Сѫбовъ, Георгій П. Циричка, Георгій Лазаровъ, Георги Ангеловъ, Пеню Х. Величковъ, Костаки С. Балсамаджіевъ, Георгій Н. Консуловъ, Стефанъ Н. Консуловъ, Лудовикъ Деверній инджиниръ, Станиславъ Д. Доспейскый, Діяконъ Іеремія Фуруджіевъ, Атанасъ Х. Ивановъ, Братія Петковы Хындани, Димитръ Г. Пеневъ, Теофилъ Бейковъ за училището въ Калугерово, Костандинъ П. Капанджи отъ Неврокопъ за училището, Учитель Тома Н. Поповичь, Атанасъ Иліевъ Дуковъ, Илія Костадинъ Лазовъ, Симеонъ Стояновъ Шахѫнъ, Велко Стояновъ.

Сички въ Тат. Пазарджикъ тѣла 36.

Панагюрище.

Настоятель: Рад. Ив. Гешеновъ.

Подписани за по 1 Тѣло:

Отецъ Дамянъ Хилендарскый, Отецъ Касіянъ Рилскый, Попъ Лука П. Дойчовъ Цвѣтко Георгіевъ, Нейко Стояновъ, Георгій Р. Керавановъ, Радъ Ив. Гешановъ, Хри-

сто и сынъ Иванчо, Скарлатъ Петраки Крьст. Ив. Гешеновъ, Х. Манчо П. Х. И. Златаръ, Ив. Иліевъ Пармуровъ, Паню Геровъ, Илія Ф. Хантовъ, Стоянъ Ц. Манинъ, Стоянъ К. Самоходовъ, Бр. С. Щребанови, Бр. В. Королееви, Ив. С. Иконописецъ, Симеонъ С. Джуровъ, Деянъ Н. фр. шевачъ, Василаки Николовъ, Ив. А. Мицуловъ, Ив. Д. Дудековъ. Тодоръ Ц. Бояджіевъ, Цвѣтко И. Пѣвецъ, Ив. и Койно П. Дудекови, Денчо М. Чодариновъ, Ганчо И. Динековъ, Павелъ П. попъ Толевъ, Никола Г. Бинбашіевъ Димитръ Генковъ, Илія К. Калевъ Гешевъ писарь, Искрю Ц. Мачевъ главенъ учитель, Николай П. Поповъ подучитель, Крайчо С. Самоходъ.

Ученицы отъ мѫжко-то училище.

Манчо П. Х. Беліевъ отъ Щипъ, Іорданъ С. Арн. отъ Елена, Нено С. Бояджіевъ, Ив. Хр. и Георгій Радъ Гешановъ, П. Тутлековъ, Панчо П. Сапунджіевъ, Крьстю и Лулчо Д. Гучови.

Отъ Девическо-то училище

Стойка К. Дудекова учителка, Пелагія Пенчева подучителка, — Ученицы: Елисавета Марія и Дада Радъ Гешанова, Райка П. Георгіева Футекова, Марія Х. Захаріева, Евгенія П. Цвѣткова, Марія С. Х. Кирилова, Цонка и Анна Т. Бѣлонитови, Рада С. Койчова, Марія П. Койчова, Марія С. Дядова, Стояна и Дида Н. Бѣлонитова, Дида П. Браткова Пеленакъ.

Сички въ Панигюрище тѣла 56.

Пирдопъ.

Настоятель: Радъ Ив. Гешановъ.

Манолъ Мариновъ, за тѣло 1, Димитръ Х. Стояновъ за тѣло 1.

Поибренъ.

Настоятель: Рад. Ив. Гешановъ.

За общината тѣло 1, Даскалъ Жеко Николовъ, за тѣло 1.

Подписани за по 1 Тѣло.

Училището Пиротско, Симеонъ Христовъ, Петръ Николинъ, Попъ Виданъ.

Сички въ Пиротъ Тѣла 10.

Софія.

Настоятель Венелинъ Груевъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Димтрій Трайковичъ за 2 Тѣла — Димитрій Х. Мановъ, Теодоръ Пешевъ, В. Груевъ учитель, Георгый Х. Маповъ, Димитрій Петровъ, Димитрій Мановъ взаимноучитель, Атанасъ Филипповъ, За Читалището, за общото Училище, Крьстю Х. Нешевъ, Теодоръ М. Х. Нешевъ, Х. Андонъ Станковъ, Братія Андонови, Богданъ Стойковъ отъ Копривщицѫ, Манолъ Іоцевъ отъ Берковецъ, Десе Теодоровъ отъ Копривщицѫ, Стоянъ Стефановъ, Х. Авксентій Игуменъ на Кремыковскый монастырь, Андреа Хр. Топракчіевъ изъ Сливенъ, Илчо Іончевъ отъ Панагюрище, Димитръ Михалковъ отъ Бобошево, Костандинъ Ананевъ отъ Бобошево, Христо Стойчевъ отъ Бобошево, За училището Вобошевско, Костандинъ Стойчевъ отъ Джумая, Георгый Ивановъ Зографъ отъ Бобошево,

Сички въ Софіѭ Тѣла 28.

Пловдивъ.

Настоятель Хр. Дановъ и Съдружіе.

Подписанъ за 10 Тѣла.

Христо Дановъ и Съдружіе.

Подписани за по 1 Тѣло.

Архимандритъ Дамаскинъ, Іоакимъ Груевъ учитель, Тодораки И. Кесяковъ, Николи В. Кесяковъ, Атанасъ Д. Самоковецъ, Димитръ В. Манчевъ за 2 Тѣла, Несторъ Марковъ Еробаскы, Ганчо Милевъ отъ Стрелча, Герги И. Милковъ отъ Плѣвенъ, Костандинъ Х. Танковъ отъ Перу-

щицѣ, Х. Никола Стойновъ отъ Различъ, Иванъ Г. Тенчевъ Пянтеленскы, Малея Лулчевъ Копривщенецъ, Иванъ К. Архимандритовъ отъ Прилепъ, Константинъ Ангеловъ отъ Прилѣпъ, Атанасъ Митювъ Брадиковчанинъ, Цвѣтанъ Х. Д. Кесяковъ отъ Копривщицѣ, Делко Милковъ отъ Харманлiи, Атанасъ Васильовъ отъ Карлово, Стоянъ Петровъ отъ Браилѣ, Попъ Никола Константиновъ Чирпанлiя въ Марашь, Андонъ Стояновъ отъ Кюстендилъ, Христо Георгiевъ отъ Пещеря, Никола Нейчовъ отъ Поибреле, Михаилъ Рашковъ отъ Копривщицѣ, Георгiй Канчиди, Попъ Илiя отъ Марашь, Попъ Златанъ отъ Карши-Якѣ, Попъ Атанасъ тоже, Петръ Стояновъ учитель въ Карши-Якѣ Силистренецъ, Христо Г. Трувчевъ уч. въ Марашь Клисурецъ, Георгiй консуловъ, Константинъ и Стоянъ Т. Догановъ отъ Копривщицѣ.

Сички въ Пловдивъ тѣла 46.

Перущица.

Настоятель: Хр. Дановъ и Съдружiе

Подписани за по 1 Тѣло.

Благоговѣйный Отецъ Мелетiй Вълчевъ, Петръ Боневъ учитель, Д. Г. Лачковъ, Петръ Вичовъ, С. Атанасовъ, Г. А. Ганчовъ, Х. Георгiй Димитровъ.

Ученицы.

Никола Константиновъ, Илiя Стоевъ, Анастасъ Тодоровъ Широка-Лока, Иванъ Анастасовъ, Никола Х. Тодоровъ, Тодоръ Г. Ивановъ.

Сички въ Перущицѣ тѣла 13.

Хаскьой.

Настоятель: Хр. Дановъ и С-iе.

Подписани за по 1 Тѣло.

Христо С. Златаровъ, Коста Т. Силмоджiевъ, Иванаки Х. Чардаровъ, Димитръ Ив. Стояноглу, Попъ Христо Новаковъ, Димитръ попъ Стефановъ, Петръ Х. Калиновъ,

Петричь, Бѣта.

Настоятель: Радъ Ив. Гешеновъ.

За общинѣтѣ Банъ тѣло 1, Илія Ганчевъ Пулевъ тѣло 1, — Георгій Пендевъ учитель въ Бѣта тѣло 1.

Копривщица.

Настоятель: Павле Герджиковъ.

Подписани по 1 Тѣло.

Павле Герджиковъ, Др. Спасъ Ивановъ, Георгый А. Зафировъ Спицеръ. Ученицы: Нешо попъ Брайковъ, Петръ М. Жилковъ, — Тодоръ Н. Бучковъ, Дончо Дончевъ съ сына си Рашка, Петко Бояджіевъ Илія Карагьозевъ, Драгыя Н. Драгыскы, Цоко И. Дуранъ, Нетко П. Малеевъ, Велю Н. Биволаровъ, Брайко Р. Шушоловъ, Иванъ Х. Христевъ, Гаврінлъ Апостоловъ, Стефанъ Поповичь Търновецъ, Иванъ Б. Дурасіевъ, Др. Сергый Стояновъ, Н. и Дон. Н. Чипевы, Георгы и Ст. Ахчьевъ, Ненчо Р. Моравеновъ, Богданъ Г. Сиракозъ, Яко и Бобе Н. Дорасьеви, Иванъ Р. Шюшюловъ, Никола Геровъ, Никола Д. Пинчековъ, Пею Н. Бадьевъ, Андр. Г. Тоналовъ, Христо С. Каравелевъ, Брайко С. Х. Нейковъ, Никола Т. Догановъ, Петко Николовъ за сына си, Цоко Г. Сапунджіевъ, Иванъ П. Герджиковъ.

Сички въ Копривщицѣ тѣла 36.

Клисура.

Настоятель: Х. Никола Х. Савовъ.

За Общето Училище тѣла 2.

Подписани за по 1 Тѣло.

Х. Никола Х. Савовъ, Благог. попъ Филипъ, Икономъ попъ Брайко, Попъ Крьстю, Попъ Бошко за сына си Филипа, Цанко Н. Бояджійскый, Петко Шоплековъ, Никола Ив. Киражіовъ, Илчо Н. Сомковъ, Куро Р. Червенаковъ,

Матея Г. Трувчевъ, Петръ Х. Н. Трувчевъ, Ненчо Х. Недѣлевъ, Петко Н. Векылскый, Цанко Христовъ, І. К. Συσκίδης ἰατρὸς ἐξ Ἰωαννίνων, Петръ и Кѫнчо Попови, Хр. Н. Бояджіевъ, Станіо Кара Велевъ, Хараламби А. Ненчевъ, Цвѣтко Н. Сомковъ за сына си Нягулча, Никола Шаранковъ за сына си Христа, Генчо Т. Шоплековъ, Захарія Хр. Павурджіевъ ученикъ, П. Козанаровъ, Дянко Обреикъ въ даръ отъ чича му Веля, Иванъ В. Шоплековъ, Дѣлчо Рачевъ, Никола Кънчевъ, Тотіо Лазаровъ; Петко Лазаровъ за сына си Лазара, Костаки Д. Чолаковъ, Илія П. Зографъ за сына си Гавріила, Хр. П. Дончевъ, Нешо Станчевъ Ученикъ, Стефанъ Дончевъ учен., Х. Н. Х. Сѫбовъ за сына си Петра, Начо Х. Матеевъ учитель, Діяконъ Митрофанъ Троянецъ взаимноучитель, Хр. Х. Матеевъ подучитель.

Сички въ Клисурѫ тѣла 42.

Калоферъ.

Настоятель Братія Хр. А. Симови.

Подписани за по 2 Тѣла.

Христо и Ат. Симови, Училищата Калоферски, Христо Д. Караминковъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Димо Х. Гендовъ, Димитръ Г. Финчовъ, Иванъ Г. Чюкчевъ, Димитръ С. Минчевъ, Лазаръ Н. Топаловъ, Тодоръ Г. Комисіевъ, Петко Бояджи.

Сички въ Калоферъ Тѣла 13.

Чирпанъ.

Настоятель: Попъ Дим. Н. Коларскый.

Подписанъ за 2 Тѣла.

Бойчо Х. Савовъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Попъ Дим. Н. Коларскый, Попъ Стефанъ Сѫбевъ, Георги Данчевъ Живописецъ, Янко Т. Кочевъ, Димитръ

Марговъ отъ Хаджаръ, Г. Тасо Маневъ отъ Долномахаленското училище, Сребре Иневъ учитель, — *Ученицы*: Ваню Х. Михалевъ, Х. Иванъ Х. Петровъ, Васпаки Пенчевъ, Георги попъ Николовъ, Иванъ попъ Андоновъ, Коіо Смилевъ, Стефанъ Тодоровъ, Михалаки Куровъ, Нале С. Чалѫковъ, Стоянъ Георгіевъ, — *Дѣвицы*: Анка Х. Стамова, Анка Х. Недѣлчева.

Сички въ Чирпанъ тѣла 21.

Хыпендарскый Монастырь.

Настоятель: Проигумени Антимъ и Никифоръ.

За общинѫ-тѫ тѣла 3, Епитропъ Проигуменъ Антимъ за тѣла 2, Проигуменъ Савва Х. за тѣла 2.

Подписани за по 1 тѣло.

Игуменъ Хилендарскый Архімаандритъ Герасимъ, Архим. Никифоръ Панагюрецъ, Пьрвый управитель Святогорскый, Х. Нилъ, Общый духовникъ Курiякъ Котлянецъ, Архимандритъ Іоакѵмъ, Проигуменъ Никаноръ Панагюрецъ, Іеромонахъ Іоакѵмъ Молдовану, Іером. Христофоръ Клисіархъ, Аркадій Монахъ, Секретарь монастырски Неофѵтъ Враченецъ, Іеромонахъ Натанаилъ, Исаія Іеромонахъ Ефимерій, Агатангелъ Іеромонахъ ефимерій, Тихонъ Монахъ Хилиндарскый пѣвецъ, Іеродіаконъ Савва Софіанецъ, Порфирій Монахъ Казанлѫчанинъ, Наркисъ Монахъ Дохяръ Монастырски.

Сички въ Хилендарскый Монастырь тѣла 24.

Букурещь.

Настоятель: Христо Георгіевъ.

Подписанъ за 25 тѣла:

Н. Прѣосвященство Панаретъ Рашевъ Погоніянскый Митрополитъ.

Подписани за по 20 тѣла.

Христо Георгіевъ, Д-ръ Г. Атанасовичь, Михаилъ Колона, Маринчо Бенли,

Подписани за по 10 тѣла.

Стефанъ Ивановичь Адженовъ, Стефанъ Р. Беронъ, Димитраки Х. Василевъ, Костаки Панаютъ, Куро Николовъ.

Подписанъ за 15 тѣла.

Д-ръ П. Протичь.

Подписани за по 5 тѣла.

Нанчо Поповичь, Петръ Кутевъ, Николай Христовъ, Василій Стеріо, Димитрій Миковъ, Аврамъ Георгіевъ, Кост. Д. Атаносовъ, А. Г. Аврамовъ, Божилъ Пападопуло, Теохаръ Папазоглу, Братія Иліад. Александріа, Г. Х. Николовъ Баковъ, А. Михаиловъ, Василъ Василевъ.

Подписани за по 3 Тѣла.

Статьо И. Станковичь, Паскалъ Д. Кантарджіевъ.

Подписани за по 2 Тѣла.

Д. Дербески, Параскева Атанасовъ.

Подписани за по 1 Тѣло.

Д-ръ Н. Василіади, Аристархи Бисеревъ, Ганчо Черневъ.

Чрезъ П. Р. Славейкова.

Подписани за по 1 тѣло.

Попъ Захарія Миродоти, П. Кысимовъ, І. Касабовъ, А. Василіевъ, Райчо попъ Петровъ Габровецъ, Райчо Поповичь, Христо Стефановъ, Иванъ Павуновъ Свищовецъ, Петръ Христовъ, М. Райчевъ, Георгій Кыселовъ, Христо К. Бояровъ.

Сички въ Букурещъ тѣла 265.

Гюргево.

Настоятель: Запряновъ.

Подписанъ за по 1 Тѣло.

А. Становъ за тѣла 2, — Д. П. Смиловъ, М. П. Аврамовичь, П. Родоновъ, М. Котушевъ, К. Сапуновъ проф. на Бълг. и Фр. языкъ, П. Ст. Начевъ, М. Т. Михаиловъ, Д. Л. Икономовъ, К. Цанковъ, Б. Запряновъ.

Сички въ Гюргево тѣла 12.

Исмаилъ.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Братія Тулчанови за тѣла 4, Георгій Шоповъ за тѣла 3, Димитрій Дубовски за тѣла 2.

Подписани за по 1 тѣло.

Павелъ Каляиди, Павелъ Лавицкій, Найденъ Златановъ, Николай Арнаудовъ, Димитръ Николаевъ.

Сички въ Исмаилъ тѣла 14.

Браила.

Настоятель Скарлатъ Стратевичь.

Подписани за по 1 Тѣло:

Скарлатъ Стратевичь, Страти Ивановичь, Еленка Стратевичева, Георгый Пенковичь (Котленцы). — Зафиръ Димитреску (Румунинъ). — Марко Златевъ, Никола Господиновъ Кехая, Георгый Христовъ, П. Д. Чявушевъ, Димитръ Калуди, А. Довыади (Сливненцы). — Михалакы Минковъ, Авраамъ Панаютъ, Илія Димитровичь (Ямболіи), Апостолъ Василевъ Карнабатлія, Иванъ Стояновъ отъ Ново Село (въ Разградъ), Георги Панаютовичь отъ Ахыло, Георги Петровичь отъ Т. Пазарджикъ, Стефанъ Хр. Владовъ отъ Троянъ, Никола Т. Караджиковъ отъ Тулчѫ. — Такы К. Благостойній, Панаютъ С. Чалѫковъ (Търновцы)— Стеф. Т. Караджія отъ Тулчѫ, Стеф. Н. Гроздановъ отъ Шуменъ, Іорданъ Ж. Планинскы отъ Шуменъ, Райко Стояновъ отъ Еленѫ, Никола Христовичь отъ Дряново, — К. Д. Костовичь, Милтіади Димитреску, Бр. Іордановичь, Петръ Димовичь, Райчо Хр. Чапѫровичь, Костакы Генчевичь, Петраки П. Чавушоглу, Христаки Іордановъ (Българи родени въ Браилѫ).

Сички въ Браилѫ тѣла 35.

Болградъ.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Подписалъ за 15 тѣла.

Комитетътъ на Централно-то Училище тѣла 15.

Подписани за по 1 тѣло.

Д-ръ Т. Икономовъ, Петръ Велчевъ, Георгій Генчевъ, Георгій Поповъ, Иванъ Шишковскый, Давилъ Давидовъ, Параскева Захаріевъ, Николай Минковъ, Георгій Тодоровъ, Ангелъ Парушевъ, Георгій Княжевичъ, Теодоръ Янаковичъ, М. Радижевъ, Миронъ Атанасіевъ, Иванъ Діяковичъ, Стефанъ Парушевъ, Стефанъ Тошевъ, Георгій Атанасовъ, Н. Хорозовъ, Василъ Парушевъ, Атанасій Вошниковъ, Курилъ Минковъ, Илій Минковъ, Димитрій Грьковъ, Петръ Фитовъ, Николай Абаджіевъ.

Сички въ Болградъ тѣла 41.

Кубей.

Настоятель: Георги Шоповъ.

Михаилъ Малинъ за тѣла 10, — Благочинній Сава Беровъ за тѣла 5, — Братія Скачкови за тѣла 2.

Подписани за по 1 тѣло.

Иванъ Яневъ, Маранъ Хардаловъ, Иванъ Моисеевъ, Петръ Милановъ, Братія Теодорови, Андрей Недевъ Сопорновъ.

Сички въ Кубей тѣла 23.

Одесса.

Настоятель: Н. Палаузовъ.

Для Габровскаго училища тѣла 25, Одеское Българское Настоятелство тѣла 10, Н. М. Тошковъ тѣла 5, С. Д. Тошковичъ тѣла 4, Н. Х. Палаузовъ тѣла 3, В. Н. Рашевъ тѣла 3, И. Ковлеръ за тѣла 2, Н. И. Палаузовъ тѣла 2, Ф. Жечевъ тѣла 2.

Подписани за по 1 тѣло.

Студенытѣ С. Ц. Златевъ, В. Кыхцеръ, Бордоносъ, Дохторовскый, И. Гюзелевъ, В. И. Гиноровичъ, В. Мачю-

ковскый, П. Н. Цековъ, Н. Б. Чернокожевъ, Д. Драгановъ, З. Г. Паламидовъ, Захарый Коняровъ, Іорданъ Ценовъ отъ Етрополъ, Н. П. Палаузовъ,

Сички въ Одессѫ тѣла 70,

Кишеневъ.

Настоятель: Н. Палаузовъ.

Настоятель Кыпріяновскаго монастыря Архимандритъ Козма за тѣла 6, уполнсмоченный Аѳонозографской обители Монахъ Ѳеодосій Зографскый тѣла 5, Икономъ Хтой обители Іеромонахъ Памфилскый тѣла 5, Иванъ Дончовъ тѣла 3, Степанъ Гавріиловичь Тарапановъ тѣла 3, Іеромонахъ Мелетій за тѣла 2, Несторъ за тѣла 2, Павелъ Иннокентіевичь Левицкый за тѣла 2, Иванъ Степановичь Иванновъ за тѣла 2, Николай Ивановичь Кушковскый за тѣла 2, Иванъ Ѳеодосіевичь Иліевъ за тѣло 2, Полковникъ Александръ Петр. Пусторослевъ за тѣло 2, Викентый Ивановичь Витовскый за тѣло 1, Андрей Врачый за тѣло 1, Иванъ Врачый за т. 1, Егоръ Ивановичь Кавалджи за т. 1, Константинъ Ивановичь Робу за т. 1, Павелъ Николаевичь Димо за тѣло 1.

Сички въ Кишеневъ тѣла 40.

Цариградъ.

Членове-ти отъ Смѣсеныя-тъ Съвѣтъ.

Подписани за по 10 тѣла.

Т. Пр. † Ловчанскый Иларіонъ, † Пловдивскый Панаретъ, † Пловдивскый Пайсій, † Макаріополскый Иларіонъ, † Видинскый Антимъ, — Х. Н. Д. Минчооглу.

Подписани за по 5 тѣла.

Х. Иванчо Пенчевичь Ефенди, Георгаки Чалооглу Ефенди, Ст. Чомаковъ, Хр. Тапчилеща, Д. Ив. Гешооглу, Ст. А. Камбуровъ, Хр. Стамболскый.

Вълко Милошь за тѣло 1, Марко Д. Балабановъ за тѣло 1.

Цареградското ЧИТАЛИЩЕ за тѣла 10, Георгый И. Золотовичь за тѣла 5.

Подписани за по 3 тѣла,

Н. П. Тапчилеща, Д. Добровичь, Х. Ив. Петровъ, Станчо Д. Увалиевъ, Ст. Иличь, Найденъ Геровъ.

Подписани за по 2 Тѣла.

К. Х. Поповъ, П. Ст. Атанасовичь, Райчо Дончовъ, Г. Ст. Бурмовъ, Г. А. Моравеновъ, Д-ръ Караконовскый, Георги Карагочевъ Джелез. — Стамо Даскаловъ Типографъ.

Подписани за по 1 тѣло.

Никола Х. Щарбаковъ, Н. Брадинскы, Нано Трифоновъ, Д. Д. Павловъ, Н. Ив. Зидаровъ, Д. Кумвичь, Сл. Х. Пенчовъ, Ст. Митовъ, Бончо Папазоогду, М. П. Милошевъ, Хр. П. Розовъ, Тодоръ Ивановъ, Петръ Христовичь, Сп. Стефановъ, Т. Иліевъ, Н. Ст. Михаиловъ, Марко Х. Вълчовъ и Друж., Паскалъ Г. Паскаловъ, Христо Н. Крьстевъ, Ат. А. Стояновичь, С. Г. Становъ, Л. Д. Карамнковъ, Христо Цвѣтковъ, Д. Павловъ, Архимандритъ Доситей, Г. Ивановъ, П. К. Поповъ, П. Н. Начоогду, Генко Д. Янколовъ, Х. Бойчо отъ Шюменъ, Ат. Рачевъ отъ Балчикъ, Д. Пеновъ отъ Т. Пазарджикъ, Л. И. Джейковъ, Петко Калчевъ отъ Казанлжкъ, Ангелъ Ф. Камбаровъ Пирдопчанинъ, Стуименъ Славовъ, Илія А. Балканскый, Джорджи А. Златарскый, Гирганъ и Златаровъ, Георги Минчовъ, Христо Рашевъ Търновецъ, Димитръ Гергевъ отъ Джюмая, Димо С. Пипевъ, Давидъ С. Бакаловъ, И. Х. Стойчевъ Дряновецъ, П. Г. Сребровъ ученикъ въ Лицейтъ, Хр. І. Враджалж, Георги Цаневъ Казанлжчанинъ, Тодоръ Кост. Миковъ отъ Кжрклис. — Киро Хр. Тиковъ, Димитръ Чиковъ, Генко Аджаровъ, Никола Нанковъ, Иванъ Дочовъ, Минко Райкинъ, Видулъ Христовъ, Лалю Тончовъ Калофер. С. И. Болѣрковъ Еленчанинъ, П. Р. Славейковъ и сынове Иванъ, Рачо, Райко, Христо, Пенчо тѣла 6.

Сички въ Цариградъ тѣла 210.

Печатни погрѣшкы за поправѣ.

Молимся читателемъ да ны простятъ за тыя и другы негли печатны погрѣшкы, кои-то сѫ станѫли отъ неусъвьршенното ,еще печатно Блъгарско художество, съвсѣмъ що сѫ положи много стараніе за да бы сѫ напечатала книга-та безъ погрѣшкы.

Страница	Редъ	Вмѣсто		Пиши	
XIX	6	»	468	»	475
36	11	»	11	»	II
»	17	»	(13)	»	(15)
»	20	»	(14)	»	(16)
»	22	»	(15)	»	(17)
»	25	»	(16)	»	(18)
37	1	»	(17)	»	(19)
»	20	»	(18)	»	(20)
»	27	»	(19)	»	(21)
38	5	»	(20)	»	(22)
40	14	»	(14)	»	
»	23	»	(15)	»	(14)
»	26	»	(16)	»	(15)
»	30	»	(17)	»	(16)
41	2	»	(18)	»	(17)
»	3	»	(19)	»	(18)
»	5	»	(20)	»	(19)
»	8	»	(21)	»	(20)
55	5	»	Тетоны	»	Тевтоны
57	28	»	Велсты	»	Велеты
65	4	»	2	»	а
67	13	»	(4)	»	(5)
»	28	»	(5)	»	(6)
72	12	»	Гавелейва	»	Гавелейва
76	24	»	Пирѳяны	»	Парѳяны

Страница	Редъ	Вмѣсто		Пиши	
111	4	»	Висигети	»	Висиготѳи
129	2	»	(1)	»	(2)
145	30	»	faderati	»	fœderati
201	2	»	(2)	»	(3)
212	26	»	(2)	»	(1)
260	29	»	(5)	»	(6)
261	1	»	(6)	»	(7)
»	3	»	(7)	»	(8)
295	16	»	(1)	»	
296	21	*слъдъ*	имаше	»	два
303	27	*вмѣсто*	(1)	»	(2)
365	21	»	(1)	»	(4)
375	11	»	(1)	»	(2)
389	30	»	(1)	»	(2)
407	2	»	79	»	70
442	21	»	VI	»	IV
449	22	»	quae	»	quas
456	16	»	§ 6	»	
458	14—15	»	ἐπίλογος ...	»	(ἐπίλογος...)
»	32	»	§ 7	»	§ 6
459	4	»	Chiue	»	Chiue
»	9	»	poursoit	»	pourroit
461	28	»	§ 8	»	§ 7
462	18	»	§ 9	»	§ 8
»	21	»	herdarum		herbarum
464	5	»	§ 10	»	§ 9
465	10	»	§ 11	»	§ 10
466	32	»	§ 12	»	§ 11
467	8	»	§ 13	»	§ 12
469	19	»	§ 14	»	§ 13
470	31	»	gnara	»	ignara
471	29	»	§ 15	»	§ 14
485	6	»	§ 16	»	§ 15
488	14	»	lat tissima	»	latissima

Страница		Редъ	Вмѣсто	Пиши	
489	26	»	Muro	»	Mursœ
490	3	»	esi	»	est
»	13	»	u	»	a
»	16	»	residont	»	resident
»	22	*слѣдъ*	peccatorum	»	nostrorum
492	26	*вмѣсто*	основы	»	основны
494	10	»	chronisis	»	chronicis
»	32	»	ἐπεμνήκτην	»	ἐπεμνήσθην
502	23	»	§ 26	»	§ 27
522	15	*изоставило ся ненапечатано цѣло примѣчаніе сіе:* (2) Zosim V, 19—22; Eunap. exc. p. 92—94, edit. Bonn.; Socr. VI, 6; Theodor. V, 32—33; Sozom. VIII, 4; Philost. XI, 8; Marcel. chron.; Chron. Alex. p. 307; Suidas v⁰ Φράβιθος.			
530	22	*и слѣдъ той-зи редъ ся изоставилъ ненапечатанъ* § 18; *кому-то принадлѣжи и примѣчаніето* (1) *на редътъ* 23.			
535	6	*вмѣсто*	Rous	*пиши*	Roas
536	31	»	ἀλλὸ	»	ἀλλὰ
539	8	»	Bledus	»	Bledas
»	21	»	codif	»	ædif
544	29	»	aute	»	ante
550	6	»	(2)	»	(1)
552	2	»	τῷ	»	τὸ
»	24	»	(5)	»	(1)
562	11	*слѣдъ* Грьчьскы *пиши:* а туземци-ти никакъ не были Грьци, нито знаяли да говорятъ Грьчьскы.			
564	26	*вмѣсто* (1) *пиши* (10), *и назначи че това примѣчаніе принадлежи на предидущыя-тъ* § 34.			
»	24	*вмѣсто*	(2)	*пиши*	(1)
»	34	»	(3)	»	(2)
567	5	»	gegat	»	legat
574	26	»	deju	»	déjà.

☞ Никому не е простено да ѝ прѣпечатва безъ дозволеніето на издателя.

UNIVERSITY OF ILLINOIS-URBANA
949.77 K94I C001
Iistoriliaj bluigarska [sic]
3 0112 094810949